

ומי יתן כל עם יי נביאים

צדיקים ירשו ארץ וישכנו

לעד עליה: פי צדיק יהיה הכבוד

תורת אלהי כלם לא תמע אשתי

נבאים אחרונים עם תרגום ועם פירוש
רמ"י ועם פירוש רבי דוד קמחי והספיר של החכם
רא"ב אשר הוספנו על ישי' ועל תרי עשר והמקראות
מנוקדים ומסודרים על פי דרכי הסופרים קדמונים
אשר על משעולם ומתיבותם דרכנו בסיון חזיתות
תלויות וקטנות וגדולות ועקומות ונקוד שרבה על
הכתב וכתב שרבה על הנקוד וסתומי' ופתוחות
ונכתב ולא נקרא ונקרא ולא נכתב ולחיות
ממזדרי' כל אלו מובים עם רב העין
ונדפסו במנחת

הארון המהולל ברוב היחס
לד"ר וויג קליניב יצ"ו ובביתו בשנת
שע"ט לפ"ק
1619
פ"ה

באוילאה

השם שלם ושלם ושלם

טמרו מצותי חקותי ככל התור' אשר צוית את
אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי
הנביאים

Handwritten signature

נלאל יכלו ויכמהו :	אכסי חמת	בה יעלו ויגבהו	רוח כבולה
יראנו ויתמהו :	עודם בחיותם	מעל גויתם	תפריד יחידתם
ידעו מה הוא :	ועם אחר לא	אכן בישראל כלבד	סודות פליאות
בחצון ישעיהו :	עזרי בביאורי	מאל חגי שאל	ואני בנו קמחי

אמר דוד

בר יוסף בן קמחי הספרדי ארבע ספרים אלו שהם ישעיהו ירמיהו יחזקאל ותרי עשר הם כבואות ותוכחות ונחמות על ישראל, גם יש בהם כבואות לאומות העולם על פורענותם, ולפי שהרעו לישראל נכתבו בין הכבואות בכתבי הקדש כמו שנבאו הנביאים עליהם, להודיע כי נקם מהם הקב"ה נקמות ישראל, וישעיה נבא בימי ארבעה מלכים חלה, גם הושע מנבא בימי ארבעה מלכים חלה על יהודה וירושלם, ובהושע זכר ירבעם בן יואש מלך ישראל לפי שנתנבא על חרבן בית יהוא ועל מלכות אפרים שתכלה, וישעיה לא נבא חלה על יהודה וירושלם, ואף על פי שאמר ובעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם לא על כבואת יהוא בא אותו הפסוק חלה להבטיח את יהודה שלא יפחדו עוד מאפרים, וכן מה שאמר וידעו העם כולו אפרים וישב שמרון בעבור יהודה אמר כמו שאמר בסוף הפרשה מנשה את אפרים ואפרים את מנשה יחדו המה על יהודה, וכן מה שאמר היו עטרת גאות סכורי אפרים בעבור שזכר יהודה שלמדו ממעשיהם, כמו שאמ' וגם חלה בין סגו ובסכר תעו וגו', מכל מקום עקר כבואתו היתה על יהודה, ואמרנו כי בשנה שנתנבע עזיהו מלך יהודה היתה תחלת כבואת ישעיה, לפי שאמר בשנת מות המלך עזיהו, ואמר את מי אשלח ואמר הנני שלחני, ואותה הפרשה היתה ראויה להיות תחלת הספר חלה שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ואפשר כי בתחלת מלכות עזיהו היתה תחלת כבואתו כי אמר בדברי הימים ויתר דברי עזיהו הראשונים והאחרונים חלה הם כתובים בספר אשר כתב ישעיהו בן אמוץ הנביא, נראה כי גם בדבריו הראשונים נתנבא חבל בשנת מות המלך עזיהו ראה המראה הגדולה שלא ראה כמוה קודם לכן, לפיכך נבהל באותה מראה, ומה שאמר את מי אשלח נביאים אחרים היו בימינו, כי היה עמוס והיה זכריה המבין ביראת חלהים והיה הושע בן בארי, ואמר את מי אשלח שידע להוכיח את העם הזה כי שלחתי אליהם נביאים ולא הועילו, ואמר ישעיהו הנני שלחני, כלומר הנני עדיין שלחני כי אם לא הועלתני עד עתה אולי אועיל עדיין, ואפשר לפרש פסוק דברי הימים, כי דברי עזיהו הראשונים שהיו קודם כבואתו בתבס בספר עם האחרונים אחר שנתנבא :

ד' זונן מן ב' בסוף קדם' נסב את וחס' מלה ותניח חס' את ונסב יחד מלה וסמ' את " אלהיך תירא ואתו תעבד וכשמו תשבע ' אתו " אלהיך תירא אתו

היגבר זכו חרמך וכשמו תשבעי ' שנים על פי שנים עדים או שלשה עדים ' שני על פי שני

נדרתם ונאמרתם איני נאמרת על פני ואניק' ואלו יודין בדרבנאי ופליטתו בן עמר ומוציא קול דבר:

ל כל חזון שוכחתי ודין ואל כללתי חזון כיחם האלקותי

יגלו מלפניו , ויגלו מלפניו ואלו יודין בדרבנאי ופליטתו בן עמר ומוציא קול דבר: , ואלו יודין בדרבנאי ופליטתו בן עמר ומוציא קול דבר: , ואלו יודין בדרבנאי ופליטתו בן עמר ומוציא קול דבר:

רשי

רדק

חזון

ישעיהו בן חמוץ ונב' אמר רבינו דבר זה יסודות בדינו מלבבותינו חמוץ ואמריה מלך יהודה אחים היו: אשר חזה על יהודה וירושלם ואלה על כמה חזונו כנבואה משח בכל משח מושח הא למדת שאין זה תמלת הספר ולא נקרא הספר על שם החזון היות וכן סיניו בברייתא במכילתא

ישעיהו בן חמוץ' לא ידענו יחסו מלי זה שבט היה אלה סרבותינו ול קבלו כי חמוץ ואמריה אחים היו: שמעו שמים' החל ספרו בדברי תוכחה כי בני דורו היו רעים ואף על פי שכתו בעזיהו ויעש היסר בעיני ה' וכן יתם הרי נחמ' בעזיהו ובחזקתו גבה לבו עד להפחית' ובימי פניהם

בסנת מות המלך עזיהו חללת הספר חלה שאין מיקדס ומאומר בסדר והדברים מוכחים שהרי ביום הרעס יוס סכטרע עזיהו נחמר ואשמע את קול יי' אומר את מי חסלתי ומי ילך לנו ואומר הנני שלחני למדנו שהוא תחלת שליחותו וכנראה זו נחמרה אחרי כן ועל זו לבדה נחמר אשר חזה על יהודה וירושלם כסם שאמר על משח כל חזונו ואומר משה חזונו כלות חף כאן כתב חזון זה חזה על יהודה וירושלם ולפי שהם תוכחות קשי קראה חזון שהוא קשה מעשרה לסונו סקראח נבואה כמו שאמר בבראשית רבה וראה לדב' חזות קשה הונד לי: בימי עזיהו יותם

היו העם מוכחים ומוקטרי' כבמו' וכתיב בדברי הימים במלכו יותם עזר העם משחית' כל סכן בימי חזו שהיה רע ועסה רעות גדולות כמו שכתוב וכל העם היו רעי' בימיו כמו שכתוב בעזבס את ה' חלהי חלאתם ואף בימי חזקיהו לא היה לבסם שלם את ה' כמו שכתוב בדברי הימים' ואמר בפתחו דברי תוכחה שמעו שמים' וכן אמר משה רבינו עליו השלום כסמח להוכיח את ישראל אמר האזינו השמים כי הם עדים בך ה' וכן ישראל כמו שכתוב ואעידה גם את השמים ואת הארץ לפי שהם קיימין לעולם והדורות הולכין' או לפי שאם יעברו על הברית השמים לא יתנו טלם והארץ לא תתן את יבולה' ויש דרשות למה אמר שמעו השמים והאזינו לארץ בהפך מה שאמר משה רבינו עליו השלום ואחד מהם לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים' ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר והאזינו ארץ' בא ישעיהו ואמר שמעו שמים לפי שאני חזו' הם דברי ה' אשר שלחני שהוא כועק על בניו' ואמר בני' גדלתי ורוממותי וזה כסעו בי' כי גדלתי אותם ורוממותם מעל כל עם והכלל לחזק הענין במלים שונים והענין אחד' וכן מנהג המקרא בנתיבות רבים' ואזוני חבי' זל פירם גדלתי בתורת' ורוממותם בסכינת' והם פשעו בי' מרדו בי במרד ובמעל עברו על תורת' להכעיסני כי ים זכירים וכופרים' יש שאין זכירים ועליהם אמר: ידע סור' וכל הבחימות שהן גדלות עם האדם לעבודתו ואף על פי שאינן בני דעת בכח ההכרה שים בהם לרחק מן הנזק ולקרב אל התועלת יכירו מי שיוטיב להם תמיד והם הנעלים וסכים לביתם ולמקום מאכלם כשבאים ממלאכתם' ואין פירוש קונה קונה חזונו בדמים לבד אלא המנדלו ועושה לו צרכיו תמיד וכן חביך קנן וכן אמר קונה שמים וארץ' ופירוש אפום מקום מאכל הבהמה והוא בצל' בסקל חטון' והוא אחד בסמך ובמסורות' נהנה

נבואת

ישעיה בר אמוץ דאתנבי על אנש יהודה ונתבי ירושלם בימי עזיהו יותם אחו יחזקיהו מלכא דבית יהודה: שמעו שמע דעזו בר יהבית אוריתי לעמי ואציתי ארעא דאתרנישת מן קדם פתנמי ארי יי מלל עמי בית ישראל קריתי להון ידע תורה ונבניה וחסר-א אורי דמרוהי

ישעיהו בן חמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחו יחזקיהו מלכי יהודה: שמעו שמים והאזינו ארץ כי יהוה דבר בניס גדלתי ורוממותי והם פשעו בי: ידע שור קנהו וחמור אפום בעליו בנין תכבנתון ויקרתנון ואנון מרדו במימרי

אחו יחזקיהו מלכי יהודה' הרבעה מלכים הללו קפח בימיו ביום סכטרע עזיהו שרתה שכינה עליו וכתבא כל ימי המלכים הללו עד שעמד מנשה והרגו: שמעו שמים והאזינו ארץ' ומשה אמר האזינו השמי' ותשמע הארץ למה סינה ישעיה את הלשון סנו רבותינו בדבר זה מדרשות רבים בפרשת האזינו בספרי ונחלקין חכמים עליהם ואמרו אין הדבר כן אלא בזמן שהעדים באים ומעידים ונמצאו דבריהם מכוננין עדות קיימת ואם לאו אין עדות קיימת חילו לא בא ישעיה ונתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ היו שמים מעידים ואומר' כסכקראו לעדות זו בימי משה שאמר העדותי בכס היום בהאזנה שמענו והארץ מעידה אני כקדמתי בלשון שמיעה ואין עדותי מכוננת בא ישעיה וחלף את הדב' כמבואר שניהם מעידים בלשון האזנה ובלשון שמיעה: כי יי' דבר' שתהיו עדים בדבר והיכן דבר האזינו השמים ואדברה כך סנויה במכילתא: קונה' מתקנו בחרישה ביום ומאחר שהרבילו בכך יודע בו חבל חמור חטום אינו יזבין בעליו עד שיאכילו וישראל לא נתפק לידע כפור כסקדחתיו ישראל יהיה שמך והודעתיו קצת חוקותי והם עבדוני כמפורס ביוחזקאל ואו' חס את גלוליונו' ואף לאחר שהנבואתים ממדרי' והאכלתים את המק וקדחת' עמי בני ישראל ולא התבוננו כחמור' לא ידע סור קנהו מכיד הסור קונה להיות מוראו עליו לא סינה מה שנזרתי עלת לומר איני חורש היום וחמור לא אמר לבעליו איני טוען היום ומה סכבראו לשמשם ואינם לא לקיבול סכר חס יוכו ולא לפילוס פורענות חס חוטאים לא סינו את מדתם שנזרתי עליהם וישראל פהם ונכים ומקבלים סכר וחס חוטאים מקבלים פורענות: לא

את ישראל אמר האזינו השמים כי הם עדים בך ה' וכן ישראל כמו שכתוב ואעידה גם את השמים ואת הארץ לפי שהם קיימין לעולם והדורות הולכין' או לפי שאם יעברו על הברית השמים לא יתנו טלם והארץ לא תתן את יבולה' ויש דרשות למה אמר שמעו השמים והאזינו לארץ בהפך מה שאמר משה רבינו עליו השלום ואחד מהם לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים' ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר והאזינו ארץ' בא ישעיהו ואמר שמעו שמים לפי שאני חזו' הם דברי ה' אשר שלחני שהוא כועק על בניו' ואמר בני' גדלתי ורוממותי וזה כסעו בי' כי גדלתי אותם ורוממותם מעל כל עם והכלל לחזק הענין במלים שונים והענין אחד' וכן מנהג המקרא בנתיבות רבים' ואזוני חבי' זל פירם גדלתי בתורת' ורוממותם בסכינת' והם פשעו בי' מרדו בי במרד ובמעל עברו על תורת' להכעיסני כי ים זכירים וכופרים' יש שאין זכירים ועליהם אמר: ידע סור' וכל הבחימות שהן גדלות עם האדם לעבודתו ואף על פי שאינן בני דעת בכח ההכרה שים בהם לרחק מן הנזק ולקרב אל התועלת יכירו מי שיוטיב להם תמיד והם הנעלים וסכים לביתם ולמקום מאכלם כשבאים ממלאכתם' ואין פירוש קונה קונה חזונו בדמים לבד אלא המנדלו ועושה לו צרכיו תמיד וכן חביך קנן וכן אמר קונה שמים וארץ' ופירוש אפום מקום מאכל הבהמה והוא בצל' בסקל חטון' והוא אחד בסמך ובמסורות' נהנה

לא ידע' לא חבו לידע וידעו ודשו בעקב ועמי לא נתן לב להתבונן: הוי' כל הוי' שבמקרה לשון קובל וקניה כחדם הגונח מלכו וכו' עקף זה חלל שיש מהם מועטין שהם לשון צעקת קריאת קול כמו הוי' ונסו מאלץ כפון ותרגומו חכלו לשון הכרזה: הוי' יש לו עוק על גוי קדוש שנהפך להיות חוטא' ועם שנחמר בו כי

ונהג חלה בהמות חף על פי שהם בהמות מכירים המטיב להם וישראל סהם עמי סקית' מכות עבדים הם לא ידעו כי חני המטיב להם ונתתי להם חרץ כחלה ונרסתי גויים מפניהם שהם הכירו זה לא עובדי ולא עבדו חללים אחרים במקומי' והם לא התבוננו כי בשמרת חת תורתיה הם בטובה ובעובד אומה הם ברעה' חף לא התבוננו זה:

עם קדוש חתה נהפך להיות עם כבד עון: עם כבד עון' כבדות עון כבד חדם שהוא כבד פיטנט בלעז' כבד שם דב' של כבדות פטינטומח בלעז' ודבוק עם תיבת עון: זרע מרעים' והם היו זרע ברך יי' בניס היו להקבה ונהפכו למשחיתים: כאזנ'

הרגונו: מזורו' אחר' חין נזירה בכל מקום חלל לשון פרישות וכן הוא אומר ויזרו מקדשי בני ישראל ביר' חמוי חף כאן נזרו כסוגו לאחוריהם מאכל המקום: על מה תוכו וגו'. חלם סלקה נחזר על סרחונו חדרו מוכיחו ואומר לו על זה לקימה וחיך בנתן לב לזמ' על סורחן זה לקימי לא חסוב לעשות עוד חף כאן על מה תוכו מחחר שעדיין חתם מוסיפים סרה לסור מאחרי המקום חלל כבד כל ראש לחלי זלמה לא תבינו: מתום' לשון תמימות שלם מאין מחסוב:

כצע' מכת חרב: חבורה' לשון חבלה: ומכה טריה' תירנס יונתן מרססא כתותה ומרוססת: טריה' דמיזיידה בלעז' ובלשון תלמו' יש טרייה לרישיה ומנחס פירש לשון לחות כלומר לחה ורטובה תמיד נובעת מויטטא בלעז': לא זורני' הנבעים חלה

ישראל לא אליף למדע דחלתי עמי לא אסתכל למתב לאוריתי: וי על דאתקריאו עם קדיש וחסו בניש' בחיר' ואסיג'ו חובין אתפניאו בזרעא רחימ' ואבאישו אתאמר להון בנין חביבין וחבילו אורחתהון שבקו ית פולחני' דיי קצו בדהלת קדישא ד'ישראל ובריל עובריהון ביש' אסתחרו וחו לאחור' לא מסתכלין למימר על מה לקינ' עוד מוספין למחשי ולא אמרין מא דין כל ריש סרע וכל לב ד'וי' משאר עפא ועד ריש' לית ברוזן דשלים בךחלתי כולהון סרבין ומרדין א

אתגלו בחובין כמח' מרסס' לא שבקין מזרטיהון ולא מתמדון לתויבת' אף לא זבון להון לאנני' עליהון' ארעבון צדי' קרובין וקידר' נור ארעבון לקבליון עממי' מהסנין יתה ובחוביהון צדי'את מנכון אתחלפת והות לנוכראין: ואשתאר בנשת' דציון כמטללת' בברמא בתר דקטפוהי' בערסל מבתות' במקשיא

לא זורני' על ידי רופאים חפיקת סממני תחבנות לשון זורה על נוהג נפרית ומנחס פירש לשון רפואה כמו חין דן דינך למזור: ולא חובשו' לשון רפואה: ולא רוככה בשמן' לא רוככה ומכתם בשמן במפטט שאר מכות ואין כופל כאן לומר לא רוככו בשמן שאין מרכיין חלל במקום המכה חבל המזור והחביש' כופל לסונס על כל הגוף לפיכך כופל במ לשון רבים לא זורני הנבעים ולא חובשו ויונתן פתר כל המקרא בלשון דומח על שהם מאוכלכים ומנוגעים בעון ותרגם מקף רגל ועד ראש מקטנס ועד גדולס חף בו מתום חין טוב בו פצע והבורה פצע ועונות וחטאים לא זורני וגו' כלו לא נתרפאו לשוב בתשעה שלימה ולא רוככה בשמן חפילו בד הירודר תשובה חין בלבם: לנדכס זדים אוכלים אותה' לעיניכס יאחלוה חויבכס: ושממה מכס כנחלה הנהפכת לזרים והיא שממה מבעליה כך תירגם יונתן: ונתרה בת' ציון' ריקנית מיוסביה כי יגלו מתוכה כאשר תותר סוכת הכרס שעשה נוצר ובעת יבצר הכרס מניח סוכתו והולך' בתר דקטפוהי' לאחר שבזרו אותה: כמלונה במקסה' כאשר תעזב המלונה שעשה נוצר בראש המקסה לשמור קישואין שלה ומשתלקט מניחה והולך' זו שבכרס קרויה סוכה לפי שהוא גר שם יומם ולינה ביום שומרה מן העופות ובלילה מן הנגבים חבל הקישואין קשין הם ואין לירח מן העופות ואין צריך לשומרם ביום לפיכך נקראת מלונה על שהיא לינת הלילות' בערסל מכתותא במשכב המלונה' במקטיא במקסה' בתר דחבעיהי' לאחר שלקטוהו והוא לשון המשנה שלם חבעיהי' ביום: בעיר

חטא כחטא' חס בקריא' וסי' הוי' גוי חטא עם כבד עון' אשר חטא עשה רע מאת וסארך לו' כטוב כחטא והנשבע כאשר שבועה: דוי' בקריא' וסי' סבלגית' עלי' יגון' על מה תכו עוד' כי רבו אנהותי ולבי דוי':

ישראל לא ידע עמי לא התבונן: הוי' גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים בניס משחיתים עזבו את' יהוה נאצו את קדוש ישראל נזרו אחר: על מה תכו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לב ד'וי': מכף רגל ועד ראש אין בו כתם פצע וחבורה ומכה טריה לא זורני ולא חבשו ולא רככה בשמן: ארעבם שממה עריכם שרפות אש ארמתכם לנדכס זרים אכלים אתה ושממה במהפכת זרים: ונתרה בת ציון כמכה בכרס כמלונה

לא מתמדון לתויבת' אף לא זבון להון לאנני' עליהון' ארעבון צדי' קרובין וקידר' נור ארעבון לקבליון עממי' מהסנין יתה ובחוביהון צדי'את מנכון אתחלפת והות לנוכראין: ואשתאר בנשת' דציון כמטללת' בברמא בתר דקטפוהי' בערסל מבתות' במקשיא

הוי' גוי חוטא' הוי' לשון קריאה ובעקה הן לחבל הן להשמיע השומע' וית זה לשון חבל כמו חוי שתרגו' ווי על עם דאתקריאו עם קדיש וחטו: כבד' שם תחר בשקל מלך עבד והוא אחד בסמוך ובמוכרת: מרעי' חינו חומר על החבות חלל עליהם חומ' שהם זרע המרעים לעצמם ב בעשטיהם הרעי' הפך זרע ברוכיה' וכן הם בניס משחיתים ד דרכיהם: כאזנ'

הכעיסו: חת קדוש ישראל' סנתקדש בתוכ' בפלחאותיו ובנקמותיו אשר עשה בחויביהם והם עובדו: מזרי' בשקל יכלו מענין ויזרו מקדשי בני ישראל' כלומר נבדלו מהאל והלכו להם אחורנית מעבודתו' או פירושו שהפכו לא ערף ולא פניס כמו שאמ' ויהיו לאחור ולא לפני'

ותרגם יונתן וחזרו לפלחתי קלל וגו' ויתכן להיות מזר מבינן כפעל בשקל סדי' ככונן' כסגו מענין זר' ויונתן תרג' מזורו אחר לענין העונס ולא לענין המעשה שתרג' ובדיל עובדיהון וגו': על מה תכו' לא תשלו על לבכס על מה חתם מכיס: כי עוד תוסיפו סרה' ולא תחשבו כי האל הוא המכה חתכם על עונותיכם חלל חלכו בקרי ותאמרו כי הדע בח עליכס דרך מקרה ולא עונס עונותיכם' ויש מפרשים על מה תכו מה יעיל הכות חתכם כי לא תוסרו בזה' כי עדין אחר המכות תוסיפו לחטוא ולא תוסרו על ידי המכו' וסרה שם תחר בלו' דרך סדרת ומעונות: כל ראש לחלי' לא תחשבו חס האל יתב' מכה חתכם ותאמרו דרך מקרה כפלו החללי' הדעים על כולכס חין זה כי חס על עונס עונותיכ' כי כל ראש מוונן לחלי וכל לב דוי' כמו שאמר בתוכחות משה רבינו עליו השלום יככה ה' בשנעון ובעורון ובתמיהון לבב: מכף' כמו שכתוב בתוכחות יככה ה' בשחין רע על הברכים ועל השוקי' אשר לא תוכל להרפא מקף רגלך ועד קדקדך: זרו ולא חבשו ולא רככה בשמן' כי לא תועיל בה רפואה כמו שאמ' בתוכחו' אשר לא תוכל להרפא' ורפואת המכה לזור אותה ולחבשה ולרכך אותה במשיחה וכיון שאמ' רואים כי לא תועיל רפואה למכתכם היה לכם לחשוב כי מהםם היה כמו שיעד לכם בתוכחות' ופירוש מתום דל' שלמות כלומר חין בבשרכס דבר שלם ובריה כי כלו כנוע' ופירוש פצע מכה המוכיאה דס חוליהה שנפצע הבשר' ופירוש חבורה מכה שנכרר הדם חו הליחה' ופירוש טריה לחה כלו' מכתס טריה היא שלא מתנגב לעולם חלל כל זמן היא לחה' וזה סימן למכה שאין לה רפואה' ויונתן תרגם הפסוק הזה על דרך משל משאר עמא ועד רישא וגומר: ארצכ' כמו שכתוב בתוכחו' והיתה ארצכס שממה ופירוש ארצכס שדות הזרעה וחילנותיהם: זדים אוכלים אותה' לעיניכס ולנדכס ואין בכס יכולת למנעס כמו שכתוב בתוכחות ישא ה' עליך גוי מרחוק וגו' ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך וגו': כמהפכת זרים' והנה נותרה האדמה שממה' כי גויים זרים באים ואוכלים אותה מה שיימצאו וחתם חין חתם יכולין לעבוד חת האדמה עוד כי הנה החויבים באים עליכס יום יום' והנה האדמה שממה והיא כמהפכת סדום ועמרה שהיו זרים מיראת האל' וכן כתוב בתוכחות כמהפכת סדום וגומר' ויונתן תרגם ובחויביון וגו' ויש מפרשים זרים כמו זרס מטר כלומר המקום שפוט המטר הסחף: ונתרה' כי רוב ערי יהודה היו חרבות ובימי חזקיהו כל הערים הנצורות תפסם מלך אשור והנה נותרה ירוסלם לבדה כמו הסכה שהיא במלונה שיהי' בשדה הקפואי' שאין סביבותי' בית וסכה אחרת' וסכה ומלונה ענין אחד במלות שונות כי הסכה היא שילין בה השומר תקרא מלונה' ויונתן תרגם כמטללתא בכרמא וגו' ופירוש דחבעיהו חפשוהו שלא נשחרו בו קשואים מן נבעו מצפוני' ירכה לומר שלא נשחרו בו קשואים אחר שנקטפו הענבים שהולך לו השומר' וכן כמלונה במקסה אחר שלקטו הקשואים וחבשו המקסה שלא נשחר בה קשואי' והולך לו השומר כן כשחרה ציון בלא שומר' כי הקצה ששומר ישראל סילק שכינתו מהם' ואמ' סוכה בכרס ומלונה במקסה ולא אמ' כסוכה בגן כי בסוכת הגן כל הימים השומר שם כי אחר טילקטו פרי זה או ירק זה ישראל אחר' וכן כל הסנה' חבל בכרס ובמקסה אחר שלקטו הענבים והקשואי'

לא נשחר דבר לשמור והולך לו השומר: בעיר

רדק

ישעיה א

רשי

אשר כמו ישרו: חמוץ הוא הנזול כמו מקף מעול וחמוץ ספירוסו גזול ישרו מי שהוא גזול ומעוות בדיו ורבותינו פירשו לשון חמוץ ואמרנו אשרי הדין שמחמץ את דינו: שפטו יתום ריבו חלמנה שפטו מספט יתום ריבו חלמנה כי הם העשוקים ברוב ואיכס משימים חזיקים לזעקתם: לכוכא' לכו חימו ענין הליכה

אשרו חמוץ: החמוץ את הנזול והוא לשון משנה אשרנו חי חילי ישר כחך' לשון אחר הדריכוהו בנתיב חמת לזכות בשלו לשון באשורו חזרה רגלי ואשר בדרך לבך' חמוץ' גזול ודומה לו מקף מעול וחמוץ: לכו כח ונוכחה' יחד חני ואחם ונדע מי סרח על מי ואם אחם סרחת' עלי עונתי כותן' לכס תקוה לשוב' ואם יהיו חטאיכם כשנים'

ורדף בקריאה וחס' וסימ' וכשלו איש באחיו כספני חרב' ורדף שלמנים אפרים' רעה רוח: וריב ד' בקריאה ג' סל' וא' חס' וסימ' וריב אלמנה לא יבא אלהם' וריב ליי' עם יהודה' כי ראיתי חסם וריב בעור' ורב לא ידעתי אזהרה' בתרא חס':

ורדף בקריאה וחס' וסימ' וכשלו איש באחיו כספני חרב' ורדף שלמנים אפרים' רעה רוח: וריב ד' בקריאה ג' סל' וא' חס' וסימ' וריב אלמנה לא יבא אלהם' וריב ליי' עם יהודה' כי ראיתי חסם וריב בעור' ורב לא ידעתי אזהרה' בתרא חס':

דאנים דונו דין יתמא עבירו קבילו קבלת ארמלתא: בן כר תתובון לאריותא תבעון סן ק קרמי ואעביר בעותכו אמר יי אם יהון חוביכו בתמיזי כבבעונין בתלגא יחרון אם יסקון ב בזהריתא בעמר נקי יהון: אם תיבון ותקבלון למימרי טובא דארעא תיכלון: ואם תסרבון ולא תקבלון למימרי בחרב סנאה תתקבלון ארי מימרא דיי גזר בן: איכרין תבו עובדה למחוי כשעיתא קרעא מהימיתא דהור כליא עברי דינא קושטא הור סוועביר ברה וכען אנון קטולי נפשין: כספך הור לפסולא והמרד מערב בשמא: רב רבין פריין ושותפין לנגבין כולרון דהוין לקבלא שוחרא אמרין גבר לחבריה עביר לי טב בדיני ואישלם לך בדין דין יתמא לא דינין

וקבלת ארמלתא לא עלת לקרמייהו: קרתא ירושלם אנא עתיד לרבוותה ברם וי רשיעיא כר אהגלי למעבר פורענות דין מסנאי עמי ואתיב נקמא לבעיל דבנין

בן אמר רבון עלמא יי צבאות תקיפא דישראל ואתיב סחת גבורתי עלך ואכרר במא דמנאן

כתומים לפני כאודם שנים חלביכם כשלב: יאמר יי' תמיד הוא חומר לכם כן כמו על פי יי' חנו' דבר אחר לנו כח ונוכחה מה כתוב למעלה ממנו חדלו הרע למדו היטב ואחר שתשובו חלי לנו כח ונוכחה יחד ל להודיעני עיני מה שעלינו עשה מה שעליך ואחי חומר חס יהיו חטאיכם כשנים כשלב ונב' כתולע צבע שצובעין בו אדום ברעיוני הם ויש תולעים בכל אחד ואחד: כי פי יי' דבר' והיכן דבר והבאתי עליכם חרב: לזונה' תועה מעל אלהיה: קריה' שהיתה כאמנה ומליחת משפט וצדק היה לן בה ועתה מרצחי: מלאתי משכתי כגון רבתי עס: צדק ילן בה' תמיד של שחר היה מהכפר על העינות של הלילה ושל בין הערבים מכפר על של היום' לא שהיו מליץ בה דיני נפשות כשלא היו מוציאין לו זכו ביום הראשון לא היו נמרחין דינו עד למחרת חולי ימצאו לו זכות ועתה נעשו רוצחין ומצינו בפסיקתא רבי מנחם בר' אושעיא חמר חרבע מואת וסמונים בתי ככסיות היו בירושלם כמניין מלאתי בנימטריא ועתה מרצחים הרגו את אוריה הרגו את זכריה: כספך היה לסינים' שהיו עושין מעות נחשת ומצפין אות' בכסף להונות בהם: סכאך מהול במים' משקף שלכם מעורבי' במים כדאיתא בפסיקתא: מאל' מעורב ואין לו דמיון במקרא' ומדרש אגדה פותר לשחוק אמרתי מהולל מעורב: סוררים' סרים מן הדקדק הישרה: ורדף שלמונים' תשלומין תירגם יונתן אמרין גבר לחבריה עביר לי טב בדיני ואשלם לך בדין שופט שהיה גזול והגזול צועק עליו בפני שופט אחר זה חומר לו דקדקי היום ואחי אשלם גמולך כשציעקן עלך בפני היו רדף תשלום גמולות: וריב חלמנה לא יבא אלהים' החלמנה בא לצעוק והיתום יוצא וזו פונעת בו ושאלתו מה הועלת בצעקתך לפני השופט והוא או' כל היום הזה יבעתי לו במנאכ' וסופי לא הועלתי וזו חוזרת לחמורה ואומר' ומה זה שהוא חיס לא הועיל חני לא כש הוי יתום לא ישפטו וריב חלמנה לא יבא אלהים כלל: כאם הארון' שהכל שלו ובידו לעקר אתכם מארצכם ולנטוע בה אחרים: אביר' תוקשו של ישר': הוי' לשון הזמנה והכרזה ודומה לו הוי הוי וכוונס' מחרץ כפון' ידעו הכל כי אחס מצרי שהכעיסו במעשיהם: ואשיבה ידי עלך' מכה אחר מכה עד כלות הפושעים: ככור'

אם אף פסוקי חב חש

אם תחבו' טוב הארץ' מה שחללים זרים לעיניכם תחבלו אתם: ואם תמאנו ומריתם' לא תהיו חובלי' אבל חבולים לחרב: חרב' כמו בחרב חסר בית השימוש' וכן הנמצא בית ה' לזנות בית אביה ויקברוהו ביתו' ורחנו מים' כי ששת ימים והדומים להם: כי פי ה' דבר' וכיון שדבר הוא יקום את דברו: חיכה' הונכה חיכה נחמנת לבעלה אבל מסקרת בו ומזנה תחתיו וכן ירושלם שהיתה נחמנת לחלל בימי דוד ובימי שלמה ובימי אחא ובימי יהושפט ולא היו מוצחים ומקטרים בבמות אלא בבית המקדש ואחר כך שבה להיות זונה ועיבוב בית ה' והם מוצחים ומקטרים בבמות ולא שררות: מלאתי משפט' היוד נוספת חומר כי ירושלם היתה מלאה משפט מתחילה כי יהושפט העמיד שפטים בכל ערי יהודה וחמר להם ראו מה חתם עושים כי לא לאדם תספטו כי אם לאלהים ונו' וגם בירושלם העמיד למשפט ה' ולריב ונו' ועתה אין בה משפט כמו שחמר בסמוך כלל אוהב שחר ורדף שלמונים: צדק ילן בה' ילן חימו לשון לינה ממש חלה לשון סקידה וההתמדה בדב' וכן ובהמרות תלן עיני' ובצוארו ילן עז' ולכה במוך ביתו והדומי לו' וירושלם היה הדקדק תמיד בה ועתה מרצחים' ועוד כספם היה לסינים ונו' כל זה הפך הדקדק' ורבותינו זל' אמרו דיני' ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה' ועשו לשכוח הוא סמך וחשבה מרצחים כשאין מלינים בו דיני נפשות חלה לדין אותם בו ביום: כספך' גושים בה מטבע שקר וחושבים בני אדם כי כלו כסף ויש בו סינים נחשת וכדיל והדומים להם ומחופה בכסף ומאעין בו בני אדם וכן מוכרי יין חושבים הקונים שהם קונים יין חי ונחש מעורב במים סכאך הוא היין הנמכר בחמות' לפי שבאים שם רקים ומחמים וסובאים ומשתכרין שם: מהול' מעורב ואין לו ריע במקרא' ואדוני חני הביא לו חבר מהערבי חלמאל: שריך' השרים שהיה להם לתקן המענות הם סוררים ומעוותים הישר והם חברי גנבים כי הגנבים חולקי' עמהם לפיכך לא ייסרו אותם ולא ימנעו מלגנוב: כלן' דרך כלל על השדים כי כלם בדרך אחד לפיכך חמר כלו בלשון יחיד והם אוהבים לקבל שחר ומטום המשפט: ורדף שלמונים' כתרגומו אמרין גבר לחבריה עביר לי טב בדיני ואשלם לך בדין: יתום לא ישפטו' מן העשוקים אותם: לא יבא אלהים' כי אינם רוצים לשפט משפט ולרבי ריבה מן העשוק' אותה לפיכך לא תביא אלהים ריבה כי לא תועיל' ויונתן תרגם קבלת ארמלתא לא עלת קדמיהון כלומר צועקת לפניו על ריבה ואינם שומעים אותה: לכן הארון' כי בעת ההיא יכירו הכל כי הוא ארון הכל וכן ארון צבאות מעלה ומטה: אביר ישראל' שהיה עוד חזק העשוק' על ישראל ויקח נקמה מהעשוקים אותם והם צרו ואויביו נקמה שלמה יקח מהם עד שינחם מהם כלומר שיכלה כעסו וינחם' ומלת הוי פירשתיה: ואשיבה ידי' פעם אחר פעם עד שאכררן אותך ותשארי נקיה והסינים והבדילים הם הרשעים: ככור'

אם תחבו' טוב הארץ' מה שחללים זרים לעיניכם תחבלו אתם: ואם תמאנו ומריתם' לא תהיו חובלי' אבל חבולים לחרב: חרב' כמו בחרב חסר בית השימוש' וכן הנמצא בית ה' לזנות בית אביה ויקברוהו ביתו' ורחנו מים' כי ששת ימים והדומים להם: כי פי ה' דבר' וכיון שדבר הוא יקום את דברו: חיכה' הונכה חיכה נחמנת לבעלה אבל מסקרת בו ומזנה תחתיו וכן ירושלם שהיתה נחמנת לחלל בימי דוד ובימי שלמה ובימי אחא ובימי יהושפט ולא היו מוצחים ומקטרים בבמות אלא בבית המקדש ואחר כך שבה להיות זונה ועיבוב בית ה' והם מוצחים ומקטרים בבמות ולא שררות: מלאתי משפט' היוד נוספת חומר כי ירושלם היתה מלאה משפט מתחילה כי יהושפט העמיד שפטים בכל ערי יהודה וחמר להם ראו מה חתם עושים כי לא לאדם תספטו כי אם לאלהים ונו' וגם בירושלם העמיד למשפט ה' ולריב ונו' ועתה אין בה משפט כמו שחמר בסמוך כלל אוהב שחר ורדף שלמונים: צדק ילן בה' ילן חימו לשון לינה ממש חלה לשון סקידה וההתמדה בדב' וכן ובהמרות תלן עיני' ובצוארו ילן עז' ולכה במוך ביתו והדומי לו' וירושלם היה הדקדק תמיד בה ועתה מרצחים' ועוד כספם היה לסינים ונו' כל זה הפך הדקדק' ורבותינו זל' אמרו דיני' ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה' ועשו לשכוח הוא סמך וחשבה מרצחים כשאין מלינים בו דיני נפשות חלה לדין אותם בו ביום: כספך' גושים בה מטבע שקר וחושבים בני אדם כי כלו כסף ויש בו סינים נחשת וכדיל והדומים להם ומחופה בכסף ומאעין בו בני אדם וכן מוכרי יין חושבים הקונים שהם קונים יין חי ונחש מעורב במים סכאך הוא היין הנמכר בחמות' לפי שבאים שם רקים ומחמים וסובאים ומשתכרין שם: מהול' מעורב ואין לו ריע במקרא' ואדוני חני הביא לו חבר מהערבי חלמאל: שריך' השרים שהיה להם לתקן המענות הם סוררים ומעוותים הישר והם חברי גנבים כי הגנבים חולקי' עמהם לפיכך לא ייסרו אותם ולא ימנעו מלגנוב: כלן' דרך כלל על השדים כי כלם בדרך אחד לפיכך חמר כלו בלשון יחיד והם אוהבים לקבל שחר ומטום המשפט: ורדף שלמונים' כתרגומו אמרין גבר לחבריה עביר לי טב בדיני ואשלם לך בדין: יתום לא ישפטו' מן העשוקים אותם: לא יבא אלהים' כי אינם רוצים לשפט משפט ולרבי ריבה מן העשוק' אותה לפיכך לא תביא אלהים ריבה כי לא תועיל' ויונתן תרגם קבלת ארמלתא לא עלת קדמיהון כלומר צועקת לפניו על ריבה ואינם שומעים אותה: לכן הארון' כי בעת ההיא יכירו הכל כי הוא ארון הכל וכן ארון צבאות מעלה ומטה: אביר ישראל' שהיה עוד חזק העשוק' על ישראל ויקח נקמה מהעשוקים אותם והם צרו ואויביו נקמה שלמה יקח מהם עד שינחם מהם כלומר שיכלה כעסו וינחם' ומלת הוי פירשתיה: ואשיבה ידי' פעם אחר פעם עד שאכררן אותך ותשארי נקיה והסינים והבדילים הם הרשעים: ככור'

רשי

ישעיה ב

רדק

תמד

כבודי לסון בורית סכין בלעז ולסונו ולסון נקיון כמו ובר לבב על שם שהוא מנקה הבגד מכתמים: סיניך האומר למעלה כמו כסך היה לסינים מערכות נחשת בכסף קרוי סיני חף כאן מערכות רשעים עם הכסרי' אני חכלה הפושעים שם הסיני: כל בליך בדיל המעורב בכסף כלומ' הרשעים שבין בדיל חיסטויים בלעז: ככר חסגה' חעמיד לכס שופטים כסרים: במשפט תפדה' על ידי שיהו ב: עמי משפט תפדה מעומתיה: ושביה' עיסי תשובה שכתובה: פושעי' מורדי' מובדלי' לעז: וחטאים' חלל מאמרים לשאר ח' חיסורין: מחילים' לסון חלה מין חלה שקורין חולמא בלעז: אשר חמדתם' לעבוד תחתיהם עז כעניין שכאמר תחת חלון ולכנה וחלה כי טוב בלה: מהגנות' סם היו עובדים עבודה זרה כמה דלת אמר' המתקדשי' והמטהרי' חל הנגות: כובלת עליה' העלה שלה כובל כמוס פלישטינסט בלעז בבא עליו שרב אז קרח הוא כמוס וליחלומי חבל וכלה ואין כובל לסון ריקבון כמו בלה שאין כון כובלת בחומות לסון חלה כובל לסון דבר הנלחה וכלה כמו מגזרת גבל תבל כמו תכבול ו

כבודי כמו הדבר המכרר הכסף מן הסינים וישאר נקי ואני שמעתי כבוד היו כבודית ספון בלעז' כמו שהבורית מוציא כל כתם כך חוציא חני סיניך ובדילך בדילך מה לל כי הבדיל מעורב בכסף עד סיניקוהו ממנו' ואמ' בלסון רבי' בדילך להביא כל התערובות המעורבים בו: ואשיבה שופטיך ככר חסגה' כמו שאמר מלחתי משפט' וזה יהיה בימות המסיה שיכלו הרשעים כלם' ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב: ציון' במשפט שיעשו ישראל' תפדה כלומר יפדו הם וישבו לה ובכדקה שיעשו ישובו לה הגולי' ממש' זהו וסביה בכדקה: ושבר' ואז ישברו ויכלו הפושעי' וחטאי' יחדו' כמו שאמ' בכבוהת מלאכי' והיו כל זדים וכל עושי רשעה קם ולהט אותם היום הבא: כי יבסו' אמר יבסו ואמר תחפרו' כי כן מנהג המקראות לדבר לכנח ושלא לכנח כחלוד' כמו שמענו עמים כלם תשובו ובאו נח' והדומים להם כמו שכתבנו בספר מכלל' חלה הג' פסוקים עד סוף הפרשה חנים לימות המסיה' כי מימי חרבן בית ראשון וחליך לא היו עובדים עבוד זרה בישראל בגנות ותחת כל עץ רענן כמו שהיו ואין זכרון חלים וגמת חלה לאותם דורות שהיו בבית ראשון' ולפי ש'כרו כליון הרשעים כלם בין מעובדי עבודה זרה בין משאר עבדות' וזה יהיה בימות המסיה אמר כי כליון עבודה זרה תהיה טרם זהו וזהו בחרבן בית ראשון שיכלו עובדי עבודה זרה בישראל שהיו בנחמים הגנות והחילים לאשירה ואז בחרבן הבית יבסו כי יראו כי לא יעילו להם החסרים ולא יבילסו מיד החויב המחריב אותם והמגלה אותם' אז יבסו ויחפרו וידעו כי שקר היה נכסם ועבודתם לחלילים' לפיכך לא היה בבית שני עובדי עבד זרה כלל בישראל' וחילים כמו חילי' וכן הנחמים בחלים חילי הדק' ותרגם יונתן חרי תתבהתן מחילי טעותא דחמדתון' והפסוק ככול בענין במלות שונות כמנהג: כי תהיו' יאמר אתם המרתם אותי בחלים ותהיו כחלה כובלת' אתם בחרתם גנות ותהיו כגנה אשר אין מים לה: עליה' חסר יוד הרבים מהמכתב' אמר כן תהיו כחלה כובלת עליה שלא ישאר בה דבר ירוק כן תהיה כל חרצכם חרבה שלא ישאר בה אחד מכם' ותהיו כמו הגנה אשר מים אין לה להשקותה שיבשו הירקות והזרעים לא יצמחו' וכאשר המשילם לחלה הבטיחם שישבו לחרצם כמו החלה שתוציא העלים עוד לחץ הכנת החילנות' וכן כגנה כשיבאו מים לה תצמיח זרעיה וילחלחו שרשי הירקות' וחלה תרגומו בוטמא' וכן תרגם רבינו סעדיה בערבי בוטמא: וחלה נובלת עליה' פירושו חלה שעליה כובלים' וכן מגלתי זקן' שזקנס מגלתי' ודמה אותם לחלה ולא לחילן אחר' כי החלה והחלון כשיפלו עליהם ידמה שהם יבשים מכל וכל יותר משאר חילנות' חכר אחד מהם למשל: והיה החסון' אמר על החלילים ועל עובדיהם' אמר כי

ואשיבה ד' וסי' גמסר בשמואל חלק ב' סי' יו: ככראשונה ה' וסי' גמסר בספר שפטים סי' כ': וחטאים ד' וסי' בסדר לך לך:

כבר סניך ואסירה כל-בדילך: ואשיבה שפטיך ככראשונה ויעצוך כבתחלה אחריו כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה: ושבר פושעים וחטאים יחדו ועובי יהודה יכלו: כי יבשו מאלים אשר חמדתם ותחפרו מהגנות אשר בחרתם: כי תהיו כאלה נבלת עלה ולכנה אשר-מים אין לה: והיה החסן לנערת ופעלו לניצוץ ובערו שניהם יחדו ואין מכבדי:

הדבר אשר חזה ישעיהו בן-אמוץ על-יהודה וירושלם: והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית-יהוה בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל-הגוים: והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל-הרה-יהוה אל-בית אלהי יעקב וירנו מדרביו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר יהוה מירושלם:

טורא ומנטל מרמטא ויתפנוז למפלח עלוהי כל מלכותא: ויהכון עממין סגיאין וימרון אתו ונסק לטור בית מקדשא דיי לבית שכינת אלהיה דיעקב וילפננא מאורחן דתקנן קדמוהי ונהד באולפן אוריתיה ארי מציון תפוק אוריתא ואולפן פתגמא דיי מירושלם:

בבוריתא כל רשעא ואערי כל הובד: ואמני ביד דיני קושטא תקנין כדבקריתא ומלכי מלכך פר מן אולא ובתר כן יתקרי לך קרתא דקושטא קרתא מהימנתא ו ציון פר יתעבר ברה דינא תתפרוק ודעברו אוריתא יתובו לה בזכו: ויתברון מרודין ורביזין כהדא ורשבקו אוריתא דיי ו ישתיצו: ארי תתבהתן מאילני טעותא דחמדתון ותתפנעון מגני טעותא דאתון מסתיעין בהון:

ארי תהון כבוטמא די מנתר טרפוהי ובגנת שקיא דמין לית לה: והיה תוקפהון דרשעיה כנעורת פתנא ועובר דהון פניצוץ נורא כמא דמקרבין דין לסטר דין ורלקין תרוהון כחדא כן יספון רשעיה אנון ועובריהון בישעיה ולא יהי עליהון חים:

פתגם נבואה דאתנבי ישעיה בר אמוץ על אנש יהודה ותבי ירושלם: והיו בסוף יומיא מתקן יהי טור בית מקדשא דיי בריש

החסון והחוק שבפסילים' כמו שאמר עז לא ירקב יבחר' אמר מה יעשילו להם חוזק הפסילים' כי כמו הנעורת יהיו שיכלה מהרה מפני נצק האש כן ישרפו מהרה וכן היה' כי כבוד חזן שרף כגבתי ירושלם באש ובהם היו הפסילים והחלילים' ואמר ופעלו לנצק כי העושה אותם פסל הוא גרם לו הבערה כמו שהנצק מבעיר הנעורת וכשהנצק נאחז בנעורת במעט זמן יכבו שניהם' כי הנצק אינו אש שיעמוד חלה מעט והוא כבה' וכן הנעורת הבערת לא תהיה בנערת חלה זמן מועט ותכבה' כן יהיו פועלי הפסל והחלילי' כי שניהם יכלו יחד' כי בחרבן ירושלם נשרפו הבתים והחלילים והעושים אותם: ואין מכבה' ואין מביל אותם מן הדלקה' ונעורת הוא מה שמנערין מן הפשתן סטופא בלעז' וכנצק הוא סביב האש בלחגא בלעז' ויונתן תרגם הפסוק כן יהיה תוקפהון דרשעיה וכו': הדבר' אחר שאמר הפוענות אשר חזה על יהודה וירושלם אמר הנחמה אשר חזה על יהודה וירושלם גם כן: והיה באחרית הימים' כל מקום שנאמר באחרית הימים הוא ימות המסיה: הר בית ה' זהו הר המוריה שבוכנה בית המקדש: בראש ההרים' שיהא ככון ונשאלעלה מכל שאר הר ונבעה שכל הגוים יבדוהו ויבסוהו ויבאו לעבוד בו לפס ה' וזכר הרים לפי שהגוים היו עובדים את אלהיהם על ההרים הרמים: ונהרו' וירנו' וזוה נקרא מקום מרובת מים הרבים כהר: והלכו' לכו ונעלה' כל עם אחר לחברני' כי מציון זה דברי הנביא לא דברי העמים' כלומר למה יאמרו הגוים לכו ונעלה וירנו מדרביו כי מציון תצא תורה ומצוה לכל העמים' והמורה הוא מלך המסיה' ועליו אמר ושפט' ושפט

תמה דרך ישעיה ג

ועל כן חמר ועל כל חיות תרשים וזכר תרשים כי היא חוק חיות וינתן תרשים ועל כל דיתבין בניימא ויתנחה חרס גם כן בדירות גדולות ונחות ומצויירות: ועל כל סביבת החמדה פירוש סביבת ציורים כמו חיש בחדרי משכיתו ותרגם ונתן ועל כל ברכיות שופרה: ושח' מפורש הוא: והאלילים חף על פי שהאלילים כבר פסקו מקבת האמות היום עוד יש בקצה המזרח עובדי אלילים ועוד יחסכו גם הם עובדי אלילים שהם משתחווים ועובדים לאלם ואז בימות המשיח כל האלילים יכרתו עד צמירא' לפיכך חמר כליל וכן כליל תקטר' וכירוש יחלף' יכרית' כלומר האל יכרית אותם כלם' וכן בענין כריתת חש יחלף ויסביר וחלפה דקתו: ובאו במערות צרים מערות לא נשתנה במסיכות' חמר עובדי האלילים יתחבאו במערות ובמחלות כי יחסכו להכללם: לערוץ הארץ' כתרנומו למתבר רשיעי חרעה: ביום ההוא' בימות המשיח כשיעשה החל משפט ברשעים: אלילי כספו ואלילי זהבנו' כמו שפירש' כי עוד היום בקצה ארץ המזרח עובדי אלילי כסף וזהב' וכן בצורת של כסף ושל זהב: לחפר פירות' טעם הלמד למלת ישליך שזכר' כלומר אל החפירי' ואל חורי העטלפים שם ישליכו האלילים' וינתן פירש טעם הלמד למלת להשתחות הסמוך לה' שתרנס למיסגד לטעותא וללמכיתא' תרגם ולעטלפים וללמכיתא' כי יש עובדים צורת עטלף' ולפירושו גם כן יהיה לחפור פירות פירוש כמו מלה אחת חף על פי שהוא שתי מלות' ומפרשים אותו עוף שמקרק הפירות' ויש מפרשים שרץ שחופר בארץ חפירות והיו עובדי צורתו' ולפיכך יהיה פירושו לחפר פירות פירוש שתי מלות' ויהיה פירוש פירות חפירות' נדומה לו בדברי רבותינו פירא דשופלי' שפירושו חפירה שמסלילים שם גרעיני התמרים' וחמר שפילך האדם האלילים למקומות' שיחברו החפירות להסתר שם וישליכו האלילים שם דרך בזיון כי לא הועילו להם ואם ינצלו ישכרום להיות כסף

והלך ד' בקריא' והס' וסמ' והאלילים כליל יחלף' ורוח על פני יחלף' בבקר כהציר יחלף' אם יחלף ויסגר: לחפר ג' וחס' וסמ' ביהושע ריש סמ' ב': הארון י' צבאות ה' דסמכי בקריאה וסמ' אביר ישראל' מסיר מירושלם ומיהודה' במשמנו רוקן' מסעף פארה במערה' וסדרתי את מצרים:

ועל כל דיתבין בגסי יפא ועל כל דשרן בבירניתא שפירן: וימאד רמות אנשא ויחלש תקוף גברין ותקוף י' בלחודוהי בעדנא ההיא' וטעותא גמירא יסופון: ויעלו במערת טגריא ובמחלי עפרא מן קדם דחלתא דני ומזיו יקריה באתגליותיה למתבר רשיעי ארעא' בעדנא ההיא ירהקון בני אנשא ית טעורת כספהון ורת טעורת דהבהון דעברו להון ל למסגיד לטעותא ולצלמניא: למעל במערת טגריא ובשקיפי כיפא מן קדם דחלתא דני ומזיו יקריה באתגליותיה למתבר רשיעי ארעא: איתמנעו לכון מלאשתעברא לאנשא במעבריה דחלא דנשמת רוח חיון באפוהי ארי' ויפא דין הוא קים ומחר ליתוהי ובלמא חשיב הוא: ארי הא רבון עלמא י' צבאות מעדי מירושלם ומיהודה סמד' וסעד כל סמד מיכל וכל סעד וספר ומשתאל וסב' רב חמשין ונסב

כל אניות תרשים ועל כל שכינות החמדה: ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב יהוה לבדו ביום ההוא: והאלילים כליל יחלף: ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד יהוה ומתדר גאונו בקומו לערוץ הארץ: ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשורו להשתחות לחפר פרות ולעטלפים: לבוא בנקרות הערים ובסעפי הסלעים מפני פחד יהוה ומתדר גאונו בקומו לערוץ הארץ: חדלו לכם מן האדם אשר נשמר באפו כי במה נחשב הוה: ב' הנה הארון יהוה צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים: גבור ואיש מלחמה שופט ונביא וקסם וקון: שר חמשים משתי: גבר וגבר עביר קרב דין וספר ומשתאל וסב' רב חמשין ונסב

תרשים' סס יס ססו תרשים: סכיות החמדה' פלטין רכופין במסכי רכפת פים כמו וכן משכית על סס ססוכין בנחת הקרקע: ביום ההוא' הוא יס הדין: כליל יחלף' כולו יחלף כולם יחבדו: ובאו יושבי הארץ: במערו צורי מחלו' הם הם מערו: בקומו' לחם הדין: לערוץ הארץ' לסבור דשעי הארץ' להשתחות לחפור פירות' כלמינו' בדמות חפירנו' מיני שרשים שחופרין הארץ שקורין טלפס בלעו: עטלפי' קלכא שורץ בלעו יס לפתור עוד חת אלילי אשר עשה לו להשתחו' ישליך האל בחדרים ובעריצין שימצא לכניו כשהולך לברוח ולהטנון: חדלו לכם מן האדם' שלח לשמוע למלכיהם המתעי' אתכם מאחרי ולהשתחות למעשה ידיו: אשר נשמה בחפני אשר כל חיותו וכתו

תלוי' בנשמת אפו שהוא רוח פורה שהיום ישנה בו ומחר תכא ממנו וקל וחומ' לכלם למעשה ידיו שאין בו ממש' לא חדלו לכם מכל הדרכים הרעים ולמרו מן האד' אשר נשמה בחפני השמיים למה נחשב הוא וקל וחומר לכלם למעשה ידיו שאינו נחשב לכלום: מסיר מירושלם ונו' כולה מפורשת במסכת חגיגה שמונה עשר קללת קלל ישעיה חת ישראל ולא נתקדרה דעתו עד שאמר ירהבו הנער בזקן והנקלה בכבד: וקום' זה מלך שנחמר קסם על שפתי מלך: יועץ' יודע לעבר שנים ולקבוע חדשים: נחכם פודוע בחכמת הטבע' אם כן שחיי קצרים במה נחשב הוא ואיך יתכן לבטוח עליו או לירא ממנו: כי הנה הארון' חמר בפרשה שלמעלה גמול הרשעים וכלתם בימי מלך המשיח' ועתה חמר כי עתה ישעיה דין ברשעים בירושלם וביהודה ויתמו ברעב ובחרב הגדולים שבבש וישחרו הנערים והתעלולי' והא' הארון להודיע כי הוא ארון ובידו הרום ולבנו להשביע ולהרעב' והם אינם מושבים כי הוא ארון ויפנה אל מעשיהם כי הם היו מושבים זה לא היו חוטאים ולא היו יוצאים מרשותו ומצותו: משען משענה' לפי שכל הענין לחוק כמנהג שנה הענין במלות זכר ונקבה' ואחר כך פירש כל משען לחם ומשען מים' ואמר משען כי המאכל והמשתה משען גוף האדם ובהם ישען ויחיה' וכן חמר בתורה בתוכחות בשבירי לכם מטה לחם כמו המטה שיסען האדם עליו כן ישען במאכל ובמשתה: גבור ואיש מלחמה' חלה ימותו בשדה בחרב: שופט וקוסם וקון' חלה ימותו בעיר ברעב ונדבר' וחלה הארבעה חכמים הנכבדים שבבש' וינתן תרגם וכביא וסופר ותרגם וקוסם נדמשתאיל' כל סופר ומזוהר בעס' ודמשתאיל האדם הנשאל אישאלו חת פיו על העתידות כמו חונה בככבים: שר חמשים' חפילו שר חמשים חין כדך לומר שרי אלפי' ושרי מאו': ונסוף פנים' מי שהוא נכבד מרוב עשרו וגדולתו: ויועץ' מי שיש לו עדה ודעת בדרכי העולם ובעסקים שבין אדם לחברו: וחכם חרשים' הוא מי שמתעסק בחכמות וקנה חזות וידעם: וחכמים' בפלס חכמים' ופירוש חרשים מענין מחשבה' כמו אל תחרוש על רעך רעה' כי עיקר החכמה במחשבת הלב' ואמר וחכם סמוך לומר כי הוא חכם על חכמים אחרים כלומר שיש לו תלמידים חכמים: ונכון לחם' פירוש מי שהוא נכון בחכמת הטענה והדבר' ואמר לחם שהוא הדבור בחשאי ובנחת' כמו כי עבריו מתלחשים' לפי שבענין זה הם דברי חכמים' כמו שכתוב דברי חכמים בנחת נשמעים' ובחלה הד' שזכר הוא תיקון העיר וקיומה ונולתם הוא חרבות העיר והשתתה' והחכם הגדול רבי משה כל מיימון פירש יועץ נקרא מי שעצתו נכונה ועסקיו כראוי בדברים המנהגים אך לא יבין שום שכל ואשר יש לו החכמות המושגות בפעל הוא נקרא חכם חרשים' ואשר הוא מבין וזך הטבעי ויכול להשלים הענינים בפירוש קצר מתוקן הוא הנקרא נכון לחם אך לא התעסק בחכמה ולא הציב החכמות' וינתן תרגם רב חמשין וגומר' ובדברי רבו זל יח קללו קלל ישעיהו הנביא חת ישראל ולא נתקדרה דעתו עד שאמר ירהבו הנער בזקן והנקלה בכבד' מאי היא דכתיב כי הנה הארון ה' צבאות ונו' משען חלו בעלי מקרא' משענה חלו בעלי מטה' כל משען לחם חלו בעלי תלמוד' שנחמר לכו לחמו בלחמי' וכל משען מים חלו בעלי הגדה שמושכין לבו של אדם חמים' גבור חלו בעלי שמועות' ואיש מלחמה זה שידע לישא וליתן במלחמתה של תורה' שופט זה דין דין חמת לאמתו' נביא במשמעו' קוסם זה מלך' שנחמר קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו' וכן זה שראוי לישב בישיבה' שר חמשים זה שידע לישא וליתן בחמשה חומשי תורה' דבר אחר שר חמשים חמר רבי חכהו' מאכאן שאין מעמידן מורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה: נכסוף

וכשוא פנים זה שנוסאים פנים לזרנו בעבורו למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא למטה כגון רבי אבהו בקסרי: ויען זה שזדע לעבר פנים ולקבוע חדשים: חכם זה תלמיד המכסה את רבותיו: חרשים שבטעה שפוחת פונקעסוהכל כחרשים: וכבון זה המבין דבר מתוך דבר לחם זה מי שרחוי למסור לו דברי תורה בלחם

נחם חרשי' שכספותח בדברי תורה נעשו הכל כחרשי: וכבון לחם רחוי למסור לו סתרי תורה סנתנו בלחם כגון מעשה בראשית מעשה יורכבה: וכתתי נערים סריהם' חלו בני חרם המטערין מן המנות: ותעל לים ימשלו בס' שועלים בני חרם חלשים ואחי חומר לפי פשוטו תעלולים ליכנים בני חרם המתעללים בהן

ואח עיד חין מוסרין סתרי תורה חלף למי שיש לו חמשה דברים הללו יועץ וחכם חרשים וכבון לחם: וכתתי נערים' כיון שהנח הסיר ה' קנים הרי הוא כאלו כותף הנערי להיות סרים עליו' ודרך הדדס חלו בני חרם שמטערין מן המנות: ותעלולים' כמו נערים' וכן עוללים שאלו לחם' חלף שהוא מסקל אחר' והוא תאר בסקל תחלואי רעב' ויונתן תרנס וחלשי' והדרס תעלי בני תעלי' פידוס שועלים: ונגס העם' עוד קללה אחרת שלא יכענו מפני סריהם ומפני המוסלי' שישימו עליהם חלף כל אח' יהיה נעשה נוגס ושומר בחכמו ואפילו הקטן בגדול' ופידוס ירהבו יחזקו עליו ויעזבו כנייהס הנער בזקן והקלה בכבד: ירהבו' ענין חוק' מן ורהבס עמל ואון' ויונתן תרנס ונגס ויתגרון' ותרנס ירהבו יעלמו' וענין חלף הוא כמו שפירשתי' והדרס הנער בזקן מי שימטער מן המנות ירהב בני שמלה מכות כרמון: והקלה בכבד' מי שממורת דומות עליו כקלות ירהב בני שקלות דומות עליו כחמורות: כי יתפס' כאשר יתפוס חיס בחיני' כלומר שיתפסוהו בעבדו לכל עמ ולבקס ממנו זה' ופירוש בית חביו מספחת בית חביו' כי חינו דוכה לומר חמו בן חביו חלף חיס ממשפחתו שיש לו קרוב

ישא ד' רפ' וסימ' ישא י' פניו' עליון גוי סרוחק' לא אהיה חבש' ישא ברכה מאת יי': לרשע ה' בקריאה וסימ' או לרשע' יסר לך' אמר לרשע צדיק אחר' ואחרת תשמע מן השמים קדמא דרבא ודברי הימים' ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע:

ונסב יאפין ומליך מילך ויאמר ומשתמע וחכים וסובלתן בעצה ויאמני ינקיאי פרנסיהון וחלשיאי ושלטון בהון: ויתגרון עפאי גבר בגבר וגבר בחבריה ושלטון עולביאי בסבאי ורשיט בדיקור: ארי יחוד גבר באהוהי מזרעית בית אבוהוי למימר בסו אית לך רב תחי עלנאי ומנביתאי הדיא תדחי תחורת ידך: יתניב בעדנאי ההיא למימר לית אנאי כשר למהו ריש ובביתי לית מדי דאיכול ולית מדי דאתפסי ליה תפנוגי רב בריש כל עפאי: ארי אתקילו יתבי ירושלם ואנש יהודה גלו ארי ממלל פומהון ואנר ע עובדיהון גלו קדם יי ומרגיון קדם יקריה: אשתמדעות אפהון בדינאי אסהיד בהון והטא דהון כסדומאי קבלון ולאי מנעון וי לנפשדיון ארי גרמו דתיתי להון בישתאי: אמרו לצדיקאי טוביכוון ארי פרי עובדיהון ושתלמון: וי לרשיעאי דעובדיהון בישון ארי גמלא דידיהון ויתב להון: עמי

ומכין חותם כמו ו ועוללתי בעפר קרני את חסר התעללתי: ונגס העם' יהודחיקין וכנסין זה על זה ב בתגור וחירוס: ירהבו הנער בזקן' יתגל הנער על הזקן: והקלה בכבד' כפשוטו' ומדרשו יבא מי שממורת דומות עליו כקלות וירחב במי שהקלות דומות עליו ככבדות: כי יתפס חיס בחמו' חס יתפס חיס בחמו בבית חביו לחמר עשיר חמה ב בתרה ומחורת היא בידך כשמלה קצין תהיה לנו ותלמדנו' והמכסלה הזאת שחננו ככסלים בה בחיסור חו בהיתר בטומאה חו בטורה תחת ידך היא שחת יודע להורו לנו דא שמלה לך להלביס ערוס' והמכסלה פילנכא בלעז מחסרנו שחי מחוסר לחם תחת ידך להסביקני ולק קצין תהיה לנו והוא משיב בביתי חין לחם ואין שמלה ומה טובי לקצין: כי כסלה ירוסלס' כולס חסירי

ונפולים חין עוזר זה לזה ולמה כי מאנו לסמע ועשה כולם מוכעיסים: ישא ביום ההוא' חין ישא חלף לסון שבועה הוא ישבע להם לא חיה חובס לא חיה מחובסי בית המדרס ובביתי חין לחס ושמלה חין בידי לא טעס משנה ולא טעס חגדה' דא לפי פשוטו לא חיה חובס לא חיה שופט שהוא חובס את הנדונים בבית הסוהר: כי לפוסס ומעלליהם חל יי' לנגדו להכעיסו: למרות עיני כבודו' להקיט לפני כבודו' דא עיניי כבודו: הכרת פניה' עון שהס מכירי פנים בדין היא ענתה בס לפני' לא הכרת פניהם כיכרים הס בענות פניה: כסדוס הגינו לא כחדו' בפרהסיא עשו: אמרו' למי שהו צדיק כי טוב עשה: חו לרשע רעי שהו רע לעצמו ורע לאחרים גורס רעה לו ולאחרים בתחומא והמקרא מוסב על אמרו צדיק כי טוב לו ואחי לו לרשע: כונסין

דעת עמו: ויאמר לו' בבקשה כיון ששמלה לך' כלומר שחתה מלובס בגדים כחיס ותתדאה גדול וישאו פניך תהיה קצין לנו ותוכיח מי שראוי להוכיח ותהיה תחת ידך ותחת ממשלתך המכסלה הזאת שחננו ככסלים חיס ברעוהו ואין חננו ירחיס מפני רעהו: לכה' כתוב בהא נוספת' כמו ולכה חיפוא מה חעשה בני' והדרס שמלה דברים שמתכסה חרם בהס כשמלה' והמכסלה דברים שאין בני חרם עומדין עליהם חלף חס כן ככסלים בהס ישבן תחת ידך' קצין תהיה לנו' וית המכסלה ומנביתאי' כלומר לגבות המס שהיו מלכי האמות מטילים עליהם' כמו שכתוב ברעה נכה ויתן עונס על הארץ מאה ככר כסף וככר זהב: ישא' פירוש ישא האל בפיו' כלו ישבע' וכן לא תשא את סס יי' אלהיך לשוא: וחובס' מוסל' כקרא כן לפי שהובס ואוסר העובדים על מצותו' וכמוהו האף סוכא משגט יחבס' וטעס לא חיה' כי חינו רחוי לכך כי חין בביתי לחס ושמלה' וחעפ שאני מתדאה בחון בשמלה זו' וכל זה אמר להודיע כי עניית ומסכות רב יהיה בעיר כי חילו המתרחים בחון ביתס דק מכל טוב' והדרס לא חיה חובס לא הייתי מחובסי עצמן בבית המדרס וכדי חין לחס ואין שמלה שאין בידי לא טעס מקרא ולא טעס משנה: כי כסלו' ומה טעס כסלו ונפלו' לפי שחטאו לה' בפה ובמעשה להכעיסו' וזהו למרות עיני כבודו' כלו' כי הוא רואה מעשיהם והס עובדים על מצותו כאלו הוא חיכו רואה מצשיהם: למרות' כמו להמרות: עיני' חסר הילד עין הפעל: הכרת' מענין זאת חמו לא הכיר' רל כי בפניהם יוכל האדם להכיר שהס רעים וחאאים כסדוס והס גס הס מנידים חחאיתס בפיהם ואינס מכחידים כמו שהיו אנשי סדוס עושים שהיו מתפארים ברשעם' וחדוני חבייל פירס הכרת ההא שרס' ופירס עזות שניהם' וכן פירס לא תבוטו תהכרו לי' תעמו פניכס לי' ודמהו ללסון ערב שאומרים הכר לעזות מצח' ויונתן תרנס הכרת פניהם סהס מכירי פניהם בדין' אשתמודעות חזיהון בדינאי אסהיד בהון: חו לנפסס' כלומ שחאבד כפסס במותס מפני מעשים הרעים לבד מן הפורענות שיבא להס בחייהם והנה הס גמלו רעה לנפסס' כלומ לעצמס ברעה שעוסיין לאחרים: אמרו' חינו צווי לחאסיס מיוחדים חלף לכל חרם' כמו רחא ריח בני' חמר למלך ולגבירה' והדומים להס' חומר לכל מי שיכיר האמת וידע כי משפט האל חמת' חמרי וקראו לכל כי חל צדיקה' ישלס לכל צדיק כצדיקו ולרשע כרשעו' וסמך זה לכסוק חו לנפסס' לפי שלפעמים יהיה טוב לרשע בעולם הזה' חמר כי על כל פנים תחבד כפסו גמול מעשו הרעים כי חל חמונה ואין עול: צדיק כי טוב' פירוש צדיק כאשר יהיה טוב שלא ישוב מצדיקו ועשה עול אמרו כי פרי מעלליהם יחבלו בזה ובבא וכן אמרו חו לרשע רע' חו לרשע' שיעשה רע' ולא שב מרשעתו כי על כל פנים גמול ידיו יעשה לו בזה חובס' חבל בזה העולם יהיה גמולס ברוב כמו שתראו בישראל כי כסלו ונפלו מפני מעשיהם הרעים ועליהם תצדיקו את הדין ורל דרשו הפסוק חמרנו צדיק כי טוב' וכי יס צדיק טוב ויס צדיק שאינו טוב חלף טוב לסמים וטוב לבדיות' זהו צדיק טוב' ועליו חמר כי פרי מעלליהם יחכלו שאוכל פירות בעולם הזה' והקרא קיימת לעולם הבא' חבל לסמים ואינו טוב לבדיות זהו צדיק שאינו טוב' חו לרשע רע' וכי יס רשע רע ורשע שאינו רע חלף רע לסמים ורע לבדיות זהו רשע רע' רשע שאינו רע' ורשע רע גמול ידיו יעשה לו בעולם הזה' ואמרת הזכות יש לה קצין ויש לה פירות' שנאמר כי פרי מעלליהם יחכלו' עברה יש לה קצין ואין לה פירות' שנאמר כי גמול ידיו יעשה לו' שהעבירה עקרה היא ואין לה פירות' חלף חס כן עשתה פירות כגון שבא על הערבה והוליד ממנה בן' ויונתן תרנס אמרו

לצדיקאי טוביכוון וגו': עמי

רשי

ישעיה ג

רדק

תמו

בגושיו מעולל, לבינהם הם: ונשים משלו בני, נשים בואפות משלו כמו שאמו למטה יען כי גבהו בנות ציון והטו לבם לרעה לפיכך כל חלשים משלו בוינותן תירב לטון כמים: מאשריך, מדריכך שיש להם לאשרך בדרך טובה הם מתעי' אותך: בלעו קלקלו: נכב לריב, על ישראל מעומד שלא לדקדק בדינם: ועומד לדין עמים, מתעב ומאריך בדינם

עמי כגושיו מעולל, כמו עולל, כמו שאמר ונתמינערים סריהם ונו', וינתן תרנס עמי דסרכוהי בזוהי כמעללי לכרימא: ונשים משלו בני, חלשים כמו נשים, הן פירוש מרוב רודפם תאותם במשגל משלו בהם הנשים, הפך והוא ימשל בך, וינתן תרנס נשים מענין נוסה בה' וכמרי חובל שליטו ביה: עמי מאשריך מתעים, מי שאומר לך אשריך

של חומו עמידה וזלסון עכבה: יי במשפט יבא עם זקני עמו, כמו שהיה להם למחמת ולחומות חומר אתם בערתם את כרמי חגי קצפתי מעט ואתם עזרתם לרעה: גילת העני, דור שהיו עניים במעשים טובי כל זה במדרש הגדה ולפי משמע פסוטו כל העניין על ישראל: ועומד לדין עמים, הם הסבטים: ואתם בערתם את הכרם, היוקנים והשרים חללו את שחר העם: מלכס, כמו מה לכס: תתחננו, תתחננו, ותמעטו לבנותם בדיכס: ומשקרו, עיכס, לטון הבטה, לז' כיבעו עיניהם בביקרה ובכחול: הלך וטיוף תלככה, לטון דבר קף על בני חברו כמו אשר הכיף ומתרגמין לחטוף כך

עמי נגשו מעולל ונשים משלו בו עמי באשריך מתעים ודרך ארחתיך בלעו: נצב לריב יהוה ועמד לדין עמים: יהוה במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו ואתם בערתם הכרם גילת העני בבתיכם: מלכס הדרכאו עמי ופני עניים תטחננו נאם אדני יהוה צבאות: ואמר יהוה יען פי גבהו בנות ציון ותלכנה נטות גרון ומשקרות עינים הרוך וטיוף תלכנה וברגליהם העכסנה: ושפח אדני קדקד בנות ציון ויהוה פתהן יערה: ביום ההוא יסיר אדני את תפארת העכסים והשביסים והשהרנים: הנטפות והשרות והרעלות: הפארים והצעורות

עמי דסרכוהי בזוהי כמעללי לכרימא וכמרי חובא שליטו ביה עמי משבחד אטעיוך ואורח שבילך קלקילו: עתיד למרן יי ומתגלי למעבר פורענות דין מן עממי: יי בדינא יעול ית סבי עמא וסרכוהי ואתון אנסתון ית עמי הטוף מספנא בבתיכון: מה לבון דאתון ממספנין ית עמי ואפי השיביא מבלין אתון ומירנין בדיניהון אמר יי אלהים צבאות: ואמר יי חלף דאתרברבא בנת ציון ואזלו מרימן צואר ומסרבקן עינין אזלו ובפתהן מקפן וברגלהן מרגן: וישעביד יי יקרת בנת ציון ויי יקרדו יעדיו: ביום ההוא יעדי ייית תושבחת דמסניא ושביסיא וסבביא: ענקייה ושירי ידיה ותיניסיא: כליליא ושירי רגליא

כשתעשה מעשים רעים אותם הם מתעים אותך והם נביאי הסקר שמשבחים אותך במעשיך הרעים והם בלעו ושחתו דרך הורחמתך שלא חזרת לדרך הטובה והלכת בדרך רעה, וכן תרנס יונתן משבחד אטעיוך וחורח שבילך קלקילו, ויש מפרשי מאשריך כמו מישריך, כלו אותם שהיו רחויים ליסר אותך בדרך הטובה הם הטעו אותך: נכב לריב, כמו להריב, וכן לדין כמו להדין, וחלו היה שם היה הלמד בשוא לדין עמים, אמר אל תחשבו כי לא יענישכם האל על הרעות שתעשו כי בכל זמן הוא נכב ועומד לדין כל העמים כל שכן עמו ישראל שהשגחתו יותר עליהם מפני שהם קרובים אליו יותר משאר העמים: ה' במשפט יבא, כי גם זקני העם ושרי עליה, עון העם שלא יוכיחו אותם וגם הם חוכמים ונבילים דלת העם: ואתם בערתם, יאמר להם בשפא אותם ישראל הנקרה כרם השם אתם בערתם וכליתם אותם, ובערתם מענין ובער בשדה אחר: גילת העני, מי שיגש אחרים ימנח גילת העני

בבתיכם שמתו וכלי ביתו שאתם גזילים אותם, וכדברי רז' עם זקני עמו ושריו, חס פרים חטאו זקנים מה חטאו חלל לבי שלא נתיב בשמים: מלכס, פירוש מלה אחת, ה' החבלות בלגש, וקרימה לכס, וכן מזה בידך, אומר להם לשמים מה לכס תדכאו עמי והם העניים, וכן חס כנגד תלוה את עמי את העני עמך, וקורא אותם עמי לפי שהעניים חיץ להם עור וסמך חלל האל יתברך לא די לכס שתגלו ממנו חלל שתדכאו אותם בגופם ותמרטו פניהם, כלומר תכו אותם ותכתתו פניהם, ל' מכת לחי: כחם ה', הוא חומ' לכס זה כי הוא יודע במעשיכם הרעים ואתם תחשבו אין ה' רואה והנה הוא מעיד בכם על גילת העני שהיא בבתיכם ועל מה שתדכאו ותנו עניי' והוא הכל וישפט אתכם על הכל כי הוא חזק כבאות מעלה ובכחות מטה: ויאמר ה' גבהו, פירוש לפניו: כטויות גרון ונו', חלה דברי גבהות ונאות, ורבותינו פירשו מהלכות בקימה וקופה: בנות ציון, ציון היתה עיר מלכה לפיכך זכר בנות ציון, ועוד כי רוב חזן ישראל היתה חרבה בימי אחז והיו הנשים מתנאות ביופיין ומראות עצמן בשוקים וברחובות: כטויות גרון, שישתכלו בהן הזמשים, ורבותינו פירשו כטויות גרון שהיו מהלכות חרוכה בכד קצרה: ומשקרות עינים, כלומר רוממות להם עיניהן שילכו אחריהן לבית, ותרנס עין שפתו עינא דסקרתיה, ורז' פירשו שהיו הולכו עקב כד גודל: תעכסנה, מקשקות ברגליהם בעכסים שתלוין בהם שהם הפעמונים ומשמיעין קול: ושפח ה', כתוב בש"ן והוא ענין שפחת, אמר במקום שהיו מתנאות בו תהייה כשפחות, והקדקד הוא מקום חלוק השער לכחן ולכחן והיו מחלקות שער ראשן ומתימ' בונהאל יביא על קדקדן מספחת הפך גלותן ביופיין: פתהן יערה, פתהם יגלה, והוא כנוי לבית הערנה, כלומר שתלכנה ערומות לפני החיוב המולך אותן בשביה, וית יקריהון יעדי, ודברי רז' רב ופנואל חד אמר שנספכה כקיתון וחד אמר שנעשו פתחיהן כיער: ביום ההוא זה ובוים ההוא הבא אחריי ימ בימי אחז וחזקיהו כי הפורענות אשר בפרשה היה בימי אחז ולכס אחרים היה הטוב והכבוד בימי חזקיהו, ועליו נאמר צמח ה' לכבי ולכבוד, ויש לפרש כל זה בשבט הגלות שיכלו רבים מישראל שלא שבלה' בכל לכס, כמו שכתב עליהם וברותי מכס המורדים והפושעים בי ונו', ונאמר עוד עליהם והבאתי את עלייתם בלש והנשארם יהיו עניים וקדושים הפך מה שהיו בימי אחז שהיו נאים וטמאים ולא תהייה הנשים עוד מתחלרו בתכטייהן, לפיכך אמר יסיר ה' את תפארת העכסים ונו', ונאמר בנבואת צפניה אז חסיר מקרבך עליו גלותך ולא תוסיפי לגבה עוד בהר קדשי והאשרתי בקרבך עם עני גדל וחמו בשם ה' ועתה זכר הדברים אשר היו מתנאות ומתפארו בהם בימי אחז שכולם יהיו בטלים לעתיד לבא שלא תהיה חז' באה לא באנשים ולא בנשים והדברים ההם העכסים והשביסים והשהרנים והצעורות, ופירוש העכסים עדי שמעמיה החמה ברגליהם סמקס, וינתן תרנס מסביא, והפטר שהיה זה סמקס תלוי במעל: והשביסים, כמו בצדי, מן ושבבת את הכתנת שם, והוא כלי עשוי כמלאכת תסבן: והשהרני, כלי עשוי בדמות ירחא סהרה, וינתן תרנס וסבביא כולן מיני שבכה: הנטפות, מן נטף ושחלת, ופירוש כלי שמניחין בו הכרי ותולין אותו הנשים בנחריהן, ויש מפרשים הענקים שעושים אותו מאבני הבדולח הקטנים וכן נקרא הבדולח הוד בערבי אלנטק, וכן תרנס יונתן ענקיה: והשרות, וההרות, מן המסנה מדיות רעלות, ופירשו הגמונים צעוף מטימות על ראשן ומתכסות בו כל הפנים שאין כראה להם אלף העינים וקושרות למטה, וינתן תרנס חניסנסיא כמו שתרנס חמכים, וכן תרנס אבקלום חמניכס חניסנסיא: הפארים, כמו מגבעות מן את פארי המגבעות, והאצדעו, כמו אצדעה, והוא עדי שנושאות

היתה חרוכה מהלכת בין שתי קצרות כדי שתהא נרחית צפה למעלה מהם וינתן תי גס ובפתהן מקפן היו קוסמת פיות נכריות קליעת ערות תלוסין כורכו עם קליעיתיהן שירחו גסות וטפופות: וברגליהם תעכסנה, כשהיו עוברות בשוק חבל בחורי ישראל חרסתו ברגלו ורומותו כד חיבת נושאו כד להבעיר בו יצר הרע כעכס זה של כחם עכס הו' ארם של נחש: ושפח, לטון כרעת כמו מספחת היא ועל סככת בש"ן דרשו בו רבותינו שתעכסנה שפחות מכולנו ויש שדרסוהו שהרבה בהן משפחות משפחות של כנים: פתהן יערה, בליהן יערה לטון חרמי הוא פתיה חוכמה הן היו חומרות ימחר יחיש מעשהו דוכוס רוחה חותי ונטול חותי כשבח הפירענו' היו שרי נכוד כד נטלין אותן להיותל הם לכסי' מחמת יופיין רמו הקב'ה למוענינות שלהם והיו שופעות דס זיבה כאלם המערה מכלי אל כלי והיו נמאסות עליהן ומשליכין אותן לחזן מעל קרונות שלהן וינתן תירב יקרהן יעדי פתהן לטון רוחב לטון גודל: ביום ההוא לעתיד לבא כסיב' הקב'ה להשיב את ישראל חלוי יסיר יי מהם את תפארת העכסים שלא יהו תולין תפארתם כנוי תכטי' נשים ודברי נבלה: העכסים, המעלים אשר ברגליהם אשר בהם תעכסנה: והשביסים, מיני שבכה לתכטייה הרחם והרבה יש בלשון משג' שבים של שבכה: והשהרני, ונתן תירב סיבביא: הנטיפות, ענקיה לטון ענקים לנדרגרת ולטון נטיפות על סם שתלויות על הזוחר ונטופות על החזה והם כמין מרגליו נקיבות וחרונו בחוט ובלעו מושט' אצ'אש: והשרות, צמדי הזרוע דמתרג' שיריח: והרעלות, כניף שמכניפות כל פרזופיהן מן מגבל העין כדי שיתחזה ארם לזון במרחית הלסתו, ליט' אחריו, והרעלות מיני סרבלי' נאים להתעטף בהם ובלשון משנה יש מדיות רעולות במסכת שבת: הפארים, תרגומו כליליא כמו פארי המגבעות: והאצדעו, אצדעה של סוקיים: והקשורים, הקשורים

העכסנה מן פתחין דספ' חלף אדני קל' כ' מניין כסיב'

הנשים בשוקיהן, וכן תרנס יונתן ושירי רגליה: והקשורים

דק

ישעיה ג

רשי

והקטורים יתרי משי שקישרות מהם לחסן וינתן תרגום קול משמשאלי ולא ידעתי מה הוא ובתי הכפס הוא עדי שתולג הנשים בין שדיהן על לבן וינתן תרגום קדשיח והלחשים הוא עדי שתולג חותמו הנשים באזניהם נקראו כן לפי שהאזניים בעלות הלחם וינתן תרגום וחליטתא וכן תרגום ותער נזמה וחליטה

ואתקית בקדשהא ובחליטת מרגליתיהא: הטבעות ידועי וכן נזמי האף וכן נחשים הנזם על חכה: המחלצות כמו והלחם חותך מהלכות וזה נכונים כא כ' וכן תרג' ונתן כתוכיח: והמטפחות כסות שמתעטפת בנו: והמטפחות כמין צעף וכן הכיח המטפחת אשר עלך: החריטים כסיס וכן נכסי חריטי' וכן נקרא בערבי הכיס כרטה והחית בעברי בערבי קף במקומות רבים וינתן תרגום ומחכיח' ותרגום חקלום וכינוי נמחך: והגליונים המרחות נקראו כן לפי שנגלים בו הפנים לרואה בהם וכן תרגום ונתן ומחוייח' וכן תרגום חקלום במרחות הזכחו במחוייח נשיח: והסדיונים ידוע: והנכיונות ידוע' כמו מככת בד יכף: והרדיונים הוא לבוש דק נקרא בערבי חריד' וכן נכחו את רדיו מיעלי' וכן תרגום ונתן ככתיח' ובדברי רול נתן ככתי לבתי: והיה זו הקללה על סוף הפרשה בימי אחז: והיה הכפס מחזיק הברז ומעמידו והיה מק בהפכו והוא מסיבת הכשר' כמו ולסונו תמק כביה: נקפה' והיה הכשר כנוע ומנוה שלא יוכלו לחבור עליו' כמו ואחרי עזרי קפנו זאת' ובדברי רול חזן חיה מק' חכבנו מלמט' חלח מכריון עליו מלמעלה: מעשה מקשה' פירוש מאשה שנה' וכן כתמר מקשה המה' וענינו תחת אש היו מתקנ' השער ומטות חותם תהיה עתה

מעשה' פתחין בקריאה וסיס' ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב' והיה תחת בשם מק יהודי' ולא יהודי למצרים מעשה' הפככם אם כחמר היוצר' ויקברו בקברתו דאסא דדה' להסיר אדם מעשה' את כל זה ראיתי ונתן' כל אשר תמצא ידך לעשו בכחך עשה' ובכל מעשה אשר החל' כי את כל מעשה אלהים

וקלב סמסא וקדשיא וחליטתא: עזקתא וטלולתא: ושויפא ולבורנקא ומחכיא: ומחוייח' וקרטסא וכתרשא וכבינתא: ויהי אתר דהואה יתבן בוסמין יתמס' ואתר דהואה אסרן פסיקא יהי רושמין דמהא וילף אקפות פזא גוזו ריש וחלף דהואה מהלכן בגורה יסרן סקין דא פורענותא תתעביר מנהון ארי טעאה בשופרהון: שפר גבריר בחרפא יתקטלון ועברי נצחניד בקרבא: ויצרון ויסופון תרעי קרתיא ותתרוקין ארעא ותחרוב: ויתקפן שבע נשין בגברא חד בערנא ההיא למימר מדילנא ניכול ומדילנא נתכסי להוד יתקרי שמד עלנא כנוש הסודנא: בערנא ההוא יהי משיחא רין לחרור' וליקר ועברי אורתיא לרבו ולתושבחה לשובת ישראל: ויהי דאשתאר יתוב לציון ורעבר אוריתא יתקום בירושלם קדוש יתאמר ליה כל דכתיב

ביום ההוא יהיה צמח יהוה לצבי ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל: והיה הנשאר בציון והגורר בירושלם קדוש יאמר לו כל ה

בא במשפט על כל נעלם: ישיבה לארץ ד' בליש בקריא וסיס' ונקחה לארץ תשב' שבי לארץ אין כסא בת כשרים' וישבו אתו לארץ שבעת' וישבו לארץ ידמו וקני בת ציון:

לקטן ואחי הייתי מפרשו תחת מעשה מקשה מקום שהיו סס חבורות נמתות טסי הזהב העשויות מקשה בטלוי' בלעז חלא שהוא נקוד פתח והוא במסורת בעשרה נקודים פתח ואין אחד מהם דבוק לתיבה של אחריו וכל מעשה שהוא דבוק נקוד קמץ: ותחת פתיגיל' הרי כשתי תיבות פתיגיל כלי שהוא מביח ליד גילה והוא בית הרחם האמור למעלה פתח' חילוף חותם גילה תהיה מחבורת סק בכל מתני': כי תחת יופי' כי זאת הונת להיות להם תחת יופי שהיו משתחזות בו: מתוך גיבורך מתי מלחמותי היוצאים בכבא במניין: ואנו לשון חכינה: פתחיה' שערי עיירות ובתים בכל שעריהם יהא הספד: ונקחה' ותתרוקן מכל כמו נוס חכינתתי להם נקיון סינים ובלשון משכ' יבא פלוגי נקי מנכסיו: לארץ תשב' מגובה לשפלות יסבן לארץ ידמו בתשע' בחב: והחזיקו' ויחזונו: שבע נסים בחי' אחד מרוב חלמנות רבות בחי' אחד מבקשו' ממנו שיטח חותם: אסוף' הטמן חרפתנו כמו ואכפתו אל תוך ביתך שהאשה כשהיא כשוא' חין כוהנין בה מנהג הפקר' ומדרש חג' כבוד נכד גזר שלא יבעלו חסת חיס שלא יעשו לכך היו מבקשו' שיטח עליהן סס חיות: ביום ההוא לאחר שיכלו בני תכשטי הנוחפות והנבלות לא תסלה עוד בני תפארת עמי ובני בני כבודם בחלה: יהיה צמח יי' לכס לבני לבני ולכבוד' הם הנדיקים הנשאר' בס והחכמים תלמידי התור' בהם יתלו את בני כבודם: ופרי הארץ' הם בני הנדיקים פריעץ חיים הם יהיו לבחון ולתפארת אשר בהם יתפארו ויתהללו פליטת ישראל' בני הוא בני דבר צביון שיש חפץ בו: והיה הנשאר' בהם בציון יתישב' והנותר בכל מקו' יסכנו בירוש': קדוש יאמר לו' כולם יהיו נדיקים ואם תאמר נדיקים המתים לפני אותו היום חבד כבודם תלמוד לומר כל הכתוב לחיי העולם הבא יהיו בירושלם כך תרגום ונתן:

והקטורים כממשעו קטורים קצרים שקושרין בהן שערך ויש שעוסי' חותן מוזהבין פרטייכס בלעז: ובתי הכפס' שכנגד הלב נשקף בלעז: והלחשים' כזמי האוזן מקום שלוחסין לה סס: המחלצ' כיתוכיח כמו וקח לך את חליצתם שהגוף מלוכס בהם וכפושטין חותם חולצין חותם מן הגוף: והמטפחות' מצעות המטה כתרנומו ט' ושויפא: והמטפחות' מפות: והחריטים' תירנומו מחכיח דפוס של בית הרחם כ' כדמתרגמינן וכינוי מחך: הגליונים' הן המרחות כתרנומו מחוייח' ספי' קיינו בלעז ועל סס שמנולות צורת הפנים קרויין גליונים או שמה מרחו' טלהם נגלות היו: והסדיונים' סל פסתן הם המתעטפין בהם: והנכיונות' מולק' יכס כה בלעז: והרדיונים' ככתיח פירמלן בלעז והם של זהב שמככין בהם הסרבל שהאשה מתעטפת בו: והיה תחת בשם מק יהיה' מקום שהיו מתבשמות בו יהיה נימק: ותחת חגורה נקפה' מקו' שחונרת סס יהיה כיקף נמתך בחבורות ורומי מכו' כמו ואחר עורו נקפו נקף סככי היער: ותחת מעשה מקשה' מקום שהיו עושות בו המעשה האמור למעלה הלך וטוף תלככה והוא בניב הרחם סס תהיה מקשה קרחה מכה המקרחת את הרחם מקשה לשון דא ללא

קרחה תחת חותם השנית השער ותקונו' ומעשה חינו עמוך כי הוא נקוד כגול ומקשה תחר לו: פתיגיל' חבורת מסי רחבה: תחת יופי' כל זה הכעור בא להן תחת שהיו מתיפות בעדיהן ובקיסוטיהן' ויש מפרשי' כי זה לשון כניה' וכן בדברי רבותינו ז' כי תחת יופי' אמר רבא היינו דאמרי אנשי חלופי שופרא כואה: מתוך' תהיה זאת לכשים הקללה הנזכרת' לחכמים בחרב יכלו' והדבור כנגד ציון כמו שאמר למעלה בנות ציון: ונבורתך' פירוש מתי גבורתך' ומתוך שזכר עומד במקום שנים' פירוש אנשי גבורתך שהיתה בוטחת בגבורתם יפלו במלחמה' וכן תרגום ונתן גברי מצותך בקרבא: ואנו' מענין תאניה וחניה: ואכלו' ענין חבל' והוא על דרך משל כמו כל שעריה סוממין: ונקחה' תהיה נקיה מאנשיה מחין יושב בה: לארץ תשב' שתהיה חרבה ויפלו חומותיה ובתיה ומגדליה לארץ' או פירוש לארץ תשב על דרך משל דרך חבלות' כאלו תשב העיר לארץ על חכסיה שיבאו ממנה' כמו ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון' וינתן תרגום ותתרוקן חרעא ותחרוב: והחזיקו' כמו והחזיקו' את ידך ונה היה בימי אחז שהרב פתח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים חלף ביום אחד ונשאר הנשים' ועל זה אמר עזמו לי חלמנותיו מחול ימים' ושב' אינו לחשבון מכון חלא כן דרך המקרא' ליכור שבע ושבעה לחשבון רב לפי שכל ימי העולם שבעות' כמו שבע כחאח' יכס' שבע יסול צדיק וקם' על חבן אחת שבעה עינים' וכן שבע נשים דוכה לומר נשים רבות: לחמו כחכל' מה שחייב אדם לעשות משלו שאר כסו' יאמרו לו אחתנו נעשה משלנו שאר כסות רק שתקחנו לנשים שיאמרו עלינו בעולות בעל הן: אסוף חרפתינו' כי חרפה היא לאשה שיושבת בלי בעל' ויש דרש כי כבוד נכד צוה לחיליו שלא יבעלו חסת חיס לפיכך היו מבקשות שהיה להם סס בעל: ביום ההוא' כבר פירשנו למעלה כי ביום ההוא ביום התשועה

בבא הגואלי' ופירוש צמח ה' משיח בן דוד' כמו שנאמר והקיימותי לדוד צמח צדיק: בני' ופרי הארץ הוא אומר גם כן על המשיח' מתחילה יהיה כמו הצמח היפה שיסמח האדם בראייתו וכשיגיע להיות פרי יהיו עוד ממנו ויסמחו בו יותר' כן מלך המשיח מתחילה יסמחו ואחר כך כשיעשה מעשה וינכח מלחמת גוג ומגוג וישים הארץ שלום וטקטה שכל העולם ייראו ממנו' אחר כך יהיה לבחון ולתפארת שיתגאו ויתפארו בו על כל הגוים' ואמר לפליטת' כמו שכתוב והסירותי מקרבך עלתי נאחתיך והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו' בה' וגומר' וכן אמר הכהן והיה הנשאר' וינתן תרגום צמח ה' משיחא דה' ותרגום ופרי הארץ ועברי חרעא: והיה' זכר ציון וירושלם כי היא ראש מלכות ישראל' חולכי שסס תהיה מלחמת גוג ומגוג: יאמר לו' ואמר בעבורו: כי הוא קדוש' נדיק הכתוב שיגזור עליו שיחיה לפי שרנו ומעשיו הטובים' וכמוהו מחינא נא מספרך אשר כתבת' וינתן תרגום הפסוק כן יהי דאשתאר ישוב לציון ונ': חס

נאכל כל ח' י' ו' כתיב

ההר מסוכתו להסיר גדר המסוכך ומנין עליו מסוכה הוא סייב קוצים גדר הוא גדר חכמים: והיה הכרס לבער שירעו בו בהמה וחיה: ואשיתהו בתה' לסון שממה וריקנו' הוא נכח בחלי הבתות: ולא יעד' לסון חפיר' כרס הוא: ועלה שמיר וסית' מיני קוצי פתח בהס מנחס בן סרוק ואחי אומ' שמיר לסון תולעת חוק הוא המבקע חכמים שבו בנה שלמה

בשדה ה' רפך בקריאה וסימנ' נעברה נא בארץ לא נעבר' וחברו אעברה בארץ' היו מניעו בירת בבית' ותאמר נעמי אל רות כלתה' ויאמר בעז אל רות הלא שמעת בתי:

לעמי אסלק שכנתי מנהון ויהון למבו אתרע בירת מקדשהון ויהון לריוש' ואשונון רטיושין לא אסתערון ולא יסתככו ויהון מטלטלין ושביקין ועל נביא א אפקד דלא יתנבון עליהון נבואה: ארי עמיה ד' צבאות בית ישראל נאנשי יהודה נצבא דחרותיה ואמרת דיעבדון דינא והא אנון אנוסין אמרית דיעבדון זכו והא אנון מסנן חובין:

לכרמי הסר משוכתו והיה לבער פרץ גדרו והיה למרמס: ואשיתהו בתה לא יזמר ולא יעד' ועלה שמיר ושית ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטר: כי כרס יהיה צבאות בית ישראל ואיש יהודה נטע שעשעיו ויקו למשפט והנה משפט לצדקה והנה צעקה:

היו מניעו בירת בבית שרה בשדה יקריבו עד אפס מקום והושבתם לבדכם בקרב הארץ: באזני יהוה צבאות אס' לא בתים רבים לשמה יהיו גדלים וטובים מאין יושב: כי עשרת צמדי כרם יעשו בת אחת וזרע חמר יעשה אפרה:

וי דמקפין ביתא על ביתא חקל אונסא בחקלתהון מקרבין אמרין עד דנהסין כל אתר ומרפן דיתבין בלחודהון בנה דארעא: אמר נביא באודני דהויתו שמע פד אתגזרת דא מן קרם יי צבאות אם לא בתין סביאין לצרו יהון רברבין וטבין מבלי יתיב: ארי בחובא דלא ידבו מעשריא בית עשר אשפרין דכרם ועבדון ביתא דרא ובית פור זרע ועביר תלת סאין:

ועתה' הסר מסוכתו' בדגש עס' הו' כמסוכת חדק' ברפ' והמסוכה היא שעושים לכרס מקוצים חוק לגדר חכמים פעושים לו ועוסי' זה לרוב שמירה ואם אין מסוכה יכנס בו חרס על ידי הדחק' והו' והיה לבער כלומר למחל' כמו ובער בשדה אחר' ואחר שיפרק גדר החכמים הוא למרמס שירמסוהו חיות ובהמות' והמשל במסוכה ו

ובגדר הוא שמירת האל סילק מעליהם וחומות העולם יהיו פולטות בהם' כמו שאמר הכתוב ו' והסתרתי פני מהס והיה לאכול: ואשיתהו בתה' ועוד חשפה לו זה כי חף על פי ש שעשיתיו הפקר ו' וחכלוהו ורמסוהו החיות חף על כי כן הנכנים הנשחרים בו לא חשפה בהם שום עבול' סויבאו כירות חלא איחכו סיהיה שממה לא יזמר ולא יעד' ופירוש יזמר כריתת הזמורה ל להרבות בכירות' וכירוש יעד' שחופר' סביב הזמורה ותולסין הקוצים והעשבים ה' הרע' וכיון שלא יעבד יעלה שמיר וסית כמו הארץ שאינה נעבדת שנומחן בה שמיר וסית' וסמיר וסית' מיני קוצים הם' ובתה פירוש שממה' וכן

בפחלי הבתות חף על פי שהו' דגש וזה רפ' והמשל חף על פי שכלתי שמירתי מהס והס למחל' לגוים והגלו אותם מארצם רובם כי עשרת השבטים גלו חף על פי כן הנשחרים לא חשפה עמהם טובה ולא חסלה ברכתי להם שיפרו ויירבו כמו שחונתכן הזמורה כדי שתזכירו פירות יתיר: ועלה שמיר וסית' סיהו מעשיהם לקללה' כמו שאמר והמסתכר ישתכר אל דרור נקוב' ומשל ועל העבים אצוה מתפרס כמסעמו שאמנע ברכתי מארצם' כמו שכתוב ועצר את השמי' ולא יהיה מטר' וינתן תרנס על כבייא וגו': כי כרס ה' עתה פירש המשל בית ישראל עשרת השבטים: איש יהודה' שבט יהודה ובנימן: כטע שעשעיו' מתחילה כשנטעם כטע שעשעיו היו שהיה משתעפעע בהם ושמה עמהם כשהיו עושים מעשים טובים וקיה מהם שיעשו תמיד מעשים טובי' ויעשו מספט העניי' כמו שהיה עושה עמהם תמיד טובות: והנה משפח' פי' נבע' כמו שפחת' ולכחות הלסון שמך משפח אל משפט' וכן צעקה לצדקה: מפני שהם קרובים להם באותיות' ועין הפסוק רוצה לומר אחי קיימי שיעשו מספט העניים והעשוקים והנה הם להם מספט ונבע ברעת וקיימי שיעשו להם צדקה והנה צעקה שצווקי' העניים מהעשוק שעושקים אותם: משפח' כתוב בשין: הו' מניעו בירת רוצה לומר שמשנים גבולות ונחלים העניים ואם יש לעני בית סמוך לבית העשיר או שדה סמוך לשדהו' בח עליו בעקיפין עד שלקחו ממנו ומחברו עס פלו: עד הפס מקום' עד שלא נשאר מקום לעניים לטבת וחתם פבורים שחתם לבדכם תסבו בחרץ שחתם גדולים ועשירים: והושבתם' מכנין הופעל' והמשיבים הדיינים הרעים: באזני' מאמר הקדוש ברעך הו' אמר מה שחתם מדברים בויכס ומסכמים לגבול העניים באזני עלה כי אחי אדון צבאות מעלה וצבאות מטה וידי להספיל ולהרים' ואחי אומר בתים רבים לשמה יהיו' חתם הייתם חושבים שחתם תסבו לבדכם ואחי אומר שחתם תגלו מהם ובתיכם שהיו רבים ותדלים יהיו שממה מחין יושב: חס לא' לסון שבועה' וכן חס לא כאשר דמיתי כן היתה' חס לא שנויתי ונממתי' והו' כאדם שאומר לא יהיה זה חס לא יהיה זה: רבים' כמו רבי המלך' כלומר חסובים בבנין יפה' וכן גדולי' וטובים' והו' ככל ענין במלות סונות' וינתן תרנס הפסוק כן אמר כביא באודני הויתי שמע וגו': כי עשרת צמדי כרם' עתה נתן טעם למה יהיו הבתים שממה מחין יושב כי אשלה קללה בשדות ובכרמים תחת אשר היו גזולים אותם מהעניים לפיכ' תהיה תבואתם לקללה וכיון שלא יהיו הפירות לא יהיו היושבים' ופירוש עשרת צמדי בקר מקום בכרם שיחצו עשרת צמדי בקר ביום אחד לא יאח ממנו יין חלא בת אחת' ומדת בת היא בלא כשיעור חיפה ביבש' ומקום עשרה בשדה כשזרעו צו כור לא יעשה חלא חיפה' וחומר הוא הכור והו' עשר חיפות: הו' וחי' יושב בס' וגם' זאת תהיה לכם מדה במדה על הקרבת השדה בשדה שגולתה חלקו של מקום צמוער הארץ: עשרת צמדי כרם' ארפינט בלעז' וחו' חני כדי עבודת יום אחד בצמד בקר קרוי צמד: יעשו בת אחת' מדה אחת של יין בת שלם סאין וזרע חומר בת כור שהו' שלמים סאין שלם סאין:

חירק ונידף: ספטונא' לפי ססוף המשל בה לומר שאף הם עשו כמותו שואל להם המספט: חודיעה כח אהכס' מה כראה בעיני לעשות לו ועשיתי: הסר מסוכתו' טרדתו מתו חופותיו: והיה לבער' סופו למות ולמשול בו חיות רעות: פרץ גדרו' טרדתו מאחיבת בן ערן: ואשיתהו בתה' כדו הושבתו שלא נתתי תורה בימיו: לא חמר ולא יעד' לא ילמדו ממנו לא זכות ולא מעשה טוב: ועלה שמיר וסית' שלט בו יצר הרע ובדורותיו אחריו לעשות מעשים מקולקלים: ועל העבים אצוה' צויתי עליו שומרים לשמור את דרך ען החיי: כי כרס יי' כבחו' בית ישראל' כי כאותו הכרס לי בית ישראל עשרת השבטים הם היו לי ככרס יין ככרס זית שמן בחרץ שמינה שמן כחונה שמן מלכות שמן מנורה שמן מנחות עזקתים תחלה בהיקף ענני כבוד במדבר וסקלתים ונידיתים מבושעי הדור כטעמים שורק שם נאזות נסם מצות כמניין שורק הוספתי עליהם על שבע מצות שנכטו בני כח בביתי מגדל בתוכו משכני ומקדשי וגם יקב המזבח והשיתין: (יעש באזנים) קלקלו מעשיהם ועתה יושב ירושלם ואיש יהודה אשר לא גיליתם עדיין יספטו כח בניי וביניהם על הרעה שהבאתי עליהם מי סרה על מי מה היה לי לעשות עוד טובה לכרמי ולא עשיתי לו חודיעה כח אהכס גם חתם המכשעים אותי את אשר הגון בעיני לעשות לכרמי ככל אשר עשיתי לאדם הראשון הסר מסוכתו חסלק סכינתי מעליהם המסוככת עליהם כמה שכ' ונגל את מסך יהודה פרץ גדרו חתן חומותיו: ואשיתהו בתה' ואשוינון רטיושין: לא חמר ולא יעד' לא אסתערון ולא יסתככו: ועלה שמיר וסית' ויהון מטלטלין ושביקין דוגמת שמיר וסית' של כרס ואכל הכרס ממש במקום אחר הוא מתורנס הובאי ובור: ועל העבים אצוה' ועל כבייא חפיקל דלא יתנבון עליהון הכבואה נמשלה למטר שהעבים מקבלין אותה מן השמים כך הכביאים מקבלין הכבואה מפי הקדושה: כטע שעשעיו' כמו נטע ולפי שהו' דבון נקוד פתח כמו בקר זבח שלמים: ויקו שיעשו מספט והנה מספח חסיפת חטא על חטא כמו מהסתפח ספחני נח' לא לסון נבע ולפי שהו' לסון נופל על הלסון בקריאהו דומה מספט למספח וכן צעקה לצדקה נפל בו רוח הקודש בפי הנביא: הו' מניעו בירת בבית' עשרים וסנים אסרי כאמרנו בספר תילים על מקיימי התורה ועשרים וסנים הו' אמר ישעיה על הרשעי': הו' לסון צעקת אכחה על פורענות העתידה לבא: מניעו בירת בבית' מקרבים בתיהם זה אל זה ומתוך כך גתלים קרקע העניי' החללים שבין שני הבתים וכן שדה כסד: יקריבו עד אפס מקום' סאין מקום לעני לישב: והושבתם לבדכם בקרב הארץ' כסבורים חתם סאין חלק להקבה ולא לעניים בחרץ חלקו במעשרנות חתם גזולים ולעניים חתם ארצם שמהו חתם לבדכם יושבים בה: באזני' צבאות' אמר הנביא שתי אזני שמעו כשנבדרה עליהם גזרה מאלת יי' ובסבועה חס לא על דבר זה בתים רבים לשמה יהיו ובתים גדולים וטובים יהיו מחין יושב: כי עשרת צמדי כרם' ומפני הרעב יגלו יסבו הבתי' וחי' יושב בס' וגם' זאת תהיה לכם מדה במדה על הקרבת השדה בשדה שגולתה חלקו של מקום צמוער הארץ: עשרת צמדי כרם' ארפינט בלעז' וחו' חני כדי עבודת יום אחד בצמד בקר קרוי צמד: יעשו בת אחת' מדה אחת של יין בת שלם סאין וזרע חומר בת כור שהו' שלמים סאין שלם סאין:

ההר מסוכתו' להסיר גדר המסוכך ומנין עליו מסוכה הוא סייב קוצים גדר הוא גדר חכמים: והיה הכרס לבער שירעו בו בהמה וחיה: ואשיתהו בתה' לסון שממה וריקנו' הוא נכח בחלי הבתות: ולא יעד' לסון חפיר' כרס הוא: ועלה שמיר וסית' מיני קוצי פתח בהס מנחס בן סרוק ואחי אומ' שמיר לסון תולעת חוק הוא המבקע חכמים שבו בנה שלמה את בית המקדש כענין שנחמר כשמיר חוק עזר: סית' לסון השחת והסכר לסון תפחה סמיו' גדו מחין לרע ליכנס בו ומתוך כך תעלה בו תולעת: כי כרס יי' צבאות בית ישראל' לכרס הזה חתם משולים בית ישראל כי כל מה שעש' לכרס הזה עשה לישראל והכרס הוא חרס הלחשון כי מנינו במדרשי אגדה במקומות הרבה בתנאים ובכרסית רבה במקראות הללו נדרשין עליו לא נטרל חרס הלחשון עד שחיקף ונידף שחמר ויקו לעשות עכבים וגו' ובמקום אחר מנינו הושכ עליו שומרי' שלא יחל מען החיי' שנחמר ועל העבים אצוה' וכן נדרשנו עליו: כרס היה לידידי' להקבה בגן עדן זהו קרן כן שמן: ויעקוהו' בעשר חופות האמורות בחוקהאל כפרס' חירס מלך כד: ויסקלהו' מיצר הרע עד שחל מן העץ ונכנס בו יצר הרע: ויטעהו שורק' תחלת יצירתו ממקום המזבח: ויבן מגדל בתוכו' ויפח באפיו נשמת חיים מן העליוני': וגם יקב חכב כו' מעיין נובע מקור חכמ' ויקו לעשו' עכבי' סוידה ויטבח לפניו: ויעש באזנים' דברים נכאפים

ההר מסוכתו' להסיר גדר המסוכך ומנין עליו מסוכה הוא סייב קוצים גדר הוא גדר חכמים: והיה הכרס לבער שירעו בו בהמה וחיה: ואשיתהו בתה' לסון שממה וריקנו' הוא נכח בחלי הבתות: ולא יעד' לסון חפיר' כרס הוא: ועלה שמיר וסית' מיני קוצי פתח בהס מנחס בן סרוק ואחי אומ' שמיר לסון תולעת חוק הוא המבקע חכמים שבו בנה שלמה את בית המקדש כענין שנחמר כשמיר חוק עזר: סית' לסון השחת והסכר לסון תפחה סמיו' גדו מחין לרע ליכנס בו ומתוך כך תעלה בו תולעת: כי כרס יי' צבאות בית ישראל' לכרס הזה חתם משולים בית ישראל כי כל מה שעש' לכרס הזה עשה לישראל והכרס הוא חרס הלחשון כי מנינו במדרשי אגדה במקומות הרבה בתנאים ובכרסית רבה במקראות הללו נדרשין עליו לא נטרל חרס הלחשון עד שחיקף ונידף שחמר ויקו לעשות עכבים וגו' ובמקום אחר מנינו הושכ עליו שומרי' שלא יחל מען החיי' שנחמר ועל העבים אצוה' וכן נדרשנו עליו: כרס היה לידידי' להקבה בגן עדן זהו קרן כן שמן: ויעקוהו' בעשר חופות האמורות בחוקהאל כפרס' חירס מלך כד: ויסקלהו' מיצר הרע עד שחל מן העץ ונכנס בו יצר הרע: ויטעהו שורק' תחלת יצירתו ממקום המזבח: ויבן מגדל בתוכו' ויפח באפיו נשמת חיים מן העליוני': וגם יקב חכב כו' מעיין נובע מקור חכמ' ויקו לעשו' עכבי' סוידה ויטבח לפניו: ויעש באזנים' דברים נכאפים

רדק

ישעיהו ז

רשי

תנ

ועוד בה עשיריה' שם בטקל תחתיה וענינו כי עוד ימלכו בארץ עשרה מלכי' מעת כבושה זו וכבושה זו היתה בשנת מות המלך עזיהו ועשרה מלכים הם יותם אחז חזקיהו מנשה חמון יחשיהו יואחז יהויכין יהויקים דדקיהו' ואחרי כן נשבה הארמה והיתה לבער שיכלה הכל שיגלו כולם וחרבה ירושלים: לבער' ענין כליון כמו ובערת הרע כ

ועוד בה עשיריה' גם חזקה השחרית חשיב ידי עליה כצירוף אחר צירוף והיתה לבער עד שלא יסארו חלל צדיקים גמורים שישובו אלי בכל לבם: כאלה וכללן' אחר בעת זמן שלכת שלהן סוף משליכין עלין שלהן בימי הסתיו שילוך אחר שילוך עד שאין נותר בה זולתי המצבת אף הם זרע הקדש הנמצאין בה עומדין בקדושתו הם יהיו לה למצבת'

כחשך יבער הנלל: כאלה וכללן אחר בשלכת מצבת בס' ובעורם יהיה כבעור האלה והאלון שיפירו עליהם בזמן החורף ויראה שהם יבשום וזהו פירוש בשלכת פירוש בהשליך עליהם נאף על פי כן מצבת בס' פירוש העמדה כי עמדה לחותם בהם אף על פי שחרשין יבשו כי בימי ניסן ישובו ויפרחו העלים כן זרע קדש מצבתה כי אף על פי שיגלו כולם לא תחשבו כי יכלו בגלות ולא ישובו לארצם כי עוד יפרחו ויבחנו וישובו לארצם וכן תרגם יונתן הפסוק כבוטמא וכבלוטא ונגו פירוש מצבת כמו מטע כתרנוס וטע וכיב' וכתיב ה' מצבתה כנגד הארמה כמו שאמר ונשבה והיתה לבער' ונתן תרגם ועוד בה ועשיריה וישתחרון בה חל מן עשרה' ויש מפרשים בשלכת שם שער שהיה בבית המקדש וזה זכר ב דברי הימים עד שער שלכת ושם היו כטועי' אה וחלון ואמר המשל בהם: ויהי בימי אחז'

ויד כד וס' נמסר במס רבא דאסד בסיפ דהאי חיבורא בשרש נגד: נחה ג' סלעיל וס' נמסר במלכים חלקב סימן ב: אל קצהו דסמיכי בקרי' וס' נמס בסדר בשלח וביחושע ס' יחו: בהרי אף ה בקריאה וס' ויצא מהם פרעה בתרי אף' ויקם יחונתן מעם השלחון בתרי אף' בהרי אף רצין וארם וכן רמליהו' ויבדילם אסציהו להגודו' גדע בחרי אף כל קרן ישראל:

ועוד בה עשיריה ושבח והיתה לבער באלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בס' זרע קדש מצבתה: ויהי בימי אחז בן

יותם בן עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלים למלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ויגד לבית דוד לאמר נחרה ארם על אפרים וינע לבבו ולבב עמו בנוע עצי ער כפני רוח:

ואמר יהוה אל ישעיהו צאנא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנגד אל קצרה תעלת הרבקה העליונה אל מסלת שדה כובס: ואמרת אליו השמר והשקט אולי תירא ולבבך אל ירד משני זנבות האודים העשנים האלה בחרי אף רצין וארם ובן רמליהו: יען כי יען עליך ארם רעה אפרים ובן רמליהו לאמר: נעלה ביהודה ויוע מן קדם תרין מלכא דאנון כאודי' מתננני' האלון בתקוף רנו רצין וארם ובר רמליהו: חלף ארי מלך עלד ארם בישא אפרים ובר רמליהו למימר: נסק בארעא דבית יהודה ונחברינון

וישתחרון בה חר מן עסרא צדיקיא ויתובון ויהון לצרבה כבוטמא וכבלוטא דכמתר טרפוהי דמין ליבשין ועד פגון אנון רטיבין לקימא מנהון זרעא בן גלתי' ד' ישראל יתפנשו ויתובון לארעהון ארי זרעא דקודשא מצבתהון:

והיה בימי אחז בר יותם בר עזיה מלך שבטא דבית יהודה סליק רצין מלכא דארם ופקח בר רמליה מלכא ד' ישראל לירושלים לאנהא קרבא עליה ולא יכל לאנהא עליה: ואתהו' לבית דוד למימר א אתחבר מלכא דארם עם מלכא ד' ישראל למיתי עלוהי וזע לביה ולבא דעמיה באשתדיות אילני חורשא מן קדם רוחא: ואמר י' לישעיה פוק כען לקדמות אחז את ושאר תלמידך דלא חטו ודתבו סחטארה לסיפי מויקת ברכתא עליה' די בכבש חקל משטח קצרי' ותימר ליה אשתמר ונוח לא תדחל ולבך לא יווע מן קדם תרין מלכא דאנון כאודי' מתננני' האלון בתקוף רנו רצין וארם ובר רמליהו: חלף ארי מלך עלד ארם בישא אפרים ובר רמליהו למימר: נסק בארעא דבית יהודה ונחברינון

לח מצבתה נטועתה לכך חיני מכלה אותם שאני נטועתים זרע קדש ויש פותרים שער שלכת היתה צירושלם כמו שאמור ב בעזרא והיו שם אה וחלון כטועי': ויהי בימי אחז' מה ראה הכתוב לייחסו אלה מפני שסופו הכתוב לומר לא יכול להלחם עליה ולימדך שזכות אבות עמדה לו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ויהי הוה זה שילוך רשע זה חל להם בן יותם הוא בן עזיהו הוא אבותיו היו צדיקי' לפיכך חי אפסי לפשוט ידי בזה הוא הוא ולא יכול להלחם עליה מפני זכות אבותיו בצרשית רבה: ויגד לבית דוד' לפי שרשע היה לא הזכיר שמו: נחה חרם על אפרים נתחבר מלך חרם על מלך ישראל לבא עליך נחה לשון נקבה על שם שהמלכות נחה פוש'ר בלעז לשון וינח בכל גבול מצרים וינע לבבו לפי שכבר נלחם בס כל אחד מהם בפני עצמו ויכלו לו שנאמר ויתננהו י' ביד מלך חרם ונגו וחלון ויהרב פקח בן רמליהו קב חלף חיש שניהם בדברי הימים:

כטוע עזי היער' קול חילני סרק כשמעו יותר מכל חילני פירי כ כדלית בבכרש' רבה: ושאר ישוב בכך' שארית מעט שישובו אלי עליך והם ככניך: חל קצה תעלת' שם תמצאהו: שדה כובס' שדה שהכובסים שוטחים שם בגדים לנגסם כך תירגם יונתן ודבותינו דרשו ככע אחז לכני ישעיהו ושם על ראשו אוכלא דקצרי כפה עליו כלי: תעלת' פוש'ר בלעז: ברכה' כען מקוה מים שעושין לדנים: העליונה' במורד ההר ויש בריכה אחרת למטה הימנה בתחתיתו: השמר' שב בשלום כיון על שמריו: זנבות האודים העשנים' יהיו בעיניך כזנבות אודים שכתב סלהבת אודים טי'אש בלעז: ונקיבה

היה וירושלם שהרי הם פחדו שלא יכבשו ירושלים שנאמר וינע לבבו ולבב עמו אלה ולא יכלו כי לא רצה האל לתת את ירושלים ביד חייב כי זכות היתה עומדת להם עדין כמו שאמר גם בימי חזקיהו ולמען דוד עבדי עד עת בא עתה וחרבה על ידי כבוד ככר' וכדכר ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו מה ראה הכתוב לייחסו אה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא ויהי הוה זה שילוך רשע זה חל להם בן יותם הוא בן עזיהו אבותיו צדיקים היו לפיכך חי אפסי לפשוט יד בו הדא הוא דכתיב ולא יכול להלחם עליה מפני זכות אבותיו: ויגד לבית דוד' אמר לבית דוד כי לולי דוד כבר פסקה המלכות מזרעו בעונם ובעון זה המלך שהיה רשע: נחה חרם על אפרים' כמו ויבאו האששים על האששים' והגד למלך כי ממנה חרם עם ממנה חרם על אפרים כאלו חרם על ירושלים ולהלחם עליה' ואמר נחרה ארם על אפרים וינע לבבו ולבב עמו בנוע עצי ער כפני רוח: וינע מן הקל ונפתחה הנן מפני העין: ואמר עזי יער' שכולם נעים מפני הרוח ואחד מביע חבדו שנוגע בו מפני התנועה והנה התנועה רבה מתנועת עץ יחידי מנשי רוח כן היו כל אחד מהם פחדים והאחד מנחיד' ויש דרם קול חילני סרק כשמעו יותר מקול חילני פירות לפיכך אמר עזי יער': ויאמר' ושאר ישוב בכך' שני בניו היו לו ליסעיהו האחד שמו שאר ישוב לאות ולסימן כי שאר יהודה ישובו עוד אחד הגלות ולא כן עשרת השבטים שלא שבו אחר שבעים ועדין לא שבו אף על פי שעתידין לשוב' ועוד כי לא מהרונ לגלות יהודה כמו עשרת השבטי' והכן האחר קרא שמו מהר של חס בז לאות ולסימן עשרת השבטים שימהרונ לגלות קודם שבט יהודה' ודעת יונתן כי שאר ישוב לא היה בן ישעיהו אף פירוש שאר ישוב אששים טובים שהיו תלמידי ישעיהו' ותרב' כן ושאר דלא חטו ודתבו מחטארה תלמידך: תעלת' הברכה' תעלה היא חמת המים הנמשכת מן הברכה והברכה היא עשויה בבנין חבנים שמי המטר מנוסין בה' ואמר העליונה כי שתי ברכות היו שם וזו היתה העליונה: שדה כובס' שהיו כובסים שם הבגדים לפיכך נקרא שדה כובס' הבגדים לפיכך נקרא שדה בתעלה והיו שוטחין הבגדים לשמש בזה השדה: ואמרת' השמר' זה לבדו מלרע לפיכך פירשנוהו ענין אחר ענין שמרים כלומר שב על שמריך בנחת כיון הוסיב על שמריו' וינתן תרגם ענין שמירה כלומר אסתמך' וכן פירש רבינו סעדיה הסמר מעשות מלחמה והשקט לך אל תירא' והשקט פעל עומד או יוצא פירו' השקט לכך: משני זנבות האודים' האוד הוא עץ סמנדדן בו האש' ובדברי רזל לטול אוד מבין העפים וחיינו עשוי להדליק אלה שנשרף מחליו מעט מעט כשמנדדין בו האש תמיד וכשנשרף עד שח' קטן שאין ראוי לאחוזו ביד ולכדד בו האש משליכין אותו לכד אחד והוא עשן ויקרא וכן האוד וחרון האף נמשל לעשן כמו יעצן אף ה' עד מתי עשנת' וכמו שזכר האוד חן בו כח להבעיר דבר אף שהוא עשן ומכער בני הבית מעט עד שיכלה העשן כן אלו המלכ'י באו בחרון אפס אכל חן כה בהם להבעיר ולכלות ובמעט זמן יכלה עשן וישובו להם ויכלו: וכן רמליהו' פירוש עם אפרים כמו שאמר רצין וארם' וקצר הכתוב דבריו וסמך על המבין כי בזכר המלך הוא הדן לעם' וכן אמר בפסוק הבח אחריו: יען' שזכר חרם ולא זכר המלך: נעלה ביהודה' בני שהוה ראשי יהודה והיא ירושלים: ונקיבה

ונקיענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונקיענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

יהודה כבישה תחתיהם כי ראש חרס היא דמשק ואין ל לירושלם עמה כלום: וראש דמשק רצן בדמשק יהיו ראש ולא בירושלם וגם פקח ועשרת ה הסבטים בעוד ששים וחמש שנה ליום סגור בימי עמוס וישראל גלה יגלה מעל אדמתו: יחת חכרי' תמוך חכרי' מעט שיגלס סנחריב עם מלכס הושע בן אה צא וחשוב מנבואת עמוס עד שגלו עשרת הסבטים ותמוחאס סה פנים נבואת עמוס הית סתי שנים לפני שכתננע עזיהו טבאל בעמוס סכתי לפני הרעש ועזיהו כתננע עשרים וחמש שנים הרי כזינו של יונתס וין של אחז ושס של חקיהו סכא וילכדה בשל שס לחזקיהו היא סכת תשע להושע ויגל חתי ישר' חשול הרי שס' וחמש ומיין סימי חלוטו של עזיהו לה שנים טכאמר בסנת עשרים וסבע לירבעם בן יואש מלך ישר מלך עזיהו בן חנניה על יהודה חפסר לומר והלא עזיהו ירבעם מולכו כחחת לפי חשבון שתמחא בסכר מלכיס חלל שמלך מלכות מונבעת בסנת עשרים וסבע ל למלכו כתננע והוא מלך חמיסס וסתיס שנה ואי חפסר לימנות ובעוד ששים וחמש שנה מיוס סחמ ישעיהו כבוהה זו סהרי בימי אחז חמרה והס גלו בסנת שס לחזקיהו וכן מביד בסדר עולס שמנה הכתו לכבוהתו של עמוס: חס לא תחמינו לכבוהתי חתס וחחו ועמו חסר ידעתי כי רשעים חתס: לח תחמנו: לח חמון בכס: ויוסף יי' וחסוף כביה דיי': סחל לך חות לדבר הזס כי ידעתיך שחן חתס מחמין לדברי הקבה: העמק סחלה העמק וסחל סחלה כמו שמעה כלמה סחל חות בעמקי תהום לחחיות לך מת חו הגבה למעלה לסחל חות בשמים: ולא חכסה חן רכזי סיתקדס שמו על ידי: הלחזי חכסי' כביחי': כי תלחזו גו' לפי שהח יודע סחתס חן מחמיני' בו והונעתס לפניו ברשע יתן לכס חות: יתן' הוא מחילני על כרחכס: הרה' לסון עתיד הוא כמו שמצינו בחסת מנוח סחמר לה המלך והרית וילדת בן וכתב ויהי לה הנך הרה ויולדת בן הנה העלמה חסתי הרה הסכה הזחת והיא היתה סכת ד לחחו: ויולדת בן וקרחת שמו' רוח הקדס תשרה עלי': וקרחת שמו עמנא' לומר סיהא כורכו עמונו ונה החו סהרי כערה היא ולא נתנבחת מטיה ובו' תשרה בה רוח הקדס והו סחמר למטה וחקרב חל הכביהה וגו' ולא מצינו חסת כביח סנקרחת כביהה לח חס כן כתבחהה ויש פותרי' שעל חזקיהו כחמ ואי חפסר סהרי כסחחה מונה סנותיו תמחא סנולד חזקיהו לפני מלכות חזי' תשע שנים ויש פותרים שיה חליות שעלמה היתה וחינה רחניה לנולד: חמחה ודבש יחכל' הולד שתהא חרצנו מלחה כל טוב: לדעתו

ולא תהיה חוסיס נמס בסדר קדשים: וראש יא וסי' במס רבת: וקראת ד רפץ בקרי' וסי' וקראת שמו ישמעאל כי שמע' וקראת שמו עמנאל' וקראת אתכם הרעה באחרית הימים' וקראת ישועה חזמותך ושעריך:

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

ונבקייענה בעוררם במלחמ: ונבקייענה חלינו: נכזה חונה עמונו כבקעה זו שהיה שיה וכן תי' ונבקייענה עמנא סיהיו שוין עם עשרת הסבטים במלך אחד: חת בן טבאל בן הטוב חלינו כן תירגס יונתן ויש לפרש טבאל חסר לח טוב בעיני המקום ונבקייענה של חותיות חלכס טבאל הוא רמלא טל כס חל בן טבאל בן רמלה: לח תקום ענתם זאת שתהא

רדק

ישעיה ז

רשי תנא

וזהו מאוס ברע ובחור בטוב ויבחר במאכל הטוב כמו שאמר חמאה ודבש יאכל לדעתו ומלת לדעתו היא כקשרת למעלה ממונה ולמטה ממונה וזה הכן לא נוכל לומר כי הוא חזקיהו כי כשמלך אחז היה חזקיהו בנו בן תשע שנים וזאת הנבואה נאמרה לאחז בימי מלכותו והעלמה גם כן חזקה חס חזקיהו כי לא היתה עלמה כשאמר נבואה

לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב כסודע למאוס ברע ובחור בטוב ומאין לנו הטובה הזאת הלא עתה הארץ חרבה בגדודי מלכי ארם ופקח בן רמליהו כי בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב תעוב האדמה מיושביה ארמת רצין ואלמת פקח חסר חתה קץ ויגור מפני פני מלכיה רצין ופקח שבחיותה שנה עלה מלך חסור על דמסק כי שכרו אחז כמה של

זו וינתן תרגום בסוף חמאה ודבש כן שמן ודבש יוכלו על לא ידע לרחקא בישא ולקרבא טבא ולהשיב לחולקי בזאת הפרטה מבואר בספר הברית שחב' חלני חבי זכרוננו לכרכה בתשובת החולקי ונעין הפרש כי אחז היה מוכח בעבור שני המלכים האלה שלא ילכו את ירושלים ונתן לו אחז כדי להאמין שלא ילכוה וחס האות דבר כאשר הם חומרי מה אות היה זה לאחז דבר שהיה אחר כן ליותר מארבע מאות שנה ואף יתחזק לבו בזה הדבר שלא היה בימיו ושאר התשובות מסודרות שם בספר הברית כי בטרם פי' חלני חבי זל אמר לנו כי בטרם סיניע זה האות להם ילכו להם המלכים זהו שאמר תעוב האדמה כלום תעוב מהם שילכו ל להם אכל היה יכול שישוב אחרי כן וילכו אותה לכך נתן לו האות שכין שיראה האות בנער יבטא

מאוס בקריא וסימ חמאה ודבש יאכל כי בטרם ידע הנער כי אם מאס מאסתו קצפת וזר סזוי ומאוס תשימונו בטוב ט' דגשין וסימ' הגה ארצי לפניך עמך ישב בקרבך כי בטרם ידע חמאה ודבש יאכל ונני פקד על שמעיה יבלו בטוב וחברו אם ישמעו ועברו יבלו וחסידוך ישמחו המשביע בטוב

לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב כי בטרם ידע הנער כי אם מאס מאסתו קצפת וזר סזוי ומאוס תשימונו בטוב ט' דגשין וסימ' הגה ארצי לפניך עמך ישב בקרבך כי בטרם ידע חמאה ודבש יאכל ונני פקד על שמעיה יבלו בטוב וחברו אם ישמעו ועברו יבלו וחסידוך ישמחו המשביע בטוב

לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב כסודע למאוס ברע ובחור בטוב ומאין לנו הטובה הזאת הלא עתה הארץ חרבה בגדודי מלכי ארם ופקח בן רמליהו כי בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב תעוב האדמה מיושביה ארמת רצין ואלמת פקח חסר חתה קץ ויגור מפני פני מלכיה רצין ופקח שבחיותה שנה עלה מלך חסור על דמסק כי שכרו אחז כמה של

לכו בחל כי כמו שהאות הזה שנתן לו נתקיים כן יתקיים דברו שלא ילכו ירושלים ולא תקום ענתו ולא תהיה ומה שאמר מפני מלכיה והם לא היו מלכי האדמה ההיא שהיא ירושלים אלא מלכי דמסק ושמרון כך פירוש מפני אלה השנים שהיו מחשבים שהיו מלכיה ויש לפרש הפסוק בענין אחר ולא יהיה פירוש מאוס ברע והסבי כמו הראשון אלא פירוש זה הפני מאוס ברע ובחור בטוב כשאמר נערים שיבדלו ותכנס בהם דעת הבחירה נועת שיחלו לדבר ואמר כי בטרם שיחל נער זה לדבר שהיה בעת בחירת הטוב ומסאו ברע כשאמר הנערים וזה עד שלש שנים או קודם תעוב ארמת שמרון ודמסק ונתהיה שממה אשר חתה קץ עתה מפני שני מלכיה וזה רצין ופקח וכדי שתאמין זה נתן לך האל זה האות מועתה כי מיד שיולד הנער יבחר במאכל טוב וימאס ברע לדעתו כמו שפירשנו יביא ה' עליך ועל

יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן ויהיה ביום ההוא

הרגלים וגם את הקן תספה ויהיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן ויהיה ביום ההוא

הרגלים וגם את הקן תספה ויהיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן ויהיה ביום ההוא

הרגלים וגם את הקן תספה ויהיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן ויהיה ביום ההוא

בזמנים ובקשת יבא שמה כל הרובה ליכנס לתוכו יהא צדיק קשת וחזי בידו למלט עצמו מחיות רעופ וכחשים ועקרבים: וכל ההרים אשר הם פדות לבן לתבואה: אשר במעדר יעדרון יהא כמין מריש טיקורין כפסליר בלל לא תבא שמה ידחת שמייר כי בהם יתעסקו לזרוע תבואה למאכל שאי אפשר בלא התבואה חבל

הנפטים יהיו לבן כי אותו הדור של חזקיהו יסובו אלי לעסוק בתורה ולא לפתות יין וכן היתה כדליתא בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מנחו איש שלא היה בקי בהילכות חיסור והיחוד וטויהא וטהרה ועל אותו הדור הוא אומר והיה כל מקום וגו' הוא שחלם אשר העתיקו אנשי חזקיהו מולך יהודה: והיה למשל שור' עם ירחו בהמותיהם מרעה שמן: גליון מוגלה: בחרט חנוש' ביוכתב אשר ירוץ כל חנוש הקורא בו חפילו חנוש כל שהוא חאפי חינו חכס וכן תירגס יונתן כתב מפרס: למהר שלל לבא סנחריב ולשלול את כל הון עשרת השבטים ולהחיש לבנו נבוכד נכר אחריו ואת צדקיהו ודורו: וחעידה לי גס באותן הימים בימי יהויקים על אותו פורענות שני עדים נאמנים האחד לפסרס רעה העתיד לבא עליהם אוריה הכהן שהרגו יהויקים שנחלם וגם איש היה מתנבא בשם יי אוריה בן שמעיה מקרית יערים ו זיתנבא על העיר הזאת ועל המקום הזה את כל דברי ירמיהו: ואת זכריהו בן יברכיהו בשנת שתים לדריוש עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ה אוריה סימן לזכריה חס תראו שתתקיים נבואת אוריה מהיו מנכסים שתתקיים נבואת זכריה בשם שהעלותי בשל סנחריב ע גמוס וישעיה עמוס לפורענות של עשרת השבטים וישראל גלה ויגלה וישעיה להבטחמו של חזקיהו כשימלוך: ותלך בן הוא הבן עצמו סקראת הנביאה עמוס אל על סם סיהא הקבצה בעמרו של חזקיהו כשימלוך ואי אפשר לומר שכן סני הוא שהרי סיניו בשנת ל לחזו נחמר נבואה זו ובשנת ל לחזו נהרב פקח וחי

בחרט הר מן יאזנן חר מלרע חרד מלעיל נסב ב בריש תיבואא וסיס נדמעות האכלתם לחם דמעה ברמעות כלו ברמעות עיני בחיין ושאר חיותא העריו בחיין ומשך אכירם בכחו בחרט ויקח סידם ויצר אתו ודין במדינות ושאר היהודים אשר במדינות איכה ישבה בדר במצולה המה ראו ויהי מפני טוב משח יכול שמן ארי שמן ורבש יתפרנסון פל צדיקיא דאשתארונו בנו ארעא ויהי בעדנא ההיא יהי כל אתר דיהוון תמן אלף גופנין שונו באלף מנין כסף להובאי ובור יהי בנירין ובקשתן יהכון לתמן ארי הובאי ובור תהי כל ארעא וכל טוריא דבית יהודה די במעדר יתפלחון לא תעול לתמן דחלת הובאי ובור ויהי לבית ארבעה בקרו דתורין ולבית משרי עררין דעון ואמר יי לי סב לך לוח רב וכתוב עלוהי כתב מפרשמוחי למבובאי ולמערי עדאה ואסהיד קרמי סהידין מהמנין ית לוטא דאמרית לאיתארה בנבואת אוריה כהנא והא אתו אף בן כל נחמתא דאמרית לאיתארה בנבואת זכריה בר יברכיא אנא עתיד לאיתארה ועלית לות נביאתא ועדיאת וילדת בר ואמר יי לי קרי שמייה מוחי למבו בוא ולמערי עדאה ארי עד לא ידע עולמא מקרי אבא ואבא ישבי ית נכסי דמשק וית עדאי שמרון קדם מלכא דאתור

ויהי מרב עשות חלב יאכל המאה כי חמאה ודבש יאכל כל הנותר בקרב הארץ: והיה ביום ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה: בחצים ובקשת יבא שמה כי שמיר ושית תהיה כל הארץ: וכל ההרים אשר במעדר יעדרון לא תבוא שמה יראת שמיר ושית והיה למשל שור ולמרמס שיה: ויאמר יהודה אלי קחלה גליון גדול וכתב עליו ב בחרט אנוש למהר שלל חש בן: ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו: ואקרב אל הנביאה ותהר ותלך בן ויאמר יהודה אלי קרא שמו מהר שלל חש בן: כי בטרם ידע הנער קרא אבי ואמי ישא את חיל דמשק ואת שלל שמרון לפני מלך אשור: והיה דבר אלי עוד לאמר: ואוסיף מימרא דיי למללא עמי עוד למימרו

מרוכ חלב מרוב שיעשו חלב יאכלו החמאה כי החלב יש בו הקום שהוא נכיוכי דחלבא וכשיסתה החלב יסתנו מעורב ובימי ההם מרוב שיהיה להם חלב יעשו ממנו חמאה ולא יחוש על הקום ויספכו אותו ולא יאכלו מן החלב חלא החמאה שזכרו ממנו וגם דבש יהיה להם הרבה מאד כמו שנאמר על הארמה זבת חלב ודבש: כל המהר כי

בימי חזקיהו נלו רוב יסל ואמר כי הנותר יהיה להם שבע גדול בימי חזקיהו: והיה הפסוק כמו הבין וככה פירושו כל מקום אשר הוא עתה לשמיר ולשית שאין יכולין לעובדו מכי הנילחמה יהיה בעמוד בו כאלו אמר אשר הוא עתה לשמיר ולשית וכמוהו דבש ואמר כי אותו המקום יהיה עבוד כה ביום ההוא על שאלף גפן בו ישו אלף כסף סיהיה הפרי מבורך ומזיח הרבה ופרי טוב: במה יבא שמה עתה בא שמה מי שירצה לבא בחצים ובקשת מכי המלחמו לפיכך תהיה עתה כל הארץ שמיר ושית שאיננה עבודה מפני המלחמה ותעלה שמיר ושית: וכל ההרי והם ההרים שהם בישוב שנעבדו גס ההרים בימי חזקיהו לא תבא שמה ידחת שמיר ושית כמו שהוא עתה כי יעדרון במעדר ולא יהיו ירחים שיעלה שמיר ושית בס חבל יהיו למשל שור ולמרמס שה שירעו בהם הכהמות ולא יחושו מרוב התבואה על דרך משלחו רנל השור והחמור ומעדר הוא סם הכלי שחופרין בו יעדרון יחפרון: ויאמר ה אלי גליון

פירוש חגרת וית לוחי ובחמרו גדול והוא לא צוה לכתוב בו חלא חרבע תיבות אולי היו דברים רבים והיה ענינם זה למהר שלל חש בו אז לא היו חלא חרבע תיבות חלה והגליון היה גדול למשל על חרץ ישראל כמו שהיה הגליון גדול והכתב בה מעט כן היתה חרץ ישראל רחבת ידים והיו שבים בה מעט סגלי השבטים והיתה חרבה רובה ופירוש בחרט חנוש לפי שהיה זה במרחא הנבואה חמר לו שיכתוב זה בחרט חנוש כלל שלא יחשוב כי זה סבה לו לכתוב במרחא הנבואה לפי חלא שיעשה כן ממש בעבור הנבואה מעליו יכתוב זה מעט על ראשו ועל זקנו כל זה היה במרחא הנבואה לפיכך חמר לו וכתוב עליו בחרט חנוש למהר שלל חש בו והמלות האלה ככל ענין במלות שונות והכלל לחזק הענין ולמהרו ויונתן תרגם בחרט חנוש כתב מפרס: ואעידה לי ואלהים חלה הם דברי הנביא ואעפ שלא זכר כתיבת הגליון ידוע הוא כי בתבנו כמה קצוה לו האלי ועוד עשה בו ואף על פי שלא ראינו שבו בו הא העיד עליו עדו כלומר החתים בו העדים שתהיה נבואה זו כתובה וחמומה כי כן עתידה להיות בקרוב ואוריה נכתב בימי יהויקים זכריה בשנת שתים לדריוש ואף על פי שסנייהם היו בימי ישעיהו ודע רבותי זל שלא היו בזמן אחד שאמרנו וכי מה ענין אוריה חבל זכריה חלא אוריה נכתב פורענות ציון סדה תחרס וזכריה נכתב כחמות עוד ישב זקנים וזקנות וגו' נבואת אורי עזת לנבואת זכריה כסם שנתקיימה נבואת אוריה כך שתקיים נבואת זכריה ולרעתם יהיה וחעידה לי דברי האל יתברך וכן תרגם יונתן ואסהיד קרמי סהדי וגו' ואקרב אל הנביאה היא חשתו וקראה נביאה לפי שהיתה חשת נביא ושני דברי העיד בענין זה כתיב הגליון והבן הנולד ליסעיהו הנביא: מהר שלל חש בו: כי בטרם ימן אחד הוא זה עם מה שאמר למעלה בן חזו בטרם ידע הנער מוחם ברע ובחור בטוב כי אזי חל לדבר הנער ותחלת דבורו הוא שיקרא חביו ואמו כי בזה הדב יבליהו תחילה: ישא את חיל דמשק ואת שלל שמרון לפני מלך אשור ישא חסר הפעל כמו ויגד ליעקב רובה לומר המגיד וכן אמר ויאמר ליוסף רובה לומר האומר וכמוהם דבש: ויוסף ה' חל ויוסף לפי שזכר בזה הענין עצמו ולפיכך חמר גס כן עוד: יען

מעשה יי במצולה ראיתי הלילה והנה איש בממלכה וסנסכתי מצרים במצרים בממלכה הנה עיני אלהים בממלכה בסכך יודע כפביא למעלה בסכך בסכך וישא אברחם את עיניו בסירות בשבע אדני יי בקדשו בסירות וישלו את הפסח בנע השטר בנע הצרעת בנע וראה הכהן את הנגע בעור בשאת והובא את בדיו בטבעות בשאת וראה הכהן והנה שאת בתגור בשברי לכם מטה לחם בתגור כל המנחה אשר תאפה: מלעיל ומיננו

מנעשה יי במצולה ראיתי הלילה והנה איש בממלכה וסנסכתי מצרים במצרים בממלכה הנה עיני אלהים בממלכה בסכך יודע כפביא למעלה בסכך בסכך וישא אברחם את עיניו בסירות בשבע אדני יי בקדשו בסירות וישלו את הפסח בנע השטר בנע הצרעת בנע וראה הכהן את הנגע בעור בשאת והובא את בדיו בטבעות בשאת וראה הכהן והנה שאת בתגור בשברי לכם מטה לחם בתגור כל המנחה אשר תאפה: מלעיל ומיננו

נכשלו במ רבים במאות האבנים יכשלו חלוסיעתן שניהם יפלו ביד סוגיהם
בקהל הכהן שהלבו הושע ועשרת הסבטים כפלו ביד סגורית ושכח יצא מירושלם
בפעלה סגורית מעליה לילך על תרהקה מלך כוש סטף שכח וסיעתו והלך לו:
צור תעודה כל זה מן הכבוזה שכחמה למעלה כי כה אמר יי חלי ועוד זאת אמר

וכשלו במ בחבן נגף ובכור מכשול סוכר יכשלו במ רבים והם המורדי הם
חוסבי להמלט במרדס והם יפלו בתוך המוקש וילכדו: צור תעודה צור בסקל סוכ
בתשלמו: ענינו ענין קטירה כמו ותהייה כדורות ומבוקעים ומכורדי ונור
מקור וכן חתום והוא דברי הנביא אמר חין לי לא לכדור ולחתום התורה
בלמודי כל עס למודי

היום לשון התרחק קטור ה
התרחקותי וחמים התורה על לב
לימודי תלמידך ירחי סמים ה
הנקראים לימודי יי וחם תחמר
חין לשון קטירה נופל בלימוד
תורה נופל הוא בו שכחמר קטורס
על לבך תמיד: וחכיתי ליי חמ
ישעיה חני המחכה ליי המסתיר
כני מעשרת הסבטי וקיתי לו
לאמת דברי לאה ולהשיע את בית
דוד: הנה חכמי והילדים ונו
לאותו: לפני חיות פורענות
פקח כמו סקרה הילד מהר שלל
הם בו ותשועת בית דוד כמו
סקרה הילד עמנו אל זהו היסוד
בענין לפי פשוטו ומדרש אגדה
בכרחית רבה על חזו סלחו
בתי כנסיות ובתי מדרשות שלא
ילמדו תינוקות סל בית רבן תורה
המר חם חין גדיס חין תייסס
לס חין חין רועה אנדרס לו
לכלק סכיתו חמר לו הנביא כל
מה סחתה קיטר התעודה וחומס
התורה לסותמה שלא תמזח
בישראל לא יועיל לך: וחכיתי ליי
המסתיר פניו ונו: חין לך כבוזה
קסה בחומה סכה שחמר משה
וחכמי הסתר חסתי פני ביום
ההוא וחק בו ביום הסבטים
וענתה הטי' הזאת לפני לעד כי
לא תשכח מפי זרעו: הנה חכמי
והילדי ונו: הם תלמידי סחביבין
בלו ככיס יהיו לאותות ו
ולמופתים סתתקיים תול בישראל

חתום ד מלאים בליש וסיס והעד עדים חתום תורה בלמודי וביד כל אדם יחתום ונחתום בטבעת
המלך אין להשיב: שחר ח בקרא וסיס לתורה ולתעודה הלל בן שחר אערה שחר וחברו אשא כנפי
שחר ואל יראה בעפעפי שחר ועניו בעפעפי שחר מוזאת הנשקפה כמו שחר וחד עזרו שחר מעלי:
ויתקלון ברוון סוגיאין ויפלון
ויתברון ויתצרון ויתאחדון
נביא מר סהדותא לא תסהיד
ברון ארי לא מקבלין חתום ושמר
אורייתא לא צבן דילפון בהו אמר
נבא על דא צליתי קדם יי דאמר
לסלקא שכנתיה מדבית יעקב
ובעיתי מן קדמוהי: הא ערדאנא
קום ועולמיא דיהב לי יי יתקייסון
בנא אתין ומופתין דאמירן למיתי
על ישראל דאם יחיון ויתובון ת
תבטל גזירתא די גזרא עליהון
דינלון מלאתהוא קדם יי צבאות
די שכנתיה בטורא דציון ו
וארי יימרון לבון
עכמיא דאתון בינהון תבעו מן
ברין ומן זכורו דמנצפין ודמנצפין
הלא כן אורח עכמיא פלחי ט
טעוהא עמא מן טעוהיה תבעין
חייא מן מיתא: ברין תימרון להון לאורייתא דאתיהיבת לנא ולסחרו אנחנא שמעין
אלא תגלון לביני עכמיא ויימרון לבון כפתנמא דרין כפען לית ליה מן דשחר
ויבעניה: ויערי הגלא בארעא ויהי עקא וכפן ויהי ארי יחוי כפן וסנוף וילוט ויבוי
שום פתכרייה וטעוהיה ויתפני לעלא למכעי פורקן בתר דתתחתם גזרתא ולא יבולו

וכשלו במ רבים ונפלון ונשברון
ונקשו ונלכדו:
צור תעודה חתום תורה בלמדי:
וחכמי ליהוה המסתיר פניו מבית
יעקב וקויתילו: הנה אנכי והילדים
אשר נתן לי יהוה לאתות ולמופתים
בישראל מעם יהוה צבאות השכן
בהר ציון:
וכי אמרו אליכם דרשו אל האבות
ואל הידועים המצפצפים והמהגים
הלא עם אל אלהיו ידרש בעד
החיים אל המתים: לתורה ולתעודה
אסלא אמרו כדבר הזה אשר אין
לו שחר: ועבר בה נקשה ורעב
והיה כירעב והתקצף וקלל ב
במלבו ובאלהיו ופנה למעלה: ואל-

חתום ד מלאים בליש וסיס והעד עדים חתום תורה בלמודי וביד כל אדם יחתום ונחתום בטבעת
המלך אין להשיב: שחר ח בקרא וסיס לתורה ולתעודה הלל בן שחר אערה שחר וחברו אשא כנפי
שחר ואל יראה בעפעפי שחר ועניו בעפעפי שחר מוזאת הנשקפה כמו שחר וחד עזרו שחר מעלי:
ויתקלון ברוון סוגיאין ויפלון
ויתברון ויתצרון ויתאחדון
נביא מר סהדותא לא תסהיד
ברון ארי לא מקבלין חתום ושמר
אורייתא לא צבן דילפון בהו אמר
נבא על דא צליתי קדם יי דאמר
לסלקא שכנתיה מדבית יעקב
ובעיתי מן קדמוהי: הא ערדאנא
קום ועולמיא דיהב לי יי יתקייסון
בנא אתין ומופתין דאמירן למיתי
על ישראל דאם יחיון ויתובון ת
תבטל גזירתא די גזרא עליהון
דינלון מלאתהוא קדם יי צבאות
די שכנתיה בטורא דציון ו
וארי יימרון לבון
עכמיא דאתון בינהון תבעו מן
ברין ומן זכורו דמנצפין ודמנצפין
הלא כן אורח עכמיא פלחי ט
טעוהא עמא מן טעוהיה תבעין
חייא מן מיתא: ברין תימרון להון לאורייתא דאתיהיבת לנא ולסחרו אנחנא שמעין
אלא תגלון לביני עכמיא ויימרון לבון כפתנמא דרין כפען לית ליה מן דשחר
ויבעניה: ויערי הגלא בארעא ויהי עקא וכפן ויהי ארי יחוי כפן וסנוף וילוט ויבוי
שום פתכרייה וטעוהיה ויתפני לעלא למכעי פורקן בתר דתתחתם גזרתא ולא יבולו

על ידם: וכי יאמרו חליכם אמר רבי סימון בחרה חבו של הושע בן בחרי כח
שני מקראות הללו ולא היה בהם כדי ספר ונטפלו בישיעה ונבא חות לגלות עשרת
הסבטים כשהגלה סגורית לרחובי ולגדי כמה שכחמר בחרה בנו נשיח לרחובי
הוא אשר הגלה תגלת פלאסר: וכי יאמרו חליכם החומות דרשו אל החובות ונו
המכבדים והמהגים לשון נבאי הוא שאף הדבור חין בהם חלח כעופות הללו
שמפוטטין בקולם לשון ציפוף והגא נופל בעופות כסוס עגור כן חכבף אהנה
כיונה וכן מצינו לשון ציפוף בקול כנור שכחמר והיה כאוב מחרץ קולך ומעפר
חמרך תצפף: הלא עם אל חלהי ידרם: וזתחא תשובתם הלא עם כמונו אשר
לו חלהים כחלהיני אל חלהי ידרום שחא תחמרנו לנו להיות כמותם לדרום זרבי
חמי מן המתים: לתורה ולתעודה: מחובר למעלה הימנו שחא לדרום אל המתים
לתורה ולתעודה בעד החיים להורות לנו מה נעשה כל זה לפי המדרש ולפי פשוטו
יש לכתור וכי יאמרו חליכם ונו: גמר כבושתו הוא שחמר ויסרני מלכת בדרך העם
הזה והלכיתו הקבה לכביח ולסיעתו של חזקיהו כשיחמר חליכם שכח וסיעתו
סירחו את חזקיהו מבטע בעל דרשו אל החובות ואל הידועים וכברו בעל כחמר
עשו חבות הרחשונים והסבו את המלוכה אל סגורית: הלא עם א חלהי ידרום
ידרום עיבדים על ודרשים בעד החיים אל המתים חף חתם יש לכס לעשות כן:
לתורה ולתעודה: וזתחא תשובתם: שתשמרו את התול כמה של למעלה צור תעודה
חתום תורה ולא תחמינו לדבריהם חם לא יאמרו כדבר הזה אשר חין לו שחר
מחחר שתסיבו לו תשובה וזתרחו ותשמעו חם לא יהי מודי כשרי סבה לדבריי
ויאמרו כדבר הזה חמת אשר חין לו לחלוא חוב וידעני שום שחר חינו ראוי לשחר
כתי כן תי: ומדרש אגדה על עצמו חינו מזריח השחר שהרי עינים לו וחיו רוחה
ואך זריח על אחרים: ענין אחר חם לא יאמרו כדבר הזה: עתה תרחו חם לא
יאמר חליכם כדבר הזה: דרשו א החובי: חעפ שאח לו שחר ולא ממש כדבר הזה
לא יבשו מלמד איכם כך: ועבר בה נקשה ורעב: מוסס למעלה מה חמור בתחלת
הענין ויסרני מלכת בדרך העם הזה ופירש מה הוא הדרך לא תחמרך קטר לקס
עשרת הסבטים סיתקשו עם מלכי מצרים ופירוש חת עונשן זהיה למקדש וכשלו
בם וכל הענין: ועבר בה: העובר בחומה הדרך סעוובי את הקבה וסומכין על
מלכי מצרים: נקשה מאורע קסה: נקשה ורעב: כלחה בזכות קשות ורעב כי
קוסי ומצור ומצוק ורעב יבא איהם בימי מצור שלם סני סצר מלך סומרו: והיה כי
יערב וקלל בענלים ובעלים שהי עובדים להם: ופנה למעלה לבקם מאת הקבה
גלא ישמע כי יחתם גזר דין וכן תירגס חתן: ואל

וקייתי בצרי: הנה חכמי מעשים שעסימי לחות כמו כתיבת הגליון וקריחת סמות
הילדים שחר ישוב ומהר שלל חם בז ינעס ה צבאות לא עסימי דבר מעצמי חלח
הכל נחמר לי מעם השם צבאות הסוכן בהר ציון והוא יוסיענה עיד מלך ארם
ומיד מלך אשור: ואלה הדברים היה חומר הנביא לתלמידי היוסבים לפניו: וחמר
להם גם כן: וכי יאמרו חליכם: כי יאמרו חליכם השם הזה דרשו אל החובות
והידועים כמו שחמו עמיס הלא תרחו כי הם מצפצפים ומהני: חם כן ראוי לדרום
מהם ולחמין בהם: חתם תחמרנו להם הלא עם אל חלהי ידרום חבילו חותם
שדרשים אל חלהים אחרים כל עם ועם דורשים אל חלהי ים סיעשה חלוא חתמה
יש סיעשה הלכנה ויש שחר הככבים וכל חלה הם חיים ויש בהם כח חף על פי
שאח ראוי לדרום מאתם כי הכח בח להם מהחל יתברך והוא חזן הכל וחליו ראוי
לדרום: חבל זה שחתם חומרים לנו סנדרום אל החובות ואל הידועים זהו דבר
שאח הדעת סבולו כי הם מתים: ואיך נדרום בעד החיים אל המתים: כי המתים
חיים וידעים מחומה: והצפוף הוא דרך מרמה למתעסקים בהם: וינתן תרגס
וארי ימרון לכון עממיא ונו: לתורה ולתעודה: סבועה כאדם החומר בתורה יהיה
כך וכך: וכן חם לא סבועה: כמו חם לא סויתי ודוממתי: והדומים להם: יאמרו
חלה שחמ' וכי יאמרו חליכם: תדעו בחמת כי כן יאמרו חליכם כדבר הזה אשר
חמרתי: וזהו דבר אשר חין לו שחר: פירוש אורה כלו חין להם סוס טעם ודבר
חסוך וחלל הוא: וינתן תרגס כדי תחמרין להון לאוריתא ונו: כלו לחוב ולדעוני
חין לומי שיסחר כניו ויבקטנו: כלו חין ראוי לכך: וכדרם חין לו שחר על עצמו
חינו מזריח חת השחר שהרי עינים לו ולא יראה ואך זריח על אחרים: וכדרם
עוד חמר רבי סימון בחרה חבו של הושע בן בחרי כח שני מקראות הללו: וכי
יאמרו לתורה ולתעודה: ולא היה להם כדי ספר ונטפלו בישיעה ונבא חות לגלות עשרת
הסבטים כשהגלה מלך אשור לרחובי ולגדי הגלוה עמם שכחמר בחרה בנו נשיח
לרחובי ולגדי הוא אשר הגלה תגלת פלאסר: ועבר בה: פירוש בחרץ: שהרי
זכר למעלה בהר ציון: כלו מי סיעבור בה נקשה ורעב יהיה כי לא ימנח בחרץ
מה יחכל: ופירוש נקשה קסה ימו: כמו חם לא בכיתי לקסי יום: והיה כי ירעב
כאשר לא ידע מה יעשה ולא ידע עצה לכפשו כי ירעב והתקצף וקלל במלכו שאח
לו כח להוסיפו כי הרעב מפני מלחמת החובים: ובחלהי: בחלילים שהיה עובדי
וכאשר יראה שאח לו עזר מזה ומזה ופנה למעלה ישוב לחל יתברך סיעמרה ונו:
וית פתכריה וטעוהיה ויתפני לעילא למכעי פורקן בתר דתתחת גזרתא ולא יבולו
ופתכריה ענין עבוד זרה: וכן תרגס סמות מלכסם הנסבשים במלכס: ואל

ותהיה משרת הקבה ועליו על שכמו סיהא עוסק בתורה ושומר מצות ויטה שכם למשאלו של הקבה ויקרח שמו הקבה שהיה מפליח עצה וחל בבור וחזי עד קרח שמו של חזקיהו שר שלום כי שלום וחמת יהיה בימיו: למרבה המסרה למי יקרח הסם הזה למלך המרבה המסרה של הקבה על עצמו לירח מכניו מסרה לסון

למרכה חזר מן מלך מידון קמצין וסימ' במסרה רבת:

ותהי המסר' על שכמו למה חמ' שכמו לענין מסר' והלא לא נכר שכמו חלא לענין עבודה כמו ויט שכמו לסבול' ואת מטה שכמו יסור סבלו מעל שכמך' חלא לפי שאחז היה עובד למלך חסור והי' סובלו על שכמו חמ' כי זה הילד לא תהי' עבוד' על שכמו חלא מסרה: ויקר' שמו' פי' הקבה שהו' פלא יועץ וחל בבור חזי עדי

קרח שם הילד הזה שר שלום בעבור כי המסרה תהיה לו ולא יעבד מלך אחר: כמו שאמר וימרד במלך חסור' ולא עבדו: שלום כי שלום יהיה לישראל בימיו' וחמ' חלו הכנני' בחלית לענינים שורדים על דבר חזקיהו: פלא' על דבר הפלא שסב השמש חסורכית: יועץ כי עזת ה' קמה לו ועד' סחריב הופרה: חל גבור' יכול גבור' שחעפי' סבא סחריב בחיל גדול ובגדלי' היה יכול עליהם: וגבר וברגע קטן הכה את מחנהו' חזי עדי' שהיה קיים לעולם ו נהוא חזי הזמן והוא ברחו ובדוהוה ל להגסי' ולגרוע ולהוסף זמן חיי חזקיהו חמס עשרה שנה: למרבה המסרה' המס סתומ' בכתוב' יקרי בלם פתוחה' ובהפך זה בעזרה המ' פרוצים' מוס פתוח' בסוף התנ"ך בכתוב' ויש בו דרש כאשר יסתמו חומות ירושלים שהם פרוצים כל זמן הגלות ולעת הישוע' יסתמו הפרוצי' וזו תפתח המסרה שהיא סתומ' עד מלך

ותהי המשרה על שכמו ויקר' שמו פלא יועץ אל גבור אבי ער שר שלום: לסרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אתה ולסעדה ב משפט נבצרה מעתה ועד עולם קנאת יהוה צבאות תעשה זאת: דבר שלח אדני בעיקב ונפל בישראל: וירעו העם כליו אפרים ויושב שמרון בנאווה ובגדל לבב לאמר: לבנים נפלו וגזית נבנה שקמים גדעו וארזים נחליף: וישגב יהוה את צרי רצין עליו ואת איביו יסכסך: ארם מקרם ופלשוטים מאחור ויאכלו את ישראל בכל פה בכל זאת לא שב אפו ועוד ירו נטויה: והעם לא שב עד המכהו ואת יהוה צבאות לא דרשו: ויכרת יהוה מישראל ראש וזנב כפה ואגמון יום אחר: זקן ונשוא פנים הוא הראש ונגיית מורה שקר הוא הזנב: והיו מאשרי

וקביל אוריתא עלוהי למטרה ואתקרי שמיה מן קרם מפליח עצה אלהא נברא קרם לעלמא משיחא דשלמא יסגי עלנא ב ביומתי: פגי רבו לעברי אוריתא ולנשרי שלמא לית סוף על בורסיה דוד ועל מלכותיה לאתקנא יתרה ולמבנא בריןא ובזכותא מבען ועד עלבא במימרא דיי צבאות תתעבר דא: פתגמא שלח יי בדבית יעקב ואשתמע בישראל ואתרבו עבא כולהון אפרים ויתב שמרון ברבו ובחוקף לבב למימר: רישא גלודרטיבין מנהון נמני נכסיא א אתבזו ודשפירין מנהון נקניו ותקיף יי סנאה רצין עלוהי וירת בעלי דבבוהי וערר ארם ממדנהא ופלישתאי ממערבא ובזו ירת נכסי ישראל בכל אתר בכל דא לא תבו מחוביהון דיתוב רוגייה מנהון ועד קעו מתקפין מרדיהון ועוד סחתייה עתידה לאתפרע מנהון ועמא לא תבו לפולחן מן דאיתי עליהון מדהא ואולפן מן קרם יי צבאות לא תבעו: ושציי מישראל ריש והגמון שלמון ואטרון יוקנא דוד: קב ונגיב אפין הוא רישא וספר מליף שקר הוא חלשא: והוון משפחתי

המשיח: למרבה' הוא שם' והוא סמוך לפיכך ואח נקוד בצל' חומר לרוב המסרה ולשלום חין קץ' שיהיה על פסח דוד ועל ממלכתו' והוא כפל ענין במלות שופות: ולסעדה' שלח תמט מלכתו ומסרתו מעתה ועד עולם' ואף על פי שיהיה לה הפסק בימי הגלות עוד תשוב לקדמותה: ואמר במשפט ובדקדק' כי בהם יכון הכסא ותקום המלוכה: קנאת ה' צבאות תעשה זאת' זאת המסרה שתהיה עתה לבית דוד והתשוע' הגדולה כי יקח' ה' צבאות בדברי נערי מלך חסור אשר חרמו ונדפוה יתברך: דבר שלח' הרעה הזאת הבאה עלי יעקב ששלטו איביהם בהם מאת האל הוא שלא יחמרו מקרה הוא חלא בעונם עונותם בח להם כי טרם ביאת הרעה שלח על ידי מביאי כן וכך יבא להם חס לא ישובו' וכמו ששלח הדבר בהם כן כפל בהם' וכן יכול עד שיבולו מארצם כמו שאמרו להם הנביאים מפיו: וידעו' וזו ידע העם הזה כי אמת אמרתי להם שהם היו חומרים בתחלת הפרענו' הבאה עליהם כן לבנים נעלו וגזית כניה ולא היו נותנים אל לבם כי בעונם בח להם עתה הרע' אבל היו חומרים חס באו עתה הרע עוד יבא הטוב כפלים' וכשיפול בהם דבר ה' יכלו ויתלו מארצם אז ידעו פי הדברים שהיו חומרים בגאווה ובגודל לבב כי הכל יחמוץ כי אז תכלה גאווה וגודל לבבם: לבנים כפלים דרך נשל כתרנומו רישא גלו וגו': וישגב' כרי רצין' מלך חסור ומחנהו' שתפט דמוק והיית רצין וחמר זה לפי שאפרים היה עני והם בבירת ושניהם היו נלחמים על יהודה' חמר כי לא יעיל אחד לחברו כי ה' זול יסגב ויחזק את חובי רצין עליו: ואת חוביו יסבך' יכלכל עמו בארצו סיבחו ללכדה: ארם מקרם' כי לפני מלך פקח בן רמליהו היה נלחם ארם בישראל מאד' כמו שנאמר וישים כעפר לרום' וארם היה להם מיתרח ארץ ישראל ופלשתים' ממערב' וחלה וחלה נלחמים בהם ואכלו אותם בכל פה: בכל זאת לא שב אפיו' כלומר לא סבו הם כדי שיסוב האל מתרחן אפיו' ועוד יד' האל כנאיה עליהם לכלות' כיון שלא סבו כמו שאמ': והעם לא שב עד המכהו' לא התבוננו כי האל הוא המכהו בעונ' ותני ולא שב חליו ולא דרסו חותו: ויכרת' כפה ואגמון' החזקים והחלשים' כפה הוא ענף העץ' כמו וכפתו לא רעננה' ואגמון הוא הגומא הגדל במים: יום אחד' הוא' וזונו היום שגלו הסבטים: זקן' הוא האב' כי כביאי הסקר מקטני העם היו ולמזא חן בעיני הגדולים היו מתבאים להם כדי שיתנו להם פת חן יין' כמו שכתוב חטוף לך לין ולסכר והיה מטוף העם הזה: יהיו' אותם שהיו רחויים לישר אותם ולדרכים בדרך טובה אותם היו מתעים אותם והם בעיניהם מאס רים אותם: לפיכך

לבנים ככלו וגזית נבנה' המלכים שהיו לנו קרם סמלך פקח כגון יהואחז בן יהוא סבימו כתיב ונאנו כעניין סבא' כי אחרם מלך ארם שבלים היו והם הלכו להם כעניין לבנים רעוע הנובל אבל זה שהוא עכשו חזק הוא כעניין חזקיהו חזקיהו נכ' אחרים טובים משקמים לבניו: וישגב יי את כרי רצין עליו' הם בוטחים כמה שנסמכו על רצין מלך ארם והקבה יסגב את מלך חסור עליו ויסכסכו להשיח לבא עליו כך שמעתי' ואחי חומר את חוביו כלפי הסכינה הוא חומר הקבה יסכסך את חוביו זה בזה גוי בני ארם ופלשתים בישראל זה בזה כמו שנאמר למטה בעניין משנה את חברים וגו': ארם מקרם' ארם הרעו להם מקרם בימי יהואחז ויושם ופלשתים הרעו להם מאחור שהפלשתים להם במערב: בכל זאת וגו' ועוד ידו כנאיה' עדי שביח עליהם את סחריב' דבר אחר ארם מקרם ופלשתים מאחור היו משחיתים ביהודה בימי אחז כמו שמכרש בדברי הימים ועל ישראל ועל יהודה היה ישעיה מתחונן על הכרות הללו: עד המכהו' עד הקבה שהיא מביח עליו המכות האלה: כפה ואגמון' לסון מלכים וסלטוכים' כפה' חרקותו בלעז כלומר אותם החושפים עליהם כנייה ז' ואגמון' אף היא כיפה קטנה ועל סם שכסופה באגמון קורא לה אגמון וכברייחא דשמואל ענינו שיש מולת ברקיע ממובי' וחלה שמונתם וכאן חמר הכביח שכל חכמיהם הניבאים להם וחתים בכונכי' את הבחוח עליהם יכרית יי מהם: מאשרי' מדריכי' כמו באשורו אחזה רגלי: מאשרי' שלמדו דרכי מדרכי התועה: ומאשריו מבולעים' הנדרכים בדרך המתעים המאשרים אותם בדרכים הללו דרכים מסותרים ונכונים שאין פתח לכחת מהם ולשון בלעז נכול על הדרך כעניין שנאמר במקום אחר עמי מאשרך מתעים ודרך אורחותיך בלעז: ומרע

האל מתרחן אפיו' ועוד יד' האל כנאיה עליהם לכלות' כיון שלא סבו כמו שאמ': והעם לא שב עד המכהו' לא התבוננו כי האל הוא המכהו בעונ' ותני ולא שב חליו ולא דרסו חותו: ויכרת' כפה ואגמון' החזקים והחלשים' כפה הוא ענף העץ' כמו וכפתו לא רעננה' ואגמון הוא הגומא הגדל במים: יום אחד' הוא' וזונו היום שגלו הסבטים: זקן' הוא האב' כי כביאי הסקר מקטני העם היו ולמזא חן בעיני הגדולים היו מתבאים להם כדי שיתנו להם פת חן יין' כמו שכתוב חטוף לך לין ולסכר והיה מטוף העם הזה: יהיו' אותם שהיו רחויים לישר אותם ולדרכים בדרך טובה אותם היו מתעים אותם והם בעיניהם מאס רים אותם: לפיכך

לפיקר ומחשדיו מבלעים' שהיו מחשדים בעיניה' כשהיו מורים אותם הדרך הרעה היו מבלעים ונשמתם בעצתם הרעה: על כן לא ישמח בהקד נגלתי בירושלם

עליהם: כי בלו חקף ומרע/ בין גדולים בין קטנים בין חזקים בין חלשים בכל זאת שתבא להם רעה נ גדולה שלא מחלו מ' מרחמיים לא שבו הם' לפיכך לא שב אפני מהם' ועוד ידו נטויה עליהם להרע להם חפילו בגלות: כי בערה כאש רשעה' הרשעה שטעו הם בערה בהם כאש' ודרך האש שתחל לבער בקונים ובעים דקים תחילה כמו שאמר ומחלה קונים ואחר כך ת בער בעים הגדולי' כן רשעתם תחלס תחל בקטני' והם הקוני' ואחר כן ותצת בסכני היער' והם הגדולים: ויתאכבו' לפי מקומו ויתבחו: גלות עשן' חסר כף הדמיק כגלות עשן' וכן לב שמח יטיב גוה כנהיה' לפי שהמשל רשעתם לאם בערת אחר שתגלו' כלומר עשכס גלה כגלות עשן' כלו שהתפרסמו במעשיהם הרעי' עד שכל האומות ידעו בה' כי יש רוחה העשן ולא יראה האם כן ידעו הרחוקים מהם מ מעשיהם הרעים:

על חפסיים על על מלה בניהן:

יוד

מדן ג' בקריא' וסימ' מדן וסככה' רכבי אתונות צהורות ישבי על מדן' להטות מדן דלים' חרשם קרתא קרתא וחד לשון ארת וחד לשון דין:

רשי

ומרע' רשע כמו זרע מרעים: כי בערה כאש רשעה' רשעתם תבער בהם ותחלס כאש: שמיר ושית' שלהם תחל המורדים והמוסעים שבהם: ותצת בסכני היער' בללת העש סכני ענפי: ויתאכבו גאות עשן' יהיו נבוכים ומסוגרים בחוקק עשן התבערה' ויתאכבו' כל לסון נבך חץ יסוד תיבה חלל כך כמו מוכי נהרות עמק הבכא והלון בזה בו לפרקי' וכאן בזה בו חלף' במקום כן כמו חלף' של אבמת חרב וחלף' של חמותי באוניכס: נעתם חרץ' וימתן תירגס חרוכת חרעא וקשה בעיני לפרס כן שהיה לו לומר נעתמה האר' ואחרי שאין לו דמיון במקד' לא לסון התרגס ולא לסון חמר חכי מפרשו לפי עניינו בעברת הקבה נעתם העשן הזה לארץ והו' לסון נבזר על האר' אז לסון כתך והגיע לארץ: ויבזור על ימין יבזו ויסללו זה חת זה על ימין אז על שמאל ולא ימנח להם: איש בסר זרועו' ית' נבר ניכסי קריביה יבזו: מנשה את חכרי' מנשה יתחבר עם חכריים: ואפרים את מנשה עם מנשה ויחדיו המה יתחברו על יהודה: חקיקי חון' סטרי חון סטרות מווייפין: ומכתבים' לסון ערבי הוה כמו מכתבים בלסון עברי: להטות' על ידי סטרות סקר חת הדלים מדן זכות הראויה להם: שאוה' לסון חורבן: ליום פקודה' שיפקד הקבה עליכס עונכס: על מי תכוסו לערה' הקבה חיננ בעירתכס: ואלה תמנבו' חת כל הכבוד אשר אינש קובצי' מן הגזל כשתלכו בגולה: בלתי כרע תחת חסיר' במקס אשר לא כרע ולא יבין אחד מכם שלא היה עם כריעת המרבץ סס באותו המקום תהיו חסורים כלמי' חוץ מארצם תחשכו וכן תי' בר מן ארעכו חסירין תתחסרון: תחת' מקו' כמו שבו איש תחתיו: ותחת הרנני' יפלו' ובאותו מקום יפלו הרננים: הוי כי עשיתי את חסור סכט חפיל לרדובת חת עמי והוא

עמא הדין מטען ורברבנזוהי מסלעמין: על כן על עולמוהי לא יחריני ועל יתמוהי ועל ארמלתוהי לא ירחם ארי כולהון חנפין ובישיון וכל פופהון מ ממלליון שקר בכל דא לא תבו מהוביהון דיתוב רונגיה מנהון ועד כען מתקפין מרדיהון ועוד מתתה עתידא לאתפרעא מנהון: ארי תדליק כאשתא פורענות חוביהון חטאא וחוביה תשיצי ותשלוט בשאר עמא ותשיצי סגו משרתא: בתעבור מן קדם יי צבאות ח חרוכת ארעא והוה עמא כיקדת נור גבר על אחוהי לא חיסין: ובו מן דרומא וכפין ושיצי מן צפונא ולא סבע גבר נכסי קריביה יבזו: דבית מנשה עם דבית אפרים ודבית אפרים עם דבית מנשה כהרא יתחברון למיתי על דבית יהודה בכל דא לא רבו מהוביהון דיתוב רונגיה מנהון ועד כען מתקפין מרדיהון ועוד מ מתתיה עתידא לאתפרע מנהון: וי דרשמיין רשמיין דמינש וכתב דליאו בתבין: לאסמאא מדן מסכנין ולמינש מרה דרען מחשיכי עמא ברניא למיהו ארמלון עריהון וית נכסי יתמיא יבזו: ומרה רתעברון לוימא דיסערון עליוכו חוביהון ורננוש עקיה מ מרחיק יירתי לאן תערקון לסעיד והיכא תשקון יקרבו: כן בר מן ארעכו חסירין תתחסרון ובר מקרובין קטילין תתרמון ועד כען מתקפין מרדיהון ועוד מ מתתיה עתידא לאתפרע מנהון: קדמי עליהון בלוט: בכנשיא חנפא אשלחניה ועל עמא דעברו על אוריתא אפקדיה למבו בוא ולמעדי ערפא ולשינתייה לרייש כסין שוקין: והוא

העם הזה מתעים ומאשריו מבלעים: על כן על בחוריו לא ישמח' אדני ואת יתמיין ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר נבלה בכל זאת לא שב אפני ועוד ידו נטויה: כי בערה כאש רשעה שמיר ושית תאכל ותצת בסכני היער ויתאכבו גאות עשן: בעברת יהוה צבאות נעתם ארץ ויהי העם כמאכלת אש איש אל אחיו לא יחמלו: ויגזר על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר זרעי יאכלו: מנשה את אפרים ואפרים את מנשה יחדו המה על יהודה בכל זאת לא שב אפני ועוד ידו נטויה: הוי החקקים חקיקי און ומכתבים עמל כתבו: להטות מדן דלים ורגל משפט עניי עמי להיות א אלמנות שללם ואת יתומים יבזו: ומה תעשו ליום פקדה ולשוואה ממרחק תבוא על מי תנוסו לעזרה ואנה תעזבו כבודכם: בלתי כרע תחת אסיר ותחת הרננים יפלו בכל זאת לא שב אפני ועוד ידו נטויה: אשור שבט אפי ומטה הוא בידם ועמי: בגוי חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצונו לשלל שלל ולבו בז ולשימו מרמס בחמר חוצות:

ומטה הוא זעמי בידם של בני אשור: בני חקף' ישראל: והוא מרעים זה לזה: ויגזר' העם הזה חוזר על כל צדדיו וחוטף מוכח כל אחד מהבריו ואף על פי כן הוא רעב כי לא יספיקו לו' וכי' ויגזר ויחטוף' כי החוטף גוזר הדבר ממקומו וכן חומר אחר כן: מנשה את אפרים' זכר חלה לפי שהמלכות היתה לאפרים' ומנשה ואפרים' אחים אף על פי כן חלה יבזו את חלה ואחר כך יחדו המה על יהודה: בכל זאת' עם כל הרעה הזאת הבאה עליהם לא שבו ממעשיהם הרעי' כדי שיטבו' ה' ימרחן אפני: הוי החוקקי' עתה דבר על הדייכים ועל סופריה' הדייני' היו מטי' את הדין ואומרי' לסופריהם לכתוב דין שפסקו' שיהא להם קיום' ואומר החוקקים על הסופרים' ואמר ומכתבים על הדייכים' כי הם מכתבים' וכתבו יבזו' לשלישי' הם מנבו' לסופרי' לכתוב והסופרי' כותבים וחוקקים חקיקי חון והדיינים מכתבים להם אותם העמל והאון: להטות' כשכחיס לכניהם לדין העסיר והגדול עש העני' אז החלמכה והיתום שהם חלשים חס הדין עם החלשים שהוה ברוב מפני חולשתם ותוקף סכנן' והדיינים מטון את הדין ומתנים לעסיר ומהדרין פניו בדין והנה הדיינים כאלו הם סוללים ובזוזים העניים היתומים והאלמנות: ומה תעשו ליום פקודה' ליום שיפקד האל עונותיכם: עמרחק' זהו מלך אשור שכח מארץ רחוקה לארץ ישראל להשחיתה: על מי' כמו אל' בגו הרמתה על ביתו' והדומי' להם: ואנה תעזבו כבודכם' כי אלתם תגלו מכבודכם: בלתי כרע' היד לכנוי' כמו ומושיע חין בלתי' אמר לפי שהעם הזה בלתי חיס עמי ולא שומעי' אלי לפיכך כרע תחת חסיר' כלו במקום האסירי' כרע להיות עמהם ובמקום הרנני' גם כן יפלו הם הרנני' כלו' מהם שבוים ומהם הרנני' לא ישאר אחד מהם בארצו כי כולם יהיו גולים או הרנני' והמפרשי' פירשו בלתי כי היד חינה לכנוי' יש מפרשי' כן לא ימלט חלל מי שיכרע ויחביא עצמו בן האסירי' או במקום הרננים שלא יחשבונו שהוה חי' ואדוני חפי' זל פירש בעבור שלא כרע לאל חסורי' והרנני' יהי' ורבי חמי' הר' משה זל פירש זולתי הכריעה שיש להם בארצם שהגוי' מכניעי' אות' זולתי זאת תבא להם גדולה מחמת והיא הגלו' שהיו מהם חסורי' או מהם הרנני': הוי אשור' לשון קריאה' קורא לו שיבא על ארץ ישראל לשלול סלל' וקוראהו שבת חפונמטה זעמו שבו מייסר ישראל' ופירוש בידם במקומם' כלו' בארץ ישראל חלל זה השבת' ויש מפרשים בידם של מחנה אשור' כלומר מטה זעמי' שמתו בידם ואחר כך פירש עוד ואמר: בני חקף' הפסוק כפול בענין במלת שוכו' ולשונן מרמס' בי הכל יהיה דורכים ורומסים עליהם: והוא

נהוא סנחרי: לא כן ידמה שהגזר מחתי וחי שולח ידמה קוילייר בלעז כי בלבבו להשמיד את הכל באחוזתו: כי יחמ' וגו' לכך גבה לבו: הלא ככרכמיש' כאשר בני כרכמיש פרוס ושלטו כן בני כלנו: על כן חס לא כארפל חסר הוא משלטנות חמת שלקחתי מארס ואס לא כדמסק שלקחתי מיד חרס כן עשיתי לשמרון חס

נהוא לא כן ידמה כפול בענין במלות שונות חמר כי מלך חסור לא יחשב כי הוא שלוחי ומטה זעמי אבל חסב כי בכח ידו עושה מה שעושה מנציחת החמת והוא חיכו יודע כי הוא שלוחי וכאשר חרצה חמנענו מלהשחית והוא חושב להשחית הכל וחמי ירושלים: לא מעט חמר שהשחית כל הממלכות וגם ורוב מלכות ישראל חמר שלח יסחר זה המעט

לא כארפד חמת דבוק הוא כ כארפד של חמת לכך נקוד פתח: וכסיליה היו מירושלים ומשמרון מכהן שרשעי ישראל היו מספיקין בלמי לכל האומה ואחרי שטובדי כסילי שמרון וירושל כפלו בידי נלא הצילוס כסיליה כך שמרון וירושלם לא תכל: כאשר עשיתי לשמרון וגו' זאת יחמר לאחד שוכבס את שמרון: והיה כי יבצע וגו' אבל לא היה כמו שדומה חלא מחמר שגמו הקבה את כל מעשהו ונקמתו בישראל ובקבת ערי יהודה ומחמתה יראה יכנעו בני ציון וירושלם לשוכ חלי חודיע למלך חסור כי לא בכחו גבר: חפקוד על פרי גדול לכב מלך חסור על אשר הפרה והרבה גדול לכב מלך חסור להתהלל בכחו על שקר פרי גדול קרייטמנט דנרכלייה בלעז של לכ סנחריב: תפארת רוס עיניו על שנתפאר בבחנותו תפארת ונטמנט בלעז: רוס עיניו גנות דוחו כענין שנחמר גבה עינים ורחב לב כי חמר בכח ידי עשיתי כל נבחרתי ולא מאת הקבה: בנינותי חכמתי: ועתימותיהם מעמדם ומבס: כביר יושבים יושבים רבים כביר כלסורס בלעז: ואוריד הורדתי מגדלות: כקן כקני עופו הפקר: וכאסוף בנים עובות: וכאשר יחסוף אים בנים עובו שעזבתם חמס נחף מוחה בידס לכסות עליהם: גודל כקף ופונה פה ומפצף

והוא לא כן מרמי ולביה לא כן מחשיב ארי לשצאה אמר בליה ולאספא עממין לא בחים ו ארי ימר הלא כל שלטוני בחדא כ כמלכין חשיבין קרמי ו הלא כמיא דכרכמיש בבישא קרמי פן בלנו אם לא כמא דארפד מסירא בירי כן חמת וכמא דעברית ל לרמשק פן אעביר לשמרון כמא דאשכחת ידי מלכין דפלחן ל לטעותא וצלמנירוון מירושלם ומקמתא דשמרון הלא כמא דעברית לשמרון ולטעותא כן אעביר לירושלם ולצלמניא די כה ו יהיה ארי ישיגי יי למעבר ית כל דאמר בטורא דציון ובירושלם אסער על עובדי רום לבא דמלכא דאתור ועל תושבתת רמות עינוהו ו ארי אמר בתקוף ידי עברית ובחוכמתי ארי סוכלתן אנא ואגלית עממיא ממדינא למדינא וקרני תושבתתהון בויתי ואחתיות בתקוף ית יתבי ברפין תקיפין ו אשכחת בקנה ידי נבסי עממיא וכמכניש ביצון שביקין כל דידי ארעא אנא בנישירת ולא הורה נטיל מפא ושדי כמא ופתח פומא וממליל מלא ו פיה למימר הא אנא חללית אם יתרברב מסרא על דגביר בה למימר הלא אנא נגדית כארמא

בלבבו בקריאה וסיט והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי וכן במלשי שרי בבל דבריהם וישם דוד את הדברים האלה: והוא לא כן ידמה ודבר אמת בלבבו ודו ובלבבו גדיל: הלא ו חס בספר וסי כי יאמר הלא שרי יחדו הלא כרכמיש כלנו הלא כאשר עשיתי לשמרון ולאליהו הלא על האנשים והוא לא כן ידמה ולביה לא כן מחשיב ארי לשצאה אמר בליה ולאספא עממין לא בחים ו ארי ימר הלא כל שלטוני בחדא כ כמלכין חשיבין קרמי ו הלא כמיא דכרכמיש בבישא קרמי פן בלנו אם לא כמא דארפד מסירא בירי כן חמת וכמא דעברית ל לרמשק פן אעביר לשמרון כמא דאשכחת ידי מלכין דפלחן ל לטעותא וצלמנירוון מירושלם ומקמתא דשמרון הלא כמא דעברית לשמרון ולטעותא כן אעביר לירושלם ולצלמניא די כה ו יהיה ארי ישיגי יי למעבר ית כל דאמר בטורא דציון ובירושלם אסער על עובדי רום לבא דמלכא דאתור ועל תושבתת רמות עינוהו ו ארי אמר בתקוף ידי עברית ובחוכמתי ארי סוכלתן אנא ואגלית עממיא ממדינא למדינא וקרני תושבתתהון בויתי ואחתיות בתקוף ית יתבי ברפין תקיפין ו אשכחת בקנה ידי נבסי עממיא וכמכניש ביצון שביקין כל דידי ארעא אנא בנישירת ולא הורה נטיל מפא ושדי כמא ופתח פומא וממליל מלא ו פיה למימר הא אנא חללית אם יתרברב מסרא על דגביר בה למימר הלא אנא נגדית כארמא

נהוא לא כן ידמה כפול בענין במלות שונות חמר כי מלך חסור לא יחשב כי הוא שלוחי ומטה זעמי אבל חסב כי בכח ידו עושה מה שעושה מנציחת החמת והוא חיכו יודע כי הוא שלוחי וכאשר חרצה חמנענו מלהשחית והוא חושב להשחית הכל וחמי ירושלים: לא מעט חמר שהשחית כל הממלכות וגם ורוב מלכות ישראל חמר שלח יסחר זה המעט והוא ירושלים שלא י יכבוס אותה: כי יחמ' בלבבו חז לעמו חך תעמד עיר חז ממלכה לפני הלא כל אחד מסרי הוא חסו כמלך ויש לכל חח מהם עם גדול וחיל רב חז פירוש שרי מלכים הם והם מלכי האומות ש שכבס: הלא ככרכמי' חלה העיירות על גבה פרת ממלכות חרס וכבס מלך חסור לפיכך חמר הלא כ ככרכמיש כלו זו כזו כי כולם היו שונת לפני ומסרו בידי וכן שמרון כמוהם: וכלנו הוא כלנה הוא הנלכר בספר עמוס: כאשר לממלכות החליל ו נפסיליהם כלומר חף כל פי שיש בהם חלילי ופסילים לא היה כהם כח להציל חרס מיד: מירושלם ומשמרון פירוש שהיו חוקים מירושלם ומשמרון זכיון שלהם מראה ידי כלסן שמרון וירושל' וזה חמר קודם שלכד שמרון ואחר שלכד שמרון חמר: הלא כאשר חלילי ועצביה ענין אחד במלל שונות והיה כי יבצעי יסלי כמו ידיו תבצענה בצע חמרתי חמר כאשר יסלים ה' את כל מעשהו בנים ובניסרלל על ידי מלך חסו גבר ציון וירושלם חפקוד עליו עונות שחשב כי בכחו עשה מה שעשה בירושלם כי שם מת מחנהו ושם כפקד עונו ומה שחמר על פרי גדול לכב מלך חסור לפי שמחשבתו הרעה עשתה פירות' שהיה מתפאר בה לכני חרס' וחומר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי כבונתי והיה מצליח בכל דרכיו לפיכך היה חושב כי כי גבהות הלב נראה בעינים וכן חמר רוס עינים ורחב לב: כי חמר גבולות עמית' לפי שכבס כל הארצות כאלו הסיר כל הגבולות כי לכל עם יש גבול לארצו לפי התפסס המלכות' כאמרך מלכות עם פלוגי מכהן ועד כאן וכוין שהוא כבס הכל שב הכל מלכות אחת' וכאלו חין מלכויות הנוים נחלקות והנה הוא כאלו הסיר הגבולות: ועתימותיהם שושיתי' כתוב ביד וקרי ועתימותיהם בנינו' ואחד הוא בענין: שושיתי' בשני סיגין' השניה קורין סין והוא כמו סמך' מן שוסים את הגרנות וסוסיתי' מן הדומה למרובע' ופירוש עתימותיהם האוצרות הוא טמון בהם לעתיד חס יבטרך לו' ויוכתן תרגם וקרני תושבתתהון בויתי: ואוריד כאביר יושבים' חלף כאביר נוספת' חו המלה נוספת מן כביר ואביר' וסניהם ענין אחד וההדכבה להגדלה פירוש אותם שיושבים במקום כביר וחוק חני אוריד אותם לארץ ובפסוק חסיר ואוריד לעתיד' כי הניו בשוא' ושושיתי עבר והנה עבר ועמיד בפסוק' והטעם כי כבס המדינות ועתיד לכבוס הארצו: ותמצא כקן ידי' כמו שהקן מופקר ונעזב לכל עובר' וכן כתוב גם כן כעוף נודד קן משולח' חמר חיל העמים מראה אותנו ידי כמו שימצא האדם הקן ויקחנו וחין ממחה בידו כן חני לא מצאתי בכל העמים מי שיעמד כבדי' וכמו שיחסוף חרס בכים עובות שאין האם עליהם כי כשהעוף עליהם נודד כנפיו ומכה בקן למנוע מלקחתם חס יוכל' אבל כשהם עובות יקחם בלא מניע' כן חני לא מצאתי מנוע לכל מה שלקחתי ואספתי' ולא חפילו בדבור כל טכן במעשה' ולפי שהמשיל חיל עמים לקן ולבים עובות המשיל העמים לעוף' לפיכך חמר נודד כקף ופונה פה ומפצף לחיל כללד הרגו לאבכר' ונודד הוא פעל ינחא חו יהיה פעל עומד כחבריו' והוא כמו נובלת עליה' לפי שעליה נובלים תקרה החלה נובלת' כלומר מצד עליה שהם נובלים' וכן נודד כקף' מצד כנפיו שהוא נודד: היפאחר' חמר הכביח חלה דברי מלך חסור' וזה תימה היחך יתפאר הגרן על החוכב בו' והגרן הוא מלך חסור והחוכב בו הוא החל יתברך' וכפל הענין לחוק' ומסור' הוא המגרה' ושרשו כסר והגון כבלעה בדגס השין' וממנו מסככין בסכרים המכר במשנה: כהניף שבטו' כמו שמניף זה השבט והוא מלך חסור' כמו שחמר שבט חמי' ועם מי הוא לא עם מטה כמוהו חלא עם מי שמרים אותנו להכות העמים והוא החל יתברך' וחמר מרימון לשון רבים' כמו חללים קדושים הוא וכפל הדבר במלות שונות: וחמר

כביר

הישיבים' הלא אני מחשה' הלא מעט סתור: הגרן ד' מיוחד בלישנ' וסי' לא תשחית את עצה לגרוח עליו גרן' ונדחה ידו בגרן לכרות' היתפאר הגרן על החוצב בו: ומקבו והגרן כל כלי ברזל לא נשמע:

הישיבים' הלא אני מחשה' הלא מעט סתור: הגרן ד' מיוחד בלישנ' וסי' לא תשחית את עצה לגרוח עליו גרן' ונדחה ידו בגרן לכרות' היתפאר הגרן על החוצב בו: ומקבו והגרן כל כלי ברזל לא נשמע:

בכח ידו עשיתי ובחכמתי כי כבונתי והיה מצליח בכל דרכיו לפיכך היה חושב כי כי גבהות הלב נראה בעינים וכן חמר רוס עינים ורחב לב: כי חמר גבולות עמית' לפי שכבס כל הארצות כאלו הסיר כל הגבולות כי לכל עם יש גבול לארצו לפי התפסס המלכות' כאמרך מלכות עם פלוגי מכהן ועד כאן וכוין שהוא כבס הכל שב הכל מלכות אחת' וכאלו חין מלכויות הנוים נחלקות והנה הוא כאלו הסיר הגבולות: ועתימותיהם שושיתי' כתוב ביד וקרי ועתימותיהם בנינו' ואחד הוא בענין: שושיתי' בשני סיגין' השניה קורין סין והוא כמו סמך' מן שוסים את הגרנות וסוסיתי' מן הדומה למרובע' ופירוש עתימותיהם האוצרות הוא טמון בהם לעתיד חס יבטרך לו' ויוכתן תרגם וקרני תושבתתהון בויתי: ואוריד כאביר יושבים' חלף כאביר נוספת' חו המלה נוספת מן כביר ואביר' וסניהם ענין אחד וההדכבה להגדלה פירוש אותם שיושבים במקום כביר וחוק חני אוריד אותם לארץ ובפסוק חסיר ואוריד לעתיד' כי הניו בשוא' ושושיתי עבר והנה עבר ועמיד בפסוק' והטעם כי כבס המדינות ועתיד לכבוס הארצו: ותמצא כקן ידי' כמו שהקן מופקר ונעזב לכל עובר' וכן כתוב גם כן כעוף נודד קן משולח' חמר חיל העמים מראה אותנו ידי כמו שימצא האדם הקן ויקחנו וחין ממחה בידו כן חני לא מצאתי בכל העמים מי שיעמד כבדי' וכמו שיחסוף חרס בכים עובות שאין האם עליהם כי כשהעוף עליהם נודד כנפיו ומכה בקן למנוע מלקחתם חס יוכל' אבל כשהם עובות יקחם בלא מניע' כן חני לא מצאתי מנוע לכל מה שלקחתי ואספתי' ולא חפילו בדבור כל טכן במעשה' ולפי שהמשיל חיל עמים לקן ולבים עובות המשיל העמים לעוף' לפיכך חמר נודד כקף ופונה פה ומפצף לחיל כללד הרגו לאבכר' ונודד הוא פעל ינחא חו יהיה פעל עומד כחבריו' והוא כמו נובלת עליה' לפי שעליה נובלים תקרה החלה נובלת' כלומר מצד עליה שהם נובלים' וכן נודד כקף' מצד כנפיו שהוא נודד: היפאחר' חמר הכביח חלה דברי מלך חסור' וזה תימה היחך יתפאר הגרן על החוכב בו' והגרן הוא מלך חסור והחוכב בו הוא החל יתברך' וכפל הענין לחוק' ומסור' הוא המגרה' ושרשו כסר והגון כבלעה בדגס השין' וממנו מסככין בסכרים המכר במשנה: כהניף שבטו' כמו שמניף זה השבט והוא מלך חסור' כמו שחמר שבט חמי' ועם מי הוא לא עם מטה כמוהו חלא עם מי שמרים אותנו להכות העמים והוא החל יתברך' וחמר מרימון לשון רבים' כמו חללים קדושים הוא וכפל הדבר במלות שונות: וחמר

ואפי' שהיה לטוב ישוב: על תבליתם: למסן תבל עמו על חירופים ונידופים אשר בלבו כערי מלך חשוד חותי: ועורר עליו: ולעורר עליו: שוט: מכת יסורין: כמכת מדין: שנהרגו בלילה אחת והמלכים שברחו מהם ונמלטו נהרגו עורב עורב כדמפורס בספר שופטים: חף זה לאמר שישובו לארצו ימות עם בחרב: ומטהו על

וזה הוא ואפי' על תבלית: תבלית: בסקל תכלית: ועורר עליו: שוט הוא קשה משבט ומטה: חף הוא הכך שבט והקבה יכה בשוט ותהיה המכה שיכהו כמכת מדין בכור עורב שהכה מחנה מדין וסרי מדין שברחו רדפו אחריהם והרגו את עורב בכור עורב ואת זאב בייק זאב: וזכר זכר עורב לכד כמי שמוכר ראשי הדברים כי ידוע הוא הענין

הים: ועוד יעורר עליו את מטהו: אשר היה על הים כפרע' ובחילו: ונשאו: וטילטלו מן העולם כדרך שגשח את מזכרים: וחובל על: סכחריב מפני חזקיהו שהיה כוח לזרו כסמן: ורבותינו פירשו מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהשיאם לעסוק בתורה כענין שנאמר אשר העתיקו אחסי ח חזקיהו וגו': בא על עית: מונה והולך מהענות שנסע סכחריב ובא על ערי יהודה לבא ירושלים ביום מפלתו: עיית מנרון ומכמש רמה גבעת שאל בת גלים לייסה ענתו מדמנה גבים: כולן מקומו הן: לנו: לשון לינה: כסה: בלחה ברחו כולן מפני חיילותיו: צהלי קולך: להזייר לעם: הקטיבי לייסה: את קול הסופר וברחו לכס וכן עניה ענתות: העזו: כחשכו לברגת: ורבותינו דרשו צהלי קולך וכל המקרא במדרש אחר באגדת חלק והעמינו ה המסעות על עשר חבל יונתן תירב: את כולן שמות מקומות: עוד היום כנוב לעמוד: כל הדרך הזה נתלבט כדי לעמוד בעוד היום כנוב לפי שאמרו לו ח איבטננינו חס תלחם בה היום תכבשכל וכסעמד כנוב וראה את ירושלים קטנה לא חס לדברי איבטננינו והתחיל להקיף יו בנאהו וכי על עיר כזו הנרשתי כל החיילי הללו לינו כה הלילה ולמחר יסלך בה איש חבנו: הר בת ציון להר בת ציון: הנה האדון בלילה ההוא: ומסעף פארה במערה: יפסח פאורות עיקר ענפי חילנותיו: במערה במסוד המקצן הענפים אץ פארה זו לשון נת שהרי לא נכתב בויו כמו פורה דרכתי: וכמו לחסוף עשרים פורה חלא בחלף כמו ותארכנה פאורותיו: ומסעף הוא לשון מקצן עכפים ח

ורונו על עממיא עברי תבלא לשיציותהון: וייתי עלוהי יי צבאות מהא כמחת מדין בשקוף עורב ומרותיה תעדי מנכון פמא דערת מרות פרעה על ימא וירתעבדן לכוו גבורן פרנאורח מצרים: ויהי בעדנא ההיא תעדי מרותיה סגד ונירירה מעל צורד וירתרון עממיא מן קדם משיחא: אתא על עית עבר במרון למכמס ימני רבני משריתיהו: פוז עברו ירדנא בגבע ברנו לריון אתברותיבי רמתא אנש גבעת שאול ערקו: ארימו קלכוו אנש בר ת גלים אציתו דיתבין בלוש דריון בעניה ענתותו: אתברו אנש מדמנה יתבי גבים גלו: עד בעז יומא רב וסגי עדן ליה למעל הא סנחריב [מלכא דאתור

ועם ואפי' על תבליתם: ועורר עליו יהודה צבאות שוט כמכת מדין בצור עורב ומטהו על הים ונשאו בדרך מצרים: והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועלו מעל צוארה וחבל על מפני שמן: בא על עיר עבר במרון למכמס יפקיד בליו: עברו בעברה גבע מרון לנו חרדה הרמה גבעת שאול נסה: צהלי קולך בת גלים הקשיבי לייסה עניה ענתות: נדרה מדמנה יתבי הגבים העיו: עוד היום כנוב לעמד ינפף ידו הר בית ציון גבעת ירושלים: הנה האדון יהוה צבאות מסעף פארה במערה ורמי הקומה

וכתוב בספר שופטים כן הכה מחנה מלך חשוד והמלך שברח הכוהו בכיו בחרב: ומטהו על הים ומטהו שהיה נושא עליו יהיה סוכו כמו שהיה סוף מטה פרעה על הים כי עם כלה זעם ה' עליו נשא הקבה מטהו עליו: בדרך מזכרים: כחמות דרך טעסה במזכרים שטבעס בים כן כלה מחנה חשוד בירושלים וכף כמכת במקום שנים: ופי' מטהו על הים: כלומר כמו שהי' על הים: והיה ביום ההוא: וחובל על מפני שמן: עול סכחריב יסחת מפני שמן ח חזקיהו: והנה הוא בהסך כי שמן צואר הסור יסחת מהעול אשר עליו תמיד כן הוא דרך העולם: וכן היה ראוי שיסחת שמנו של ישראל מפני עול סנחריב כי הם היו מעטים וסנחריב ע עם רב והקבה ב ברחמיו הסך את הדב' והיה השמן קשה מן העול וחובל על ס סנחריב מפני שמן ישראל: וית ויתברון עממיא מן קדם משיח פירוש חזקיהו שממש בשמן המשחה: וחלפ שלא כמשח כי אץ מושח מלך בן מלך ראוי היה להמשח חלא שלא היה צריך: וכדרש מפני שמנו של חזקיהו שהיה מדליק בבתי כנסיו ובבתי מדרשו: בא על עית: עתה מספר כשבח סנחריב עם מחנהו אל ירושלים וזכר המסעות שעבר בדרך בנימן וביהודה והיה בהבטחה להסחית ירושלים כל אלה שמות הערים לא נזכרו רובם בספר יהושע כי לעיר אחת שני שמות: למכמש יפקיד בליו: הלמד במקום בית: כמו הרגתי לפצעי: לפיכך לחרב: והדומים להם כמו שכתבנו בספר מכלל בשמות האותיות: והפקיד במכמש רוב כלי מלחמתו כדי שילך לו במהרה לירושלים כי היה חושב בלבו כי לא היה צריך לרוב כלי מלחמה כי היה נקל בעיניו לכבשה: עברו מעברה: תי מעברה דירדנא: גבע מלון: אמר כשעברו הירדן באו ללון בגבע שהיא עיר לבנימן וכיו' שראו כן יושבי הרמה חרדו: כי יושבי הרמה חרדו: וכן גבעת שאל נסה: פי' יושבי גבעת שאל נסו: כי כן דרך המקרא במקומות רבים: וגבע וגבעה שתי עיירות הן בדרך בנימן: כמו שכתוב בספר יהושע: ואפשר כי גבעת שאל היא גבעת בנימן ומכאן שאל מלך והיה משבט בנימן: אן בנה הוא עם ארמון לשבתו לפיכך נקראת על שמו: וכן בספר שמואל ושאלו עלה אל ביתו גבעת שאלו: ואפשר גם כן כי גבעת שאלו היתה זולתי גבעת בנימן ושאלו בנה אותה הגבעה ונקראת על שמו: צהלי קולך: הרמי קולך כסופר כדי שישמעו אנשילס ויברחו: ומחנה חשוד היה בדרכו מונע בעיר שמה בת גלים תחילה ואחר כך בלים: כלדה מדמנה: זאת העיר מבחנה בערי מואב שמה מדמנה: אבל בערי ישראל לא מבחנה זה השם: והוא כמו שכתבנו שיש לעיר שני שמות: ואפשר שהיא העיר הנזכרת בערי יהודה ונקלג מדמנה ונסכנה אף על פי שאין נקודס שיה אלותיותה שנות: וכן הנבים שם העיר: והענין: לשון חסיפה: כמו שלא העז את מקנך: עוד היום כנוב: דרך הדרש כי ביום אחר הלך כל המסעו הנזכרים וחקק עצמו שהיה באותו היום כנוב כי ממש יראה ירושלים: וכיון שראה אותה משם: ינופף ידו: על ירושלים כאדם המבזה הדבר אמר אף ונחשבת בעיני כי כמה עיירות כזרות ממנה כבשתי: ואדוני חבי וזכרונו לברכה פירש הפסוק כן עוד היום שישובו לנוב לעמוד עם אותם שברחו ממש מפני סנחריב: ינופף ידו הר בת ציון: אמר על דרך משל כי עוד ינופף ידו הר בת ציון על מחנה חשוד במפלתו: וכן גבעת ירושלים: והוא ככל הענין במלות סוכות: ובא הפסוק הזה כענין שאמר בזה לך לענה לך בתולת בת ציון אחר כך ראש הכיעה בת ירושלים: הנה האדון: סנחריב חשב כי אץ עליו אדון כמו שאמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי כנומתי: אמר הנביא הנה האדון ה' כבאות הוא אדון כבאות מעלה ומטה והוא יפיל כח מלך חשוד והמשיל מחנהו לעיר מלא עבים ובהים: ואמר כי האדון מסעף פירוש כורת הפארות: במערה: פי' ביד חזקה יערבס ויפברס: ורמי הקומה יהיו נדועים והוא מסל על השרים הגדולים שהיו עמו: ונקף

נטל ועבר תלת אוניו ורבר עמיה ארבעין אלפין גוספניו דרהב דבני מלכין קטירי תנא ירתבין בהון ורבר עמיה מאתן אלפין אחידי סיפין ורומחין ורבר עמיה מאתן ושתין אלפין מחצאי גירין גוברין דרהטין קדמותי מאה אלפין אורכא דמשריתיה ארבע מאה פרסין ציאר סוסותיה ארבעין פרסין סגין משריתיה מאתן ושתין אלפין רבוא חסר הר וכן אתו על אברהם בר רמו יתיה לנו נורא וקידתא וכו' עתידין למיתי עם גוג ומגוג כד ישלה עלמא קצי למתפרקא משריתא קדמיתא כד עברו בירדנא שחו מאדחוו בירדנא משריתא תניתא כד עברו בירדנא דלו עקבי סוסותא ושתו מא משריתא תליתא כד עברו בירדנא חפרו בירין ושתו מא [אתא וקם בגוב קרית קהניא לקביל שורא דירושלים ועני ואמר לחילותיה דהלא דא היא קרתא ירושלים דעלה ארשית כל משריתא ועלה כבשית כל מריתיה היא זעירא וחלשא מכל ברבי עממיא דכבשית בתקוף ידי עלה קם מניד ברישיה מוביל ומיתי בידיה על טור בירת מקדשא די בציון ועל עזרתא דבני ושלם: הא רבון עלמא יי צבאות רמי קטול במשריתיה כבעוט דמתבעיש במעצרתא ורמי קומא יתקטפון

הים ברכיקירי בלעז כמו וכלה סעיפיה וכן בסעיפיה פוריה: במערה: בכלי משחית השורץ וסובר אותם: ורמי הקומה: המלכים והערים: גדועים:

חזקיהו שהיה מדליק בבתי כנסיו ובבתי מדרשו: בא על עית: עתה מספר כשבח סנחריב עם מחנהו אל ירושלים וזכר המסעות שעבר בדרך בנימן וביהודה והיה בהבטחה להסחית ירושלים כל אלה שמות הערים לא נזכרו רובם בספר יהושע כי לעיר אחת שני שמות: למכמש יפקיד בליו: הלמד במקום בית: כמו הרגתי לפצעי: לפיכך לחרב: והדומים להם כמו שכתבנו בספר מכלל בשמות האותיות: והפקיד במכמש רוב כלי מלחמתו כדי שילך לו במהרה לירושלים כי היה חושב בלבו כי לא היה צריך לרוב כלי מלחמה כי היה נקל בעיניו לכבשה: עברו מעברה: תי מעברה דירדנא: גבע מלון: אמר כשעברו הירדן באו ללון בגבע שהיא עיר לבנימן וכיו' שראו כן יושבי הרמה חרדו: כי יושבי הרמה חרדו: וכן גבעת שאל נסה: פי' יושבי גבעת שאל נסו: כי כן דרך המקרא במקומות רבים: וגבע וגבעה שתי עיירות הן בדרך בנימן: כמו שכתוב בספר יהושע: ואפשר כי גבעת שאל היא גבעת בנימן ומכאן שאל מלך והיה משבט בנימן: אן בנה הוא עם ארמון לשבתו לפיכך נקראת על שמו: וכן בספר שמואל ושאלו עלה אל ביתו גבעת שאלו: ואפשר גם כן כי גבעת שאלו היתה זולתי גבעת בנימן ושאלו בנה אותה הגבעה ונקראת על שמו: צהלי קולך: הרמי קולך כסופר כדי שישמעו אנשילס ויברחו: ומחנה חשוד היה בדרכו מונע בעיר שמה בת גלים תחילה ואחר כך בלים: כלדה מדמנה: זאת העיר מבחנה בערי מואב שמה מדמנה: אבל בערי ישראל לא מבחנה זה השם: והוא כמו שכתבנו שיש לעיר שני שמות: ואפשר שהיא העיר הנזכרת בערי יהודה ונקלג מדמנה ונסכנה אף על פי שאין נקודס שיה אלותיותה שנות: וכן הנבים שם העיר: והענין: לשון חסיפה: כמו שלא העז את מקנך: עוד היום כנוב: דרך הדרש כי ביום אחר הלך כל המסעו הנזכרים וחקק עצמו שהיה באותו היום כנוב כי ממש יראה ירושלים: וכיון שראה אותה משם: ינופף ידו: על ירושלים כאדם המבזה הדבר אמר אף ונחשבת בעיני כי כמה עיירות כזרות ממנה כבשתי: ואדוני חבי וזכרונו לברכה פירש הפסוק כן עוד היום שישובו לנוב לעמוד עם אותם שברחו ממש מפני סנחריב: ינופף ידו הר בת ציון: אמר על דרך משל כי עוד ינופף ידו הר בת ציון על מחנה חשוד במפלתו: וכן גבעת ירושלים: והוא ככל הענין במלות סוכות: ובא הפסוק הזה כענין שאמר בזה לך לענה לך בתולת בת ציון אחר כך ראש הכיעה בת ירושלים: הנה האדון: סנחריב חשב כי אץ עליו אדון כמו שאמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי כנומתי: אמר הנביא הנה האדון ה' כבאות הוא אדון כבאות מעלה ומטה והוא יפיל כח מלך חשוד והמשיל מחנהו לעיר מלא עבים ובהים: ואמר כי האדון מסעף פירוש כורת הפארות: במערה: פי' ביד חזקה יערבס ויפברס: ורמי הקומה יהיו נדועים והוא מסל על השרים הגדולים שהיו עמו: ונקף

רדק ישיעיה יא רשי תנו

גנקה' מוצניק הדגוס והוא ענין כריתה כמו חני' ינקופו ותדגוס וערפתו ותנקהפיה: וככבי' משל על השמים הגדולים שבאו בעצה אחת עם סנחריב והסתכבו זה עם זה בעצה אחת ובלב אחד כמו עכפי העצים המסתבכים זה עם זה: בברזל' כמו העץ שהענפים נכרתים בברזל כן יהיו הם נכרתים בחוק מהם: (הלכנון) כלל כל עני' היער'

גדועים' חין לסון נידוע נוכל' חלל בחילנו' ודבר קשה: ונקף' חף זה לסון קביצה כמו כנקה' זית' ונקף לסון וכעל: סכבי היער' הענפים החשובים והגדולים: והלכנון' עובי יערנו וכרמילנו' הן מרבית חילותינו: בחליר יפול' על ידי מלחך יפלו' לא בחליר בזכות חוקיהו' שהיא חלירם ומוטלם של ישראל' כמה שכחור והיה חלירנו ממנו: ויבא חזר מנזע

נאמר לבנון שהוא שם יער בארץ ישראל' ודבר הכתוב על ההנה: בחליר' הוא המלחך המכה אותם: ויבא חזר' סמך פרטה זו שהיא עתידה לימות המשיח להבטחה ש' שהיתה בימי חזקיהו' אמר אל מתמהו על פלא גדול כזה שיעשה בימי חזקיהו במפלת מנח' אשר ברבע אחד כי עוד יעשה לישראל פלא גדול מזה בימות המשיח שהיה לישראל בקבון גליו' וזה יהיה ממשפחת המלך חזקיהו' וזכר יסילפי סממנו יבא המלך הדרשטון ופירוש חזק' מזה כתרוננו' וחזר מנזע' משרטון' לפי שהעץ הבכרת יחליף ויבא יונקות מנזעו וישרטון' ופירוש בוע' מה' שנסחל מן העץ על הארץ ומגדי הנזע יעלו הכרשים' וכן מן השרשים' שהם תחת הארץ יפרחו גם כן' ולפי שישראל גלו' מ' מארצם זה כמה שנים וכבשקה מלכותם כאן ככרת העץ חבל הנזע

חזר ב' ויצא חזר מנזע ישי' חזר גאוח: כל מישור המישור חס' יוד בטי' מלוסם' נמסר במלכים חלק א' סימ' כ': בשבט ו' רפין בקריאה וסימ' ומובלח משכים בשבט סופר' והוכתו בשבט אנשים' והכדו ארץ בשבט פיו' תרועם בשבט ברזל' ופקרתו בשבט פשעם' אני הגבר ראה עני: כבקר ג' בקריאה וסימ' וארדה כבקר יאכל תבן' זאב וטלה ירעו כאחד' חציר כבקר יאכל:

חזר ב' ויצא חזר מנזע ישי' חזר גאוח: כל מישור המישור חס' יוד בטי' מלוסם' נמסר במלכים חלק א' סימ' כ': בשבט ו' רפין בקריאה וסימ' ומובלח משכים בשבט סופר' והוכתו בשבט אנשים' והכדו ארץ בשבט פיו' תרועם בשבט ברזל' ופקרתו בשבט פשעם' אני הגבר ראה עני: כבקר ג' בקריאה וסימ' וארדה כבקר יאכל תבן' זאב וטלה ירעו כאחד' חציר כבקר יאכל:

גדעים והגבהים ישפרו: ונקף סכבי היער בברזל והלבנון באדיר יפול: ויצא חזר מנזע ישי ונצר משרשיו יפרה: ונחה עליו רוח יהודה רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יהוה: והריוח ביראת יהוה ולא למראה עיניו ושפוט ולא למשמע אזניו יוכיח: ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע: והיה צדק אזור מתנו והאמונה אזור חלציו: ונר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבען ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בהם: ופרה ודב תרענה יחדו ירבעו ילדיהן ואריה בבקר יאכל תבן: ושעשע יונק על חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ירו הרה: ירענו פחדא ישרון בגיהון ואריא כתורא יכול תבנא: חיוז גלגלי עיני חיו חורמן חסילא ידוהי וישיט: לא

הז הרים וכמו הידד שהוא לסון הרמת קול חף זה לסון הרמה וקח' אחרונה בזה בתוכו יסוד נוסף כמו עשה בנה קנה: דעה

הז הרים וכמו הידד שהוא לסון הרמת קול חף זה לסון הרמה וקח' אחרונה בזה בתוכו יסוד נוסף כמו עשה בנה קנה: דעה

ישעיה יב

רדק

לא ירעו כל ארץ ישראל קרה הר קדשי וטעם הר לפי שהיא גבוה מכל הארצות והטעם למה לא ירעו כי מלאה הארץ דעה חתה הארץ ללא ארץ ישראל כמו שאמר ירמיהו הנביא כי כלם ידעו אותי מקטנם ועד גדולם וגו' כמים לים מכסים מקום המים יקרה ים המים ממלאים אותו המקום עד שמכסים אותו שלא יראה קרקע הים ויהיה סרס ימי פירוש היוצא משרש ימי כמו שאמר ונכר משרשיו יפירה כי ישי הוה השרש וכן תרגם יונתן בר בריה דיסי אשר עומד פירוש אשר יהיה עומד ביום ההוא שהוא יום קבוץ גלויות ויהיה הוא לכל העמי כמו הנכס בחיל שלכנו חמד נטשו כל הגוים אל המטות וילכו אחרינו לעשות מה שיצוה כולם יהיו כשמיים חליו לפיכך

רשי

דעה חתה יי' לדעת חתה יי' לנס עמים להיות עמים מרימים גם להקבץ חליו סניתי כמו שקנחם ממכרי שהיתה גלויותם ברור מאין שיעבוד חבל גלויות בית סני חניה מן המניין שהרי מושעבדי היו לכורס ומחיי הים הזן חיי כתיים יוניס ונשא כפי פירקא בלעז והיה לאות לקבץ חליו ולהביא חת גלויות ישראל מנחה לו: אפרים לא יקנח את יהודה מסיח בן יוסף ומסיח בן יהודה לא יקנחו זה בזה ועשו בכתף פלסטים ימה יעופו וירכזו ישראל סכס אחד על הפלסטים אשר הם במערבה של ארץ ישראל ויכבשו את ארצם כמו דרך ירדחו שכמה סכס אח' ענן תי' ויתחברון כתף חד למימתי פליסתי חיי די במערב: וכני עמון משמעתם כתרנס מוטמעתן להון מקבלין מנותם עליהם: והחריים ליבסו כדי שיעברו בגלויות ישראל ממזרים על הנהר כהר פרת לעבור בגלויות אסור: בעים רוחו חין לו דמיון במקרה ולפי הענין יפתר בחוק רוחו: לשבעה נחלים לשבעה גזרים לעבור בו שבע גלויות האמורו למעלה מחפור וממזרים עג' ומחיי הים חליו מאלונו זד: והדרוך בתוכו חת הגלויות: כנעלים ביבשה: והיתה מסילה בתוך המים לשאר עמון: ואמרת בראותך חת האומות כדונן ל לחרפות ולדראון: חודך כי אכפת בי והגליתני וכפר גלויות עלי ועתה נדנה עוני וישב חפך ותנחמני וינתן תרגם חודך יי' כי מטאתי לך ועל כן אכפת בי ולולי רחמיך לא הייתי כחלי לשוב חפך ולנחמני והנה שב חפך ממני: עז

מנחת ד' חס' ו' בליש' מנחה וס' ורא מנחה כי טוב ואת הארץ כי דבר אדני המלך למנחה והיתה מנחתו כבוד ודמשק מנחתו וכל המנחות דכו' חס: ואסף בקריא' וס' ואסף איש טהור את אפר הפרה ואסף הסצורע ואסף גרדו ישראל ונפצות יהודה: משלוה' מל בליש' שלוח וס' ארום ומואב משלוח ידם השכם ושלוח דרה' ושלוח ספרים ביד הרצים:

לא יבאשון ולא יחבלון בכל טורא דקודשי ארמי תתמלי ארעא לברע ית דחלתא דיי במיא דלימא הפון ויהי בעדנא ההיא בר בריה דישו עתיד דיקום את לעממיא לרה מלפון ישתמעו ויהי אתר בית מישרוהי ביקר:

ויהי בעדנא ההיא יוסף יי תנינות גבורתיה למפרוק ית שגריא דעמיה דאשתאר מאתור וממצרים ומפתרום ומהודו ומעילם ומבבל ומחמת ומננות ימא ויזקוף את לעממיא ויכניש מברדי ישראל ונלות יהודה יקרב מארבע רוחי ארעא ותערי כנאאת דבית אפרים ורמעיקין לדבית יהודה ושתיעון דבית אפרים לא יקנון בדבית יהודה ודבית יהודה לא יעיקון לדבית אפרים ויתחברון כתף חד לממחי פלשתאי די במערבא כחדא יבוזון ית בני מדנהא בארום ומואב יושיטון ידיו ויבני עמון ושתמעון להון: ויבש יי ית לישן ימא דמצרים וירם כחת גבורתיה על פרת במימר נביוהי וימחניה לשבעא נחלון ויהכון ביה בסנדליו: ותהי אורח כבישא לשאר דעמיה דישתאר מאתורא כמא דהות לישראל ביום ספקיהון מארעא דמצרים: ותימר בעדנא ההיא אודי קרמד יי ארי על דחבית קרמד הוה רונוד עלי וכח

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

ויהי ביום ההוא יוסף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומכוש ומעילם ומשנעל ומחמת ומאני הים ונשאנס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים: ועפו בכתף פרשתים ימה יחדו יבוזו את בני קדם ארום ומואב משלוח ידם וכני עמון משמעתם: והחריים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדרוך כנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מ מאשור כאשר היתה לישראל ביום ילתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אורח יהוה בי אנפת בני

מנחת ד' חס' ו' בליש' מנחה וס' ורא מנחה כי טוב ואת הארץ כי דבר אדני המלך למנחה והיתה מנחתו כבוד ודמשק מנחתו וכל המנחות דכו' חס: ואסף בקריא' וס' ואסף איש טהור את אפר הפרה ואסף הסצורע ואסף גרדו ישראל ונפצות יהודה: משלוה' מל בליש' שלוח וס' ארום ומואב משלוח ידם השכם ושלוח דרה' ושלוח ספרים ביד הרצים:

נסרה כסיקבזנו בני ישראל בארצם תסור הקנאה שהיתה ביניהם בגלותם מארצ' שהיתה בהם חלוק מלכות מקנאת' במלכות בית דוד: וכורדי יהודה יכרתו כי מקדם היו ביהודה צוררים לאפרים: ואפרים ללא כל ישראל לבד מיהודה ומפני שהיו ישראל מקנאים במלכות בית דוד היו יהודה צוררים ואויבים להם: וכן ראינו שבענו ארץ ישראל מן המלכות אחר שבח מפני חבשלוס אשר מדוע נבכך חמינו וגו' ואומר ויקס דבר איש יהודה מדבר איש ישראל ויתקע שבע בן בכרי בשופר וגו' וכן עד סנחלקה המלכות במלך רחבעם שאמר חיי חוסף על עלכם ומה שאמר יכרתו ללא שלא יתי' וכן ונכרתה קסת מלחמה והפסוק כפול בענין במלות סונו: ועפ' ינועון אל עבר פלסתיים למערבה של חי' וכת' ואנחנו מפרשים ועפ' ענין עוף עופפת שהיא התנועה המהירה וחמ' בלשון עופפת למחירות תמועתם אל מקום פלסתיים להכות ולכוזז אותם: ויש מפרשי' ועפ' ענין ויגע' כלל יהיו עיפיים מהכות בכתף פלסתיים ומלת בכתף סמוך ובח על דרך במוכרת' כי על דרך הסמיכות משפטנו בטסקנות וכתב בן אשר כי בח' כן בהיותו מלרע לתקן קריאת השל מפני פל פלסתיים: חדוש ומנאב חף על פי שאין כברים היום באומות לבד ישראל שהם נבדלים מן האומות בתורתם ושלא התערבו עם האומות אבל שאר האומות התערבו רובם כשזוכר חדוש ומנאב וכני עמון רל' ארצותם והיופבים בהם היום: וכן מה שאמר בכנאות דניאל העתידה וחלה ימלטו מידו חדוש ומנאב וראשית בני עמון כן פירשונו: משלוח ידם שיפלטו בהם ישראל ידיהם לכל אשר ירכזו: משמעתם שהיו כשמיים לכל אשר יצו אותם: וזכר חלה המקומות לפי שהם קרובים לארץ ישראל אבל גם כך כל האומות ית: תחת ידי ישראל: והחרי' ענין כריתה כי כללשון חרס כריתה והשחתה: וכן והחריים ענין כריתה וגזרה: ובח' בענין הזה בים שאמר לגזר ים שוף לגזרים: את לשון ים גזרים הוא נהר מצרים הנקרא סיחור יציב ברצון האל שיעור דרך שיעברו בו גחולים: והניף ידו על הנהר הנהר הזה הוא נהר פרת וכן תרגם יונתן: ופירוש והניף ידו סיכה רוח חזק שייבשהו כמו טעשה ב' יוסף ביציאת מצרים כמו שאמר והיתה מסלה לאשר עמנו וגו': בעי רוחו בנזק רוחו שילוך על הנהר ויבשהו ומלת בעים תתפרסם לפי הענין וחין לה חדר במקרה: ורבי חמי רבי משה פירש עים מן לעי השדה שפירושו גל' ופירש בעים כמו בגלים כלומר בגלי הים: והנהר יניף ידו ורוחו להסקיטם וליבסם: והנהו לשבעה נחלי' יכה הקדוש ברוך הוא נהר פרת וינהר ברות עזה עד שישוב לשבעה נחלים ויהיה דרך בין נחל לנחל: והדרוך העוברים באותם הדרכים כנעלים שהיה הדרך חרבה כאלו לא היה שם מים ויעברו בהם כנעליהם כנגליהם: והדרוך פעל ינאב והאל הוא המדרוך והעובר הוא הדורך: ומה שאמר לשבעה חפשי שהיו שבעה דרכים ולא יותר: ואבשר גם כן שהיה שבעה ענין רבוי כלו לדרכים רבים כי כן הוא דרך הלשון כמו שבע כחטאותיכם: שבע יפול בדיקוקס: והיתה בזה הנהר תהיה מסלה לשאר עמנו כלו שתהיה דרך סלולה כאלו זמן רב היתה דרך: ומה שאמר לשאר פירשנו: ומה שאמר מאסור' כי אותם שהם באסור הוא דרך ישרה לבד בנהר פרת של ארץ ישראל: כאשר היתה פירוש כאשר היתה מסלה בים סוף כן תהיה מסלה בנהר פרת: ואמרת כי אכפת בי פירוש לפי שאכפת בי והגליתני ועתה שב חפך ונחמתי לפיכך צריך חני להודות לך ששב חפך ממני ולא הנחתי בגלות כמו שהייתי חייב לבי עונתי: הנה

יב

הנה אל ישועתי, כי עמי, העין בקמץ חטף; וזמרת, כמו וזמרת, והרחיה כי הליט קמוצה וחלו היה סמוך היה פתח, וכן אשר לתוך היום ביד כמו בדי; ושחבתם מים בשטון, דרך משל כמו הסואב מים מן המעיין שלא יפסקו מימיו כי בכל עת ימנח בו לשחוב כי הוא מקור תמיד כן לא תפסוק מהם הברכה והישועה והיו בשטון כל ימיהם, ויונתן תרג' הפסוק במשל למוז החכמה כי החכמה נמשלת למים, והמלמדים הם כמו המעיין והתלמידים הם הסואבים וכת' ותקבלון חולפן חדת ואמר חדת לבי שחנתו הלמוד יהיה חדש וכן ילמדו אז דעת את ה' מה שלא למד חלם עד חיותו היום כמו שחמו כמים לים מכים; ואמרת' תחמרו זה א זה דרך זרנו: קרחו בשמו, קרחו לעמי בשמו, כמו ויהי' שם חכמה בשם ה' וזהו טעם הודיעו הזכירו, חו פי' קרחו בשמו כשתתפללו לו, וכן וחי חקרא בש' חלתי, וכת' בלו בשמיה; זמרו לה' כי נחלת עשה; כמו שחמו על ים סוף כי נחה נחלה; וזאת הנחל תהיה מודעת בכל ה' חרץ סיניא על כל מכן עמים הרבים והעצמים; ומגפת נוג ומגונ גם כן תהיה מודעת בכל ה' חרץ ועל כל זה דאוי לכס לומר לה': כהלי' הרימי קולך בשירה ובשכח האל כי קיום יסר היה גדול בקרבך כלום גדול שמו בקרבך בנפלאות שפעה כמו שחמו בכנחות נוג ומגונ ביחוקאל וזהו הגדלתו והתקדשותו ונומר: משח בכלי חמ' חסר חזה להודיע כי נתנבא גם על חומות העולם; וברחשון חמר חסר חזה ולא הוכרך זומר על החכמים: על הר כשפה, כשא ונבני' כמו וילך שפי' חפתה על שפיים קינה, ויונתן תרגס על כרכח דיתבי שליוח' רל בכל שהיתה שלה וסקטה, פירוש מלשון רבותינו והוא שחלום בעליהם שלם שנים בשופי' חמר שחונם הניפודי על דרך משל כאלו קרחו להם וכשאו להם כס על הר נבנה והניפו להם יד שבוהו מהרה אל בכל להשמיתה ונהבאים חליה הם מדי ופרס, ותנפתה היל הוא כחדס הקורח והוא רחוק לו שאינו שומע ומקבל בידו סיבה! ויבחו פתחי נדיבי' כמו בפתחי חסר בית השמוע' כמו לזנו בית חביה, ואחרים רבים, ושרי בכל קורח נדיבי' שהיו גדולים בעושר נבמעלה, והם הנקראים נדיבים כי ברוב חכמים גדולים ואכסי שם רוח נדיבה בהם, ויס מפרשים נדיבי' על מדי ופרס, ויפרסו פתחי כמו חרבות, וכן וזאת חרץ כמרד בפתחיה: חני צויתי למקודסי, והם מדי ופרס, ואמר צויתי וחמ למקודסי' כל שהעיר את רוחם לבא אל בכל והרי הם כאלו כזה וקדם זמן אותם לבא: לאפי' קרחתי אותם לעשות בבבל אפי' נחמתי ויהי עליהם ושמחים: בנאותי, שאני מתנחה על כל על ידם: קול המון, בהרים דמות עם רב קול שאון ממלכות גוים נאספים יהיה צבאות מפקד צבא מלחמה: באים מארץ מרחק מקצה השמים יהודה וכלי זעמו לחבל כל הארץ: הלילו בני קרוב יום יהיה בשר משדי יבוא: על כן כל ידים תרפניה וכל לבב אנוש ימס: ונבהלו צירים וחבלים יאחזון ביולדה יחילו איש אל רעהו יתמהו פני להבים פניהם: בן כל ידע יתבשרו וכל לבא דאנשא יתמס: ויע בלידתא יזעו נבר לחבריה יתמהו אפי' שלדהובין אפייהו: הא

רשי

עזי וזמרת יה יי' עז ושכח של הקבה הוא היה לי לישוע' ואין לפרס עזי עזו שלי שלא מצינו במקרא עזי חזק מלטה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת ולא וזמרת כמו וזמרתו חלל על כורחך וזמרת דבוק הוא לתיבה שלאחריו לכך חני חומר שאין יוד של עזי חלל כמו יוד של שוכני סנה: יי' עד הנה היה שמו חלוק ובמפלתו של עמלק נעשה שלם וכן הוא חומר כי יד על כס יה חן הכסא שלם ואין השם שלם עד שגהא מלחמה לי' בעמלק: ויהי לי לישועה' כמו היה לי לישועה ודרך מקראות לדבר כן כמו ואשר לא שם לבו וגו' ועזב את עבדיו ואת מקהו ועוד בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליה רחבע' היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: ושחבתם ותקבלון חולפן חדת: מועיני הישועה' כי ירחיב לבס על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם דני המור' שנסתכחו בגלות על ידי הצדק: עלילותי, מעללי: הזכירו, לשבח כי נסגב הוא: משח בכל, משחי פורענות שעל בכל: על הר נשפה שחו כס' להקבץ על הר שקט ונוטח ב בשופי שחו כס לבוים והרימו קול לכבדים שיבחו עליו: הניפול להם יד, לרחוקי' שאין יכולים לשמוע ויראו אות הנפת הוד ויבחו ב בפתחי נדיבים של שרי בכל: פתחי' כמו בפתחי כמו ותשב בית חביה הנפתר בבית חביה ומחס בן סרוק פתחי חרבות כמו והמה פתחיו: חני צויתי למקודסי' שיבחו ויתחילו להתברו כס והם פרס ומדי אכסי כורס ודריסם שזמנתים לכך: קרחתי נבזרי לאפי' לעסו חרון אפי בהם עליו נחלותי שאני מתפחד בהם: וכלי זעמו, הם נבזרי מדי ופרס: לחבל כל החרץ, של בכל: כסוד, כיום ביזה מחת הקבה יבא: כל ידים, של בכל: צירים וחבלים, הם לשון יסורי חשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקים להפתח: יחילו, חיל וחללה לשון רתת הם: חיש אל רעהו יתמהו, בני בכל על הצובאים עליהם כי משוכים הם ופני להבים פניהם: להבים, חומה שפניהם כהובים ומחויימין מאד חו זל שהם עם חושבי מחשבות וזאת בני בכל דימה להם על שם התימהו: וחטויה

עזי וזמרת יה יי' עז ושכח של הקבה הוא היה לי לישוע' ואין לפרס עזי עזו שלי שלא מצינו במקרא עזי חזק מלטה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת ולא וזמרת כמו וזמרתו חלל על כורחך וזמרת דבוק הוא לתיבה שלאחריו לכך חני חומר שאין יוד של עזי חלל כמו יוד של שוכני סנה: יי' עד הנה היה שמו חלוק ובמפלתו של עמלק נעשה שלם וכן הוא חומר כי יד על כס יה חן הכסא שלם ואין השם שלם עד שגהא מלחמה לי' בעמלק: ויהי לי לישועה' כמו היה לי לישועה ודרך מקראות לדבר כן כמו ואשר לא שם לבו וגו' ועזב את עבדיו ואת מקהו ועוד בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליה רחבע' היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: ושחבתם ותקבלון חולפן חדת: מועיני הישועה' כי ירחיב לבס על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם דני המור' שנסתכחו בגלות על ידי הצדק: עלילותי, מעללי: הזכירו, לשבח כי נסגב הוא: משח בכל, משחי פורענות שעל בכל: על הר נשפה שחו כס' להקבץ על הר שקט ונוטח ב בשופי שחו כס לבוים והרימו קול לכבדים שיבחו עליו: הניפול להם יד, לרחוקי' שאין יכולים לשמוע ויראו אות הנפת הוד ויבחו ב בפתחי נדיבים של שרי בכל: פתחי' כמו בפתחי כמו ותשב בית חביה הנפתר בבית חביה ומחס בן סרוק פתחי חרבות כמו והמה פתחיו: חני צויתי למקודסי' שיבחו ויתחילו להתברו כס והם פרס ומדי אכסי כורס ודריסם שזמנתים לכך: קרחתי נבזרי לאפי' לעסו חרון אפי בהם עליו נחלותי שאני מתפחד בהם: וכלי זעמו, הם נבזרי מדי ופרס: לחבל כל החרץ, של בכל: כסוד, כיום ביזה מחת הקבה יבא: כל ידים, של בכל: צירים וחבלים, הם לשון יסורי חשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקים להפתח: יחילו, חיל וחללה לשון רתת הם: חיש אל רעהו יתמהו, בני בכל על הצובאים עליהם כי משוכים הם ופני להבים פניהם: להבים, חומה שפניהם כהובים ומחויימין מאד חו זל שהם עם חושבי מחשבות וזאת בני בכל דימה להם על שם התימהו: וחטויה

עזי וזמרת יה יי' עז ושכח של הקבה הוא היה לי לישוע' ואין לפרס עזי עזו שלי שלא מצינו במקרא עזי חזק מלטה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת ולא וזמרת כמו וזמרתו חלל על כורחך וזמרת דבוק הוא לתיבה שלאחריו לכך חני חומר שאין יוד של עזי חלל כמו יוד של שוכני סנה: יי' עד הנה היה שמו חלוק ובמפלתו של עמלק נעשה שלם וכן הוא חומר כי יד על כס יה חן הכסא שלם ואין השם שלם עד שגהא מלחמה לי' בעמלק: ויהי לי לישועה' כמו היה לי לישועה ודרך מקראות לדבר כן כמו ואשר לא שם לבו וגו' ועזב את עבדיו ואת מקהו ועוד בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליה רחבע' היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: ושחבתם ותקבלון חולפן חדת: מועיני הישועה' כי ירחיב לבס על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם דני המור' שנסתכחו בגלות על ידי הצדק: עלילותי, מעללי: הזכירו, לשבח כי נסגב הוא: משח בכל, משחי פורענות שעל בכל: על הר נשפה שחו כס' להקבץ על הר שקט ונוטח ב בשופי שחו כס לבוים והרימו קול לכבדים שיבחו עליו: הניפול להם יד, לרחוקי' שאין יכולים לשמוע ויראו אות הנפת הוד ויבחו ב בפתחי נדיבים של שרי בכל: פתחי' כמו בפתחי כמו ותשב בית חביה הנפתר בבית חביה ומחס בן סרוק פתחי חרבות כמו והמה פתחיו: חני צויתי למקודסי' שיבחו ויתחילו להתברו כס והם פרס ומדי אכסי כורס ודריסם שזמנתים לכך: קרחתי נבזרי לאפי' לעסו חרון אפי בהם עליו נחלותי שאני מתפחד בהם: וכלי זעמו, הם נבזרי מדי ופרס: לחבל כל החרץ, של בכל: כסוד, כיום ביזה מחת הקבה יבא: כל ידים, של בכל: צירים וחבלים, הם לשון יסורי חשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקים להפתח: יחילו, חיל וחללה לשון רתת הם: חיש אל רעהו יתמהו, בני בכל על הצובאים עליהם כי משוכים הם ופני להבים פניהם: להבים, חומה שפניהם כהובים ומחויימין מאד חו זל שהם עם חושבי מחשבות וזאת בני בכל דימה להם על שם התימהו: וחטויה

עזי וזמרת יה יי' עז ושכח של הקבה הוא היה לי לישוע' ואין לפרס עזי עזו שלי שלא מצינו במקרא עזי חזק מלטה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת ולא וזמרת כמו וזמרתו חלל על כורחך וזמרת דבוק הוא לתיבה שלאחריו לכך חני חומר שאין יוד של עזי חלל כמו יוד של שוכני סנה: יי' עד הנה היה שמו חלוק ובמפלתו של עמלק נעשה שלם וכן הוא חומר כי יד על כס יה חן הכסא שלם ואין השם שלם עד שגהא מלחמה לי' בעמלק: ויהי לי לישועה' כמו היה לי לישועה ודרך מקראות לדבר כן כמו ואשר לא שם לבו וגו' ועזב את עבדיו ואת מקהו ועוד בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליה רחבע' היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: ושחבתם ותקבלון חולפן חדת: מועיני הישועה' כי ירחיב לבס על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם דני המור' שנסתכחו בגלות על ידי הצדק: עלילותי, מעללי: הזכירו, לשבח כי נסגב הוא: משח בכל, משחי פורענות שעל בכל: על הר נשפה שחו כס' להקבץ על הר שקט ונוטח ב בשופי שחו כס לבוים והרימו קול לכבדים שיבחו עליו: הניפול להם יד, לרחוקי' שאין יכולים לשמוע ויראו אות הנפת הוד ויבחו ב בפתחי נדיבים של שרי בכל: פתחי' כמו בפתחי כמו ותשב בית חביה הנפתר בבית חביה ומחס בן סרוק פתחי חרבות כמו והמה פתחיו: חני צויתי למקודסי' שיבחו ויתחילו להתברו כס והם פרס ומדי אכסי כורס ודריסם שזמנתים לכך: קרחתי נבזרי לאפי' לעסו חרון אפי בהם עליו נחלותי שאני מתפחד בהם: וכלי זעמו, הם נבזרי מדי ופרס: לחבל כל החרץ, של בכל: כסוד, כיום ביזה מחת הקבה יבא: כל ידים, של בכל: צירים וחבלים, הם לשון יסורי חשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקים להפתח: יחילו, חיל וחללה לשון רתת הם: חיש אל רעהו יתמהו, בני בכל על הצובאים עליהם כי משוכים הם ופני להבים פניהם: להבים, חומה שפניהם כהובים ומחויימין מאד חו זל שהם עם חושבי מחשבות וזאת בני בכל דימה להם על שם התימהו: וחטויה

עזי וזמרת יה יי' עז ושכח של הקבה הוא היה לי לישוע' ואין לפרס עזי עזו שלי שלא מצינו במקרא עזי חזק מלטה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת ולא וזמרת כמו וזמרתו חלל על כורחך וזמרת דבוק הוא לתיבה שלאחריו לכך חני חומר שאין יוד של עזי חלל כמו יוד של שוכני סנה: יי' עד הנה היה שמו חלוק ובמפלתו של עמלק נעשה שלם וכן הוא חומר כי יד על כס יה חן הכסא שלם ואין השם שלם עד שגהא מלחמה לי' בעמלק: ויהי לי לישועה' כמו היה לי לישועה ודרך מקראות לדבר כן כמו ואשר לא שם לבו וגו' ועזב את עבדיו ואת מקהו ועוד בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליה רחבע' היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: ושחבתם ותקבלון חולפן חדת: מועיני הישועה' כי ירחיב לבס על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם דני המור' שנסתכחו בגלות על ידי הצדק: עלילותי, מעללי: הזכירו, לשבח כי נסגב הוא: משח בכל, משחי פורענות שעל בכל: על הר נשפה שחו כס' להקבץ על הר שקט ונוטח ב בשופי שחו כס לבוים והרימו קול לכבדים שיבחו עליו: הניפול להם יד, לרחוקי' שאין יכולים לשמוע ויראו אות הנפת הוד ויבחו ב בפתחי נדיבים של שרי בכל: פתחי' כמו בפתחי כמו ותשב בית חביה הנפתר בבית חביה ומחס בן סרוק פתחי חרבות כמו והמה פתחיו: חני צויתי למקודסי' שיבחו ויתחילו להתברו כס והם פרס ומדי אכסי כורס ודריסם שזמנתים לכך: קרחתי נבזרי לאפי' לעסו חרון אפי בהם עליו נחלותי שאני מתפחד בהם: וכלי זעמו, הם נבזרי מדי ופרס: לחבל כל החרץ, של בכל: כסוד, כיום ביזה מחת הקבה יבא: כל ידים, של בכל: צירים וחבלים, הם לשון יסורי חשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקים להפתח: יחילו, חיל וחללה לשון רתת הם: חיש אל רעהו יתמהו, בני בכל על הצובאים עליהם כי משוכים הם ופני להבים פניהם: להבים, חומה שפניהם כהובים ומחויימין מאד חו זל שהם עם חושבי מחשבות וזאת בני בכל דימה להם על שם התימהו: וחטויה

נחטאיה' הנטאיה: וכסיליהם מלתייהם: יהלו' יאירונון כהילו כרונון חור
כי יהלו: חסך השמש' מתוך צרת' נראה להם כהילו חסך השמש: על תבל' על
חרבם: חוקיר חנוש ממו' בן בלילה חכבד חת דניא ממו כסהביחווהו לקרות מכתב
מנח מנח תקל ופרסין בחדין חמר בלשחכר והלבישו ית דחיל חרנוכא וכו': כתם
חופיר' קבוצת זהב חופיר:

הנה יוס' בא חכזרי ועברה' יהיה חכזרי ועברה וחרון חף עמו: הארץ' פירוש
ארץ כבל: וחטאיה' יוסבי כבל סהס חטאים ורשעים ישמידם מכל עד סתמחר
שממה בעונותיה מאכסה: כי כוכבי' הנביאים מדברים דרך משל' ואומרים על
מי סתבא לו צרה כי הוא יוסב בחסך ולא יזרח לו השמש ולא יאיר לו הככבים ולא
שום חורה' כמו שחמר

על צבא מרום במרום ואחר כך
על מלכי האדמה' ואומר חף
כפלת משמים הליל בן שחר ואחר
כך נודעת לארץ חולש על גוים חף
כחן תחלה שמי חרבו ואחר כך
נתרעם הארץ ירעשו יוסביה לקול
מפלתה תישמהו בדבר: והיה'
יושב כבל: ככבי מולח' ממקומו:
בל הנמצא' בחון ידקר: וכל
הנספה' על בני העי' להיות נקלט
עמה במזר יפול בחרב כשתלכד
העיר' נספה לטון ספות הרוה ספו
צנה על סנה ספו על זבחיס
חוקיר' בלעז: ירוטשו'
יתבקמו וכן נערים תרטסנה:
הנני מעיר עליהם חת מדי'
דריוס המדי הרג את בלשחכר
וכן הוא אומר ביה בליליא קטיל
בלשחכר ודריוס מרחה קטיל
מלכותא: וזהב לא יחפכו בו'
חין חוספי' כי חס להרוג ולהניק'
גל כל הרע' אשר עשו מלכי כבל
לכל האומות: וקסמות' של בני
ימדי נצרים של כבל' תרטסנה
תבקענה בחייהם אשר יורו ב'
בקסמותיה': ופרי בטן' עוללים
דקים: והיה כבל' שתי פורעני'
בחו לה בשתי סניס דריוס הרג
בלשחכר ומלך סנה ולסנה השכייה
בהסכה כמהפכת סדום מן השמי'
וכן שניו בסדר עולם ובח בסנה
השמועה הזאת של דריוס ואחריו
בשנה השמועה והיתה כבל בני
זמלכות ונומר שהיה מצב וראש
הזמלכות ושהיתה תפארת גאון
כשד' עתה והיתה כמהפכת סדום:
לא יהל סס ערבי' כמו לא יהל
לא יפרוס סס אהל חפילו ערבי
סדרכס לישב באהלים ולהסיע
מוקיה' ממקו' למקו' לא תמנח חן
בעיניהם לתקוע בה אהליהם כי חף למרעה באן לא תהיה ראויה אל תתמה על לא
יהל הכבאר כהילו היתה בו חף כי הרבה מקומות יש שהכרת קול האות
במקום אות וכן מלכנו מבהמות חרץ כמו מאלכנו וכן סקר מוין על לטון הות
כמו סקר מאזין: כיים' תירנס יונתן תמון הם נמיות מרטלינס בלעז:
אוחיס

דא יומא מן קדם יי עגיד למיתי
אכזרי ותעבור ותקוף רנו לשואה
ארעא לצרו והיבדא ישיצי מנרה:
ארי כוכבי שממא ונפיליהון לא
יזרחו נהוריהון וקבל שממא
במפקיה וסיהרא לא מזהר נ
נהוריהו: ואסער על דדירין
בתבל בישתא ועל רשעיה
חזביהון ואבטיל רבות רשעין
ותקוף תקיפין אמאיד: אחבב
דחלי מרהבא דמתקרוין מציה בני
אנשא ועברי אוריהא מפסנגא
דאופיר: על בן שמא אויע ותווע
ארעא מאתרדא מן קדם יי צבאות
וביום תקוף רוגיהו: ויהי כטביא
מפרד וכעאן ולית דמכניש נבר
לעפיה ירפנון ונבר לארעיה
יערקון: כל דישתבה בה יתקטל
וכל דיעול לכרבי צירא יתקטל
בחרבא: ועולמיהון יטרפון
לעניהון יתבויון בתיהון ונשיהון
ישתכבן: דא אנא מיתי עליהון ית
מדי די בכספא לא מטקסין ודהבא
לא מתרעין ביה: וקשתתהון
עולמין יבועו ועל ולר בעין לא
ירחמון על בניא לא תחוס עניהון:
ותיהי בבל דהות מלקרמין חדות
מלקון תושבתה רבות בסרמי
בהפכתא דהפך יי ית סדום וית
עמורה: לא תתב לגלם ולא
תשרי עד דר ודר לא יפרוס תמן
ערבי מטכניה רעין לא ישרון תמן:

ודים ד' וסי' ועתה אנחנו מאשרי' ופקדתי על תבל רעה דמלאמי' ודבתרי' כי הנה היום בא' אלהי' זדים קמו
עלי תניי' דסיפר' וכל אלפא ביתא דכו': ד' כתיבן לישן שגל וקרין לישן שכיב וסי' אשה תארש ואיש אחרי'
תלליה ירטשו לעניהם' שאי עניך על שפים וראי איפה לא שגלת' ואספתי את כל הגוים אל ירושלם:
הנה יוס' יהודה בא אכזרי ועברה
וחרון אף לשום הארץ לשפיה ו
וחטאיה ישמיד ממנה: כי כוכבי'
השמים וכסיליהם לא יהלו אורם
חסך השמש בצאתו וירח לא יגיה
אורו: ופקדתי על תבל רעה ועל
רשעים עונם והשבתו גאון זדים
ונאות עריצים אשפיל: אוקיר
אנוש ממו ואדם מכתם אופיר:
על-כן שמים ארגיו ותרעש הארץ
ממקומה בעברת יהוה צבאות ובוים
חרון אפו: והיה כצבי מרח וכצאן
ואין מקבץ איש אל-עמו יפנו ואיש
אל-ארצו ינוסו: כל-הנמצא ידקר
וכל-הנספה יפול בחרב: ועל-ליהם
ירטשו לעניהם יששו בתיהם
ונשיהם תשגלנה: הנני מעיר
עליהם את-מדי אשר-כסף לא
יחשבו וזהב לא יחפצו בו: וקשתות
נערים תרטשנה ופרי-בטן לא
ירחמו על-בנים לא-תחוס עינם:
והיתה בבל צבי ממלכות תפארת
גאון כשדים כמהפכת אלהים את-
סדם ואת-עמרה: לא-תשב לנצח
ולא תשכן עד-דור ודור ולא-יהל
שם ערבי ורעים לא-ירבצו שם:
ורבצו-שם ציים ומלאו בתיהם
אוחיון

ידעך כרו באסון חסך'
וכן זה הפסוק ואחר'
רבים בזה הענין'
ופירוש וכסיליהם'
כתב רבי יונה כי כסיל'
הוא ככב גדול נקרא
בערבי סוף והככבים
המתחבדי' אינו נקרא'
על שמו כסילי': יהלו
אורם' ענין נונה שרטו
הלל מבני' הפעיל ויהלו
כמו ינהו' כמו שחמר
וירח לא יגיה אורו' כגון
אמר לא יתנו אורם
והפעלה על הככבים'
חס ארחה חור כי יהלי
הפעלה על האור בצאתו
טיקו חורו' ופקדתי על
תבל' לל על חרץ כבל
אפקוד עליה רע' שעשו
לישראל: ועל רשעים'
הכסדי' שהם רשעים
והרעו לישראל יותר
מח' כמו שחמר חכי
קצפתי מעט והם עזרו
לי לרעה: גאון זדים'
שהיו גאים ואכזרי דיון
אסבית זונס: חוקיר'
אסים בני תבל יקרים
יותר ממו' כלומר חס
ירצה חס לכדומס
שלא יחרגו לא יקמו
מדי ופרס בהם מסקל'
זהב שלא יחרגו חות':
מכתם חופיר' מזהב
חופיר' והפסוק כפול
כ בענין במלות סונות'
וינתן תרגם הפסוק
בענין אחר חמ אהבב
דחלו וכו' לל על ישראל
שהיו כבל כל יומתו
בין המומתים מאכסי
כבל כי יהיו יקרי בעיני
מדי ופרס יותר ממו

וישמרת חות' שלא יחרגו: על כן שמים' דרך משל' כגון ירגו השמים ותרעש הארץ
מרוכ הרעה הבאה על כבל כי לא יוכלו להנצל מן החרב בשור' ממו' לפיכך חמ' על
כן: והיה' העם הכנזרי אשר כבל יהיה בבח הרע' על כבל ככבי מודה' שדיחווהו
וירדפו אחריו לכדו שהוא רץ ככל כמו כן כל אשר כבל מעם אחר יכאזו בחפזן
מתוכו חיס א עמו יבנו ואיש א ארצו יוסו: כל הנמצא' כל הנמצא בתוכו מעם אחר
ידקר' כמו אכסי העיר' וככל הענין במלות סונות' ואמר על הנספה יפול בחרב'
ויסך וספה בענין אחד' ובענין הזה תרגם ונתן' ופירן
ואמר כל מי שביע זמנו למות לא ימות על מטתו אלא יפול בחרב: ועולליהם ירטשו' הנבים
בעיני האבות' יששו בתייהם ונשיהם תשגלנה לעניהם' ואחר כן יהרגו אותם' וכל זה הוא דרך חכזריות' וענין ירוטשו הוא הפלת העוללים בקרקע או אל הקירות
דרך חכזריות' ויששו ענין בזה והוא מפעלי הכפל מבנין כפעל: ומשכבה' כמות ותשגלנה קרי: הנני מעיר' חעיר את רוחם לבח אל כבל להלחם עליה וזה
מדי כי דריוס המדי הוא שכבס כבל ובמותו מלך עליהם כורס הפרסי' וזה העם לא יחשבו כלום כסף וזהב לפדיון אכסי כבל אלא יהרגו אותם ולא יהיה להם פדיון'
כמו שחמר חוקיר חנוש ממו: וקסמות' פי' עם קסמותיהם ירוטשו הנערים כי הנה הקסמות תרטסנה הנערים' ופי' בו כי היו משמים הנערים בקסמות מוקס
חזים ומורים אותם על הקרקע ואל הקירות: פרי בטן' וכיס' לל בעודם קטנים' וכן ואכל פרי בטן' חס בניס ואס בנות יבלי' חו בן ינח או בת ינח: לא תחוס
גינס' בשורק והוא לבדו בשורק כי כל השחר בחולס: והיתה כבל' פירוש כבל שהיתה צבי ממלכות תפארת גאון כשדים תהיה עתה כמהפכת אלהים את סדום ואת
עמורה ופירוש צבי חפץ שכל הממלכות היו חפצים בה והכשדים שהיתה להם היו מתפארים ומתגאים בה עתה תהיה כמהפכה שהפך אלהים את סדום ואת עמורה שתהיה
חרבה ולא יהיה בה יושב לעד' והעיר כבל שמלכו עליה דריוס וכורס' ושהיה היום חינה כבל הקדומה כי אותה חרבי דריוס ונבה עיר אחרת באותה הבקעה
היא סמה כבל עד היום' וכסדר עולם אומ' כי כסכס אומה דריוס והרג בלשחכר ומלך עליה סנה וכסנה השניה הפכה אלהים כמהפכת סדום ועמרה' והוא שחמ הכתו ובח
בסנה השמועה שמועה זו של דריוס' ואחריו בסנה הסנית השמועה זאת כמהפכה שהפכה אלהים בסדום ועמרה: לא תשב' פי' תשב ותשכון על העיר כנגד היושבים
והסוכני' בה' כמו העיר היושבת חלף' רוצה לומר על אכסייה היושבת ממנה: לא יהל משפט' לא יהל' רוצה לומר לא יטה אהליו' ואמר ערבי לפי שהערביי' הם הסוכנים
באהלים: ורועי' ואפילו רועי' לא ירביצו סס באנס' כי אמר תחלה לא תשב' כל' לא תהיה בנויה עד שיבנו בה אכסי' ולא חפילו אהל לא יטה חס סס דרך ערבי ואין
כריך לומר אלא חפילו הכחן לא ירביצו סס שלא ירביצו אותם סס הרועי' כי מסכן החיות רעות תהיה כמו המדבר: ורבו' הכחן לא ירביצו סס אלא מי ירבץ סס חיות
המדבר ירביצו סס' ופירוש כיים חיות השוכנות במקו' כיה לפיכך נקראו כיים' וי' שסס נמיות המכר בדברי רבו' כדי שלא תקפיץ הנמיה מרטלינא בלעז: בתיה' החרבי'
אוחיס

ישעיה יד

רדק

כלם יענו : וענו התחלת הדבור : כמו וענית וחמלת : ויען חיוב הרחשון : גם חמה וחף על פי שבחיים היית מושל על כלנו עתה נראה שגם חמה חלית כעוננו וקדך מקרה המות כמו שקרה לנו : וחלית מבנין שלא נזכר שם פעלו כמו אשר חלה ה' בה : הורד שחול ב' חונך : שהיית מתגאה ומדמה בעצמך שחמה כמו א לפי שהיית מושל על כל העמי : ועתה נראה שהורד שחול חותו הגחון והקך מת כאחד העם : המית כבלך : שהיה נשמע בביתך קול המיית כבלים וכנורות ועתה הורד שחול עמך : כי פסקו חותם הסמיחית תחתך : ועתה הנה תחת המצעים היקרים והמכסי הנכבדים שהיו לך בחייך עתה במותך הם רמה ותולעה : ואמר יצע ומכסך שהוא לשון זכר ואעפי' שרמה ותולעה לשון נקבה לפי שרמ ותולע הוא דרך כלל על רביש מן התולעי וכסידכר דרך כלל ידבר פעמיש לשון זכר ופעמי' לשון נקב' כמו ומכסך תולע לשון זכר ורמה תכסה על ידס לשון נקבה : וכן ותהי הכנס ותעל הכפרדל : חף נפלת כי היית בחיך כמו ככב השמי' ולא כל ככב לא ככב המניה אורו ה' הרבה : והוא ככב השחר : והוא הנקרא הליל' מענין בהלו כול עלי ראשי' ועתה חף נפלת משמי' לחך ו' ונדע והנה בחיך היית חולס על גוים ועתה נחלסת ונדעת : חולס כמו ויחלש יהושע' ועל במקום בית השמוס' כאלו אמר חולס בני' וכת' : וכמו זה ועל חרנך תחיה : כמו בחרנך : ונתת חותם על כל אחד מן בסי' ורזל פי' כי חולס מפיל גורל' כמו שאמר מטילי חלסים על ה' הקדשי' ביט חבל לא על המנות : ואמ' מאי משמע דהאי חלסים ליטנא דמוריא הוא ד דכתיב חולס על הגוי' והוא שאמר כי עמד מלך בכל על אס הדרך ונומר : ואמר קלקל בחמים שאל בתרפים ראה ככבד' ואמר בימינו היה הקסם בירושלם הנה שהיה מפיל גורל' בחייה עם ילחם כי כולם היו לפני לעשות בהם כרצונם ובבאו ירושלם הטיל גורל' אס ילך לרבת בני עמון אז לירושלם : ואתה אמרת : בחיך היית חושב בלבבך מרוב הצלחה שהיית לך היית חושב השמים חעלה דרך משל' כלומר למעלה מכל בני אדם : וכת' לרומח אסך : ממעל לכוכבי אל' ועוד ארים יותר גבוה מכל הככבים על דרך משל' דמה ישר' לכוכבי אל' ויפה פיר' : ואסב בהר מועד בירכתי צפון : הר מועד הוא הר ציון לפי שהיו נעדים שם כל ישראל תמיד כקרא הר מועד : ואמר ירכתי צפון : כי ציון לצפון ירושלם : וכן אמר הר ציון ירכתי צפון : כלומר התפאר בעצמו שיכבוש ירושלם וישים כסאו בה' : ואדוני חבי זל פי' הר מועד וירכתי צפון בכל' אמר כשאסב הר מועד בירכתי צפון אני חושב בעצמי כי ממעל לכוכבי אל' ארים כסאי' וקורא בכל הר מועד לפי שכל העולם היו נעדים שם אל מלך בכל' וקראה הר לפי שהייתה עיר חזקה : וכן קראה ירכתי צפון כי היא צפונית מזרחית לישוב העולם : חעלה : ככל הענין לחזק' ובמתי עב' : כל השמים שהם ממעל

ויאמרו ט' רפי בקריאה וסימ' זכור ימות עולם בינו : י' עזי ומעזי ביום צרה : בן האולם ולמזבח יבנו הכהנים : כלם יענו ויאמרו אליך דסיפר' : כל הגוים נקבצו לך דסיפר' : ישישו וישמחו בך : ירגנו וישמחו חפצי צדקי' : ישמחו השמים והגל הארץ : התשלה ברקים ולכו :

כולהו יתיבון וייפרון לך : אף ארת מרעתיא כותנא לגא : דביתא : אתחת לשאול יקרד : אתרגושת תושבתת זכרד תחותד : ישון רפה ועיל מנך ריהשנא : איכרין אתרבנתא מן רומא ד : דהוייתא זיותן בגו בני אנשא ככוכב : גונגא בין כוכביא אתרששתא : לארשא דהוייתא קטול בעממיא : ואת אמרת בלבך לרומא אסק : עיל מן עפיה דאלקא אשוו כורסי : מלכותי ואתב בטור זמן בסופי : צפונגא : אסק עלוי כל עפיה : אהי עלאי מבולחון : ברם : לשאול תתחרת לסופי גוב בית : אכדנא : הוד עלך ידוקון בך : יסתכלון וייפרון הדין גברא אויע : ארשא אצרי מלכותא : שוי תבל : כמדברא וקרזיה פגרא לאסירוחי : לא פתח תרעא : כל מלכי : עממיא כולחון שכבין ביקר גבר : בבית עלמיה : ואת אתרבנתא : מקברך כחט טמיר חפי קטילון : מטעני חרב נחתין לגוב אבני בית : אכדנא כפגרא מדשדש : לא תהי : כחד מנהון בקבורה ארי ארעד חבלתא ועמד קטלתא לעלם זרע מבאשין : אתקינו

כלם יענו ויאמרו אליך גס : אתה חלית ככנו אלנו נמשלת : הורד שאול גאונה המית נבליה : תחתיה יצע רמה ומכסך תולעה : איך נפלת משמים הליל בן שחר : ננדעת לארץ חולש על גוים : ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכוכבי אל ארים בסאי ואשב בהר מועד בירכתי צפון : אעלה על במתי עב אדמה לעליון : אך אל שאול תורד אל ירכתי בור : ראיה אליך ישגוהו אליך יתבוננו הזה האיש מרגז הארץ מרעיש ממלכות : שם תבל כמדבר וערו הרס אסיריו לא פתח ביתה : כל מלכי גוים כלם שכבו בכבוד איש בביתו : ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב לבש הרגים מטעני חרב יורדי אל אבני בור כפגרא מובס : לא תחר אתם בקבורה כי ארצה שחת עמך הרגת לא יקרא לעולם זרע מרעים :

גם אתה חלית ככנו : תמיהים חזו חף באת עלך רעה שגם אתה חלית להיות ככנו למות : המית כבלך : נבלים וכנורות שהיו מומרים לככך : ויס לשחר דאמית נבלך הומת בני נבל עושי נבלה שבחילותך ומדומה אני שבמסורת הנדולה חובר את זה גחת זמרת נבלך בחלף בית סל שתי לסומות : הליל בן שחר : כוכב הנונה המהיל אור ככוכב הבקר זו הקינה על סרה של כבל כאמרה סיפול משמים : נדעת לחרן : חמה נכוכד נכר שהייתה חולס על גוים : מטיל גורל עליהם על המלכים מן מהס ישראל ביום פלוני ומן ביום פלוני : ורבותי דרשוהו שהיה מטיל גורל על המלכים למסכב זכור : ממעל לכוכבי אל' ישראל : בהר מועד : הר שהכל מתנועדים שם הוא הר ציון : בירכתי צפון : בעזרה מקום שנבחר בו ירך הצפוני כענין שנאמר על ירך המזבח צפונה : חעלה על במותי עב' חירי כדילדו : גם בני אדם חעש' לי עב קטנה צחור ואשכ בה' : וונתן תירב' חוסק עליו כל עמא : ישגוהו יביטו דרך חורין וחרכין חפוטיר בלעז' : יתבוננו : מופרשטיר בלעז' : לא שחת ביתה : לא פתח להס בית חסיריה' להוציאם כל ימי חייהם לפיטורם ללכת לביתם כל תיבה שצריכה ללד בתחלתה הטל לה

רשי

הא בכופה : איש בביתו : בקברו וכן תירגס ינתן בבית עולמים : ככזר נתעב' כינוק חילן הכתעב בעיני בעליו כחופר ומשרט ומיציחו כך השלכת מקברך : אמרו חכמים כשנעשה בהמה וחיה שבע שנים המליכו עם הארץ את חויל ממך וכשחיר למלכותו נטלו וחבשו בבית האיסורין עד יום מותו כשמת הוציחו חויל מודרך מבית הסוהר להמליכו ולא קבל עליו אמר אס ישוב למלכותו יהרגנו אמרו לו מות ונקבר ולא האמין עד שהוציאוהו מקברו ויירדוהו : לבוש הרונים מטועני חרב' בלבוס מלונכך כמות לבוס הרונים : מטועני חרב' מדוקרי רמחים מודקד בלשון ערבי מטוען : יורדי אל אבני בור : א עמקי בור מקו' שהאבני' בוללי' סם ירדת : כפגרא מובס : מדשדש ת' כמו נבוס קמינו ועל הרי חבוסנו מתבוססת בדמך הכדוס כטיט חובות : לא תחד אתם בקבור' : לא תשוה לשאר מלכי' לנוח בקברך : כי ארנך שחת' ברוב עבודה ועמך הרגת חנס כמו שמפורס בדניא ואמ' להובדל לכל חכמי בכל לך שחאך ונהגו בך בזיון להשליכך מקברך : לא יקר לעול' זרע מרעיי' : ואף בכיך ילקו בעונך ולא יתקיימו אחרך ימים רבי' כי יתחברו עליה סוכאך וישחיתו : ויאמרו לעבים : חדמה : מבנין התפעל ומשפטו אתדמה : חף אל שחול' : תחת שמעל לכוכבי אל' שהיית חושב תורד אל שחול' : ותחת ירכתי צפון תורד אל ירכתי בור : וזכור הוא הקבר : רואיך : במותך חלך ישגוהו וההשגחה היא דקות הראות : שם תבל' : גם זה מדברי המתבוננים בני' : ויאמרו הזה הוא ששם תבל כמדבר' ותבל הוא שם לארץ המיושבת : לא פתח ביתה' : לא פתח להס בית הסהר לעולם כיון שנתנס בבית האסורים לא הוציאם עוד משם : כל מלכי אים בביתו : כי אים בקברו : וכן ת' : ואתה השלכת מקברך' אמרו בשעה שנטרד ככוכד נכר והיה עם החיות שבעה שנים ועם הארץ המלכו חויל מודרך בני' : וכאשר שב ככוכד נכר לדעתו נשכ אל היכלו אל בכל ומצא בני יושב על כסאו נתנו בבית האסורים ולא יבא משם עד שמת ככוכד נכר והוציאוהו העם להמליכו והוא לא רצה למלך' : אמר איני מאמין שמת ואס יבא כמו שחא בפעם אחרת וימצאני יהרגני הוציחו אותו מקברו והרחלו' שמת' : על זה נאמר ואתה השלכת מקברך' : לא בתרגוס שתרנס טכבו ככוכד אים בביתו איתכנסו ביקר נכר בביתיה' : ותרנס ואתה השלכת מקברך' ואת אתרכינת מאתרך' : וזה נוטה לדרך הפשט יותר ויתפרש אים בביתו כמשמעות' כלומר כל המלכי' נחו בביתם ובהיכליהם ואתה השלכת מקברך' : מביתך שהיית חושב שתהיה בו לזמן רב כמו שאדם בקבר והשלכת מתוכו כלום שרות רעה שעבדה עליך מאת האל השליכה אותך מביתך והלכת לדור בין החיות : ונצד נתעב' : כשנטוע אדם כטיעים ויס ביניהם שאינו מנליח עוקר אותו משרשיו ומשליכו : וכן לבוס הרוני' שהוא מלונכך בדם משליך אדם אותו : כי כיון שהוא לבוס הרונ' אין אדם חוסס בו לרחמו וללכסו : כי חף דרך בני אדם ללכסו כיון שהוא מהרונ' : ועוד שהוא מנוקב מדוקרות החרב' : מטועני חרב' : הוא הרונים : וככל הענין במש' לחזק הענין : ופי' מטועני מדוקרים וכן פי' אלו חבי זל טעמו את בעירכס' : ודמהו ללשון הערב' : יורדי אל אבני בור : אמר על המלכבוסי' : ואעפי' שאמר לבוס בלשון יחיד הרבה כמוהו במקרא' : אמר כי מלכבוסי' הרוני' מושלטים ויורדים אל אבני בור כמו ההרונ' : והוא כגור מובס ונרמס בן הרונ' : וכן השלכת חמה כמו אותם הכבוסי' : ואמר חבני בור בעבור הקבר שבוין בתוכו בחבנים כביב הקבר' : והוא היקרא בלשון משנה' עופק : לא תחד אתם : לא תתיחד עם מלכי גוים בקבורה' : כלומר לא תהיה שוה להם במותך ויקברוך כי לשאר מלכי' יעשו כבוד גדול בקבר' אותם וסורפים עליהם וחוכטים אותם : חבל לך לא יעשו עמך כבוד חלל שתקבר כאחד העם : ולמה' כי ארנך שחת' : פי' ככוכד המס שהיה מטיל עליהם עמך הרגת מרוב אימה שהיה מטיל עליהם עד שבחטא קל היה הורג חכמי' : כי הנה חכמי ארצו הדג על שלא ידעו להגיד לו חלומם ופתגמם : וזה חכמיו גדולה' : לשיכך שמוחו כל עמו במותו ולא עשו לו כבוד בקבורתו כמו פעוטי' לשאר מלכים : לא יקרא לעולם זרע מרעים : בני שסם זרע מרעים : לא יקרא לזמן רב בן פלוני : פי' במהרה יכרת זרעו : כי במות בלשנך בן בנו נכרת זרעו מכל וכל :

שְׂרוּקֶיהָ / נטיעת שורק שלה: עד יעזר נגעו / שדמות הנפץ ושורק הנזכרים כאן אינם חלה משל והם מחנות וסימנים ושלטוני וכת' עד יעזר נגעו הלכו בגולה: תענו מודב' למדבר: שלוחותיה / זמורותיה והם משל גלותיה: נטשו / נפצו כמו ונטשתך המדברה והנס נטשו ונטשו בעמק רפאי: חככה בכי יעזר / תי' כמח דחיייתי

שְׂרוּקֶיהָ / כמו נטעתך שורק / זהו הטוב מן הנפצי / ומלת שרוק' נכתבה בלוי עם הדגש: שלוחותיה הם הפירות הנפץ המתפצטות: נטשו / התפצטו עד שעברו ימי וכן והנס נטושים מתפצטים / והפסוק הזה הוא משל על בני מואב שהרגו מקצתם וילכו בגולה מקצתם / ושמדות משל על המון העם / וכן נפץ שרוקיה על השכיר' וכן תרגם יונתן שדמו' /

משריין על יעזר כן חייתי קטולין על שכמה ולטון המקרח הכביח אומר כעין קינות יעזר שילי לקונן עליך חת הנפץ שבני: אריוך למעתי / ארוה עליך דמג' ישתיבה משמטה כסתי תיבות כמו בני יכאני חרץ הנגב כתיבתי דברו לטלו: קינותי חתי שמיבסין בקין: הידד / קול שודדי' וכחוזים: מן הכרמל / הוא מקום יער ושדות הבושה: לא ידועע' לשון תרועת שומחה: הידד השבתי / קול המתאכזבים להטיל הקורה לעבור העכבי: יהמו' בקינה: כי כלאה מואב / להלחם על במות המגדלי: גבא למקדשו / אל מקום אשר הם מתקדשים עם ומזדמנים עם להתכלל סוף כלייתו של מואב ביד כבוכד נכר: אשר דבר יי' א מואב מואב / מימי רבים לפני בא הרעה עליו נכבא לו ישעיה חת זאת: מואב / מעת אשר שכר בלק חת בלעם: ועתה דבר יי' לקרב חת המורענו להם: בשלש שנים כשני שכיר / בשביל שלש שנים שסייעו חת סנחריב כשכר על שומרון ועמרוהו בלא בצע כחילו היו לו שכירים לפיכך ונקלה כבוד מואב בין כל שאר המונן של סנחריב שסייפ בשבי מתוך חמתו החיל וילך לו וכן מפורסם בסדר עולם שטף עמונים ומואבים שהיו מוסייעין אותם כשכר על שומרון שלש שנים לקיים מה שנאמר שלש שני' כשני שכיר ונו' ועוד יש לפרסם שלש שנים כשני שכיר שלש שנים כנצחו עליכם לאורך זמן אבל מזומצמן יהיו ולא תאחר עוד הטורענות כאשר ידקדק השכיר בשני שכירתו לכמז' ונקלה כבוד מואב / בעיני כל המון סנחריב הרב: ושאר / פליטה הנשחרת למואב מעט מזער תהיה:

שלטוניהון עד יעזר מטו טעו ל למדברא פלטלידהון גו עברו יפא: על בן במא דאיתתי משרין על יעזר בן איתי קטולין על שבמא ארנויך דמעתא חשבון ואלעלה ארי על הצריך ועל קטפיד בזוזין נפלו: ותתפנש ביע וחרוה מן פרמלא ובכרמא לא ירצון ולא יחיוכו וחרמ במעצריא לא יעצרון עצורין עצור אבטלית: על בן מעיהון דמואבאי בכנרמא הפון ולבהון על אגוש כרד תוקפיהון דון ויהי ארי יחזה ארי ילאה מואב על במתא ועול לבית מעותיה למבעי ולא יבול: דין פתגמא די מלל יי' על מואבאי מבבון: וכען מלל יי' למימר בתלת שנין כשני אגורא ויסוף קרהון דמואבאי בכל המון סגיא ושאר צבחר בועיר יסוף כל יקרהון: מטל בס דלוט לאשקאה ית דמשק הא דמשק מתעדיא ממלכו ותהי לכרד מחמר: שביקו קרויהון חרבו לבית משרי עדריו דעו יהון וישרון ולית דגניד: ויבטל שולטן מאפרים ומלכו דמשק ושגאר יחידאין מארה ויקירהון פיקר בני ישראל: יהון אמר יי' צבאות: והי

בבכי ו רפץ וסימ' נמסר בסדר ונש: ולא יוכל ד' בקר' וסי' וכסה את עין הארץ ולא יוכל' ובא אל מקדשו להתפלל / ולא יוכל לרין עם שתקוף ממנו / ולא יוכל יי' עוד לשאר' וכל ולא יכול דכוו' בכרד וסימ' וירא כי לא יכול לו ונע' / אתה ידעת את דוד אבי / ואחיהו לא יכול לראות כי קמו' לא יכול להכיל את העלה דדה: ערער ה' חס' וסי' נמסר בשמואל חלק א' סוף ס' ל' ובמלכים חלק ב' סימן י':

בבכי ו רפץ וסימ' נמסר בסדר ונש: ולא יוכל ד' בקר' וסי' וכסה את עין הארץ ולא יוכל' ובא אל מקדשו להתפלל / ולא יוכל לרין עם שתקוף ממנו / ולא יוכל יי' עוד לשאר' וכל ולא יכול דכוו' בכרד וסימ' וירא כי לא יכול לו ונע' / אתה ידעת את דוד אבי / ואחיהו לא יכול לראות כי קמו' לא יכול להכיל את העלה דדה: ערער ה' חס' וסי' נמסר בשמואל חלק א' סוף ס' ל' ובמלכים חלק ב' סימן י':

לוא כביר' לשון דוב: מוסר מעיר / לשון הסרה: מעיר / מהיות עיר: מעי' לשון שכלות ועומק כמו מעות ימים: עזבות ערי ערוער / יונת תרגם לשון חורבן כמו ערער תתערער ופירשו על ערי ארם / ומדרש אגדה מתמיה לפי שעשוער מחרץ ישראל היתה שח' ואת ערוער עומד בדמש' ומכרז בערוער חלה שהיו בדמשק שווקים כמנין ימות החמה וכל אחת יש בה עבודה זרה ועובדי לה יום אחד בשנה וישראל עשו את כל קיבוץ אחד והיו עובדין את כלם בכל יום לכך הזכיר מפלת ערוער חלה דמשק / ואני מפרשו לפי פשט המקרא על שנתחברו רצין ופקח בן דמליהו יחד והנביא היה מתנב' על מפלת דמשק ואומר הנה דמשק מוסר מעיר ערי ערוער שהיו של פקח כבר היו עזבות שגלו הרחובני והגדי כבר והרי תמיד לעדרי כאן הם נתונות ורובצים עם כאן מואב ואין מחרתי עוד תהי מלכת פקח הולכת וכלה ותלכד בס שומרון בימי הושע ואז נשבת מבצר מאפרים ומעלכה דמשק שהרג רצין: ככבוד / עשרת השבטים יהיו גם חלו יגלו לחלה וחבור גאלו יגלו לקיר סנחמר ויגלה קירה ואת רצין המית: ומשמן

ממשק ההגה דמשק מוסר מעיר והיתה מעי מ מפלה: עזבות ערי ערוער לעדרים תהינה ורצו ואין מחריד: ונשבת מבצר מאפרים וממלכה דמשק ושאר ארם ככבוד בני ישראל יהיו נאם יהוה צבאות:

בשמחה בבציר ובקציר ובאסיפת הפירו' וכן כתוב בשמחת בקציר / ובכרמי מואב לא יעשו בהם שמחה והלולים כי יגלו מארצם ותהיה ארצם שממה: לא ידוך / אחר על קיין לא ידוך על עם סופו' / כמו וטחני קמח אפיתי על גחליו לחם / והידד הוא קריחת הדורכים בשמחה: על כן / מאמר הנביא בלשון מואב: מעי' וקרבני / הוא כפל ענין במלות שונות / כי הקרב הוא המעים ויונתן תרגם וקרבני ולכהון / וכן הוא הלכ בכלל הקרב: וקיר חרש' / הוא קיר חרשת הכוכר למעלה: והיה כי נראה כי נראה / כאשר יהיה נראה לעם כי נראה מלבכות בבמה / כמו שאמר למעלה בבמות לבכי / וכאשר יהיה נראה שהוא נראה מהבכי יבוע לעמוד עם בבמה: ובא אל מקדשו / ירצה לבא אל בית מקדשו / והוא בית חלהיו ירצה לבא עם ולהתפלל חולי' ועילנו ולא יוכל ללכת מתוך לחותו מן הבכי: וכן תרגם יונתן אל מקדשו לבית טעותיה: זה הדבר / נבואה זו כאמרה על מואב מואב זה שנים ולא קבע לה זמן ועתה הוסיף לאומרה וקבע לה זמן: כי בשלש שנים / כשני שכיר ונקלה כבוד מואב / כלומר עד שלש שנים מזומצמות כימי שכיר שהוא מדקדק בזמנו ולא יוסף עליו כן תבא הרעה על מואב עד שלש שנים

למעט: לוא כביר' לא יהיה עוד כביר חזק כמו שהיה / וכדרש אשר דבר ה' אל מואב מואב כשכר בלק חת בלעם כנורה נזרה זו על מואב / ובסדר עולם בשבת בא תרתן / לודדה בשלות חותו סרבון מלך חשור שטף עמוכי' ומואבי' שהיו מסייעים חותו כשכר על שומרון שלש שנים לקיים מה שנאמר שלש שני' כשני שכיר ונו' ועוד יש לפרסם שלש שנים כשני שכיר כנצחו עליכם לאורך זמן אבל מזומצמן יהיו ולא תאחר עוד הטורענות כאשר ידקדק השכיר בשני שכירתו לכמז' ונקלה כבוד מואב / בעיני כל המון סנחריב הרב: ושאר / פליטה הנשחרת למואב מעט מזער תהיה:

למעט: לוא כביר' לא יהיה עוד כביר חזק כמו שהיה / וכדרש אשר דבר ה' אל מואב מואב כשכר בלק חת בלעם כנורה נזרה זו על מואב / ובסדר עולם בשבת בא תרתן / לודדה בשלות חותו סרבון מלך חשור שטף עמוכי' ומואבי' שהיו מסייעים חותו כשכר על שומרון שלש שנים לקיים מה שנאמר שלש שני' כשני שכיר ונו' ועוד יש לפרסם שלש שנים כשני שכיר כנצחו עליכם לאורך זמן אבל מזומצמן יהיו ולא תאחר עוד הטורענות כאשר ידקדק השכיר בשני שכירתו לכמז' ונקלה כבוד מואב / בעיני כל המון סנחריב הרב: ושאר / פליטה הנשחרת למואב מעט מזער תהיה:

רשי

ישעיה יח

רדק

ונער בו' הנה באותו שאון: כמוך הרים: משל את הרעשים במקולקל שבמינין ובמקולקל שבאותו המין מוך הרים יבס משל עמקי: וכלכל' הוא מפרח של קינאים שקורין קדלונס בלע' הדומים לאותו שגוררין בהן בגדי צמר ואינן קשין ובהגיע סמוך לסוף הקק הם מתנפזי מחליהן והרות מפררתן ואתו הניפון עשוי

גמא ג' וחס' וחס' ותקח לו תבת גמא' וככלי גמא על פני מים' הינאה גמא' וחד חציר לקנה וגמא: ומורט ב' וסמ' אל גוי ממשך ומורט: עם ממשך ומורט: ומבוסה ג' ומל' וסמ' השולח בים צירים' וכל שי' לוי' יום מהומה ומבוסה ומבוכה:

כמין גלגל עגולה כמין העין באמצע וחמש זרועותיו סביב לה: והנה בלה' שדים בחים על החוב ומכהלין אותנו: בטורם בקר חינו' והחוב חין בעולם: זה חלק שוסינו' חלק סכחריב וחלק גוג ומגו' כשיבאו לבזוינו: היו חרץ כלכל ככפי' תי' דחתן לה כספינו מארע דחיקא ויקליהון פריסין ככסרה דטחים בככפיה וחי' חומר לפי שהן שריון במזרח והארץ חמה העופו כחסי' עם והיא מכלכלת בככפי עופות וכבואה זו על חוכלוינו גוג ומגוג כענין שכחמל ביחוקאל פרס כוס ופוט חתם: לכו מלחכים קלים' לראות חס חמת הוא שחזרו ישראל למקומם אשר הוא גוי ממוסך וממורט חל עם אשר הוא נורא בחזקתו: מן הוא והלאה' מן היום אשר נכחד לעם והלאה: גוי קי' סכפרע בו בעונו מדה במדה וניתן ל למבוסה' דבר אחר קי' קו לשון קי' חס ומחוס: נהרים' מלכים: כל יושבי תבל וגו' אינכם דריכים לשלום צירים על כך כי ככשוף נס הרים תדאו בהקבץ הגלויות וכתקוע שופר תשמעו: חסקטה' מתשלום שכרו של עשו חפנה מכל עסקי וחביטה במכוני ל להטיב לו: כחוס צח עלי אור' יחיד ויבתיק לו כחם השמש צח על ירק כמו ללקט אורות: כעב טל' שהקוצרים מתאזים לו להטיב ככפ' בהם קציר: כי לפני' ביסול קצירו של עשו ושל גוג טרם תמלא תאותו וסברו שהוא זומם לבלות את חמיו: כתם פרה' שלו ויתקרב להתבסל

מלכון דכאר' רגושת מיין סגי' אין סתר' גשין ויוף ביה ויערוק מרחיק ויתר' דף במוץ טוריא קדם רוחיא וכלכל' קדם עלעולא: לעדן רמשא והיא כדלא הוה עד דלא צפר' והיא כרליתוהי דין חולק לאנסנא וערב לבזונא: ארעא דאתן לה בספינון מארע רחיקא וקלעיהון פריסין בנשר' דשאם בכנפיה דמעבר לנהרי הורו: דמשלח ביסא אנדון וברגוגין על אפי' מיא אוילו אנדון קלילין לות עפא אניסא ובזיזא לות עפא דתקיף מבכו ולהלא' עפא אניסא ובזיזא דכוז עממא ארעיה: כל דיתבין בתבל ורשרן בארעא כמקף אתא על טוריא תחזון אתא וכמתקע שופרא תשמעון פורקן: ארי ברנן אמר יי' לי אניח לעמי ישראל ויאשקית לדיון ואתרעי סבדור קודשי לאוטבא להון ברקן ונהמן איתי להון בפריע בשחון פצח על שמש בענן טל בשחון חצר: ארי עד לא ימטי זמן חצרא אלנא לאפרדא ובסרא מניה סבדר ויקטור שלטוני עממא בחרבא וית תקיפיהון וערי ועבר: ישתבקון בחדא לעופא דטוריא ולבעירא דארעא בקיטא יהי שרי עלוהי כל עופא דשמיא וכל בעירא דארעא עלוהי ועברון

לאמים בשאון מים רבים ישאון ונער בו ונס מפורק ורדף במין הרים לפני רוח וכלכל' לפני סופה: לעת ערב והנה בלה' בטורם בקר איננו זה חלק שוסינו וגורל לבזוינו: הוי ארץ צלצל בנפים אשר מעבר לנהרי כוש: השלח בים צירים ובכלי גמא על פני מים לבו' מלאכים קלים אל גוי ממשך ומורט אל עם נורא מן הוא והלאה גוי קו ומבוסה אשר בזאו נהרים ארצו: כל יושבי תבל ושבני ארץ בנשא נס הרים תראו וכתקע שופר תשמעו: כי כה אמר יהוה אלי אשרקוטה ואביטרה במכוני בחם צח עלי אור בעב טל בחם קציר: כי לפני קציר כרת הזולים במזמרות יהיה נצה וברת הזולים במזמרות ואת הנטישות הסיר התו: יעזבו יחדו לעיט הרים ולבהמת הארץ וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו

יח

נצה

לכל מסיק

הא יחד מסי

הא עלתה כנה

לאמים מפורש הוא: לעת ערב' כמו סכתוב ויחא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מזה ושמנים וחמשה חלק: בטורם בקר ואינונו' כמו סכתוב וישימו בבקר והנה כולם פברים מתים: זה חלק שוסינו מאמר הנביא זה החלק והגורל ראוי לשוסינו ולבזוינו והם מחנה אשור שססו ובזו את ישראל: הוי חרץ כלכל ככפיים' אחר שזכר היסועה אשר

היתה בימי חזקיהו סמך חליה היסועה הנדולה העמידה ל להיות בימות המשיח' ואמר הוי והוא לסוף קריאה' קרא כנגד הארץ ההיא אשר מעבר לנהרי כוש' וקראה כלכל ככפיים לרוב הספינות אשר בה' כי בפרס הקלעי' בהם ידמו לככפי וילכו בה כמו העוף שיעופף בככפיו והקלעי' יעשו כל' וכן תדגס ונתן ווי ארעא דחתו וגומ': הסולח בים צירים' הוא המלך אשר מעבר לנהרי כוש יסלח מ מלאכי דרך ים: ובכלי גמא ישלח' פירושו ספינות עשויו מהגומא והם קלות ללכת על פני המים' ורבינו סעדיה זל כתב כן בספר האמונות ומי סיהיה מהם בארץ כוש ישאו אותם ב בערבות של גומא עד סניעו למצרים כי במקום הגבוה מהנהר הא יוכח במים לא יוכלו הדוניות לעבור שלא יסברו' אך ערבו הגומא העשוית בשערה חס יגעו בהר יפלו ולא יסברו' וענין כלכל ככפיים שארצות' מוסבכים וגסתרים

מהרבה בני אדם' ואלה המלאכים ישלחם עם מנחה וגם בני ישראל אשר בארצו ישלחם למנחה' כמו סכתוב בכנפיהם זכפניה' מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוני יובילון מחתתי' ויאמר למלאכים לכו מלאכים קלים' כלומר שהם בספינות קלות' כמו שאמר ובכלי גמא לכו אל ישראל שהיו עד עתה גוי ממוסך וממורט שמשכו אותו אומות העולם חלה מזה ואלה מזה ומרטו אותו' כלומר מסיבתם אותו היתה במריט' סערים ובסרם' כלומר שהסחיתו גופם וארצם: אל עם נורא' מן הוא והלאה' מהיום אשר היה לעם היה עם מרח' רוצה לומר שהיה אדם רואה בהם וברעתם היה מכה אותם דרך מוסר לא לכלותם כי בכל אשר מסכסם ונכחן קו דרך משל כמו שהבנתי נוטה הקו ועושה כדבר אחד צו לכו ועיר עם ועיר עם: אשר בזאו נהרים ארצו' בזאו כמו בזו האלף תמורת הכפל: כהרים' הוא משל על מלכי אומות העולם: כל יושבי תבל' כמו שיעשה זה אשר מעבר לנהרי כוש כן תעשו כולכם: כנשא נס הרים' כמו שאמר נשא נס לבוים ואסף נדחי ישראל: וכתקוע שופר' כמו שאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול' וזה דרך משל' כי כשירצה אדם לקבץ עם ישא נס בהרים כדי שיראו הנס למרחוק ויבאו' וכן יתקע בשופר וישמעו הקול למרחוק ויבאו כן יקבצו בני ישראל אל ארצם מפה ומפה בעת היסועה' וכן הגוים יבאו אותם ויקבצו אותם כאלו נשאו להם נס ותקעו בשופר: כי כה אמר ה' חסקטה כתוב בני וקרי בלא ויו בחטף קמץ הקוף וחתת היא' אחר הנביא אז בבח הנואל חמא וחשקוט מהמייתי עליהם' כמו שאמר למען ביון לא חמשה ולמען ירושלם לא חשקוט עד יבא כנונה בדקה' ואז כשיבא כנונה בדקה חשקוט וחביטה במכוני והוא בית המקדש חביט בו לטובה: כחוס צח עלי אור' וזה המטר' כמו יפץ ענן אותו' כי כשהיה השמש בהיר על הארץ אחר המטר הוא יפה וטוב לנחמים' כמו שאמר מנונה וממטר דשא מארץ' וכן עב טל בחום קציר הוא טוב' כי בעת הקציר יהיה החום הגדול וכשתעבור עב טל יהיה טוב לכבי אדם לקרר האויר' ואמר טלולא אחר מטר כי המטר יזיק לקציר אבל הטל יטיב ולא יזיק: כי לפני קציר' המשיל גוג ומגוג והגוי הבחי' עמו על ירושלם אחר היסועה לנפץ פורחת' וכשהשליך הפרח יהיה הכן' והכן יהיה בוסר והבוסר גומל מעט מעט עייהו עכבים בשולות' וזה משל על גוג ומגוג שיבא בעם רב סומים ופרשים לבושי מכלול כולם קהל רב כזה ומנן מופסי חרבות וירבו בכל יום' כמו שאמר פרס כוש ופוט אתם כלם מנן וכובע' ופי' לפני קציר' לפני השלמת זמן קציר' כי חצי ניסן וחיי' וחצי סיון יקרא עת הקציר בארבע עתי השנה' ובחצי סיון יהיה פרי הגפנים בוסר בארץ ישראל ברוב' והוא שאמ' יהיה נצה ששב הכן להיות בוסר' והבוסר גומל ומתבסל' והטעם כי כמו שהבוסר גומל יהיה קרוב לבטולו' כן גוג ומגוג כשהיו קרובי לבמור הצלחת עד שיכבשו ירוש' ויבא חצי העיר בגולה' אז יבא ה' וכלם בגוים ההם' זהו וכתת הזול' במזמרות' והזול' הם ויחיות הנפכים הרבים והם קרובי להשמח' והנטישות הם הענפים המתפשטים יקראו שליחות ויקראו' כמו שאמר שלוחותיה נטשו עברו ים: התו' ענינו כרת' והוא מפעלי הכפל שרשו תוז' מדברי רבו' זל רוח תזוית: וכנה' רפה ההא עלתה נצה מפיך הא' ואפשר כי נצה הרפה ההא לקבצה לא לכנוי' וממנו וישלך כזית נצתו: יעזבו' זהו מחנה גוג ומגוג' וכן אמר בכנפיהם יחוקאל אומר לכפור כל בקף ולחית הסדה הקבצו ובאו האספו מסביב על זכאי אשר חני זוכח לכס וגומ' ואמר כי הנה קץ וחורף יהו הפגרים מושלכים' ובאמרנו העוף בקץ והבהמה בחורף' כי העוף יעופף ברוב בימי הקץ והחיות ילכו בימי החורף ברוב' והנה אחר בכנפיהם יחוקאל וקברו בית ישראל למען טהר את הארץ סבעה חדשי' ואך חמ' יעזבו יחדו לעיט ההרים ולבהמת הארץ' זה יהיה בעוד שיתעסקו בקבורתם' ואף על פי כן לא יוכלו לקבד' כולם ויחללו מהם החיו' והעופו' בקץ ובחורף: בעת

הבואה במלילותיה ולהיות פני כנה של נפנה בוסר וגומל נגמל להיות נסים כפול הלבן הוא בוסר הוא גירוע: זכרת' הזכרת את זלולי הנפץ הם הזמורות והשריני: במ מרות' שלפס בלע': ואת הנטישות' הם עיקרי הנפטי' שקורין ציפס בלע': התו' כרת וקבץ כלומר יהרון המלכי' והשרים והשליטי' של עשו ושל גוג וחילותיו ועזרתו: יעזבו יחדיו פגריה': לעיט הרי': וקץ עליו' כל ימות הקק: תחרק

עכלאות ונוראות שהיה עושה עמהם האל בטובתם וברעתם' כי בטובתם היה מכליחם על כל גוי' וברעתם היה מכה אותם דרך מוסר לא לכלותם כי בכל אשר מסכסם הגוים ומרטו אותם לא היה כח בידם להכריתם מגוי: גוי קו ומבוסה' מעט מעט בסוסהו הגוים' וענן קו דרך משל כמו שהבנתי נוטה הקו ועושה כדבר אחד ונטוה אותו למעלה מזה לעשות כדבר אחר' וכן מעט מעט עד כלותו הקיר' כן כל עושה דבר עתה עושה מעט ועוד מעט עד שיעשה הדבר' וכן מה שאמר קולקו צו לכו ועיר עם ועיר עם: אשר בזאו נהרים ארצו' בזאו כמו בזו האלף תמורת הכפל: כהרים' הוא משל על מלכי אומות העולם: כל יושבי תבל' כמו שיעשה זה אשר מעבר לנהרי כוש כן תעשו כולכם: כנשא נס הרים' כמו שאמר נשא נס לבוים ואסף נדחי ישראל: וכתקוע שופר' כמו שאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול' וזה דרך משל' כי כשירצה אדם לקבץ עם ישא נס בהרים כדי שיראו הנס למרחוק ויבאו' וכן יתקע בשופר וישמעו הקול למרחוק ויבאו כן יקבצו בני ישראל אל ארצם מפה ומפה בעת היסועה' וכן הגוים יבאו אותם ויקבצו אותם כאלו נשאו להם נס ותקעו בשופר: כי כה אמר ה' חסקטה כתוב בני וקרי בלא ויו בחטף קמץ הקוף וחתת היא' אחר הנביא אז בבח הנואל חמא וחשקוט מהמייתי עליהם' כמו שאמר למען ביון לא חמשה ולמען ירושלם לא חשקוט עד יבא כנונה בדקה' ואז כשיבא כנונה בדקה חשקוט וחביטה במכוני והוא בית המקדש חביט בו לטובה: כחוס צח עלי אור' וזה המטר' כמו יפץ ענן אותו' כי כשהיה השמש בהיר על הארץ אחר המטר הוא יפה וטוב לנחמים' כמו שאמר מנונה וממטר דשא מארץ' וכן עב טל בחום קציר הוא טוב' כי בעת הקציר יהיה החום הגדול וכשתעבור עב טל יהיה טוב לכבי אדם לקרר האויר' ואמר טלולא אחר מטר כי המטר יזיק לקציר אבל הטל יטיב ולא יזיק: כי לפני קציר' המשיל גוג ומגוג והגוי הבחי' עמו על ירושלם אחר היסועה לנפץ פורחת' וכשהשליך הפרח יהיה הכן' והכן יהיה בוסר והבוסר גומל מעט מעט עייהו עכבים בשולות' וזה משל על גוג ומגוג שיבא בעם רב סומים ופרשים לבושי מכלול כולם קהל רב כזה ומנן מופסי חרבות וירבו בכל יום' כמו שאמר פרס כוש ופוט אתם כלם מנן וכובע' ופי' לפני קציר' לפני השלמת זמן קציר' כי חצי ניסן וחיי' וחצי סיון יקרא עת הקציר בארבע עתי השנה' ובחצי סיון יהיה פרי הגפנים בוסר בארץ ישראל ברוב' והוא שאמ' יהיה נצה ששב הכן להיות בוסר' והבוסר גומל ומתבסל' והטעם כי כמו שהבוסר גומל יהיה קרוב לבטולו' כן גוג ומגוג כשהיו קרובי לבמור הצלחת עד שיכבשו ירוש' ויבא חצי העיר בגולה' אז יבא ה' וכלם בגוים ההם' זהו וכתת הזול' במזמרות' והזול' הם ויחיות הנפכים הרבים והם קרובי להשמח' והנטישות הם הענפים המתפשטים יקראו שליחות ויקראו' כמו שאמר שלוחותיה נטשו עברו ים: התו' ענינו כרת' והוא מפעלי הכפל שרשו תוז' מדברי רבו' זל רוח תזוית: וכנה' רפה ההא עלתה נצה מפיך הא' ואפשר כי נצה הרפה ההא לקבצה לא לכנוי' וממנו וישלך כזית נצתו: יעזבו' זהו מחנה גוג ומגוג' וכן אמר בכנפיהם יחוקאל אומר לכפור כל בקף ולחית הסדה הקבצו ובאו האספו מסביב על זכאי אשר חני זוכח לכס וגומ' ואמר כי הנה קץ וחורף יהו הפגרים מושלכים' ובאמרנו העוף בקץ והבהמה בחורף' כי העוף יעופף ברוב בימי הקץ והחיות ילכו בימי החורף ברוב' והנה אחר בכנפיהם יחוקאל וקברו בית ישראל למען טהר את הארץ סבעה חדשי' ואך חמ' יעזבו יחדו לעיט ההרים ולבהמת הארץ' זה יהיה בעוד שיתעסקו בקבורתם' ואף על פי כן לא יוכלו לקבד' כולם ויחללו מהם החיו' והעופו' בקץ ובחורף: בעת

רדק

ישעיה יט

רשי

תסב

בעת ההיא יוכלו סיי חומות העולם יוכלו סיי עם ישראל לה' מנחה' כמו שאמר

מפניו כן וסימ' מצויין במסדה רבתא בערך פנה: קשה הקשה ה' פתחין בקריאה וסימ' נמסר בסוף סדר

תחרף: בעת ההיא

יובל-שי ליהוה צבאות עם ממשך ומורט ומעם נורא מזהו והלאה גוי קורקו ומבוסה אשר בזאו נהרים ארצו אל מקום שם יהוה צבאות הרציון: משא מצרים הגה יהוה רלב על-עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים ימם בקרבו: וסכסכתי מצרים במצרים ונלחמו איש-באחיו ואיש ברעהו עיר בעיר ממלכה בממלכה: ונבקה רוח מצרים בקרבו ועצתו אבלע ודרשו אל-האלילים ואל-האטים ואל-האבות ואל-הידענים: וסכרתי את מצרים ביד אדנים קשה ומלך עז ימשל-בם נאם הארון יהוה צבאות: ונשתו מים מהים ונהר יחרב ויבש: והאזניחו נהרות דללו וחרבו יארי מצור קנה וסוף קמלו: ערות על-יאור על-פי יאור וכל מורע יאור יבש נדרף ואיננו: ואנו הדינים ואבלו כל-משליכי ביאור חכה ופרשי מכמת על-פני-מים אמללו: ובשו עברי פשתים שריקות וארנים חורי: והיו שרתיה מרכאים כל-עשי שכר

תחקה כל ימות החורף מכאן חמר משפטו נוב לעתיד לבא פנים עשר חדש: רכב על עב קל' מהרה לסלוח קל מהרה גזרת דברו ליפרע ממזכרים: ונעו אלילי מצרים מפניו' לא יהיה להם כח להציל את עמם מיד שלוחיו של חסור וזה שאמר הנביא פורענות מצרים בלשון הזה מה טלח חמר בלשון הזה לשאר חומה מפני שהם למודים ללקות במדה הזאת ועברתי בארץ מצרי' וכל אלילי מצרים ונדך ארץ מירחין את האל' במכה סכר לקה בה: וסכסכתי מצרים במצרי' סופו מפרט את תחלתו ונלחמו איש באחיו: ונבקה רוח' מתרוקן חכמתו כמו ביקק הארץ: האטים' אחד מן השמות של עז: וסכרתי' כמו וסכרתי ויש עוד לפר' לשון ויסכרו מעיינות תהום חסתמנו וחשכנו: ביד חלוקים קשה' כל לשון חלונת קרני בלשון רבים ואפילו יחד כמו חלני יוסף עד בא חלניו: ומלך עז' מלך חסור: ונסתו מים מהים' ונחרבו מים מן הים' ונסתו' לשון הסאת והסכר לפי שכל טבח ארץ מצרים על ידי נילוס הוא שאין נשמים יורדים שם חלא נילוס עולה ומסקה אותה דרך יאורי' העשויים בדי חדש לפיכך הוא מדמה פורענות שלה ליוכס יאורות: ונסתו מים מהים' ולא יחזיר הים את נילוס לאחוריו וירד נילוס לתוכו ולא יעלה ויסקה את מצרים: ונהר' זה נילוס: והאזניחו' כשהמים מתמעטין הטוט כיכר בהם נ

ועברון סתוא: ההיא יתניה בתוקרבתא לקדם צבאות לעמא אניסא ובזינא ולרת עמא דיתקף מבבו ולחלא עפא אניסא ובזינא דבזו עממא ארעיה לאתרא דאתקרי שמא דין צבאות דשכנתיה בטורא דציון: משל בם דלוט לאשקארה ית מצראי הא' מתגלי בענו יקריה לאתפרעא מסצרים ויתברו טענות מצראי מן קרמיה ולבא דמצראי יתמסי במעיהון: ואגרי מצראי במצראי ויניחו קרב גבר באחיהו ובר בחבריה קרי בקרי ומלכו ב במלכו: ותתמסי רוחא דמצראי במעיהון וחבימהון אסלעס ו ירבעו מן טעון ומן חרשין ומן ברין ומן זכורו: ואמסר ית מצראי ביד רבו קשי ומלך מקיף ישלוט בחון אמר רבו עלמא י צבאות: ויצרון מא מיפא ונהרון יחרוב ויבש: ויצרון נהרותהון ויבשו ויחרבון נהריהון עמיקיא קני וגומא לא יסקון: ויבש רוביה דנהרא ויהי בכיפיה וכל בית מורע נהרון יבש ויחרב ולא יצמח: ויצרון צירי גוניא וירמאבלון כל דהו רמן בנהרא חפתא ופרסי מצרן על אפי מא יצרון: ויבהתון פלחי כתנא דסריקין ומחן מניה מצרן: ויהי אתר בית שתי מתא כבישון אתר דהו עברין סכרא וכנשין

ספתו וכל המרעי עליו הכל יבס ונדף: ואנו' לשון חזני ואלב: הדינים' הם מצרים שדך דגים מנילוס שהוא מתפשט ועולה ביאורי רבי העשוי' על שפתו על פני ארץ מצרים כולה מה שאין כן בכל הנהרות: חכה' חמץ בלעז: עובדי פשתים' זרעי פשתים על הנהר: שריקות' פשתים שסורקין אותן ואורגין מהם מצוות דגים שהן עשויות חורין חורין: חורי' כמו בהמות שדי נקדע לו חלוני: והיו שתותיה מדוכאים כל עושי שכר' פיסקירא בלעז כמו ויסכרו מעיינות תהום שסוכרין המי' היוצאין חק לשפת הנהר ומתפשטו' ונעשי' חגס מים הנקוי' ועומדין במקומן ורבי' שם דני' ואל הנביא סיהו יסורו' חפירותיהן מדוכאי' ויכלו חגימי הסכר שעשו: חגימי

יתן לו חשה וזולתו' ומלך עז הוא מלך חסור: ונסתו' מה שאמר בכנולא וז מייבש הנהר והמפקס מחיתם ממנו הכל הוא דרך משל' לפי שנהר נילוס הוא משקה הארץ עד טלח יבטרכו לנשמים ומהנהר יבא להם רוב הדגים' כמו שאמר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם' ולולי היאור לא היה ישוב במצרים והיתה חרבה מאין חדש כי לא ירדו שם נשמים לפיכך המסיל חורבנה על יד מלך חסור כאלו פסק מהם הנהר' וכן הים הסמוך לנהר טלח יוכל לבא להם דרך ים שום מחיה: ונסתו מוכנין כפעל מענין נסתה גבורתם ענין הפסק הדבר וחבזו: והאזניחו נהרות' כחלקן במלה הזאת' יש חומרים כי ההא לבנין הפעיל כהא הפקידו השממו והאלף נוספת' ויש חומרים כי נהגו בחלף על לשון חרמי אסתיו חמרה אתכריחת רוחי וכתבו ההא על לשון עברית והאלף על לשון חרמית

ואחי' ר' משה פירש כי האלף במקום הא הבין כאלף וכל מלבושי אנאלתי וההא כהא ההשב חשיב את בך במקום אס' כאלו חמר ואס האזניחו' ופירשו כן ונהר יחרב ויבש ואס הנהרות יחרבו ויבשו דללו וחרבו יאורי מצור כי היאור ית מהנהרות כו' כשיבא הנהר ימלאו היאורים מים' וכן קנה וסוף שהם על שפת היאורים קמלו' אחר שאין שם מים' ופירוש האזניחו רחוק' כמו ותזנח משלוס כפשי' וכשיבשו הנהרות הנה רחוק' ופירוש דללו כמו חרבנו' כמו דלו מחנוס כמו' ופירוש מצור מצרים' ופירוש קמלו ככרתו' כמו החפיר לבנון קמל וינתן תרגם יאורי מצור כהריהון עמיקיא: עדות על יאור' עדות תאר לירקות ולדשאים הלחים' וכן ומתערה כאורה רען מתלחלח' ואמר הירקות שהיו סמוך ליאור ועל פי יאור' כלומר על שפת היאור יבס נקף ואיכנו ואחו הדינים' הפסוק כפול בענין במלות טונות' הדינים הם צדי הדגים והם צדים אותן בשני דרכים כשמסליכים חכה והוא כמין מחט שראש כפוף וכנס בפי הדגים ומשפך אותן בה ופורטין גם כן מכמורת והיא הרשת ונתפסים שם הדגים: ואנו' כמו וחבלו' וכן תאחיה ואחיה: ובשו עברי פשתים' פירוש עושי' מתרגמן מעשה עובדי' וכן יכיר מעבדיהם כמו מעשיהם' ואמר כי יבשו עובדי פשתן: שריקות כלום שסורקין הפשתן במסרק והטוב והיפה שבו עושים ממנו הרשתות' וזהו שאמר ואורגים חורי' כי הרשתות הן עשויות נקבים נקבים: חורי' כמו חורים' וכן וחשופי שת כמו חשופים וקדעו חלוני כמו חלונים' ואחר שיבש הנהר יבשו עושי הרשתות לבוד הדגים' ויש מפרשים שריקות הטוב שבפשתן' וכן כקרא בערבי סרק' וכן מפרש' חורי לכני': והיו שתותיה' כמו רשתותיה' וכן כי השתות יהרסון' וכן בדברי רבותינו והוא שמתא דהו מנכו עלה בי תרי' פירוש רשת: מדוכאים' נכבדים כאלו הם נכרתים טלח יסורו' בהם כי אין נהר ואין יאור: כל עושי שכר' וכן כל עושי שכר היו: חגימי

יט

והיה לאות ולעלם זה יהיה למצרים לאות ולעלם כי כל זמן פחיתותן בארץ מצרים לאות ולעלם כי האל יסמך כשחזיקו בארצות: מושיע ורבי גדול כמו על כל רב ביתו כלומר גדול יהיה המושיע שיפלה להם והוא מלאך ה' שיכה בשונאיהם והם כבולים ויונתן תרבו ורבו דיוק זה רובה למר שיפוטו בסוכה: ונודע ה' כי בזה ידעו עוד ויכירוהו מלכד מה שידעוהו מתחילה במנפת מלך חשור גם בעצמם ידעוהו ויכירוהו שיכלם בכל אשר יקראוהו: ועבדו זבח ומנחה ועבדו כמו ועשו מתרנמי מעשה עבדו וכן ועבדת הכדקה והלומים לו' או פירושו כמשמנו ופירושו ועבדו לה' בזבח ומנחה וכן תרבו ונתן ויפלאו בנכם קדישן וברכבין:

רשי

והיה המזב' לאות ולעלם כינס וכן המקו' מושיע ורבי מושיע ושר: מדברו ספת כנען כישראל סכאל כנען: ונודע יי' יהי כח נבורתו כיכר להם: ונגף' לסון מכה הוא: כנף ורפוא' ואחר המכה יברא להם רפואה: ונעתר להם ירצה להם: תהיה מכלה ומהיה דרך כבושה שלכו בה תמיד ממכרי' לאסור: ובה חשור במכרי' תירגם ונתן ויניחון אתוראי במכרי': יהיה ישראל שליטה למכרי' ולאסור ילפלו ולברכ' לפי שלא היתה חומה חסוב בעולם באותו הזמן כמצרים וכאסור וישראל היו סבלי בימי חזו ובימי הושע בן אלה ואמר הנביא על ידי הנס שיעם לחוקיאו יגדל סס של ישראל למעלה ויהיו חסובי כאחת מאלו הממלכו לברכ' ולגדול: אשר ברכו לישראל ברוך עמי ישראל אשר בחרתי לו לעם בהיות במכרי': ומעש' די' הראיתי להם בנבוכד' שהכלחתי באסור ועל ידי חותם ניס' יסובו לחייהו כאלו עתה עשיתי מחדש והם יגע נחלתי ישראל ודונמוזו תי' ופתחת השק מעל מתנך' תי' ותיסר סקא בחרך ודברתי מוכיחי סהר' עז עכסיו לא כיהו לחגור סק סהו חומ' לו להתידה ועוד סהו חומר ונעלך תחלוך זהו סימן לחבלי ופירושו ופתח כמו מפותחו כמותי חומס לחגו סק בדוחק על בשרו כדי סתרה' חקוק בבשרו: מעל מתנך' למעלה ממתנך: ערוס תי' פחית כבנדים קרועים ובלחי' ולא ערוס ממש: סלם סבי ילך כן לחו' ולמפת למכרי' ולכוס סלסוף סלם סביס ינהג מלך חשור את סבי מכרי' ונו' למדנו סכבס תרתן את חסדוד סלם סבי לפני מבלתג של סכחריב סהרי מבלתו היתה בטהביח את סבי מכרי' ותרקה מלך כוס לפני ירושלם בקולרין כשבח לצור על חוקיהו: חסופי סת' כמו חסוף סת והיוד יתירה כיוד חלוני וחורי וסדי' סת בית מוצח הרעיו וכן ויכרות את מדוניהם עד סמותיהם ונמול זה היה להם תחת חס חביהם אשר רחם ערות חביהם ולא כסה אותה מדה כנגד מדה:

יצעקו ו' וסימ' שם יצעקו ולא יענה מפני נאח' והיה לאות ולעלם ליי' ובעת צרתם יצעקו דעורא: נדר ה' קמצין בליש בקריאה וסימ' במסרה רבנא: ברכו ד' בקריאה וסימ' ראה ריח בני כרית' וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו י' צבאות לאמר ברוך' עמאל הששי וששכר השבעי: רגלך ה' חס בליש ויהי לאות ולעלם קדם י' צבאות בארץ מצרים ארי יצלו קדם י' סן קדם דחקיהו ושלח להו פריק רגל' וישבנו: ותתגלי ובורחא די' לאוטבא למצריא ודעון מצריאי למרחל מן קדם י' בעדנא ההיא ויפלהו בנכסת קודשין ובקורבניו ויגדו ברגל קדם י' וישלמו: וימחי י' ית מצרים מחי' ויסנו ויתובו לפולחנא די' ויגבל צלותיהו ויסי יתהו: בעדנא ההיא תהי אורח כבישא ממצרים לאתור ויגיהו אתוראי למצריא ומצריא באתוראי ויפלהו מצריא ית אתוראי: בעדנא ההיא יהי ישראל תליתאה למצריא ולאתוראי ברבא בנו דארעא: דברכיה י' צבאות למימר ברוך עמי דאפקית כמצרים דעל דחבו קרמי אגליתי יתהו לאתור וברו דתבו מתקרו עמי ואחסמתי ישראל: בשתא דאתא רגלתן לאשדוד בר שלח ירתיה סרגון מלכא דאתור ואגית קרבא באשדוד וכבשה: בעדנא ההיא גור י' בד ישעיה בר אמוץ למימר אויל ורטיסר סקא בחרצד ומסנד תשלוף מעל רגלך ועבר בן אויל פחית ויחף: ואמר י' במא דחליד עברי ישעיה פחית ויחף תלת שנין את ומופת על מצריא ועל בושאי: בן ידבר מלכא דאתור ית שבי מצרים וית גלות בוש עולמין וסבין פחיתין ויחפין ויגלן עריה קלן מצרים: ויתברון

והיה לאות ולעלם ליהוה צבאות בארץ מצרים כי יצעקו אל יהוה כפני לחצים וישלח להם מושע ורבי והצילם: ונודע יהוה למצרים וידעו מצרים את יהוה ביום ההוא ועבדו זבח ומנחה ונדרו נדר ליהוה ושלמו: ונגף יהוה את מצרים נגף ורפוא וישבו ער יהוה ונעתר להם ורפאם: ביום ההוא תהיה מסלה ממצרים אשורה ובא אשור במצרים ומצרים באשור ועבדו מצרים את אשור: ביום ההוא יהיה ישראל שליטה למצרים ולאשור ברכה בקדב הארץ אשר ברכו יהוה צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל: בשנת בא תרתן אשודדה בשלח ארתו סרגון מלך אשור וילחם ב באשדוד וילכדה: בעת ההיא דבר יהוה ביד ישעיהו בן אמוץ לאמר לך ופתחת השק מעל מתנך ונעלה רחלך מעל רגלך ועש כן הלא ערום ויחף: ויאמר יהוה באשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף שלש שנים את ומופת על מצרים ועל בוש: כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות בוש נערים ונקים ערום ויחף וחשופי שת ערות מצרים:

נדרו נדר לה' בעת צרת ידו נדרי וישלמו לא סדרו ולא ישלמו אחר שיכלו חלל ס שיסלמו מה סדרו כי יכירו כי ה' הוא המושיע: ונגף ה' יכס וירפאם כדי שיכירו כי הוא המונח והרופא כי בסוכה חל' ובבעקס חלץ יעת' להם וירפא' מיר: ביום ההוא לפי שמתחילה היו מתגרי' זה בזה מצרי' ואסור' ועתה הנותרי מנפת מנחה חשור ורחו יד ה' שהית בהם דעו כי ה' הוא החלהם ומהיה להם חברה וחחו וההב עם מכרי' שידעו כן חת ה' ותהיה מכלה ממצרי' לאסור ומאסור למצרים: ועבדו מכרי' את חשור' פירוס עם חשור סניהס יעבדו את ה' וישראל תהי להם שליטה: ביום ההוא שליטי' שליטת תהיה להם בארצות הא ויהיו ברכה בקרב הארץ שמהיה להם ברכה על שאר הארצות כל זמן שיחזיקו בארצות הא: חשור ברכו ה' כל אחת משלשת ברכו ה' בבחו' ויאמר ברוך עמי מצרי' ששבו לחיו עמי ומעם ידי חשור' שהכירו שהם מעשה ידי וחי הא וחף עוד: ונחלתי ישראל וישראל סכחתי מקדם' ויונתן תרגס היסוקו כלו על ישראל ברוך עמי ונו': בשנת בא תרתן' זה הענין היה בשנת חרבע ע עשרה סנה לחקיהו מלך יהודה שבח על ירושלם ושמע על תרהקה מלך כוס שיכח להלחם עמו וכסע מעס ונלחם עם מצרים ועם כוס וכבסס ובח עם הסבי וחזר לירושלם וקוד' לכן באותה סנה שלח תרתן לאשדוד ולכדה: והא כאמרה כבושה זו ליסעיה כי כמו סלכד מלך חשור אשדוד כן ילכד מצרים וכוס' ויש מפרשים כי סלם סביס קוד' שבח לירושלם מלך חשור היה זה שבח תרתן לאשדוד ולכדה והא כאמרה כבושה זו ליסעיה: כי לסוף סלם סביס ינהג מלך חשור את שבי מצרים ועל כוס' ולפירוסימ' סלם סביס ידבק עם הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף: אמר כי סלם סביס הלך חת ומופת על מצריא ועל בוש כי כן ילכו עם סמות יס לו: בעת ההיא ביד ישעיהו הנביא פורענו מצרי' וכוס דבר בידו' והא לו שיעסה האות בעצמו סיהיה סימן להס וילך ברוס ויחף' ומה שאמר לו ופתחת השק לפי סהיה לובס סק על גלות הסכטיס ומתחבל עליהם' והאמר לו סיפתח אותה השק סהיה חגור על בשרו ועל מתניו ויחלוך נעליו וילך ערוס ויחף: ויעס כן הלך ערוס ויחף הדבר הזה אין לפרשו כמשמעו סנה האל חת הנביא סילך ערוס ויחף חלילה' וכן מה שאמר החל להושע קח לך אשת זנונים' וכן מה שאמר ליחזקאל והעברת על ראשך ועל זקקך תער' וכן מה שאמר לו שיחל עונת סעורי' אפניה כבצעי הבקר' וכל חלונדומים להם חיקס דברים סביה האל לכביחי' לעשותם' אלא הכל היה במראה הכבושה סהיה רוחה הנביא במראה הכבושה סהיה מצוה חותו האל שיעסה כך יהיה עושה כך במראה הכבושה ההוא' וחף על פי שיחריך הזמן כמו בזאת הכבושה סלם סביס ובכבושת הושע וילך ויחף ותהר ותלד בן ואחר כך ותהר ותלד בת כל זה במראה הכבושה' והאף על פי סירחא סהיה זמן רב הכל היה במראה הכבושה בפעס אחת: ונעלך' אמר לסון יחיד דרך כלל' ויונתן תרגס ופתחת השק בהבך הענין ותיסר סקא בחרך: ויאמר' כן שמע במראה הכבושה אחר שהלך ער' ויחף סהיה ה' קורח חותמו והאמר הלך עבדי ישעיהו חות ומופת מה סעסה עבדי ישעיהו זה כאש' כויתו לאות ולמופת על מצרים ועל כוס עסה כן להודיע כי כן ילכו הם לפני סוביהס: כן ינהג' אמ' וחסופי סת אחר שאמר ער' ויחף כי הבנו בלכתס ערומי' הוא סילכו חסופי ערוה כמו סעסה מלך עמון במלכי דוד לבנות' ויכרות את מדוניה' כחביעד סמותיהס: וחסופי' כמו וחסופים' וכן ויקרעו חלוני כמו חלוניס' והדומים להס: וסת' הוא כנוי לעבדו ולערוה' וכן עד סמותיה' והאמר ערות מצרים והוא הדין לכנס כי כבר זכר סניהס' ומה סעסה הענין במצרים לרוב נמתס כמו שאמר עליהס גדלי בסר חשור חמוריס בסרס:

כיד חלוני וחורי וסדי' סת בית מוצח הרעיו וכן ויכרות את מדוניהם עד סמותיהם ונמול זה היה להם תחת חס חביהם אשר רחם ערות חביהם ולא כסה אותה מדה כנגד מדה:

רדק

ישעיה בא

רשי

תסד

עומר תמיד יומם ולילה על משמרת חכמי נצב כל הלילה כלומר ביום ובלילה חגי עומד ומכסה מתי יהיה זה שיכח חיל מדי ופרס ויחריבו בכל לפי שהרעו לישראל וברדס כי אריה חמר על חקוק הנביא חמר ישעיהו כי חקוק עתיד לומר זה חכמי עומד תמיד יומם ולילה פעם עונה ועמד בתוכה כמו שמפרס בתרגום תפלה

והנה זה בח' כשיתפלל על כך יראה כיון רכב חרס ונו': כפלה נפלה בכל תירגס יונתן כפלה ואף עתיד למיפל סתי כפילות שנה אחר שנה תחלה על ידי מדי ופרס ובסל' השבייה על ידי שמים והיתה בכל כפי ממלכות כמהפכת סדום וכן מצינו בסדר עולם ונח בשנה השמונה וזו סל' דריוס ואחריו בשנה השמונה והיתה בכל כפי ממלכות כמהפכת ונו':

לחכיק וקרח חקיק אריה כי כן הוא ב במטריח חשבון ח חקיק כחשבון אריה וית הפסוק כן חמר ישעיהו כביח' קל מסרין ונו' והנ' זה בעוד שהי המכסה מוקיב הנה בח החיל כמו שהיה רוחה קרבו חל העיר: וינן המכסה ויחמר בפלה נפלה בכל הכפל לחוק: סבר' פירוש המשבר' ויונתן תרגם כפלה נפלה נפלה חף עתידה למיפל בכל' רל סתי כפילו רחשונה על ידי מדי ופרס וסנייה על ידי שמים שנחמר והיתה בכל כפי מ ממלכות תפארת גחון כשדי כוההפכת חלה' חת סדום וחת עמורה וזה היתה לעולם כי חותה בכל לא כתייבה עוד לעול כמו שפירסנו למעלה במשח' בכל: מדסתי וכן גרני' יחמר הנביא בלסון החל בכל היא מדסתי שחודש חותה בחיל מדי ופרס כמו שדסין התבואה וכן גרני' כפל עכין במלו שונות כי הכר והתבן יקרא כן גרן לפי שידס ב בגורן: חמר שמעתי חמר הנבואה חמר שמעתי על בכל הגדתי לכס כמו שמעתי והמר לאי ישראל לפי שבעבור ישראל יביא החל ה הפורענות לככל:

שבוה חס' בגביאים וכחובי וסיפ' נספר בסדר ואתחנן: תימא' ד' סל' וא' חס' וסיפ' חדר ותימא' וחברו רדה' ואת דרן ואת תימא' ישבי ארץ תימא' הביטו ארצות תמא' בתרא חס' יוד: כלך ג' וסיפ' כי עלית כלך לגות' אסוף אסוף ועקב' כלך יפה רעיתי:

עמד תמיד יומם ועל משמרת א אנכי נצב כל הלילות: והנה זה בא רכב איש צמר פרשים וען ויאמר נפלה נפלה בכל וכל פסילי אלהיה שבר לארץ: מרשתי וכן גרני אשר שמעתי מאת יהוה צבאות אלהי ישראל הגדתי לכם:

משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל: אמר שמר אתא בקר וגם לילה אס תבעיון בעיו שבו אתיו:

משא בערב ביער בערב תלינו ארצות דרנים: לקראת צמא התיו מים ישבי ארץ תימא בלחמו קדמו גדר: כי מפני חרבות גדרו מפני חרב נטושה ומפני קשרת דרוכה ומפני כבד מ מלחמה: כי כה אמר אדני אלי בעוד שנה בשני שבי וכלה כל כבוד קדר: ושאר מספר קשת גברי בני קדר ימעטו כי יהוה אלהי ישראל דבר:

משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגות: פל יקרהו דערבאי: ותקוף עבדי קרב גברי בני ערבאי ויערו ארי במימרא דיי אלהא דישראל גזיר כן: משל נבואתא על קרתא דיתבא בחילתא דאתנבואו עליה נביא מה לכון ברין ארי סלקתון בולכון לארשא:

משח דומה דומה היא מכני ישמעאל כמו שכתוב ומשמע דומה ומשח חמר הנביא חלי קורא קול הנבואה כי משעיר יבא להם המחרוב חרס ובקרב תבא חליהם הרעה ויסומו שומרים בחומות העיר חומר סיקומו בני חרס מרוב פחדם ויסובבו בעיר וישאלו לשומרים מה מלילה וככל הדבר כדרך השואלים: מה מליל' בא על דרך הסמוכות וכמוהו בא חל חזקיהו בחיל כבד: חמר' ענה להם השומר חתא בקר כלומר הבקר יבא חבל מה תועילו כי גם הלילה יבא אחריו שתבטרכו לשומר עוד מפחד החוב: חס תבעיו בעיו חס תשאלו שאלו: טובו חתיו לשאלו כלומר עוד הלילות תשאלו בזה כי חין לכס בטח מן החובי ויחא זל פיר' כי עתיד

בני עשיר להחריב דומה וקורא הנביא שומר ויפיה והנביא מדבר כאלו בני עשיר קוראי חליו ושואלים לו מה מלילה כלומר מה מלילות וימותם של דומה כל חס הגיע זמן קצם עדין וכלך עליהם והנביא מסיב להם כבר נשלמו הימים והלילות ונח בקר מפלתם טובו עתה עליה ותלחמו ותרגס יונתן כן מטל כס דלוט ונו' ובדברי רבותי זל בספרו של רבי מאיר מכאן כתוב משח דומה משח חרס: חלי קורא משעיר חמר רבי יוחנן חלי קורא מפני עשיר: שומר מה מלילה חמרנו לטעיה רבינו ישעיה וכי מה יבא לנו מתוך הלילה הזה חמר להם המתיו לי עד ששחל כיון ששחאל חור חלס חמרנו שומר מה מליל' חמר להם לא כשחתם סבורין חלח בקר לבדיקים ולילה לרשעים בקר לישראל ולילה לכותיים חמרנו לו חמתי חמת דחטון בען הוא בעי חס תבעיון בעיו וחומריו להם ומי מעכב חמר להם תשובה טובו חתיו: משח בערב נבואה זו חמר' על ערב והם בני בדר' ובית בערב במקום על' כמו כן ינתן בו כי חס הבהמ' חמר חני רוכב בה כמו עליה: ביער בערב תלינו חרמו דרניס חומר כנגד שירות בני דין שהיו עובדי ושבים בערב חמ' עתה במחרב ערב תלינו ביער כי לא תמצאו חללים ללון סס כי חרבו חללי קדר' ויונתן תרגם בחורשא ברמשח יביתון תרגם בערב כמו בערב: לקראת צמא התיו מים: התיו כמו חתיו חומר דרך משל למים שיבאו לקראת הצמא כי בני קדר יהיו גולים ונודדי במדבר ולא ימצאו מים לשנות ויבטי חרץ תימא כשימצאו גולים ונודדים בריך סיקדמום בלחמה: כי מפני חרבות וחס תשאלו מפני מה חס נודדי מפני חרבות שפוטו בארס מפני חרב נטושה שפוטו בארס וכן וינטשו בלחי' כמו ויפוטו ויש מפרשים כמו לטושה ויונתן תרגם שליפח: כי כה חמר' ה' בעוד שנה שנחמר חלי נבואה זו: וכלה כל כבוד קדר' כשני סכרי' שהם מצומצמי' ומדקדק בזמנו לכתת כמו שאנום כעבד ישחף כל וכסכיר יקנה פעלו וכן זאת הסנה תהיה מצומצמת: ושאר מספר קשת' ומה שיפארנו מהס דוני קשת שיברחו והיו מתי מספר: ימעטו יהיו חלכים ומתמעטים כי: ה' אלהי ישראל דבר' לפי שהרעו לישראל כשהגלם מלך חסור חולי בחו בני קדר עש מלך חסור והרעו לישראל בעת שהיו מוליכים חותם בשביה' חו שעברו ישראל דרך חרס בגלותם והרעו להם: משח גיא חזיון נבואה זו כאמרה על ירושלים ויקראה גיא חזיון לפי שהיא מקום הנבואה ומה שקראה גיא והיא הר לכמותה לרעה לפי שהפילה ויטביה לרעתם והשיבו מהר חל בקעה וחיה רחוי' שתקרא עתה הר חלח גיא: מה לך איפה כי עלית כלך לגות דרך בעי העיר לעלות לגנו ולמדולי' בעז שיבאו להם החובי' ויכנסו בעיר בחזקה יעלו לגנות להסגב בהם חו להלח' מהס אכפסות חס יוכלו חמר הנביא כנגד דס' מה לך חלח היית חתמול תשואות מלחה עיר הומיה מה לך עתה שנאכפת חל הכתיש ועלית חל הגנות מפני מה היה זה מפני עונק: תשואות

קאם תדירא ביממא ועל מטרתי אנא מעתר כל ליליא: והא דין אתא רתך אנש ועמיה זוג פרשין ואתיב ואמר נפלת ואף שתדירא למפל בכל וכל צלמי טעוריהא ידקדקון לארשא: מלכין דאומנין לאנחא קרבא יתון עליה למבזחא כהכרעא דאומן למרשית א אדרא חמר נביא דשמעית ירת קל מימרא דיי צבאות אלהא דישראל חותי לכון: מטל כס דלוט לאשקאה ירת דומה עלי אכלי מן שמיא נביא פריש להון ית נבואתא נביא פריש להון מה דעתיד למיתי: אמר נביא אית גבר לצדיקיא ואיות פורענות לרשיעיא אם תיבין אתון טובו עד דאתון יכלין למתב:

מטל כס דלוט לאשקאה ירת ערבאי בחורשא ברמשח יביתון שירת בני דרן: לאפי צחיא פוקו נגדין דמיא דיתבי בארשא דרומא לחמא דאתון אכלין זמינו למערקיא: ארי מן קדם קטול ערקו מן קדם חרבא שליפח ומן קדם קשת מתחא ומן קדם תקוף קרבא: ארי כרנן אמר יי לי בסוף שניא כשני אנרא ויסוף פל יקרהו דערבאי: ותקוף עבדי קרב גברי בני ערבאי ויערו ארי במימרא דיי אלהא דישראל גזיר כן: משל נבואתא על קרתא דיתבא בחילתא דאתנבואו עליה נביא מה לכון ברין ארי סלקתון בולכון לארשא:

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

בזו לון כללם כענין שנחמר בעזרה לעשות לו נשכה כמו לשכה: כשני סכרי' חלקיק בה לצמס האומד כשכיר הנשכר לטניס שמדקדק במועד תשלום שנתו: ושאר' שחרית: קשת גבורי בני קדר' בעלי רובי קשת שהם כאביה שנחמ' בו והיא רובה קשת: גיא חזיון' היא ירוש' גיא שכתבחו עליה רוב נבואות: כי עלית כולך לגנות' כשבא עליהם חיל עולים על גנותיה' לראות חת החיל ולהלחם ורבותינו פיר' על כהני' שעלו על גגו של היכל ומפתחות העזרה ביד' כדאיתחא במס' תענית' ומדרס חגדה חומר שהיו גסי הרוח באיכה רבתי: תשואות

מליל' על ידי מדי ופרס וסנייה על ידי שמים שנחמר והיתה בכל כפי מ ממלכות תפארת גחון כשדי כוההפכת חלה' חת סדום וחת עמורה וזה היתה לעולם כי חותה בכל לא כתייבה עוד לעול כמו שפירסנו למעלה במשח' בכל: מדסתי וכן גרני' יחמר הנביא בלסון החל בכל היא מדסתי שחודש חותה בחיל מדי ופרס כמו שדסין התבואה וכן גרני' כפל עכין במלו שונות כי הכר והתבן יקרא כן גרן לפי שידס ב בגורן: חמר שמעתי חמר הנבואה חמר שמעתי על בכל הגדתי לכס כמו שמעתי והמר לאי ישראל לפי שבעבור ישראל יביא החל ה הפורענות לככל:

כב

ישעיה כב

רדק

תשואות מלאה הארץ / תשואות פירות קול המון העיר מרוב העם אשר בתוכה / וכן תשואות חן חן לה / חלליך לא חללי חרב / כי לא יבאו חן לעיר להלחם עם אויביהם / חלל כאספו חל העיר ומתו בתוכה ברעב והנה חייב חללי חרב חלל חללי רעב / כל קצינך גדלו / קצינך ורחשך סגדו וברחו / מקשת חסרו / כלומר רובי קשת סגדו / אחריהם השיגו וחסרו אותם / והם צדקיהו ושדו סגדו ויבאו מירושלם לילה ולדפוח אחריהם הכשדים ותפסום / כל נמחך / פירוש כל הנמחכים בתוך העיר חסרו / וכן אשר מרחוק ברחו שחטבו להמלט חסדונם כן / על כן אמרתי / דברי הנביא חל חסדונם / שנו מני / כלומר הרפו ממני / תנחמוני כי אמרר נפשי בבכי שאבכה /

א תחיצו לנחמני / ככל ענין במלל סוכות / אמר חל תדחקו לנחמני על פד בת עמי כי רב הוא מלהנחם עליו / כי יום מהומה / ענין שברי כמו והוא מהומה גדולה / מבוסה / ענין הדמיוס והנחול / כמו כפנר מובס / בוסס כטיט חונות / מבוכה / ענין בלבול / כמו נכוכים הם בלתי / מקרקר קיר / הורס הקיר כע משרש עוקר השורש / ומה שאמר קיר תוספ ביאור / כי די לו במקרקר / וכן לנכח נכח / ותשרש שרשיה / ויקסמו קסמים / ענין מקרקר קיר שהרסו הכשדי חומת ירושלם / כמו שכתוב ותבקע העיר / ואומר ויכיתנו חת חומת ירושלם / ושועל ההר היוצאים מן העיר הולכי ונעק / מהר חל הר ומגבעה א נבעה / וינתן תרנס מבלטין במיא מקפין מגדליה ברישי טוריה / ועילס / פירוש בני עילס / כסאו אספה / במדים וקשת להלחם על ירושלם / וכן קיר והיא עיר למלך אסור / כמו שאמר ויגלו ק קירה / וכן בניקיר גלו המגני לנח למלחמה על ירוש / ערה / ענין גלוי / כמו חת מקורה הערה / ויש לכרס קיר כמשמעו כותל וערה

תשואות ד' בקריאה וס' תשואות מלאה עיר הוסייה / תשואות חן חן לה / תשואות נגוש לא ישמע / תשואות סכתו / הוסייה ג' ב' מל' וא' חס' וסי' תשואות מלאה / המיה היא וסודרת / אשת כסילות הוסייה / הוסייה דסודרת חס' / שתו ד' מלעיל וסי' נמסר בסדר כי תשא / ותבט ג' בקריא' וסי' ותבט אשתו מאחריו ותדו נציב / ותבט ביום ההוא אל נשק' / ותבט עיני בשודר' אנך /

מן קדם אתרנושא דאתמליאת / קרתא משבחתיא כרפא הדאה / קטיליך לא אתקטילו בכרפא / ואף בקרפא לא מתו / כל שלטוניך אטלטלו כחדא מן קדם / מתח קשתא גלו כל דאשתכח ביד / אתקטלו כחדא מרחיק ערקו / על כן אמרית שבוקו מני אבכי / במרר לא תתבעיתו לנחמותי על תבר פנשתא דעמי / ארי יום רבוש ואתדשא וקטול קדם / אלהי צבאות על קרתא דיתבא / בחלתא דאתנביאו עליה נבייא / מבלשין בתניא מקפין מגדליה / ברישי טוריה / ועילמא נטלו / זין פרנד אגש ועמיה זוג פרשין / ועל שור דבכו תריסין / והנה שפר משרד אתמליאו דרתיבך / ופרשין ממנן על תרעין / ונלי ית משמורית בית יהודה ואסתבי בעדנא ההיא על זין בית גניו / מקדשא / וית פלוגת קרתא דרוד / חזיתון ארי סגיאת ובנשתון ית / עפא למי ברכתא ארעיתא / וית בתי ירושלם מניתון ותרעתת / בתניא לתקפא שורא / ומקניא עבדתון בין שוריא למי / ברכתא עתיקתא ולא אסתבלתון / בדעברה ורי בראה מלקדמין לא חזיתון / ואכלי נביאי דני אלהים צבאות ביומא ההוא / למבכי ולמספר ולגוזו ריש ולמיסר סקין / והא

תשואות / מלאה / עיר הוסייה / קרייה / עליוה / חלליך / לא חללי / חרב / ולא / מתי / מלחמה / כל / קצינך / נדרו / יחד / מקשת / אסרו / כל / נמצאיך / אסרו / יחדו / מרחוק / ברחו / על / כן / אמרתי / שעו / מני / אמרר / בבכי / אל / תאיצו / לנחמני / על / שר / בת / עמי / כי / יום / מהומה / ומבוסה / ומבוכה / לאדני / יהיה / צבאות / בני / חזיון / מקרקר / קר / ושוע / אל / ההר / ועילס / נשא / אשפה / ברכב / ארס / פרשים / וקיר / ערה / מנן / ויהי / מבחר / עמקיך / מלאו / רכב / והפרשים / שת / שתו / השערה / ויגל / את / כסך / יהודה / ותבט / ביום / ההוא / אל / נשק / בית / היער / ואת / בקיעי / עיר / דוד / ראיתם / כי / רבו / ותקבצו / את / מי / הברכה / התחונה / ואת / בתי / ירושלם / ספרתם / והתצו / הבתים / לביצר / החומה / ומקוה / עשיתם / בין / החמתים / למי / הברכה / הישנה / ולא / הבטתם / אל / עשייה / ויצרה / מרחוק / לא / ראיתם / ויקרא / אדני / יהוה / צבאות / ביום / ההוא / לבכי / ולמספר / ולקרה / ולחגר / שק /

רשי

תשואות מלאה הארץ / עיר שהיה מליחה / תשואות קול רוב חסד הוסייה / ועליה עכשו מה לך מתחבלת / חלליך לא חללי חרב / טובים היו חילוי חללי חרב היו מעכשו שהם חללי רעב / כל קצינך נדרו יחד / צדקיהו ושדו סגדו ויבאו לברוח לילה / מקשת חסרו / אשר מחימת המורים חכים בקשת היו כאשרי להסגר בתוך העיר וכל הנמחכים בו חסרו יחד בזיקי / ורובן מרחוק ברחו קודם לכן / שעו מני / חללו ממני כך הקנה חומר למלאכי השרת / מובס / מרמס כמו בוססו חת נחלתי וכמו בניבורי / בוסים בטיט חונות / מקרקר קיר / יום קירקוד קיר החומה / ושועל ההר / ויקול שועה לנוס חל ההר להמלט / נשא אשפה חסמות חבי קייבך / בלעז / וקיר ערה מנן / תירב יונתן ועל סורח דבכו תריסין והוא כמו ערות על יחור ומתערה כאורח רען / ויש לכרס וקיר ערה מנן קיר עס העיר כמו ויגלה קירה בני חותה מדינה גילו מנייה על ירוש / שנת שתו השערה / שמו מנור על השערים ודומתו ים במלכים במלחמ' בן הדד סימו על העיר / ויגל / לשון גלוי / מסך יהודה / הוא בית המקדש שהיה מנן ומיסק ומסכך עליהם / ותבט ביום ההוא / תחבולות להלחם בש / חל נשק בית היער / הם המגינים שלט מאות ומאותים פעשה שלמה ויתנס היעך בית יער הלכנון / בקיעי עיר דוד / בקיעי החומה ראיתם כי רבו / ונקבצו חת מי הברכה / יונתן תירנס ונשתון ית עמא למי ב בריכתא ארעיתא שהיא חלל בקיעי עיר דוד להלחם עם לפי שראית' שיש עם תורפה לירושלם ונחה ליכבש מושם / ואת בתי ירושלם ספרתם / כמה בתיים יש לכל אחד שיתצו מהם לפי חשבון כדי לקחת האבנים והעצים לכצר חת החומה / לככר לחוק לשון ערים בצורות / ומקוה עשיתם / חס מים להין חוקי לעיר / בין החומות / החומה כפולו חיל וחומה נבן מי הברכ' הישנה / ולא הבטתם אל עושיה / ואם תאמרו אף חזקיהו עשה כן שכן ויתחוק ויבן חת כל החומ' הפרוצ' ועל על המגדלי' ולחצה החומה האחרת ויחזק חת המלח' עיר דוד חזקיהו ביי' אהי ישראל בטח וגו' / אבל עתה בימי יהויקי' נצדקיהו לא הבטת' אל עושיה / ויוצרה מרחוק / מאז שברח חת העולם עלת' ירושלם ובית המקדש במחשבה / לא ראית' / לא חשבתם /

ענין דבוק / וכן בדברי רבותי / זל מעורה בטרפשי / כירוש דבוקה / וכירוש הפסוק עילס נשא אשפה לירות החכים חל ירושלם / וכן דבק חל החומה המגינים לחתור החומה תחמיה להפילה / וכן תרנס יונתן ועל סוריא דבכו תריסין / ברכב חרס פרטים / תרנס יונתן ברתך חס ועמיה זוג פרסין / ויהי מבחר עמקיך / חומ' ככנד ירושלם מבחר חרבך ימלא ברכבי האויבי' / ואמר עמקיך כי הרב לא ילך בהרים חלל בעמקים / שות שתו / שמו פניהם לשערי ירושלם להלחם / ויש מפרשים כלחמו' וכן ופה יסית בגחון גליך ילחם / וינתן תרב' עמקיך משריך / ושות שתו ממנן על תרעין / וכן וישמיו על העיר / לל הפרס' שמו עסקם וכלי מפכס לכבוש העיר / שות שתו / שמו כלו המנור חל השער / ויגל חת מסך יהודה / גלה האויב חת מסך יהודה שהיו סבורים שהיו מסוככין שלא תבא עליהם רעת האויב מפני בית המקדש שהיה שנתן עם שלמה מגינים ונתן עיניך בהם להביאם חל ירוש' / כלומר הכימות עמך למלחמה ולא לתשובה ומעשים טובים / כלומר הבטתך היתה חל הנשק ולא חל האל / כמו שאמר ולא הבטתם אל עושיהו / וינתן תרנס חל נשק בית יער על זין בית גניו מקדשא / ואת בקיעי עיר דוד ראיתם / פרצות שהיו בחומות עיר דוד היא ציון ועשיתם הכנה לכנות אותם פרצות / ותקבצו חת מי הברכה התחמנה / מי הברכה שהיו מתפורים ממנה ולחך קבצתם אותם לתוכה להיות המים מוזמנים לעשות בהם חמר לבנין הפרצות / וברכה היא חרין בנוי בחבנים מתקבצים בה מי גשמים / ואת בתי / הנה הכינות המים / וכן הכינות האבני' ספרתם הבתי' ומי שהיה לו בית יתר נתצתם אותו לכנות פרצות החומה מאותם האבנים / ונתצו / תו' השרש רפה ומפטא להדגש כי שרשו נתן / לככר / ענינו לחזק מן ערים בצורות / ומקוה / בקמך בטקל משרה / עוד עשיתם הכנה למים בין שתי החומות סמוך למי הברכה הישנה עשיתם עם חלק סיקונו בני מי גשמים כל אלה ההכנות עשיתם מפני האויב כדי להניל ירושלם מיודו / ולא הבטתם אל עושיה / ולא הבטתם חל הבורח אשר עשה אותה ותקנה עד הנה ושמרה / מי שיצר לירושלם זה זמן רב / ורחוק להשרות שכינתו בה ובחר אותה מכל הארצות לא ראיתם אותו לשוב חליו / ובדרש ויוצרה מרחוק לא ראיתם מי שברח אותה קודם שנברח העולם / כמו שאמר רבותינו זל' דברים נברחו קודם שנברח העולם וחלו הן בן עדן ותורה ונדיקים וישראל וכסא הכבוד וירושלם ומשיח בן דוד / ואף משמעות הדרש הזה כמו שמבינים אותו המון התלמידים חלל פירוש שעמדו בכח להבראות קודם שנברח העולם לפי שהדברים האלה הם תכלית בריאת העולם / ויקרא / קרא ה' על ידי הנביאים כבואה זו טרם היתה הפורענות כדי שיבכו ויספדו ויקרחו ויחגרו טק וישוכו בתשובה שלמה לפני האל יתברך וינחם על הרעה והם לא עשו כן חלל הנביאים כבואה זו והנה

ענין דבוק / וכן בדברי רבותי / זל מעורה בטרפשי / כירוש דבוקה / וכירוש הפסוק עילס נשא אשפה לירות החכים חל ירושלם / וכן דבק חל החומה המגינים לחתור החומה תחמיה להפילה / וכן תרנס יונתן ועל סוריא דבכו תריסין / ברכב חרס פרטים / תרנס יונתן ברתך חס ועמיה זוג פרסין / ויהי מבחר עמקיך / חומ' ככנד ירושלם מבחר חרבך ימלא ברכבי האויבי' / ואמר עמקיך כי הרב לא ילך בהרים חלל בעמקים / שות שתו / שמו פניהם לשערי ירושלם להלחם / ויש מפרשים כלחמו' וכן ופה יסית בגחון גליך ילחם / וינתן תרב' עמקיך משריך / ושות שתו ממנן על תרעין / וכן וישמיו על העיר / לל הפרס' שמו עסקם וכלי מפכס לכבוש העיר / שות שתו / שמו כלו המנור חל השער / ויגל חת מסך יהודה / גלה האויב חת מסך יהודה שהיו סבורים שהיו מסוככין שלא תבא עליהם רעת האויב מפני בית המקדש שהיה שנתן עם שלמה מגינים ונתן עיניך בהם להביאם חל ירוש' / כלומר הכימות עמך למלחמה ולא לתשובה ומעשים טובים / כלומר הבטתך היתה חל הנשק ולא חל האל / כמו שאמר ולא הבטתם אל עושיהו / וינתן תרנס חל נשק בית יער על זין בית גניו מקדשא / ואת בקיעי עיר דוד ראיתם / פרצות שהיו בחומות עיר דוד היא ציון ועשיתם הכנה לכנות אותם פרצות / ותקבצו חת מי הברכה התחמנה / מי הברכה שהיו מתפורים ממנה ולחך קבצתם אותם לתוכה להיות המים מוזמנים לעשות בהם חמר לבנין הפרצות / וברכה היא חרין בנוי בחבנים מתקבצים בה מי גשמים / ואת בתי / הנה הכינות המים / וכן הכינות האבני' ספרתם הבתי' ומי שהיה לו בית יתר נתצתם אותו לכנות פרצות החומה מאותם האבנים / ונתצו / תו' השרש רפה ומפטא להדגש כי שרשו נתן / לככר / ענינו לחזק מן ערים בצורות / ומקוה / בקמך בטקל משרה / עוד עשיתם הכנה למים בין שתי החומות סמוך למי הברכה הישנה עשיתם עם חלק סיקונו בני מי גשמים כל אלה ההכנות עשיתם מפני האויב כדי להניל ירושלם מיודו / ולא הבטתם אל עושיה / ולא הבטתם חל הבורח אשר עשה אותה ותקנה עד הנה ושמרה / מי שיצר לירושלם זה זמן רב / ורחוק להשרות שכינתו בה ובחר אותה מכל הארצות לא ראיתם אותו לשוב חליו / ובדרש ויוצרה מרחוק לא ראיתם מי שברח אותה קודם שנברח העולם / כמו שאמר רבותינו זל' דברים נברחו קודם שנברח העולם וחלו הן בן עדן ותורה ונדיקים וישראל וכסא הכבוד וירושלם ומשיח בן דוד / ואף משמעות הדרש הזה כמו שמבינים אותו המון התלמידים חלל פירוש שעמדו בכח להבראות קודם שנברח העולם לפי שהדברים האלה הם תכלית בריאת העולם / ויקרא / קרא ה' על ידי הנביאים כבואה זו טרם היתה הפורענות כדי שיבכו ויספדו ויקרחו ויחגרו טק וישוכו בתשובה שלמה לפני האל יתברך וינחם על הרעה והם לא עשו כן חלל הנביאים כבואה זו והנה

עברו תרשישה' אמר כנגד הסוחרים אשר בצור עברו לכם תרשישה כי צור תחרב ותרשיש גם כן על הים והיו סוחרים באים אליה חבללה כמו אל צור' ועתה חץ לכם עוד מסחר אל צור ועברו לכם תרשישה: הלילו יושבי חי' יושבי חי' הים הלילו כי חרבה עיר סחורתכם' ולדעת יונתן חומר כנגד חנסי העיר שתרנס עברו גלו למדינת ימא: הזאת לכם' אמר כנגד חנסי העיר הזאת חשבכם שתהיה לכם צור שהיתה עליה מרוב כבודה והיתה מימי קדם ועתה יובילה רגליה לבור מרחוק' כלומר לגלות מארצה ולבור בארץ שהיא מרחוק' וחמר רגליה' כלומר כי על כחה יוליכה רגליה ללכת בגלות' וזהו על דרך שאמר רגליה דבר חנסי חינון ערבין ביה לאתר דמתבעי תמן מובילי' ימיה' וקדמתה' טס

רשי

עברו חספי צור לברוח לתרשישה: הזאת לכם עליה' הרי נפלה לפניכם ויחמר לכם הזאת העיר שהיתה עליה בעיניכם אשר מימי קדם קדמתה היתה עליה עכשו יובילה רגליה מרחוק לברקס לה מנוח: כענינה' תגריה כמו כנען בידו מאזני מרמה ולא יהיה כנעני עוד: כל כבי' מצב חוק: עברי חרץ' לגולה: כיחור' כיחור הזה שוולה ומתפסט: בת תרשיש' צור היושבת בים תרשיש: חץ מוח' חץ לך עוד חוק וחזור לשנס מתניס מוח לסון חזור כמו ולמוח תמיד יחבריה וכל חזור לשון חוק: ירו נטה' הנוטה: י' צוה אל כנען' צוה את קורחיו על כנען: לשמיד' כמו להסמיד וכן ללכת לביד בחרעאל כמו להגיד וכן לשמיע קול תודה כמו להשמיע: מענינה' צור וצדון משל כנען היו כמו שנאמר' את צדון בכורו: כתיס' אל חרץ כתיס קומי עבדו גם טס לא ינוח לך למה חני חומ קומי עבדו הן חרץ כשדים זה העס לא היה אשר לא כדי הוא להיות עם טהס נקדחו הגוי המר' והנמחר עם שוטה הוא מן הבריו שהקבה מתחרט עליהן על סכרחס כמו שסנינו שלסה הקבה מתחרט עליהם במסכת סכה: חשור יסדה' להשכין

תרשישה ד' בקריא' וסימ' עברו תרשישה הלילו' וקס יונה לברוח תרשישה ב' בפסוק קדמאה' ובתראה על על כן קדמתי לברוח תרשישה' וחד ובניין אלישה ותרשישה דדה: נכבדו' בקריא' וסימ' כנעניה נכבדי ארץ' לחלל גאון כל צבי' נכבדי מים: יסדה ד' בקריא' וסימ' אשר יסדה לציים' כי הוא על ימים יסדה'

עברו תרשישה הלילו יושבי חי: הזאת לכם עליונה מימי קדם קדמתה יבילה רגליה מרחוק לגור: מי יעץ זאת על צר המעטירה אשר סחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ: יהוה צבאות יעצה לחלל גאון כל צבי להקל כל נכבדי ארץ: עברי ארץ כיאר בת תרשיש אין מוח עוד: ירו נטה על הים הרגיו ממלכות יהוה צוה אל כנען לשמר מעונינה: ויאמר לא תוסיפי עוד לערוז המעשקה בתולת בת צידון כתיים קומי עברי גם שם לא ינוח לך: הן ארץ כשדים זה העס לא יהיה אשר יסדה לציים הקימו בחינני עוררו ארמנותיה שמה ל למפלה: הלילו אניות תרשיש כי שדר מעוזכן:

שויתא לרמחמרא: אילילו נחתי ספיני יפא ארי אתבזיוו כחזי תוקפכוון ויהי בארץ יסדה לעולם' ואגדתו על ארץ יסדה: שמה נ' בקריא' וסימ' שמה למפלה' שמה לשממה' ושמה לאלמות ישות לערפל:

בה ייס של ספינותי בירכיו גדולות כמו צי חריר: הקימו בחוניו' הס הקימו מנדונתיהם על צור' בחוניו לשון עופל ובוחן בירפריץ בלעו' ששוסף למצור על הכרכים: עוררו ארמנותיה' יחריבו לשון ערו לשון נתיצה עד היסוד:

אמר כי יבא כנהר צר ונחנה תעברי לבת תרשיש' כלומר לעדת תרשיש' כמו בת ציון' ותרשיש גם כן על הים סמוך לצור' וחומר שתעבור אל תרשיש כי חץ מוח עוד' כלומר חץ לך עוד חוק בארץ' ובת תרשיש חסר למד השמוס' כמו יובא ירוסלם' ובמוהו רבים: ירו נטה' הקבה נטה ירו על הים' רל על צור שהיה על הים וכל עושרה מהים' וכאלו הקבה נטה ירו על הים שלא יבא לצור עוד דרך ים כל עובר ים כי הרגיו הממלכות אל צור שהיה כנען' כלומר שהיה עיר כחורה כמו שפירס כנעניה: צוה' לכבוד נכר שיבא עליה לשמיד מעונינה' אוייה פירוש הפסוק כן' והוא טב למה שאמר למעלה הטס צבאות יעצה' אמר לא יהיה זה פלא בעיניכם חס ה' צוה להחריב צור כי כן צוה ונטה ירו על הים בטביעת פדעה ומצרים' וכן הרגיו ממלכות רבות כסיוחן ועוב וזולתם' והוא שבוה על חרץ כנען לשמיד מעונינה חף על פי שהית' חרצם ערים גדולות ובצורות בשמים הוא צוה להשמיד כל המעושים ההם וישחלל במצותו וברצונו כבשו הכל לא היתה קריה אשר טגבה מהם: לשמיד' כמו להשמיד' וכן בחסרון הה' ולפילירך' ולטבית עניי חרץ' והדומים להם: מעונינה' הלון במקום אות הכפל שהיה משפטו מעונינה ולהקל הקריחה החליפו אות הכפל בלון' וכן כי לא תמנו כמו תממו: ויחמר' החל חמר כנגד צור' ומה שאמר לא תוסיפי עוד לעלו לא חמר עוד לעולם שהרי לשבעים שנה חזרה לאייתה חלא פירוש עוד לזמן רב' וכן ולא יספו עוד גדולי חרס' ועמלו לא יזכר עוד: המעוסקה' חמר וחת בת צדון גם כן' קומי עברי לך לארץ כתיי' כי חרבה צור שהיא באה חליך בשחורה שהיתה שכנה לך ואין לך עוד מעמד וחת מעוסקה מצד צור' גם חפסר כי צדון גם כן החריב נכוד נכר כשהחריב צור כי סמוכות היו' וחמר המעוסקה שעוסקה עס צור' וכן נכח על סתיהן יוחל' וחמר וגם מה חת לי צור וצדון ובו' קל מהרה חשיב גמולכם בראשיכם' חבל צור היא העיקר' לפי כאמרה הנבואה על צור' וחמר בתולת לפי שלא נכבסה עד הים' וכן בתולת בת ציון' בתולת בת יהודה' קורח העיר בתולה קודם שיכבסוה ותהיה ברשות אחר כי היא כבתולה קודם בואה לרשות בעל' כתיים' בסני יודין כתוב ולא קרי' כי החירק בתיו ולא ביוח וחמד הוא' כמו עבריים ועברים: הן חרץ' הנה בבל וכניה וכל שאר הארץ שהיא חרץ כשדים הים זה העס לא היה טס מקדם כי חשור יסדה לציים' כמו שאומר בתורה מן הארץ ההיא יבא חשור ויבן חת נכוה וחת רחובות עיר וחת כלל' וכשדים היו בני כטע בן חמר וכבשו הארץ הזאת והיא נקראת היום חרץ כשדים ואשור מקדם על כן נקרא הארץ ההיא בכלל חשור' והמולכים עליה נקראים מלכי חשור' חבל היא היום לכבל ולכשדים כי הם כבשוה והם הקימו בחוניו טהס היום' ועוררו ארמנותיה שהיו בה מתחלה ושמה למפלה' ובחמרו שמה לשון יחיד הוא חומר על מלכם' ובכלל על הגויים' ופי לציים כמו לפכו יכרעו ציים' לעס לציים' והם השוככים במזכר בארץ ציה' וחמר כי חשור יסדה חרץ שהיו שוככים בה אותם שהיו יושבי אהלים בציה קודם זה' וחמר ענין הפסוק על צור' כלומר חלי יהי הדבר הזה פלא בעיניכם חס תחרב צור כי הנה חיל כשדים שצאים להחריבם חרצם גם כן היתה לאחר מתחלה ואחר כן לקחוה הם מהראשונים והם עוד יקחוה אחרים מהם' כי כן מנהג העולם זה עולה וזה יורד להודיע כי החל הוא חזון כל הארץ' ופי בחניו מגדליו' כמו עפל ובחן' ופירוש עוררו טברני' כמו ערער תתערער' ויש מפרשים הן חרץ כשדים על צור' כלומר זאת העיר חרץ כשדים היא כי זה העס לא בנה אותה חלא חשור יסדה לספינותיו: ציים' ספינות כמו וצי חריר' והם ערי חשור הקימו מגדליו ועתה בלו כשדים עס נכוד נכר זעוררו ארמנותיה ושמה למפלה' ויש מפרשים הן חרץ כשדים גדולים הם ממך והבורח עתיד להחריבה על ידי פרס ומדי והוא עתיד להחריבה ולטמה עד שיחמרו רוחיה זה העס לא היה' וכן חשור יחריב החל חרצו ותהיה מיוסדת לציים ולחיות והם הקימו מגדלים והוא שמה למפלה: הלילו' שהייתם באים בספינות לשחורה לצור או לצדון וכיון שחברבו הלילו כי חמד סכרכם כי צור היה מעוז לכם שהייתם באים טס עם הסוחרים:

כל צבי' כלומר כל חרץ צבי וחפץ יספל נאגס ויחולל כסירחו חרבן צור יעשו קל וחומר בעצמם והיו בעיניהם נקלים ומחוללים: עברי חרץ' מהרה וגלי מסס: כיחור' ים מצרשים כיחור מצרים שובח ממקומו ומתפסט כן תבחי ממקומך חנה וחכה' חן יהיה פירושו כמו יחור שעובר במהרה' ועל הדרך היה המסיל במקום

אחר כי יבא כנהר צר ונחנה תעברי לבת תרשיש' כלומר לעדת תרשיש' כמו בת ציון' ותרשיש גם כן על הים סמוך לצור' וחומר שתעבור אל תרשיש כי חץ מוח עוד' כלומר חץ לך עוד חוק בארץ' ובת תרשיש חסר למד השמוס' כמו יובא ירוסלם' ובמוהו רבים: ירו נטה' הקבה נטה ירו על הים' רל על צור שהיה על הים וכל עושרה מהים' וכאלו הקבה נטה ירו על הים שלא יבא לצור עוד דרך ים כל עובר ים כי הרגיו הממלכות אל צור שהיה כנען' כלומר שהיה עיר כחורה כמו שפירס כנעניה: צוה' לכבוד נכר שיבא עליה לשמיד מעונינה' אוייה פירוש הפסוק כן' והוא טב למה שאמר למעלה הטס צבאות יעצה' אמר לא יהיה זה פלא בעיניכם חס ה' צוה להחריב צור כי כן צוה ונטה ירו על הים בטביעת פדעה ומצרים' וכן הרגיו ממלכות רבות כסיוחן ועוב וזולתם' והוא שבוה על חרץ כנען לשמיד מעונינה חף על פי שהית' חרצם ערים גדולות ובצורות בשמים הוא צוה להשמיד כל המעושים ההם וישחלל במצותו וברצונו כבשו הכל לא היתה קריה אשר טגבה מהם: לשמיד' כמו להשמיד' וכן בחסרון הה' ולפילירך' ולטבית עניי חרץ' והדומים להם: מעונינה' הלון במקום אות הכפל שהיה משפטו מעונינה ולהקל הקריחה החליפו אות הכפל בלון' וכן כי לא תמנו כמו תממו: ויחמר' החל חמר כנגד צור' ומה שאמר לא תוסיפי עוד לעלו לא חמר עוד לעולם שהרי לשבעים שנה חזרה לאייתה חלא פירוש עוד לזמן רב' וכן ולא יספו עוד גדולי חרס' ועמלו לא יזכר עוד: המעוסקה' חמר וחת בת צדון גם כן' קומי עברי לך לארץ כתיי' כי חרבה צור שהיא באה חליך בשחורה שהיתה שכנה לך ואין לך עוד מעמד וחת מעוסקה מצד צור' גם חפסר כי צדון גם כן החריב נכוד נכר כשהחריב צור כי סמוכות היו' וחמר המעוסקה שעוסקה עס צור' וכן נכח על סתיהן יוחל' וחמר וגם מה חת לי צור וצדון ובו' קל מהרה חשיב גמולכם בראשיכם' חבל צור היא העיקר' לפי כאמרה הנבואה על צור' וחמר בתולת לפי שלא נכבסה עד הים' וכן בתולת בת ציון' בתולת בת יהודה' קורח העיר בתולה קודם שיכבסוה ותהיה ברשות אחר כי היא כבתולה קודם בואה לרשות בעל' כתיים' בסני יודין כתוב ולא קרי' כי החירק בתיו ולא ביוח וחמד הוא' כמו עבריים ועברים: הן חרץ' הנה בבל וכניה וכל שאר הארץ שהיא חרץ כשדים הים זה העס לא היה טס מקדם כי חשור יסדה לציים' כמו שאומר בתורה מן הארץ ההיא יבא חשור ויבן חת נכוה וחת רחובות עיר וחת כלל' וכשדים היו בני כטע בן חמר וכבשו הארץ הזאת והיא נקראת היום חרץ כשדים ואשור מקדם על כן נקרא הארץ ההיא בכלל חשור' והמולכים עליה נקראים מלכי חשור' חבל היא היום לכבל ולכשדים כי הם כבשוה והם הקימו בחוניו טהס היום' ועוררו ארמנותיה שהיו בה מתחלה ושמה למפלה' ובחמרו שמה לשון יחיד הוא חומר על מלכם' ובכלל על הגויים' ופי לציים כמו לפכו יכרעו ציים' לעס לציים' והם השוככים במזכר בארץ ציה' וחמר כי חשור יסדה חרץ שהיו שוככים בה אותם שהיו יושבי אהלים בציה קודם זה' וחמר ענין הפסוק על צור' כלומר חלי יהי הדבר הזה פלא בעיניכם חס תחרב צור כי הנה חיל כשדים שצאים להחריבם חרצם גם כן היתה לאחר מתחלה ואחר כן לקחוה הם מהראשונים והם עוד יקחוה אחרים מהם' כי כן מנהג העולם זה עולה וזה יורד להודיע כי החל הוא חזון כל הארץ' ופי בחניו מגדליו' כמו עפל ובחן' ופירוש עוררו טברני' כמו ערער תתערער' ויש מפרשים הן חרץ כשדים על צור' כלומר זאת העיר חרץ כשדים היא כי זה העס לא בנה אותה חלא חשור יסדה לספינותיו: ציים' ספינות כמו וצי חריר' והם ערי חשור הקימו מגדליו ועתה בלו כשדים עס נכוד נכר זעוררו ארמנותיה ושמה למפלה' ויש מפרשים הן חרץ כשדים גדולים הם ממך והבורח עתיד להחריבה על ידי פרס ומדי והוא עתיד להחריבה ולטמה עד שיחמרו רוחיה זה העס לא היה' וכן חשור יחריב החל חרצו ותהיה מיוסדת לציים ולחיות והם הקימו מגדלים והוא שמה למפלה: הלילו' שהייתם באים בספינות לשחורה לצור או לצדון וכיון שחברבו הלילו כי חמד סכרכם כי צור היה מעוז לכם שהייתם באים טס עם הסוחרים:

רשי

ישעיה כד

רדק

ונשכחת צור... לפי שמזכירה בלשון נכחי לשון זונה חמר ונשכחת כזונה ששכחה

והיה ביום ההוא... ביום שתחרב צור יהיה נגזר עליה שתהיה נשכחת שבעים שנה

חלילה לשוב לקדמותה: כשירת הזונה... שדוהה שאין פונה חליה ונושאת קול ערב ונעי' בשר חולי

סחרה ד' בקריא' וסימ' ויהי סחרה ואת ננה קדש לוי' לא יאצב' בפסוק' כי טוב סחרה

כי טוב סחרה לא יבדד' בלילה: והארץ ח' רפ' וסימ' נמסר בסדר בהר סיני וביהושע סימ' י: אבל ג' וסימ' אכל תרש אמללה גפן' אמללה ארץ החפיר' לעגלות בית און יגורו' וא' ואכל העל זאת לא תרנו:

ויהי בעדנא ההיא ותתרחק צור... שבעין שנין ביומי מלפא חר מסוף שבעין שנין יהי לצור פתושבתח

ויהי ביום ההוא ונשכחת צר שבעים שנה בימי מלך אחד מקץ שבעים שנה יהיה לצר כשירת הזונה: קחי כנור סבי עיר זונה נשכחה

הא' יי מבין ארעא ומסר לה לסנארה ותחפי בהתא אפי רברקהא על דעברו על אוריתא ויבדר ית דיתבין ברה:

הנה יהיה בוקק הארץ וכולקה וענה פניה והפיץ ישביה: והיה כעס בבהן בעבר בארצו בשפחה כ

אתאבלת חרובת ארעא צדיאת חרובת תבל ספו תקוף עמא דארעא: וארעא חבת תחורת יתבהא ארי עברו על אוריתא אבטילו מוערין אשניאו

הנה יהיה בוקק הארץ וכולקה וענה פניה והפיץ ישביה: והיה כעס בבהן בעבר בארצו בשפחה כ

אפי ארעא: והיה סחרה זה הפסוק היא נבואה העתידה בימי המשיח' או חולי היתה בבית שני חך הקרוב כי היא עתידה' וכן הפרשה הבאה אחריה: הנה ה' בוקק' המכרשים פירשו פרשה זו על גלות עשרת השבטים' וכן נראה מדברי רז"ל' וכן דעת יונתן' והנכון בעיני כי היא עתידה' וכן מבואר בסוף הפרשה: בוקק' מריק' כלומר חני חליק אותה שתהיה רקה מאכסיה' אכל גפן בוקק הוא פעל עומד מה יבא: וכולקה' גזר אותה מן היסוד' וכן ומבוקה ומבולקה' וזוה הענין בדברי רבותינו

הנה יהיה בוקק הארץ וכולקה וענה פניה: והיה כעס בבהן בעבר בארצו בשפחה כ

ממלכותה' ולפי שהיתה לה מלכ' גדולה וכבוד גדול' כלומר כמו שיוכל לחיות מלכה ומלכותה כן תהיה מ מחץ מלכותה' ולדברי המפרשים פירשו כ כימי מלך דוד נראה לי הטעם לפי שמלך דוד היה לו ברית עם חירום מלך צור ואחרי מות דוד ושלמה לא שמרו הברית והרעו לישראל כפי יכולתם' ואמר כי זמן זה תשבת מלכותם כדי שיוכרו ברית דוד שהיה לו עם מלכס' והם לא שמרו הברית וידעו כי בחיותו עון כח להם הנזרה הזאת: מקץ שבעים שנה יהיה לצור כשירת הזונה' לפי שהיתה צור רבת הסחרה וימכל הנשים והממלכו' יוכאים לה ויבאים לה בסחרה דמה אותה לזונה שיבאו חליה בני אדם רבים ופעמים תשכח ולא יבא חליה אחד' כן שהיה צור שתשכח מן הזונים אחריה והם הסוחרים' ובסוף שבעים שנה יהיה לה פקודה כמו שירת הזונה' כי הזונה אחרי שתהיה כשכחת זמן רב וכואה הזונים עוברים ולא יפנו חליה היא מרימה קולה בשר כדי שיבאו חליה' כן צור לסוף שבעים שנה תבנה וישונו הסוחרים חליה כאלו היא הרימה קולה בשר כדי שיבאו שנושה הזונה הנשכחת שתקח הכנור בידה ותסובב העיר אחרי שנבנה בביתה ודחתה שאין פונה חליה תקח הכנור ותסובב העיר חולי יראה אותה וישמע אותה אדם ועבר לו קולה ויבא חליה' לפיכך אמר סבי עיר זונה נשכחה וגו': והיה מקץ' יפקדה' הוא החריבה והוא יפקדנה למען תדע כי מה היתה לה' כי הנביא נבא עליה בשם ה' טרם שתחרב נבא על חרבנה ועל פקודתה: ונתתה' תסחר' כמו שפירשנו' וכן תרגם יונתן ותהא מספקא סחרה לכל מלכות עממיא די על

הנה יהיה בוקק הארץ וכולקה וענה פניה: והיה כעס בבהן בעבר בארצו בשפחה כ

הפרו ברית עולם כמו שאמר בחלום ולא זכר ברית אחים וכן עמון ומואב וישמעאל אחים היו לישראל וכולם הרעו להם והרעותם פגמו לאומות העולם בעונם ישראל בחו להם וכן לעתיד לבנו ומגו ולשאר האומות בעונם ישראל יבא להם מה שיבא מהרעה: על כן אלפי שנים שאר עבירותם שבעבורם נענשו ישראל ושאר האומות האלה הוא על כולם שנשבעים בשם האל לסקר ועליה היא חרבן הארץ ברוב וכן חלול כל עבירי שבתורה כפרעין ממונו וכאן ממונו ומכל העולם כולו שכאמר חלה וכחם וגו' ואמר מכני חלה חלה חרץ: חלה חרץ: בקף: ויאשמוי בשוף האלף והסוף והוא לסוף שממה: חרוי ענין יבש ושרפה: רל ענין כליון: חבל חרבן הארץ היא בכלת פירותיה פלא תמן

רשי

ברית עולם היא התורה שקיבלו בברית: על כן לא בעון סבועת טוה: חרוי לשון יבש וזמא בחום חורב כמו נחר מפוח: משום תפיס: שהייתם אומרים הנה פסון ושמחה: קרית תהו: כשתסבר נקראת קרית תהו: מבוה מלבא לתוכו חיס: ערבה החסיכה: משום הארץ היא ירוסלם: ושחיה יוכת שער על ידי שחית גלמוד סיהו הבתים פוחין מאין יושב יוכתו השערים על ידי שדים ומתיקין: כי כה ישארו ישראל בקרב העמים אחד בעיר ושנים במשפחה: כנקה זית המשאיר גרנדים בראש חמיר: המה ישאו קולם לאותו המעט הנשאר תבא ה טובה שנכחתי למעלה: כהלו מים יותר ממה שזאלו על הים בגאולת מצרים: על כן באורים תירגם יוכתן במיתי כהורח ל לכדיקיה על שתי חורו של גאולת בכל ושל חלום ומכחם חמר חורי לשון נקעים וסעיפי שהיו בורחים טס וכן חור כסדים בקעת כסדי וכן מאורת כפעוני קקע חור מעונתו: מכנף הארץ תירגם יוכתן מביט מקדשא שהוא בסוף חרץ ישראל במורחה כמו שטינו לזו מן המערב וירדן מן המזרח כמבא מירושלם לירדן מהלך יוס אחד וחכי חומר לפי פשוטו שמענו מאחורי הכרוב שעתידין להעלה זמירות מכנף הארץ ומה הן הזמירות כבי לכדיק עתיד להיות מצב ותקומה לכדיקים: ואומר רזי לי וגו' חוי סגלו לי סני רזי רז פורענות ורז יצועה והרי

בשיר ג' דגשו וסימ' ימר שכר לשתי' כל אלה על ידי אביהם והיו משרתים לפני משכן דה: באורים ב' בתרי לישני וסימ' גם בחלום גם באורי' על כן באר' ככדו י' בתראה חסר: בגודי ה' סל בקריא וסימ' וכדו בגודים בגודי' למה תביט בגודים יבושו הבגודים ריקם ורשעים סארץ יכרתו אף היא כחתיף: אשניאו קימא די מן עלמא: על כן מן קדם מומי דשקר חרובת ארעא וצראו דיתבין בדה על כן ספו יתבי ארעא ואשתאר אנשא כועיר: אתאבלו כל שתי חמר ארי אתפריכו גופניא אתאנחו כל חרוי לבא: בטלת חרות תופין אתמנעת אתרנושת תקיפין פ פסקת חרות כנרא: על ידי זמר לא ישראל חמר ימר עתיקא לשותוה: אתבררת קרתהון צדיאת אחידו כל בתיא מלמעל: מצוחין על חמר בשוקיא שלמת כל חרותא גלא ביע מן ארעא: אשתאר בקרתא צרו ואתרנושתא בפנור תרעין: ארי בדיו ושתארון יחדיאין צדיקיא בנו ארעא ביני מלכותא כביעור זיתא כעוללו בתר קטף: אנון ירמוז קליהון ישבחון במימרא די יבעון כמא דבעו על גבורן ד דאתעבידא להון על ימא: על כן במיתי נהורא לצדיקיא יקרון קדם י בניסי ימא יהון מודן ו ומברכין שמא די אלהא דישראל: מבית מקרשא רמתפן ערניד למפק חרוי לכל יתבי ארעא תושבחה שמענא לצדיקיא אמר נביא רז אור לצדיקיא אתחזו לו רז פורענות לרשיעיא אתגלו לי וי לאנסיא דמראנסין ולכחו בזון דהא מרבוזין: דחלא וכומצא ומצדא עלה יתיב ארעא: ויהי

הפרו ברית עולם: על-כן אלה אכלה ארץ ויאשמו ישבי בה על-כן חרוי ישבי ארץ ונשאר אנוש מזער: אבל תירוש אמללה-גפן נאנחו כל-שמחיל לב: שבת משוב תפיס חדר שאון עליונים שבת משוב כנור: בשיר לא ישתו-יין ימר שכר לשתי: נשברה קרית-תהו סגר כל-בית מבוא: צוחה על-היין בחוצות ערבה כל-שמחה גלה משוב הארץ: נשאר בעיר שמה ושאיה יבת-שער: כי כה יהיה בקרב הארץ בתוך העמים כנקה זית בעללת אס-כלה בעיר: המה ישאו קולם ירגו כנאון יהודה צהלו מים: על-כן בארים ככרו יהודה באני הים שם יהודה מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק ואמר רזי לי רזי לי אוי לי בגדים כנרו ובגד בוגדים כנרו: פחד ופחת ופח עליה יושב הארץ: תושבחה שמענא לצדיקיא אמר נביא רז אור לצדיקיא אתחזו לו רז פורענות לרשיעיא אתגלו לי וי לאנסיא דמראנסין ולכחו בזון דהא מרבוזין: דחלא וכומצא ומצדא עלה יתיב ארעא: ויהי

הדגן והתירוש והיבשה וחס חין עובדי האלמיה חין פירות חבל ענין שממה וכן על כן תכל הארץ: כאנחו כל שמחיל לבי טעם הדגן והתירוש כי כרבותם ישמח ה האדם וכלותם יאנחו: שבת משום תפיס כי בתפיס ובכמות היו שמחים בבית ה המשתה סהיו עלזים ושמחים ונתה שבת וחל: בשיר כמו שהוה דרך השמחים שטותים על הסיר ו והזמירות והם יהיו כאחיים וחין כפיהם שיר וגם אותם המעט שבר שיסתו ימר להם יהיה כמו מר כפיהם מרוב הצרות! נשברה קרית תהו חמר שנשברה היא קרית תהו וכן אפיתי על נחלו לחם והדומים להם: סגר כל בית מבא בחמרו כל רל רוב כמו וכל הארץ בלו מכרימה כי חרבי יהיו רוב הבתים ואין בהם ענין להכנס בהם: צוחה על היין בסוקים צועקים על היין מי שיש לו יין למכור יבא וימכור והצועקים הם עובדי דרך או המעט שישראל בעיר או פידוש צווחה ויללה תהיה על היין בחצו כי חסר מהם: ערבה כל שמחה כי שמחה כי השמחה ביון כמו שאמר ויין ישמח לבב אנוש וערבה מן ערב שהוא חסך והשמחה חורה והככה חסך: גלה משום הארץ גלה והלך המשום מארצם: נשאר המשום גלה מן העור ולא נשאר בה חלה שמה ושחיה וכירוש בעיר: בכל עיר ועיר מעיר אומות העולם וכירוש שחיה זכר שחיה יוכת שער העיר כי חין יבא וחין בא ושחיה אחות שמה כמו חס שחו ערים מאין יושב וכל הפורענו הנדול הזה שזכר יהיה בימי המשח בנגו ומגו ובשאר האומות ואלה השלשה פסוקים אשר זכר בסוף פרשה זו מעידים על פירושינו כי עתידה היא זו הנבואה בימי גו ומגו ובשאר האומות שיסופו רוב העמים וישאר המעט כמו שאמר וכשאר אנוש מוער ובפסוק אחר זה גם כן אמר כנקה זית: כי כה יהיה כל המכר יהיה בקרב הארץ: בתוך עמי עד שהיו הנשחרים כנקה זית אז כעוללות חס כלה כעיר: וכירוש כנקה זית כחביטת עץ זתים כשארם חובטו ונקה אותם וישאר מעט זתים שלא יפלו בחביטתו אחת הנה ואחת הנה וכן אמר שיבצר חס כרמו ישארו כו עוללות מעט: כן יהיו העמים כי רובם יסופו והמעט ישארו והנשחר ירגו כאל וביכלתו כי הוא חזק הכל וכידו הכל כשירחו מפלט גו ומגו: ועליהם כאמר לקרא כולם בשם ה ולעבדו שכם אחד וכן הנשחרים ממחנה אסור כשראו מבלתו שבו לעבוד את ה' כמו שכתוב וכמו שפירסנו למעלה בפרשת נבואת מצרים: חס כלה כאשר כלה זכן חס יהיה היובל לכני ישראל והם מוצח חבנים תעשה לי והדומים להם: המה ישאו קולם בשבח האל וירגו בגאון ה' שראו שגאה על כל העמים בהפילו אותם טבאח על ירוסלם: כהלו מים כמו יצהלו עבר במקום עתיד וכמהו רבים ובנבואות ברוב: וכירוש מים ממערב וכירושלם מירושלם כהרץ מערב ירונו ויבאלו בגאון ה': על כן באורים בעמקים כמו מאור כסדים ומה שאמר באורים כי רוב הערים הם בעמקים לא בהרים ואמר על כן לל כשתרתו ושמעו ביבולת האל וגאונן על העמים כבדוהו כדברי שבה וכן באי הים הרחוקים ככדו לה' אלהי ישראל כי בעבורם עשה מה שעשה בעמים: מכנף הארץ גם זו הפרשה עתידה כמו אשר לכניה אמר הנביא מכנף הארץ זמירו שמענו כבי לכדיק מכנף הארץ פי קצה הארץ וכן לאחת בכנפו הארץ בקצות הארץ כלום מרחוק באה לנו השמועה והבשורה הזאת ואמר שמענו כי גם הנביאים שהיו בימינו נבאו על עתידה זו כמו שכתוב בכנפיהם: כבי לכדיק פירוש כבי חסך וכאר וכן כבי היא לכל הארצו והדומים להם כלומר חלו הזמירו שמענו למי הם לכדיק כי לכדיק ראוי לשמוח בהם והם לזמירות כמו שאמר הוא בתמלת הספר ביום ההוא יהיה צמח ללכבי ולכבוד ולמי יהיה לפלטת ישראל והם לכדיקים כמו שאמר הנה לכדיק ואמר והיה הנשאר כביון והנותר בירושלם ואמר רזי לי רזי לי כאלו אמר הנביא כשרחיתי זה הפורענות העתידה לבא בישראל בימי הגאולה שיכרפו ולא ישארו האל לכדיק: רזי לי כלום רזון לי כאלו אמר משמן כשרי ירצה על זה ואוי לי על זה כי כמה בוגדים יש בהם וכולם יכלו או פירוש כמה בוגדים יבגדו בהם או פירוש שהוא רמז על הרבע מלכותי בכל בוגדים מדי ופרס כנרו זכנד בוגדי על מדי ופרס בגדו ונכדו יין וכתא וכולם נשתעבדו בישראל וכנדו בהם בגלות ביניהם ורל דרסו ואמר יבתה בת קול ואמרה רזי לי רזי לי חמ הנביא עד מתי יבתה בת קול ואמרה בוגדים כנרו ונמומר עד דחתו בזוחי ובזוחי דכזונו ויוד רזי למל הפעל כוד נקי ורוי מלעיל מכני מלת לי שהיא כנדה שהיא מלה זעירא וינתן תרגם רזי ענין סוד כמו וכל רז לא חכים לך וכן תרגם הפסוק מביט מקדשא דמתמן וגו': פחד זה אמר כנוד אומות העולם יון וישמעאל וזולתם שהיו יושבי הארץ וחלמי עליה וישראל בגלו ביניהם חמ א תחשבו כי לישראל לבד תהיה הכרה כי גם לכולם שתחשבו שתהיו חלמיים ויושבי הארץ תנועו מתוכה וכל אומה ואומה תנוע מקומה וישראל יכלו מהצדקה והצדיקים ההם יכתבו לחיים חבל חס לא תמלט:

באורים פחד חס יתיב ליש

תרחק היצועה עד שיבאו חלמיים בוזו' אחר בוזו' אחר' וסודי' אחר סודי' חמש בנביות חמור' כאן כנגד בכל ומדי ופרס ויין וכותי' שייעבדו בישראל לפני גאולתם ואחרי הכינות האלה פחד ופחת ופח עליך יון יושב הארץ: פחת

הנבואה בימי גו ומגו ובשאר האומות שיסופו רוב העמים וישאר המעט כמו שאמר וכשאר אנוש מוער ובפסוק אחר זה גם כן אמר כנקה זית: כי כה יהיה כל המכר יהיה בקרב הארץ: בתוך עמי עד שהיו הנשחרים כנקה זית אז כעוללות חס כלה כעיר: וכירוש כנקה זית כחביטת עץ זתים כשארם חובטו ונקה אותם וישאר מעט זתים שלא יפלו בחביטתו אחת הנה ואחת הנה וכן אמר שיבצר חס כרמו ישארו כו עוללות מעט: כן יהיו העמים כי רובם יסופו והמעט ישארו והנשחר ירגו כאל וביכלתו כי הוא חזק הכל וכידו הכל כשירחו מפלט גו ומגו: ועליהם כאמר לקרא כולם בשם ה ולעבדו שכם אחד וכן הנשחרים ממחנה אסור כשראו מבלתו שבו לעבוד את ה' כמו שכתוב וכמו שפירסנו למעלה בפרשת נבואת מצרים: חס כלה כאשר כלה זכן חס יהיה היובל לכני ישראל והם מוצח חבנים תעשה לי והדומים להם: המה ישאו קולם בשבח האל וירגו בגאון ה' שראו שגאה על כל העמים בהפילו אותם טבאח על ירוסלם: כהלו מים כמו יצהלו עבר במקום עתיד וכמהו רבים ובנבואות ברוב: וכירוש מים ממערב וכירושלם מירושלם כהרץ מערב ירונו ויבאלו בגאון ה': על כן באורים בעמקים כמו מאור כסדים ומה שאמר באורים כי רוב הערים הם בעמקים לא בהרים ואמר על כן לל כשתרתו ושמעו ביבולת האל וגאונן על העמים כבדוהו כדברי שבה וכן באי הים הרחוקים ככדו לה' אלהי ישראל כי בעבורם עשה מה שעשה בעמים: מכנף הארץ גם זו הפרשה עתידה כמו אשר לכניה אמר הנביא מכנף הארץ זמירו שמענו כבי לכדיק מכנף הארץ פי קצה הארץ וכן לאחת בכנפו הארץ בקצות הארץ כלום מרחוק באה לנו השמועה והבשורה הזאת ואמר שמענו כי גם הנביאים שהיו בימינו נבאו על עתידה זו כמו שכתוב בכנפיהם: כבי לכדיק פירוש כבי חסך וכאר וכן כבי היא לכל הארצו והדומים להם כלומר חלו הזמירו שמענו למי הם לכדיק כי לכדיק ראוי לשמוח בהם והם לזמירות כמו שאמר הוא בתמלת הספר ביום ההוא יהיה צמח ללכבי ולכבוד ולמי יהיה לפלטת ישראל והם לכדיקים כמו שאמר הנה לכדיק ואמר והיה הנשאר כביון והנותר בירושלם ואמר רזי לי רזי לי כאלו אמר הנביא כשרחיתי זה הפורענות העתידה לבא בישראל בימי הגאולה שיכרפו ולא ישארו האל לכדיק: רזי לי כלום רזון לי כאלו אמר משמן כשרי ירצה על זה ואוי לי על זה כי כמה בוגדים יש בהם וכולם יכלו או פירוש כמה בוגדים יבגדו בהם או פירוש שהוא רמז על הרבע מלכותי בכל בוגדים מדי ופרס כנרו זכנד בוגדי על מדי ופרס בגדו ונכדו יין וכתא וכולם נשתעבדו בישראל וכנדו בהם בגלות ביניהם ורל דרסו ואמר יבתה בת קול ואמרה רזי לי רזי לי חמ הנביא עד מתי יבתה בת קול ואמרה בוגדים כנרו ונמומר עד דחתו בזוחי ובזוחי דכזונו ויוד רזי למל הפעל כוד נקי ורוי מלעיל מכני מלת לי שהיא כנדה שהיא מלה זעירא וינתן תרגם רזי ענין סוד כמו וכל רז לא חכים לך וכן תרגם הפסוק מביט מקדשא דמתמן וגו': פחד זה אמר כנוד אומות העולם יון וישמעאל וזולתם שהיו יושבי הארץ וחלמי עליה וישראל בגלו ביניהם חמ א תחשבו כי לישראל לבד תהיה הכרה כי גם לכולם שתחשבו שתהיו חלמיים ויושבי הארץ תנועו מתוכה וכל אומה ואומה תנוע מקומה וישראל יכלו מהצדקה והצדיקים ההם יכתבו לחיים חבל חס לא תמלט:

רדק ישיעהו כו רשי תסח

זמירי ענין כריתה כמו וכרמך לא תזמור יענה ענין כניעה כמו לענות מפני והעריצים הם הגוים ועשה ה' בהר הזה בהר ציון כי שם יהיו נקבצים כל הגוים על ירושלים מפתה שמנים מענין שומן והוא דרך משל על הכוס שיסתו סם כמו שאמר כי כאשר שתיתם על הר קלשי ישתו כל הגוים וכל זה דרך משל כמו

כחורב בצלעב כשהמים מתקשרי צעקן עב בימי השרב שהכל סמחים בו כן יענה סיר הכדקי על זמיר עריצים ומפלתן זמיר לשון לא תזמור ועשה יי' כבחות לכל העמים כשיבואו לכבא על ירושלים מפתה שמנים שהם סבורים שהיא נוח להם כשמן יהפך להם למסתה שמרים שמנים מומחים נוחים ושמנים כמו עכמו יהיה שמרי מווקקן מכל מסקה שמן ויין שלא יהא שם חלא שמרים לבדם וכל זה במלחמת גוג ומגוג הלוט הכיסוי האלט על כל העמים המכסה את כל העמי הלוט כמו וילט פניו הנה היא לוט בשמלה המסכה לשון כסיות וסדרה בלע המות יכסנו ויעלימנו עולמית מישראל ואמר עמו ביום ההוא הנה גוג קוינו לו וישענו היינו מקוי לו שישענו כי תנחו יי' גבורתו של מקי ונדוש יהא נידוש תחתיו במקומו ונדוש כמו כמוב ונדוש הגלגל מתבן תבן מדמנה טיט וכן לדומן על פני האדמה ופרס ידיו יסבר ידיו ורעותיו בספוק כפיס בכבי השוחה הפט במוס לשחות לשוט וכן מי סחו דחוקחל והשפיל המשפיל את גאותו עס חרבות ידיו לשון חרב לו ותירבס יונתן חשונת ידוהי מקוס שהוא שם לו ידים לחרוב והס מגדלים גבוהים חשונת חמונת ומגדלי כמו נפלו חשונתיה מסבב חומותיך למואב הוא חומר עיר עז לנו ישועה ישית העיר ירושלים שהיא מאז תמיד לנו לעז ישועה ישית המושיע את חומותיה ואת חיליה חיל חומה שלפני החומה הגבוהה פתחו שערים שלה ויבא לתוכה גוי צדיק שומר השמר וכפה בגלותו ימים רבים לחמונתו של הקב"ה סיקים הבטחתו שהבטיח על פי נביאיו לנחלם שומר ממתין וכן נאביו שמר את הדבר וכן ושמר יי' אלהיך לך יצרי שהיה סמוך על הקב"ה ונסען עליו בחזקה שלא זו מלחמתו כשביל שוס חימה ויסורין ת תנוד שהיא שלום כי כך היה בטוח לפיכך הגון לך לכבד כי

שחמל גם כן אתן התיכוס סף רעל לכל העמי ואמ' שהמסתה ההוא סיעשה יהיה מסתה שמי ממתי כלומר שמנים הרבה מענין מוח ואס חינו משרשו והמסתה השמן ביותר כשיסתה חרס ממנו הרבה מ מכביד הלב וטורדו וכל סכן מסת שמרי סיהיו מווקקיס מן היין וכל זה משל למהומה סתהייה בהס והס עכמס יתרנו אחד את חכרו כמו שאמ' ועלת ידו על יד רעהו וית בטורח הדין שרו עבו ופי' שרו סעוד ופי' זמן שזימי' לכא לסעודה זאת ווהוענין שאמר והעליתיך מירכתי צפו והכחיתך על הכי ישראל בלע ענין הסחתה כמו כבלע דשע צדיק מומני והדומי להס הלוט הרחשן שס והשני פעיל כמו והמסכה הנסוכה ואף על פיסהו בחולם או הוא תואר והפסוק כסול במלות שונות כי ענין הלוט הלוט כענין המסכה הנסוכה ופי' הפסוק ההסת והכסוי שנסתרו בו הגוי עד היום ההוא שהיו כולם בשלטה ובסדרה ישמית החל חותו הפסוי והיו מגולים ומוכני לרעה הבחנה עליה ולא יהיה להס מכסה ומחסה ממנה ופי' פני כי עד היום ההוא היו מוכסי כאלו לא היו פניהם כראי' כענין סכת בעזר אשר דרכו כסתרה נחל זל פי' הלוט הלוט רמו לחומה שמכסי את פניהם בלע המות יסחית ויבטל המות רל מיתה מקרית לא מיתה טבעית רל ההרינה שהיו הורגים אותם הגוים בגלות אז תבטל אותה המיתה והדמעה שהיתה על כל פנים רל על כל פני עס ישראל שהיו בוכים בגלות תמיד מהרעות שהיו עושי להס הגוים אז ימחה החל אותה הדמעה מעל פניהם כי לא תהיה להס צרה עוד וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ שהיו מצוירים בכל הארץ והיה להס חרפה בכל מקום החל יסיר אותה חרפה: כיה דבר' בחמת יהיה זה כיה דבר' ומה שהוא מדבר יקיים על כל פנים ואמר עמו שזכר בתם ההוא כשיראו התשועה הגדולה הנה אלהינו זה קוינו לו בגלו' שישענו וכפל הענין ואמר זה ה' קוינו לו עתה שישענו נבילה ונשמחה בישועתו כי תנחו יי' להכות בגוים וכדום מואב אף על פי שהאומות נתבלבלו ולא נכר היום חיותו עמון וחיותו מואב וחיותו אדום וכן שאר האומות וכן באותן הימים גם כן לא יהיו נכרים העמים וכן כתוב בבכחות דניאל וחלה ימלטו מיד אדום ומואב וראשי בני עמון פירוש מיד מלך הצפון אבל אס ימלטו מיד מלך הצפון לא ימלטו מיד החל במלחמת גוג ומגוג והענין כי אף על פי שאיכס נכר' והס מעורבים זה עס זה אפשר סיהיו בהס משפחות ידועות או אפס' סקורח אדום האומה הסוכנת בארץ אדום וקורח מואב לסוכנת בארץ מואב וכן לכולם וכד' הנס' מואב כי יהיה לעזר לגוים הבאים מארץ צפון לירושלים עס גוג ומגוג ולפי שמואב הס שכניס לארץ ישראל וקרובים להס יכינו להס לכאים דרכים והיו עמהם לפיכך זכר מואב בפרט ואמר כדום מואב תחתיו ופירושו במקומו וכן תרנ' יונתן בחתריהן ויהיה כדום כמו שהוא כדום חתבן באשפה מתבן כמו תבן ומדמנה הוא האשפה כי הוצל שבאשפ' יקרא דמן היו דמן לאדמה כדמן על פני הסדה ואדוני אבי זל פירס מדמנה עס עיר מערי מואב כמו סכתוב בבכחות מואב גם מדמן תדמי ופירוש הפסוק כן וכדום מואב במקומו שהיא מדמנה כדום מתבן כמו שדסין התבן ופרס' החל יפרס ידיו בקרב מואב כאשר פירוש השוחה לשחות כי האדם הסט במים יפרס ידיו בכל כחו והאל יספיל גאות מואב עס חרבות ידיו והס חזילי הידים כי השוחה יספיל כל דבר סודמן לו במים בשחותות תחת חזילי ידיו בפסטו אותם כן החל יספיל כל גאות מואב ובמקום אחר זכר גם כן מואב בגלות כמו שאמר שמענו גלון מואב גאה מחד גוג ומבצר משב סמוך על סמוך וכן מסכר מפקד העס והדומים להס: עד עפר' שלא תהיה לו עוד תקומה ביום ההוא כל זה בזמן הישועה והסיר שמשר הס חלו הפסוקים שאומר והולך ואמר בארץ יהודה כי סס תהיה המלחמה והתשועה יאמר על ירושלים שהיא עיר עז לנו והסית הקדום ברוך הוא חומותיה וחילה ישועה וכן אומר וקראת ישועה חומותיך וחיל היא החומה הקטנה שלפני החומה הגדולה וכדברי רזל מאי חיל חומה סודא ובר סודא ופירוש חיל החפירה ססביב החומה מתרבימין גיא חילתח: פתחו דרך משל שארץ ישראל תפתח להס שהיא היום כאלו סגורה בפניהם שומר חמונים שסמרו בגלות חמונת האל ולא עבדו עבדות זרה כמו שאמר אס שכחנו סס אלהינו ופרס' כפימ לאל זכר יצר סמוך חומר כנגד האל היצר שהוא סמוך ונסען עליך תנוד חותו כי כך בטוח לפי סכטח כך נדרת חותו ונתת לו שלום שלום והכפל לחזק הסולם:

בצל יב בקריא וסימ' במסדה רבתא: ונשמחה ד' בקריא וסימ' זה קוינו לו וישענו נרננה ונשמחה בכל ימינו זה היום עשה יי' משכני אחרך נרוצה: כמו ט' בקריא וסימ' כהדוש מת בן כמו מדמנה חציו שרפתי כמו אש חציו שרף כמו אש' כמו פ' אתחנן לו' כי תלך כמו אש לא תבוה לירות כמו אפל' שאון זרים תכניע חרב בצל עב זמיר עריצים יענה: ועשה יהוה צבאות לכל העמים בהר הזה משתה שמנים משתה שמרים ומקקים: ובלע בהר הזה פני הלוט הלוט על כל העמים והמסכה הנסוכה על כל הגוים: בלע המות לנצח ומחה אדני יהוה דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי יהוה דבר: ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו וישענו זרה יהוה קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו: כיה תנחו יי' יהוה בהר הזה ונדרוש מואב תחתיו כהדוש מתבן במי מרמנה: ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השחה לשחות והשפיל גאותו עם ארבות ידיו: ומבצר משבב המתוך השח השפיל הגיע לארץ עד עפר: ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה עיר עז לנו ישועה ישית חמות וחל: פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים: יצר סמוך תצר שלום שלום כי כך

אתרנושרת תקיפין תמאיד בטלל כיה מקר בארעא משלהיא בן נוח רוחא לצדיקיא כד ימאכון ר רשיעיא ויעביד יי צבאות לכל עממיה בטורא הדין שרו וזמנא סדמן דהיא דיקר ותהי לדהון לקלן מחו חיליה מחו דליא י ישתיבון מנהון מחו דיסופון בהון ויסתלעמון בטורא הדין אפי רבא דרב על כל עממיה ואפי מלכא דשליט על כל מלכותא ויתנשוו מותא לעלמין וסחי יי אלהים דמעטא מעל כל אפיא וחסודי עפיה יערי מעל כל ארעא ארי במימרא דיי גיור כן וימר בעדנא דהיא הא אלהנא דין די סברנא ליה ופרקננא דין יי דהוננא מסברין למימריה נבוע ונחדי בפורקניהו ארי תתגלי גבורתא דיי בטורא הדין ויתרשון מואבאי בארתהון כמא דמתרש תבנא בטינא ופרים מחרת גבורתיה בנייהון כמא דמפרים שיטא למשט ומאיד יקריה עם אשות ידוהי וכרד תקוף פרפי עממיה ימגר ירמי ומטי לארעא עד עפרא בעדנא דהיא ישבחון תושבחתא חדתא בארעא דבית יהודה קרית תוקפא לנא פתחו תרעיא ועול עפא זכאה די נטרו אוריתא בלבב שלם נטרו שלמא שלמא וירעבד לדהון ארי במימרא אתרחיצו ואניעדה עליכם כמו ראשי' אאמזכם כמו פי' ותבוא זרה כמו ארב דאיוב קדם במי כתיב וקרין כמו:

רל מיתה מקרית לא מיתה טבעית רל ההרינה שהיו הורגים אותם הגוים בגלות אז תבטל אותה המיתה והדמעה שהיתה על כל פנים רל על כל פני עס ישראל שהיו בוכים בגלות תמיד מהרעות שהיו עושי להס הגוים אז ימחה החל אותה הדמעה מעל פניהם כי לא תהיה להס צרה עוד וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ שהיו מצוירים בכל הארץ והיה להס חרפה בכל מקום החל יסיר אותה חרפה: כיה דבר' בחמת יהיה זה כיה דבר' ומה שהוא מדבר יקיים על כל פנים ואמר עמו שזכר בתם ההוא כשיראו התשועה הגדולה הנה אלהינו זה קוינו לו בגלו' שישענו וכפל הענין ואמר זה ה' קוינו לו עתה שישענו נבילה ונשמחה בישועתו כי תנחו יי' להכות בגוים וכדום מואב אף על פי שהאומות נתבלבלו ולא נכר היום חיותו עמון וחיותו מואב וחיותו אדום וכן שאר האומות וכן באותן הימים גם כן לא יהיו נכרים העמים וכן כתוב בבכחות דניאל וחלה ימלטו מיד אדום ומואב וראשי בני עמון פירוש מיד מלך הצפון אבל אס ימלטו מיד מלך הצפון לא ימלטו מיד החל במלחמת גוג ומגוג והענין כי אף על פי שאיכס נכר' והס מעורבים זה עס זה אפשר סיהיו בהס משפחות ידועות או אפס' סקורח אדום האומה הסוכנת בארץ אדום וקורח מואב לסוכנת בארץ מואב וכן לכולם וכד' הנס' מואב כי יהיה לעזר לגוים הבאים מארץ צפון לירושלים עס גוג ומגוג ולפי שמואב הס שכניס לארץ ישראל וקרובים להס יכינו להס לכאים דרכים והיו עמהם לפיכך זכר מואב בפרט ואמר כדום מואב תחתיו ופירושו במקומו וכן תרנ' יונתן בחתריהן ויהיה כדום כמו שהוא כדום חתבן באשפה מתבן כמו תבן ומדמנה הוא האשפה כי הוצל שבאשפ' יקרא דמן היו דמן לאדמה כדמן על פני הסדה ואדוני אבי זל פירס מדמנה עס עיר מערי מואב כמו סכתוב בבכחות מואב גם מדמן תדמי ופירוש הפסוק כן וכדום מואב במקומו שהיא מדמנה כדום מתבן כמו שדסין התבן ופרס' החל יפרס ידיו בקרב מואב כאשר פירוש השוחה לשחות כי האדם הסט במים יפרס ידיו בכל כחו והאל יספיל גאות מואב עס חרבות ידיו והס חזילי הידים כי השוחה יספיל כל דבר סודמן לו במים בשחותות תחת חזילי ידיו בפסטו אותם כן החל יספיל כל גאות מואב ובמקום אחר זכר גם כן מואב בגלות כמו שאמר שמענו גלון מואב גאה מחד גוג ומבצר משב סמוך על סמוך וכן מסכר מפקד העס והדומים להס: עד עפר' שלא תהיה לו עוד תקומה ביום ההוא כל זה בזמן הישועה והסיר שמשר הס חלו הפסוקים שאומר והולך ואמר בארץ יהודה כי סס תהיה המלחמה והתשועה יאמר על ירושלים שהיא עיר עז לנו והסית הקדום ברוך הוא חומותיה וחילה ישועה וכן אומר וקראת ישועה חומותיך וחיל היא החומה הקטנה שלפני החומה הגדולה וכדברי רזל מאי חיל חומה סודא ובר סודא ופירוש חיל החפירה ססביב החומה מתרבימין גיא חילתח: פתחו דרך משל שארץ ישראל תפתח להס שהיא היום כאלו סגורה בפניהם שומר חמונים שסמרו בגלות חמונת האל ולא עבדו עבדות זרה כמו שאמר אס שכחנו סס אלהינו ופרס' כפימ לאל זכר יצר סמוך חומר כנגד האל היצר שהוא סמוך ונסען עליך תנוד חותו כי כך בטוח לפי סכטח כך נדרת חותו ונתת לו שלום שלום והכפל לחזק הסולם:

כי ביה יי' כייש לסמוך עליו שהנה דחילא דיי' סלענזר מחכה עולמי' יושבי מרום' צור ויון: רגלי עני' מלך המסיה שכל בו עני ודוכב על חמור: פעמי דלים' ישראל שהיו דלים עד הנה: אורח לדק מישרים' אורח שתהא מישור לקיבול שכרו של דקיק חמה יי' סתהא א' ישר תפלס מעגל דקיק להוליכו בחותמו אורח

בטוח' שם תאר בסקל פעול: בטוח בה' עדי עדי' עד עולם' או יהיה עדינס כן עולם ויהיה כפול' כלומר בכל העולמים בטוחו בו' וכן תרגם יונתן לעלם ועלמי עולמי: כי ביה ה' צור עולמים' כי בוראוי לבטוח כי הוא צור העולמים' פירוש חזוק הזמנים כולם' וצור תאר' וכן הצור תמים פעלו' ויש לפדש צור סם ופירושו כי הוא חזוק העולמים'

שיקבל שכרו והצדיק הוא יעקב וזרעו וכה פתרונו אורח דקיק שיטול שכר משרי' שניהם בהן: ישר' חתה הקצה מעגל רגלי הצדיק תפלס לו לחותו אורח פילוס זה לשון קונטרפייש בלעז כמלך היושב ומחשב ומסקל בלבו חזיה יכסר הזה או זה כך הישר בלבו להוליכו בדרך קיבול שכר על כל חש' הנהי' מעשיו לפני' בכשרון: חף אורח מספטי' יי' קיינו' כאשר ציינו לקיבול הטובה מאת חף כך קיינו להרחותינו אורח מספטי בקמתך ברשע: למען ולזכרך תאות נפש' אותה נפשנו לראות סם שיכח לך מחו לעשות בקמה בצדיק: כפשי חויתך' בגלותי שדומה ללילה לעשות את חלה: חף רוחי בקרבי אשחקך' אתחנן לך לכל זה למה כי כאשר משפטך בחים לארץ שחתה ע גוטה משפט ברשע: צדק למח יושבי תבל' למידים להצדיק את דינך ולהודות על מדותיך שרואי' החוטא לוקה והצדיק מקבל שכר טוב: יוחן רשע כל למד דק' וכי יש לך לחון את הרשע אשר דר בין שני דקיקים ולא למד דק' ובארץ נכוחות ירושלם ובית המקדש יעול לשלול ולכזו' ו ולהשמית: וכל יראה גלות יי' לא חשב בעיניו בלך ונאחזך וכל יראה לשון רגילות ותמימות לא ראה לא חשב כמו ככה יעשה איש: יי' רמה ידך ונג' רחמי מדרש חנה רבים למקראות של ברטה זו עליונה ותחתונה ואינם מיושבים או על דיקוק הלשון או על סדר המקראו והוכרתי לבאר אותה על אופני סדרה ו מדרש חנה ים שמבקש הכביח שלא יראו האומות בטובתו של הקצה בהיטבו לישראל חמר לו מוטב שיחזו ויבשו וחי זה ח' הלשון שאין כתוב באן הרימה ידך ועוד שאף התיבה חלוקה מתיבה כיוצא בה כל די רמה שבמקרא טעמו למטה וזה טעמו למעלה כמו הנה קמה חלושתי וכמו הנה שבה יבמתך שכולו לשון עבר חף זה יי' כסתלקה יד גבורתך מעל צדיק בל יראו גבורתך כי ראו דרכם בלחה בבקשה ממך יחזו ויבשו קנחת עם בטובה שמיטיב לעמך חף בעצמן יראו משפטו נקמתך שתכלס האם: תשפת' תכין וכן ספות הסיר וכן לעפר גוה תשפתני ויש לפתור את כולן. לשון שימה תסית שלום לנו: כי גם כל מעשינו' רעים פעלת לנו כנגדם לקחנו מידך בכל חטאותנו: בעלוננו' נעשו לנו חלונים ונגשונו: זולתך' בדבר שלא כרצונך דרום לחלה' אחרים לעבור על תורתך ואחכנו לכד כך הזכרנו ולא חכיר שם חלהתו בחל אחר חלה בו לבדו' שמך סם חלהתך נזכיר לחמר חלהתו לכד הוא חלהים: מתים בל יחיו' יהי רצון מלפניך שלא יחיו הרשעים חלה לעולם הבא והרפאים חלה שריבו ודיהם מתורתך בל תהי להם תקומה: לכן פקדת ותשמירם' הלא פקדת עליהם כבר ותשמירם באמרי פך בעיני שחמר כי מחה חמחה את זכר עמלק: יספת

אתרחיצו: אתרחיצו על מימרא דיי' לעלם ולעלמי עלמאי ככן תתפרקו במימרא דחילא דיי' תקיף עלמאי: ארי אמאיך יתבי חמה קריא תקיפא ומאכנה וירמנה עד ארעא ימטנה עד עפרא' ידושנה רגלין רגלי צדיקא פרסת ע גנותניא חשיכו עפא: אורחת צדיקאי בנגן אף עברי אורחת צדיקאי תתקן: אף לאורח דינך יי' סברנא לשמך ולדכרנך חמרת נפשנא: נפשי מחמדא לצלאה קרמך בלילי' חף רוחי במעי מברכא לך ארי כמא דדינך תקין לארעא קושטא ותאלפון למעבר דירין בתבל' והבתא להון ארכא לרשיעיא אם יתובון ל לאוריתך ולגא תבו כל יומין דהון קמיין ועברון קשוט על ארעא הון שקרין חף אמון לגא יחזון ב בתושבתת יקרד יי' יי' בר התגלי בגבורתך לאושבא לדחלתך לא ינהר לסנאי עפך יחזון רשיעיא ויבהתון ע פורענות עפא תחפנון אף אשתא לבעלי דבבך תשיצו: יי' תתקין שלמא לגא ארי בכל עדן הסכנא מחובנא את עביר עמנא: יי' אלהנא שליטו בנא עממא למהו עלנא רבונין בר סנך ברם במישרך אנחנא רחיצו בשמך אנחנא כדון: אנון פלחין למתין דלא יחזון לגברי הון דלא יקומו בבן בר תסער עליהון חוביהון ותשיצנון ותזכיר כל דכרנהון: אתנליתא

בטוח: בטוח ביהוה עדי עד ביה יהוה צור עולמים: כי השה יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר: תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים: ארח לצדיק מישרים ישר מעגל צדיק תפלס: אף ארח משפטך יהוה קונוך לשמך ולזכרך תאורת נפש: נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחקך כי כאשר משפטך לארץ צדק למרו ישבי תבל: יחן רשע בל למד צדק בארץ נכחות יעול ובל יראה גאות יהוה: יהוה רמה ידך בל יחזון יחזו ויבשו קנאת עם אף איש צדיק תאכלם: יהוה תשפת שלום לנו כי גם כל מעשינו פעלת לנו: יהוה אלהינו בעלוננו אדנים זולתך לבדך נזכיר שמך: מתים בל יחיו רפאים בל יקמו לכן פקדת ותשמירם ותאבד כל זכר למו: אתנליתא

ועל דרך זה חי העולמים' ופירוש ביה ה' הרמזון סם תאר מורה על היות העולם מאתו' והסני יוד הא ויו הא סם העצם: כי הסמ' בזה תראו כי טוב לחכות ולבטוח בו לפי שחתם בית ישראל בטוחים בו כי הפח והספיל שזכרתי שהיו יושבי ירו' קרי נשגבה וכל קריה נשגבה מהם הספיל' או חמר על קרי' מיוחד מהם והיא יספילה ונג' הככל לחזק העני' תרמסנה' חמר שתפול לארץ ת תרמסנה רגלי' וחזיה רגל רגלי עני והס' ישרו פעמי דלים' ככל העני' במלו' סוכו כיונה' רל סירמסו ישראל גאותם ונאונם ויהיו חלונים עליהם תמת אשר היו עבדים תחתיהם: ארח לכדיק' כמו ארח מישרי' לכדיק' ופירושו חתה תתן לכדי' ותכונן לפניו ארח מישרים ותפלס מעגלו' וישר' הוה לשון קריאה כנגד האל יתברך' חמר חתה האל ישר ותישר מעגל צדיק' והוה על דרך שחמרו בח לטח פתחין לו בח ליטהר מסייעין אותנו ותפלס' עיני ישר' וכן פלס מעגל רגליך' ונהה נקרא מטה המאונס פלס לפי שהוה מישר המשקל' וכן וסקל בפלט הרים: חף ארח' חף בדרך משפטן ה' קיינוך' כלו חכילו בעת שהגיעו משפטך עלינו שהיית מישר חותנו בגלות בחטאותינו חלפ כן קיינו לך ולא היינו מתחלסים מן הגאולה ולשמך ולזכרך היתה תאות כפשונו' ופי' ולשמך ולזכרך שהיינו מתחלסים לנביא שזכור לנו שמך' ויחמר לנו בגלות דבר מאתך: כפשי חויתך' כשמדבר על לשון ישראל פעמים מדבר בלשון רבי' על דרך פרט ופעמי' בלשון יחיד' חמר כפשי חויתך' כלו בכל כחיו ורגליו חויתך: חף רוחי בקרבי' כל עוד שהיה רוחי בקרבי אשחקך וחקדמך בתפלת: כי כאשר משפטך לארץ' חף על פי שמשפטך הבא עלינו לא חמגע בעבור זה מרדף אחרך ומהתאוות חליך כי חכי רואה כי משפטך טובי' כי כאשר משפטך יבא לארץ' הם נוסדו ולמדו לעשות דק יושבי תבל והם אשר נגע חלהים בלכם סבעבורם מתקיימת תבל' אבל הרשעים לא יחזון וזהו שאמר: יוחן רשע' ופירושו בתמיה' חמר יוחן רשע יהוה לא למד דק בעבור משפטך' כי חמר' אינם למוסר אה מקרה הוא בעול' לית דין ולית דיין: בארץ ככוחו יעול' בארץ שסבבו לעשות נכחות' ונוסדו בעבור משפטך סנענו בהם הוא לא כן יעשה חלה יעול יעשה עול במשפטו: וכל יראה גלות ה' ים מפרשי' חותו דרך תפלה

כמו שחמ' יעול' ולמה שחיו רואה בגאותה' ולא יחשוב שהאל מטביע בעיני בני אדם ויתאה עליהם לגמלם כרשעים: יי' רמה ידך בל יחזון' הם הרשעים אינם רואים כשרמה ידך' כלומר אינם חושבי' בבא הפורענות על הרשע' כי מידך הוא: יחזו ויבשו קנחת עם' יראו בעת היסועה כשתקנח לעמך ותושעם יראו הם ויבשו' כמו שחמ' קנחת לירובלס קנחה גדולה' כי אז לא יוכלו לומר מקרה הוא כי יראו מעט עם נוסעים מועמים רבים וחזו יבשו ויכלמו: חף חם צדיק תכלס' אותה האם תאכל צדיק כי כשיבוס האדם יתפנו פניו לאש' כמו שאומ' פני להבי' פניהם: יהוה תשפת' תעריך מן שבות הסיר' חמר תעריך שלום לנו כי בידך לעשות כמו שפעלת ועשית לנו כל מעשינו מה שקרה לנו ממעשה העולם הן טוב הן רע חתה פעלת הכל ולא היה בדרך מקרה' והוא' ובידך הכל עריך לנו השלו' כי כמה ימים היינו בצער בגלות ומכאן וחילך תן לנו שלום' ואדוני אבי זל פירש תערוך לנו השלום כי כצאתך לנו השלום כל מעשינו פעלת לנו הכל תלוי בסליח: יהוה אלהינו' זכור לנו מה שתחוקני עמך בגלות כי חף על פי שהיו האומות בעלים ואדונים לנו והיו עובדי' בני בפרך חף על פי כן לבד כך נזכיר שמך' וחלל היינו וזכרי' סם חלה' חמר' כאחיבנו אשר היינו תחתיה היינו ככולי' מיד' והיינו במעלה ובגדול' כמוה' ולא רצינו וסבלנו העניו וזכרנו את שמך לחוביבו וחמרנו כי בך בטוחנו ולא נמיר חותך באחר: מתים בל יחיו' וחלה העמי' הם שלא פנינו חלהים בגלות כי הם מתים ואין בהם ממש' ופיר' לא יחיו חון בהם חיות והם כמו המתים שלא יקומו' כמו שאמ' מיקומו לא ימים: לכן פקדת' חתה עליהם' ועל עובדיה' והסמדת אותם מן העול' עד שלא נשאר זכר להם: כל זכר' פירוש שום זכר' כמו כל מאלכה לא תעשו:

וזה יהיה כל פרי הסוד חטאתו... כי חס יסיר מה יהיה פרי ההכרה הסרת כל חטאתו כי מאחר שיעקרו עבודה זרה כל שכן שיטבו משאר העונות כי מעת שימחו עבודה זרה ממעשה וממחשבה יטבו לאל בתשובה שלמה ויעשו מצותיו כי העבודה זרה היא עיקר כל העונות... ונר הוא סוד ובחרימית על בירח די על כותל היכלא: כי עיר בצורה כי עתה שיעבדו עבודה זרה העיר שהיתה בצורה היתה בעונותם בדל מחין יוטב בה וחלותו שהיה נה ומסכן האדם הוא עתה חרב: משלח ונעזב כמדבר: והוא מקום מרעה הבחמות: חופי עיר בצורה בדל עתידה: כלו בעונותיכם עיר שהיא בצורה עתה תהיה בדל: ויאמר זה על ירושלים או על שמרון כי כשנחמר כבואה זו לא גלו עדין השבטי: כמו שאמ' הוי עטרת גלות שכורי חפרי: ונוה חמר על בית ה המלכו או על בית ה המקדש חמר שיחרב בעונותם ויהיה משלח ונעזב כמדבר ושם ירעה עגל ושאר בהמו' והוא כמשמעו או על דרך משל: וכלה סעפי' חמ' סעפי' לפי שהשמיל כנסת ישראל לכרה חמר כי העגל ירעה חותה וכלה סעפיה כמו שאמר בכבואה ה הראשון הסר מסוכתו והיה לבער: וחלונ' חבי זכרונו לכרכה פירש עגל משל על מלך מצרי' כמו שקרא עגלה ופיפי מצרים וזה כשלקח יהואחז: ופירש החכם דבי חכמה בן עזרא סעפיה משל על ערי הפרוות: ואם עגל משל על פרעה יהיה סעפיה משל על הכסף והזהב שעשע פרע' חת הארץ: ביבש קצירה: קציר הוא עקף העץ כמו וטל ילין בקצירי תשלח קצירה עד ים: וקצירה הוא לשון יחיד דרך כלל ואמר על ה

רשי

וזה כל פרי חטאתו חס יסיר כל חבני מונח' במוותיו חבני גיר מנופכות מ מדוקדקו וכן וכפך חת עולליך וכן ונפכתיים חיס בחליו ניר מין צבע הוא: לא יקומו חסרים וחמנים: למען לא יקיימו להם עו: כי עיר בצורה בדל: כי בעשותם זאת עיר בצורה תהיה בדל והנה י יהיה משלחו מיושביו ונעזב כמדב: שם ירעה עגל: חפרי ירשנו שקריו עגל שנחמר כעגל לא לומר: וכלה סעפי' עעפיה: ביבש קצירי קצירי שרשיה כמו תשלח קצירה ועשה קציר כלומר כשתכלה זכות מעט שבידה של אדום שביבד חת חביו אז תשכרנה סעפיה: נשים בלות מחירן חותה' עם חלס כנסי' ידליקום כך תירגס יונתן מחיריה כמו לא תחירו מוכחי חכם וכן פתח דוכס מחמת שהעצים יהיו יבשים יהיו נוחי להדליק חבל מנחם פתח מלקטות כמו חריתי מורי ואחרת כל עובדי דרך הטיב לו דונס והלא כת ביבש קציר ובענפי יבסי חץ מלקטין פרי וכן רבותינו שאכלו לקבל מהן דקה מפני הטעם הזה שאמרנו בבבא בתרא פק לית ליה ביבש קצירה תשכרנה: יחבטי י: תירגס יונתן יתרוין קטילין ואני חומ ב' לשונות הללו חייבו ולקטטה

משלח בקריאה וסימ' נוח משלח ונעזב: ויהי כעוף נודד: ונער משלח מביש אמו: לאחד ולאחד פתחין וסימ' נמסר במלכים חלק ב' סי' ט:

וזה כל פרי חטאתו בשומן: כל-אבני מזבח באבני-זר מנפצות לא יקמו אשרים וחמנים: כי עיר בצורה בדל נורה משלח ונעזב כמדבר שם ירעה עגל ושם ירפץ וכלה סעפיה: כיבש קצירה תשכרנה נשים באות מאירות אותה כי לא עס-בינות הוא על-כן לא ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו: והיה ביום ההוא יחבט יהוה משבלת הנהר ער-נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאז האבדים בארץ אשור והנדרחים בארץ מצרים והשתחוו ליהוה בחר הקדש בירושלים: הוי עטרת נאות שכרי אפרים וצין נכל צבי תפארתו אשר על-ראש גיא שמנים הרומי יין: וידי יהיב בתרא ליונתא טפשא רבא דישראל ויהיב מצנפתא לרשיעא דגברת מקרשא תושבחתיה די על ריש חילא שמנא כתישי חמרו: הא

וזה כל פרי חטאתו בשומן: כל-אבני מזבח באבני-זר מנפצות לא יקמו אשרים וחמנים: כי עיר בצורה בדל נורה משלח ונעזב כמדבר שם ירעה עגל ושם ירפץ וכלה סעפיה: כיבש קצירה תשכרנה נשים באות מאירות אותה כי לא עס-בינות הוא על-כן לא ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו: והיה ביום ההוא יחבט יהוה משבלת הנהר ער-נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאז האבדים בארץ אשור והנדרחים בארץ מצרים והשתחוו ליהוה בחר הקדש בירושלים: הוי עטרת נאות שכרי אפרים וצין נכל צבי תפארתו אשר על-ראש גיא שמנים הרומי יין: וידי יהיב בתרא ליונתא טפשא רבא דישראל ויהיב מצנפתא לרשיעא דגברת מקרשא תושבחתיה די על ריש חילא שמנא כתישי חמרו: הא

נח

נופלין זה על זה כחבט זיתו והוזר ומלקטין ואחרים מלקטין ויתן מן הארץ כך הקבה יתחיל החסיפה כמו שנחמר יתקע בשופר גדול: משבלת הגהר: הם החובדים בארץ אשור: עד נחל מצרים: הם הנדרחים בארץ מצרים: הנהר פרת: הם בני אשור היושבים על פרת: עד נחל מצרים: הם יושבי מצרים יחבט חומס כחבט זתי: ואחם תלוקטו: מן הגליות: לאחד אחד: המוצא אחד מכם יביאנה מנחה: החובדים בארץ אשור: לפי שנכונו מארץ רחוקה לכני' מן הנהר סבטיון קראם חובדי: שכורי חפרי: שהיו משתכרין בין טוב של מדינת פרובית כדאמ' מייח דדוראסקית וחמרא דצרוגיתא קפחו עטרת השבטי: וכן נובל צבי תפארתו: מצב מטע תפארתו יהי צין הכרח שלו נובל הם תחלי המתקלקלות כמו ששנינו בברכו' על הכובלות ופירשו רבותינו בושלי כומרא צין כן כדמתרגמינן ויבן צין ואחין כן אשר נטועי' על ראש גיא שמני' היא ככרת שפירותיה מתוקי' ושם הם הגלמי' עמם בין: הלומי יין: כתישי חמר ויש עוד לפתור צבי תפארתו אשר על ונומר צבי התפארת. שעל ראש עטרת השבטים המשוחן בנאות ראשי שמנים כמו שנחמר ראשי שמנים ימשחו גיא לשון גאווה כמו מואב גא מאד וחלותו הצין הוא לפני כניצת מבל תהיה בככורה ונומר: הלומי יין: כך קוראין על שם שכרות שנחמר בהם השמות במזרחי יין: הנה

הפרט דרך רבוי תשכרנה רובה לומ' הסעפי' והפירות: ואמ' דרך משל כמו העץ כשיבש צו עקף ישרב מאליו כן ישראל בהגיע עת פורענותם ישרבו מאליהם ואחילו נשים בלות מחירות חותה: פירוש מבעירות ומדליק' חותה כי כיון שיבש הענף חינו רחוי כי חס לשרפה: פירוש חותה כנסת ישראל: ורובה לומר כי כל חומה חבי יהיו חלטים ככסי ירעו לה וישחיתו אותה: כי לא עם בינות הוא ישראל עתה חינו עם בינות שאלו היה עם בינות היה מתבונן בעצמו ורואה כי כל זה הרע בא לו על שעזב ה: על כן לא ירחמנו: לפי שאינו מתבונן על מעשיו ואינו שב לחל בבא עליו הרעה לא ירחמנו מי שעשה חותו ונדלו לו על כל עם: ויזכרו: להיות לעבד לו והוא לא כן עשה על כן לא ירחם עליו ולא יחננו והסתיר פניו מהם והיה לאכול ומצאחו ברות רבות ורעות חולי אז ישוב: וינתן תרגס אלה שני השבטים על חומות העולם כלו חס יעשה שסיר האשרי: והחמני תהיה עיר בצורה של חומות העולם בדל: וכן תרגס יונתן חרי קרתא ונו: והיה ביום ההוא: בזמן היסועה: יחבט: כמו שהאח חובט חטיו' מן הקס וכמו שהוא חובט זתים מהאילין כן יחבט האל ית' את ישראל מהחומות כי הם בתוך העמט כחט' בתוך הקס וכחתי' בתוך חילן הזית שילקא חדם ממנו הטוב שהם הפרי יניח הקס והעצי: משבלת הנהר: שבלת הוא חוזק מרובת הנסד כמו ושבלת שטפתי: ופירוש הנהר הוא נהר סבטיון כע שאמר על השבטים וזרם מעבר הנהר: ואמר עד נחל מצרי' כי עד מצרי' יבאו

ושם יתקבצו עם אחיהם בני הגלות הזה ועלו לירושלים: ואמ' ואחם כנגד בני הגלות שהם יהודה ובינין שהם מפתורי' בכל פאה לפיכך אמ' ואחם תלוקטו כאלו חמר חתם צבי ישראל אשר מעבר הלו תלוקטו לאחד אחד כמו שאמ' בכבואת ירמיהו ולקחתי חתכ' אחד מעיר ושני' ממשפחה והבאתי חתכ' ציון: ופירוש לאחד אחד לחבדו כלו אחד מזה ואחד מזה יתקבצו יחד: ומה שאמ' עד נחל מצרי' כי במצרי' סוף מלכות העמי' בהלחם מלך הצפון עם מלך הנגב ויבא מלך הצפון עד מצרי' ומשל במכמי הזהב והכסף וכל המדות מצרי' וכו' כמו שכתוב בחזיון דניאל: ואמ' בעת ההיא יעמד מיכא הסר הגדול העומד על בני עמך ונו: והיה ביום ההוא: כפל עוד הענין לחזק: יתקע בשופר גדול: כך יתקבצו כאלו היה נתקע בשופר גדול להשמיע הקול בכל העול' כמו שאמ' גם כן וה' אלהי' פשוט יתקע כן יבאו מכל פאה כאלו תקעו להם בשופר שיבאו האובדי' הם השבטי' שהגלו מעבר הנהר שהגלו עם מלך אשור והוא בארץ אשור שהיו עם כאלו חבדו' שלא יבאו עוד משם כי גלות בכל שהיו יהודה ובינין שבו אחר כן לטוף שבעי' שנה ואחר כך גלו פעם שניה והם נדחים בכל פאה ומפתרים: ומה שאמר בארץ מצרים כי שם יבאו כמו שפירשונו ומשם יעלו והשתחוו לה' בהר הקדש וירושלים: פירוש בהר הקדש שהוא בירושלים: בהר הקדש: הוא הר המוריה והוא מקום בית המקדש: הוי עטרת גלות: עתה דבר על אנשי דורו במלכות חפריים על השבטים שלא גלו עדין והיו מתענגים בטובה שהיתה להם והא כל עסקם במאכל ומשתה ובתענוג בשמן המבושם עד שבאש לידו שכרות ומקיאים ויבאיש כדרך השכורים והיו נמשכים אחר הנאות העולם ושכחו האל ומצותיו כמו שאמר שמנת עבית כשית ויטוש אלוה עשה: ונומר: ואומר רבותינו זל חמרא דפרוגיתא ומיא דדורמסקית הם קפחו עטרת השבטים מישראל: ואמר הנביא עליהם הוי עטרת גלות על דרך משל כי מן הנאות הוי עוסף עטרת להם והיו מתפארים בעשרם ובתענוגם ודמה חמדתם והתפארותם ככונן העשב או האילן שהוא יפה בצאתו וכשהרוח נושבת בו הוא נובל ונפול לארץ והנה נשחת יפיו ושב עפר כן יהיה צבי תפארת חפריים ועטרת גלותם ואמר חפריים כי הוא ראש מלכות ישראל: וצבי פירושו הפך וחמדה ופאר כמו צבי היא לכל הארצות: ואמר אשר על ראש גיא שמנים פירוש עטרת הגלות וכן התפארת שהוא על ראש גיא השכורים מאלה שהם הלומי יין כלומר מוכי היין שהיין מכה אותם לארץ שנופלים שכורים מתגוללים בקיחם וכבואתם: וקרא ראש גיא שמנים על דרך הפלגה מרוב השמן המבושם שיוצקים על ראשם כאלו היא מליחה מים ועתה אומר להם מה סוף תענוגם ואמר: הנה

ישעיה נח רדק

הנה חזק ואמין לה' הנה יום חזק לה' סיבה עליהם כורס ברד שמפיל האילנות ומשברם: שער קטב' וכשער' וכף כזרס עומדת במקום שני' ושער הוא חומר על רוח סערה שקוטב וכורת הכל' ועוד המפילו לזרס מים כבירי' סיבחו ויטפנו כל אשר יעבור עליהם ויפילו האילנות הנבוא' לחרץ כן זה היום החזק והחמק: הניח לחרץ' כמו יניח עבר במקום עתיד וכמוהו רבים חמר סזה סיום החזק יניח עטרת גאותם לחרץ ביד כל' בחזקה: ברנלים תרמסנה' ולא די שיניח עטרת גאותם לחרץ חלה שירמסנה ברנלים לחחר שתפול לחרץ וזה כלו משל לרוב שפלותם' וחמר תרמסנה לשון רבות וחמר עטרת דרך כלל וחמר תרמסנה דרך פרט על כל עטרותיהם רוכה לומ' כל הדברים

רשי

הנה יום חזק ואמין לה' הנה יום חזק לה' סיבה עליהם כורס ברד שמפיל האילנות ומשברם: שער קטב' וכשער' וכף כזרס עומדת במקום שני' ושער הוא חומר על רוח סערה שקוטב וכורת הכל' ועוד המפילו לזרס מים כבירי' סיבחו ויטפנו כל אשר יעבור עליהם ויפילו האילנות הנבוא' לחרץ כן זה היום החזק והחמק: הניח לחרץ' כמו יניח עבר במקום עתיד וכמוהו רבים חמר סזה סיום החזק יניח עטרת גאותם לחרץ ביד כל' בחזקה: ברנלים תרמסנה' ולא די שיניח עטרת גאותם לחרץ חלה שירמסנה ברנלים לחחר שתפול לחרץ וזה כלו משל לרוב שפלותם' וחמר תרמסנה לשון רבות וחמר עטרת דרך כלל וחמר תרמסנה דרך פרט על כל עטרותיהם רוכה לומ' כל הדברים

לאדני ז' כתובים כן וסימ' ואמר אל נא יחר לאדני דשלישים' ואמר אל נא יחר לאדני דעשרה' הנה חזק ואמין לאדני' וארור נוכל ויש בעדו' לאדני אלהינו הרחמים והסליחות' ודע ועבדנו יספר לאדני' נפשי לאדני משחרים לבקר: וגם ג' רב בספרא וסימ' וגם הוא חכם ונבארע' וגם אלה בין שנו' וגם

הנה חזק ואמין לאדני כורס ברד שער קטב כורס מים כבירים שטפים הניח לארץ ביד: ברנלים תרמסנה עטרת גאות שבורי אפרים והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על ראש גיא שמנים ככבורה בטרם קיץ אשר יראה הראה אותה בעודה בכפו יבלענה:

ביום ההוא יהיה יהוה צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו: ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה:

וגם אלה בין שנו ובשכר תעו כהן ונביא שנו בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר שנו בראה פקו פליליה: בי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום:

את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדדים:

כל פתוריהוון סלן מיכל מנעל ומשקץ לירת להיון ארתר די נקי מן אונס: למן את יהיבת אוריתא ומן אתפקד למספר חובבא הללא לבית ישראל דרחמיין מכל עממיא וחבובין מכל מלכותא:

טחם אקח לכהנים: זאת מי ד' בקראא וסימ' זאת מי עשקתי' זאת מי יבן שמועה' זאת מי דאנת ותראי' את מי אן כמו אלה: מחלב ג' וסימ' ולכן שנים מחלב' גמולי מחלב עתיקי משדדים' זכו נורה משל:

שהם מתגא' בהם וכן כי תקרה חנה מלחמה: והיתה ציצת' נוכר בלשון זכר ציץ ובלשון יקבה ציצת' וכן כן ונכה' וציצת וזינו סמוך לא התויתבא במקומו דבי במקום הא כמו עגלת שלישי' הלתתני פונת לך' והדומי' להם כמו שכתבנו בספר מכלל' ולפי שזכר הכין בלשון זכר ובלשון יקבה חמר והיתה' וחמ' כובל עוד דמה ציץ תפארתם לכבורה ב בטרם קיץ וחמר כ כבורה בטרם קיץ כלומר התאנה הכבור בטרם סיבחו פירות הקיץ כל' הכבורה שתבא בתחיל בני אדם קופצין עליה לקחתה והדוהא חותה בתחילה לוקח אותה: בעודה בכפו יבלענ' כלו בזמן שתהיה בכפו תקפ יבלענה מרוב חמדתו אותה כן יהיה עושר אפרים וטובם יבלעם החויב במהר' ככבור' מפיך הא וחינה לכני דק היא לתפארת ה הקריא' וכמוהו ונתעלול יוציא חור ונולה על ראשה' וחזוני חבי זל פירש בכפו ענף כמו וכפתו לא רעננה כל' כשיראה אותה בענף יבלענ' מרוב תאותו לה: ביום ההוא' שיצלו עטרת השבטים כמו שאמר באותו עת יהיה ה' צבאות לעטרת צבי

ויעה ברד מחסה כזב חותו כיסוי שאמרתם כי שמנו כזב מחסנו אחיה ברד ויטאטנו ויעה לפון טיחוט כמו את היעים שגורפין בהם אפר הכירות וסתר שאמרתם עליו ובסקר נסתרו המים ישטפוהו כלומר אחיה המון חומות שיטברו מוכותיהם ופתייהם ולפון מטפט האמור כאן וישטפיהו בלעז: וכבר בריקס

את מות ויתבטל הכרית אשר אמרתם כרתנו ברית את מות כל כברה לפון קנח וסילוק דבר וכן הכברה כניו: וחזותכם אשר אמרתם עם שחול עשינו חוזה: שוט שוטף אשר אמרתם לא יבואנו והייתם לו למרמס:

בבקר בבקר כלום תדיר תדיר אחיה עליכם גזרות: והיה רק זועה הבין שמועה: זועה לכל השומעים להבין שמועות כפורעניות הקפות שאחיה עליכם כל השומעים זועה: כי קצר המצע מהשתרע: כי אחיה עליכם שונח דוחק אתכם אשר לא תוכלו להספיק עבודתו כשיגיע מצעו עליכם יקצר לו מהשתרע השוכב עליו מהשתר מהשתטח להחריך איבריו אישטגוליר בלעז:

והמסכה כרה הנסך שימשול עליכם יהיה מקומך דחוק לו בהתכנסו לתוכו ורבותיו דרסוהו על עז שהכנים מנסה להיכל קצר המצע הזה מהשתרע מהשתרע עליו שני דעים זחלי פירשתי לפי כסוטו ובדרך זה תירגס יונתן ואף מדרש רבותינו יש ליטבנו על אופן הדבור כלומר למה אני מביא עליכם פורענות זו לפי שקצר המצע מהשתרע אני ל לבדו עליו שחמור הנה השמים ושמי השמי לא יכללק וכל סכן בהכניסכם מסכה עמי כביכול כד לנו המקום: כי כהר פרכים תירג' יונתן אחי כמח דועטוריא כד חתגלי יקרא דיי בימי עמיה מולכא וביסין דעבד ליהושע ב במישר גבעון וכו' כן חתגלי ל לאיתפרעא מדעבדן וכו': זר מעשהו ידמה לכס ליר כי ביא עליכם פורענות קסה: לעבוד עבודתנו לעשו מלאתנו כמו עבוד הארמה לבוריר בלעז: ועתה

הבין בקריאה וסימ' ושאלת לך הבין והיה רק וזעה הבין שמועה: אל תהיו כסוס כפרד' חכמת ערום הבין דרכו' וסימ' בלשון תרגום הוון כלביא שאלין חכמתא לסוסיא: האוינו ה' וסל וסימ' השמים ואדברה' שמעו מלכים האוינו רזנים' שמעו דבר קצני סדם האוינו' האוינו ושמעו

וידלק רוגזי ברוחצן פריכוזו ועל דאטפתתון מן קדם מעיקא יתכוון עממיה יגלון: ויבטיל קימכוון דעם קטולא ושלמכוון דעם מ מחבלא לא יתקום מתת סנארה ארי תירי עליכוון כנחל מנבר ותהון להון לרש' בזמן מעדוהי יגלי יתכוון ארי בצפר בצפר יערי בימם ובלילי ויהי עד לא ימטי זמן לוטא תסתכלון במלי נבייא: ארי יתקצר חיליהון משעפור תקיף ושלטון מעיק יסני מרוא: ארי כמא דועו טורי' כד אתגלי יקרא דיי בימי עוניה מלפא ובגסון דעבד ליהושע במישר גבעון ל לאתפרע מרשעיה דעבה על מימריה בן יתגלי לאתפרעא מדעבדן עובדיו נוכרי' ע עובריהון ומדפלהון פולחן טעותא פולחנהון: וקצו לא תתרשעון דלמא יתקפון יסוריכוון ארי גמירא ושיצארה שמעית מן קדם יי אלהים צבאות על כל יתבי ארעא:

אמר נביא אציתו ושמעו קלי אתפנו וקבילו למימרי: בכל ערן מתנבן נבייא לאלפא מאים יתפרתון אודני חביבא ויקבלון אולפן הלא אם ישוון בית ישראל אפיהון למעפד אוריתא ויתוב וינביש יתהון כפיני עממיה דאנון מבדרין ביניהון הא בקצחא וכבמונא דמדוריק ויקריב יתהון זרען לשבטיהון הא כורעי חטין על פיר קלי' ולאמי אלי האוינו' האוינו כל ישיב חלד' שמעו חכמים מלי' ובית המלך האוינו:

כאספו כל בלשתי' ואמ' דוד סרן ה' את חויבי לפני כפרן מים' כלומ' מאת ה' היתה זאת וכמו חותנו המעשה שהיה גדול שקס ה' ונלחם בהם כן יקום עתה וילחם בישר' וכמו מלחמת יהושע בגבעון שהיה פלא גדול ואמר ויהי מים ה' כן יהי מים עתה ה' את ישראל ולא יהיה בהם כח לעמוד כנגד חויביהם' ומה שאמר כעמק בגבעון לל כמו שעשה בעמק חילון ובגבעון: לעשות מעשהו זר מעשהו כשיקום לעשות מעשהו זר בישראל ואמרנו זר מעשהו כי לא עשה כזה מתמול שלשם' וכפל ענין במלות שונות כי זר ונכריה אחד ומעשהו ועבודתו אחד כתרבים מעשה עובדא' והאזל פי' זר מעשהו כי בהר פרכים ובגבעון קם בעזרת ישראל להנקם מחויביהם אך עתה זה יהיה בהפך כי מישראל יקום גתה' וינתן תרגם ה' בסיק כן ארי וגו' ועתה חל תלוצצו' כמו שאמר עליהם אנשי לבון ולרוב הפעלה בפעל יבא בלשון התפעל' כמו מתנקש בכפשי' מדדפקים על הדלת' והדומים להם' יחוקו בשוף החית והזין: מוסריכם' יסוריכם' אמר השמר לכם שלא תלוצצו עוד על דברי ה' כן יהיו יסוריכם חוקים הכל כפי מעשיכם כי הפורענות עתידה לבא כי שמעתי מאת ה' כי כלה ונחרצה' הכלה סמהיה נחרצה תהיה' כלומר גמורה' וכן בלין חרץ בלין גמור: האוינו' אמר להם דרך משל' ואמר להם שיאזוהו וישמעוהו' וכפל הענין במלות שונות לחוק הענין: הכל היום יחרש החרש' דמה משפטו החל ומצותו על ידי הנביאים למשפטו החרשה והזריעה' ונפרש תחילה המליצה ואחר כך נפרש המשל' אמר ה' חרש שהיה חורש חלמתו כדי לזרעה יחרוש כל היום לא יעשה חלח מה יעשה חחר שחרש קצת היום יפתח ויתיר סוריו וישרד חלמתו' כלו' יכמוס הרגבים' והוויישרד שהלך בשדה וכותה הרגבי' במקום שמוצאם: הלא אם שוה פניה' אם כמו כאשר' וכן אם יהיה היובל' אמר כאשר ישוה בני הרבה ודק מאד: סורה' מדה' כמו במשקל ובמטורה שפירושו מדה' וסורה תאר לדב' הנתן במדה' והיא בלשון נקבה לפי שהיא תאר לחטה שהיא לשון נקבה' ואמ' וכן ימים החטה בזריעתו במקום שהוא יודע מן האדמה שהיא מקום טוב לזריעה החטה יזרעה עם במדה לא יוסף על המקום שהוא ולא ירע מן האדמה שהיא טובה:

ויעה ברד' המסיל האויב לברד ולמי' שוטפים כמו שחמ' למעלה כזרס מי' כבירים שוטפים' ויעה מגזר יעי' שהם המנקות שמנק' חלם בהם הכית' וחזותו הכזב שהיו חומרים כי שמנו כזב מחסנו הברד יסיר חותנו המחסה וחזותו סתר סקר שאמרתם וכסתר נסתרו חותנו הסתר ישטפו חותנו מים והוא רמו' למחנה חסור סיבא כמים

כבירים שוטפים' כמו שאמר למעלה את מי הנהר העצומי והרבי' ואמר וחלף ביהודה פטף ועבר וגומר כמו שאמר ויעל על כל ע עדי יהודה הבצורות ויפססו ואלו נשטפו הרשעי' אשר ביהודה שהיו משימים סתרים ומחסם הסקר והכזב: וכבר יתבטל ויוסר' כמו ואיש חכם י יכפרנה: וחזותכם' שאמרתם עשינו חוזה לא תקום כמו שחשבתם' וכן שוטף שחמרתם לא יבאנו לא כמו שאמרת' אלא שתהיו לו למרמס: מדי עבדנו מעת ש שיעבור חותנו השוט יקח אתכם: כי בבקר בבקר יעבור' כלומר בכל יום ויום כי מעת כסענו לבא לארץ ישראל לא יבאנו למעלה לא יבאנו ולא יסן' ומה שאמר בבקר בבקר והמחכה היה הולך ביום ובליילה כי בליילה לא היו נראים אלא בכל בקר ובקר היו נראים בארץ שהיו באים אל ירושלים: והיה רק זועה הבין שמועה' כשיבינו שמועתו יזעמו וירעדו ויפחדו ממהה כי עתה אינם מחמיני': זועה' תנועה' כמו ולא קם ולא זע ממנו כי המפחד ירעד ויזוע וינע

הבין ויסי' חס' כלבא' חכמתא' לסוסיא'

ויעה ברד מחסרה כזב וסתר מים ישטפו: וכפר בריתכם את תמות וחזותכם את שאול לא תקום שוט שוטף כי יעבר והייתם לו למרמס: מדי עברו יקח אתכם כי בבקר בבקר יעבר ביום ובליילה והיה רק זועה הבין שמועה: כי קצר המצע מרשתרע והמסכה צרה כהתכנס: כי כהר פרכים יקום יהודה בעמק בגבעון ירגו לעשות מעשהו זר כעשרו ויעבד עבדתו נכריה עבדתו: ועתה אל התלוצצו פון יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי מאת אדני יהודה צבאות על כל הארץ:

האוינו ושמעו קולי הקשיבו ושמעו אמרתי: הכל היום יחרש יחרש לזרע יפתח וישדר אדמתו: הלא אם ישוון בית ישראל אפיהון למעפד אוריתא ויתוב וינביש יתהון כפיני עממיה דאנון מבדרין ביניהון הא בקצחא וכבמונא דמדוריק ויקריב יתהון זרען לשבטיהון הא כורעי חטין על פיר קלי' ולאמי אלי האוינו' האוינו כל ישיב חלד' שמעו חכמים מלי' ובית המלך האוינו:

בכל ערן מתנבן נבייא הלא אם ישוון בית ישראל אפיהון למעפד אוריתא ויתוב וינביש יתהון כפיני עממיה דאנון מבדרין ביניהון הא בקצחא וכבמונא דמדוריק ויקריב יתהון זרען לשבטיהון הא כורעי חטין על פיר קלי' ולאמי אלי האוינו' האוינו כל ישיב חלד' שמעו חכמים מלי' ובית המלך האוינו:

גופו: כי קצר המצע' פעל עבר כי חזיו קימן וחזיו פתח' וכן כרה פעל עבר כי הוא למעיל אמר דרך משל כאדם שסוכב על מצע והוא קצר וחיוני יכול לפסוט דגליו ולהשתרע בו' וכן כאדם שיתכסה בשכבו במכסה שהיא כרה ולא יכול להתכנס ולהתחסף תחתיה כן יהיה ישראל כי מחנה חסור יתפססו בארצם והנה רחב ארצם תשוב דר וקצר' כמו שאמר מלא רחב ארצך עמנו אל' ולא כשאר להם מכל ארצם אלא ירושלים והיתה כרה וקצרה מהתכנס כולם בתוכה: מהשתרע' מענין שרוע וקלוט שהוא ענין יתרון: כהתכנס' כשירצה להתכנס תחתיה לא יוכל' התכנס ענין חסיפה' כמו נדחי ישראל יכנס: כי כהר פרכים' כמלחמה שנלחם דוד בשלשת' בשל פרכים והיה סם הר' כמו שכתוב ויעלו בשל פרכי' וחזותו הדבר היה פלא גדול שהכה אותם דוד בעם אשר היו חתו אז ועליהם

זאת וכמו חותנו המעשה שהיה גדול שקס ה' ונלחם בהם כן יקום עתה וילחם בישר' ולא יהיה בהם כח לעמוד כנגד חויביהם' ומה שאמר כעמק בגבעון לל כמו שעשה בעמק חילון ובגבעון: לעשות מעשהו זר מעשהו כשיקום לעשות מעשהו זר בישראל ואמרנו זר מעשהו כי לא עשה כזה מתמול שלשם' וכפל ענין במלות שונות כי זר ונכריה אחד ומעשהו ועבודתו אחד כתרבים מעשה עובדא' והאזל פי' זר מעשהו כי בהר פרכים ובגבעון קם בעזרת ישראל להנקם מחויביהם אך עתה זה יהיה בהפך כי מישראל יקום גתה' וינתן תרגם ה' בסיק כן ארי וגו' ועתה חל תלוצצו' כמו שאמר עליהם אנשי לבון ולרוב הפעלה בפעל יבא בלשון התפעל' כמו מתנקש בכפשי' מדדפקים על הדלת' והדומים להם' יחוקו בשוף החית והזין: מוסריכם' יסוריכם' אמר השמר לכם שלא תלוצצו עוד על דברי ה' כן יהיו יסוריכם חוקים הכל כפי מעשיכם כי הפורענות עתידה לבא כי שמעתי מאת ה' כי כלה ונחרצה' הכלה סמהיה נחרצה תהיה' כלומר גמורה' וכן בלין חרץ בלין גמור: האוינו' אמר להם דרך משל' ואמר להם שיאזוהו וישמעוהו' וכפל הענין במלות שונות לחוק הענין: הכל היום יחרש החרש' דמה משפטו החל ומצותו על ידי הנביאים למשפטו החרשה והזריעה' ונפרש תחילה המליצה ואחר כך נפרש המשל' אמר ה' חרש שהיה חורש חלמתו כדי לזרעה יחרוש כל היום לא יעשה חלח מה יעשה חחר שחרש קצת היום יפתח ויתיר סוריו וישרד חלמתו' כלו' יכמוס הרגבים' והוויישרד שהלך בשדה וכותה הרגבי' במקום שמוצאם: הלא אם שוה פניה' אם כמו כאשר' וכן אם יהיה היובל' אמר כאשר ישוה בני הרבה ודק מאד: סורה' מדה' כמו במשקל ובמטורה שפירושו מדה' וסורה תאר לדב' הנתן במדה' והיא בלשון נקבה לפי שהיא תאר לחטה שהיא לשון נקבה' ואמ' וכן ימים החטה בזריעתו במקום שהוא יודע מן האדמה שהיא מקום טוב לזריעה החטה יזרעה עם במדה לא יוסף על המקום שהוא ולא ירע מן האדמה שהיא טובה:

רדק

ישעיה בט

רשי

תעב

וכן שעורה גם כן כסמן שיש לו סימן במקום זריעת השעורים וכוסמת גם כן ישמיה בבבולה הידוע לו וכן לכל זרע נזרע כמפלטו ובמקום הרחוי לו אבל זכר אל שהן עיקר מחלל האל והבהמה וכן הקצח והכמון הם מיני תבלי דרכי למחלל האל כן הוא משפט הזריעה וסורה וכסמן נבולתו ענין אחד נחמ העני במלות

ושם חטה שורה ושעורה כסמן וכוסמת נבולתו וחס תבואה בא לזרוע כך הוא מנהגו זרע החטין בחמצע החרישה והשעורה זרע סביב לסימן והכוסמן זרע על גבולי השדה ומכדיו שורה לשון שורה זרעה בחמצע ונמח' שורה על השעורין והכוסמן ויסרו למפלטו וגו' חף מי שאלהיו יורנו לא לנצח נביאים להוכיח אחרי שאינו שומע לתוכחה הוא

שונות כמנהג והקצח הוא זרע שחור והוא ממיני התבלין וכמון ידוע והוא הנקרא קומין בלעז ויסרו למפלטו האל יסר הזרע משפט הזריעה והזריהו כאלו אמר ואלהיו יסרו ל להשפטו ויסרו כלומר שנתן חכמה זו לבדו בלבו ואחיל פירם הפסוק כן אמר ויסרו למפלט על דרך משל כמו שמיסר המכ אמר שיכה הזרע הדגבים הקשים כדי לשנות פני הקרקע כמפלטו כמו שאמר חמר כך ח חללהו יורנו פירוש ימטינו מענין יורה ויולקס כלומר הזרע יזרע כמפלט ואחר כך יקוה לאל שיתן

ותושיה ז' סל בליש' וס' הפליא עצה הגדיל' עמו עז ותושיה ותושיה יראה שטח דמיכה' כי כפלים לתושיה' לי עצה ולי תושיה' לתאוה יבקש נפרד' יצפן לישרים תושיהו:

ושעורה נסמן וכסמת נבלתו ויסרו למפלט אלהיו יורנו כי לא בתרוץ יודש קצח ואופן עגלה על-- כמון יוסב כי במטה יחבט קצח ו וכמון בשבט: לחם יודק כי לא לנצח ארוש ירשנו והמם גלגל עגלתו ופרשיו לא ירקנו: גם זאת מעם יהוה צבאות יצאה הפלא עצה הגדיל תושיה: הוי אריאל אריאל קרית גדום יי צבאות נפקא דארקין עלמא בגאשור בסגי חובמתיה:

וסעורין על סומנין וכונרנין על תחומין: הא כל אלין אולפן דדיון דירעון די אלהי מחוי להון אורחא דתקנא די יהכון ברה: ארי לא במורגי ברולא מדרבין קצחא וגלגלי עגלה על פמונא מחורין ארי בחוטרא חבטין קצחא וכמונא במחבוטא: ית עבורא מדרבין אף יתיה ארי לא לעלמא אדרבא ידרבניה ומבלבל בגלגלי עגלתיה ומפריש ית עבורא ומפריח ית דוקא: אף דאמן במחשבת דעתיה רבתא אסגי עובדי וי מדרבא רבני בקרתא

ייסרו במפלטו יסורין כדי ש שתועיל עמל תוכחתו שהוכיח כזה שמשוה בני הארץ לזרוע כדי ש שתכלח עמל חרישתו שחרס: בחרוץ' הוא עץ עשוי חרצים חרצים' ושמו מורג ומחמד בני הקצח להיות תבן' כילא בחרוץ דשין חת הקצח לבי שזרעו נוח לנצח מתוך קשי' שלו וכן על כמון לא יסבו חופן עגלה לדשולכי כי קל הקצח לחובטו במטה והכמון בשבט: לחם יודק' וחת מי דקיס בדברים קשין חת הלחם של ת תבואה לפי שאינה נוחה ליחבט: כי לא לנצח חופין ידושנו' הרי כי זה משמש בלשון חלל לא לנצח כותשין עליו לפי שלעול לא יכתשו ברעיני הזרע להיו' כידשק לכתת על ידי החרוץ וחופן העגלה: והמם נלגל עגלתו ופרשיו וכשמשבטי' עליו חופני עגלה לדוקן ולדושנו חפי' הגלגל המם ומסתבר

וכן שאר כלי העגל עמו המפרישי' חת התבואה מקשיה ולא ידוקו והחטי' חופן כידוקי' להיו' כטחנין' חלום ידושנו כמו עשה יעשה כנף יכנף וח'ף ז' בחה במקן' הא כמו נחמרי' כן חתמבר יהושפט כמו התחב' חף כאן הדוב ידושנו וכן חברו מנח: גם זאת מעם וגומר' גם זאת כדרך דשי תבואה וחובטי קצח וכמון מעם הקצח יצאה: הפליח עצה' להרחותכם רמוס בדרך חידות ומשל כפלא ומכוסה כי כאשר הכמון והקצח אינם מכבידן עליהם במדושה רבה לפי שהם נחבטין בקל כך חילו הייתם ממחרין לקבל מוסר לא היה מכביד עליכם נזרות וחתם קשים לקבל תוכחות כתבואה הקשה לדוש לכך יכביד עליכם הרבה ולא לנצח לכליה יריב וידקה כאשר לא לנצח חלום ידושנו ויכלו חזיו ומכותיו וחתם לא תכלו דונמת המימת הגלגל והעגלה והחטין לא ידוקו וחילו הייתם נוחים לכלות לא היה בודק חתכם ביסורין קשין כפשתני הים כשהוא יודע שפשתנו יפה הוא מקים עליה: הוי אריאל' תירגס ונתן מדבחה דיי' וחף יחוקאל קדחו כן שנחמך והאריאל שתי' עשרה על שם חס שלמעלה שהיתה רובצת כאר על גבי המזבח כמו שסנינו בסדר יומא ורבתי' פירשנוהו על ההיכל שהיה כר מאחריו ורחב מלפניו: קרית

לשון יחיד על האופן' וכן פעל ידוקנו על החרוץ: גם זאת' לפי שאמר בתחילת הפרש' קולי ואמרתי חמר אל תחשבני כי זה אמרתי לכם מלכי כי גם זאת החידה כמו הדברי' האחר' שאני חומר לכם מעם ה' צבאות יצאה שהפליח בזה עצה והגדיל בו תושיה' כי המשל הזה הוא כפלא וגדול ותושיה היא החכמה והתורה כי החכמה יש במשל הזה ועתה נפרס המשל החורש הוא האל יתברך והאלמה הוא ישראל' וכמו שהחורש יתקן האדמה כדי שתהי' ככונה לקבל הזרע כן האל ית' תקן ענין ישראל כדי שיהיו נכונים לקבל דבריו תחילה הוכיחם ממדרים שהיו בזה כשדה שאינו עבוד ומעלה קוצים כן היו הם במדרים במעשים רעים שדומים לקוצים והוא שלח להם משה נביאו אחר ששלח להם אהרן ונביאים אחרים' כמו שאמר בכבואת יחוקאל וחומר להם חים שקוצי עיניו השליכו ובגלגלי מצרים אל תטמאו וגומר' ואחר ששלח להם משה ועשה להם אזעזע ומנחמים עד שהאמינו' כמו שאמר ויחזק העם והנביאים בכסף וזהב והכה חזיביהם במכות הידועות והראה להם עמוד הענן ביום ועמוד האש לילה והעבירם בים ביבשה ונער פרעה וחילו' וכל זה הוא תקן האדמה לקבל הזרע שיקבלו מנותיו וחוקתיו' וכן אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע' ותקן האדמה ושווי פניה לא יעשה אותנו החורש כל היום כן האל לא יראה הנפלאות ההם בכל עת' ואחר תקן האדמה התחיל לזרוע בה והוריד שכינתו לעיניה' בהר סיני בקולות וברקים ולפידים והשמיע להם דבריו עד שכולם היו במדרגת נביאים אבל לא היו כולם שוי' כמו שאמר רבותינו אל משה מחייה בפני עצמו ואהרן מחייה בפני עצמו' וכן כולם חים חים לפי שכלו' והטובים בשכלם והם דקי העיון הם הנמשלים למקום שהוא מיטב האדמה דקת העפר שראוי לזרוע בה הקצח והכמון שהם זרעים דקים ואינם מחלל לפני עצמם אלא לטעם' כל זה הוא דקת העיון ומעוט ההגשמה' וכן קבלו דקי העיון שבהם והשכילו הדברים הדקים הרוממים' והחטה והשעורה והכוסמת' גם בדברים גסים יש בהם זה דק מזה' וכן במקבלין יש בהם פעינות טוב זה מזה כמו שהחטה טובה דקת המחלל מהשעורה והכוסמת וצריך לה מקום טוב מן האדמה לזרעה בו' וכן השעורה והכוסמת כל אחד לפי מה שהיה כן כל אחד מהדברים הדקים העיוניים יש לו משפט בפני עצמו' וכן במקבליהם ומשכיליהם כל אחד יש לו משפט' וכמו שהזרע מקוה בזרעו שתוציא לו האדמה מרגיר אחד כמה גרגירים כן קוה האל מישראל שיוסיפו על מה שהורס וישיכלו ויבינו דבר מתוך דבר' כי כמו שטבע האדמה להוציא יותר כח טבע האדמה להוציא יותר כח הכפס המסכלת שנתנה בו להוסיף על מה שילמדוהו' וכן אמר שלמה תן לחכם ויחכם עוד וגומר' ויסרו למפלט הוכיחם תמיד' והמטר לאדם הוא המעורר לאדם והם הנביאים' והנה האל שלח להם נביאים תמיד לעוררם ולהשכילם' והם כלו המטר באדמה כמו שאמר חללהו יורנו' ועוד כי הזרע יעמוד באדמה זמן קצוב עד זמן צמיחתו וגמר בשולו ואחר כך יקצר אדם אותו וידושנו להוציא והמחלל וליהנות בו כן ישראל אחד שנתן הזרע בהם' והם החכמה והתורה והמנות ונתקיימו בהם והורגלו בהם' וזה כנגד זמן עמידת הזרע באדמה היה ראוי שימחא הזרע תוספת ויראה הטוב שבו לעיני כל' כמו שאמר כי היא חכמתכ' ובינתכס לעיני העמים' והיה להם להשכיל ולהטיב מעשיהם עד שיאמרו העמים עליהם רק עש חכם ונבון הגוי הגדול הזה' והדישה הוא מאמר הנביא ואזהרתו להוציא הפרי הטוב' והם המעשים הטובים והמשכילים ראויים שיספיק להם מעט האזהרה כמו הקצח והכמון שיחבטו אותם בשבט' והעם ראויים לאזהרה גדולה וחזקה כמו הזרעים הנסים החטה והשעורה והכוסמת שצריך לזרועם בחרוץ וחופן עגלה' וחף על פי כן לא יהיה זה לנצח כן הנביאים לא יעשו אזהרתם לנצח כי כמו שהזרע יהיה נשבר ונפסד ברוב הדישה כן דברי הנביאים הם נפסדים ברוב האזהרה אחר שאינם מקובלים' והנה כאשר באדמה ללא תועלת' כי ישראל כל מה שיהיה הנביא יוסיפו לחטוא' והנה הדברים נשחיתים אחר שלא יהנו מהם ולא ישובו בעבורם מדרך הרעה והנה הם הפך המבוקש מהם והתקוה בהם ויאמרו העמים עליהם עש סכל ואין לב הפך מה שאמר עליהם כשהיו שומרים דרך ה' רק עש חכם ונבון' וינתן תרגם כן כל היום בכל עת מתנבין וגו': הוי אריאל אריאל' המחבא נקרא אריאל' וכן בספר יחוקאל ומהאריאל ולמעלה קרנות חרבע' וכן תרגם ונתן ווי מדבחה דשרא בה דוד' ורבתינו אל חמרן שהיכל כר מאחריו ורחב מלפניו ודומה לארי' שנחמך הוי אריאל שה ארי הרי זהו כר מאחריו ורחב מלפניו וכו' וככל אריאל כדרך הנהיגם שכולם ידבריהם כי הנביא היה נזהר עליו' ואמר עליו הוי' ופירוש

כט

רדק

ישעיה ל

רשי

תעה

כמו דוה' וכו' הנדה שתשב במקום רחוק מבעלה בימי נדת דותה: בא תחמר לו: תחמר לטל באחוזה: וימז בא כמו צוהה ותשלכנה לחוץ: וכן הוא במסרה לית לסוף טוף: ונתן: ויתן לך האל מטר לכורך זרעך אשר תזרע: וכן יתן לך לחם תבואת הארמה כי לא יבא בו שדמך וירקון ולא יאכלנו הארבה: ועוד יהיה לחם ארצך דמן ושמן ונס מיקנך ידעה כמנן: כר נרחב: כי הכל יהיה מלא תבואה וירעה המקנה ברחב: כר הוא מקום מרעה: ומיקנך: כתוב ביד אפרס שהוא לרבים: או הוא תמורת למד הפעל: והאלפים: השורים: כמו שגר אלפיך: והעירים: הם עולי החמורים: עובדי הארמה: שעובדים בהם הארמה: בליל חמץ יאכלו: מרוב התבואה שיהיה להם יאכלו

השורים והחמורים ה
המספח הכקי טיקו
אותה להם וזרנו
ויברדו כמו החטים
למחל הארם: בליל
הוא המספח: כמו
אם יבעה שור על ב
בליל: חמץ: כקי לפי
ענינו: ונס יסלו דומה
בלשון ערבי: לית בליל
פטוס: זורה: בינוני
מספח זכר פעלו מן
הדגש לפי הוא בסגול
: וברחת: רחת מן רוח
לפי שמרין בה ומקני
הקס מן התבואה:
והיה: לעין שאמר
שיתן מטר על פני ה
הארמה חמר כל כך
יהיה שפע המים עד
שההרים והגבעות יבאו
בהם מים ויהיה זה ב
ביום הרג רב בספול
מגדלים: ביום: כמו
בעת: כמו ביום הכותי
כל בכור: יום בעקתי
בלילה נגדך: וכן כל
ביום ההוא שאומר על
עתידיה: הרב רב
הוא מנה שהכה האל
במחנה אשור כי חמר
מן בכרם האל ליושבי
ירושלם ויהודה בכל
טוב: ופי' בספול מגדלי
שדים גדולים:
וכן תרגם יונתן
דברבך: כמו שאומ'
ויחד כל גבור חיל
ונביד במחנה אשור:
והיה אור הלכנה רוב
המפרשים פי' כסוק זה
לעתידי: ויש שפי'
במשמעו: ואינו ככך
יש שפי' משל לרוב הטוב
שתהיה לעתיד בימי המשיח: וכן הוא: אבל יתכן לפרשו
גם כן משל בימי חזקיהו שיהיה להם טובה רבה אחרי מות מחנה אשור והתשועה
מימנו היתה גדולה: וכמו שקורא הכרה חסך וחפלה: כמו שאומ' שמש וירח קדרו
והכוכבים אסכנו נהם והכוכבים הדומים להם לזה: כן יקרא התשועה אורה:
כמו שאומר ליהודים היתה אורה ושמחה לא שהוסיף להם אור השמש ואור הלכנה
אלא הישועה היא האור: וכן לא יבא עוד שמך וירחך לא יחסך עוד: והדומים
לוה: ובעתים לל אורות גדולות רבות: כמו שבעתים יוקם קין: לל נקמות רבות לא שני פעמים שבעה לבד: כי חשבון שבע ושבעה יבא להגדיל החשבון: כמו שבע ישול
כדיקוקם: שבע כחטאיתם: והדומים להם: כאור שבעת הימים: דרך משל כאלו אור שבעת ימי השבוע יהיו כאחד בתוספת האחד על חברו: ביום חבוס ה' את שבר
עמו: אם לעתיד ביום קבוצ גלויות או אחר מלחמת גוג ומגוג ועלית יתפרס לזה הפי' הפסוק שלפני זה ביום הרב רב שלא תהיה אחר המלחמה ההיא זרה בעולם: וכאלו
יהיה כל העולם אורה: ואם בימי חזקיהו מות מחנה אשור: ולענן הפרשו: האלו לפני הפסוק: הבאים האלה ולאחריהם יראה הענן הזה בימי חזקיהו כמו שפי' וכן
לעת הגדול רבי משה מיימון זל: ופירוש כאור שבעת הימים: שבעת ימי חכמת שלמה: הנה עם ה' שחרפו מלאכי מלך אשור הנה הוא בח להנקים ממנו: ומה שאמר
מזרחק לפי שהיה חושב מלך אשור כי האל הוא כאלו הוא במרחק ממנו ולא יוכל להרע לו: לפיכך חמר כי הנה הוא בח ממרחק: בוער אפני: שאפו בוער על מלך אשור ועל
מחנהו: וכבוד משאה: ההל חינה כנוי לנכבה כי היא רפה: ואמ' כובד משאה כלומ' כבד יהיה עליהם לכבוד המשאה הכבדה ההיא שישא האל עליהם: שפתיו מלאו זעם:
ולשונו וגו' כפל הענין במלות שונות ושפתיו ולשונו הם דברי הכבואה שהתנבא הנביא עליהם: ורוחו: ודבורו: וכן תרגם יונתן וממריה כמו שאמר שפתיו ולשונו כן חמר
ורוחו: או יהיה פירוש ורוחו מלאכו והוא המלאך שהכה במחנה אשור יהיה להם כחל שוטף שיטטם: עד צוחר יחנה: כמו מי הנהר שהגיעו לאדם עד צוחרו שאין לו
דרך לכחת מהם אלא יטבע בתוכם או הוא קרוב להיות טובע: וכן מחנה אשור כמעט כלו כולם כי לא נשחרו אלא מעט כשעור הראש אצל הגוף: להכפה גוים בכפת
שוא: מקור: כמו להקיף: פירוש רוחו יבא להקיף הגוים אשר במחנה אשור בהכפת שוא: וכפה היא הכברה שמיניכף בה התבואה וחותה חינה לשוא אלא לברר
הבר מן התבן: אבל זאת הכפה סיניף האל בה הגוים תהיה כפת שוא שלא ישמר בה דבר בודק אלא הכל ילך לשוא ולאבוד: ויהיה גם כן רוחו לעמים האלה כמו רסן
מתעה כי הרסן שמימין בפי הבהמה הוא מישר הבהמה שתלך דרך ישרה למקום שרונה הרובכ אלא זה הרסן ישים האל על לחיי העמים להתעותם לא לישרם ויוליכם
לאבדון: הסיר: באותו היום שתהיה המגפה במחנה אשור יהיה לכס יושבי ירושלם שיר ושמחה כמו הלילה שמתקדש בו החג והוא הלילה של חג ששמיים בו ואומ' בו שיר
כן יהיה לכס זה ביום מבלת מחנה אשור שתשמחו ותסירו ותלללו לאל שעשה לכס כס גדול: והשיר הזה הוא כפה והשמחה היא בלב: לפיכך חמר ושמחת לבב: ואמר כהולך
בחליל: כי ההולך בחליל באמת יש לו שמחת לבב: ואמר הולך כי המחול הוא שהולכים רבים איש ביד חברו כביד סביב והחליל מכה בתוכם: לבא בהרה: שיבחו בהר
ה' שהוא בית המקדש לסיר ולהלל עם אל צור ישראל שהיה צורם ומזקם עם מלך אשור: ורזל פירשו כי בליל כסח היתה מנפת מחנה אשור: שנאמר הסיר יהיה לכס כלל
התקדש חג שאומרי' בו שירה והלל זהו ליל הכסח: והשמיעה' כשכח מלאך ה' בא בקול לעם שהנהילם ויבחה כשמתם:

דוה' וסימ' ואיש אשר ישכב את אשה: תורם כמו דוה' נתנני שוממה כל היום: אגך: שבעתים: בקריא
וסם' נמסר בסדר בראשי: שבעת הימי' ח' ומקום סצוין במסר' רבת' דאסדרנא בריש' האי חבורא בערך
יום: חבוש' בקריא' וסימ' ביום חבוש' את שבר עמו: פארך חבוש' עלך: פניהם חבוש' בשמון: ירפא

דוה' צאת אמר לו: ונתן כמטר זרעך
אשר תזרע את הארמה ולחם
תבואת הארמה והיה דמן ושמן
ירעה מקנך ביום ההוא כר נרחב:
והאלפים והעירים עבדי הארמה
בליל חמץ יאכלו אשר זרה ברכת
כה ובמורה: והיה: על כל הר גבה ועל
כל גבעה נשאה פלגים יבלי מים
ביום הרג רב בנפל מגדלים:
והיה אור הלכנה כאור החמה ואור
החמה יהיה שבעתים כאור שבעת
הימים ביום חבש יהיה את שבר
עמו ומחץ מכתו ירפא:
הנה שם יהיה בא ממרחק
בער אפיו וכבר משאה שפתיו בלאו
זעם ולשונו כאש אכלת: ורוחו
כנחל שוטף עד צואר יחנה להנפה
גוים בנפת שוא ורסן מרעה על
לחיי עמים: השיר יהיה לכם כליל
התקדש חג ושמחת לבב כהולך
בחליל לבוא בהר יהודה אל צור
ישראל: והשמיע יהוה את יהוד קולו

ב' בקריא וסימ' נמסר במלכס' סים' כ': ולשונו' סל בקריאה וסימ' נמסר בספר שפטים סיפן ז':

דמרחקין יר' טומאתה כן ת
תרחיקונן: ויתן מטר זרעך די
תזרע ית ארעה ועבורא ועללא
יסגי בארעה ויהי פרנס וטב ו
ותפרנסון צריקין מגיריהון
בעדנא ההיא שמן רביכין ופשימין
ותוריא וחמריא די מפלחין בהון
ית ארעה בליל מפטם וכלון די
דרא בריחתא ובמריא: ויהי על
כל טור רס ועל כל רפא מנטלא
פצידין נגדיו מין תקלא למלכין
ולמשריתיהון ביום קטול רב
במפל רבכין: ויהי נהור סיחרא
בנהור שמשא ונהור שמשא יהי
עתיד לאהרא על חד תלת מאה
ארבעין ותלתא בנהור שבעת
יומין ביומין דיתבי יי ית גלות
עמיה ומרע פחתיה יסי:

הא שמא דני מתגלי כניא
דאתנביאו עלוהי נבייא מלקדמין
תקוף רוגזיה וקשי מלסוברא מן
קדמוריה על רשיעיה נפק לוט
ומימריה פאשא אכלא: ומימריה
כנחל מנבר עד צואר תקיפין יקטל
לארמא עממיא ברמות ריקנו וזקם
דטעו בליסת עממיא: תושבחה

תהי לכוז בלילא דאתקדש ביה חנא וחדות לבא כמא דנגדיו בתורתא באבוכא למעל
בטור קודשא דני לאתהוזה קדם תקיפא דישראל: וישמע יי ית זיו קל מימריה

כמו דוה' יהו מאוסים בעיניך
כנדה: ונתן: הקבה את מטר
זרעך: ושמן: לשון דבר שמן
ואינו לשון שמן לפיכך טעמו
למטה ונקוד קמן: כר נרחב: עד
שהו הכרים שמיים ורחבים:
כר: כבש: לשון אחר מיסור
נרחב כמו ככר הירדן וכמו כרימל
כר שהו מלא תבואה: והאלפים:
שורים: בליל חמץ: כמו על
בליל קטין ותבן מחומץ:
ומחומץ בתבואה שבתוכם:
יאכלו אשר זרה: התבואה
פעמי' אחת ברכת ואחת במורה
כדי לנקות התבואה לפיכך יהיה
התבן בלול בתבואה שתזרה
במורה אצל הקטין: רחת'
פילח בלעז' מורה ון בלעז'
ומדרש אגדה בליל לשון בלול
שהיא האוכל בלול בתבן: יבלי
מים: נהרי מים כמו ועל יובל
יבלח שרסין: ביום הרג רב:
שהיא טבח גדול בחרץ יין:
וית ביל קיטול רב במיכל דברב':
שבעתים כאור שבעת הימים:
שבעתים שבע שבעות כאור של
שבעת הימים הרי ארבעים ותשע
שבעות העולים לסלס מאות:
וארבעי' ושלשה: סס יי' נבורתו
שתהא לו לשם מה שיעשה ב
בכחריב: בא ממרחק: להחמץ
מה שהבטיח זה ימים רבים:
משאה: ה' יתירה ואינו אלא
כמו משח לפיכך נקודה רפי:
כנחל שוטף: אשר העובר יחנה
בו עד צוחרו שאין בו טוס כח ל
לעמוד בפני שטף המים: להכפה
להקיף: חוה' בלעז': בכפת
שוא: לא להועיל להם והם
סבורים להועיל: רסן: פרומיבא פלייק בלעז': השיר יהיה לכם: בליל הכפת תבא
לכם שמחה זו: כליל התקדש חג: כמו שאמרתי שיר על הכסחים במכרים
ונראה מקרא זה כאילו בא למד על סנחריב ולימד על פרעה שאמרנו הלל בליל
אכילת פסחים מדרש תילים: כהולך בחליל: ותשמחו במפלת סנחריב כשמחת
מביאי בכורים שהיה החליל מכה לפניהם לבא בהר יי'. כמו שסינו במס' בכורי:
ונחת

כי חשבון שבע ושבעה יבא להגדיל החשבון: כמו שבע ישול
לחם שמהונו: כאלו התקדש חג: כמו שאמרתי שיר על הכסחים במכרים
ונראה מקרא זה כאילו בא למד על סנחריב ולימד על פרעה שאמרנו הלל בליל
אכילת פסחים מדרש תילים: כהולך בחליל: ותשמחו במפלת סנחריב כשמחת
מביאי בכורים שהיה החליל מכה לפניהם לבא בהר יי'. כמו שסינו במס' בכורי:
ונחת

ובדבר חביון משפט לחבל חביון במשפט זה לשון תחלת לדברים במשפט
לכבוד חביון טענתו זה יועץ זמית להכשילו בנכחו משפט משמש שלשה
לכבוד תחלת טענתו לרשימתו בלעז ונמר הדין יחייבנו בלעז ומשטר סטוטרי
חיותו ביסורין ויטו' כח בלעז: על נדיבות יקום בשביל נדיבותו תהי' לו תקומה:

וכן במשפט החביון ידבר לחייב חיותו בדין ולהענישו זהו שאמר ובדבר חביון
משפט כאלו אמר ובדבריו על חביון במשפט לחבלו ולהשחיתו וכי' כלי רעים
מדותיו חומר כמו שהוא דר עין ודעת חסרה ורעה כן כלי רעים וחסרי' וכפי' מכור
ימכור במדה חסרה: זמות' דברי' נבלות' כמו כי זמה עשו: ונדיב' וכלל בכלל

בשים שאכנות' מדין ליתכן
פלין: בנות בוטחות' כרכין
ליתכן לרובן: ימים על סנה'
כמו שכו' סנה על סנה ותמיד ע'
עונותיכם מתגברין וסוף תרונה
אלו שהן עכשו' לבטח כי יכלה
מהן בעיר העכשו' ואוסף התבואה
זה יבוא אל הבית' חוקף סם
דבר לכך טעמו למעלה ונקוד
פתח: רגזה' כמו רגז: כפוטא
: כמו לפסוט: (ערה) כמו
לערות לשון עריה: וחנורה'
כמו לחגור לכך טעמו למעלה וכן
הירב יונתן שלחו ואיתערטלו
נהסרו על חרצין מתוך סיפוטו
ויתערמו מבנדיהם לא יחברו
על בדיה' כי על מתניה: על שדי'
סודרי' יטבחו על לבם: על שדי'
חמד' שדי' חמדתן' ומדרס חבל'
על חכמי סנהדרות שהם כסדים
המניקים יסכדו' ועל עיר חמדת'
שתחרס כשלה ועל נכס פוריה
הס ישרא' שנקראו נכס שאל' נכס
מומרים תשי: קץ שמיר'
הובאו ונור כי כל חרצין זה יהיה
על כל בתי משום: ועל קריה
עליוה' ירושלים שהיא משיס:
לכל הארץ: כי ארמון המלך
נוטס והמין העיר גלה: מפל
נחמן' בית מקדשי שהיה להם
למבצר: היה בעד מערות'
יהיה בתוך חורבות' מערות לשון
ערו ערו' ובעד כמו הבעד ערפל
ישפטו עד עולם' עד עת קץ' עושל
ונחן שניהם לשון מבצר: משום
כרחים' לתלות ישמעאל ולמרע'
יון וחילותיו ועד יערה עלינו ישפך
עלנו כמו ונתער כדה לשון שפיכ'
נופל על הרוח כמו ונשפכת על בית
לוד רוח חן וכן אשכך רוחי על כל
בשר: ליער יחשב' קריון סגיאן
כיער הזה שהוא מלא עבים:
ושכן במדבר משפט' בירושלם
שהיא כמדבר: ונדקה בכרמל'
היא חרץ ישראל שתהא בחותן
הימים בכרמל: וברד ברדת
היערי' על כרחי חץ ברד זה

לחבלא ענותניא במלי שקר
ופתגמי השיכיא בריןא וצדיקיא
קושטא מתמלכין ואנון על ק
קושטהון יתקומון ו
דיתכן שליון קומא שמענה קלי
כרכין די שרון לרוחצן אציתא
למימרי' יומין עם שנין וזועון
די שרון לרוחצן ארי סף עבורא
עללא לית למכנש: אתברו
דיתכן שליון זעו די שרון לרוחצן
שלחו ואתערטלו וחסרו על
חרצין: על דדון ספרין על הקלי
המידתא על גופנין טענין: על
ארעא דעמי דהיבאיבור תסיק ארי
על כל בתי דין קרוא תקיפא:
ארי בית מקדשא חרוב המון קרוא
דהנאח פלחין ביה צדיאה בירת
תקפנא ובממורנא אתפלש וכרי
חרוב וצדי עד זמן אתר דהוה בית
הדוא וחירו למלכיא כדו הוה מפו
למשרון: כל דנה עד דייתי לנא
רוח מן קדם דשכנתיה בשמי
מרוקא ויהי מדברא לכרמלא
וכרמלא קריון סגיאן יתיב:
וישרון במדברא עברי דינא ועברי
צדקתא ית כרמלא ייתבון: ויהון
עברי צדקתא שלם ובפלחי צדקתא
ישקטון וישרון לרוחצן עד ע
עלמא: ויתבון עמי במדוריהון
שלם ועל ארעהון לרוחצן ובקרניהון שליון:
ויצרון ויסופון דיריהון: טובוכין צדיקיא עברתון לכוז עוברין טבין דאתון דמן לדורעין
על שקיא משלחין לאדרבא בתוריא ולמכנש בחמרין: ווי

לחבל ענוים באמרי שקר
אביון משפט: ונדיב נדיבות יעץ
והוא על נדיבות יקום:
נשים שאננות קמנה שמענה קולי
בנות בטחות האונה אמרת: ימים
על שנה תרגונה בטחות כי בלה
בציר אסף בלי יבוא: חדרו שאננות
רגזה בטחות פשטה וערה וחנורה
על חלצים: על שדים ספרים על
שדי חמר על גפן פריה: על
אדמת עמי קוץ שמיר העלה כי על
כל בתי משוש קריה עליה:
כי ארמון נטש המון עיר עוב עפל
ובחן היה בעד מערות עד עולם
משוש פראים מרעה עררים: עד
יערה עלינו רוח ממרום והיה מדבר
לכרמל וכרמל ליער יחשב: ושכן
במדבר משפט וצדקה בכרמל תשב
: והיה מעשה הצדקה שלום ועבדת
הצדקה השקט ובטח עד עולם:
וישב עמי בנוה שלום ובמשכנות
מבטחים ובמנוחת שאננות: וברד
ברדת היער ובשפלה תשפל העיר:
אשריכם זרעי על כל מים משלחי
רגל השור והחמור:
והחות ברדא ויקטיל משרית עממיא
טבין דאתון דמן לדורעין
וי

השוע' והנה הוא הפך
הכילי כיהוא זמות יעץ
והנדיב נדיבות יעץ:
והוא על נדיבות יקום'
בעבור הנדיבות יקום
ועלה במעלה גדולה:
נשים' כתרנומו מדין
'וכן בנות כרכין'
חומר כנגד ערי יהודה
שהיו חוסבות להיות
שחכות ובטוחות חמר
להן חף על פי שחתם
בוטחות עתה עוד ת
תרניה: ימים על
סנה' כמו עס סנה'
וכן יבואו האנשי' על
הנשים' לל סנה עס
סנה' כלומר לא סנה
חתם לבד אלא סנה
חמר סנה תרגונה כי
האויב ישחית הקידי
והבציר וחמר כן יגלה
חיתם ותהינה הערים
חרבות: חסף' חסיפת
התבואה' וכבואה זו
חשבר לפרסה עתידה
על חרבן חק ישראל
כלה וחרבן בית ה
המקדש בימי דקיהו
או חרבן בית שני' וכן
תרגס יונתן כי ארמון
נוטס בית מקדשא ח
חריב' ויהיה נחמת
עד יערה עלינו רוח
ממרום ונומ' וכל
הפרסה עתידה בימי
המשיח' או תהיה
כבואה זו על חרבן
ערי ישראל ונלותם
בימי השועבן אלה'
ויהיה פירוש ארמון
נוטס על שמרון שהיה
ארמון מלך ישראל ונס
על ערי יהודה שתפטס
מלך אסור' ותהיה
נחמת עד יערה עלינו
וכן בימי חזקיהו אחר

מנפת מחנה אסור: חדרו שאננות' חמר חדרו שהוא צווי דברים לפי טענינו על
העם אשר בתוך הערים: רגזה' צמי הנקבות' בא בלון הא וכעמים בלון לבדה
כמו קרחן לו ופעמים בלא לבדה כמו רגזה' וכן פסוטה וערה וחנורה' ויש
חומרים כי ארבעתם מקור' ועורה מן ערום ועריה: וחנורה' פירוש וחנור שק:
על שדים סופדים' על שדים שהיו צומקים מהרעב' וכן יהיו סופדים על שדי חמד
על נכס פוריה' כלומר על לחם ויך שאין להם שדי חמד שדי חמדה שהיו מתחילה
ועתה הם בורים' וכן נכס פוריה שהיתה מתחילה ועתה בורקה: על אדמת עמי'
וכן יהיו סופדים על אדמת עמי שתעלה ותצמיח קוצים ושמידים' ואף על פי שאמר
על שדי חמד לא פירש מה הם' ועתה פירש קוץ ושמיד תעלה: קוץ שמיר' חסר ויז

כי על כל בתי משום' כי גם עליהם יהיה ההספר שהיו בתי משום מתחילה' וכן קריה
יהיו עוד למערות' שהיו בם חיות הסדה: בעד' במקום ללמד
מקום שם' וכן בא במקום מלם בעד החלון: משום פרחים' שיטמחו בם פרחי' במדבר' פרח לומר מדבר' מרעה עדרים' עדרים
מחיות הסדה: עד יערה' עד ישכך עלינו רוח ממרום' כלומר יהיה זה החרבן עד ירבה האל וישפך רגזו עלינו ואז יהיה המדבר לכרמל: רוח' רצון' כמו אל אשר
יהיה שמה הרוח: והיה מדבר לכרמל' מה שהוא מדבר יהיה כרמל שהוא מקום זרע ושדות תבואה ועצי מאלל: והכרמל ליער יחשב' ברוב עצים כלומר יעלו ישראל
ממדבר למדבר' וכרמל כתוב והכרמל קרי' והענין אחד: ושכן' כתרנומו: והיה מעשה' בעבור מעשה הצדקה שיעשו יהיה להם שלום' ובעבור עבודת הצדקה
יהיה להם השקט ובטח עד עולם' והפסוק כפול בענין במלות שונות' כי עבודת פירוש מעשה' כתרנומו מעשה עובדא' וכן עובדי פשתים שריקות' אבל יונתן תרגמו
עבודה ממש ומבלתי צדקתא: וישב' הפסוק כפול בענין במלות שונות ופסוט הוא: וברד' חביון קמץ וחביון פתח והוא כפול עבר ואם היה סם יהיה כולו קמץ' חמר כשיברד
יכול הברד ביער שלא יזיק לבמחים ועצי מאלל ברדת סם כמו ברד: ובשפלה תשפל העיר' לא חמר סם שפלות בעיר ירושלים אלא חס כן יזכרו השפלה שהיא הציור
אבל לא שפלות מעלה כי לא תשפל מעלת ישראל' (יש מפרשים שתשב כרזות טבין בתיים בצדקה כי לא יצטרכו לבנות בהר מנדלים חוקים: אשריכם זרעי על
על מים' על כל מקום מים כי בכל מקום שתזרעו תמצאו מים: משלחי רגל השור והחמור' כל כך יהיה השבע גדול עד שיטלחו השורים והחמורים לרעות בשדות:

ונדיב
לפני דמיון
מין' מלון
והוא כמלכ

עתה חקום / חקום על מלך חשוד המחרוב ארצכם וארומם ואלכסח עלי: תהרו חשש / אמר כנגד העמי אשר במחנה מלך חשוד / והורח המחשבה הריון והמעשה לידה

רשי

עתה חקום / מרוז רעות פעשה האויב לעמי לא אתחפק עוד עתה חקום וארומם ואלכסח: חשש / מין מען דבר שנוח לידלק: רוחכם

בָּעֵן אֶתְגַּלִּי אֲמַר יי בָּעֵן אֶתְרוּמִם כֹּה־לֵךְ: 5:5 בָּעֵן אֶתְנַטֵּל: אֶתְעַשְׂתֹּן לְכוֹן עֲמַמְיָא עֲשִׂתוּנִין דְּרִשְׁעָ עֵבְרִתוֹן לְכוֹן עֹבְדִין בִּישׁוֹן בְּרִיל עֹבְדִיכוֹן בִּישׁא מִמְרִי כַעֲלֵעֻלָּא לְקִשָּׁא יִשְׁצִי יִתְכוּן: וְיִהוּן עֲמַמְיָא יְקִירַת נוֹר כּוֹבֵין מִפְּסִכִין בְּנוֹרָא יִתְקַדּוּן: שְׁמַעוּ צְדִיקָא דְנִטְרוּ אֲזִרְיָתָא מִלְּקַדְמִין מַא דְעֲבַרְיַת וְדַעו חֲבִיבָא דְתַבּוּ לְאֲזִרְיָתִי קְרִיב בְּבוֹרְתִי: אֶתְבְּרוּ בְּצִיּוֹן חֲבִיבִין דְּחֵלָּא אֶתְדַתְנוּן לְרִשְׁעִיָּא דְהוּן מְנַבִּין אֲזִרְתְּהוֹן אֲמַרִין מִן יְדוּר לְנָא בְּצִיּוֹן דְבַרָּא זְהוּר שְׂבַגְתִּיהָ כְּאִשָּׁא אֲכֵלָא מִן יְתוֹרַתְבָּ לְנָא בִירוּשָׁלַם עֲתִידִין רִשְׁעִיָּא לְאֶתְרֵנָּה לְאֶתְמַסְרָא לְגַהֶנְס יְקִירוֹת עֲלֵסוּ אֲכַר נְבִיא יִתְבוּן בְּה צְדִיקָא כָּל דְמַהֲלַךְ בִּיכוֹ וּמְמַלֵּל בְּיָגוֹן בְּתַרְחִיק מִמְבוּן ד

עֵתָה אֶקוּם יֵאמֵר יְהוָה עֵתָה אֲרוּמִם עֵתָה אֲנִשָּׂא: תִּהְרוּ חֲשֵׁשׁ תִּלְדוּ קֶשׁ רֹחַכֶם אִשׁ תֹּאכְלֶכֶם: וְהִיוּ עַמִּים מִשְׂרָפּוֹת שִׂיד קוֹצִים בְּסוּחִים בְּאִשׁ יִצְתוּ: שְׁמַעוּ רְחוּקִים אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי וְדַעו קְרוֹבִים גְּבוֹרְתִי: פְּחָדוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים אַחֲזִיהָ רִטְרָה חֲנַפִּים מִי יַגִּיד לָנוּ אִשׁ אֹכֵלָה מִי יַגִּיד לָנוּ מוֹקְדֵי עוֹלָם: הֲלֵךְ צְדִיקוֹת וְדַבֵּר מִיִּשְׂרָאֵל מֵאִם בְּבַצַּע מַעֲשֵׂקוֹת נַעַר כְּפִיו מִתְמַךְ בְּשִׂתְד אֲטָם אֲזַנּוּ מִשְׁמַע דְּמִים וְעַצֵּם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע: הוּא מְרוּמִים יִשְׁבֵּן מְצֻדוֹת סֻלְעִים מִשְׁגָּבוּ לְחַמוּ נְהִין מִיָּמִיו נֶאֱכָרִים: מַלְךְ בִּיפִיו תַּחֲזִינָה עֵינֵיהָ תִרְאִינָה אֶרֶץ מְרַחֲקִים: לִבָּךְ יִהְיֶה אִימָה אִימָה סִפֵּר אִימָה שִׁקְלָךְ

דְּשִׁקְרָא כְּרַחֲקִין מִן אֲנוּסִין מִנְעַ וְרוּחֵי מִלְּקַבְלָא שׁוֹתְרָא מִטְמַטִּים אֲזִרְיָה מִלְּמַשְׁמַע בְּאֶשְׁרֵי דָם זָפִי וְכָלִי עֵינֵיהֶי מִלְּמַחֲזֵי בְּעַבְרֵי בִישׁ: הוּא בְּאֶתְרָא רָם וּמְנַטֵּל יְהִי בֵּית מִשְׁרֹדְהֵי בֵּית מְקַדְשָׁא תִסְבַּע נְפִישָׁה מוֹזִינָה מִסַּפֵּק מוּדֵי קִמְיִן בְּמַבְנַע דְּמִין דְּלֵא פִסְקִין מוּדֵי: יִתְיַקֵּר שְׂבִינַת מַלְךְ עֲלֵמְיָא בְּתוֹשְׁבַתְהֵי יַחֲזִין עֵינָךְ תִּסְתַּבֵּל וְתַחֲזִי בְּנַהֲתֵי אֶרֶץ גַּהֶנְס: לִבָּךְ יִתְשׁוּב רַבְרָבִין אִיכָא רַבְרָבִיא אִיכָא רַבְרָבִיא

עין גדי / גלכדה הקריז והמאזר / חרלו גבורי בבל / ואשר במצודות ובמערות בדבר / והוא מרוטים ישכון / ויתגהו במסגר בזוחים / וסיס בלשקן ארמי במערתא דגדיא בטורא מסמר מרום בבל אקש לה מותא:

כל הפסוק על כל הצדיקים אשר בירושלם חמור יתבון בה כל צדיקיה וגומר: ראויות ליוגל ובהם תעמוד מלכותו: הולך צדיקות / כל דרכיו ומעשיו הם בצדיקה ובמעשים טובים: מוחם בבצע מעשקות / הנה חומר בתורה בשפטים שכלי בצע / ושל עשק לפי שזה מדבר ביוגל והמולך יבטח לממון לתת לכבי חילו ואכסי מלחמתו ועבדיו ומשרתיו וצריך לו שיסתדל אחר הממון שיהיה מן הדין אבל ממון שאינו מן הדין מוחם חותנו / לפיכך חמור בבצע מעשקות חף על פי סיס בידו כח לקחת ממון אחרים מוחם חותנו חס לא יהיה מן הדין כגון שענש אדם למלכות בממונו / כוער כפיו / מתמנה בשוחד לפיכך חמור כפיו לומר כי שום שוחד בעולם לא יקבל מיד בעל הדין בעוד הדין לפניו מעור ידיו משום שחד בעולם: חוטם חזנו משמוע דמים / לפי שבדי המולך להרעו העונשים העוברים על מצותו חמור כי לא יהרעו כי חס בדן וחס יבחו בני ביתו ויחמרו לו כלנו חייב לך מיתה שעשה לך כך וכך חוטם חזנו / כלומר אינו רוצה לשמוע חס לא יתברר לו בחמת שהוא חייב מיתה ודמים לל דם זכאי או חפילו חייב בדבר שהוא לעצמו מוחל ומעביר פשעו כי קשה בעיניו הרגיע אדם חס לא לבער רעה מן הארץ: ועונש עינו מרחות ברע / אינו רוצה לרחות בשום רע שבעולם / או פי ברע בחלום רע כלומר אדם שהוא רע לא יוכל לרחותו / כמו שאמר דוד דובר שקרים לא יכון לנגד עיני / וכל אלה המדות היו בחזקיהו: הוא מרומים ישכון / זה המלך ישכון בטח כשוכן במגדלים גבוהים / וכפל עוד הענין במלות שונות לחזק / ופי מצדות / מגדלים חזקים ולא נשתנה בסמיכות להקל הקריאה: לחמו כתן / קמץ כי הוא בינוני: מימיו נחמני / קיימים שלא יפסקו / ואמר הענין הזה לומר כי שבעייה בימי חזקיהו כמו שאמר בפרשה של מעלה אשריכ זרעו על כל מים וגו' / מלך ביפיו הוא חזקיהו וחמור תחזינה עיניך כגון שבת יהודה / וחמור תרחינה ארץ מרחקים / פי עיניך שהיו רואות עד עתה מלך ארץ מרחקי / והוא מולך חשוד שהיו עובדים אותו מתחילה ורואים את כפיו במנחה שהיו מביאים לו / חמור עוד לא תראו אותו חלל מלך זה תראו ביפיו ובהדרו שלא יפחד ויסב על כסאו בכבוד / ועליו נחמור וינשא לעיני הגוי / ומלך שזכר עומד במקום שנים במנחה המקרא חלל חמור מלך ארץ מרחקים / ומרחקים המם פתוחה: לכך יהנה חימה / לכך שהיה הונה חימה טרם זה / כלומר כל היום היית בשחד המם והיית מחשב בלכך היה כופר עתה יבא עלינו כותב המם וסוקל הכסף מידיו:

עתה לך רפ וסיס נמסר במסר רבחא בשרש עת: קוצים ד ב חס וב מל וסי כי תצא אש ומצאה קצים קוצים כסודים באש יצתו / ואל תורעו אל קצים / דעכו כאש קוצים / תנינא ובתרא מל / וא זרעו חטים וקצים: מצרו טבליש וסיס את המנהרו ואת המצרו / וישב דוד במדב במצרו / ועלו זופי / וישב במצרו / ויכתבו וילקו באש: כסוחים / פירוש כרותי / ותרגם לא תזמור לא תכסה / וחמור כסוחים לכי שהקוצו שאינם כרותי / חלל מחוברים הם ל לחים ולא ידלקו ב במהרה חבל כסח כרותים והם יפסיס ילקו במהל כן תהיה המנפה כפתע: שמעו רחוקים אשר עשיתי / במחנה מלך חשוד הרחוקים ישמעו / והקרובי שהיו במחנה חשוד ידעו גבורת האל שנבר עליהם והכס וידעו כי מלך חשוד מה שעשה לא כחמו עשה כמו שהתפחד וחמור בכח ידי עשיתי: פחדו בציון / החטאים שהיו בציון פחדו כאשר ראו מתנה חשוד הגדול ל והחטאים שהיו בה חמור רעדה: וחמור מי יגור לנו / כלומר מי יעמד בעבורנו כנגד מחנה הוה שהוא חס חוכלה ומוקדי עולם / והחטאי והחנפי אשר בציון הם שפחחו כי לא בטחו בה סיבילס והם שבכו וסיעתו חבל הצדיקים אשר בה הם פחדו ובטחו בה / ולא חמרו מי יגור כי ידעו כי החל יבילס בשובס חליו וזעקס והתפללס לכפיו והס חזקיהו / וסיעתו: חוכלה / בצרי עין הפעל / וכן ולהב חס חוכלה / כגורה חת הכרמים / והדמים להם / וינתן תרגם חס חוכלה על הא / ותרגם חמורין מאן יגור לנו בציון וגו' / הולך צדיקות / חמור הנביא אתם חומרים מי יגור לנו הולך צדיקות יגור לכם והוא חזקיהו ובצדיקותו תנצל העיר / ואף על פי שתלה הזכות בדוד וחמור למעני ולמען דוד עבדי זכות דוד עמדה להם עם זכות חזקיהו חלל זכר דוד כי הוא עקר ראש ממלכת ציון ונקרחת עיר דוד / וינתן תרג צדיקות / חסר בית השמוס כמו הולך בצדיקות / ואלה המדות אשר חמור בפסוק הם מוחם בבצע מעשקות / הנה חומר בתורה בשפטים שכלי בצע / ושל עשק לפי שזה מדבר ביוגל והמולך יבטח לממון לתת לכבי חילו ואכסי מלחמתו ועבדיו ומשרתיו וצריך לו שיסתדל אחר הממון שיהיה מן הדין אבל ממון שאינו מן הדין מוחם חותנו / לפיכך חמור בבצע מעשקות חף על פי סיס בידו כח לקחת ממון אחרים מוחם חותנו חס לא יהיה מן הדין כגון שענש אדם למלכות בממונו / כוער כפיו / מתמנה בשוחד לפיכך חמור כפיו לומר כי שום שוחד בעולם לא יקבל מיד בעל הדין בעוד הדין לפניו מעור ידיו משום שחד בעולם: חוטם חזנו משמוע דמים / לפי שבדי המולך להרעו העונשים העוברים על מצותו חמור כי לא יהרעו כי חס בדן וחס יבחו בני ביתו ויחמרו לו כלנו חייב לך מיתה שעשה לך כך וכך חוטם חזנו / כלומר אינו רוצה לשמוע חס לא יתברר לו בחמת שהוא חייב מיתה ודמים לל דם זכאי או חפילו חייב בדבר שהוא לעצמו מוחל ומעביר פשעו כי קשה בעיניו הרגיע אדם חס לא לבער רעה מן הארץ: ועונש עינו מרחות ברע / אינו רוצה לרחות בשום רע שבעולם / או פי ברע בחלום רע כלומר אדם שהוא רע לא יוכל לרחותו / כמו שאמר דוד דובר שקרים לא יכון לנגד עיני / וכל אלה המדות היו בחזקיהו: הוא מרומים ישכון / זה המלך ישכון בטח כשוכן במגדלים גבוהים / וכפל עוד הענין במלות שונות לחזק / ופי מצדות / מגדלים חזקים ולא נשתנה בסמיכות להקל הקריאה: לחמו כתן / קמץ כי הוא בינוני: מימיו נחמני / קיימים שלא יפסקו / ואמר הענין הזה לומר כי שבעייה בימי חזקיהו כמו שאמר בפרשה של מעלה אשריכ זרעו על כל מים וגו' / מלך ביפיו הוא חזקיהו וחמור תחזינה עיניך כגון שבת יהודה / וחמור תרחינה ארץ מרחקים / פי עיניך שהיו רואות עד עתה מלך ארץ מרחקי / והוא מולך חשוד שהיו עובדים אותו מתחילה ורואים את כפיו במנחה שהיו מביאים לו / חמור עוד לא תראו אותו חלל מלך זה תראו ביפיו ובהדרו שלא יפחד ויסב על כסאו בכבוד / ועליו נחמור וינשא לעיני הגוי / ומלך שזכר עומד במקום שנים במנחה המקרא חלל חמור מלך ארץ מרחקים / ומרחקים המם פתוחה: לכך יהנה חימה / לכך שהיה הונה חימה טרם זה / כלומר כל היום היית בשחד המם והיית מחשב בלכך היה כופר עתה יבא עלינו כותב המם וסוקל הכסף מידיו:

מראה / ויחל חשוד / שכי ערלות / רע

נסוכר

דדק

ישעיה לז

רשי

תעה

סופר את המגדלים פירוש שהיה סופר המגדלים אשר בעיר ועיר כי חות הבתי הגבוהים היו חשובים וכוונתם יותר במס וכל חותה המחסבה והפחד לא יהיה לך עוד: את עם כונת לא תראה עוד לא תראה הסופרים והשוקלים: את עם כונת כמו עז והוא כפעל ופרשיו עז ועזו בענין אחד ועם עז הם הכסדים: עם עמקם שפה משמע

היה סופר את המגדלים גם הוא דבר מלכות ממונה על בתי המלכו כמה הם וכמה מגדלים כדרך לעיר פלניוכן סבני ציון והקיפיה ספרו מגדליה כמה מגדלים היא צריכה: את עם כונת כמו לועזי אל כל האומות שאי לסונס לסו הקדש: לא תראה לא תחשוב בלבך כי כולם יהיו חסידים ושפלים: כלענן לשון עלגים ועמיקי שפה כל זה לשון ככרית שאין מכירין

צבאם ונסים וכלו השמים והארץ כי קצף ליי על כל הגוים ונמקו כל צבא השמים המוציא במספ צבאם ואדם עליה בראתי וברוח פיו כל צבאם אתה עשית את השמים:

שהיו מדברים חרמית סלא היו שומעים וימנעו אתו ישראל חלא יחידים כמו שאמרנו חליקים ושכחא ויחא אל רב סקה דבר נח אל עבדי חרמית כי שומעים אכחנו ואל תדבר חלינו יהודית כחאיו העש נראה כי העם לא היו מבניס חרמית ולסון חרמת לאשר לא יבינו הוא לו עמוק וכלענן כמו שאמר כי כלענן שפה וכלסון חרמת: משמע פי מהבין כמונו אשר לא תשמע לסונו וכן אמר חן בינה סלא היו מבניס אותו והענין כפול במלות שונות: חזה צון אותו עם מעל לא תראה חלא מה תראה צון קרי מועדינו שהיו באים עם במועדים סלס פעמים בשנה כי עד עתה לא הית קרי מועדינו בימי מלכי ישראל סלא היו באים עם כל ישראל גם בימי חחו שהיו בטלי מועדי העם וקרבנותיו כי גם בתחילת מלכו חזקיה כתב על אפרי ומנשה חגרות שיבחו בירושלם לעשו פסח והיו מצחקי ברכי ומלעתי בס ועתה עיניך תראה ירושלם כזה שאין כי עד עתה לא היה כזה שאין כי עיניה יי מלכי האומות עליה: חלא כל יצען פי לפי ענינו כתרנו

איה ספר את המגדלים:

את עם נועז לא תראה עם עמקי שפה משמוע נלענ לשון אין בניה: חזה ציון קרית מועדנו עניה תראינה ירושלם נוה שאנן אהל כל יצען כל יפע יתדתיו לנצח וכל חבליו כל ינתקו: כי אם שם אדיר יהוה לנו מקום נהרים יארים רחבי ידים כל תלך בו אני שיש וצי אדיר לא יעברנו: כי יהוה שפטנו יהוה מחקקנו יהוה מלכנו הוא וישיענו: נטשו חבלך כל יחזקו כן תרנס כל פרשו גם או חלק ער של מרבה פסחים בזו בו: ובל יאמר שכן חליתי העם הישב בה נשא עון: גוים לשבע ולאמים הקשיבו השמע הארץ וכל אה תבל וכל צאצאיה: כי קצף ליהוה על כל הגוים וחמה על כל צבאם החרימם נתנם לטבח: וחלליהם ישרכו ופגריהם יעלה באשם ונמסו הרים מדמם:

אינא השכנא יתון אם יכלון ל

לחשבא מנן קטילי רישי משרית גבריא ו ית מרות עם תקיף לא תכול למחוי עמא דהוה עמיק ממלהון מלמשמע מלענין ב כל שנהון מדלית בהון כוכלתנו: תחוי במפלתהון ציון קרית ומננא עינך יחזון בנהמת ירושלם ב באצלחותא בשלותא במשכנא דלא מתפרק ולא משתלפן סכוהו לעלם וכל אטונוהו לא יתפסקו: ארי אלהן מתפן חתגלי נבורתא דיי לאוטבא לנא מאתר נפקין נהרין שטפין פתוורת ירין דלא רחוק בודה ספינת צידיו ובורני רבתא לא תגזירה: ארי בוננא דאפקנא בנבורתיה מפצרים מלפנא דיהב לנא אולפן אוריתא מסניי מלפנא הוא יפרקננא ועביד לנא פורענות דין מן משרית גונו בעדנא תהיא יתברון עמכיא מתוקפדוון וידוון דפון לספינא דאתפסקו חבלהא ולית לה תקוף על תרנהון דאתפסיק ולא אפשר למפרס עלוהי קלע בכון יפלגון בית ישראל נכסי ע עמכיא סניאות עדי ובו ואפילו ישתארוון בהון עורין ותגריין אף אגון יפלגון סניאות עדי ובו: ולא ימרון כקעז לעפא דשרן סחור אתיב לשכנתא מלוהכון אתת עלנא מחת מרע עמא בית ישראל יתבנשוון ויתובון לארעוון שביק לחוביהון: אתקרבו עמכיא למשמע ומלכותא אציתו השמע ארעא ומלכותא תבל וכל דדירין בה: ארי רינו מן קדם י על כל עמכיא וקטולא על כל משריתיהון היכנון מסרנו לקטלא וקטיליהון יתרמון ופגריהון יסק תגנהון ויתמסון טוריא מדמהון:

כמו ויהי כל הארץ שפה אחת: חזה ציון ואת מי תראה בלבך להחשב מלכה וסדרה את ציון אשר היא קרית בית ועד לנו: כל יצען כל יפע יתדתיו לנצח וכל חבליו כל ינתקו: כי אם שם אדיר יהוה לנו מקום נהרים יארים רחבי ידים כל תלך בו אני שיש וצי אדיר לא יעברנו: כי יהוה שפטנו יהוה מחקקנו יהוה מלכנו הוא וישיענו: נטשו חבלך כל יחזקו כן תרנס כל פרשו גם או חלק ער של מרבה פסחים בזו בו: ובל יאמר שכן חליתי העם הישב בה נשא עון: גוים לשבע ולאמים הקשיבו השמע הארץ וכל אה תבל וכל צאצאיה: כי קצף ליהוה על כל הגוים וחמה על כל צבאם החרימם נתנם לטבח: וחלליהם ישרכו ופגריהם יעלה באשם ונמסו הרים מדמם: עמכיא סניאות עדי ובו ואפילו ישתארוון בהון עורין ותגריין אף אגון יפלגון סניאות עדי ובו: ולא ימרון כקעז לעפא דשרן סחור אתיב לשכנתא מלוהכון אתת עלנא מחת מרע עמא בית ישראל יתבנשוון ויתובון לארעוון שביק לחוביהון: אתקרבו עמכיא למשמע ומלכותא אציתו השמע ארעא ומלכותא תבל וכל דדירין בה: ארי רינו מן קדם י על כל עמכיא וקטולא על כל משריתיהון היכנון מסרנו לקטלא וקטיליהון יתרמון ופגריהון יסק תגנהון ויתמסון טוריא מדמהון:

דחה ציל סוף חתומה 177

לד

כיה מנא חלו חבר במקרה וואולפי משרש יע ועניני והנן נוספת בשקל כין קין אלמן רחמן ופירוש אהל סלא יורד ולא יהיה מצע לעולם חלא לעולם יהיה פרוס וכוונתו: כל יפע יתדותיו חפי אחת מיתדותיו לא יפע ולפי שדמה אותו לאהל חמי יתדותיו ומכליו שיכטה עם יתדו ומכליו ומה שאין לכזה רובה לומ זמן רב: כי אם עם זה אם פירושו כמו חמת וכן כי אם יש חרמית כי אם כחמר היוצר יחשב והדומים להם אמר אך תהיה ירושלם כזה שאין כל יצען כי בחמת עם בירושלם חרמית שהיא לנו בעורתינו והוא חרמית ויכול על מחנה אשר ואף על פי שהיא רב ועבים: מקום נהרים יאורים והוא יהיה לנו מקום נהרים כאלו שבבי לירושלם יהיו נהרים ויאורים רחבי ידים סלא יוכלו לעבור עליה האויבים ואפילו אני שיש וצי חרמית לא יוכל ללכת בנהר הגדול הזה ולא לעבור אותו ולפי שהמשיל מחנה חסור לנהר גדול כמו שאמר את מי הנהר העבומים והרבים את מלך חסור וגומר אמר כי יהיה להם מקום נהר גדול ממנו סלא יוכל מלך חסור לעבור בנולכבוש ירושלם: חפי שייט סמוליבים אותו במשוטם: וצי חרמית ספינה גדולה: כי ספטנו והוא יפלטנו מיד מלך חסור כלומר שיקח משפטנו ממנו שעשה לנו כמה רעות: ה מחוקקנו הוא מושל בנו כי המושל יקרא מחוקק כמו מחוקק מבין רגלינו לפי שהוא מביס חקים בעם כלומר האל שופטנו ומחוקקנו ומלכנו והוא ישיענו מידו: נטשו חבלך אמר כנגד מחנה חסור שדמה אותו לאני שייט ולפי חרמית והספינה יכהינה בחבלי הקסורים בנילון הפרוס על התרן שימשכו החבלים כפי חכמת רב החובל ויפרסו הנם שהיא היילון ותלך הספינה ברוח סקולט היילון ואמר נטשו חבלך כל יחזקו כן תרנס כל פרסו כם כאלו נטשו החבלים ואין חבל למשוך והחובלים לא יוכלו לחזק הטב התורן שלהם ולפרוס הנם כיון שהחבלים נטשו ונפסקו או כירס נטשו נתפסו ואינם נטוים כמו והנם נטוים על פני האדמה: אז חלק עד סלל מרבי אז כיון סלא תוכל הספינה ללכת יחלקו סללה הסוללים כן מחנה חסור כיון שמתו יאן ישראל וסללו ובזו המחנה ואפילו הכסחים אשר בירושלם הלכו לסלול ולבנות כי קרוב להעיר היה המחנה: עד כמו סלל מתרנמין סלל עדה וכן בבקר יחל עד וחסר ויו השמום כאלו חמר על וסלל וכן שמש ירח ראובן שמוען והדומים להם ואמר עד וסלל כפל ענין במלות סונות לחזק הענין כמו שהו דרך המקרא: מרבה שם בפלס מראה משרקה לל שסלל רב סללו: ובל יאמר שכן לא יאמר השוכן בירושלם חליתי כמו שהיו חומרים מתחילה מרוב הצרות חלינו וכלבנו לא יאמרו עוד זה כי ה נשא עונם בסבת חזקיהו שהוכיחם והחזירם למוטב והושיעם האל תשועה גדולה ויש מפרשים הפרטה הזאת כולה עתידה לימות המשיח והכנון כמו שפירשנו: קרבו גוים פרטה זו עתידה ואחר כך זכר תשועת ישראל על ויהי בארבע עשרה שנה וקרא אותה בשם בצרה כמו שהיתה בצרה עיר גדולה וכן אמר ירמיהו הנביא במגלת איכה תס עונך בת ציון לא יוסף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על חטאתיך הנה כשתחרב חרץ כותי יבאו ישראל מגלות זה סלא יושיעו עוד לגלות ואמר בכבושה זו גוים ולאמים תבל וכל צאצאיה כי קצף על כל צבאם שיבחונו על בני וגזק יהיה ההרג והטבח בהם: ומלליהם יסלכו סלא יהיה להם קובר לפיכך יעלה באשם וסרחנום: ונמסו הרים מדמם זה על דרך הפלגה ונמקו

ונמקו כל כבא השמים יפחדו כשחשליך את שרי האומות ונגלו לשון גולל ונגלו כספר השמים תירגם ונתת ויתמחו שמיא כמה דחמיר עליהון כסיפרא ואני מקדשו לפי הענין מפני שעכסיו הטוב והאזרה לו' אומנו לכשימחו ויחדבו יהי דומה העולם חשך עליהם כאילו נגלל השמש והאור כגלילת ספר: יבול יכמוס וכנבלת

ונמקו זה על דרך משל כי למו שתבא לו צרה גדולה כאלו נהפכו השמים והארץ עליו והרי העולם לו נהפך וכאז חין כבא השמים כי חין לו אזרה והעולם חשך עליו וזה המשל תרחנו תמיד בדברי הכביאים: ונגלו כספר כי השמים נטוים כאלה ועתה ידמו להם שיהיו נגללים כמו הספר הנגלל: וכנבלת פירוש וכעלה נובלת מתחנה והנכח שיהיה

מתחנה כמנחה בחילן קרויה כ נובלת וזהו שפירשו דבותינו מאי נובלות בשלי כומר שנתבטלו בכומר לאחר לקיטתן כזכרן ו נמתחמות ומתבטלות: כי

דוה בשמי חרבי להרוב שרים שלמנהל וחרך כך תרד על יון למטה שאין כל אומה לוקה עד שילק שר שלה במרום: עם חרמי עם מלחמתי לשון משנה בשעת חירוס שנו וכן את איש חרמי דלחחב: כרים ועתודים שרים ושלטוני: בבצרה מארץ מואב היא חבל לפי שהעמידה מלך ל לאדום שחלמי וימת חוסס וימלך תחתיו ויבב בן זכח מבצרה ל לפיכך תלקה עמהם ככסיקתה: רחמים עמו מלכי עם שלטונים רחמים עם העתודים הכתובים למעלה: חכמים פדים בריאים נדולים כמה דאת אמר עם חכמי בשר בשן סלה: שלמים לריב ציון שישלם גמול על עיסקי ריב ציון הצועקת לפניו לשופטה מן המדעים לה: ונהפכו כחליה של יק: קפור עוף הפורה בלילה צוחלח בלעז: מדור לדור מאותו דור עד דור אחרון לא הוא קללת משה מלחמה לוי בעמלק מדור דור מדורו של משה לדורו של שאול ומסס לדורו של מרדכי ומסס לדורו של מלך ה המשיח: קו תהו משפט של שממה: ואכני בהו משקלות של דין חורבן כמו חבן שלימה: חוריה ואין עם מלכה יקראו שרים שלה עומדי ואין אחד מהם קורא על עצמו עם שררה ומלכה: חפס כלייה: ועלתה חרמנותיה סירים כך דרך חורבות לכמות בהם קוצים וסנאים והוא קימוס והוא חוח כולם מיני קוצים הם כגון חורט'אס וכיוצא בהן: נה תנים הוא מוכר שהוא דרך להיות בו תנים שהוא מין חיה רעה ופגשו ציים את חיים יעדרעון תמוז בחתולי כך תירב יונתן תמוז כמות מרטלינס בלעז: נשעירי סד: הרביעה לשון מרנוע: לילית שם שדה קנה לשון קן כיפור: קפוז הוא קיפוד ותמלט ונלד ביציה ובקעה היא יציאת האפרוחים מן הביצה וכן הוא אומר ביצי כפעוני בקעו: ונדרה היא קריאה שהעוף קורא בדרונו להמשיך אחריו גלוצ'יר בלעז וכן קורא דג: דנית

וכל צנאם דוסיס נמסר בסדר בראשית: לא תכבה ו בקריא וסיס' אש תמיד תוקד על המזבח והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ואמרת לעד הננב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בו לילה ויוסם לא תכבה כי אני יי בערתיה: על רעהו בקריא וסיס' וכי יוד איש על כי כאשר יקום איש על רעהו ויתמסון כל חולי שמיא ויתמהון מתחרת שמיא כמיא דאמיר עליהון בספרא וכל משריתיהון יסופון במיתר טרף מנפן וכנבלת מתאנה: ארי תתגלי בשמיא חרבי הא על אדום תתגלי ועל עמא ד דהיבית לדינא: חרפא קדם יי אתמליאת דם אדהנת מתרב מדם מלכין ושלטונן מתרב פלית ר רברבין ארי קטלא קדם יי בבצרא ונכסא סגיא בארעא דאדום: ויתקטלון גברין עמהון ושלטונן עם טורנן ותרוי ארעהון מדמהון ועפרהון מתרבהון ירהו ארי יום פורענותא קדם יי שנת ת תושלימא למעבד פורענות דין עולבנא דציון ויתהפכו נחלה לזפא ועפרה לנזפריתא ותהי ארעא לזפא בוערה: לילי וימם לא תפיי לעלם יסק תננה מדר לדר תחרוב לעלם עלמיא לית די ערי ברה: ויהסנונה קתין וקפודין וקפופין ועורבין ישון ברה ויתנגיד עלה הוט דחורבנא ומשקלתא דצדיותא: דהו אמרין בני חירין אנהנא ולא צבן לקבלא עליהון מלכו וכל ר רברקהא יהו ללמיא: ויסקון ברניתהא סירין קרסולין וחוחין בתקוף ברפתה ותהי מדור ירודין אתרה לבת נעמא: ויערען תמון בתולין ושידין הר עם חכיריה יחבון ברם תמון ישרון לילין ו יושבחו להן ניה: תמון תקנן קופרא ותשיב וקורהון ינצפון בטולא ברם ל מן יתפנשו

ונמקו כל צבא השמים ונגלו בספר השמים וכל צבאם יבול כנבל עלה מנפן וכנבלת מתאנה: כי רותה בשמים חרבי הנה על אדום תרד ועל עם חרמי למשפט: חרב ליהוה מלא ארדום הו' שנה מחלב מדם כרים ועתודים מחלב בליות אילים כי זבח ליהוה בבצרה וטבת גדול בארץ אדום: וירדו ראמים עםם ופרים עםם אבירים ורותה ארצם מדם ועפרם מחלב ירשן: כי יום נקם ליהוה שנת שלמים לריב ציון: ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית והיתה ארצה לזפת בערה: לילה ויוסם לא תכבה לעולם יעלה עשנה מדור לדור תחרב לנצח נצחים אין עבר ברה: וירשוה קאת וקפר וינשוף וערב ישכנו ברה ונטרה עליה קו תהו ואכני בהו: חריה ואין שם מלוכה יקראו וכל שריה יהיו אפס: ועלתה ארמנותיה סירים קמוס וחוח במבצרה והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה: ופגשו ציים את אים ושעיר על רעהו יקריא אד שם הרביעה לילית ומצאה לה כנוח: שמה קננה קפוז ותמלט ובקעה ורננה בצלה אד שם נקבצו

דייתא

ופגשו ציים את אים כה תאמרו איש על רעהו ובר מחליק על רעהו:

מהם ומשלם להם גמולם וריב ציון הוא רב עמם: ונהפכו נחליה לזפת תרב יונתן ויתהפכו נחלה ונמר ומה שאמר לזפת ולגפרית משל על חרבנה חו תהיה כחרץ סדום ועמורה: לילה על שאמר תהיה גפרית זפת בערה חמר כי לעולם יעלה עשנה כמו שהיא עוד היום חרץ סדום ועמורה שעולה עשן ממונה תמיד: ואלה שזכר דרכם לעמוד בחרבות: קאת הוא הנקל במשך קיק והוא עוף מדברי נמצא בכלכי הים וקפוד הוא הנקל קחפד בערבי בלעז טרטוב'א: וינשוף בחולם והוא עוף שהוא בעק בלילה ולפיכך נקרא ינשוף מן נשף: ונטה עליה האל יטה עליה קו תהו ואכני בהו כי מי שבונה נטה קו ונחש העפרת שהיא המשקלת והיא והמשקלת יהיו של תהו ושל בהו כלומר הפך הכנין יעשה בה שהוא החרבן: חוריה שהיו קוראים מתחילה חין עם מלוכה כי אחתו מלכים הם יהיו עתה חפס וכל שריה: ואין עם בניו כמו וישא חברהם את עיניו והדומים לו שאינם לתוספת: חוריה סגניה וכן ואת כל חורי יהודה וארביה את החורים: ועלתה הארץ מקום חרמנותיה סירים כי במקום החרב יעלו ויצמחו הקוצים: סירים קמוס וחוח מיני קוצים הם: חציר כמו חצר בצל'י וכן ישים וישם ותרגם יונתן כמו מקום אתרא לבת נעמא: ופגשו חיות עם חיות ופגשו עם כי מדור החיות מדבריות תהיה העיר: ציים חיות השוכנו בציה במדבר ותרגם יונתן קמוס טמיון ואיים תרגם חתולין ונשעיר כתרנומו סד וכן לשעירי אשר הם זוכים אחריהם מתרנמין לשדים ואכשר שהיא חיה מחוי המדבר וכן לילית חיה שצועקת בלילה או עוף שצף בלילה ובדברי רזל המפלת דמות לילית טמאה לידה ולד הוא חלש שיש לה ככפים: שמה קננה קפוז כמו קפוד: ותמלט כמו והמליטה זכר ול ותלד: ובקעה ונדרה כמו קורא דג: עין חסיפה כלומר חסיפת הביצים ויר ונדרה כמו אחר כלומר אחר שאספה הביצים וחממה אותם ואחר כך תבקע הביצים ויצאו הבני' כמו ויר ויבקע המים הן אתה קצפת ונחטא:

הנכתר חתנה לא עלה כי עלה יון הדומה הוא לשון זכר אל לל כתחנה הפרי שנובלת מעץ התחנה כי הפרי יקרא תחנה והעץ תחנה לפיכך היה ככון שיחמר בפתם ו נכנבלת משיח' ו נכתחנה מתחנה ונתחנה לשון נקבה ל לפיכך חמ עליה כובל: כי דותה חרבי שהיא בשמים תרנה מדם החללים החלה ועל מי תרד החרב הזאת מן השמים על יון ועל עם חרמי כי ה הוא עם שאני רובה להחרים לעשות משפט בהם על מה שהרעו לישראל וטעם בשמי וטעם חרב דרך משל כי הנודות יורדות מן השמים ורותה פעל עומד מן הדגוש וכן דותה חרבי מדם: חרב לה החרב שתהיה בניו שיהרגו אה את חלה לה היא כי הוא צוה ודעה זה: מלאה דם מרוב הרובה והחמר מלאה דרך משל על דרך חסיד חצי מדם: הולסנה מלשן דען ושמן כלומר השמנה מחלב כדים: ועתודים ואים ורחמי ופרי ואכירי הוא משל על מלכי הנשים פחות וסגנים ודיקדוק מלת הדשנה היא מורכבת מן הפעל והתפעל כי הראוי התדשנה והעין ראוייה להדגש: וירדו עמם ימותו מלכים רבים אחרים ממלכי יון: כי יוס נקם כל זה הוא נקם ושלומים לה שנוקם מהם ומשלם להם גמולם וריב ציון הוא רב עמם: ונהפכו נחליה לזפת תרב יונתן ויתהפכו נחלה ונמר ומה שאמר לזפת ולגפרית משל על חרבנה חו תהיה כחרץ סדום ועמורה: לילה על שאמר תהיה גפרית זפת בערה חמר כי לעולם יעלה עשנה כמו שהיא עוד היום חרץ סדום ועמורה שעולה עשן ממונה תמיד:

קו תהו ליהוה רבול בועיר

דק

ישעיה לז

רשי תעט

דיות' פמו זאת הדיה' חולטור בלעז' אשה רעותה' פי עם רעותה: דרשו מעל ספר ה' וקרואו' חולטור מייסירחה דרשו מעל ספר ה' והוא הספר הזה וקרואו החיות והעופות הנזכרות בזאת הפרשה כי כן תראו אותם כולם בזמנא שתהיינה שוכנות בעיר הזאת לא תחסר אחת מהן: לא פקדו' לא חסרו אחת מהן את רעותה חלה כולם תהיינה עם' וחלוני חבי זל פירש ספר ה' זה ספר תורת משה רבים' דרשו כל חיות ועופות הכתובות בפשט ויהי ביום ה' השמיני אחת מהן לא נעדרה' והמכס רבי חברה פירש כי הוא דרך משל רמז לנזרות שמים הכתובות בארבע אלהים' והטעם שכל הנזרות תבאנה ל

דיות' וולטור בלעז' אשה רעותה' כמו אל רעותה: דרשו מעל ספר ה' קראו מעל ספר בראשית כשהביא המבול נזר סיתקצו כל הבריות להסגר בתיבה וזכר ונקבה אחת מהנה לא נעדרה מלבד על אחת כמה וכמה כשינזר עליה זאת להקצן לשתות דם ולאכול בשר וחלב: לא פקדו' לא חסרו כמו לא נפקד חיש: כי פי הוא כזה' שיבואו ורוחו של פי הוא קבץ' רוחו מיוסב על פי כמו וברוחו פיו כל כח' חף כאן רוחו של פי הוא קבצן: והוא הפיל לה עכסיו הנביא חומר על הקבה והוא הפיל להם לאותם החיות והעופות גורל שיעלו אלן לחלקו: יפסוס' כמו יפסוס מהן: מדב' ובייה' ירושלם הקדושה צייה וביק הקדושה מדב' הן יפסוס על מפלת של ניבויי כות' ופירש ותגל ערבתה של ירושלם' יפסוס יפסוס עליהם כמו בני יבאוי שפתרונו יבאו ממני וכן בשלם הבשר בכל להם הבשר: וכן' כמו ולק: הלבנון' בית המקדש: הדד' כבות לכין: חוקו ידים רפות' כל הנביאים מבשרי ישועה נהמו את ישראל וחזקו את ידיהם הרבות: חזקו לטון מטקל כבד ופתרונו חזקו את חמרים ואם היה בא לומר חזקו אתם שידכס רפות היה ליכד חזקו וחמנו עכסיו טחומר להם לחזק ולחמץ חמרים נקוד חזקו חמנו חזקו אל תירחו זה נקוד חזקו לטון יקל חזקו אתם מחילכס כמו שיחמר ליהוד חזק וחמץ ולא יחמר חזק: לנמרה לב שממרה' את הגולה ומצערין על חימורה: נקס יבא' כמו בנק יבא: גמול אלהים' על הרשעים הוא יבא וחתכ' ישיע: עיני עירי' אותם שהיו עד הנה עורי מהכיר את מורחי עליהם: וחזוני חרשים' שלא היו שומעים לקול נביאי עד הנה תפקחנה ותפתחנה כי חתן להם רוח חזק חזקו חזקו חזקו ועל ישראל הוא חומר שקראו עורים וחרשים כענף שחמר חרשים שמעו וגו': אז ילב כחיל פסח וגו' ישראל שהם עכסיו פסחים וחלסים מצוני: שוקרה פסחים חלסים כמו: שחמר פסחים כזוננו: ומרון' בישועתי: לטון חלם' לטונם של ישראל שהם בני חויביהם

רעותה הוסי' נמסר בסדר בא: מהנהו' וסימ' נמסר בסדר ויקרא: ואוני' ג' וסימ' ואוני' חרשים תפתחנה' ואוני' שמעום תקשבנה' ואוני' כל העם אל ספר התורה: לאגם' ג' פתחן וסימ' וזהו השרב לאגם' אשים מדבר לאגם' יש מדבר לאגם:

דיות אשה רעותה: דרשו מעל ספר יהוה וקראו אחת מהנה לא נעדרה אשה רעותה לא פקדו כי פי הוא צוה ורוחו הוא קבצן: והוא הפיל להן גורל וידו חלקתה להם בקו ער-עולם ירשוה לדור ודור ישכנו בה: יששים מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת: פרח תפרח ותגל אף גילת ורגן כבוד הלבנון נתן לרה הדר הכרמל והשרון הכה יראו כבוד יהוה הדר אלהינו: חזקו ידים רפות וברכים בשלות אמצו: אמרו לנמרה רי לב חזקו אל- תיראו הנה אלהים נקם יבא גמול אלהים הוא יבוא וישעכם: אז תפקחנה עיני עורים ואוני חרשים תפתחנה: אז ילב כאיל פסח ותרון לטון אלם כיי- נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה והיה השרב לאגם וצמאון למבועי מים בנה תנים רבצה חציר לקנה ונמא: והיה שם מסלול ודרך ודרך הקדש יקרא ליה ליה יעברנו טמא והוא למו הדרך דרך ונחליא במישרא: והיה שרובא לאגמין דמין ובית צהרנא למבועי מים אתר דהנה ירדון שרין תמן יסקון קנדה ונמא: והיה תפן כבש אורח ותקון אורח דקודש יתקרי ליה לא יעדון בה מסאבין וללא יפסקון עדי אורחא ודלא

דיות אשה רעותה: דרשו מעל ספר יהוה וקראו אחת מהנה לא נעדרה אשה רעותה לא פקדו כי פי הוא צוה ורוחו הוא קבצן: והוא הפיל להן גורל וידו חלקתה להם בקו ער-עולם ירשוה לדור ודור ישכנו בה: יששים מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת: פרח תפרח ותגל אף גילת ורגן כבוד הלבנון נתן לרה הדר הכרמל והשרון הכה יראו כבוד יהוה הדר אלהינו: חזקו ידים רפות וברכים בשלות אמצו: אמרו לנמרה רי לב חזקו אל- תיראו הנה אלהים נקם יבא גמול אלהים הוא יבוא וישעכם: אז תפקחנה עיני עורים ואוני חרשים תפתחנה: אז ילב כאיל פסח ותרון לטון אלם כיי- נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה והיה השרב לאגם וצמאון למבועי מים בנה תנים רבצה חציר לקנה ונמא: והיה שם מסלול ודרך ודרך הקדש יקרא ליה ליה יעברנו טמא והוא למו הדרך דרך ונחליא במישרא: והיה שרובא לאגמין דמין ובית צהרנא למבועי מים אתר דהנה ירדון שרין תמן יסקון קנדה ונמא: והיה תפן כבש אורח ותקון אורח דקודש יתקרי ליה לא יעדון בה מסאבין וללא יפסקון עדי אורחא ודלא

חילמים שומעי חרפה וחויגס משיבים: כי נבקעו במדבר מים' כיתשמחם ישועתי ויפרחו כמדבר ציה הנמחה למים ומעיינות נבקעים בתוכה כלומר כי יצא ישע לכדכאים: והיה השרב לאגם' שתחב לתשועה יהא כושע והנביא דבר בלסון משל: בנות תנים רבצה וגו' מקום שהיה מדבר ציה שהו' נה מרבץ תנץ יהיה לח מקום חביר הכעסה לקנה ונמא וחץ דרך קנה ונמא גללים חלה במקום מים כעניי' של היגאה נמא בלי רבצה' שם דבר הוא כמו מרבץ שהדי חינו מפיא' והיה שם מסלול לעוברי' ושבי' לא יעברנו' לחזותו דרך שום טמא כל' לא יהיה עוד לו' חומו: והוא למו' והוא הדרך של חותן עורי' וחרשי' וכסחים וחלמי' הנמכרי' למעלה יהיה הילוך חותן דרך וחפילו הם חוילי' אל יתענו כי חייסירנו לפניה': ופריץ

הנמחה למים ומעיינות נבקעים בתוכה כלומר כי יצא ישע לכדכאים: והיה השרב לאגם' שתחב לתשועה יהא כושע והנביא דבר בלסון משל: בנות תנים רבצה וגו' מקום שהיה מדבר ציה שהו' נה מרבץ תנץ יהיה לח מקום חביר הכעסה לקנה ונמא וחץ דרך קנה ונמא גללים חלה במקום מים כעניי' של היגאה נמא בלי רבצה' שם דבר הוא כמו מרבץ שהדי חינו מפיא' והיה שם מסלול לעוברי' ושבי' לא יעברנו' לחזותו דרך שום טמא כל' לא יהיה עוד לו' חומו: והוא למו' והוא הדרך של חותן עורי' וחרשי' וכסחים וחלמי' הנמכרי' למעלה יהיה הילוך חותן דרך וחפילו הם חוילי' אל יתענו כי חייסירנו לפניה': ופריץ

לה

וכפר חיותי חן לך פרוץ בחמת
 כחור הכר וגם חריה מסוכנו
 הוא כבוכדנצר לא ימחא סס:
 בל יעלך לחות הדרך ידך משמש
 לסו זכר ולסון נקבה כדכתיב חת
 הדרך אשר ילכו בה הרי נקבה
 בדרך אחד יבאו חליך הרי זכר:
 לא תמחא חיה רעה סס: ושמת
 עולם שמתח אשר מעולם
 שהיתה להם כבר בדרך יביאתן
 מומצרים ויי הולך לפנייהם יומם:
 ינסו היגון והאכחה מהם:
 בתעלת פוסר בלעז כריכה
 מיקום כינס מים חסור בקרקע
 בידי חל לתת בו דני חרוב ורחב
 במסילה דרך כבושה סיכטיר
 בלעז: שדה כובס תי חקל
 מסטח קצריח סטוטח סס ה
 הכובס חת הבגדי: המוכרי
 כותב הזכרונו בספ דברי הימים
 אמרתי חך דבר ספתי: הו כפיו
 לחמר לא חטוב למלך חסור ו
 ומסירח שחלה עליו לכבא יחזור
 בו עכסו הרי עלימי מעתה חו
 יעבדני חו כריך הוא לבקש עכה
 ונבולה למלחמה: עתה שבה
 העת חמו כא עלמי בטחת למרוד
 בי: אשר יסמן חיס על הקנה
 הרבון הנסכר והקומיות באים
 בכפונקין חותה כן פרעה ל
 לבוטחים בו סוכן להיות עזרתן
 לרעתן אשר הסיר חזקיהו חת
 במותיו ביער חת כל בתי עז
 נמחבות וממות והזיק חת כל
 יהול להסתחו לפני מוצח אחד:
 התערב כא בדבר זה חס תוכל
 לקיימו: לסון ערבן סקורין
 גייר בלעז: ואך תשיב
 חפילו פני פחת אחד שהו מעבדי
 חלני הקטנים שהקטן בחשוי
 גיבו סלו ממונה על אפיס חיש:
 אחד עבדי אחד מעבדי כמו
 אחד השיחיס אחד הריקים:
 המבלעתי יי שלח מרסותו: יי
 חמר אי כבר כבאו הכניחי ישח
 חת חיל דמשק וחת סלל סומרון
 לפני חיל מלך חסור והוא טעה
 לומר כאשר עשיתי לשמרן כן
 חעש לירושלם: כי שומעי אחכנו
 מכירי אחכנו חותו: לסון שומעים
 חטבלעז בלעז: וחל תדבר חלינו
 יהודית שכל העם מכירי בלסון
 יהודית והס מתפחדים מדברין
 החל חלונין תמונה הוא לכך
 כקוד חטף כתוכי חל סניכלבדכס
 שלחני חלונני חל על כולם שלחני
 מלך בחתי שכל העם ישמעו ו
 יירחו וחליסיתם חזקיהו למרוד:
 לחכול

ודלא אליפו לא יטעון לא יהי
 תמן מלך מבאיש ושלטון מעיק
 לא ינוצרה ולא ישתבחון תמן
 ויהבון פריקין ופריקין די
 יתובון ויתבנשון מביני בנותהון
 ויעלון לציון בתושבתה וחרות
 עלם תהי להון די לא פסקא וענן
 יקר תהי מטל על רישהון ביע
 והדוא ישבחון ויסוף מנהון מבית
 ישראל דגנא ותינתא:
 והוה בארבע
 עשרי שנין למלכא חזקיה סליק
 סנחריב מלכא דאתור על כל
 קרניא דבית יהודה כריכתא
 ואחרון ושלח מלכא דאתור
 ית רב שקה מלכיש לירושלם
 לות מלכא חזקיה במשרית סגיאן
 וקם במזיקת ברכתא עליה
 דכביש חקל משטח קצרא:
 ונפק לותיה אליקים בר חלקיה
 די ממנא על ביתא ושבנא ספרא
 ויואח בר אסף די ממנא על ד
 דכרניא: ואמר להון רב שקה
 אמרו כען לחזקיה ברנן אמר
 מלכא דרבנתא מלכא דאתור כד
 רוחצנא הדין דאתרחצתא:
 אכרית ברם בממלל
 ספון במלך ונבורא אעביר קרבה
 כען על מן אתרחצתא ארי מ
 מרדתא ביו דא אתרחצתא על
 סמך קניא דעיעא הדין על פרעה
 מלכא דמצרים דאם יסתמיד נברא
 עלודי ויעול בידיה ויבועניה בן
 פרעה מלכא דמצרים לכל ד
 דמתרחצין עלוהי וארי תימרן
 לי על מימרא דיו אלהנא אתרחצנא
 הלא הוא דאעדי חזקיה ית ב
 במתוהי וית אנורוהי ואמר לאנש
 יהודה וליתבי ירושלם קדם מרבחא
 הדין תסגרו: וכען אתערב כען
 עם רבוני מלכא דאתור ואתן לד
 תרין אלפין סוסון אם תבול
 למנא עלך רבין עליהון
 ואיכרין את מדמי לאתביא ית
 אפי חר משלטוני עבדי רבוני
 זערא ואתרחצתא לד על מצרים
 לרתיבין ולפרשין: וכען חבר
 ממימרא דיי סלקית לארעא דדא
 לחבלותה יי אמר לי סק על ארעא
 דדא ותגלדי: ואמר אליקים
 ושבנא ויואח לרב שקה מלל
 כען עם עבדך אמרת ארי שמעין
 אנהנא ואל תמלל עמנא יהודית קדם
 עמא די על שורא: ואמר רב שקה
 יהודית רבונך ועלך שלחני

ואוילים לא יתעו: לא יהיה שם
 אריה ופריץ חיות בל יעלנה לא
 תמצא שם והלכו גאולים: ופרוי
 יהוה ישבון ובאו ציון ברנה ושמת
 עולם על ראשם ששון ושמה
 ישיגו ונסו יגון ואנחה:
 ויהי בארבע עשרה שנה
 למלך חזקיהו עלה סנחריב מלך
 אשור על כל ערי יהודה הבצרות
 ותפשם: ושלח מלך אשור את
 רבשקה מלכיש ירושלמה אל
 המלך חזקיהו בחיל כבד ועמד ת
 בתעלת הברכה העליונה במסלת
 שדה כובס: ויצא אליו אליקים
 בן חלקיהו אשר על הבית ושבנא
 הכפר ויואח בן אסף המזכיר:
 ויאמר אליהם רבשקה אמרו נא אל
 חזקיהו כה אמר המלך הגדול מלך
 אשור מה הבטחון הזה אשר בטחת:
 אמרתי אך דבר
 שפתים עצה ונבורה למלחמה עתה
 על מי בטחת כי מרדת בי: הנה
 בטחת על משענת הקנה הרצין הזה
 על מצרים אשר יסמך איש עליו
 ובא בכפו ונקבה בן פרעה מלך
 מצרים לכל הבטחים עליו: וכי
 תאמר אלי אל יהוה אלהינו בטחנו
 הלא הוא אשר הסיר חזקיהו את
 במתיו ואת מזבחתי ויאמר ליהודה
 ולירושלם לפני המזבח הזה
 תשתחו: ועתה התערבנא את ארני
 המלך אשור ואתנר לה אלפים
 סוסים אם תוכל לתת לה רכבים
 עליהם: ואך תשיב את פני פחת
 אחר עברי אדני הקטנים ותבטח לה
 על מצרים לרכב ולפרשים:
 ועתה המבלעתי יהודה עליתי על
 הארץ הזאת להשחיתה יהודה אמר
 אלי עלה אל הארץ הזאת והשחיתה
 : ויאמר אליקים ושבנא ויואח אל
 רבשקה דבר נא אל עבדיך ארמית
 כי שמעים אנחנו ואל תדבר אלינו
 יהודית באוני העם אשר על החומה
 : ויאמר רבשקה האל אדניך ואליך
 ויקראה ח בקריאה וסיס נפסר ברמיה סיס די יהודית וסיס נמסר במלכי חלק ב סיסיה:

ואוילים לא יהיה שם אריה ופריץ חיות בל יעלנה לא תמצא שם והלכו גאולים: ופרוי יהוה ישבון ובאו ציון ברנה ושמת עולם על ראשם ששון ושמה ישיגו ונסו יגון ואנחה: ויהי בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנחריב מלך אשור על כל ערי יהודה הבצרות ותפשם: ושלח מלך אשור את רבשקה מלכיש ירושלמה אל המלך חזקיהו בחיל כבד ועמד ת בתעלת הברכה העליונה במסלת שדה כובס: ויצא אליו אליקים בן חלקיהו אשר על הבית ושבנא הכפר ויואח בן אסף המזכיר: ויאמר אליהם רבשקה אמרו נא אל חזקיהו כה אמר המלך הגדול מלך אשור מה הבטחון הזה אשר בטחת: אמרתי אך דבר שפתים עצה ונבורה למלחמה עתה על מי בטחת כי מרדת בי: הנה בטחת על משענת הקנה הרצין הזה על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה בן פרעה מלך מצרים לכל הבטחים עליו: וכי תאמר אלי אל יהוה אלהינו בטחנו הלא הוא אשר הסיר חזקיהו את במתיו ואת מזבחתי ויאמר ליהודה ולירושלם לפני המזבח הזה תשתחו: ועתה התערבנא את ארני המלך אשור ואתנר לה אלפים סוסים אם תוכל לתת לה רכבים עליהם: ואך תשיב את פני פחת אחר עברי אדני הקטנים ותבטח לה על מצרים לרכב ולפרשים: ועתה המבלעתי יהודה עליתי על הארץ הזאת להשחיתה יהודה אמר אלי עלה אל הארץ הזאת והשחיתה : ויאמר אליקים ושבנא ויואח אל רבשקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שמעים אנחנו ואל תדבר אלינו יהודית באוני העם אשר על החומה : ויאמר רבשקה האל אדניך ואליך ויקראה ח בקריאה וסיס נפסר ברמיה סיס די יהודית וסיס נמסר במלכי חלק ב סיסיה:

סנחריב ולידשלם ח בקריאה וסיס נפסר ברמיה סיס די יהודית וסיס נמסר במלכי חלק ב סיסיה:
 עמא די על שורא: ואמר רב שקה יהודית רבונך ועלך שלחני

ישעיה לו רשי תפא

מרום הרים, הר הבית, ירכתי לבנון, בית המקדש, וחכרות קומת חרנון, לא חלך לחרצי עד אשר חרבתנו: קינו, סופו: יער כרמילי, טוב שבחו וכוונד חוקי: חגי קרתי ושתיתי, כלומר התחלתי בכל מעשי ובמרתני והצלחתי כזה הכורה בור ומזיח מים ומצליח לשון מקור: ואחריו בקף פעמי, חס בחתי לבור על עיר הבטוחה בחזק כהרותיה הבחתי עליה נייסות רבים וכלו מימי כהרותם בשתייתם ובשתייתם בהמתם ומדרכך קף רגליהם: יאורי מזכר, יאורי עיר הבחיה במזכר ע"י יאורות: ואחריו, לשון האה כלומר כן דרכי תמיד: הלא שמעת, ולמה תתפאחר חין זה שלך כי גזרה היא מלכתי זה שנים רבות שתהיה חמה פורע פורענותי מן האומות כעניין שנחמר הוי חשוד שבט חבי:

הלא שמעת למרחוק, יתר משבעים שנה שנכתב עמום פנתים לפני הרעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו מחוץ ים לך לשמוע טעמתי והכנתי פורענות זו: מימי קדם, משפט ימי ברחשית עלתה על לב חות גזרה שנזרה עלך שנחמר כי ערוך מוחמל תפתה גם היא למלך הוכן, עתה כשהנבחרתך על האומות הביאותיה לחותה גזרה כדי שתהיה להשחת לגלים נבים עדי בצורו שתהרוב חת יושביו ותהיין טחיה מחדש ותעשנו לגלים נומחים ירק: ויושביו קצרי יד, חגי התשתי חת כחן לשכך: ועדמה לפני קמה, עדמה היא סקורין חסטיבלח בלעז הנשאר בקרקע שרטי הקציר: לפני קמה, כסלא הניע להתבטל ולהתקשות לבח לדי קמה והוא חלם ורך: לפני קמה, בטרם יהיה קמה: ושבתך נכחתך וכוונך ידעתי, תירב יונתן ומיתכך בעינה ומיתקך לברח לחנחח קרבח ומיתקך לחרעח דישראל גלי קדמי כשעלתה מחסבה בלכך ונעצת להחריב חת ביתי חגי ידעתי: התרגוך, התרגוך כמו והתגברך חלי: ושחנך, כמו ושחנך: חמי, כמין טבעת הוא ותחבך אותו בשכט בהמה פ שעסקיה רעים למוסכה בו: ומהגי, תירס יונתן זמס והו' של בריל ותחבך חותה בכחירי ה האלקה והוא שטינו וחלקה ב בחטס במסכת כבת: ויה לך האות, הדיבו' הזה חינו לסחחריב חלח הנביח חל לחיקיה והתשוע' הזאת תהיה לך לאות להבטחה חמרת הנה חחריבו הלביונות חת כל הזרעים ונדעו חת כל החילנות והקב'ה מבטיחך שתכתפקו הסנה הזאת בספיו הזרעים שיכמחו מאליהם: ובשכ' הכנית שחיס' הן ספיו גידועי חילנות כך הוא בסדר עולם חבל יונתן תירנס כתכתין ספיו ספיו חת ויה לך האות כשתראה סיתקיים דברי שישוב סחחריב לחרנו ויפול ת תחמך סיתקיים עוד הבטחה השנייה, חכל השנה ספיו: קנחת יי' בחות, סיקנח לשמו ולא מחמת זכות שבידיכם למדנו שתמה זכות חבו: ולא יקדמה מנן, לא יעדך לכניה מנן כדמתרג' לפני קדם: ולא ישכך עליה סוללה, ולא יבכור עליה מלית, חו' חגי הו' סוסוכי עפר וכוונך לפני החומה והמנדלות לבנו עליה כרכים סיללה על סס ססילין וכוונסין חות' במקבות כדי סיתקשה, ותרגומו מליתח על סס שנוסין לו מתחלה שני מחיונות גדר קני' וסוכין העפר בנייה וכוונסין חותו סס לחחר סמלחו חת המחיונו, ושמעתי ספותרין חותו זריק' חכני' גדולו' סקורין פיר'ירח בלעז חל חין בחכני' לשון שביכה ולא לשון סללה חין לשון התרגו' נופל על פתרון זה:

ואבואה מלך קצה, ישעי' ואבוא מרום קצו, מלכי אני קרתי וקף, ישעיה אני קרתי טפחא, מלכי ושתיתי מים זרים, ישעי' ושתיתי מים, מלכי למימי קדם ויצרתיה, ישעי' מימי קדם ויצרתיה, מלכי להשו' גלים, ישעי' לו' שאו גלים: והשיבתך ג' וס' ודגה אנכי עסק', יען התרגוך דמלכי' והברודספר: השלישי ט' מל' לרומא עינד ואמרתא מלין דלא כשרין גרם קדישא דישראל: ביד עבדך חסרתא עמא דני ואמרתא בסגיאורת רתיבי אנג' סלקית לתקוף כרפיהון ואף איחוד ברת מקדשהון ואקטול שפר ג גבריהון מבחר שלטונידוון ו יאכבוש קרית תוקפהון ואישיצי כני פשריהון: אנא הויתי חפיר גובין ושרתי מן וטפחית בפרסת רגלי עמא דעמי כל מי נהרין עמיקין: הלא שמעתא טלדמין מ'א עברית לפרעה מלכא דמצרים ואף עלך אתנביאו נבי' ישראל ולא תבטא ודא חוניה קדמי מימי קדם למעבר לך ואף אתקנתיה כען איתיה ודא הור' לך לתקלא על דהואד קדמד בארנושרת גלין דשחו קרוין כריכו' ויתביהון אתקצר חיליהון אתברו ובהיתו רהו' כעשב הקלא וירוק דתאה כעשב אנריא דשלוק עד לא מטא למחוי שובלין: ומתבך בעיצה ומפקך לברא לאנחא קרבא ומיתך לארעא דישראל גלי קדמי וית דארנוטא קדמי גלי חלף דארנוטא על מימרי ו אתרנושך סליקת לקדמי ואשו' שירין בליסרך וזמס בספורך ואתבך באורחא דאיתא ברה: ודין לך אתא אכול בשתא דרא כתיב ובשתא תניתא כתבתי ו ובשתא רתליתא זרעו וחצודו וצובו כרמין ואכולו אבהן ויספון משויביתא דבית יהודה דאשתארו' כאלין דמשלח ש שורשוהי מלרע ומרים נופיה לעלא: ארי מירושלם יפקון שאר צדיקתא ושיזבת מקמי אוריתא מטורא דציון במימרא דני צבאות תתעביד דא' בכן פרנן אמר יי' על מלכא דאתור לא יעול לקרתא דרא ולא יקשית תמן גיר ולא יקדמנה בתריסין ולא יצבור עליה מליתא: באורחא דאתא בה יתוב ולקרתא דרא לא יעול אמר יי' ואני על קרתא דרא למפרקה בדיל מימרי ובריל דוד עברי:

ותשא מרום עיניך אל קדוש ישראל: ביד עבדיך חרפת ארני ותאמר כרב רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי לבנון ואכרת קומת ארזי מבחר ברושיו ואבוא מרום קצו יער ברמלו: אני קרתי ושתיתי מים ואחרב בכף פעמי כל יאורי מצור: הלא שמעת למרחוק אותה עשיתי מימי קדם ויצרתיה עתה הבאתיה ותהי להשאות גלים נצים ערים בצרות: וישביו קצרי יד חתו ובשו היו עשב שדה וירק דשא חציר גנות ושרמה לפני קמה: ושבתך וצאתך ובוואך ידעתי ואת התרגוה אלי: יען התרגוה אלי ושאננה עליה באוני ושמתי חתי באפך ומתני בשפתך והשכרתך בדרך אשר באת בה: וזה לה האות אכול השנה ספיו ובשנה השנית שחיס ובשנה השלישית זרעו וקצרו ונטעו כרמים ואכול פרים: ויספה פליטת בית יהודה הנשארה שרש לכמה ועשרה פרי למעלה: כי מירושלם תצא שארית ופליטה פהר ציון קנאת יהוה צבאות העשה זאת: לכן כה אמר יהוה אל מלך אשור לא יבוא אל העיר הזאת ולא יעירה שם חין ולא יקדמנה מנן ולא ישפך עליה סללה: בדרך אשר בא בה ישוב אל העיר לה הזאת לא יבוא נאס יהוה: ונגותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: וסי' נמסר בס' שלח לך: ט' פסקי' אית בהון לא ולא ולא וסי' נמסר לעיל בספר' בסוף סי' ה': ולמען ט' מיוחך וסי' ולמען חספר באוני' ולמען ספר שמי' לא בצדקתך ובישר לבבך' ושמרת את חקני' ולמען תארכו ימים' ולמען יארכו ימים דעקב' ולמען שמך תגחני' ולמען דוד עבדי וזננתי על העיר' והברו ולמען ירושלם:

וסי' נמסר בס' שלח לך: ט' פסקי' אית בהון לא ולא ולא וסי' נמסר לעיל בספר' בסוף סי' ה': ולמען ט' מיוחך וסי' ולמען חספר באוני' ולמען ספר שמי' לא בצדקתך ובישר לבבך' ושמרת את חקני' ולמען תארכו ימים' ולמען יארכו ימים דעקב' ולמען שמך תגחני' ולמען דוד עבדי וזננתי על העיר' והברו ולמען ירושלם:

ויצא מלחך יי וגו' לחחר שהלך ונלחם עם כוש חזר ובה לירושלם ובהנתה שעה ויצא מלחך יי וכך סנוייה בסדר עולם הנני נתן בו רוח ושמע סמועה כמה שחאמר וישמע אל תרהקה וגו' שטף שבכח הסופר וסיעתו והולכים בזיקים והלך לו לכוש ולקח חמדת כל החוכמות ובה לו לירושלם לקיים מה שחאמר יגיע מצרים וסחר כוש עלך יעבורו וירושלם אחר כך ילכו זה חזקיהו בהנתה שעה וישלח את תרתן ואת רב סדים הם המזכרים בספר מלכים והם הם המלכים שחאמר עליהם ששלח אחר השמועה שחאמר וישלח מלכים אל חזקיהו ולא הם בחו עס רב סקה בשליחות הרשון ועל תותן הספרים הסיב ישעיהו בזה לך לענה לך חנתה שעה ויצא מלחך יי ויכה וגו' כולם מלכי קטורי כתי' ברחשותיהם וקטן שבכולם היה סר על פני חלפים שחאמר וחתנה לך חלפים כושים ואך תשיב את פני פחת את וגו' למדנו על קטן שבפחותי שהוא סר על חלפים חיש וכפלו הם וגיכותם: ויסב ביניהם היה ראש המלכות כענין שחאמר מן הארץ ההיא יצא חסור ויבן את כינה: בית נסרך נסר מתבתו טל נח כדמפור באגדת חלק: הכוהו בחרב שחאמר חס תכל אחתי שלא יהרנוני בני מ מלכותי שהבאתי בניהם כאן ו חקריב שני בני לפניך עמדו ו נהרבוהו: בימים ההם שלטה ימי לפני מפלתו של סנחריב חלה חזקיהו ויום ג' כשעלה בית יי הוא יום מפלתו של סנחריב והוא יום טוב ראשון של פסח: כי מת חתה ולא תחיה מת חתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא מטעם דלא כסבת חיתתה כו' כדחיתא בברכות: הנני יוסף הנני הוא אשר יוסף על ימך: ומקף מלך חסור חזיקי למדנו ש שלפני מפלת סנחריב חלה וזה לך האות שמתרפא וימסכו ימך כמפורס למטה במלכים שאל לו מה חות כי חלה: הנני מטיב חזקיהו עשר מעלות את הכל: כל המעלות כמין מדרגות עשויות כנגד החמה לבחון בהם טענות היום כעין אורלוגין טענות האומני: אשר ירדה מיהרה לירד ונתקצר היום עשר טעות ביום סמת אחז כדי שלא יהו מספדין אותנו ועלו עכשו לחזקיהם ביום שנתרפא חזקיהו וניתוספו על היום עשר טעות: מכתב ת חירנס חנתן כת' חודחה על כיסא חזית שביר לחזקיהו: חני חמרתי בדמי ימי כשרחתי ימי בדמי בסממון וחריסה כמו נדמה כל עם כנען כלום כשרחתי חמרתי חלכה בשערי שחול עתה חמת לפי טעד חותו היום לא כתרפא חולה: פקדתי יתר סנותי כמו לא כפקד ממנו חיש נחסרתי שחר סנותי וינתן תירנס על דוכרי לטב חתוספו על פני כ כפקדתי לטובה ונתייתרו סנותי תו' חמרתי לא חרחה יה לא חסתמש עוד בשם של יה: בחל החיים חיים חסתמשטן בו חבל המתים חיסר רשחן שחאמר לא המתים יהללו יה חק למתי שחן יעזיבין עם בן שתי חומות לעולם עכ: בחק החיים בבית המקדש: לא חביט חלם חי עוד: עם יושבי חלם בשחיה עם המתים היושבים בחק חולה ומנועה מן החיים: דורי

רדק

מכתב כתב הודחה זו כשנתרפא מחליו ו נעלה בית ה' חמר הודחה להיות למזכרת על החסד שנטה עמו החל שהוסף על ימי ובמלכים ובסמולח פ פירש ענין תוספת הימים: יחיי ענין רפואה וכן על חיותם: חני חמרתי בדמי ימי בכריתת ימי כי לא היה חלם בן שלשים ותשע שנה וכן ודמיתי וחמר חני לי כי כדמיתי והדומים להם ענין כריתת חמר חני חסבתי כ כשחמר לי הנביא כי מת חתה ולא תחיה חק בכריתת ימי לקבר טרם זמני ואך פקדתי יתר סנותי ס סחיים רוב בני חלם יותר מחמשים שנה וחמרתי כי מת עד חמשים שנה זו היא מיתת כרת: פקדתי חסרתי וכן חסה רעותה לא פקדתי ולא כפקד ממנו חיש והדומים להם ענין חסרון: חמרתי לא חרחה יה פיר רביע סעדיה ענין הודחה ונכון הוא כי ראות הא הוא ההודחה והסבח לכינו והתבונן בדרכיו וחלונ חבי זל פירש לא חרחה מען יה כלומר בית המקדש והנה הוא פירוש מה הוא לא חרחה יה ב בחק חיים לל בזה העולם שיש בו ראות חלב וראית העין והאית חלב הוא חלב והוסף עוד וחמר לא חביט חלם עוד וחמר ראות העין: עם יושבי חלם עם יושבי העולם הזה סנקרח חלל וחלל כמו כבש וכשב: דורי

אמר ד' ג' קסצן ואח' פתח וסימ' במלכים ב' סוף סימן יט: אנה ו' כתיב ה' בסוף וס' זכר נא את אשר התהלכתי דסיפר' וחברו דמלכים' אנה י' מלטה נפשי' אנה י' כי אני עבדך' אנה י' אל נא נאבדה' אנה י' הלא זה דברי: יוסף ה' כתיב כן חסר' יוד וס' נפס' לעיל בספר' בס' כט: אהרני ו' וס' נספר ונפק מלאכא דיי וקטל במשרית אתורארה מארה ותמנן וחמשא אלפין ואקדימו בצפרא ורהא בולחון פגרין מתין ונטל ואזל ותב סנחריב מלפא דאתור וייתיב בגינורה: ויהוה הוא סגיד בירת נסרוך טעותיה ואדרפלא ושראצר בגוהי קטלוהי בחרפא ואהנון אשתיבו לארעא קרדו ומלך אסרחדון בריה תחותיהו ביומי האנון מרע חזקיה למסת ואתא לותיה ישעיהו בר אמון נביא ואמר ליה כדן אמר יי פקד על אנש ביתך ארי מאת את ולא תחי מפרעך ואסחר חזקיהו אפוהי לכותל בית מקדשא וצלי קדם יי ואמר קבל בעותי יי אדבר בען ית די פלחית קרמך בקשוט ובלב שלם ורתקין בעינך עבדית ובכא חזקיה בכניא סגיאה: והוה פתגמי נבואה מן קדם יי עם ישעיה למימר: אזיל ותימר לחזקיה כדן אמר יי אלחיה דדוד אבוב שמיע קדמי צלוך גליא קדמי דמעתיך הא אנא מוסיף על יוסף חמש עשרי שנין: ומיד מלפא דאתור אשונבך ות קרמא דרא ואנין על קרמא דרא ורין לך אתא מן קדם יי דיעביד יי ית ס פתגמא דרין די מלל הא אנא מתיב ית טול אבן שעיא דנחתרת במסקנא דאחו שמשא לאחוריה עסר שצן ותב שמשא עסר שצן בצורת אבן שעיא דנחתרת: כתב אודאה על נפסא דאתעבר לחזקיהו מלך שבטא דבית יהודה בר מרע ואתסי מ מפרעיהו אנא אמרית כדן יומי אהך בתרעי שאול על דכרני לטב אתוסף על שני: אמרית לא אתחוי עוד קדם דחילא דיי בארעא בית שכנתיה די בה אריכות חיא ולא אפלח קדמוהי עוד בבית מקדשא דמתמן ערעיד למפק חדוא לכל יתבי ארעא מלמד בירושלם קרמא דקורשא מדורי פסקו מבני

לח

ויצא מלאך יהוה ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישבימו בבקר והנה כלם פגרים מתים: ויסע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בגינורה: והי הוא משתחוה ביתי נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכריהו בחרב ויהמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסרחדון בנו תחתיו: בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן אמון הנביא ואמר אליו כה אמר יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: ויכב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יהוה: ויאמר אנה יהוה זכרנא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול: ויהי דבר יהוה אל ישעיהו לאמר: הלך ואמרת אל חזקיהו כה אמר יהוה אלהיו דוד אביה שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך הנני יוסף על ימך חמש עשרה שנה: ומכף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת ונגורתי על דעייר הזאת: וזר לך האות מאת יהוה אשר יעשה יהוה את הדבר הזה אשר דבר: הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה: מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלתו ויחי מחליו: אני חמרתי בדמי ימי אלכרה בשערי שאול פקדתי יתר שנותי: אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדר: ויבך קרי חלל

במלכים חלק ב' ס' ב': בארץ החיים ו' וס' לא אראה יה' אתה מוסי חלקי' חמטא בארץ החיים:

יודיע' אשישכר בלעז: אל חמיתך' האב מודיע ומכוון דעת בנו א חמיתך להאמין
בך: דבלת תאנים' דבלת העשויה מתאנים כשהן לחין קריון תאנים וכסדרסין
בענין קריון דבלת: וימרחו' ויחליקו לדבקה על השחין וכס בתוך כס היה שחף
בסר חי שנותנין עליו דבלת מסרתי אלך הקבלה נותן דבר המחבל לתוך דבר

המתחבל ומרחף: מה חות' מה
טוב ומה כלה חות זה הנותן לי
חסר חעלה בית יי: וישמע כי
חלה ויחוק' היה למוד לחכול
בשלים שעות ויסן עד תשע כיון
סחור גלגל חמה לחזקיהו כ
כשעמד משנתו כהשע שעות
מוח שהוא שחרית בקס להרוב
את כל עבדיו חמר הנחתם חותי
יסן יומם ולילה עד הבקר חמרנו
לו גלגל חמה הו' שחור חמר להס
גמי החזירו חמרנו לו חלוהו של
חזקיהו כו' כדחיתא בתנחומא
ובכסית' בית נכתה' בית נגזו
פל בשמים כמו נכחתי וכרי ולוט:
נחת הסמן הטוב' יש כותרים
סמן המשחה ויש חומרים הוא
סמן הפרכמון שהיה מצוי בחרץ
יסרחל והוא כנג האומר ביחוק'
יהודה ויסרחל המה רוכליך ב
כחטי מנית וכנג ורחימי בספר
יוסיפון שהוא הפרכמון גדל ב
ביריחו לכך נקרא ירחו על סס
הרית: לא היה דבר' חף ספר
מורה: מארץ רחוקה באו
חלי' זה חמר משלשה בני חלם
סכדקן המקום ומחל עביט של
מימי דגלים קץ וחזקיהו ובלעס
חזקיהו היה לו להשיב חמה נבואו
פל מקום ולי חמה שחל התחיל
מתגאה וחומר מארץ רחוק באו
חלי לפיכך נענש ועל שסמח
עליהם והחילין על שולחנו ו
וכן בלעס חמר לו מי החגשים
החלה עמך והשיב חמר בלך כן
צפור מלך מוחב שלח חלי וכן
קין חמר לו חלי הכל חריך היה
לו לומר רבוננו של עולם הלא כל
הנסתרות גלויות לך כו' כדחיתא
בתנחומא: לא יותר דבר'
מדה כנגד מדה כנגד לא היה
דבר: ומבניך' הס חכמה
מיסאל ועזריה: טוב דבר
יי' מוחלר שבימי יהיה שלום:
כחמו נחמו' חוזר על נבואותיו
העתידות לפי שמחלן ועד סוף
הספר דברי נחמו הפסיק פרסה
זו בינס לבין המורענות נחמו
חלם נבואי נחמו את עמי: כי
מלאה כבאה' תרג' יונתן עתידא
דתתמלי מעס גלותהא כמו כי
מלאה מבכאה ויש כותרין כבאה
כמו הלא כבא לחגוש עלי חרץ:
נרצה

אבתי לבנידיון יחזון גבורתך
ויודון למיכר דכל אליו קשוטו
יי' למפרקנא אמר ונגון תושבתיה
נגנון כל ימי חונא על בית מקדשא
דינו ואמר ישעיה וסבון דבלת
תינין וישורטון על שיחנא ואתסי:
ואמר חזקיהו מה את ארי אפק
לבית מקדשא דינו:
בעדנא דהחיה
שלח מרודך בלארון בר בלארון
מלכא דבבל אגרון וקורבנין לות
חזקיהו כר שמע ארי מרע ואתסי:
וחרו עליהון חזקיהו ואחזנון ית
בית נגזוהי ית פספא וית דהכא וית
בוסמנא וית משחא טבא וית כל
בית מנזחי וית כל דאשתכח ב
נגזוהי לא הורה מדעם דלא
אחזינון חזקיהו בביתיה ובכל ש
שולטניה: ואתא ישעיה
נביא לות מלכא חזקיהו ואמר
ליה מה אמרו נבניא האליו
וסגן אחו לורתך ואמר חזקיהו
מארעא רחיקא אחו לותי
מבבל: ואמר מה חזו בביתך ואמר
חזקיהו ית כל די בביתי חזו לא
הורה מדעם דלא אחזינון נגזו
ואמר ישעיה לחזקיהו קבל פתנמא
די צבאות: הא יומא אתן ויתנטייל
כל די בביתך ודי נגזו אבהתך עד
יומא דדיו ויתוכל לבבל לא י
ישתאר מדעם חמר יי'
ובנגד דיקון סגד דרזוליד
ידברון וידון רברבין ברהיכלא
מלכא דבבל: ואמר חזקיהו
לישעיה תקין פתנמא
די דמללמא ואמר ארי יהי
שלום וקשוט ביומו:
נבניא אתנבואו תנחומין
על עמי אמר אלהכון: קלילו
על לבא דירושלם ואתנבנו עלה
ארי עתידא דתתמלי מעס גלותהא
ארי

ומאן ה' וסי' נמסר בספר יהושע סימן ט': באצרתו ג' חס' וסי' נמסר בסדר האוינו ובמלכים חלק ב'
סימן כ': יקחו' בקריא' וקסצן וסי' נמסר ברש' סדר אפר אל הכתובים:

אב לבנים יודיע אל-אמתך: יהוה
להושיעני ונגינתי נגנן בלימי
חינו על-בית יהוה: ואמר ישעיהו
ישאו דבלת תאנים וימרחו על-
השחין ויחי: ואמר חזקיהו מה את
כי אעלה בית יהוה:
בעת ההיא
שלח מראך בלארון בן בלארון
מלך-בבל ספרים ומנחה אל-
חזקיהו וישמע בני חלה ויחוק:
וישמח עליהם חזקיהו ויראם את-
בית נכתה את-הכסף ואת-הזהב
ואת-הכשמים ואת השמן הטוב
ואת כל-בית כליו ואת כל-אשר
נמצא באוצרותיו לא-היה דבר אשר
לא-הראם חזקיהו בביתו ובכל-
ממשלתו: ויבא ישעיה הנביא
אל-הפלך חזקיהו ואמר אליו מה
אמרו האנשים האלה ומאין יבאו
אלך ואמר חזקיהו מארץ רחוקה
באו אלי מבבל: ואמר מה ראו
בביתך ואמר חזקיהו את כל-אשר
בביתי ראו לא-היה דבר אשר לא-
הראיתם באצרת: ואמר ישעיהו
אל-חזקיהו שמע דבר-יהוה צבאות:
הנה ימים באים ונשא כל-אשר
בביתך ואשר אצרו אבהיך עד-
היום הזה בבל לא-יורר דבר אמר
יהוה: ומבניך אשר יצאו ממך
אשר תוליד יקחו ויהיו סרסים
בהיכל מלך בבל: ואמר חזקיהו
אל-ישעיהו טוב דבר-יהוה אשר
דברת ואמר כי יהיה שלום ואמת
בימי:

נחמו נחמו עמי יאמר
אלהיכם: דברו על-לב ירושלם
וקראו אליה כי מלאה צבאות

ועוד חב לבני יודיע אל חמיתך חס' לא היו לו בני' ותמיה ויהיו לו בניס ויודיע חמיתך
כמו שחשפה חני' וחף חס יהיו לו בניס כל זמן שימיה עמהם ילמדם ויודיעם' חס
כן הוא טוב שתחריך לאלים' ואם חלה סתרכהו מהליו ויודה לך הטובה שעשית
לו ויודיע לבניו אחריו' וכן חמרנו רול כי לא היו בניס לחזקיהו אלא עד אחר חליו'
וחף על כי שהודחה
וההודעה לא תועיל לו
ולא תסכן' כמו שחמר
חס בדקת מה יסכן לוי'
חף על פי כן חמר
שהוא רצה וברח בני
חלם חס כן הוא רוצה
בקיומו ובלכתם בדרך
טובה וסיהיה בהם
דעת להבין בחסדי
הבורא ולהודות לפניו
עליהם כי זה מהדרך
הטובה וכאשר לבס
כסן הוא מסייע חותם
ועוזרם בזה: אל
חמיתך' כמו את
חמיתך' וכן יבא את
במקום א' כמו והרחח
את הכהן' והדומים
לו' וכן יבא א במקום
חל' כמו חסברה חל
חק' וירדפו חל מדין'
חו פירוש יודיעם ה'
הדרך שיביאם חל
חמיתך והחסד שעושה
הא עס בני חלם חמת
הוא מנד עכמו כי הוא
רב חסדי' וזהו מלרכי
חס כן הוא חמת'
ונראה כי יונתן תרגם
חל זה כמו בכרי' כמו
החלצות האל סתרגם
חכהן לבין יחזון ב
בביתך ויודן למימד
דכל חילן קשוט' וכן
פירס החכם רבי ח'
הכרהם חבן עזרא'
וזהו לסון פירושו חב
לבנים יודיע חלה ה'
החמונות' וחני תמה
בזה כי לא רחיתיבס'
ספר חלם חל קיו
סגולה וכמוך במקום
עס חמיתך כמו האחר
' והמסרה חל חמיתך
סנים' והס אה השנים
חמר הס בפסוק כי לא
שאלו תודך ובכסוק
חי חיו יהוה להושיעני
ה' חמר להושיעני מן
החלי' וכן עשה ה'
שהושיעני' וכמו
למד להרגו בערמה'
לסכב את בת יעקב'
והדומים להס:
וכנינותי ננגן' ועל
התשועה שהושיעני ח'
אודה לפניו תמיד ונגנן

יחזון
בכסית'
בית נכתה'

לט

ט

כי

חלי וחברי בנביותי סתרכתי על תפועה כל ימי חיינו נגנן חותם: ועל בית ה' כמו בבית ה' כי יבא על בענין בית השמוש' כמו ועל חרבך תחיה שהוא כמו בחרבך'
ונתת חותם על סל חמר כמו בסל' המלט על כפסך כמו כפסך: ויחמר ישעיהו' זה הפסוק שאחריו חניס מהמכתב ולא מנחתי להס טעם למה נכתבו הנה אחר
המכתב' כי משפט למעלה אחר ונגמתי על העיר הזאת' וכן הס בספר מלכי: דבלת תאנים' ויהי חמר יסעיהו' זה הפסוק שאחריו חניס מהמכתב ולא מנחתי להס טעם למה נכתבו הנה אחר
יחי' וירפח' כמו עץ חיותם: ויחל חזקיהו' מה שחמר למעלה שחמר ישעיהו וזה לך האות חזקיהו שאלו מיעוהו חלם לו מה חותם כי חעלה בית ה' רוצה לומר שחרכא וחעלה
בית ה' כמו שחמה חומ: בעת ההיא' גם זו הפרסה פירסתי בספר מלכי' בחל היטב: נחמו נחמו' כל אה הנחמות עתידות לימות השמיח והככל לחוק' תרגם יונתן כביית
חמכיו חמו תנחומין על עמי חמר אלהכון' נחמו' וכן דברו כמו שפירסנו בפסוק חזקו ידים רפות: דברו' כבאה' זמנה' וכן הלא כבא לחגוש עלי חרץ' וכירוש כי
מלאה כי הפליחה שס זמנה רוצה לומר זמן שהיה לה להיות בגלות' ויונתן תרגם ארי עתידא דתתמלי מעס גלותהא' תרגם כבאה כמשמעה מן לבכא כבא:

דק

ישעיה מ

רשי

תפנ

כי כרע עונה... פסלם ענפה כמו אז תרצ' הארץ את סבתותיה' וכן עונה ענפה כמו...

נרצה' כתפיים: כי לקחה וגו' ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

פנו נ בקריאה וסימ קול קורא במדבר פנו דרך' ואמר סלו סלו פנו דרך' פנו דרך העם: כי פי' דבר נ דסטיכי בקריאה וסימ אס תאנו ושפעתם טוב' ונגלה כבוד יי וראו' אז תתענג על יי: כצין נ בקריאה וסי' וכל הסודו כצין השדה' כצין השדה כן צין' כצין יצא וימל: ושמוס ד בקרי וסי' בזם עשות יי'

ירושלם פנו דרך יי לשוב גליותיה לתוכ: כל גיא ינשא' וההר ישפל הרי דרך הלק' וסוה ונחה: והרכסיס' הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכותן יורד ס' שביניה' זקוף וחינו מעיקס סיהא נוח לירד ולעלות: הרכסי' כמו וירכסו את החטן: לכקעה' קדלכייח בלעז' ארץ חלקיה וסוה: קול' מאת הקב'ה אומר אלי קרא: וחומר' רוחי אליו מה אקרא זהקול מסיבו זאת קרא כל ה הכשר חזיר כל שרי המלכות תהפך גדולתם ותהיה כחזיר: וכל חסדו ככץ הסדה' כי חסד לאומים חטאת' דא סוף אדם למות לפיכך חס אומר לעשות חסד הרי הוא ככץ הסדה חסר יימולל ויבש וחיץ לסמוך עליו סאץ ביו לקיים סמא ימות ס' סכסיכס חזיר ככל כץ כן כסמת האדם בטלה חבטתו חבל דבר חלהינו יקום כי הוא חי ויקיים וכירו לקיים לפיכך על הר גבוה עלי ובשרי מבשרת כיון כי מפי החי לעולם היא הבטחת הבטורה: נבל' כמס: מבשרת כיון' כביח למבשרין לכיון ובמקום אחר הוא אומר רגלי מבשר וכו קל כזכר לא זכר חס כקב'ה ו ומאחר פעמיו עד הקץ: בחוק יבא' על הרשעים ליפרע: הנה שכרו חמו מיומן חמו לכדיקים: ופעולתו שכר פעולה שעלי ליתן להם: כדועה' אשר עדרו ירעה בזרועו מקבץ טלחים ובחיקו כ נוסחא: עלות ינהל' מינקתא בניה מדבר הבאן ה המינקת' ינהל כמו מנהל: מי מדד וגו' כל זה היה בו כח לעשות וכל סכן סיס בו כח לסמר חבטות הללו: בשעלי' בהליכתו שכחמר דרסת נים סוסך' בשעלי' כמו במשטול הכרמים סבלי' סעלי' סס כלי הוא וכן בשעלי' בעזרים: תיכץ' אמולחיר בלעז: וכל בשליס' ומדד בשליסות

כי נרצה עונה פי לקחה' מיך יהודה בפלים בכל חטאתיה: פנו דרך יהוה ישרו בערבה מסלה לאלהינו: כל גיא ינשא וכל הר ונבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסיס לבקעה: ונגלה כבוד יהוה וראו כל בשר יחדו כי פי יהוה דבר: קול אומר קרא ואמר מה אקרא כל הבשר חציר וכל חסדו כצין השדה: יבש חציר נבל צין כי רוח יהוה נשבה בו אכן חציר העם: יבש חציר נבל צין ודבר אלהינו יקום לעולם: על הר גבוה עלי-

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

על הר גבוה עלי- לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם: הנה אדני יהודה בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: ברעה עדרו ירעה בורעו יקבץ טלחים ובחיקו ישא ערות ינהר: מי מדד בשעלו מים ושמים בזרתי תפן וכל בשלש

ארי אשתכבו לה חובתה ארי קבילת כוס תחומין מן קדם יי כאלו לקת על מדתרין בכל האחתהא ולפי פסוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות ככלים...

ועקר כלם הרי הכל לפי הארץ הר כבוד תקע בחרץ קסה והקלי בחרץ רכה : מי
 תכן את רוח הקדש בפי הנביאי יי תכנו וכדי הוא להאמן : ולחיש עכתי וידיענו
 רוחו כן תירב יונתן ולפי משמעו ואיש עבתו מוסב לחש המקר מי תיכן את רוחו
 ומי איש עבתו אשר יודיענו להקבה עזה : את מינועץ ויבינהו : החיש להקבה הן כל
 גוים לכינו כמר מדלי ואיך ילמדו
 לו את מי מן האומות נועץ כמו
 שנועץ עם הנביאי כמו שנאמר
 באברהם ויי חמר המכסה חני
 מאברהם ונו : ויבינהו וילמדהו
 באור משפט : את מי מן האומות
 עשה כן שלימדו חכמ כמו שעשה
 לאברהם שנתן לו לב להכירו
 מחיליו ולהבין בתורה שנאמר
 וישמר משמרתו ואומ למען אשר
 יצוה ונו וכליותיו היו נובעו חכמה
 שנאמר חף לילות יסרוני כליותי :
 הן גוים כמר מדלי : ואין חסובין
 לו להעמיד מהם לנביאים לגלות
 סודו : כמר מדלי : כטיפה מרה
 המטפטפת משולי הדלי ומסקע
 טופת המים ורוקבין העץ ל
 לימוליד בלעז : וכשחק מאיניס
 שהנחשת מעלה עיכוש ומשתחק :
 כדק : חבק דק : יטול : כאבק
 הכיפה ועולה על ידי רוח כדק
 אשר ינטול : אין די בעד : על
 מחבנו : וחיותו : של לבנו
 אין די עולה : לא ולבנו אין די
 בעד ונו לכפר על עון הרשעים :
 כאח נגדו : כאח הם בעיני ואיש
 חסובי לכינו : כסך : לסו מסכה :
 כסך חרש : חרש של כרזל נוסכו
 מברזל או מנחשת ואח כך הצוקף
 מרקעו בטסי זהב ומכבהו מ
 מלמעלה : רתוקות : שלשלות :
 המסכן תרומ : או חס בל לעשותו
 של ען המלומד להבחין להבדיל
 בין ען המתקיי לשחר עבס ען
 שלא ירקב מהר יבחר : המסכן
 המלומד כמו ההסכן הסכנתו :
 תרומה הפרטה ברירת העבס :
 הלא תדעו : מוסדות הארץ
 מי יסדה ואותו היה לכס לעבוד :
 חונ

די וסוים נסדר בסדר תודיע : יו פסוקים אין אין במצעות פסוק וסוים ויקם פרעה לילה הוא : וכי יראה
 הכהן : ויאמר הכהן הרב : ולבנון אין די בער : ורא כי אין איש דישעיה : הנה קול שועת : לבני עמק כה
 אמר : וכי תגישן עור : אמר נבל בלבו : וחברו : הכל סר : כלו סג : עשה גדלות עד אין חקר תניטא דאזוב : עיר
 עפר הארץ ושקל בפלס הרים
 ונבעות במאזנים : מיתכן את רוח
 יהוה ואיש עצתו יודיענו : את מי
 נועץ ויבינהו וילמדהו בארח משפט
 וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו :
 הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים
 נחשבו הן איים בודק יטול : ולבנון
 אין די בער וחיתו אין די עולה :
 כל הגוים כאין
 נגדו מאפס ותהו נחשבו לו : ואל
 מי תדמיון אל ומה דמות תערכו
 לו : הפסל נסך חרש וצורף בזהב
 ירקענו ורתקוה כסף צורה :
 המסכן תרומה עין לא ירקב יבחר
 חרש חכם יבקש לו להבין פסל לא
 יבוט : הלא תרעו הלא תשמעו
 הלא הנד מראש לכם הלא
 הבינותם מוסדות הארץ :
 הלא ידעתו הלא שמעתו הלא אתחונא מן אולא עובר סדרי
 בראשית לבון הלא תסתבלון למדחל קדם מן דברא יסודי ארעא : דאשרי
 פרעה אין ידעתי כי כל אשר : הצרי אין בגלעד :

בפסל : הוא מטה הכרזל שהוא מסומן בנקודות לדעת בהם המשקל : מאזנים
 ידוע : ואמר וכל בשלש עפר הארץ הוא כלו הוא מדוד חלנוכך ההרי והנבעות כלו
 הן שקולי חללו וכולם ברחס בשיעור טוב ומדה כנוכה : כמו שאמר וירח חלה את
 כל אשר עשה והנה טוב מאד ומי שעסה כל זה בלי עוזר ויכל להוכיח יסרחל מיד
 חזקים מהם : וכך
 מארבע יסודות השלס
 כי שמים זכר במקום
 יסוד האש כי הם ל
 לדעת רבים מיסוד
 האש ואפילו יהיו יסוד
 חמישי כדברי ארטנו
 זכר במקום יסוד
 האש לפי שהוא סמוך
 לגלגל הלכנה ולא זכר
 יסוד הרוח לפי שאינו
 נראה ואף על פי שהוא
 מוכנס : וענין הכסוק
 לא כאמר חלל כנגד
 הסכלי שהם לא יאמינו
 לא מה שיראו : לביק
 זכר שלס היסודות ה
 הנראים חכל החכמים
 לא יתמהו ביה חס
 יוכיח הא יסר מהנלות
 כי ילעו בחכמתם כי
 לא קברה יד העס
 מהושיע : ויש מפרשים
 כי זכר גם כן הרוח
 והוא מי תכן את רוח
 ה : כי מפרשים מלת ה'
 תשובה לשאלה ואינו
 נסמך רוח חלה :
 והחכם רבי אברהם
 אבן עזרא פירש על
 זה בענין סמוך כמו
 ורוח חלהים מרחפת :
 ולפי דעתי כי שמים
 סיכר הוא במקום שכי
 היסודות העליונים כי
 שמים במקום יסוד
 האש כמו שפירשנו וכן
 במקום יסוד האויר כי
 נקרא שמי כמו שבמב
 ויקרא חלהים לרקיע
 והכבר סמך
 חיותו לדבר חוץ מעצמו בשלס ובפסל ובמאזנים : ואף על פי שזה דרך מסל כמו שפירשנו : מי תכן את רוח ה'
 כשעשה כל זה מי תכן את רוחו כמו וכבטו חותה ויעש
 חין מלאך וכל שכן חלם סיתקן את רוחו וסודיעהו עבתו כשעשה העולם ואמר לו כן תעשה וכן אמר נוטה שמים לבדו : ומי שזכר עומד במקום שנים כאלו חמר ומי איש
 עבתו יודיענו : וככל הענין עוד ואמר : את מינועץ ויבינהו : בארח משפט : פירוש בדרך תכונת העולם מי למדהו : וכן וארמון על משפטו יסב פירוש על תכונתו : וכן כמשפט
 הרחשון והדומים להם : הן גוים : ואחר שכל זה עשה מאין עוזר ומאין מלמד חין ויכלו הגוים למונעו מהוכיח יסרחל מתוסם : והלא כולם הן לבניו כמו הטיפה מדלי שהוא
 דבר מועט כנגד מי הדלי : וזכר הדלי לפי שהטיפה נופלת מהדלי כשחולבין : או כשחק מאזנים : שהוא דבר מועט מן המעט כי בכפיפה מעטה יבא העפר הדק ההוא אשר
 במאזנים : הן חיים כדק יטול : כשירצה כל האיש ישאם ויטלס ויהפכס כמו הדבר הדק : וינת' תרגס הא כנזיתא כדוקא דשרח : פירוש יטול פעל עומד חס כן הוא מבנין
 כביעל משרש טל : וכן כתבו רבי יהודה חיוב : ולבנון : לגוים שחושבים עלי ואומרים שאין לי יכולת להוכיח ישראל מידם לא ינופר להם בשום עולה שיקריבו לפני חמר שירחו
 שחויבם ויתחרטו במה שאמרו : כל עניי הלבנון להדליק חס וכל חית הלבנון לשרפה לעולה לפני לא יספיקו להם : ומה שאמר לבנון דבר על ההוה לפי שהוא יער בארץ
 ישראל : כל הגוים מאפס : פחות מאפס על דרך המה מהבל יחד : ואל מי : חתם חושבים כי כמו שהאלהות שלכם חין בהם כח להציל כך הוא האל חלילה שתדמו או תערב
 חותם לו כי הפסל שחשם עושים חלה מעשה ידי חס הוא : הפסל כסך : ענין כסוי כלומר שעושה הפסל מאבן או מעץ ואחר כך מכסהו בזהב או בכסף : או פירוש כסך ענין
 התכה וענינו על הכסף ועל הזהב : ירקענו : כמו וירקעו את כחי הזהב : ורתוקו כסף : שלשלות כסף כמו עשה הרמיק ואם אינו ממשקלו : בורף : הצוקף כותן בנו שלשלות
 של כסף : וינתן תרגס שלטון דכסף קינאה מאחיד ליה : המסכן תרומה : מסכן כמו ילד מסכן כי זכר למעלה זהב וכסף והם העשירים שעושים הפסלים בזהב וכסף :
 חכל העניי שלא יוכל לעשות בזהב וכסף יבחר לו עץ טוב שלא ירקב וממנו יעשה פסלו כל כך הוא בטחונס בפסל : הלא תדעו : חמר כנגד עובדי הפסל חין תיכול לו לעשות
 בזה ולעבוד הפסל וכי הוא חזון העולם הלא תדעו מדעתכם מי הוא חזון העולם ואם לא תדעו זה מדעתכם הלא תשמעו ממה שקוראים בספרי : ואם לא זה וזה הלא הנד
 מדאש לכס והיא הקבלה לא שמעתם דרך קבלה שהיא מראש מימים קדמונים כי בחלה השלס ידע האדם או יבין מעצמו או ילמד ממי שילמדהו או יסמע מן המדרי דרך
 קבלה : ואחר ואמר הלא הבינותם מוסדות הארץ : כלומר חס יש לכס דעת להבין ממוסדות הארץ : ואחר כך מעט בזה הענין וכאמר כי עובדי הפסלים אינם
 חושבי שהאבן ההיא או העץ ההוא או הזהב או הכסף בראש הארץ העולם ושהוא חזון העולם לא יעלה על הדעת שיש סכל בעולם שיאמין זה חלה הפסלים נעשו מתחילה לשם
 כוכב מן הכוכבי או צורה מן הצורות העליונות : דמו העושים מתחילה שהם מורידים כח הכוכב ההוא על הצורה ההיא ושעובד הצורה כאלו עובד את הכוכב : והכוכבים
 מנהיגי העולם התחתון חס כן ראוי לעבדם עד שכשתקע דבר זה בלבנות בני אדם לעבוד את הצורות ולא נתנו לב למה שעשו בתחילה חלה חושבים שהצורה הזאת הנעשת
 מאבן או מעץ או מטוס דבר כיון שנעשת בצורה הזאת מטיבה ומרעה ואחרי בצורה אחרת : והנה הראשונה טעו בדעתם והאחרונים טעו מבלי דעת : ועל זה היו מוכיחים
 חותם הנביאים כמו שאמר ולא יטיב אל לבו ונומר : חזיו שרפתי בניו חס ונומר : וכן אומר ממקומו לא ימים : וכן אמר חף להם ולא ירחין ונומר : נראה שהם היו חושבים
 כי הצורות ההם יטיבו ויריעו והיו מקריבים להם ומנסכים ומקטרים להם ולא נתנו אל לבם שיש לעולם בורא והוא מנהיג העולם ומטיב לטובים ומריע לרעים חלה
 העולם הוא כמו שהוא היה ויהיה מאין בורא ומאין מנהיג כמו הדבר סיפול במקרה : והדברים האלה שאנחנו עובדים ומכבדים כן עשו לבנותינו ובעבודה זו היו
 עובדים וכן אנחנו אחריהם : וכן חסבו בדברים רבים ובמעשים שיעשו אותם ואומר שהדבר ההוא יועיל או יזיק ימלה או יכריח ואין הדברים ההם לא מדרך
 חכמה ולא מדרך רפואה ולא מדרך כח מן הכחות הידועים חלה כמו שהורגלו דור אחר דור וחושבים כי הדברים ההם עקר ואין לדרום בורא או נהיג או מכוין :
 ואלו

למה תאמר יעקב... חומר כנגד ישראל... חומר דרך רשעים...

רשי

למה תאמר יעקב... נסתרה דרכי מיי... חומר דרך רשעים...

למה תאמר יעקב ותמלל ישראל... נסתרה דרכי מיהוה ומאלהי משפט...

למה תאמר יעקב ותדבר נא... נסתרה דרכי מיהוה ומאלהי משפט...

ועלך יהוה מסניח על כל העולם... חומר דרך רשעים...

ובדורות...

מא

במה שחן לו הפסק חס כן חתה רוחה... חומר דרך רשעים...

רדק

ישעיה מא

רשי

תפה

דלו חיים יושבי ההם כשרלו ושמעו זה הדבר הגדול שעשה יראו ויפחדו גם כן קצות הארץ ששמעו זה הדבר מפי המגדלי חרדו לזה הדבר קרבו ויחתינו קרבו וכלו לפני חברה כמו מלך סדום שיבא לקראתו וחק על פי כן חיים את רעהו יעזרו לעשות הפסילי ולא נתנו אל לבם לא דעת ולא תבונה חך היה

דלו חיים יושבי עובדי עו הנבונות שחששו ויראו קרבו ויחתינו זה חלל זה נחשבים להלם כשיראו הנחולה חיים את רעהו וכל יחיד חזק למלחמה חילי יעמדו להם חלשהם ויחזק חרם נוסך הפסל חת צוק המרקע בנהב מחליק פטים באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלכה חת הולם פנים הוא המתחיל בה כשהיא עשת ומכה בכל כמו חומר לדבק טוב הוא על אותן שהיו מחזרי אחר קרקע טובה לדבק בה עשיות ברולי דבק שילדורח בלעו ויחזקו ללם במסמרים לא לא ימוט כולם יחזקו זה חת זה ואתה ישראל עבדי ועלי יש לעזור לך סוף המקרה אל תירא כי אתך חני כך נלהה לי חיבור הענין לפי כשטו ומורש חנדה בבראשית דבה דורש כל הענין במלכי דק וחברה ראו חיים חותה מלחמ ויראו סה כתיירא מחברה כן יחמר לו העמדת דשעים חלו בעולם וחברה כתיירא מסה לפי שהרג חת בניו חת בני עילס שהם מסה חיים כסס שאי חים מסויימן בעולם כך חברה נסח היו מ מסויימן בעולם חיים את רעהו יעורו זה עוזר חת זה בברכו ברוך חכם וזה עוזר חת זה במתנות ויתן לו מעטר מכל ויחזק חרם זה סם שהיה נסח לעשות מסמרו וברחים לתיבה חת צוק חת הנרות לקרבן אל השכינה חת הולם פנים זה חברה שהלם כל המלכים ה חלה פנים חת חומר לדבק טוב הוא טוב לדבק בחלוו סל זה ויחזקו פס לחברה להיות דבק בהקדוש ברוך הוא ולא ימוט ואתה ישראל עבדי חברה שלא היה מורע צדיקים עשיתי לו כל זאת ואתה ישראל עבדי הקניו לי משני חבית זרע חברה חוהבי שלח הכירני מתוך תוכחה ולימיד חביתיו חלה מתוך חובה חסד החזקתך לקחתך לחלקי כמו וישלח ידו ויחזק בו מקצות הארץ משחר האומות ומחבליה מן הגזלים שבהם קראתך בשם לחלקי בני בכורי ישראל ולא מחסתך שנחמ בו וחת עשו שנחתי חל תשתע חל ימוס לכך להיות כשעה זו וזה הכלל כל תיבה שתחלת יסודה סין כשבח לדבר בלסון מתפעל או תתפעל או יתפעל התיו חולקת וכנסת בין שתי אותיות שרשי התיבה כמו ויסתומם ויסתמר חוקות עמרי השתכרין תשתכך נפשי תולעת יעקב משבחת יעקב החלסה כתולעת סחין לה נבונה חלה בפי תולעת ויירמיה בלעו מתי ישראל מספר ישראל למורג חרוץ כלי הוא סל ען וכבר ועטוי הריצים חריצים ענין כלי נפחים סל ברזל שקורין לימח בלעו ונוררין על הקסין סל סבלי ומחתקן עד שנעשו תבן דק חרם כשהוא חרם על סלח החלקו פיות חריבו הוא חותך הרבה חלל מסנתקן החלקו פיות חריבו בעל פיפיות הס חידודי החריבו תדום

זה הדבר בחברה שלא היה חלל בשלם מוחות נ"ח חיים וכח חרבעה מלכים גדולים וזה דבר פלא שאם תחמרו המלכים חת חלסי הרי הם שהיו חרבעה ונכחו מתחילה חממה מלכים והכו כל הארץ חס כן היה להם לתת לב למה היה זה הפלא על ידי חברה חלל שאמונתו נכללת מאמונת כל הנשים והאל חסר דבק בו ועבד חותה הוא עורכו על המלכי חלה ולא די שלא חמרו זה חלל שהחזיקו יותר בפסילי וחמרו בפחד וביראת מהמעט הגדול חסר ראו נתחזק ונתחמק בעבודת חלהינו כל אחד בפסלו והם יעמדונו חיים חת רעהו ולא חיו כמו נחיש א חיו והפסוק כפול בענין במלות ס שונות ויחזק חרם חרם עניס עושה ת תחילה הפסל מען ומחזק בדברו צוק הכסף והזהב לעשות בפיו הכסף מהרה וכפסנו מחליק פטים והבורק מה יעשה מ ממהר מלחמתו ומחלי פטים להכות בו טסי הכסף חו הזהב מחליק מענין וחכי חיים חלק חלקיות חת הולם פנים הולם סם דבר כי הוא מלעיל וכירוש הולם מכה מן והלמה סיסרה ופירוש פנים הסדן שמכין עליו ופירוש מחליק פטים להכות בו הטסין על הסדן וחת במקום לימד השמוס כאלו חמר למכת הסדן יונתן תרגס מחא בפטישא עס דמטפח בקורנסא ויהיה לדבריו פטים המקבת הגדולה ופעם המקבת הקטנה תקד בדברי רבותינו אל קורנסון דרך הצורף מתחילה מכה במקבת גדולה וחמר כך בקטנה חומר לדבק טוב הוא כשמדבק הטסין על פסל העץ וכשמדבק יפה שמח וחומר טוב הוא וחמר בן יחזקו במסמרים כדי שלא ימוט היום חומר שם הכסף מעל פסל העץ ואתה ישראל עבדי חייך כגויי הארצות כי עבדי חתה וחכי בחרתך להיות לי עבד ולמה שחתה זרע חברה חיהבי שחבני ודבק בי וינח מתוך עובדי פסילים וחלילים חסר החזקתך עבד במקום עתיד כדרך הנבואות רובה לומר חזיק בך להוביחך מהגלות מקצות הארץ ומחבליה מגדולי הארץ וממלכיה קראתך שתבא מרשותם ולא יהיה בהם כח לעכור אותך ולא מחסתך חף על פי שחרך הגלות חל תירא זהו כי עמך חני וחמר

ויראו רפץ בקריאה וסוף וכל העם ישמעו ויראו וכל ישראל ישמעו ויראו דבן סורר ראו איים ויראו יראו רבים ודאו יראו צדיקים ויראו וחד המה ואבהם ויראו צרף ד' חס' וס' הפסל נסך חרש וצרף קרמא דפסו ויחזק חרש את צרף חוביש כל צרף חזו נגותא וידחלו דבסי פיי ארעא ויועזו ויתקרבון וייתון ויגברית חבריה יסעדון ולא חוהי יימר תקיף חלא יבהתון בעובדיהון דמתקיף נגרא עם קנאה מחי בפטישא עם דמטפח בקורנסא ומנא אמר על דבקא תקיף הוא ומתקיף ליה ב במסמרון דלא יעטלי ואת ישראל עבדי יעקב דאתרעיתו בך זרעה דאברהם רחמי דקריבתך מזרעית ארעא ונמלפותא בחרתך ואמרית לך עבדי את אתרעיתו בך ולא ארנקנד לא תרחל ארי בסעך מימרי לא תתבר ארי אנא אלהד אתקפנד אף אסענד אף אחרנד בימין קושטי דא יבהתון ויתכנעון כל עממא דהו סתגרין בך יהון כלמא ויבדון אנשי דינדו תבענו ולא תשכחנן לאנשי מצותך יהון כלמא וכלא מדעם גברין דהו סתגרין למעבר עבד קרב ארי אנא י אלהד מתקיף ימינד דאמרית לך לא תרחל מימרי בסעך לא תרחלן שבטי ארבות יעקב ורעיתא דא ישראל מימרי בסעך כון אמר וי פריקבון קרישא דא ישראל חא שויתבון למורג חרוץ חדש בעל פיפיות חפסל ויוצא לצרף כלי ויאבדו ב' וס' חן יבשו ויכלמו כל הנחרים בך בשוב אויבי אחר פופיות ב' ומל וס' חנה שמתך למורג חרוץ חדש וחרב פיפיות בידם

פנים הסדן שמכין עליו ופירוש מחליק פטים להכות בו הטסין על הסדן וחת במקום לימד השמוס כאלו חמר למכת הסדן יונתן תרגס מחא בפטישא עס דמטפח בקורנסא ויהיה לדבריו פטים המקבת הגדולה ופעם המקבת הקטנה תקד בדברי רבותינו אל קורנסון דרך הצורף מתחילה מכה במקבת גדולה וחמר כך בקטנה חומר לדבק טוב הוא כשמדבק הטסין על פסל העץ וכשמדבק יפה שמח וחומר טוב הוא וחמר בן יחזקו במסמרים כדי שלא ימוט היום חומר שם הכסף מעל פסל העץ ואתה ישראל עבדי חייך כגויי הארצות כי עבדי חתה וחכי בחרתך להיות לי עבד ולמה שחתה זרע חברה חיהבי שחבני ודבק בי וינח מתוך עובדי פסילים וחלילים חסר החזקתך עבד במקום עתיד כדרך הנבואות רובה לומר חזיק בך להוביחך מהגלות מקצות הארץ ומחבליה מגדולי הארץ וממלכיה קראתך שתבא מרשותם ולא יהיה בהם כח לעכור אותך ולא מחסתך חף על פי שחרך הגלות חל תירא זהו כי עמך חני וחמר

פנים הסדן שמכין עליו ופירוש מחליק פטים להכות בו הטסין על הסדן וחת במקום לימד השמוס כאלו חמר למכת הסדן יונתן תרגס מחא בפטישא עס דמטפח בקורנסא ויהיה לדבריו פטים המקבת הגדולה ופעם המקבת הקטנה תקד בדברי רבותינו אל קורנסון דרך הצורף מתחילה מכה במקבת גדולה וחמר כך בקטנה חומר לדבק טוב הוא כשמדבק הטסין על פסל העץ וכשמדבק יפה שמח וחומר טוב הוא וחמר בן יחזקו במסמרים כדי שלא ימוט היום חומר שם הכסף מעל פסל העץ ואתה ישראל עבדי חייך כגויי הארצות כי עבדי חתה וחכי בחרתך להיות לי עבד ולמה שחתה זרע חברה חיהבי שחבני ודבק בי וינח מתוך עובדי פסילים וחלילים חסר החזקתך עבד במקום עתיד כדרך הנבואות רובה לומר חזיק בך להוביחך מהגלות מקצות הארץ ומחבליה מגדולי הארץ וממלכיה קראתך שתבא מרשותם ולא יהיה בהם כח לעכור אותך ולא מחסתך חף על פי שחרך הגלות חל תירא זהו כי עמך חני וחמר

פנים הסדן שמכין עליו ופירוש מחליק פטים להכות בו הטסין על הסדן וחת במקום לימד השמוס כאלו חמר למכת הסדן יונתן תרגס מחא בפטישא עס דמטפח בקורנסא ויהיה לדבריו פטים המקבת הגדולה ופעם המקבת הקטנה תקד בדברי רבותינו אל קורנסון דרך הצורף מתחילה מכה במקבת גדולה וחמר כך בקטנה חומר לדבק טוב הוא כשמדבק הטסין על פסל העץ וכשמדבק יפה שמח וחומר טוב הוא וחמר בן יחזקו במסמרים כדי שלא ימוט היום חומר שם הכסף מעל פסל העץ ואתה ישראל עבדי חייך כגויי הארצות כי עבדי חתה וחכי בחרתך להיות לי עבד ולמה שחתה זרע חברה חיהבי שחבני ודבק בי וינח מתוך עובדי פסילים וחלילים חסר החזקתך עבד במקום עתיד כדרך הנבואות רובה לומר חזיק בך להוביחך מהגלות מקצות הארץ ומחבליה מגדולי הארץ וממלכיה קראתך שתבא מרשותם ולא יהיה בהם כח לעכור אותך ולא מחסתך חף על פי שחרך הגלות חל תירא זהו כי עמך חני וחמר

פנים הסדן שמכין עליו ופירוש מחליק פטים להכות בו הטסין על הסדן וחת במקום לימד השמוס כאלו חמר למכת הסדן יונתן תרגס מחא בפטישא עס דמטפח בקורנסא ויהיה לדבריו פטים המקבת הגדולה ופעם המקבת הקטנה תקד בדברי רבותינו אל קורנסון דרך הצורף מתחילה מכה במקבת גדולה וחמר כך בקטנה חומר לדבק טוב הוא כשמדבק הטסין על פסל העץ וכשמדבק יפה שמח וחומר טוב הוא וחמר בן יחזקו במסמרים כדי שלא ימוט היום חומר שם הכסף מעל פסל העץ ואתה ישראל עבדי חייך כגויי הארצות כי עבדי חתה וחכי בחרתך להיות לי עבד ולמה שחתה זרע חברה חיהבי שחבני ודבק בי וינח מתוך עובדי פסילים וחלילים חסר החזקתך עבד במקום עתיד כדרך הנבואות רובה לומר חזיק בך להוביחך מהגלות מקצות הארץ ומחבליה מגדולי הארץ וממלכיה קראתך שתבא מרשותם ולא יהיה בהם כח לעכור אותך ולא מחסתך חף על פי שחרך הגלות חל תירא זהו כי עמך חני וחמר

מדוע הרים מלכים ושרים: תזרם תזרה חותם כמזורה לרוח והרוח תשחם מחליהם לניהולם: מבקשים מים בתבואה הנביא על אחרית הימים לא רעב ללחם ולא צמא למים כי חם לשמוע את דברי יי' ויטוטנו לבקש את דבר יי' ולא ימצאו וכשישוב אפן יכין להם לחם ומים ויטוטנו ורומנו כפי נביאיהם: כסתה

הרים ונבעות מסללמלכיו האומות ושריהם: תזרם תזרה חותם כדום שזורה התבואה אחר הדישה והרוח תשח ותפיץ המון והם יהיו כמו העץ: העניים והאביונים בני הנלות בזאתם מהנלות לשונם לארצם וילכו דרך מדברות מקום שאין מים יבקש מים במדבר ולא ימצאו ולשונם יבשה ויצעקו אלי ואני חששתי כי אחי חללי

לשון וכסתה מים מהים לשון ה השאת והשבר וכלן לשון חורבה ויבש ולכן הת'ו מודגשת שהרי בזה במקום שמים שאין שאת בלא ת'ו והיה לו לומר לנקבה בשתתה שהרי לזכר יחיד יחמר כסתה ולרבים ונשתו: כהרות לב מובן לתור ולכבוהה: מדבר מיקום שלא היתה חכמת תורה: חתן במדבר ארו שטה כל מיני יישוב חף בס חתן כל מיני חכמה טובה ושלום: תדהר ותחפור: שמות חילוי סרק העשויין לכנין: קרבו ריבכם כל האומות בואו וריבו והתנוכחו עם בני: עזמותיכם טענות בריאות וחזקות שלכם ולשון ריב הוא זה בלשון משנה שנים שהיו מתעצמין בדין במסכת סנהדרין: יגישו העמים את נביאיהם וקוסמיהם: ויגידו לנו את אשר תקרינה לעתיד: הרחשונות שהיו קודם בריאות פולם ועל מה נברא מה הנה: אז הבאות לעתיד ישימענו ונראה חם יש בהם ממש ש שיתקיימו דבריהם: הגידו ה האומות לחמור המופתים הבאים בחחונה: וכסתה ונספר דבריכם ונספר מתרגמין ואישע: הן חתם מחף ודבריך חף יתקיימו: ופעלכם מאפע חשכם לא פועי ומרימי קול להטעו בדברי כזב: תועבה הנתעבים הם יבחרו בכם ולא הקבה ולא עבדו ולא משרתו: העירתי מפני ויאת אחי מגיד העתיד הנני מעיר לבנו חרבות ירושלם את כורש מצפו ויאת על צבל להחריב: ממזרח שמש יקר בשמי כל ממלכו הארץ נתן לי יי' אלהי השמים ונראה שרץ פרס במזרחי כפונתי היא לארץ ישר' לך העירותי מצפו את כוכב נצר להחריב את עירי ויאת וכורש ה העירתי ממזרח שיקר בשמי לבנו את ערי שמלכו פרס במזרח ארץ ישר' היא סך רחיתי את האיל וגו': ויבא

תקטיל עממיא ותשיצו ומלכותא כמוצא תשי: תדרגו ורוחא תטלגו ומימריה בעלעולא לקשא יבדר יתרוז ואת תבוע במימרא דיי בקרישא דישראל תשתבח: ענותניא וחשיביא דמחמדון לאולפנא הא כצחיא למיא ולא משבחין רוחיהון בסגופא משלהיא אנא יי' מקבל צלותהון אלהי דישראל לא ארחקנון: אקרב גלותהון מביני עממיא ואדרגונו באורח תקנא ויאפתח להון על גגדון נהרון ובגו משרין מבועין אשוי מדברא לאנמן דמן ויארע בית צחונא למבועי מיא: אתן במדברא ארזין שטין והרסין ואעין דמשח ארבי במישרא ברון מורגין ואשפרועין כחדא בריל דיהוון וידעון וישוון דחלתי על לבהון ויסתבלון כחדא ארי גבורתא דיי עבדת דא וקרישא דישראל ברא יתה: קריבו דינכון אמר יי' אעילו חזותכון אמר מלכיה דיעקב: יתקרבון ויחווין לנא ירת דערעננא קרמיתא מה אנון חוון ונשוי לבנא ונדע סופרהון או דעתידין למיתי בסרונא: חוון דאתן לסופא ונדע אם לטעון דאית בהון צרוך אתון פלחין אם יכלין אנן לאיטבא ולאבאשא ונסתפל ונדון כחדא: הן אתון למא ועובדיכון לא מדעם תועיבא דאתרעיתון ביה לכון: איתיתי בגלאי מלך דתקוף מרוח צפונא וייתי במפק שמשא בגבורתיה מפרחא: אנבריניה

תדרש הרים ותדק ונבעות כמין תשים: תזרם ורוח השאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש ישראל התהלל: העניים והאביונים מבקשים מים ואין לשונם בצמא נשתה אני יהוה אענם אלהי ישראל לא אעזבם: אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאנס מים וארץ ציה למוצאי מים: אתן במדבר ארו שטה והרם ועז שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו: למען יראו וידעו וישימו וישבילו יחדו כי יד יהוה עשתה זאת וקדוש ישראל בראה: קרבו ריבכם יאמר יהוה הגישו עצמותיכם יאמר מלך יעקב: יגישו ויגידו לנו את אשר תקרינה הראשונות מה הנרה הגידו ונשימרה לבנו ונדערה אחריתן או הבאות השמיענו: הגידו האתיות לאחור ונדעה כי אלהים אתם אף תיטיבו ותרעו ונשתערה ונרא יחדו: הן אתם מאין ופעלכם מאפע תועבה יבחר בכם: העירותי מצפון ואת ממזרח שמש

כמץ ב' וחס' וסמ' ונבעות כמץ תשים: כי אם כמץ אשר תדפנו רוח: תגיל ב' וסמ' ואתה תגיל ביי בקדוש ישראל תתהלל' וגפשי תגיל ביי: תתהלל ב' וס' בקדוש ישראל תתהלל' אשה יראת יי': לאנס פתחי וסמ' לעיל בסימ' לה: ושימונו רמ' בקריאה וסמ' ויתנו לנו שני פרים ויבחרו להם: למען יראו וידעו וישימו כמץ ב' וחס' וסמ' ונבעות כמץ תשים: תזרם ורוח השאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש ישראל התהלל: העניים והאביונים מבקשים מים ואין לשונם בצמא נשתה אני יהוה אענם אלהי ישראל לא אעזבם: אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאנס מים וארץ ציה למוצאי מים: אתן במדבר ארו שטה והרם ועז שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו: למען יראו וידעו וישימו וישבילו יחדו כי יד יהוה עשתה זאת וקדוש ישראל בראה: קרבו ריבכם יאמר יהוה הגישו עצמותיכם יאמר מלך יעקב: יגישו ויגידו לנו את אשר תקרינה הראשונות מה הנרה הגידו ונשימרה לבנו ונדערה אחריתן או הבאות השמיענו: הגידו האתיות לאחור ונדעה כי אלהים אתם אף תיטיבו ותרעו ונשתערה ונרא יחדו: הן אתם מאין ופעלכם מאפע תועבה יבחר בכם: העירותי מצפון ואת ממזרח שמש עלי וית ועלי עץ שמן: תדהר תרגם יונתן מורנין: ובדברי רזל תדהר שגא ופירושו טוף בלעל: ותאשור תרגם יונתן ואסכרועין: ובדברי רזל תאשור שורבינא וכתב רבי יונה כי כן נקרא בערבי שורבין: ובעל הערך פירש אשכנז בערבי בקס והוא סקורין לו בלעל נכסו חם כן לדבריו ברנס אינו בניוים: למען חשעה הנפלות האלה למען יראו חותם אומות העולם: לפיכך חמר יחדו כל הגוים וידעו וישימו על לבם ויטוטנו על ידי עשתה זאת שהציח ישראל מהנלות ועשה להם הנפלות האלה: בראה זאת הפלאה כי הפלא הוא חדום: לפיכך חמר בלשון בריאה: קרבו: זוני מפני הדגום חלל שהר'ם אינה מקבלת דגם: עתה שב לדבר כנגד עובדי הפסילים: ריבכם הריב שיש לכם עם ה' ועם עמו: וכפל הענין במלות סונות: עזמותיכם הטענות עזמות שישלכם: פירוש אחר עזמותיכם הוא לשון ריב וזה בלשון משנה שנים שהיו מתעצמן לדין: ויח עזמותיכם הדברים העזומים שעשיתם בעולם: יגישו הפסילים שאתם אומרים שהם אלהים יגישו חלינו דבריהם: חומר הנביא בעדו ובעד ישראל שאינם עובדי הפסילים כמו הגוים לא האל יתברך לבדו: ויגידו לנו את אשר תקרינה המקרים העתידיים לכה: וחמר בלשון נקבות כאו חמר הקורות המוצאות בני העולם: הרחשונות מה הנה: יחמרו לנו הרחשונות שעברו מה הנה: הגידו חמ' כנגד הפסילי' כאו מדבר עמהם: ונסמ' לבנו: לזכור חם היו רחשונ' כמו שתחמרו: ונדעה אחריתן: ונדעה שתדעו אחריתן חם ידעת' ראשיתם חו הבאות השמיענו העתידו לכה: הגידו האתיות: פירוש הבאות: וכן חתא בקר' כתרגו' בל חתא: לחמור: לסוף: וכן תרגמו לסופא: כי בתחילה חמר הבאות לעתיד שלא בזמן רחוק מאד וחמר כך חמר הגידו האתיות לחמור לל בחחית הימי חם תעשו זה: נדעה כי אלהים אתם: חף תטיבו ותרעו כמו שחושבים עובדיכם: ונסתעה ונרא: כן חמו' בלל הא וקרי ונראה בה' והענין אחד: ונסתעה פירוש ונספד: כמו שהוא תרגום ואשתעיהו: כלומר כספר עליכם ונראה אתכם יחדיו וזכרנו כמו עובדיכם אחר שתחמרו כל זה: הן אתם ופעלכם: על מחשבת העובדים כי חן לאילים פעל: מאפע: כמו מחפס: כי הסמך עין בחמת מחלפא ביתא חמר במחמתי ועשרים ואחד שערים: ורבי אחי רבימשה זל פי כמו חפעה כלומר פעליכם כמעשה הנחסי הממיתי לדבקהים: תועבה יבחר בכם: חים תועבה כלומר הנתעבים יבחרו בכם לא הקבה כי האל ימחם בכם: העירותי מצפון ויאת: המפרשים פירסו זה על כורש מלך פרס כי ארצו מזרחית כפונתי לבבל: לפיכך חמר מצפון וחמר ממזרח שמש כי הוא החריב בבל וזנה את ישראל לעלות לארצם לפיכך חמר רחשון לבין הנה הנס: וחלוי חבי' זל פירש הפרשה על המסיח וחמר העירותי ולא חמר מי עד שחמר הן עבד אתחמך בו: וזה הכפון: ומה שאמר מצפון וחמר ממזרח שמש: ויאתי את הארץ הארץ היא כפונתי מזרחית: ויבא

הן אתון למא ועובדיכון לא מדעם תועיבא דאתרעיתון ביה לכון: איתיתי בגלאי מלך דתקוף מרוח צפונא וייתי במפק שמשא בגבורתיה מפרחא: אנבריניה

באלהים כסלם: ונדעה ד' בקריא וסמ' הוציא אלינו ונדעה אותם: יגישו ויגידו לנו: הגידו האותיות לחמור: ונדעה בשלמי הרעה הזאת: ונדעה התצלוח דרכינו דפסל מיכה: וחד פליגי וסמ' ונדעה נדדפה לדעת:

עלי וית ועלי עץ שמן: תדהר תרגם יונתן מורנין: ובדברי רזל תדהר שגא ופירושו טוף בלעל: ותאשור תרגם יונתן ואסכרועין: ובדברי רזל תאשור שורבינא וכתב רבי יונה כי כן נקרא בערבי שורבין: ובעל הערך פירש אשכנז בערבי בקס והוא סקורין לו בלעל נכסו חם כן לדבריו ברנס אינו בניוים: למען חשעה הנפלות האלה למען יראו חותם אומות העולם: לפיכך חמר יחדו כל הגוים וידעו וישימו על לבם ויטוטנו על ידי עשתה זאת שהציח ישראל מהנלות ועשה להם הנפלות האלה: בראה זאת הפלאה כי הפלא הוא חדום: לפיכך חמר בלשון בריאה: קרבו: זוני מפני הדגום חלל שהר'ם אינה מקבלת דגם: עתה שב לדבר כנגד עובדי הפסילים: ריבכם הריב שיש לכם עם ה' ועם עמו: וכפל הענין במלות סונות: עזמותיכם הטענות עזמות שישלכם: פירוש אחר עזמותיכם הוא לשון ריב וזה בלשון משנה שנים שהיו מתעצמן לדין: ויח עזמותיכם הדברים העזומים שעשיתם בעולם: יגישו הפסילים שאתם אומרים שהם אלהים יגישו חלינו דבריהם: חומר הנביא בעדו ובעד ישראל שאינם עובדי הפסילים כמו הגוים לא האל יתברך לבדו: ויגידו לנו את אשר תקרינה המקרים העתידיים לכה: וחמר בלשון נקבות כאו חמר הקורות המוצאות בני העולם: הרחשונות מה הנה: יחמרו לנו הרחשונות שעברו מה הנה: הגידו חמ' כנגד הפסילי' כאו מדבר עמהם: ונסמ' לבנו: לזכור חם היו רחשונ' כמו שתחמרו: ונדעה אחריתן: ונדעה שתדעו אחריתן חם ידעת' ראשיתם חו הבאות השמיענו העתידו לכה: הגידו האתיות: פירוש הבאות: וכן חתא בקר' כתרגו' בל חתא: לחמור: לסוף: וכן תרגמו לסופא: כי בתחילה חמר הבאות לעתיד שלא בזמן רחוק מאד וחמר כך חמר הגידו האתיות לחמור לל בחחית הימי חם תעשו זה: נדעה כי אלהים אתם: חף תטיבו ותרעו כמו שחושבים עובדיכם: ונסתעה ונרא: כן חמו' בלל הא וקרי ונראה בה' והענין אחד: ונסתעה פירוש ונספד: כמו שהוא תרגום ואשתעיהו: כלומר כספר עליכם ונראה אתכם יחדיו וזכרנו כמו עובדיכם אחר שתחמרו כל זה: הן אתם ופעלכם: על מחשבת העובדים כי חן לאילים פעל: מאפע: כמו מחפס: כי הסמך עין בחמת מחלפא ביתא חמר במחמתי ועשרים ואחד שערים: ורבי אחי רבימשה זל פי כמו חפעה כלומר פעליכם כמעשה הנחסי הממיתי לדבקהים: תועבה יבחר בכם: חים תועבה כלומר הנתעבים יבחרו בכם לא הקבה כי האל ימחם בכם: העירותי מצפון ויאת: המפרשים פירסו זה על כורש מלך פרס כי ארצו מזרחית כפונתי לבבל: לפיכך חמר מצפון וחמר ממזרח שמש כי הוא החריב בבל וזנה את ישראל לעלות לארצם לפיכך חמר רחשון לבין הנה הנס: וחלוי חבי' זל פירש הפרשה על המסיח וחמר העירותי ולא חמר מי עד שחמר הן עבד אתחמך בו: וזה הכפון: ומה שאמר מצפון וחמר ממזרח שמש: ויאתי את הארץ הארץ היא כפונתי מזרחית: ויבא

ישעיה מד רדק

לא הבחתי לי וזה היה בימי אחז שבטל עבוד האל מבית המקדש כמו שכתוב עליו ויסגור את דלתות בית ה' ויעס לו מזבחות בכל פנה בירושלם וכל עיר וישר בנה בית לקטר לאלהים אחרים וכן התורה עליו חזקו בני ואמר כי מעלו אבותינו ויסבו פניהם ממסכן ה' ויתנו עורף גם סגרו דלתות האולם ויכבו הנרות וקטרת לא הקטירו ועולה לא העלו בקדש לאלהי ישראל וזבחך כמו וזבחך חסר בית השמוע וכמוהו רבים: לא העבדתך כי אם עבדתני וינעת בעבורי חיי הייתי המעבד והמינע וכיון שלא ינעת ולא עבדת חייני מעבד ומינע: בלבוכה כי לבונה זכה תיתה בקטר' והס לא הקטירו: לא קנית קנה' קנה הוא קנה בשם שהיה בקארת' ואמ' בקנה לא קנית לפי שלא היה הקנה בארץ ישראל

רשי

לא הבחתי לי מה עולותיך כי אם לעול: לא העבדתך עבודה רבה במנח' קומץ מעט עולה לבונה וגם היא לא חמרתך לך להקריב לך חובה חלה נדבה: לא קנית לי בכסף קנה' לקטרת לא הוכרכת לקטנתה בכסף לפי שהיתה מנוייה בארצכם הרבה אמר רבי אבה קינמני היתה גדולה בארץ ישראל והיו חובלן אותה עמי וכבי במהל' חיכה: העבדתני בחטאותיך אחת ברמתם לי להיות שמים לעבדי פסילים כמו שראה יחזקאל והנה רוח סערה באה מן הצפון שהיתה חוזר מרכב' הפסילה מבבל שהלכ' לכבוש את כל העולם תחת ידו של נבוכד נצר שלא יאמרו ביד חומה שכלה מסר את בניו כדחיתא בחגיגה: חכי חכי חכי חכי הוא שמחית' מאז ואני מוחה אותם גם עתה: למעני ולא בזכות ולא בצדק אבותיך: האיכרני כל תנמול שים לך ולאחבותיך עלי: נשפטה יחד נבא למשפט: חביד הראשון חטא' באומרו במה אדע: ומליך כשעו בני חן לך בכל מליצי' שאתה כומך על זכותם שלא מצאתי בו פסע יצחק אהב את שניו: ואחלל שרי קודש' בשביל עונותיך: ועתה שמע' לשבוע לתורתך יעקב עבדי: כי חזק מים על צמח' כמו שאני יוצק מים על צמח' כן חזק רוחי על זרעך: וצמחו בבין חזיר' בתוך ביתך יון על ידי גרים שיתוספו עליהם' בין חזיר הוא יון שנאמר על יון והיתה גוה תנים חזיר' ל לבנות יענה: זה יאמר ליי' חכי חלו צדיקים גמורים: וזה יקרא בשם יעקב' חלו קאנים בני ר' רשעים: וזה יכתוב ידו ליי' חלו בעלי תשוב': ובשם ישר' יכנה' אל הגרי' כך שנוייה באבות דר' נתן: ומי

ספר ב' וסמ' ולמען ספר שמי בכל הארץ' ספר אתה למען תצדק: תצדק ד' ג' קמצין וא' פתח וסמ' ספר אתה למען תצדק' החפץ לשדי כי תצדק' תרשעני למען תצדק' למען תצדק ברברוך' בתרא פתח:

לא איתיתא קרמי אפרין לעלתא
ונבסרת קודשך לא יקרתא קרמי
לא אספית עליך בקורבניו ולא
אתקפית עליך בלבונתא: לא
זבנתא קרמי בכסף קני בסם
ותרב נבסת קודשך לא דהינתא
על כדבחי ברם אספיתא קרמי
בחובך אתקפתא קרמי בעניתך:
אנא אנא הוא שביק לחובך בריל
שמי וחטאך לא ידפרון: אמר
בען נדון פחדא אשתעי את בריל
אם תכול ותזבי: אבוך קדבא
הטא ומלפך מדרו במימרי:
ואפים רברבי קודשא ואמסר
לקטלא יעקב וישראל לחסודין:
וכען שמע יעקב עבדי וישראל
דאתרעתי ביה: כדנן אמר יי
דעבדך ודאתקנך ממעין יסערך
לא תדהל עבדי יעקב וישראל
דאתרעתי ביה: ארי כבא
דמתירבין טימא על ארע בית
צחונא ומתנגדין על יבשתא כן
אתן רוח קודשי על בנה ובכרתי
על בני בנה: ויתרבו צדיקא
רכיכין ומפנקין בלבלי עסב באילן
דמשלח שרשוהי על נגדין דמיין:
דין ימר בדהלויא דיי' אנא ודין י'
יצלי בשום יעקב ודין קריב קורבניה קדם יי' ובשמה דישראל יתקריב ו

ספר ב' וסמ' ולמען ספר שמי בכל הארץ' ספר אתה למען תצדק: תצדק ד' ג' קמצין וא' פתח וסמ' ספר אתה למען תצדק' החפץ לשדי כי תצדק' תרשעני למען תצדק' למען תצדק ברברוך' בתרא פתח:
לא איתיתא קרמי אפרין לעלתא
ונבסרת קודשך לא יקרתא קרמי
לא אספית עליך בקורבניו ולא
אתקפית עליך בלבונתא: לא
זבנתא קרמי בכסף קני בסם
ותרב נבסת קודשך לא דהינתא
על כדבחי ברם אספיתא קרמי
בחובך אתקפתא קרמי בעניתך:
אנא אנא הוא שביק לחובך בריל
שמי וחטאך לא ידפרון: אמר
בען נדון פחדא אשתעי את בריל
אם תכול ותזבי: אבוך קדבא
הטא ומלפך מדרו במימרי:
ואפים רברבי קודשא ואמסר
לקטלא יעקב וישראל לחסודין:
וכען שמע יעקב עבדי וישראל
דאתרעתי ביה: כדנן אמר יי
דעבדך ודאתקנך ממעין יסערך
לא תדהל עבדי יעקב וישראל
דאתרעתי ביה: ארי כבא
דמתירבין טימא על ארע בית
צחונא ומתנגדין על יבשתא כן
אתן רוח קודשי על בנה ובכרתי
על בני בנה: ויתרבו צדיקא
רכיכין ומפנקין בלבלי עסב באילן
דמשלח שרשוהי על נגדין דמיין:
דין ימר בדהלויא דיי' אנא ודין י'
יצלי בשום יעקב ודין קריב קורבניה קדם יי' ובשמה דישראל יתקריב ו

מד

יצלי בשום יעקב ודין קריב קורבניה קדם יי' ובשמה דישראל יתקריב ו

חם הכיתך כפי פסעך או חם מחיתי אותם לך: ספר אתה למען תצדק' ספר אתה תחילה טענותיך למען תצדק בדון כמו שאמ' צדיק הראשו ברבני' לל' שאבי' מספר אתה חם מספר האמת לא תצדק ואבי' לא תספ כל חטאתיך ולא תספר כל צדקותי שעשיתי עמך: אביך הראשו חטא' ואיך תאמ' לא חטא' אתה והנה אביך הראשו חטא' והוא חל' הראשו' כי האל מוטבע בחטא כי יצר לב האל רע ומעוררני: ומליכך כשעו בני' פי' שרך וגדולך וכן במליצי' שרי בכל כי העני' אחד במס' כמו את מספר מפקד העם' וזכר השרי' שהם היו ראויים להוכיח העם ולהטיב אותם לדרך הטובה והם פסעו בני' וימ' אביך מלכך כמו והיתה יד ה' בכס ובאבתיכם ומכרש' אותם על ירבעם' ויותר נכון להיות פירושו על שאלו כו הוא מן' ראשונה על כל ישראל: ואחלל' היו פתוחה כי חין הענין עבר אלל' פירושו בכל דוד ודוד חכי מחלל שרי קדם וחכי נותן לחסר יעקב וישראל לגדולי' בעונותיה' חבל חייני מכלה אותם מכל וכל' וזכר שרי קדם לפי שאמר ומליכך פסעו בני' אמר כי שרי קדם שיש בשרחל הם מחיללים ביד החיוב ונכפס בעון השרים הפושעים והעם כי הטובים הם נכפס בעון הרע' כשהם רבים וכן אמ' פן תספה בעון העיר כי לא ימלא האחד בין הרבים חלה עלי דם' וכן אמר כתבו את נבלת עבדיך מאחל' לעיף השמים בסר חסידך לחיתו חרן הנה היו עבדי האל וחסידיו ונכפסו בעון הרבי' ועל זה אמר כי עד דק ישוב משפט' ופי' לחסר להרב כמו ואת כל הנשמה החרים: לבדושים' שהם לחרפ' וגדופה בין האומות' ובדרש' ואחלל שרי קדם חלו הלוי': ועתה שמע' חלע שאני מחלל אתך' ומכה אתך בעונותיך' עוד חיטב לכס טובה גדולה ועתה שמע הנחמה הטובה כי אתה עבדי בין שאר האמו' וכך בחרתי מכולם ואעבד הטוב אף על פי שחטא לפעמים לא יגרסהו חזוני חלה מיערו ובחחרונ' חסר' שהיה כוסר כמה פעמי' ונחס העבד וישוב לעבוד את חזוני' בישרת לבב ויטיב לו חזוני טובה רבה: כה אמר ה' עושך' כמו אשר עשה את משה ואת אהרן שפירושו אשר הגדילם ולמדס' אזי יהיה פירוש עושך' כמו בוראך יוצרך מבטן' פי' החכם רבי אברהם חבן עזרא כי רמו' ליעקב כמו שאמר בבטן עקב את חזוני כלומר מי יצר יעקב בבטן בכח שאחיה ידו בעקב עשו חזוני' שלא כדרך שאר העובדים כי חין העובר מוציא ידו מן השליח כל שכן שיתפסו בידו וזה היה מעשה נס ומי שהיה עם אביכם בבטן יהיה עמכם בגלות' שהו מקו' בר לכס כמו הבטן לעובר' ויתכן לפרס' וינרך מבטן כמו שפי' בורא' וטע' מבטן כי בעת זאת הבן מן הבטן יכניסוהו בבדי' האל וימול אותם לשמונת ימים: יעורך' שיעורך והוא חומ' לך חל תירא: וישורון' ידוע שהו' ישר' ונקר' כן לפי שהוא ישר בין העמי': כי חזק' כי כמו שאני יוצק מים על מקום צמח' כן חזק רוחי על זרעך' וכן אמ' יואל אשפיר רוחי על כל בשר וכל בשר חזוני' לל' חלה ישר' לבד כמו שאמר ונבחו בניכם ובנותיכם' וכן חזק עליה' ברכתי' ובחמרו על זרעך ועל צאצאיך כי הנביא היה מתנבא כנגד דורו והיה מבטיח הישועה על בניהם שתבא הגאולה בימיהם' והמשל' דבר המים לפני עיני' לרוחי וברכתי האחד לעני' הנפש שירחל צמחי' בגלות לדבר הנבואה שפסקה זה כמה שנים וכן אמ' לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' והבטיח לרמות הצמח כמו שהמים מרוויס המקו' הצמח' והיבש ואמ' חזק רוחי על זרעך' ולעני' הגוף שיר' צמחי' בגלו' לישועה ולכל הטוב שהבטיח' האל בשבוע לאדם ועל זה אמ' וברכתי על צאצאיך' ובחמרו על יבשה לל' יבשה וצמחה כי כל הארץ יקראת יבשה על דרך כלל כמו שאמ' ויקרא חלוי' ליבשה חן חבלהו פרט למקו' הצמח והיבש מן הארץ: וצמחו בבין חזיר' בית בבין המשמשת הוא לתוספת באור כי מספיק היה חם חמ' בין חזיר וכמהו בית בתוך' חמ' יצמחו ישראל בטובה כגון היו נזרע' בין חזיר וזה על דרך משל והחזיר הוא צמח במהרה ולוה המשלים לחזיר לרוב מהירות צמיחת' לא לעמידה כי החזיר לא יעמוד כמו שאמר כי בחזיר מהרה ימלו לביקר חמ' אחר כך כעבדי' על יבלי מים עומדים בלחותם כל הימים: זה יאמר' כי הנשארים בישראל כולם יהיו קדושים וכולם יקראו שהם לה' ושהם מרע יעקב כמו שאמ' והיה הנשאר בניין והנותר בירושלם קדוש יאמ' לו וגו' וכן אמ' והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט: יכתוב ידו לה' יאמ' בפיו ויכתוב בידו לה' כי הוא לה' ויונתן דב' יקרב קרביה' ובחמרו זה וזה לפי שיתא מזה אחד ומה אחד כמו שכתוב ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל: יכנה' יכנה עצמו בשם ישר' כי לא יזכר שם עצמו חלה יאמ' ישר' חכי

רדק

ישעיה מד

רשי

תפט

כה אמר ה' מלך ישראל ונחלני כי כשיחלנו יהיה הוא מלך ישראל לבדו שלא יהיו ברשו מלכי הגוים והוא חזק כבחות מטה ומעלה ובידו הכל והיכולת בידו להוציאם מהגלות חזק ראשון חזק לכבחות מעלה העומדים שלא ישתנו חזק להם חזק ראשון נחמי ברחמים ואני אחרון הם יכלו נחמי קיים ומבלעדי חזק חלשים לבטל חמונת העובדי לשמוע ולירח ולכבדים

נמי כמוני יקרא נמי יקרא שהוא כמוני ויגיד ויערוך לי את כל מה שהיה משומי עם עולם ועד עתה: עם עולם כל בריות: נאותיות: דברי מופת: ואשר תבואנה: ואת העתידות לבא יגידו כמו שאני עושה עתה שעדיין לא חרב הבית ולא גליתם ולא נולד כורש ואני מבשר אתכם עליו: ואל תרהו: חזק לו דמיון ופתרון לפי העניין כמו אל תחתו מלהודיע את שמי לבין האומות: הלא מאז השמעתיו מהר סיני והגדתי לכם שם שאין חלוא מבלעדי: ואתם עדין שפתחתם לכם סבעה ריקנים והראיתי אתכם שאין אחר ואתם עדין בדבר הזה שאין חלוא מבלעדי: ואין צור כל ידעתי: תי' ולית דתקף חלוא דמן קדמי מתייב ליה תקוף: כל ידעתי: לשון וחדעך בשם חזק ידעתיך במדבר ידע לכתך: ועדיהם המה הפסילי הם עדים על בוסת עובדיה שהרי חנו רחוק שאינם לא רחוק ולא יודעין נחלו עובדין להם: למען יבשו העובדים להם: נסך לשון יבקה ומסכה והלון כתיבה יסוד המכל ממנו כנן לון של נסך ושל נגף: הן כל חביריו של אותו יוצר ונסך פסילים המתחברי חליו לעבוד את יבירתו וכסכו יבשו: וחרשים המה אותם יוצרים ונוכחים ומכני חרש הם קל וחומר ליצירתם שהיא הבל: חרש ברזל: חרש של ברזל: מעצדי הוא אחד מכלי הנכתי: ופעל הפסל: בכחם קרבן בלעז: ובמקבות מרגל בלעז: יתארהו לשון ציור: ויכלהו בזרוע כמו נס רעב ונזול: גם הוא היוצר חסר כח והלם הוא שאם ירעב חזק בו כח או חס לא שיה מים ועף לחלק קל וחומר שפעולתו חזק בה תועלת לעזור: חרש עבים וחס בה לעשותו כל עץ וחרש עבים הוא כך דרכו: כטה קו כדרך הנגרים ועל כי הקו יתארהו בשדר מיישר אותו ב במסור שקורין דלחורה בלעז: יתארהו ייפהו: יעשהו במקצועו ומחליקו ברהיטי וחזמל מקצועות תיכנס יונתן חימלון: ובמחונה יתארהו לשון ותחר הנבול חס בה לעשות בו ציורים עבולים מוכס אותן במחונה קיכס בלעז: כתפארת חרש' היא האשה שהיא תפארת בעלה: תרזה

ראשון ח' וסי' נמסר בסדר בא ובשמואל חלק ב' סימן ט': המה דר סן ד' נקודות בנביאי וסי' נמס' בסדר סדר סיני: חבריו ד' ג' חס' וא' ס' וסימניהון הן כל חבריו יבשו' קח לך עץ אחד וכתב עליו ב' בו' ושלאחריו דבר אליהם כה אמר ר' קדמא סל: חרש ג' פתחן וסי' מעשה חרש אבן פתוחי חתם

כה אמר יהוה מלך ישראל ונאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים: ומי כמוני יקרא ויגידה ויערבה לי משומי עם עולם ואותיות ואשר תבאנה יגידו למו: אל תפחדו ואל תרהו הלא מאז השמעתיו והגדתי ואתם עדי ה' יש אלוהי מבלעדי ואין צור בל ידעתי: יצרי פסל כלם תהו וחמודיהם בל יועילו ועדיהם המה בל יראו ובל ידעו למען יבשו: מי יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל: הן כל חבריו יבשו וחרשים המה מארס יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד: חרש ברזל מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בזרוע כחו גס רעב ואין כח לא ישתה מים ויעף: חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעשהו בטקצועות ובמחונה יתארהו ויעשהו כתבנית איש כתפארת

כדנן אמר יי מלכא דישראל ופרקיה יי צבאות אנא הווא דמלקדמין אף עלמי עלמיא רילי אנון ובר בני לית אלה: ומן כותי די ערענה ויהוינה ויסדרנה קדמי משויותי עפוא דמן עלמיא ודאתון ורערתיון למירתי יהוון לנא: לא תדחלון ולא תתברון הלא כבכו בסרתך וחיותי ואתון סהרין קדמי האית אלהי בר מני ולית דתקיף אלהי דמן קדמי מתייב ליה תקוף: עבדי צלמיא כוליהון לכא ופלחיהון דלא יהוון להון וסהרין אנון בנפשתיהון דלא חן ולא ידעין בריל דיבחהון: מן עבד דחלא וצלמיא אתיד בריל דלא להנאהו הא כל פלחיהון יבחהון ואומנין עובדנין מבני אנשא יתבנסון כוליהון יקובון יתברון יבחהון כחדא: נפחא סברולא חצינא עביר ונפח נור בשיחורין ודמקובין מרקוף ליה ועביר ליה בתקוף חיליה דאם יכפן עבדיה ולא ייכול לא יהי ביה חיל ואם יצחי ולא ושתו מיא יהי משלהי: נגר אעין גפיין בחושא מסר ליה במשקולתא מני ליה באזמלניא ובגצורין מאחד ליה ועבד ליה פרמורת גבר בתושבחת איתא

העניין כמו אל תחתו מלהודיע את שמי לבין האומות: הלא מאז השמעתיו מהר סיני והגדתי לכם שם שאין חלוא מבלעדי: ואתם עדין שפתחתם לכם סבעה ריקנים והראיתי אתכם שאין אחר ואתם עדין בדבר הזה שאין חלוא מבלעדי: ואין צור כל ידעתי: תי' ולית דתקף חלוא דמן קדמי מתייב ליה תקוף: כל ידעתי: לשון וחדעך בשם חזק ידעתיך במדבר ידע לכתך: ועדיהם המה הפסילי הם עדים על בוסת עובדיה שהרי חנו רחוק שאינם לא רחוק ולא יודעין נחלו עובדין להם: למען יבשו העובדים להם: נסך לשון יבקה ומסכה והלון כתיבה יסוד המכל ממנו כנן לון של נסך ושל נגף: הן כל חביריו של אותו יוצר ונסך פסילים המתחברי חליו לעבוד את יבירתו וכסכו יבשו: וחרשים המה אותם יוצרים ונוכחים ומכני חרש הם קל וחומר ליצירתם שהיא הבל: חרש ברזל: חרש של ברזל: מעצדי הוא אחד מכלי הנכתי: ופעל הפסל: בכחם קרבן בלעז: ובמקבות מרגל בלעז: יתארהו לשון ציור: ויכלהו בזרוע כמו נס רעב ונזול: גם הוא היוצר חסר כח והלם הוא שאם ירעב חזק בו כח או חס לא שיה מים ועף לחלק קל וחומר שפעולתו חזק בה תועלת לעזור: חרש עבים וחס בה לעשותו כל עץ וחרש עבים הוא כך דרכו: כטה קו כדרך הנגרים ועל כי הקו יתארהו בשדר מיישר אותו ב במסור שקורין דלחורה בלעז: יתארהו ייפהו: יעשהו במקצועו ומחליקו ברהיטי וחזמל מקצועות תיכנס יונתן חימלון: ובמחונה יתארהו לשון ותחר הנבול חס בה לעשות בו ציורים עבולים מוכס אותן במחונה קיכס בלעז: כתפארת חרש' היא האשה שהיא תפארת בעלה: תרזה

חרש ברזל מעצד ופעל בפחם חרש עצים נטה קו וסי' עובדא דקיסא פרולא:

נמר אעין גפיין בחושא מסר ליה במשקולתא מני ליה באזמלניא ובגצורין מאחד ליה ועבד ליה פרמורת גבר בתושבחת איתא

נמר אעין גפיין בחושא מסר ליה במשקולתא מני ליה באזמלניא ובגצורין מאחד ליה ועבד ליה פרמורת גבר בתושבחת איתא

ולא תחת הלא מאז שהשמעתיו והגדתי העתידות לבא ובהו ואתם עדי כי לכם שלחתי נביאי ועמכם עשיתי ניסים ונפלאות ואתם יודעים חס יש חלוא מבלעדי כמו שאמר משה רבינו חו הנסה אלהים לבא לקחת לנו נוי מקרב נוי במסות בלותות נג' לעיניכם כמו שאמר הנה ואתם עדי: ואין צור כל ידעתי: כי חזק למעלה ממנו ידועי כל הידועים כולם חללי: חו פירוש חזק בור שלא ידעתי והם חזים יודעים חותם על האמת כי חיים חלוא: ואמר זה על המלאכים ועל הנבלים: וית ולית דתקף חלוא דמן קדמי מתייב ליה: יוצרי פסל האומנים שעושים ויוצרים הפסל כולם תהו כי מעשיהם תהו והפסילים שהם חמודיהם שהם חומרים ואוהבים אותם והם לא יועילו להם למה חומרים אותם: ועדיהם המה: ואם תאמרו לו חזק יודעים שלא יועילו ועדיהם המה הפסילים הם עדים בעצמם שלא יועילו כי לא יראו ולא ידעו וכיון שאינם רואים ואינם שומעים ויודעים היחך יועילו לחכמים: למען יבשו: יזכרו זה למען יבשו מעבדותם אותם: וימ ועדיהם המה רל הם מעידים על עצמם כי חזק להם כח כי חס תשרפם לא יוכלו למלט עצמם כש חכמים: מי יצר חל' מי יעשה מעשה תהו כזה שיטרח לתהו וישים כספן להבל היש שבען כזה: נסך' כסחו חו לשון יבקה: הן כל חבריו המתחברים חליו לעשותו חו לעבדו: חו פירוש חברתי כמשמעו שהפסל תהו והמתעסקים בו הם תהו כמוהו כמו שאמר יוצרי פסל כולם תהו הנה הם חברי לפסל בדבר תהו: וחרשים המה מאדם' חיים מלאכים ושרפים העושים זה האל חלוא חומרים מבני אדם שעושים שאר מלאכות ועושים אותם חל' זה דבר תימה: יתקבצו כולם פירוש כל עובדי הפסל יתקבצו וישאו וישאו במעשיהם מהו וישתכלו בו חס יעשו זה יש להם שיפחדו מהאל על מה שעשו ויבשו מעצמם ממעשיהם שהוא תהו שיתבוננו בו: חרש' סמוך לברזל כי הרים פתוחה' ספר עתה במעשה הפסל חזק טורחים להבל מי שהוא חומן ברזל לכלי ברזל יעשו הפסל מעץ חו מחנן חו מברזל חו בדיל חו כסף חו שאר מתכות בכלי ברזל יעשו אותם: מעצד' כלי ברזל שמתוך בו חרש עבים והוא שקורין דולודורא בלעז חו אישא: ופעל בפחם וכמקבות' אותם החרש פעל בפחם שנפח בו לחמם הברזל שיעשה ממנו הכלי ופעל במקבות שיעשה בהם' יצרהו שרשו יצר וכל הפעל כבלעת בדגם: ויפעלהו בזרוע כחו: בכל כחו הוא פועל בו כי יקוה בפעלתו סכר טוב וענינו בזרוע בכחו' ובית בזרוע משמשת במקום שיים' חו פירוש כמו הפוך בכח זרועו וכן מקום שם קבר: גם רעב ואין כח' עד שמרוב חשקו במלאכה כפינו עת האכילה לא ירצה לקום מהמלאכה והוא רעב ופועל על שלא ישאר בו כח וכן כמא ולא יקום אפילו לסתות והנה הוא עיף ונמא רעב ועם כל זה פועל מרוב חשקו במלאכה: חרש עבי' גם כן סמוך והרים פתוחה: כטה קו' המדה: יתארהו יבבלהו כלומר ישים גבול בעץ בשדר והוא חוט הצבע שמשמן בו הנגר מה שרצה לכוון מן העץ וכן ותאר הגבול' והצבע ההוא יקרא שדר והקו שאמר הוא החוט שצובע אותו בשדר: יעשהו במקצועות' ואחר שסמן אותו יתקנהו במקצועות ומקצועות הם שני כלים דומין במלאכתם לאחד קורין לו פלאח ולאחר סימנט שמקלף בהם הנגר פני העץ ומחליקו' ותרגום ואת הבית יקביעו חלף ותרגום יוכתן במקצועות באומילא ואלו הכלים עשוין כמו אומילא: ובמחונה יתארהו' מחונה' קיכסאם בלעז ובו יעשהו הצורות ותאר הדברים המצויים' יתארהו הראשון חלף בחטף פתח והשני חלף בחטף קמץ: כתפארת חרש' כי צורתו כזה ומפוארת משאר בעלי חיים' ותרגום יוכתן כתפארת חרש כתושבת אתתא למתב בביתא כלומר כמו שהוא תפארת האשה שמשב בבית שלא תצא לחץ כן הוא הפסל יושב בבית וכמוהו וכפס חרש מן הנכסים' וחלוני חזי' זל פירוש כמשמעו והענין כפול ואמר ויעשו כתבנית חרש ולמה לשבת בית לא לצורך אחר כי הוא מקומו לא ימיש: לכרות

ישעיה מד

רדק

רשי

גדוה ואלון מיני חילני סרק: ויחמן לו בעני יער עושה לו חיווקים בן לחתוק בן לכוני צמיני עניס המסוכים זה מזה במרחיקן: כטע חורן כסמוכא ייחור ונטע הרחוי לכך נטעו לכך והנמס מגדלוי חורן לשון כטע יזק פדנכון בלעז: והיה לאדם לבער והיה חותו ען מקצתו לצורכי חלם לבער: ויקח מן העצים ויחם גופו לכבדס: אף יסיק מהם תנור וחופה לחם: אף יפעל אל מן הנותר: ולא יסיב אל לבו חזיו סרפתי במו חם: ולא דעה ולא תבונה בני לאח זאת: לכול ען לרקבון ען: רועה אפר לב הותל הטהו לכו אשר הותל הטהו לעשות לו רועה של אפר הכלס שנסדק חזיו ונעשה אפר השוטה הזה חומר שהוא לו לרועה ולמפרנס: לא רועה אפר לשון ריעות עובד ען ומחבר אליו חת ען סהיה אפר: ולא יביל הכתעה חת כפשו לחמר הלא סקר בימיני ויפרד מעלי: לא תכסני לא תהיה סכוח מירחתי: מחיתי כעב פשעך במכרים וכמכר נס עתה שובה אלי: פנחו לשון פתחו פה: וינרך

אתתא למתב בביתא: למקץ ליה ארזון ונסיב תרו ובלוט ומתקוף ליה באעי חורשא נצב אורנא ומטרא ירבי: והוי לאנשא לאדלקא ונסיב מנהון ושחין אף אוא ואפא לחם אף עבדיה דחלא וסגיד אתביה צלמא ובקא מניה: פלגיה אוקיד בנורא על פלגיה בסרא אכיל טורא טוי וסבע אף שחין ואמר אח שחיות חיותי נורו ושארית לרחלא עבר לצלמא סגיד ליה ואשתעבר ליה ובקא מניה ואמר שוכני ארי דחלתי את: לא ידעין ולא מסתכלין ארי מטמטמן מלמחו עיניהון מלאסתכלא בלבהון: ולא מתיב ללביה ולא מדע ולא סובלתנו למימר פלגיה אוקידת בנורא ואף אפיתי על גומרוהי לחם טוית בסרא ואכלית ושארית לתועבא אעביר ליבלי אעא אסגודו הא דחלתא פלגיה קטמא לביה שטא אטעיה ולא ישויב ית נפשיה ולא ימר הלא שקרא עבדיתי בימיני: אדכר אלן יעקב וישראל ארי עדיכי אתא אתקנתך למחוי עבר פלח קדמי את ישראל לא תתנשי דחלתי: מחיתי כעבא חוקך וכענן ערי כל חטאך טוב לפולחני ארי פרקתך: שבחו שמיא ארי עבר יי פורקן לעפירה יבבו יסורי ארעא בועו טוריא תושבחתא חורשא וכל אילניא דביה ארי פרק יי יעקב ובישראל ישתבחו בידנן

ארי נין ועירא והיא חד מן גונין ועירין וסימ נטע ארי ונבושו זבן ונרנן מפריד אלוף ואינן מן אלפא ביתא דאתון ועירין ונמסרו ברש ספר ויקרא: ויתפלל ג רפח בקריאה וסי ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא יסגוד לו ויתפלל אליו וזו ויתן לו מזהב שבא אנך: שובה ה מלדע בקריאה וסימ

אדם לשבת בית: לכרת לו ארזים ויקח תרזה ואלון ויאסין לו בעציו יער נטע ארן ונשם יגדל: והיה לאדם לבער ויקח מהם ויהם אף ישיק ואפיה לחם אף יפעל אל וישתחו עשהו פסל ויסגד למו: חציו שרף במו אש על חציו בשר יאכל יצרה צלי וישבע אף יחם ויאמר האח חמותי ראיתי אור: ושאריתו לאל עשה לפסלו יסגוד לו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר היצילני כי אלי אתה: לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבתם: ולא ישיב אל לבו ולא דעת ולא תבונה לאמר חציו שרפתי במו אש ואף אפיתי על גחליו לחם אצלה בשר ואכל ויתרו לתועבא אעשה לכול ען אסגוד: רעה אפר לב הותל הטהו ולא יציל את נפשו ולא יאמר הלא שקר בימיני: זכר אלה יעקב וישראל כי עבדי אתה יצרתה עבדיו אתה ישראל לא תנשני: מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתך שוכר אלי כי נאלתיך: רנו שמים כי עשה יהוה הריעו תחתיות ארץ פנחו הרים רנה יער וכל עץ בו כי נאל יהוה יעקב ובישראל יתפאר:

ובנחה יאמר שובה רבבות מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתך שובה חלצה נפשי שובה יעד מחי שובה את שבתנו:

אך כון ועיר חד מן גונין ועירין וסימ נטע ארי ונבושו זבן ונרנן מפריד אלוף ואינן מן אלפא ביתא דאתון ועירין ונמסרו ברש ספר ויקרא: ויתפלל ג רפח בקריאה וסי ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא יסגוד לו ויתפלל אליו וזו ויתן לו מזהב שבא אנך: שובה ה מלדע בקריאה וסימ

אך כון ועיר חד מן גונין ועירין וסימ נטע ארי ונבושו זבן ונרנן מפריד אלוף ואינן מן אלפא ביתא דאתון ועירין ונמסרו ברש ספר ויקרא: ויתפלל ג רפח בקריאה וסי ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא יסגוד לו ויתפלל אליו וזו ויתן לו מזהב שבא אנך: שובה ה מלדע בקריאה וסימ

הגוף לשעה ובחשבו כי יהיה לו סכר טוב בעבודתו יאמ' מה טוב לי זה הפסל כי חלי כהנה ממקנתו בהנחת גופי ומקנתו חשדנו ויבילי בעת צרתי: מלדע: ושאריתו לחל פירוש לפסלו זהו החל סלו: יסגוד לו ישתחוה ככל ענין במלו סונות כי יסגוד כמו ישתחו כתרנומו: או פירוש יסגוד לו כריעה: וישתחו פשוט ידים ורגלי כמו שפירשו רבותינו זל ויונתן תרגם סגיד ליה ואשתעבד ליה: לא ידעו ולא יבינו: טח מחיתי העין ואש הוא פתח והוא פעל ינח בחבירו והטח הוא החל על דרך השמן לב העם הזה כמו שפירשו: או יהיה הטח יערס הרע הנבדר על סכלס: ולא ישיב ויולח דעת כיון וישא חכרסה חת עיניו: או הוא כפל ענין חמר ולא ישיב אל לבו חלה הדברי סוכר כי הם דברי תימה ואין בלבנו לא דעת ולא תבונה לחמר זה בלומר לחסות בלבנו חזיו סרפתי במו חם ואף נגו: אפיתי על גחליו: ולמעלה חמר אף ישיק כי שניהם עשה חלם בעצים: או ישיק בהם חת התמר ואשה הלחם על ידי הדבקה או יאפה הלחם על הנחלים: ויתרו הכומר ממוכו והוא שם מן יתר הגזס: לתועבא לדבר שתעב החל ומנע מעבוד חותם: לכול ען לעק ען וכן כי בול הדיר ישאלו ועיקרו יבול: רועה חמר חל זה העום הפסל לעבדו רועה חמר הוא כלומ מתעסק בדב סלא יועיל לו והוא על דרך חפרי רועה רוח ופתח תרג' הא דחלתא פלגי קטמא: לב הותל הטהו הותל תחר ואש הוא פתחו ומפסלו להדגס אל בח קל כמו התל כי חמ' יבר הרע שמהתל בו הטהו לדך רעה והוא לא יבן ולא יביל חת כפשו טרס חבדה: ולא יחמ' הלא סקר בימיני ויפרד מעלי: לא תכסני: לא תהיה סכוח מירחתי: מחיתי כעב פשעך במכרים וכמכר נס עתה שובה אלי: פנחו לשון פתחו פה: וינרך

רדק

ישעיה מה

רשי תצ

כה אמר ה' ויוצק מבטן פירשתיו: עושה כל עשיתי כל העולם בעת הכריחה נלא היה אלא אני לבדי ובכל יום אני עושה שאני מעמידו בכחי: נוטה שמים רוקע הארץ פירשתים ובחמרו לבדי ומחתי לל כי אני ראסן לכל הנבראים ובעת הכריחה לא היה אלא אני לבדי ומחתי ומחתי היה הכל וכברחסיית רבה הכל מודים שלא נבראו מ

ישלים ד' ב' סל' ג' חס' וס' וקצת מלאכו ישלים' גם איביו ישלם אתו' וכל חפצי ישלים' כי ישלים חקי' קדמא ובתרא' מל: אוצרות יא' מל' וס' במסר' רבת':

מלאכים ביום ראסן שלא יהיו אומרי מיכא היה מותח בדרכו של רקיע ובכריחל בצפונה ונהקלום ברוך הוא מ' ממדר באמצעיתו אלא אני ה' עושה כל נוטה שמי לבדי רוקע הארץ מחתי: מי אחי כתוב לומר מי היה שותף עמי בכריחתו של עולם: מבר אונות בדי' וכיון שהוא ארון הכל הוא מבר ומכטל כסידרה המעשי מהחכמי שהיו כבבל שהיו כוזבים ב' באונותם שהם אונות השמים' כמו שאמר ומאונות השמים אל תחתנו' או פי' אונות שעות היום' כמו שאמ' והיו לאונות' שלא הכירו הרעה שתבוא להם כמו שאמר יעמדו נח ויושיעוך הוכרי שמים ונ' וקראם בדים לפי שהם כוזבים במשפט המולות לפעמי' ובדים מן בדין ממים יחידשו שבי' כזב' וכן פי' קוסמים הם החושים' כמו בלעם בן בעור ה' הקוסם' כי חוזה ב' בכוכבי' היה' ובדים וקוסמי' וחכמי' הם ככל ענין במלות' סוכות' והחכם רבי אברהם בן עזרא פי' בדים מוגדרת בדל כי יש נשמות שיש להם כח להתבודד ו ינידו העתידות ולא בדרך חכמה' וקוסמים

מה

כה אמר יהוה גאלך ויצרך מבטן אנכי יהוה עשה כל גטה שמים לבדי רקע הארץ מי אחי: מפר אתות בדים וקסמים יהולל משיב חכמים אחור ודעתם יסכל:

מקיס דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים האמר לירושלם תושב ולערי יהודה תבנינה וחרבותיה אקומם: האמר לצולה חרבי ונתרתך אוביש: האמר לכורש רעי וכל חפצי ישלם ולא אמר לירושלם תבנה והיכל תוסד:

כה אמר יהוה למשוחי לכורש אשר החזקתי בימינו לרד לפניו גוים ומתני מלכים אפתח לפתח לפניו דלתים ושערים לא יסגרו: אני לפניך אלך והדורים אושר דלתות נחושה אשבר ובריתי ברזל אנדע: ונתתי לך אוצרות חשך ומטמני מסתרים למען תדע כי אני יהוה הקורא בשמה אלהי ישראל: למען עבדי יעקב וישראל בחירי ואקרא לך בשמה אכנה ולא ידעתני: אני יהוה ואין עוד זולתי אין אלהים אאזרך ולא ידעתני:

כרנן אמר יי דפרקד וראתקנד מפעיו אנא יי עבד כולא תלית טמא במימרי שכללית ארעא בגבורתי: מבטל אתות ברין וקסומין משגש מתיב חפימא ל לאחורא ודעתהון מקלקל:

מקיס פתנמי עבדוהי צדיקיא ומלך שלוהודי משלים דאמר לירושלם תתושב ולקרויא דבית יהודה יתבנין וחרבתהא אקומם: דאמר על ככל תחרוב ונהרהא איבש: דאמר על כורש למתן ליה מלכו וכל רעותי יקיס ו ולראמר לירושלם תתבני והיכלא ישתכלל:

יי למשיחיה לכורש דארתקפית בימניה לממסר קדמוהי עממין וחרצי מלכין אשרי לפתחא ק קדמוהי דשין ותרעין לא יתאחרון: מימרי קדמד יהד ושוריא אכביש דשין דנחש אחר וצברין דברזל אקצין: ואתו לך אוצרון דחשוד וסימן דמטמין בדיל דתדע ארי אנא יי דרביתו בשמד אלהא דישראל בדיל עבדי יעקב וישראל בחירי וקריית לך בשמד אתקנתך ולא ידעתא למדחל קדמיו אנא יי ולית עזר ובר מני לית אלהא סעדתיך ולא ידעת למדחל קדמיו בריל

ויוצק מבטן' מאלו ויתרוכזו הנבים בקרבה הייתי לך לעזרה ובחרתיך: נוטה שמי' לבדי' מבר אונות' בדי' לפי שאני נוטתי שמים לפיכך אני יכול להפך אונותם: בדי' הם החושים בכוכבים על ידי אונות השמים ועל שם ספעמים הרבה שהם מכוזבים קורין אונות בדים' שאני מחליף הסדרים שלמעלה וטועין אלו הנסחלין בהם ולפי שאיבטגנוני בכל היו חושים ב

בכוכבים כמו שהוא אומר יעמדו נח ויושיעוך הוכרי שמי' לכך הוא אומר שיפך אונות בדיהם כי אני הוא שהפכתי אונות בדי מצרים: מקיס דבר עבדו' משה: ועצת מלאכיו' מלאך אחד אומ' ליעקב ישראל יהיה שמך וקיימתי דבריו אף כאן חקי' ענת נביאי האומ' על ירושלם תושב: האומ' לנוה חרבי' האומר לבבל התיבסי: ונהרותיך חוכים' לפי שהיא יושבת על נהרות מדמה הרנית חוכוסיה ליושב נהרות: רועי' מלך שלי: למשיחו' כל שם גדולה קרוייה משיחות כמו לך כתתים למשחה ורבותינו אמרו למלך המשיח אומ' הקבה קיבל אני לך על כורש כדליתא במס' מגילה: לרד לכניו גוים' להרקייע ולרדד לכניו גוים' לרד לסטוח: ומתני מלכים אפתח' לסון חלשות הוא זה ושבר כח כי חבורת מתני' הוא זירון כח כמו חזור כח כגבר חלכין' ואתה תאזון מתניך ומיח חכיק' ריפה לסון שברון כח: לכתוח לפניו' דלתי שערי בבל' שערי' הו' חלל פתח השער' דלתי' הם הפותחי' ונועלין בהם את השער: והדורי' הישר' תירגס יונתן ושוריא אכבש כיון הדר הדרכא על שם שסובבת ה' החומה את העיר' ויש לפרש הדורים אורחו' עקלקלות חייסר לפניו: הקורח בשמד' עדין לא כוללת ואני קורח לך שם כורש: למען עבדי יעקב' שתוביאהו מגלות בבל: ולא ידעתני' לא עשית רצוני כי אני אמרתי הוא יבנה עירי והוא כשעמד אחר מי בכס מכל עמו רשות נתן להם לילך וכל הטורח פרק מעל בוארו:

הם חכמי המולות וחכמים הם הנחשים בכבד ובכתף: מקיס דבר עבדו' הוא ישעיהו ומלאכיו שאר הנביאים שנתנבאו על בנין בית שני: לירושלם' בעבור ירושלם' וכן ולערי: תושב' שיטבו יושביה עליה' תושב' שרשו ישב משלח כוכר פועלו מהנוסף: וחרבותיה' טעמו על ירושלם שוכר: האומר לנוה' היא בבל המשיל אותה למבולת ים לפני דברים האחד שהיא מלאה מים והשני לפי שהיתה בקעה: חרבי' כלומר יבסי' כלומר שלא יסחר כל טוב בה אלא תחרב על ידי כרש' וכן ונהרותיך חוכים דרך משל' והנה ביד האל הכל כי הוא אומר לירושלם שהיתה חרבה שתבנה ואומר לבבל שהיתה בנייה שתחרב: האומר לכרש' בעבור כרש אומר שהוא רועה שלי כלומר סינהג את חמי והוא ישראל: וכל חפצי ישלים' כבבל וכירושלם: והיכל תוסד' הנה נמנח היכל זכר ונקבה כי נמנח והיכל ה' לא יסד' ואשער כי התיו תיו הנכח' ואמר תוסד כי בימי כרש לא עשו אלא היסוד כי בטלו העמונים את מלאכתם והיתה בטלה עד שנת שמים לדרים: כה אמר ה' למשיחו לכורש' כמו שקראו רועי כן קראו משיחי' כלומר מלכי כי אני המלכתיו להחריב את בבל והמלך הוא מנחם' או לפי שהמלוכה היתה על ידי משיחה נקרא המני שממנה האדם על חיזה דבר בלסון משיחה' וכן ומשחת את חוהל' תמנח לכביא תחתך' יען משח ה' אותי' וכן למשיחו לכרש הממונה שלו כי האל מנה אומן למלך: לרד' מקור מן הקל כסקל כסך יקוסים' והוא מגזרת הרודד עמי תחתיו' והוא ענין פרישה ורקייעה כתרנס וירקעו ורדיו: אפתח' שלא יהיה בהם כח לפני כורש כי האחר חזק המתכים: לפתוח' כאלו הם פתוחות' וכן לא יסגרו כאלו לא יסגרו שהרי אומר דלתות נחושה אשבר אני לפיכך' כלומר עזדי ילך לפניך: והדורים' דרכים עקלקלות הישרם לפניך' והוא על דרך משל שלא יכסל בבחו לבבל בשום ענין' ודומה להדורים בדברי רבותינו זל הדורח דכנתח: אוסר' כתוב צוין וקרי אישר בוד' והענין אחד כי אונותיה אהוי מתחלפות: אשבר' אנדע' בי בעזרתי תלכד בבל אף על פי שדלתותיה נחושה ובריחה ברזל: ונתתי לך אוצרות חשך' כי מה שאדם אוצר מכסף זהב ואבנים טובות תחת הקרקע יאכור אדם אונתם במקום שהוא חשך ומסתרים ובבבל היו אוצרות רבות כמו שקורח אונת מדהבה' כלומר בעלת הזהב: ומטמוני' בסורק המם השנייה: למען תדע כי אני ה' כי זה הננוח שאתה עושה בארצות להכניע מלכי הארצות תחתך לא בחיל ולא בכח כי אס בדוחי וברצוני' וכרש הכיר זה בדעתו כי מה היתה לו' וכן אומר כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמי' ולפי שהמלכים אשר לפניו התבאו ולא הכירו האל עד שסלחו ינו בהם' כמו מלך אסור שאמר בזה ידי עשיתי ובחכמתי כי כבונתי' וכוכד נכר חמ' אעלה על במתי עב' אדמה לעליון' לפיכך התבונן כורש בעצמו וראה שהדאסוני' שנתנחו נפלו ביד האל הכיר כי הכח לאל ידע כי בידו הכל והוא המגבי' והוא המשפיל: למען עבדי יעקב' זה שאני עושה לא למענך אלא למען עבדי יעקב וכל זה להחרי' בבל שהעבדתי יותר מדאי והכבידו עולם ולהוציאם מהגלו' בעבור זה אני נתן לך הכח הזה: אכנך ולא ידעתני' כי כמה שנים לפני כורש ולפני גלות ישראל התנבא הכביא על חרבן בבל' ואמר ואקרא לך בשמד' ואמ' אכנך כי פעם היתה בשם כרש כמו בואת הכרעה ופעם בלא זכר שם כרש וזה הכנוי' ולא ידעתני' ועדין לא הייתי יודע אותי כשהייתי קורח עלי ידי נביאי שאתה תחריב בבל: אני ה' אאזרך' אתן אזור במתניך עד שלא ידעתני כי כבר דברתי על ידי עבדי הנביאים עליך שאתן לך כח על ממלכות הארץ ועל בבל:

רשי

ישעיה מה

רדק

יוצר חור' לזדיקים: ובורח חסד' לככל וכן עושה שלום ובורח רע: הרעיפו שמים

למען' וממערב' ההל רפה ואיננו לכנוי אלה הוא שם בלשון נקבה כמו מערב שם

על חורך הכלתו של נכבד נכר עד חנה יי' שיעמי וגו' ותעם' חלם

ישעיה' פתחי' וסימ' תפתח ארץ ופרו ישע' כי הלבשו בני ישע' וכהנה אלביש ישע' וקרדי' שבו ישע'

זכרם למשל כי כן ישעיה האל יתן חור ושלום

למען ידעו כמזרח-שמש

טוב והמלחמה רע'

ובמערבא יארי לית בר מני

יזכר ועשה כי הם מעם

אנא יי' ולית עוד ואתקין

ועל חסד ורע לכבל ורע

נהור וברי חסוד עבר שלם וברי

הסרת האור היא ה

ביש אנא יי' עבר כל אליו

החסד' והסרת הטוב

ישמשון שמיא מלעלא

והסלו' הוא רע: ובורח

ועניא ידרון טובא תפתח ארעא

ענין גורח' כמו וחם

ויחון מיתא וזכותא תתגלי כחדא

ברחיה יברח ה' גור

אנא יי' בריתנון

שיהיה' והחיל פירש

קרמי למדן לקביל פתגמי ברחה

ובורח חסד הארץ' כי

ורחן דיוטבון ליה צלמי פחדא

היה הגורמת החסד

דעברין מעפר אדמתא האפשר

בעולם כשתשקע השמש

דיימר טיגא לעבריה לא עברתני

הארץ מסך בין השמש

ועוברך לית ידיו ליהוה וי דאמר לאב

הוא לפיכך הוא

מה תוליד ולא תתא מה תעדון

החסד' ופירוש עושה

כדן אמר יי' קדישא דישראל

שלוס בין התולדות

ודאתקניה אתיא דעתידין למיתי

שהם המוכות בטבע

אתון שאלין מן קרמי על עמי ועל

ובהסכמת חרבעה ת

עובר גבורתי תפקדונני: אנא

תולדות' חלה יהיה

במימרי עברית ארעא ואנשא

בריותיו הן

עלה בריתי אנא בנבורתי תלית

הקרה על החמה הן

שמיא וכל חיליהון שכלילית:

הלחה על היבשה הן

אנא איתניה בגלי בקשיט וכל

היבשה על הלחה זהו

אורחתי אתקין הוא יבני קרתי

חלי הנקף שהוא רע

וגלות עמי ישלח לא ברמון ולא

זה יבא ממחליו רעים

במסון אמר יי' צבאות:

לנוף כי חם יהיו חמים

כדן אמר יי' לאורת

ויחל מהם יותר מדאי

מצרים ורגרי בוש ואנשי סבא

תגבר יד תולדת החמה

וברין דסחורא עלך יעדון ורילך

אזי ההפך כי כל אחת

יהוה יגיע מצרים וסחר-בוש וסבאים

עומדת כנגד חברתה'

אנשי בדה עלך יעברו ולך יהיו

אזי יבא החלי מדבר'

אתרוך ילכו בזקים יעברו ואלך

אחרים והבורח ברח

ישתחוו אלך יתפללו אך כך

הדברים והמחללים

אל ואין עוד אפס אלהים:

ואלפי שחדש גורם

ויורון למימר בקושטא ביד אלהיה ולית עוד אלהא בר מנד

לעצמו החללים שהם

צבאם ז' וסימ' נסכר לעיל בספרא בראש סים' לר'

על המחללים הבורח

לא בראש רע' וכתב רבינו סעדיה יחס הטוב והרע לבדיחת האל כנגד

ית' ברחם' זהו ובורח

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

רע' ואף על פי שהוא

והנהגת מי שהוא מאיין בשני אלוהות אחד אחד טוב ואחד רע' לפיכך אמר חנה' עושה כל חלה:

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

הרעיפו שמים ממעל' ענין חולה' וכן מן הקל ושחקים יערכו טל' והוא כמו הפוך:

לעזרתי' וכן יושבי הארץ: ויפרו ישע וכדקה תצמיח יחד' פירוש ויפרו ישע וכדקה

כי יצדקו ויתהללו בהבטחת משען אהבתנו ימצאו זדקה ויתפארו במעו
ותהללו פרונוטיר בלעז: כרע כל קורס נבו: אלהותיה של בבל כרעו וקרסו לטון
שחוק של עז הוא כמי שיש לו חולי מעים ואינו מספיק לישב על מושב בית הכסא עד
שהו נתרו: כרע כל קורס נבו: איש קרופיד כל קינקה נבו כך שמעתי משמו

של רבינו גרשון מאור הגולה: היו
עבדיה' כלמי צורות של כל ונבו
היו לחיה ולבהמ' נדמו להיו כחיה
וכדמה שמוהימי ומלכלכן עמין
ברעי שלהם: נשואותיכם עמוסו
משח' ריעי שבמימיכם כבידו הס
לעמוס כמשח' לאדם עוף לכיכ'
קרסו כרעו יחידו הקריסה עם
הכרעי: לא יוכלו מלט משח'
להפליט הנשמה שבמעיה כשחר
המוציאח כהונן' מלט לטון
הזכחה ממקום בלוע וכן שמה
קנכה קמוד ותמלט הוציאה ב
בייתה וכן והמליטה זכר ויונתן
לא תרגס כן המקדחות הללו:
העמוסים מיני בטן' מאז
נולדתם בבית לבן הארמי ע
עמסתי אתכם על זרועתי כי
מאז עמדו עליכ' קמים בכל דור
ודור ולא כשחר האומי העומסי'
ונשאים את אלהיהם כמו שחומר
למעלה חבל אתם עמוסים ו
ונשאים בזרועותי: ועד זקנה'
אשר זקנתם וכלה כחכם שאין
לכם זכות אני הוא ברחמי וכמדת
טובי להשיעכם ולעמוס ולסאת
ולמלט גלפי שחמר על עז שהיה
בסבלת וגם משחה אינה יכולה
למלט אמ' אני הסובל אחרים ואת
פוסחי אמלט: ותמשילוני כמו
והתמשל כעפל ואפך לטון דמיון:
נדימה' ונחיה אני והוא דומין
זה לזה: הוליס זהב מכיס' לטון
תלו מים: בקנה ישקולו' הוא
קנה המזונים שקורין פלייל
בלעז: זכרו זאת' אשר אני חפץ
לומר: והתחושטו' והתחוקו
כמו לחשיטו קיר חרסת: השיבו
על לב ומה שאני חומר לכם לתור
ולהשיב על לב: זכרו ראשונות
מעולם' אשר ראיתם כי חכמי אל
זחין עוד חכמי אלהי' נאסם כמוני:
עניד מרלשי' חרתי' גלות
מזכרים ובחלתה הודעתי בבין
הבתרים לפני היתה:

בל' וסי' ופקדתי על כל בבל' כרע כל קורס נבו: הוביש בל חת סרוח: רחם ה' ג' קמצן וב' פתחוק וסי'
הלא ימצאו יחלקו שלל' הנשא' מני רחם' ואטמא אתם בסתנתם' שאול תצור רחם' וא' ברכו' שדי' ורחם:
ולא יענה ה' בקריאה וסי' ויעקם ביום הדוא' אז יעקו אל י' דמיכה' ישארו על כתף יסבלו' שם
יזכרו וישתבחו כל ירעא דישראל:
חמיט כל התקטף נבו והיו
צלמניהון דמורת חיוא ובעירא
מטולי מעותהון יקירין על נטליהון
ואנון משלהון ואתקצצו ואתקטפו
בחדא ולא יכילו לשיבא נטליהון
ופלחיהון בשבאי אולו:
קבילו למימרי דבית
יעקב וכל שארא דבית ישראל
דרחימין מכל עממא וחביבין מכל
מלכותא: ועד עלמא אנא הוא
ועד עלם עלמא מימרי קים אנא
ברית כל אנשא ואנא ברית יתהון
לביני עממא אף אנא אשבוק
לחוביהון ואסלחו למן תרפון
קדמי ותשון ותכונון קדמי ב
בקשטו: הא עממא נבן דהב
מכיס וכספא במאזניא תקלון
אגרון קינארה ועבד ליה דחלא
סגרון אף משחעבדון נטלון
ליה על פתפיהון סבלין ליה מ
מחתין ליה באתריה וקאם באתריה
לא אפטר ליה דינוד אף יבעו
מניה לא ירמיבניה מעקרניה
לא יפרקניה:
אדכרו דא ואתקפו ואתיבו מרודין
על לב' אדכרו קדמיתא דמן עלמא
ארו אנא אלה ולירת עוד אלה בר
מני: מחוי מן אולא לסופא ומלקדמין דלא אתעבידא אמר מלכי יתקים וכל
רעותי

יצדקו ויתהללו כל ירע ישראל:
כרע כל קורס נבו היו עצביהם לחיה
ולבהמה נשאותיכם עמוסות משח'
לעיפה: קרסו כרעו יחידו לא יכלו
מלט משח' ונפשם בשבי הלכה:
שמעו אלו
בית יעקב וכל שארית בית ישראל
העמסים מני בטן הנשאים מגי רחם:
ועד זקנה אני הוא ועד שיבה
אני אסבל אני עשיתי ואני אשר
ואני אסבל ואמלט:
למי תדמיוני ותשו ותמשלני
ונרמא: הוליס זהב מכיס
וכסף בקנה ישקולו ישכרו צורף ו
ועשורו אל יסגרו אף ישתחוו:
ישארו על כתף יסבלו ויגיהו
תחתיו ועמד ממקומו לא ימיש אף
יצעק אלו ולא יענה כיצרתו לא
יושיענו:
זאת והתאששו השיבו פושעים על-
לב: זכרו ראשונות מעולם כי אנכי
אל ואין עוד אלהים ואפס כמוני:
כניד מראשית אחרית וכקדם אשר
לא נעשו אמר עזתי תקום וכל-
רעותי

יצעקו ולא יענה' לעבדי קראתי ולא יענה: מראשית ה' בקריאה וסי' נמסר בסדר שלח לך:
הבהמות להוליס למדי (כרס כי היו מכוסים כסף זהב' ויש חיה שטוענים עליה משח כמע הפיל: כשואותיכם עמוסות' חמר דרך שחוק ולעג מנשואותיכם הם עמוסות
הבהמות' כלומר טענות יותר מדאי כי יכבדו המשחות מרוב הזהב שבהם עד שיחמרו החמרים והנמלים: משח לעיפה' עיפה' תאר לבהמה שהיא עיפה
מוכדל משחה: כשואותיכם' כמו משואותיכם' והוא תאר' ויש לכרש כשואותיכם תאר לבהמות הנשאות' וחמר עמוסות שהם טענות יותר מדאי' וכמו
כשואותיכם כנגד העצבים ללעג הבהמות הנשאות אותם עמוסות הם ועיבות' ויונתן תרגם חמיט כל התקטף נבו וגו' ועוד שנה הענין וחמר: קרפו
כרעו' מלט משח' למלט עצמם מן המשח' שלא ישאו אותם הבהמות' ונפשם הם עמם הלכו בשבי כל שכן שלא הצילו עובדיהם: ונפשם עצמם' כמו ברזל
צאה כפשו' או חמר כפסס לפי מהשבת עובדיהם' ויונתן תרגם לא יכלו לשחבא כטליהון ופלחיהון בשביח אולו: שמעו' חמר וכל שארית על גלות בבל שהיו
שארית עשרת השבטים שגלו ראשונה והם לא טבו בשבוע גלות בבל: העמוסים מיני בטן' אתם עמוסים ונשאים עלי מבטן ומרחם חמכם' וכן אשח ואסבל
אתכם עד שיבה' כלומר כל ימיכם לא אטוש אתכם' או חמר ועד שיבה שדריך יותר סבל וסעד' רונה לומר כי בכל עת שיהיו בצרה חכי אסבל אתכם' וכן
אשר דוד עניך השלכתי מרחם' וחמר ועד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני' שיבה יותר מוקנה' וכן חמרו בן שטים לזקנה בן שבטים לשיבה: אני הוא'
אני הוא עמכם: אני עשיתי' וכיון שעשיתי ונדלתי אתם עלי לשאת ולסבול אתכם והמשח והסבל עליו יתברך היא דרך מסל' ואמלט' אמלט אתכם מגלות בבל:
למי תדמיוני' ונדמה' ואהיה כדמה' חמר זה כנגד בני בבל שהיו בוטחים בפסיליהם ומעבדים ישראל ואומרים לא יוכל אלהיהם להציל אותם מידינו כי אלהינו
מזרם בדיעו' לפיכך חמר חין תדמו אותם אלהים לי כי אותם הם מהב וכסף ומעשה ידי חדם הם: הוליס' ענין זול בדברי רבותינו אל מוציאח הזהב בזול
אף על פי שהזהב ביוקר הם עושים אותו לפסילים כזול ומוציאים הרבה ממנו מכיסם: בקנה' הוא קנה המזונים: אף ישתחוו' ההשתחואה יותר מהסבידה'
לפיכך חמר אף כמו שפירש בפסוק יסגוד לו וישתחו: ישאוהו' אחר שיעשהו הצורף ישאוהו לכיתם כי לא ילך בדגליו: תחתיו' במקומו: ועמוד' יעמוד שם
במקום סיחוחו: לא ימיש' פעל עמוד מבנין הפעיל' וכן לא ימים מתוך האהל: זכרו זאת והתחושטו מבנין חיש' כלומר היו חכמים ולא בהמות שלא
זבינו ולא יסבילו' ויש מפרשים התחוקו כענין אשים קיר חרסת שענינו יכודות שהם חזוק הקיר' וכן תרגם יונתן וחמקמו' וחדוני חכי אל פירש מענין חש
הכו והשרשו' כלומר הכלמו ממעשיכם הרעים: זכרו ראשונות מעולם' שהזכרתי ישראל ממזרים בעל כרחם ובאלהיהם עשיתי פטאים בזה תוכלו
להפיר כי חכמי אל וחין עוד אלהים: וחכם' כמו חין: מגיד' כי כל העתדות האלה הגדתי טרם שיבא כורש ויחריב בבל ואלהיה וינח ישראל מתוכה:
חומר

מו

עדין יבא' כלומר בעל זדקות וענו יקרב אליו ויבשו ויאלמו כל הנחמים בני רובה
לומר כל הכועסי והקופצים בני' ויונתן תרגם ברם במימרה וגו': והנכון אולי
בפירו הפסוק הזה כי הוא דבק באשר למעלה ממנו' חמר השבע כל לטון אך בה
לבדו ולא בחל אחר' והדחיה לפירוט זה כי תשבע חין לו קשר באותו הפסוק' כי
לי שזכר איכנו לו קסורי
כי לא יקשר ענין ס'
שבעה בזה הדרך חלח
עם בית לא עם למדי'
כמו בה' כשבעתי'
כי כשבעתי' וכסמו
תשבע חטבע לו בה'
וכן כולם: לי חמר'
ה' זדקות וענו' וכן הא
חמר לי זדקות וענו
לתתם לאשר עבדתי'
עדין יבא ויבשו כל ה
הנחמים בני' כל העמי'
שהיו נחרי' בנו ומחאסים
בו ועבדותו עד היום
ההוא או יבאו עדין
ויחזרו לפניו ויבשו על
מה שעשו' וחמר יבא
בלטון יחיד רונה לומר
כל עם ועם' וחמר
במסרה כי יבא זה
אחד מן דסבירין לטון
דכיס: ביהוה יצדקו'
העמים יבשו אהל ורע
יסדאל יצדקו עבדות'
אותו ויתהללו בו לעיני
העמים' כי הם דבקו
בו אפילו בגלות' כמו
שחמר חם שחמו שם
אלהינו ונפרוט כפינו
לאל זר: כרע בלי
עתה שב לחוק על
הפסילי' שזכר הנסחאי'
חמתן פסלם' חמר
כי כשנלכדה בבל לא
די שלא הצילם אלהיה'
אלה הוא עצמו כרעי'
רונה לומר שסברו
אותו וכרע נפול לחרץ'
וכן נבו קורס' והוא
כמו כרעי' וכל הוא
שם פסל שעובדי אותו
בבבל' וכן נבו:
לחיה ולבהמה' שנשאח
אותם חמר שסברו
אותם טענו אותם על

הבהמות להוליס למדי (כרס כי היו מכוסים כסף זהב' ויש חיה שטוענים עליה משח כמע הפיל: כשואותיכם עמוסות
הבהמות' כלומר טענות יותר מדאי כי יכבדו המשחות מרוב הזהב שבהם עד שיחמרו החמרים והנמלים: משח לעיפה' עיפה' תאר לבהמה שהיא עיפה
מוכדל משחה: כשואותיכם' כמו משואותיכם' והוא תאר' ויש לכרש כשואותיכם תאר לבהמות הנשאות' וחמר עמוסות שהם טענות יותר מדאי' וכמו
כשואותיכם כנגד העצבים ללעג הבהמות הנשאות אותם עמוסות הם ועיבות' ויונתן תרגם חמיט כל התקטף נבו וגו' ועוד שנה הענין וחמר: קרפו
כרעו' מלט משח' למלט עצמם מן המשח' שלא ישאו אותם הבהמות' ונפשם הם עמם הלכו בשבי כל שכן שלא הצילו עובדיהם: ונפשם עצמם' כמו ברזל
צאה כפשו' או חמר כפסס לפי מהשבת עובדיהם' ויונתן תרגם לא יכלו לשחבא כטליהון ופלחיהון בשביח אולו: שמעו' חמר וכל שארית על גלות בבל שהיו
שארית עשרת השבטים שגלו ראשונה והם לא טבו בשבוע גלות בבל: העמוסים מיני בטן' אתם עמוסים ונשאים עלי מבטן ומרחם חמכם' וכן אשח ואסבל
אתכם עד שיבה' כלומר כל ימיכם לא אטוש אתכם' או חמר ועד שיבה שדריך יותר סבל וסעד' רונה לומר כי בכל עת שיהיו בצרה חכי אסבל אתכם' וכן
אשר דוד עניך השלכתי מרחם' וחמר ועד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני' שיבה יותר מוקנה' וכן חמרו בן שטים לזקנה בן שבטים לשיבה: אני הוא'
אני הוא עמכם: אני עשיתי' וכיון שעשיתי ונדלתי אתם עלי לשאת ולסבול אתכם והמשח והסבל עליו יתברך היא דרך מסל' ואמלט' אמלט אתכם מגלות בבל:
למי תדמיוני' ונדמה' ואהיה כדמה' חמר זה כנגד בני בבל שהיו בוטחים בפסיליהם ומעבדים ישראל ואומרים לא יוכל אלהיהם להציל אותם מידינו כי אלהינו
מזרם בדיעו' לפיכך חמר חין תדמו אותם אלהים לי כי אותם הם מהב וכסף ומעשה ידי חדם הם: הוליס' ענין זול בדברי רבותינו אל מוציאח הזהב בזול
אף על פי שהזהב ביוקר הם עושים אותו לפסילים כזול ומוציאים הרבה ממנו מכיסם: בקנה' הוא קנה המזונים: אף ישתחוו' ההשתחואה יותר מהסבידה'
לפיכך חמר אף כמו שפירש בפסוק יסגוד לו וישתחו: ישאוהו' אחר שיעשהו הצורף ישאוהו לכיתם כי לא ילך בדגליו: תחתיו' במקומו: ועמוד' יעמוד שם
במקום סיחוחו: לא ימיש' פעל עמוד מבנין הפעיל' וכן לא ימים מתוך האהל: זכרו זאת והתחושטו מבנין חיש' כלומר היו חכמים ולא בהמות שלא
זבינו ולא יסבילו' ויש מפרשים התחוקו כענין אשים קיר חרסת שענינו יכודות שהם חזוק הקיר' וכן תרגם יונתן וחמקמו' וחדוני חכי אל פירש מענין חש
הכו והשרשו' כלומר הכלמו ממעשיכם הרעים: זכרו ראשונות מעולם' שהזכרתי ישראל ממזרים בעל כרחם ובאלהיהם עשיתי פטאים בזה תוכלו
להפיר כי חכמי אל וחין עוד אלהים: וחכם' כמו חין: מגיד' כי כל העתדות האלה הגדתי טרם שיבא כורש ויחריב בבל ואלהיה וינח ישראל מתוכה:
חומר

חומר עצמי תקום / חזי חומר ועושה ועצמי שאמרתי תקום ואין מפד וכל חפצי אעשה ואין מוחה בידי / קורח / חמר זה על כורס שיבא מארצו שהיה מזרחית לכבל ויבא קל מהרה כמו העוף לפיכך קראו עיט / חיס עצמי / סקיים מה שיעצתי על כבל דברתי זאת הנזרה וחביחה / ובחמרו חף לרבות המעשה על המחמר / והדאסון לרבות הקריחה שזכר / והקריחה היא שהעיר את לבבו כאלו קרא חלו והדבור הוא על ידי הביא / וחלונ חבי זל פירש זה הפסוק על מלך המשיח וקראו עיט שיעוף במהרה בזמנו / וכן שני הפסוקים שאחר זה על גחלות הגלות הזה / וכן תרגם יונתן על הדרך הזה דחמר לכשח גלותו וכו' / שמעו / חמר לחספי בכל פהם חבירי לב וחכורים לישראל / הרחוקים מדקיה / מעשנת דקיה להם / קרבתי / תפארתתי / התשועה שחמץ להם / תהיה תפארת לי / רדי / וסבי / רדי מכסה / ממלכה שהיית מולכת / על כל הארצות / וסבי / על עפר לא שתהיה לך / מלוכה חסילו בחכך / כי על עפר תשבי / כלומר שתהיי חרבה / וקרהה בתולה שהייתה / עד עתה כבתולה שלא / כבעלה / כלומר שלא / שלטה יד חדם עליה / וכל הענין בגלות / סיכות וחמר שבי לחך / ונומר / כי לא תוסיפי / מלרע בפסט / חמר / לברי / חמר לא תוסיפי / סיקראו לך רכה וענו / כמו שהיו קוראי / עד עתה שהיית בעלת / תענובים / ובעל / התענובים יקרא קך / וכן חמר החיס הכך / בך והענוג הרכה בך / והענוג / כי לפי / התענוג יהיה הכך / והחולסה באכריהם כי / חכפי העמל והיגיעה / שחץ להם תענוג / ומאכליהם נסים יהיו / קסים וחוקים ויסבלו / העמל והטורח / רחיס / כדרך השבויים / שישימו אותם בבית / הסוהר ויטחנו שם / כמו / שאמר עד בכור השבי / אשר חמר הרחי / וכן / חמר בשמשון והיטוחן / בבית החסורים / חמר / לה שתלך בשביה / גלי / במתך / הצמה הוא / השער שמתקנת אותו / האשה על דעיה מעל / פניה ומכסה אותה / בציף / והו כבודיה / חבל האשה שתלך ב / בגלות ירד כבוד / ולא תסיס צעף / והנה צמתה מגולה מופלת על פניה כאשה בזויה / חספי טובלי / חספי כמו גלי / מענין מחסוף הלבן / וחסופי שת והרנל יקרא טובל / מענין שביל שהוא / שבילי עולם / ושבילך בימים רבים / והאשה חף על פי / שמים רגליה בלכתה בדרך תגלה אותם / ואם תעבור כהר תגלה חפי השוק / ולפי / שדמה בכל לאשה רכה וענוה חמר לה שתהיה עוד שפחה טוחנת ותלך בשבי גלות כמה ותעבור כהרות גלוית שוק / חספי / החיית בסגול / ובמדרש מפרש טובל מענין שבלת הכהר / חספי / שגל קלפי שבלתא דנהרא / תגל עינתך / וככל חמר גם תדחה חרפתך / רוצה לומר שתראה לכל העולם חרפת / נקם חקך / מהרע / שעשו לישראל / ולא חפגע חדם / מענין פן יפגענו בדבר או בחרב / וחדם חסר קף השמום / כמו לב שמח יטיב נהה / פירוש כנהה / וכן חדם פירוש כאדם / כלומר לא חפגעם כשאר חדם / חלף חקך נקמה שלנה מהם / ועל הדרך הזה תרגם יונתן וחשבי דינך מבני אישש / ויש מפרשים חפגע מענין בקשה / כמו חל תפגעבי / וכאשר הוא בלא בית הוא כופל על הנעדר / וכן לא חפגע חדם / לא חקבל בקשת חדם עליהם / וכן פגעת חספי / כמו שאני עתיד לפרשו / גוחלנו / מי עשה כל זה בכבל גוחלנו / נבאחות והוא יקרא קדוש ישראל כי בעבור ישראל יראה קדשת שמו בכבל / שבי דומם / שבי בשתיקה שלא ישמע קולך / כמו שאמר והיה כאוב מחרץ קולך / ודומם שם אותה כלל זכר / כמו לנקבה ריק / וכן עורר לאבן דומם ובחי בחשך שלא תדלי כי הדך עלך שתהיי נכלמת ולא ישמע אותך ולא יראו אותך בני חדם / כי היית נברת ממלכות ועתה את שבויה וגולה / ואם תחמרי שתשובי עוד למלכותך / לא ינוסיפי יקראו לך נברת ממלכות / לא תוסיפי סיקראו לך / והוא מלרע / כמו אשר בכסוקי / שלמעה / והם במסרה שנים מלרע / קצפתי / כל זה העונם בח לך בשביל ישראל קצפתי עליה / והם כחלתי וחלקי מכל שאר האומות / וכאשר קצפתי עליהם בעונם לא שמת להם רחמי / על זקן / שדרך העולם לכבדו ולא להטריחו / וכן חמר ירמיהו פני זקנים לז' ההדרו / ותחמרי / חלתי פי חלה העמידות לבא עליך לא חסבת שיוכלו לבא / ופירש עוד חמר כל כך חסבת שתהיי לעולם נברת עד שלא שמת שום דבר על לבך מרעה שתבא עליך כי חסבת שתהיי לעולם לא זכרת חרית גוחלנו שתשכל / ויש מפרשים לא זכרת חרית ירושלים שהייתה נברת וכפלה בידך / ולתה / עדינה / כמו שקראה גם כן ענוה / ואכסיו וחפס זולתי בנדולה כמוני / חלמנה / העיר חלמנה בנות מלכה שהוא לה כמו בעל לאסה והיא סכולה בנות עמה שהם כמו בניס לה / ותבאנה / הויו בשוא / רגע במס ח' / כי בלילה נהרג בלשצר המלך וככנסו פרס ומדי ולכדו העיר כמו שכתו ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא כשדחה ודריש מדחה קביל מלכותא / ופירוש ביום בעת / כמו יום צעקתי בלילה בנגד / סכול וחלמון / שם / רוצה לומר סימותו נערים וגדולים ותהיינה הנשים חלמות מבעליהן וסכולות מביניהן / כתמם / כהשלמתם / גלומ / רעות שלמות יבאו אליך /

רשי

קורח ממזרח עיט / מאחך חרם שהיה במזרח קרחתי לי את חברהם להיות נמלך בעצתי / עיט כמו התיב עיטה / וטעם חתיטטו כל כרכי מלכותא וגם יש לפותרו בלסון עוף קרחתי למהר אחרי כעוף הפורח ונודד ממקומו / ומאחך מרחק קרחתי לא ש עצתי ועמו יעצתי בין ה הכתרים ארבע מלכיות כמו שמופדש בכרחשית רבה והנה חימה חסיכה גדולה ענ / חף דברתי / עמו הגלויות וגחולות חף חביחה / חבירי לב / חמר חמכתם לכבס בין האומות ונדבקתם בי / הרחוקי / מדקיה / חמר חרכו לכס הימים ולא / הרחיקי / חמכס דדקתי לגחול / קרבתי דדקתי מעתה ולא תרחק / חץ כסא / חץ מלכות כי לא תוסיפו סיקראו לך עוד רכה / וענוה / קחי רחיים / היא עבד / קסה כלומר השתעבדי מעתה למלכי מדי ופרס / דבר חמר וחטני קמח לנדה לדרך גלותך / גלי צמתך / זרועך וסוקך דברים המצומת וקסור ומכוסה / חספי טובל / גלי השבילים מן המים שעליהם כי דרך סם ת תבחי בגולה חן גלי סוקך ועברי כהרות / ולא חפגע חדם / לא חבקט פני חדם לקחת נקמת / גוחלנו יי צבחות שמו / הכיח חומר כל זה הקדוש כרוך הוא עושה לגחלנו מסס / על זקן הכבדת עולך / על הזקנים שלא היו יכולים לסבול טורח הכבדת עולך / ותחמרי / בלבך לעולם חיה נברת ואין פורענות בא עלי והדבר הזה השיחך עד לא שמת חלה המכות שבוואו עליך חל לבך / ולא זכרת חריתיה / של רעתך שעשית / עדינה / תי מפכתח / גחפסי עוד / וחפס מחותי כמו חץ זולתי / שתי חלה / שאמרתי שלא תשבי ח חלמנה ולא תדערי סכולתבאנה

לך פתחום / סכול / מיוסיבך / וחלמון / ממולך כל קבורת בניס וגלות בני הארץ קרני סכול / כתומם / כולם שלמים בנורתס הסכול והחלמנות / חברך

לך פתחום / סכול / מיוסיבך / וחלמון / ממולך כל קבורת בניס וגלות בני הארץ קרני סכול / כתומם / כולם שלמים בנורתס הסכול והחלמנות / חברך

תאחר ד' בקריאה וסמ' מלאךך ורמעך לא תאחר / כי תדר נדר לוי' אלהך לא / קרבתי צדקתי לא תרחק / כאשר תדר נדר לאלהים לא תאחר / ישיבה לארץ ד' בליש' וסמ' נססר בריש האי סיפרא סוף סימן ג' / וכו' ד' ג' חס' וא' סל' וסמ' נססר בריש מלכים' וס' דסל' הרוצה להעשיר יצפן / ולא אדע' בקריאה וסמ' רעותי אעביר / דאמר לכנשא / גלותא מבדנה / לאתארה בגלי / כעוף קליל בארע רחיקא בני א / אברהם רחמי אף מללת אף / איתנה / אתקנתה אף אעבדנה / קבולו למימרי תקיפי לבא דרחיקין / כזכותא / קריבא וכו' לא תתרחק / ופורקני לא / יתעבב / ואתן בציון / פריק לישראל תושבחת / חותי / ותיבי על עפרא מלכו כנשתא דבבל / תיבי לארעא לית כורסי יקר מלכות / כסדאי / ארי לא תוסיפין דיקרון / לד רפיבא ומפנקא / קבילי מרועא / ועולי בשיעבוד גלא יקר מלכותיך / אתברו שלטוניך / אתברו עם / משריתך גלו כמי נהרא / תתגלי / בהתניד אף יתחזי קלניך פורענות / גמירא אתפרע מניך ואשני דיניך / מבני אנשא / פרקנא יי צבאות / שפיה קרישא ד' ישראל / תבי שתקא / ועולי בקבלא יקר מלכות כסדאי / ארי לא תוסיפין דיקרון ליד תקיפת / מלכו / רגיות על עמי אפסית / אחסנתי ומסרתנון בידך לא / אתמלית עליהו רחמין על סבא / אתקפת מרתיך לחדא / ואמרתי / לעלם אחי תקיפת מלכו עד לא / שוית אלך על לביך לא אדברתי / לסופא / וכען שמעי דא מפנקתא / דיתבא לרחצו דאמרך בלבה / אנא ולית בר מני עוד לא אתיב / ארמלו ולא אדע תכלו / ויתין ליד / תרתין אליו זמן ביומא חד תכל / וארמלו ברשלמן ויתון עלך בסניארת הרשך בתקוף קסמך לחדא / ואתרחיצת

ועתה שמעי זאת עדינה / מי זה מעלים עצה / ואני בער ולא אדע /

ועתה שמעי זאת עדינה / מי זה מעלים עצה / ואני בער ולא אדע /

חפצי אעשה / קרא ממזרח עיט / מארץ מרחק איש עצתו אף דברתי / אף אביאנה יצרתי אף אעשנה / שמעו אלי אבירי לב / הרחוקים מדקיה / קרבתי צדקתי לא / תרחק ותשועתי לא תאחר ונתתי / בציון תשועה לישראל תפארתתי / רחי ושב על עפר בתולת בת בבל / שבי לארץ אין כסא בת כשדים בי / לא תוסיפי יקראו לך רכה וענוה / קחי רחיים וטחני קמח גלי צמתך / חשפי שבל גלי שוק עברי נהרות / תגל ערותך גם תראה חרפתך נקם / אקח ולא אפגע אדם / גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש / ישראל / שבי דומם ובאי בחשך בת / כשדים כי לא תוסיפי יקראו לך / נברת ממלכות / קצפתי על עמי / חלתי נחלתי ואתנם בידך לא / שמת להם רחמים על זקן הכברת / עלך מאד / ותאמרי לעולם אהיה / נברת עד לא שמת אלה עלי ללבך / לא זכרת אחריתה / ועתה שמעני / זאת עדינה היושבת לבטח האמרה / כל כברה אני ואפסי עוד לא יושב / אלמנה ולא אדע שכול / ותבאנה לך שתי אלה רגע ביום / אחר שכול ואלמן כתמם באו עליך / וארמלו ברשלמן ויתון עלך בסניארת הרשך בתקוף קסמך לחדא / ואתרחיצת

ועתה שמעי זאת עדינה / מי זה מעלים עצה / ואני בער ולא אדע /

ועתה שמעי זאת עדינה / מי זה מעלים עצה / ואני בער ולא אדע /

הרחוקים מדקיה / מעשנת דקיה להם / קרבתי / תפארתתי / התשועה שחמץ להם / תהיה תפארת לי / רדי / וסבי / רדי מכסה / ממלכה שהיית מולכת / על כל הארצות / וסבי / על עפר לא שתהיה לך / מלוכה חסילו בחכך / כי על עפר תשבי / כלומר שתהיי חרבה / וקרהה בתולה שהייתה / עד עתה כבתולה שלא / כבעלה / כלומר שלא / שלטה יד חדם עליה / וכל הענין בגלות / סיכות וחמר שבי לחך / ונומר / כי לא תוסיפי / מלרע בפסט / חמר / לברי / חמר לא תוסיפי / סיקראו לך רכה וענו / כמו שהיו קוראי / עד עתה שהיית בעלת / תענובים / ובעל / התענובים יקרא קך / וכן חמר החיס הכך / בך והענוג הרכה בך / והענוג / כי לפי / התענוג יהיה הכך / והחולסה באכריהם כי / חכפי העמל והיגיעה / שחץ להם תענוג / ומאכליהם נסים יהיו / קסים וחוקים ויסבלו / העמל והטורח / רחיס / כדרך השבויים / שישימו אותם בבית / הסוהר ויטחנו שם / כמו / שאמר עד בכור השבי / אשר חמר הרחי / וכן / חמר בשמשון והיטוחן / בבית החסורים / חמר / לה שתלך בשביה / גלי / במתך / הצמה הוא / השער שמתקנת אותו / האשה על דעיה מעל / פניה ומכסה אותה / בציף / והו כבודיה / חבל האשה שתלך ב / בגלות ירד כבוד / ולא תסיס צעף / והנה צמתה מגולה מופלת על פניה כאשה בזויה / חספי טובלי / חספי כמו גלי / מענין מחסוף הלבן / וחסופי שת והרנל יקרא טובל / מענין שביל שהוא / שבילי עולם / ושבילך בימים רבים / והאשה חף על פי / שמים רגליה בלכתה בדרך תגלה אותם / ואם תעבור כהר תגלה חפי השוק / ולפי / שדמה בכל לאשה רכה וענוה חמר לה שתהיה עוד שפחה טוחנת ותלך בשבי גלות כמה ותעבור כהרות גלוית שוק / חספי / החיית בסגול / ובמדרש מפרש טובל מענין שבלת הכהר / חספי / שגל קלפי שבלתא דנהרא / תגל עינתך / וככל חמר גם תדחה חרפתך / רוצה לומר שתראה לכל העולם חרפת / נקם חקך / מהרע / שעשו לישראל / ולא חפגע חדם / מענין פן יפגענו בדבר או בחרב / וחדם חסר קף השמום / כמו לב שמח יטיב נהה / פירוש כנהה / וכן חדם פירוש כאדם / כלומר לא חפגעם כשאר חדם / חלף חקך נקמה שלנה מהם / ועל הדרך הזה תרגם יונתן וחשבי דינך מבני אישש / ויש מפרשים חפגע מענין בקשה / כמו חל תפגעבי / וכאשר הוא בלא בית הוא כופל על הנעדר / וכן לא חפגע חדם / לא חקבל בקשת חדם עליהם / וכן פגעת חספי / כמו שאני עתיד לפרשו / גוחלנו / מי עשה כל זה בכבל גוחלנו / נבאחות והוא יקרא קדוש ישראל כי בעבור ישראל יראה קדשת שמו בכבל / שבי דומם / שבי בשתיקה שלא ישמע קולך / כמו שאמר והיה כאוב מחרץ קולך / ודומם שם אותה כלל זכר / כמו לנקבה ריק / וכן עורר לאבן דומם ובחי בחשך שלא תדלי כי הדך עלך שתהיי נכלמת ולא ישמע אותך ולא יראו אותך בני חדם / כי היית נברת ממלכות ועתה את שבויה וגולה / ואם תחמרי שתשובי עוד למלכותך / לא ינוסיפי יקראו לך נברת ממלכות / לא תוסיפי סיקראו לך / והוא מלרע / כמו אשר בכסוקי / שלמעה / והם במסרה שנים מלרע / קצפתי / כל זה העונם בח לך בשביל ישראל קצפתי עליה / והם כחלתי וחלקי מכל שאר האומות / וכאשר קצפתי עליהם בעונם לא שמת להם רחמי / על זקן / שדרך העולם לכבדו ולא להטריחו / וכן חמר ירמיהו פני זקנים לז' ההדרו / ותחמרי / חלתי פי חלה העמידות לבא עליך לא חסבת שיוכלו לבא / ופירש עוד חמר כל כך חסבת שתהיי לעולם נברת עד שלא שמת שום דבר על לבך מרעה שתבא עליך כי חסבת שתהיי לעולם לא זכרת חרית גוחלנו שתשכל / ויש מפרשים לא זכרת חרית ירושלים שהייתה נברת וכפלה בידך / ולתה / עדינה / כמו שקראה גם כן ענוה / ואכסיו וחפס זולתי בנדולה כמוני / חלמנה / העיר חלמנה בנות מלכה שהוא לה כמו בעל לאסה והיא סכולה בנות עמה שהם כמו בניס לה / ותבאנה / הויו בשוא / רגע במס ח' / כי בלילה נהרג בלשצר המלך וככנסו פרס ומדי ולכדו העיר כמו שכתו ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא כשדחה ודריש מדחה קביל מלכותא / ופירוש ביום בעת / כמו יום צעקתי בלילה בנגד / סכול וחלמון / שם / רוצה לומר סימותו נערים וגדולים ותהיינה הנשים חלמות מבעליהן וסכולות מביניהן / כתמם / כהשלמתם / גלומ / רעות שלמות יבאו אליך /

רשי

ישעיה מח

רדק

הברך' לשון כספים כמו וחיבר חבד' חכמתך ודעתך' חכמתך ודעלכך היא שובכתך הפכו לכך להיות טובה חיננויותו בלעז שבדך מדרך שאר הכנות: לא תדעי שחרה' לא תדעין למיבני עליה את פני מי תשחרי למלטך ממנה: כפרה' לקחה ולהעבירה וזהו כל לשון כפרה הוא לשון קנינו וסילוק: עמדי נח' התחזקי

ברב כשפך' כלומר עם רב כשפך ועצמת חברך שלא יועילך' והענין כפול במלות שונות: חברך' מן וחיבר חבד והטעם ענין כספים: ותבטחי ברעתך' אמר דעתך על הכספים שהם רעה והסרת הכספות מהאל ואת בטחת בהם ולא יועילך: איך רחמי' כי מעשה הכספים יעשה בלבושם' וכן חומר ויעשו כן

ובא יז רב בקראה וסי' ובא אשר לו הבית והגיד לכהן' ובא הכהן וראה והנה פשה' ובא אהרן אל אהל מועד ופישט' ובא השמש ופחד ואח' יאכל מן הקדש' ובא אהרן ובניו בנסע הסחנח והורידו' ובא הא' והמופ' אשר דבר אליך' ובא הלוי כי אין לו חלק ונתלה' ובא הסלך דוד עד בחורים' ובאה והכה את

ואתרחיצת בבישתך אמרת לית דהו לי הוכמתך ופדעך הוה קלקלתיך ואמרת בלביד אנא ולית בר מני עוד' ותיתי עלך בישתא לא תרעין למבני עליה ותפול עלך עקב לא תפלין ל לאעדיותה ותיתי עלך בתבויף אתרנושא לא תרעין' קומי כען בקסומיך ובסגיות חרשיך דהוית מתעסקא בהון מנקותיך מאים תפלין להנאה מאים תפלין ל למתקף' לאית בסגיות מלך יקומון כען ופרקוניך דמספן ל למזלת שמיא ורחון בכוכביא סהודעין זמניא מטען ליד למימר כן עתיד למיתי עלך ורח בירח' הא הוה הלשין פקשא עממיא ד דתקיפין באשתא שציאונן לא ישזבון ית נפשהון מיד קטולין לית שאר ומשויב אף לא אתר לאשתובא ביה: כן הוה ביד עובדי שקרין דהוית מתעסקא בהון מנקותיך שלטוני תוקפין גבר לקביל אפוהי גלו לית דפריק ליד' שמעו דא בית יעקב דמתקרו בשמא דישראל ומרעית יהודה נפקו דגור להון קים בשמא דייאלהא דישראל לא יפסק דכרנהון הלא קים ממרה בקשט ובכו: ארי בקרשא דקודשא חולקהון ועל אלהא דישראל רוחצנהון י צבאות שמו

ברב כשפך בעצמת חברך מאד: ותבטחי ברעתך אמרת אין ראני חכמתך ודעתך היא שובכתך ותאמרי בלבך אני ואפסי עוד: ובא עליך רעה לא תדעי שחרה ותפל עליך יהיה לא תוכלי כפרה ותבא עליך פתאם שאה לא תרעי: עמדי נח בחברך וברב כשפך באשר יגעת מנעורך אולי תוכלי הועיל אולי תערוצי: נלאית ברב עצתך ועמדי נח וישיעך חברו שמים החזים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך: הנה היו פקש אש שרפתם לא יצילו את נפשם מיד להבה אין נחלת לחמם אור לשבת נגדו: כן הוילך אשר יגעת סחרך מנעורך איש לעברו תעו אין מושיעך: זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל וכמי יהודה יצאו הנשבעים בשם יהודה ובאלהי ישראל יזכירו לא באמת ולא בעדקה: כי מעיר הקדש נקראו ועל אלהי ישראל נסמכו יהיה צבאות שמו

וחף על פי שהיית ע עושה בסתר חני ר רחמי' וחלף רחמי פתח במקום צירי' ובמקצת ספרים הוא קמין' וכן להוציא ממכרי' הקמן במקום צירי' חכמתך ודעתך' חכמות חיוניות שהיו כך החכמה ההיא היא טובה אנתך מלכות לאל שהיית חושבת שהיא תועילך היא המרדה אנתך באל: טובתך' ענין מרד' כמו טובו בניו טובי' והדומים להם: ובא עליך רעה' ובא לסין זכר ורעה לשון נקבה' על כן נאמר כי הוא חסר יוס חו דבר' כלומר יוס רעה: לא תדעי שחרה' ולא תדעי עת בואה כמו השחר טבא בבקר כ ברנע' ויש מפרשים לזאת ממה לאור כי הרעה חשך' וינחת תרנס לא תדעין ל למבני עליה: הוה' כמו סבר: כפרה' להסיר אותה' כמו חכמה פניו במנחה ספירוסו חסיד כעסו: שואה' פירו' שמוה: עמדי' מנעורך' כל ימי היותך' או פי' סמלמדין הנערי אותם כספים וחברים: חולי' דרך לעב: תערוצי' והוא פעל עומד מענין ערץ' כלומר תהיי ערוכה: נלאית' כי לא יועילך עשתך וכשפך ונלאית בהם: נלאית' כמו יגעת: עשתך' ברבוי הזכרים לכד:

מח

קדמיתא

ארץ מצרים דרומה כן כתוב' ובא עליך רעה' ובא הנשיא דרך אולם השער סחוף' ובא לפניסה ויפד' ובא לציון גואל' ובא כשהלך רישך' וחברו ובא מתהלך' ובא בכלכות סלך הגב' ובא בארץ האבי ורבות יכשלו: לחמם' בקריאה וסימ' ככה יאכלו בני ישראל לחמם טמא' לחמם בדאנה יאכלו' אין גזלת לחמם' כי לחמם לגפשים' ושרש רתמים לחמם' וכינו בקץ לחמם:

הזכרי שמים' פירושו עמו החונים בכוכבים' ופירוש גזרי' משפט העתידות על פי הכוכבים' וכתוב הזכרו כלומר חסר חזוןך על עתה' וקרי הזכרי שחונים עתה ושניהם ענין אחד: מאדעים לחדשים' הלמד בסגול שלא כמנהג' וכתב החכם רבי אברהם אבן עזרא מודיעים העתידות בחכמתם: לחמיס' כי לא יסתכלו לדעת כל הקורות באויר ובמדינת רב מעת התחברות המאורות כי הם עיקר חמונתם' והו טעם לחדשים עליך' ופי' כי מאשר יבאו דבר עם וישיעך' וכול הדביקוהו לחדשים שאמרנו מאשר ולא כל אשר' כלומר מודיעים מקצת העתידות ולא כולם' וטעם הפסוק החונים שמודיעים הקורות הבאות איך לא הודיעו לך זאת הרעה הבאה עליך טרם בואה אם יעשה ועתה אם יש להם החכמה להושיעך ממנה יושיעך: הנה הו' החונים היו כקם סנסרק מהר מפני האש והנה הם לא יוכלו להביל עצמם מיד הלהבה שטרפתם והיא הצרה ואיך יושיעך: איך נחלת לחמם' הנה החונים אינם כמו העץ הנסרק שיש תועלת במחלתו אלא כמו הקם הנסרק שאין בו תועלת כי איך בוגמלת ונס להבתו לא העמיד כן אלה החונים בבא הצרה נבדלו ולא הועילו בחכמתם לא לעצמם ולא לאחרים: לחמם' מקור בכלם לשכב את בת יעקב' רוצה לומר להתחמם בה' והללך פתוחה מפני החיט: אור לשבת נגדו' ואיך אור' ואיך סוכר עומד במקו' סנים: ואור הוא הלהבת' כלומר הלהבה שטרפתם לא סקבלו תועלת בה לשבת נגדה להתחמם כן בבא הצרה לא מנאגלכפסם שום מקום תועלת: ק הו' לך' חכמך' כן עמודך בעת צרה כמו שתרחי: אשר יגעת' בהם להיות חכמי' בתוך מכשפי' והיברים וחזי' וכולם לא הועילך ולא היו לך בעת צרתך' וכן שחרך מנעורך שחרו בארץ זה כמה שני' בעת צרתך ברחו מן העיר והלכו להם: איש לעברו' זה לומר זה למערכ: איך מושיעך' ואומר יגעו' כי ברחו כתועים בדרך הנה והנה מפני הפחד מנבלים ומבוכים: שמעו זאת' אמר הנביא כנגד אנשים שהיו רעים שמעו זאת העתידה שאחרתי שחריב כבל בעבורכם אחר שנגלו אליה בעונותיכם' ועם כל זה לא נטפתי אתכם ואתם בית יעקב שהיה עבדי והיה לכם ללמד מעשה חכמים הנקראים בשם ישראל' וכן שאלתם נקראים בשם ישראל חכמים היה לכם להיות כמוהו: ומי יהודה יבאו' כלומר מרע יהודה שהיה טוב' ועל הדרך הזה עין יעקב ממקור ישראל' חכר יהודה כי על שבט יהודה נבא כמו שאמר בראש הספר חזיה על יהודה וירושלם: הנשבעים בשם ה' ובאלהי ישראל יזכירו' ככל הענין במלות שונות: והנה הם נשבעים בו' ומזכירים שמו לא באמת ולא בצדקה כי אינם עושים מכותיו ואינם יראים אותו ואינם חוששים בהזכרת שמו אם לאמת אם לשוא כי אם ישבע אדם בחי המלך והוא מורד בו רחי שיענסו: כי מעיר הקדש' היא ירושלים שהיא עיר הקדש כי האל בחרה לשכנתו שהוא קדוש ישראל והיה לכם להיות קדושים ולא לטמא העיר אשר אתם נקראים על שמה' כמו שאמר ובני ציון גילו ושמו בה' אלהיכם ואינו אומר על ירושלים לבדה כי אם על כל יסבי ארץ יהודה' נשמנו' בפייהם ולא בלבנם והוא ה' צבאות שמו שהוא ארון כהנית מלכה ומטה וכיו הכל לעשות בהם כרצונן ואיך לא ירחתם מזכירי: הרחשונות'

הזכרי שמים' פירושו עמו החונים בכוכבים' ופירוש גזרי' משפט העתידות על פי הכוכבים' וכתוב הזכרו כלומר חסר חזוןך על עתה' וקרי הזכרי שחונים עתה ושניהם ענין אחד: מאדעים לחדשים' הלמד בסגול שלא כמנהג' וכתב החכם רבי אברהם אבן עזרא מודיעים העתידות בחכמתם: לחמיס' כי לא יסתכלו לדעת כל הקורות באויר ובמדינת רב מעת התחברות המאורות כי הם עיקר חמונתם' והו טעם לחדשים עליך' ופי' כי מאשר יבאו דבר עם וישיעך' וכול הדביקוהו לחדשים שאמרנו מאשר ולא כל אשר' כלומר מודיעים מקצת העתידות ולא כולם' וטעם הפסוק החונים שמודיעים הקורות הבאות איך לא הודיעו לך זאת הרעה הבאה עליך טרם בואה אם יעשה ועתה אם יש להם החכמה להושיעך ממנה יושיעך: הנה הו' החונים היו כקם סנסרק מהר מפני האש והנה הם לא יוכלו להביל עצמם מיד הלהבה שטרפתם והיא הצרה ואיך יושיעך: איך נחלת לחמם' הנה החונים אינם כמו העץ הנסרק שיש תועלת במחלתו אלא כמו הקם הנסרק שאין בו תועלת כי איך בוגמלת ונס להבתו לא העמיד כן אלה החונים בבא הצרה נבדלו ולא הועילו בחכמתם לא לעצמם ולא לאחרים: לחמם' מקור בכלם לשכב את בת יעקב' רוצה לומר להתחמם בה' והללך פתוחה מפני החיט: אור לשבת נגדו' ואיך אור' ואיך סוכר עומד במקו' סנים: ואור הוא הלהבת' כלומר הלהבה שטרפתם לא סקבלו תועלת בה לשבת נגדה להתחמם כן בבא הצרה לא מנאגלכפסם שום מקום תועלת: ק הו' לך' חכמך' כן עמודך בעת צרה כמו שתרחי: אשר יגעת' בהם להיות חכמי' בתוך מכשפי' והיברים וחזי' וכולם לא הועילך ולא היו לך בעת צרתך' וכן שחרך מנעורך שחרו בארץ זה כמה שני' בעת צרתך ברחו מן העיר והלכו להם: איש לעברו' זה לומר זה למערכ: איך מושיעך' ואומר יגעו' כי ברחו כתועים בדרך הנה והנה מפני הפחד מנבלים ומבוכים: שמעו זאת' אמר הנביא כנגד אנשים שהיו רעים שמעו זאת העתידה שאחרתי שחריב כבל בעבורכם אחר שנגלו אליה בעונותיכם' ועם כל זה לא נטפתי אתכם ואתם בית יעקב שהיה עבדי והיה לכם ללמד מעשה חכמים הנקראים בשם ישראל' וכן שאלתם נקראים בשם ישראל חכמים היה לכם להיות כמוהו: ומי יהודה יבאו' כלומר מרע יהודה שהיה טוב' ועל הדרך הזה עין יעקב ממקור ישראל' חכר יהודה כי על שבט יהודה נבא כמו שאמר בראש הספר חזיה על יהודה וירושלם: הנשבעים בשם ה' ובאלהי ישראל יזכירו' ככל הענין במלות שונות: והנה הם נשבעים בו' ומזכירים שמו לא באמת ולא בצדקה כי אינם עושים מכותיו ואינם יראים אותו ואינם חוששים בהזכרת שמו אם לאמת אם לשוא כי אם ישבע אדם בחי המלך והוא מורד בו רחי שיענסו: כי מעיר הקדש' היא ירושלים שהיא עיר הקדש כי האל בחרה לשכנתו שהוא קדוש ישראל והיה לכם להיות קדושים ולא לטמא העיר אשר אתם נקראים על שמה' כמו שאמר ובני ציון גילו ושמו בה' אלהיכם ואינו אומר על ירושלים לבדה כי אם על כל יסבי ארץ יהודה' נשמנו' בפייהם ולא בלבנם והוא ה' צבאות שמו שהוא ארון כהנית מלכה ומטה וכיו הכל לעשות בהם כרצונן ואיך לא ירחתם מזכירי: הרחשונות'

דק

ישעיה מח

רשי תצנ

הראשונות / דבר סמכריב / כי זאת התוכחה אחריו נאמרה וכיון שהנדתי עליי
כביאי ובה מה שאמרתי היה לכם להאמין כי ולשמוע מצותי כי ראיתם כי פתאום
עשיתי בסמכריב מה שנודתי עליו כמו שאמר ויבא מלאך ה' ויך במחנה אשור; ואמר
הראשונות בלשון רבים / וכן יבאון ואשמיעם ותבאנה / כי פעמים רבות התנבא על

הראשונות / שעברו גלות מצרי / ותשועת חוקיהו עיר סמכריב / מאז הנדתי / מטרכם
היות / ופתאום עשיתם ותבאנה כמו שהנדתי תחילה על כי נביאי / מדעתי כי קשה
אתה / מאשר ידעתי חותך כי קשה אתה ואם יבא הנס ולא הנדתי תחלה מאמר
עצבי עשאי / ולא מאת הקב"ה הס לפי חגיג לך מאז בטרם תבא וגו' / מדעתי מ"ס וז

דבר סמכריב כמו ש
שכתוב בזה הספר כמו
שפירשנו / מדעתי /
כבר ידעתי כי קשה
אתה וחק על פי כן ח
אוכיחך כי התשועה
הנדולה שראית בימי
סמכריב הרי אתה כאו
לא ראית היש קושי לב
בעולם כזה / וכן אמר
משה רבינו עליו השל
כי אני ידעתי את מרדך
זאת ערפך הקשה /
ואל ידעתי כי הצחת
תסחיתון / עיד ברזל /
קשה כגיד ברזל כי ח
אחר שהפכת ערפך לי
לא פנית עוד אלי כאלו
ערפך גיד ברזל שלא
יוכל לחזור כאלו חינני
ברקים / וכן יצחק הוא
כחוסה שלא תבוש
מפני כי העזות יראה
במחש ובפנים / כי מי
שים בו העזות ירים
מחשו ופניו כנגד מ
מוכיחו כאו מחשו ופניו
קשים שלא יוכל ל
להכניעם ולהכלם אל
ירים בעזו מחשו ופניו
וכן כתוב חוקי פניהם
מוסלע / וחילי הנורה
הענייה לבא הנדתי
לך אתה מאז בטרם
תבא בן תלמי שאלו
לא עשיתו זה שמה ה
היית אומר עצבי עשם
פשה לו הנודו הבאות
ונכסי בזה חות סיבאו /
שמעת חזה כלה /
שמעת חותה הנורה

עצבי
כ כתי
ל כתי
ל כתי

צום / בקריאה וס' ועשו בני לו כן כאשר / כי הקימו בני יהונדב בן רכב ארת / ופסלי ונסכי צום /
ידעתם ד קמצי בקריא וס' ובא האות והסופת אשר דבר אליך / הישמעתך חדשות מעתם / קרא אלי
ואענך / והקעתי לב עמים / יב פסוק / גם גם וס' נמסר בכפר ששטים ס' ח /

הראשונות מאז

הנדתי ומפי יצאו ואשמיעם פ
פתאום עשיתי ותבאנה / כדעתי
כי קשה אתה וניד ברזל ערפך
ומצחק נחושה / ואני לך מאז
בטרם תבוא השמעתיה פן תאמר
עצבי עשם ופסלי ונסכי צום /
שמעת חזה בלה ואתם הלוו תגידו
השמעתיה חדשות מעתה ונצרות
ולא ידעתם / עתה נבראו ולא מאז
ולפני יום ולא שמעתם פן תאמר
הנה ידעתין / גם לא שמעתם גם לא
ידעת גם מאז לא פתחה אונד כי
ידעתי בגוד תבגוד ופשע מבטן קרא
לך / למען שמי אאריך אפי ותהלתי
אחטום לך לבלתי הכריתך / הנה
צרפתיה ולא בכסף בחרתיה בכור
עני / למעני למעני אעשה כי איד
יתל ובבורי לאחר לא אתן /
שמע אלי יעקב וישראל
מקראי אני הוא אני ראשון אף אני
אחרון / אף ירי יסדה ארץ וימיני
טפתה שמים קרא אני אליהם ועברו

קדמיתא מבכז חותי ומפימרי נ
נפקא ומסרתנא בתכף עברתנא
ואתאה / גלי קדמי דאת סרבן
וקשי כברזל קדלך ובית עינד
חסין כנחשא / וחיותי לך מבכז
עד לא ייתן בסרתך דלמא תימר
דחלתי עברתנא וצלמי וצמתי א
אתכנא / שמעתא הא אתגליאת
לכל עמא מדה דאתגליאת לבון
ואתון הלא תרזון בסרתך חרתן
מכעז ונטירן ולא ידעתנא / כעז
אתבריא וצלמי מבכז וקדם יום
מיתיהון וצלמי בסרתנא דלמא
תימר הא ידעתנא / אף לא שמעת
למלי נביא אף לא קבילתא אולפן
אוריתא אף לפתנמי ברבן ולוטין
קמי דאקמית עכזון בחורב לא
ארבנתא אורנד לקבלא ארי גלי
קדמי דשקרא תשקר ומרוד ממעז
יתקרי לך / בריל שמי ארחיק רוגזי
ותושבתתי אקים לך בריל דלמא
לשציתך / הא צרפתך ולא בכסף
בחרתך ברחוק ססבינו / בריל שמי
בריל ממרי אעביד דלא יתחל ו
דקרי דאתגלתי עליכון לעם אחרן
לא אתן / קבילו למימרי דבית יעקב
וישראל מומוני אנת הוה אנת
אף במימרי / אנתכנשו

הוא דמלקדמין אף עלמי עלמא דילי אנון ובר
שכללית ארעא ובגודתי תלית שמיא קרית אנת להון קמו כחדא / אתכנשו

מרוכ חיימוס / ולא בכסף / ולא על ידי אור של גהינס כצרוף הכסף באור / בחרתך /
בחרתי לך כור עוני כנגד כור אור כור הוא כלי שמתיכין בו כסף והב / כי איד יחל /
איד יחל שמי בהכריתית חתם / וכבודי לאחר לא חתן / שאוביכס יאמרנו יד אהיה
למה / שמע אלי יעקב / שם סקרה לך חבין / וישראל מקודאי / מאת נקדחת ישראל
יונתן תרגם וישראל מזמני /

תוכחה גם לא שמעת מה שנויתך / כלומר לא קבלתם לא ידעת כי סרו המצות מלבכך ושכחתם והנה לא ידעת אתם / גם מאז / לא היה עתה תחילת בונדך כי גם מאז
הדורו / שעברו לא פתחה חונך לקבל דברי / וחירק הפל מקום שורק / וכן ופתחו שערך / פתח הסודר / והנכון שיהיו כמשמעת מבין פעל והם פעלי עומדים / בגוד תבגודי
בכל דור ודור יש בך בונדים / כי מבטן / לל מעת היתך לי לעם פשעת בני / וכן קרא לך פשע כי במדבר פשעת בני כמה פעמי / כי מי שהו פושע פעם אחת לא יקרה פושע לא
מי שסויה תמיד בפשעו יקרה פושע / או פירוש מבטן כי הרשעים קצת ממדותיו בטבע יצרתו / וכן הצדיק כמו שאמר ברשעים וזרו רשעים מרחם תענו מבטן דוכרי בזב / וכן
אזני על הצדיק בטרם חזרך בבטן ידעתך / למען שמי / סקרה שמי עליכם סקרה אתם עש ה' / וכן אמר משה רבינו בתפלתו והם עמך ונחלתך / אחרך אפי / בכל דור ודור /
אתם חייבים כליו במעשיכם הרעים אל שאני מאריך חילי למען שמי ולמען תהלתי כי תהלה היא לי בהיות לי עם מיוחד מבין העמים דברים בני כי אם יפשו בני יסובו אלי /
אחטא / כמו אחרך אפי / כי האף יקרה חוטא / הנה צרפתך / לא רציתי להכריתך בעונותיך אבל צרפתך על ידי עמיים בחרב ובשבוי / ולא בכסף / ולא בכורף
כסף כי צורף הכסף יסיר כל הסיני / מן הכסף ויכלה אותם ממנו עד שלא יסאר בו אלא כסף צרוף ואני לא עשיתי כן כי מעטים היו הנסארים חס עשיתי כן אבל הרשעים
שכסם שהם הסתים עינתי בחלואם חובשני חובשגול בנים / או בכרי בהמה או בכרי האדמה כמו שכתוב בקלות לא להכריתם מכל וכל / זהו שאמר בחרתך בכור עמי
ונדרש ולא בכסף ולא עי אור של גהינס כי כצרוף הכסף באור סמכריב / כור הוא כלי שמתיכין בו הכסף / ועוני כולל כל מיני עמויים /
יש מזהשים בחרתך כמו בחנתך ואין צורך רק הוא כמשמעת כי הצרוף הוא בחירת הכסף מהסניס / למעני למעני / הכפל רוצה לומר למען שמי ולמען תהלתי /
כמו שאמר כי איד יחל איד יהיה מחולל שמי חס הכריתך / וכבודי לאחר לא חתן / לא חתן לאחר כבודי שיתפארו עובדי אל אחר עלי שיאמר אלהיהם מסר ישראל ולא
היה כח בידו להושיעם מידם / יחל / מבכז נפעל מבעלי הכפל / שמע אלי יעקב וישראל מקודאי / שאני קדחתיו ישראל ואתם נקדחתם על שמו ישראל / אני
אזני / בזמן עומד / אני ראשון / בזמן שעבר / אני אחרון / בזמן עתיד / אף ירי / לא תאמר כי מראשית הזמן אני לבד כי אף טרם הזמן אני כי ידי יסדה
ארץ וימיני טפחה שמים והזמן נברא בבריאתם / ואמר יסדה לפי שהארץ כיסוד לבנין לפי שהיא תחתונה והשמים נטוים עלים / וזכר היד שהיה סמאל לארץ לפי
שהיא נקלה כנגד השמים / וזכר הימין לשמים נכבדים מהארץ כמו שהימין נכבדת מהסמאל / ועוד כי פעלת הימין יותר קיימת עפעלת השמאל כן השמים
קיימים באישיהם ואין כן אישי הארץ / ופירוש טפחה תכן אותם בטפחו / כמו שאמר ושמים בזרת תכן / קורא אני אליהם יעמדו יחדו / הנה כחלקן רבותינו אל בבריאת
שמים וארץ / בית שאני אומר / שמים נבראו תחילה ואחר כך הארץ / שאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ / ובית הלל אומרים הארץ נבראת תחילה ואחר
כך השמים / שאמר לפני הארץ יסדה ומעשה ידך שמים / אמר רבי תנחומא אלא אחרית טעמא לכריהה שמים קדמו / שאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ /
ולשכלול

ישעיה מט

רדק

ולשכלול הארץ קדמה שנאמר ביום עשות ה' אלהים חרץ ושמים אמר רבי שמעון בן יוחי תמה אני חך נחלקו חבות העולם בית שמי וביית הלל על כריחת שמים וחרץ חלל

רשי

י' אהבו ליה שיעשה חפצו של הקדוש ברוך הוא בכל: וזרעו ירצה בחרן כשרי ועל כורס אמר כן: אף קראתינו לכורס ויכתן תרנ' י' אהבו ליפרא אף קראתינו לאברהם וקריאה זו לשון גדול להיות מקוראי כמו אלה קריאי העדה: מעת היותה שם אבי מעידן דחיתפרטו עממי מדחלתי תמן אהא קריבתי לאברהם ח' אבוכון לפולחני: ועתה י' אלהים שלחני ורוחני אמר נבייא וכען י' אלהים שלחני ומימריה עירובי דברים מי שחמר זה לא חמר זה: ומרס אגדה רבי תנחומא פירס שמעו זאת תורת משה שנאמר בה זאת התורה: לא מראש בסתר דברתי בסניי טהביח חומר מעת היותה לחותנו דבר שהוה חומר שם אבי: ולמדנו מכאן שכל הנביאים עמדו בסניי: ועתה שלחני להנבא אליהם ואף לשון זה ישנו עירוב דברים לא מראש בסתר דברתי חמרה שכיב מעת היותה שם אבי חמר הנביאי: ויש לפתור שלא יהו עירובי דברים קרבנו אלי שמעו זאת שאני מתנבא לכם על מפלת בכל ונאולתכם לא מראש בסתר דברתי אמתה מעת היותה שגזר הקב"ה להביאה שם הייתי לימד שמעתי הנזירה הקב"ה מעמיד הנביא שעתיד להנבא על הדבר בסוד פמליא של מעלה ואלעפ' ש' סעדיין אינו נאמר: כמעותי: של יס כדני הים לרוב: לרשעים: לכבוד נצר וזרעו: מבטן קראתי מסחכי בבטן עלתה לכניו במתכסה להיות שמי ישפה להכח ישועת ונחמות: ויש

הקבצו ד' ג' מנהון רפ' וסמ' נמסר לעיל בספר דא סים' טה: הביאתו ד' ב' ל' ו' חס' וסמ' נמסר בסדר מקץ: ועתה אדני אלהים ג' דסמיכי בקריא' וסמ' ועתה י' אלהים הדבר' ועתה י' אלהים אהר' הווא' ועתה י' אלהים שלחני ורוחני וזרעו י' אלהים יאמן נא דברך דדה: שלום ג' בקריא' ב'

אהבנשו כולכו ושמעו מן בהון הו ית אלון י' דרחם לה לישראל יעביד רעותיה בכבל ותקוף דרע גבורתיה וגלי בכסדאי: אנה במימרי גזרית קים עם אברהם אבוכון אף רביתיה אעלתייה לארע בית שכנתי ואצלח ית א ארחה: אתקרבו למימרי שמעו דא לא מן אולא בסתר מללית מעדן דאתפרטו עממי מדחלתי תמן אברהם אבוכון קרבתייה לפולחני אמר נביא וכען י' אלהים שלחני ומימריה: פריקו קרישא דישראל אנה י' אלהך מליח לד להנארה מחוי לד באורח דתהדו: אלו אציתתא לפקודי ויהו פון בשפע נהר פרת שלמד וזכותך כגלי יפא: ויהו פון סגין כחלא דיפא בנד ובני בנד כפרורוהי לא יפסוק ולא ישתצי שמיה דישראל מן קרמי לעלם: פוקו מבבל ערוקו מפרגית ארע בסדאי בקל תושבתתא חוו ובפרו דא אפקוהא עד סיפי ארעא אמרו פרק י' עברוהי רבית יעקב: ולא אצחונן בחרבנתא דברגון מיא סטיגרא אפיק להון ובזע טיגרא ונגדו מיא: לית שלם אמר

יהו: הקבצו כלכם ושמעו מי בהם הניד את אלה יהוה אהבו ועשה חפצו בכבל וזרעו כשדים: אני אני דברתי אף קראתינו הנבאיתו והצליח דרכו: קרבנו אלי שמעו זאת לא מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני ועתה אדני יהוה שלחני ורוחו: כה אמר יהוה גאלך קדוש ישראל אני יהוה אלהיך מלמדך להועיל מדריכה בדרך תלך: לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומה וצדקתך כגלי הים: ויהי כחול זרעה וצאצאי מעיד כמעותי לא יברת ולא ישמר שמו מלפני: צאו מבבל ברחו מבשדים בקול רנה הנידו השמיעו זאת הוציאוה ער קצה הארץ אמרו גאל יהוה עבדו יעקב: ולא צמאו בחרבות הוליקם מים מצור הזיל למו ויבקע צור ויבו מים: אין שלום אמר יהוה לרשעים:

שמעו אים אלי והקשיבו לאמים מרחוק יהוה מבטן קראני ממעי אמי י' לרשיעא: קבילו נגון למימרי ואציתו מלכו מרחיק י' עד לא הויתי זמנני ממעי אמי אדבר חס' וא' סל' וסמ' לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר הוציאוה ג' בקריא' וסמ' הוציאוה עד קצה הארץ: הוציאוה אל סביר השדרות דדה: אנך: בחרבות ב' וסמ' כשעלים: ולא צמאו בחרבות: וסמ' תעליא צחו:

כמוהו: ונתת פירס אהבו על ישראל סתרנס ה' דרחים ליה לישראל עביד רעותיה בבבל ונומ': אחי אני הפכל לחוק: חופירוס אחי שהייתי גלתי שהייה: וכמו סדברתי על כורס על ידי נביאי כן הביאותיו אל כבל ותכלית דרכי: ומה נאמר אף קראתינו קראתינו בסם: כמו שאומר למשיחו לכרס: קרבנו אלה דברי הנביא: לא מראש בסתר דברתי: כנאות סנחריב שהיתה ראשונה לא דברתי בסתר אלא בגלוי אמרתי כי כן יהיה: מעת היותה: מעת היות הנזרה כמו שאמרתי ואתם עדי: וכן עתה אדני אלהים שלחני על הנזרה העתידה לבא והיא חרבן בכל: ורוחו: פירש גלגלכו: כלומר ומלאכו בא חלי בסלימות האל יתברך בכנאיה והודיעני זאת הנזרה העתידה לבא שלחני אליכם שאודיענה לכם: ומה שהוכרך לומר ורוחו: כי פעמים ישמע הנביא קול בלא דחית מלאך ופעמי' יראה מלאך במראה הנבואה: וחלונני אחי זל פירס לא מראש כאשר נבאתי כנאות סנחריב בגלוי דברתי ומעת היותה חותה הנבואה שאמר את מי אשלח ומי ילך לנו עם אחי מוומן: ועתה ה' אלהים שלחני ורוחו עם בקרבי להתנבא העתידות: והנאון רב סעדיה פירס כמו ברוחו: על דרך ומערכב ברוחך ביד נביאך: וכמוהו דרסוה' ועזו כמו בעזי: והחכם רבי אברהם בן עזרא פירס ורוחו ומלאכו הממונה על מלכות פרס כי יש מלאכים ממונים על המלכות כמו שכתוב בספר דניאל: ונתת תרגם מעדן דחיתפרטו עממי ונו: כה אמר ה' גאלך: מגלות כבל על ידי כורס: מלמדך: אחי מלמד בכל יום להועיל לך שתהיה בשלום אס תשמע לי ולא תגלה לכבל ולא תכטרך לתשועה זאת אס תלך בדרך שאני מדריךך: לוא הקשבת: אלו עשית זה שהקשבת למכותי: ויהי כנהר סלומך: ולא תשלוט בך יד חויב ובח כנהר: רנה לומר כמימי הנהר שהם רבים: ונתת תרגם כשפעה נהר פרת: וכדקתך: וכדקה שהיית עמם עמך כגלי הים שהם תמידים כלי הפסקה אחר זה: ויהי כחול: והיה כמו כן כחול זרעך שהייתי מברך אותך בפרי בטנך: וכפל הענין במלות סונות: נאמר ונאחזי מעיק כמעותי: ומעותיו הם אכבי החול שהם כרודות קטנות והם כדמו' מעות הנז' בדברי רבתינו זל: ויש מפרשים כמעותי כמי הים והם הדגים: ונתת תרגם ככרודוהי והם אכבי החול שהם פחדות קטנות: לא יכרת ולא ישמד שמו: פירוס עם זרעך: כלומר אף על פי שלא הקשבת למכותי לא אכריתך מכל וכל: אלא חגלה אותך לארץ חויבך ואחר כך אגאלך ואומר לך צאו מבבל: מלפני: שלא חויבך לפני בבית סניתי: ואמר כניי שמו על זרעך בעבור כי רוב השבי הגולה היו הבנים כי האבות מתו: צאו מבבל ברחו מכסדי: אף זה בריחה מבחד כי ביד רמה יצאו ובקול רנה לא פירסו מהירות ההליכה: וכן לברוח תרשיש כי מלפני ה' הוח בורה: כמו שפירס אחי חבי זל: הוציאוה: זאת הנבואה: ולא צמאו: אס נבואה זו על השבי מגלות כבל כמו שהוה בנראה הוא תימה אף לא נכתב בספר עזרא כספספר בבאתם מהגלות שפעם עמם נסים אלו טבקע צור בעבורם במדבר: אף שלום אמר ה' לרשעים: לאחשי כבל: והוה שאמר אמר ה': ושלמטה בכפרת כי כה אמר רס ועשא טובן על אמר אלהי: והסימן ה' אלהי: שמעו אים: פירוס יסבי אים: ואלה דברי הנביא על עצמו: ואמר שמעו והקשיבו על העמים שהם מרחוק כאלו הם חבלי לבי שהתנבא אליהם פורענות העתידה לבא עליהם: שהרי התנבא על סנחריב מלך אשור כמה פעמים והתנבא ועל כבל ועל מואב ועל דמשק ועל מצרים ועל דמה ועל כור ובידון: ה' מבטן קראתי: אל תקמהו עלי אס אחי מתנבא רעות עליכם כי אחי מוומן לכנאיה מן הבטן: והוא על הדך שפירסנו בספוק ופוסע מבטן: ויש

יעמדו סניהם לפני כ כעבדים: והנכו בעיני שפירוסו כן אחי עשיתי בתחלת בריאתם וכל ימי עולם הם עומדים יחדו בכחי: ופירוס קורח אחי אלהים שאני מופיע עליה כחי בכל עת וכו יעמדו על ת תכונתם וכאלו אחי ק קורח להם שיעמדו ו ועימדי: הקבצו וכיון שאני עשיתי הכל בידי כל הנבראי ואני אשפיל מלכות זו ו וארס אחרת כע שחשם לכבל להספילה ולהרס כורס: וכסתקבצו כולם היס בכס בכקבצו מי שידע חלה העתידות שאני עושה: מי בהם: שהנידס: ה' אהבו פירוס כורס: וכבר זכרו כמה פעמי' שהוה יחויב כבל לפיכך סמך על המבין: וזכרו בכני ולא זכר שמו: ה' אהב חותו כי יעשה חפן האל בכל ויראה זרוע האל בכסדים כי הוה לא התפאר בכחו כמו סנחריב וכבוד כד: אלא אמר כל מלכות הארץ נתן לי אלהי השמים: ומה שאמר הקבצו לכח נאמר בהם שלא לכח כן דרך הלסון: וכן שמעו עמי כולם וזולתו: כסדים: חסר בית השמוס: והוה כמו בכסדים: וכן לזנת בית אביה שהוה כמו בבית אביה: ורבים

ממ

ואמר הרי ומסלותי בכנני המדבר והוא האל רוצה לומר שהוא יחדם הדרכים ההם במדברות מקום שאין שם דרך כמו שאמר והיה עם מסלול ודרך וגו' : הנה חלה זכר חרבע הפחות שישראל מפוזרים בכולם ואמר על פאת מזרח מרחוק לפי שארץ ישראל באמצע הישוב בקרוב והיא רחוקה מפאת מזרח יותר כי היא נטה לפאת מערב בארץ לפיכך חמר על מזרח מרחוק ומים הוא המערב : מארץ סיניס הוא הדרום כמו שתרגם יונתן מארע דרומא כי הסיניס שוכנים עם והסיניס הוא מבני כנען כמו שכתוב ופירש רב סעדיה זל אטרא בלפון : רנו שמים דרך משל כאלו כל העולם שמה בצאת ישראל מהגלות : וכמו כתוב יפצחו קרי והענין אחד ופירוש הרמז קול בשמחה וזכר הרי בכני עזמס נחף על פי שהם בכלל ארץ לפי שהם עיקר בריאת הארץ והחלק הקיים שבה ועוד כי המתכו בהרי : ותאמר ציון זכר ציון לפי שהי רחם ממלכת ישראל וכאלו העיר מתאזכרת על בניה שגלו ממנה וכל ישראל בניה ולא יושביה לבד כי חליה היו באים כל ישראל לעבוד את ה' עובדי שכתבי חמרה זה לאורך הגלות הזה ש טרמה שנובה האל נשכחה : התשכח חסה עולה בנה הקטן כי היא מרחמת עליו יותר בעבור שאין לו כח ל לבקש כרחמינו כמו ה גדול וככל הענין וחמר מרחם בן בטניה וכן חמר גם כן על הקטן כמו עול וכן אז בן יצח חן בת יצח חס בניס וחם כנות חמר התשכח חסה ע עולה שלא מרחם בן בטניה זה לא יהיה : גם חלה תשכחה פעמים שנס חלה הכסים ת תשכחה בניה כסים בהן מדת חכריות כי ימנח בהן חבל הן מ מעטת חבל חכי רחום ולא חשכת לעולם הן על כבים פירש רב ס סעדיה זל כמו עכניס וכן נשאל לבנינו א כפי והכחן כמטענו וכן תרגם יונתן כאלו חת תקוה לכני שאזכר תמידי חומותיך פירוש חומותי ההרוסו : מהרו עבר במקום עתיד כמו ימהרו וכן הוא המנהג בכנאות ברוב : מהרסין ומחריבין והם הפושעים יבאו ממך שיכלו שלא יהיה בך עוד רשע ופושע כי הם היו שבת ההריסה ו והמרבץ : שאי סביב עיניך כי מכל כחה יבאו כולם כל בניך מ

רשי

ומסלותי ירומון כלפי שאמ' כסמו מסלו נתקלקלו מחין מתקן אות' עכסו ומסלותי ירומון יתקנו ק קילקול הדרכים ויבניה חותם כמשפט בחלוקי חכמים ועפר : מארץ סיניס מארע דרומא : כי נחס יי' חת עמו : ותאמר ציון : היא היתה סכורה ששכחתי : התשכח חסה עולה עולל שלה : מרחם בן בטניה מלרחם על בן בטניה : גם חלה תשכחה חפילו חס אה תשכחה חכילא חשכתך : על כפיס' על כפי יואה חכי כחילו חת חקיקה על כפי ל לראותך ולזכרך תמדי דבר חמר על כפיס מעל ענני כבוד כמו על כפיס כסה חור : מהרו בניך לשוב : תכרי מושב' תהי צרה מרוב יושבי' שיבאו לתוכך יהי להם המקום צד מלבנות ל להם בתים : בני סכולייך בניס שהייתה סכולה מהם : גסה לי התקרב לבד חס' בסכח חסכה : גלמודה שולח בלעז : וסורה מוסרת מכל חרס הכל חומרים עלי סורו ממנה : יי' כסי סימן להביא גליו : כס' פירקא בלעז כמו וכנס על הנבעה והוא סימן קיבוצ ונותנין בראשה בנד : בחונן חייסילא בלעז וזומה לו בעורח וגם חכי חכני נערת : היוקח מבנו מלקוח כסבורי חתם שאי חיפסר לקחת מהרשע מלקוח סבני של יעקב הצדיק : וחת

הנה אלה זר מן ה' פסוק את בהן הנה והנה וסימ' נמסר בסדר ויצא : התשכח ב' רפי' וסימ' התשכח אשה עולה : התשכח בתולה עדיה : אשכחך ב' וסימ' ואנכי לא אשכחך : אמ אשכחך ירושלם : שאי ח' וסימ' קומי שאי את הנערי וקרא אל גיחוי' שאי סביב עיניך' ותקשרים ככלם' שאי עיניך על שפיים' יען שכחת אתי'

ובכשיא ירומון : הנה אליו ומרחיק ייתון והנה אליו מצפונה וממערבא ואליו מארע דרומא ושבחו שמיא ובועי ארעא ורועו טוריא תושבחתא ארי עתיד יי לבחמא עמיה ועל ענותנוהי ירחם : ואברת ציון סליק שכנתיה יי מני ויי רחמי' דאפשר התנשו אחתא ברה מלרחמא על בר מ מעהא מתיבא כנשתא דישדאל ואמרת אם לית קרמודי אתנשא דלמא לא מתנשו לי ית דעבדית ענל דדהב אמר לה נביא אף אליו אתנשו מתיבא ואמרא ליה אם אית קרמודי אתנשא דלמא מתנשו לי ית דאמרת בסיני נעביד ונקביל מתיב ואמר לה מימרי לא ירחקנך : הא כדעל דיון את צירא קרמי שורך לקבלי תדירא יוחון בניכי חרבתיך מפגדך ומחרבך מניך יגרון זקופי ירושלם סחור סחור עינך וחזא כל בני עם ג גלותיך מתכנשו ואתן לגויך קים אנא אמר יי ארי בולחון לך בלבוש דיקר ועובדיהון בגויך בקשוט בלתיא : ארי חרבתיך וצדייך וארע מפגרותיך ארי כען תרחקו מתיב ויתרחקו מסלעמדך : מכען ימרזן חר הר בגויך בני עם גלותיך עק לי אתרא רוח לי ואיתבו ותימרין בלביך מן רבי לי ית אליו ואנא תכלא ויחדא גליא ומטלטלא ואליו מן רבי הא אנא אשתארית בלחורי אליו היכא הוון : ברגן אמר יי אלהים הא אנלי בעממיא גבורתי ועל מלכותא ארים נסי ויירטון בנד בציון ובגדתך על פרון יתנשלו : וירחון מלפניא תורבתיך ומלכותהון ישמשוניך על אפיהון על ארעא ושתחון למבעי מניך ועפר רגלך ילחכו ותדעין ארי אנא יי דלא יבהתון צדיקי' דמסברין לפורקניו היתנסיב מבגרא עדי ואם דשבו זכאין ישתויב

ומסלותי ירמון : הנה אלה מרחוק יבאו והנה אלה מצפון ומים ואלה מארץ סיניס : רנו שמים וגילי ארץ יפצחו הרים רנה כי נחס יהוה עמו ועניו ירחם : ותאמר ציון עובדי יהוה ואדני שכחני : התשכח אשה עולה מרחם בן בטניה גם אלה תשכחה ואנכי לא אשכחך : הן על כפיס חקתיך חומתיך נגדי תמיד : מהרו בניך מהרסין ומחריבין ממך יצאו : שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באר לך חייאני נאם יהוה כי כלם בערי תלבישי ותקשרים בכלה : כי חרבתיך ושמתיך וארץ הריסתך כי עתה תצרי מישב ורחקו מבלעדי :

עוד יאמרו באזניך בני שכליך צרתי לי המקום גשה לי ואשבה : ואמרת בלבבך מי ירלי את אלה ואני שכולה וגלמודה גלה וסורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איהם הם :

כה אמר אדני יהוה הנה אשא אל גוים ירי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצו ובנתיך על כתף הנשאנה : והיו מלכים אנביך ושרותיהם מיניקתיך אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו וידעת כי אני יהוה אשר לא יבשו קני : היקח כגבור מלקוח ואם שבי צדיק

נס את שאי כלמתך קומי רני בלידה : ובפסוקי דמין מן ג' מלך קדמא ותליתא לא נסיבו וסימ' ואך את דמנס לנפשתיכם אדרוש סיד וסיד סיד ולקחו מן הדם ונתנו על ועל על' כל אשר יע בבשרה יקדש ואשר אשר' אז ישוב הרוצח ואז או' הגני ענו בי נד' את ואת את' ואמר אלהם עד יי' בכס ועד עד' אלהי אברהם ואלהי נחור אלהי' עלי עשור ועלי עלי' ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואלה אלה' לו תפץ יי להמינתו לא ולא לא' כי יצמו איני שומע וכי כי' כה אמר יי צבאות אל יתהלל חכם ואל אל :

מכל הפחות : חי חכי וזו ההבטחה שלא תשוב אחור כמו בי נשבעתי בהקבץ כל ישראל חליך יהיו לך כמו העדי והקשורים לכלה : כי חרבתיך ושומותיך שחת דוהגת עליה לא תדחי עוד : כי עתה תכרי מושב' כל החרכות והשוממות יהיו מיוסבות עד שתכרי מרוב יושבים : תכרי' תדחיקי : ורחקו מבלעין' משחיתך ירחיקו בקצה הארץ שלא יבא עוד בבולקי משחית : עוד' שכליך' שחת סכולה מהם יהיו רבים בתוכך עד שיחמר כל אחד לחברו כד לי המקו גשה לי וחשבה' כלומר שש הלחה בעבורי שאוכל לשבת כל כך יהיו רבים היושבי' ויונתן תרג' רוח לי וחתיב' : ואמרת גלמודה' יחידה : גולה וסורה' מצד בניה שגלו וסרו ממנה וכן באה נובלת עליה' וסורה שם תאר כמו וסורי בארץ יכתבו : חיפה הם' מחיפה כלומר מחיזה מקום בחו' או פירוש חיפה הי' : כה חמ' בחבץ' וזעזע או כקף הבנד וכן חכני נערת' : והיו' חמתיך' מנדליך כמו פאשר יפח החומן חת היונק : וידעת' אז תדעי כי חכי ה' ובידי השל להשפיל ולהרים חס היית שכלה ימים רבים תהיי רמה על כל העמים וחכי הוא חסר לא יבשו קני כי חס קיימת חתי ימים רבים בגלות לא חבדה תקותכם ולא יהיה לכם עוד בשת מן החומות שהיו חומרים כי אין לכם תקוה : היקח מבור' אה הם דברי החומות חך יקח מבור מלקוח שלקח' ועוד כי הוא שבי צדיק כי כדק ובמשפט לקחו חך ימלט מידו מפני כנים החמד שהוא גבור והאחר שהוא צדיק כפינו כן ישראל חך יבאו מתחת רשותינו :

עוד רשע ופושע כי הם היו שבת ההריסה ו והמרבץ : שאי סביב עיניך כי מכל כחה יבאו כולם כל בניך מ

עוד רשע ופושע כי הם היו שבת ההריסה ו והמרבץ : שאי סביב עיניך כי מכל כחה יבאו כולם כל בניך מ

עוד רשע ופושע כי הם היו שבת ההריסה ו והמרבץ : שאי סביב עיניך כי מכל כחה יבאו כולם כל בניך מ

עוד רשע ופושע כי הם היו שבת ההריסה ו והמרבץ : שאי סביב עיניך כי מכל כחה יבאו כולם כל בניך מ

ואם שבי דעתי

כי כה' ענה הקדוש ברוך הוא: גם שני צדדי עקב' כי חני צדור מנס שחקמו מידכס' ומה שתחמרו צדיק חינו כי חס ערין כי בכה ובעריו לקחתם אותו לא בצדק ובמפט קד פירשו חזוני חבי זל: יריבך' שס תאר והיוד נוספת כילד יקום' כלומר המריב אותך בגלות וחלושע בניך מתוכס: והאכלתי את מוניך' חונסך' כמולח זכנו עוד נשיחי עמי ותרבומו ולא יסון: את במרס' על דרך חיס בסר זרועו ואלכו: וכעסים' יין עכבי חוניין רמוני נקרה כן לפי סיוכח על ידי סחיטה נכתיסה' מן ועסותם רסעי' וכן מעסים רמוני טפסו ההרי עסים: דמס' מדמס' ותרנס ונתן ית בסר דהו מונין לך וננ': כה חמ' ה' חי זה ספר כריתות חמכס' הנה חמ' ירמיהו שלחתי וחתן את ספר כריתותיה ח

רשי

וחת יריבך' ועס מריבך חני חריב: והאכלתי את מוניך' לחית הסדה את במרס' מוניך' לסון חל תונו חונחת דברים ה המקנתרי' חותך בנידופיהס: וכעסים' מתקין: דמס ישכרון' כן ישכרו מדמס חוהס הדגילי' לטמות דס ומי הס חלו עוף השמי' כן תירנס ונתן: מדוע בחתי' להתקרב חליכס וחץ חיס מכס כינה חלי: חלבים סמיס' כח הסמיס כרי החומות כסחני כח ליפרע מן החומה: נתן לי לסון לימודיס' ישעיה היה חומר יי שלחני ונתן לי לסון הדחוי ללמד כי לדעת לעות את העיפייס וזמחיס לסמוע את דברי הקכה' דבר לעות' מנחס חירבנ במחלוקת עת לעשות ליי לקבוע להס עתיס: יעיר לי חזן' מעורר את חזני כרת קלסו: לסמוע בלימודי' כמסכס הלימודי' החמת והנכונה: כתח לי חזן' והסמועני את מי חסלח שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס שלחתי את מיכה כו' כ כדאיתח בפסיקתח דנחמו נחמו: וחכני

ושקנ' ופתח וסיס אלביש שמים קרות' בצום ושק ואמר דדני' הכזה יהיה צום אבהרהו: יעד ח' וסיס' בגשר יעד קנו' כ' כגבור יצא' אדני' נתן לי לשון למודיס ב' בו' והוא רחום יכפר עון' אסוך וישר אתה' ובהזקתו בעשרו יעיר' וך אלחנן כן יעור דרדה כן כתיב' בתרא שום בר נש: בנקר בנקר

ימלט: כי כה' אמר יהוה גס' שבי גבור יקח ומלקוח עריץ ימלט ואת יריבך אנכי אריב ואת בניך אנכי אושיע: והאכלתי את מוניך את בשרם וכעסים דמס ישכרון וידעו כל בשר כי אני יהוה מושיעך ואלך אביר יעקב:

כה' אמר יהוה אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי או מי מנשי אשר מכתתי אתכם לו הן בעונתיכם נמכרתם ובפשיעכם שלחה אמכם: מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה' הקצור קצרה ירי מפרות ואס' אין בי כח להציל הן בערתי אחריבים אשים נהרות מדבר תבאש דנתם מאין מים ותמת בצמא:

אלביש שמים קררות ושק אשים בסותם: אדני יהוה נתן לי לשון למוהים לדעת לעות את יעקב דבר יעיר' בבקר בבקר יעיר לי חזן לשמע כלמוהים: אדני יהוה פתח לי חזן

שלחתי נביי ולא תבו אתנבאו ולא קבילו האתקפרא אתקפדת גבורתי מלמפרק ואם לית קרמי חיל לשיזבא הוה במופיתי אחריב ימא אשוו נהרון מדברא יסרון נוגיהון מבלי מלא וימותון בצחותא: אכסי שמיא כרבקבלא וכסקא אשוו כסותרון: יי אלהים יתב לי לשן דמלפין להודעא לאלפא לצדיקיא דמשלהן לפרתגמי אוריתא חוכמא כבן בצפר בצפר מקדים לשלחא נביאורוי מאים יתפתחן אורני חביא וקבלון אולפן: יי אלהים שלחני לאתנבארה

יגוסים' סצוין במסר רגת' בערך בק:

יהיה מהס עוד מלך כי בקבון גליות כאמר ובעדי דוד נשיח להס' וחמר ולא יחזו עוד לשני ממלכות' חבל ליהודה לא נתן ספר כריתות חלח כבעל ס' סמוכיא חסתו מביתו סקפף עליה חבל לא נתן לה ספר כריתות לפי שעתיד לשחורה חליו כן יהודה עתיד להחזיר המלכות לוי' ונוכל לפרס גם כן לפי שעשרת השבטים לא סבו בצנע הנלות מ מבבל ועז סמסנלו לא יחזו ממיקוס גלותס וחרך להס הנלו' מחד הכי הס כחלו נתן להס ספר כריתו וכני יהודה שכו לארצס ח' שבעי' סנה וישבו בארצס ח' חרבע מחות ועסריס סנה' וחלע' סיהודה לא גלה עדן הנכי דבר על העתיד ונחמה ס' סמנחס את ישראל סהס בזה הנלות סיסוכו כי לא נמכת כי חס כ' בעונותיהס וכסוכס א' החל יסיב סבותס' וחמר כנגד יהודה חי זה ספר כריתות' כלומר כי קרובי חסס לסוכ א' כחמר סבתס כעס אחרת כי חן ביני וכיכיס ספר כריתות וכסוכס יסוכו גם כן סחר הסבטיס כי דוד ימלך על ישראל כלי' וכן חמר יחקחל הנה חני לוקח את ען' יהודה אשר ב' ד' חכרי'

ימלט' אג וסי' תפ' לנכרה דכח' סכיא וכקיה חמא ועיק' דסזס יח' כאתח' חכיתח' וסקרתח' כמיכח'

נ

ושבטי ישראל חבדיו ונתי אתם עלי את ען יהודה ועשיתם לכן אחד' ואף על פי שנתן להס ספר כריתות כבר היה שכריתו גדול וחרך גלות' מאד והנה יסיב חותס עס סבא יהודה' והחס היה הכנסה והכלל והבניס הס הפרט והנה לא נמכרתס וחיכס כריבי לכסף כפדותכס חלח עונותיכס היו דמי המכירה והתשובה תהיה כסף הכדות: מדוע' חתס מעכביס הנחולה כי חני מיומן לקבל חתכס בתשובה חס תשובו' ולמה היה זה כי בחתי וחץ חיס עונה חלי: קראתי' שוכו חלי וחסובה חליכס: חן עונה' מכס: הקצור קצרה ירי מפרדת' וכי חשבנתס לחורך גלותכס כי לקוצר ידי הוה זה סלח כריתי חתכס עד עתה חן זה חלח כבסילכס סלח סבתס חלי' והביחא והקריחא הס דברי הנביחיס כמו סכתכנו בכמה מקומות כי חלח מקבל הסבים ככל עת קראס חליו בלב סלס הוה קרוב חליהס וכסן לקבלס: הן בערתי' חן תחשבנו כי מקוצר ידי הוה זה סלח נחלתס עד עתה והנה אחרית היס בערתי כמו שעשיתי בים סוף בענרה לכד' וכן כתיב ונער בים סוף ויחרב' והנערה הוה סהולך רוח קדיס ססס את היס לחרבה: חסיס נהרות מדבר' כסחרבה חוביס הנהרות כמו שעשיתי בירדן סהובסתי חותנו עד סעברני ישראל וממקוס המעבר עד היס יבס הנהר כמו סחמר והיורדיס על יס הערבה יס המלח תמו נכרתי והנה מתה הלנה סהיתה כנהר כסתמו המיס ובחסה' ומה סחמר על הירדן נהרות והוה אחד מפני נהרות אחר יס הנספכיס לתוכו' וכן חמר על זה חתה הובסת נהרות חיתן' כמו ספילסתי בספר תהליס: חלביס' וכן עשיתי במצרים בהפסד החויר להס סהלכסתי להס הסמיס קדרות סהיה להס חסך סלסת ימיס: ושק חסיס כסותס' כחלו שק היה כסותס סלח רחן חור' והסק הוה סחור ועס כל זה עשיתי כן חוכל לעשות להוביחכס מהגלות וחלע' סחמס בתוך עמי' רביס' וזכר המיס והחויר לפי סהס יסודות וחס ביסודות יעסה חפנז כל סכן ככברחי' מהס' יוס לפרס עוד אביס סמיס קדרות על קדרות הסמיס והירח' חו על הענניס כמו סחמר עליהס והסמיס התקדרו ענניס ורוח' חלח סכוכו הוה לפרס הכל כמה טעסה בעבור ישראל' ויתכן לפרס הפסוקיס חלה דרך מסל דמה טובות העמיס סהיה להס כסעע כמו היס והנהרות' וחמר סיחריב חותס ויוביס חותס כלומר סיפסיק טובת' בעבור הדעה טעשו לישראל' והענין כמו ספירסמו כפסוק וסמתי נהרות לחיי' וחגמיס חייביס: חדני חלהיס' חלה דברי הנביח חמרס על עכמו' חמר נתן לי לסון למודיס לשון חנסיס מורגליס בלסון כמו למוד מדבר' וכן חמר למעלה ויסס פי כחרב חדה' שתקן לשוני לדבר כחות מהדה כחלס הדגיל בדבר לדעת דברי הסס ולעות כו חת מי סהוה עוף' לל כמח לסמוע חת דבר ה' כמו לסמות היעף במדבר לל הנמח' וכן בחרך ציה ועוף בלי מיס' ופי' לעות לחמר דבר בעתו: יעיר בבקר בבקר' חולי' היו כבוחתי ומר חות הלילה והיה כחלו חל מעירו בבקר והכבוחה' חו פי' בבקר בבקר יוס חמר יוס כי לא חיתה הפסקה כבכוחתו סהיה כחל כבוחה חדס חוימיס: יעיר לי חזן' הנה תקן פי לדבר וחזני לסמוע בלימודי' כמו סחמ' ה' חלהיס נתן לי לסון למודיס חדני' חלהיס חמר סני פעמיס ה' חלקיס ועוד חמר וס' חלהיס' הן חלהיס' לפי סהיה מדבר על הכבוחס והנכוחה תבא לכחיא בחמנעות המלחכיס הנקראיס חלהיס: לא

ישעיה נ

רדק

לה יריתי ללכת בשליחותו ולא נסוגותי אחור שלא חלף חלף אמרתי הנני שלחני גוי ואלף על פי שאתבזה בעבור השליחות לא נמנעתי בעבור זה חלף ברצון הלכתי ואף זה כדברי ירמיה שחמר ואמרתי לא חזכרנו וגומר ומה שחמר גוי נתתי למכסר חפסר שהיה זה חבל לא מנחנו זה בכתוב וחסר שיהיה פי הפסוק כן חפי היו מכס ומורטס חותי חפי חקבל ברצון להבנת החל: מורטס מורטס שער לחיינו וזקנו: וחלפי חלפים יעזור לי חס הכו חותי ואמר יעזור לי שלא יתכני בידם להמיתני ואם לא הכונו פי יעזור לי בהקי דברי כבוחתי על כן לא נכלמתי בחמרי בפרהסי דברי כבוחתי כי ידעתי כי לא חבוש כי יתקיימו דברי: כחלמיש פי האבן החזק: קרוב מצדיקי סידיק דברי ויסיס למעצבה אילין משמשין בה בסוף תיבותא וסיס' ורבבה ל יפול מצדך אלף קרבה ל לא שמעה בקול דאבה ל בצאורו ילך עו ורחבה ל ונסבה למעלה למעלה שבה ל ואת תזנוניה מסארים לא ומריבם ל ויקרא שם המקום מסרה למעצבה לתשכחן הקבה ל ויבא אתר איש ישראל בעקבה לו יהווא

רשי

ואנכי לא סרבית לאחזרא לא אסתחרית גבי יהבית למחן ולפתי למרטן אפי לא טמרת מאתפנעו ורוקו ווי אלהים סעיד לי על כן לא אתפנעית על כן שויתי אפי תקיפון כטינרא וידענא ארי לא אתבתה קריבא זכותי מן ידיו עמי נקום כחרא מן בעול דיני יתקרב לותי דא יי אלהים סעיד לי מן הווא די יחיבנני דא כולחון כלבושא דבלי ובעשא אבל ליה ל אמר נביא עתיד קידשא בריך הוא למהו אמר לעממיא מן בכון טרחליא די די שמע בקל עבדיה נביא דעבר אוריתא בעקא כנבר דמהלך ב בקבלא ולירת זהור ליה מתרחין בשמא די ומסתמד על פורקנא דאלהיה ל מתיבין עממיא ואמרין קדמוהי רבוננא לא אפשר לנא למעסק באוריתא ארי כל יומנא אתגרינא דין עם דין בקרבא וכד נצחנא דין לדין אוקרנא בתיהון ושבינא טפלחון ונכסיהון ובהדא גונא שלימו יומנא ולא אפשר לנא למעסק באוריתא מתיב קודשא בריך הוא ואמר להון דא כולכון מנרן באשתא מתקפי הרב אילורו פילור באשתא דגריותון ובחרבא דתקפתון מטימרי הות דא לכוון לתקלותכון תתובון קבילו למימרי דפי קושטא דבען אולפן מן קדם יי אסתפלרו די בהציבא מטינרא א אתחצבתון וכפסולא דמנוב ריקן אתפסלתון אסתפלרו באברהם אבוכון ובשרה דעדיא חתכון אחרי חד הנה אברהם יחדי בעלמא קרבתי לפולחני וברכתי ואתגיתיה אחרי ערתי לנחמא ציון לנחמא כל חרבתי וישוי מרבתי בעדן ומישרתי כננתיא די בען וחרוה ישראל כרה בעלי רזותיא וקל דמשבחין קבילו למימרי עמי ובנשתי לפולחני אציתא אחרי אוריתא מן קדמי תפוק ודיני עשה בעקבה להעצבה ל עשינו לה כוני להעצבה דרמיה שזבנה מדוע העיר קרבה ל אל נפשי גאלה חובה ל אשר משמאל לדמשק נעזבה ל וקראו להם עם הקדש ואולי מארבה ל כסוף יסוער סעין קרבה ל חרשו אלי איים שגבה ל מסנו את הכל נתן

ואנכי לא מריתי אחור לא נסוגתי גוי נתתי למכסר ולחיי למרטיס פני לא הסתרתי מכלמות ורק: ואדני יהוה יעזר לי על כן לא נכלמתי על כן שמתי פני בחלמיש ואדע כילא אבוש: קרוב מצדיקי מי קריב אתי נעמרה יחד מי בעל משפטני נש אלי: הן אדני יהוה יעזר לי מיהוה ירשיעני הן כלם ככנר יבלו עש יאכלם:

מי בכס ירא יהוה שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין ננה לו יבטח בשם יהוה וישען באלהיו: הן כלכם קדחי אש מאורי זיקות לכו באור אשכם ובזיקות בערתם מירי היתה זאת לכם למעצבה תשכבון:

שמעו אלי רדפי צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם: הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו: כי נחם יהוה ציון נחם כל חרבתי וישם מדברה כעדן וערבתה כגן יהוה ששון ושמחה ימצא בה תורה וקול זמרה:

הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו כי תורה מאתי תצא ומשפטי

אסתפלרו באברהם אבוכון ובשרה דעדיא חתכון אחרי חד הנה אברהם יחדי בעלמא קרבתי לפולחני וברכתי ואתגיתיה אחרי ערתי לנחמא ציון לנחמא כל חרבתי וישוי מרבתי בעדן ומישרתי כננתיא די בען וחרוה ישראל כרה בעלי רזותיא וקל דמשבחין קבילו למימרי עמי ובנשתי לפולחני אציתא אחרי אוריתא מן קדמי תפוק ודיני עשה בעקבה להעצבה ל עשינו לה כוני להעצבה דרמיה שזבנה מדוע העיר קרבה ל אל נפשי גאלה חובה ל אשר משמאל לדמשק נעזבה ל וקראו להם עם הקדש ואולי מארבה ל כסוף יסוער סעין קרבה ל חרשו אלי איים שגבה ל מסנו את הכל נתן

עשה בעקבה להעצבה ל עשינו לה כוני להעצבה דרמיה שזבנה מדוע העיר קרבה ל אל נפשי גאלה חובה ל אשר משמאל לדמשק נעזבה ל וקראו להם עם הקדש ואולי מארבה ל כסוף יסוער סעין קרבה ל חרשו אלי איים שגבה ל מסנו את הכל נתן

אשכס אש בערתם ואותו האש תאכלכם כי העין יכלה אתכם: מידי היתה זאת הרעה לכם שתשכבון למעצבה והשכיכה הזאת שחמר כמו שכיבת החולי או המות כלומר שלא יהיה בכס כח לקום לפני אויביכם: אשכס האלף בסגול והשין רפה: שמענו דבר ה' כננד הטובים ירחי ה' הביטו אל צור חצבתם פי חצבתם ממונ' זה אברהם: ואל מקבת בור נקרתם נקרתם בן זהו שרה למה רחם האשה לבור ופי מקבת נקבת הבור כאלו חמר אל בור נקבה טקרתם בה ממונה והחכם רבי מסה בן עזרא פי צור שרה כי היא הנפעלה והמקבת אברהם כי הוא הכלי הפועל בבור: נקרתם מן העיני האשכס ההם הנקד: הביטו עתה פי המסל: תחוללכם תחולל עתיד במקום עבר כאלו חמר חוללה אתכם ועינינו מן חיל כולדה חמר הביטו אליהם ולכו בדרכיהם וראו הם וראו מה עשיתי להם: כי אחד קראתיו ואמרתי לו לך מארצך וממולדתך אחד היה ואחר כן ברכתיו והרביתיו ומה שמך לענין זה נחמת ציון פי אלו בעבור כי בזמן שנואשו שניהם מהיות להם כן לעת זקנתם אז פקדתי ונתתי להם בן כן ישראל אחר שירך גלותם מאד עד שיהיו נואשים מן הנחולה אז יפקדם הא ויזיחם מן הנלות ואברכהו וחרבהו עתיד במקו עבר כי וחרבהו בשוא וכן ואברכהו פתח הויו שהוא במקו שוא: כי נחם ה' ציון זכר ציון כי היא עיקר המלכות וערבתי כמו מדברה וכן במדבר בערבה והדומים להם ואמר נחם ויסע עבר במקום עתיד כמנהגו בכבוחות ברוב: הקשיבו ולאומי בויו עם הדגם והדומים לו כתבנו בספר מכלל: כי תורה מאתי תצא כמו שאמ' בתחילת הספר כי מנין תצא תורה כי המלך המשיח יורה העמים ללכת בדרכי ה' וזה יהיה אחר מלחמת גוג ומגוג ומשפטי כמו שאמר עס ושפט בן הנשים לאור

למעצבה אילין משמשין בה בסוף תיבותא וסיס' ורבבה ל יפול מצדך אלף קרבה ל לא שמעה בקול דאבה ל בצאורו ילך עו ורחבה ל ונסבה למעלה למעלה שבה ל ואת תזנוניה מסארים לא ומריבם ל ויקרא שם המקום מסרה למעצבה לתשכחן הקבה ל ויבא אתר איש ישראל בעקבה לו יהווא

ואנכי לא מריתי אחור לא נסוגתי גוי נתתי למכסר ולחיי למרטיס פני לא הסתרתי מכלמות ורק: ואדני יהוה יעזר לי על כן לא נכלמתי על כן שמתי פני בחלמיש ואדע כילא אבוש: קרוב מצדיקי מי קריב אתי נעמרה יחד מי בעל משפטני נש אלי: הן אדני יהוה יעזר לי מיהוה ירשיעני הן כלם ככנר יבלו עש יאכלם: מי בכס ירא יהוה שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין ננה לו יבטח בשם יהוה וישען באלהיו: הן כלכם קדחי אש מאורי זיקות לכו באור אשכם ובזיקות בערתם מירי היתה זאת לכם למעצבה תשכבון: שמעו אלי רדפי צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם: הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו: כי נחם יהוה ציון נחם כל חרבתי וישם מדברה כעדן וערבתה כגן יהוה ששון ושמחה ימצא בה תורה וקול זמרה: הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו כי תורה מאתי תצא ומשפטי

נא

לאור עמי' שואיר עיניהם בדרכי ה' וישפטו ביניהם ויפיהם שיהיו בשלום זה עם זה' כמו שאמר וכתתו חרבותיהם לאתים וכו' זהו שאמר חרבי' כלמי' חניחם ואסקטם מעל חמתי' חן ממלחמה' חן פירוש לאור העמים לעיני העמים חרבי' להם ומשפטי להם' כלומר שאעשה משפט בהם: קרוב דקדק' חס יסמעו אלי בני הנלות קרוב הוא דקדק לבא: וישעי' הרי הוא כאלו יבא' וכן אמר כי קרובה ישועת לבא: וזרועי עמים יספגו' זהו מלחמת גוג ומגוג' ואמר וזרועי כלסוף רבים לרוב הנקמה שיעשה בהם כאלה המכה בשתי ידיו: אלי חיים יקנו' יוסבי חיים יקנו אלי מהיום ההוא ואילך: ואל זרועי' שאבסוף אותם ביד ימיני: שאלו' חס הכסוף הזה כמשמעו אך יחמר ותסועתי לעולם תהיה ואם העול' יחבל אך תהיה ישועה נדקה חס חן העולם כבדח' ואחול פירש זה יהיה ולא יהיה זה'

ראשם יד בקריאה וסימניהן נמכר בסדר מדבר סיני: אנכי אנכי ג' דסמי וסימניהן נמסר לעיל בספרא דא סימן טו:

רשי

חרבי' חניח: יסמונו' ייסרן יוסט' יח' בלגל: שמים כעסן כמלחו' פרי כבחות החומות שבסמים' כמלחו כתבלו כמו בלוי הסכנות והמלחם בגד ה הנשחת' לא כמלחו כתבלו לסוף מלחי' חס סמבלבין המים ב במסוות מנהגי הספיה וכן מוולט טהור קודם: והארץ' שלטוני הארץ: ויוסביה' שאר העם: וישועתי' לעמי לעולם תהיה' לא שמים וארץ ממש ובה פתרונו שאלו עיניכם והביטו אל השמים ואל הארץ ואלו כמה הם חזקים וכריחים ואף על פי כן יבלו ונדקתי וישועתי יהיו לעולם הרי סדקתי בריחה וחזקה' י יותר מהם: עם וסס' מיני תולעי' הם: עורי עורי' תכלת הנביא היא: רב' מנרים סכתוב בה רבב הם סבת: מחוללת' לסוף הרג חלל: תנן' פרעה: ופדויי יי' יסיון' לסוף תכלה ומוכב על עורי עורי: מי חת' בת צדיקים כמותך ומלאה זכות ל למה תירחי מאנוס אשר סוכו ל למות: ותפכת חת' יי' עיסק' ולא נסענת עליו: המציק' מושלי הרשעים המשעבדי' ב בכס: כאשר כונן' כודמן: ואיה חמת המציק' מחר בא ואיכנו: מהר

פנהור ליה עממין אנלי ושתבחון ו קריבא זכותי נפק פורקני ובתקוף דרע גבורתי עממיא יתדנון למימרי גנון יספרון ולתקוף דרע גבורתי יכתרון: זקופו לשמיא עיניכון ואסתכלו בארעא מלרע ארי שמיא כתננא דערי כן יעדון וארעא ככסותא דבליא כן תכלי ויתבהא אף אנון הכן ימותון ופורקני לעלם יהי וזבורתי לא תתעבב: קבילו למימרי דערי קושטא עמא דאולפן אוריתי ב בלבהון לא תרחלון מחסודי בני אנשא ומאתרברבותיהון לא תתכרון! ארי כלבושא דאביל ליה עשא וכעמרא דאחיד ביה רוקבא וזכותי לעלם תהי ופורקני לדר דרין: אתגלא אתגלא לבשי תקוף גבורא מן קדם יי' אתגלא כיופי קדם דריא דמלקדמין הללא ברילד בנשתא דישראל תברית גבריא שצירתי פרעה ומשרתיה דהון תקיפין כתננא: הללא ברילד בנשתא דישראל אחרבית יבא מי תהום רבה שורתי עומקי יבא אורח למנו משיבא: ופרקיא דיי יתבנשון מביני גלותהון ועלון לציון בתושבתהא והדות עלם תהי להון דלא פסקא וענו יקר יהי מטל על רישיהון ביע וחרוץ י ישכחון ויסוף מנהון מבית ישראל דוונא ותינתתא: אנא אנא הוא מנהכבון ממן אתון דחלון מאנשא דמאת ומבר אנשא די כעסבא חשיב: ואתנשיתא פולחנא דיי דעברד דתלא שמיא ושכלל ארעא ודהלתא תדירא כל יומא מן קדם חמת מעיקא כמא דמתקנין לחבלא וקען אן היא דמת דמעיקא: מוחי

לאור עמים ארגיע: קרוב צדקי יצא ישעי ורועי עמים ישפטו אלי איים יקוו ואל זרועי יחלון: שאר לשמים עיניכם והביטו אל הארץ מתחת כי שמים בעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה וישביה כמור כן ימותון וישועתי לעולם תהיה וצדקתי לא תחרת: שמעו אלי ירועי צדק עם תורתי בלבם אל תיראו חרפת אנוש ומגדפתם אל תחתו: כי כבגד יאכלם עש וכצמר יאכלם סס וצדקתי לעולם תהיה וישועתי לדור דורים: עורי עורי לבשי עו זרועי יהוה עורי כימי קדם דורות עולמים הלוא ארת היא המחצבת רהב מחוללת תגין: הלוא את היא המחרבת ים מי תהום רבה השמה מעמקי ים דרך לעבר גאולים: ופרוי יהוה ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישגון נסו יגון ואנחה: אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותיראי באנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן: ותשכח יהוה עשה נוטה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כל היום כפני חמת המציק כאשר בונן להשחית ואיה חמת המציק חשיב: ואתנשיתא פולחנא דיי דעברד דתלא שמיא ושכלל ארעא ודהלתא תדירא כל יומא מן קדם חמת מעיקא כמא דמתקנין לחבלא וקען אן היא דמת דמעיקא: מוחי

והוא על דרך הפלגה כלומר קודם חריב העולם משחתי חבטל ישועתי ונדקתי' וכמו שאלו קיימים כן תהיה ישועתי קיימת' וכן אל ירמיהו הנבי' חס ימושו החקים האלה מלפני גס זרע ישראל ישכחו מהיות גוילפני והחכם ל' אברהם כן עזרא כתב כן מזה הפסוק למדו חנסי תושיה כי נשמת האדם עומדת ודברס חמת והשמים הוא הרקיע והארץ ה היא המיושבת וישועת האדם ונדקתו לעולם עומדת' לל כי האויר יקרה לו הפסד וסני' וכן הארץ כמו רעש הארץ ונפול ההרים ויבא מזה הפסד ה היסוב: ויוסביה' כמו כן ימותון' ואלפי' שהם מל יסודות זכר הסנים כי באויר חס חיי הנוף ויסוד הנוף הוא העפרי' וכן חמ' כי עפר חמה ואל עפר תשוב' חבל הנשמה החכמה לעולם תחיה לא תמות' והרב הגדול רבי משה בר מינון זל פי דרך משל על חבד החומות ו המרעים לישאל' חל ראו אך נחתכו השמי' ההם ושמומה הארץ ההיא וימות מי שעליה ואתם נעדרים כאלו אמר שהם חשך מלאו חת הארץ והיה נחשב בהם העמידה והקים בשמים' על דרך משל ונזומח חבדו מהר ו וכל ככלות העשן ו ועיניהם הקיימי בקיימות הארץ יחבדו העיני' ההם כחבד הבגד הבלה' נחמת' תשבר' כמו חל תירח ואל תחת: שמעו' אמר עוד כבגד בני הנלות וכפל הענין במש' אה שחדס בו קצת הענין: תורתי בלבם' חות' סתורתי בלבם לא בפי ה' לבר כי הם יראו היסועה: חרפת חנוס' שמחרפים אותם החומות על אחר הנלות' וכן אמר כל היום כלמתי נגדי ונומי: ומגדופתם' גדופה כמו חרפה' כי כבגד: זה הפסוק מסייע פי' הרמבם זל: יאכלם' הכנוי לרשעים' כלומר יאכל אותם הרע הבא עליה' כמו הבגד שיאכל אותה העש וסס הוא חמי' עש ובערבי יקרא סוס כי הם יחבדו מן הארץ ואחם תהיו בה לעולם כנדקתי וישועתי שחתן לכס: עורי עורי' שניהם מלרע: לבשי ערך' דרך משל כמו גאות לבס: עורי' זה מלעיל: כימי קדם' במצרי: עולמי' זה ימים רבים חמנים ארוכי' סעברו: עורי' רב' זה מצרים' וכן חזכיר רהב וכל' ואמר המחצבת שהכה אותם בעשר מכות: מחוללת' מגזרת חיל כיוולדה: תנן' זה פרעה' וכן אמר התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו: הלוא חת היא המחברת י' זה ים סוף' כמו שאמ' וישם חת הים למרבה' וסנה הענין ושלם במלות סונות: השמה' מלעיל כשבי פססוף כי הוא פעל עבר והוא במקו' אשר שמה' וכן הבאה מזרימה שבעים' אשר באה' כי לא תבא הא הידיעה על העוברים: וכחיי' כמו שעשית מקדם כן תעשה עוד עם גלות ישראל' ועוד כמו סעברו גאולים בים סוף ובאו לארס כן פלוני' יסובון מהנלות: ובאו ציון ברכה' ויו פדוויי במקו' כן' כי יסויו להשנות דברי' כמו סכתוב בספר מכלל' וכן וז' וספתי רכנות יהלל פי כמו שפירשנו בספר תלים' וכן ושמועה טובה תדען עכס' ובספר משלי' כמו אה הונון רבים: ושמת עולם על ראשם' דרך משל כי ילכו קוממוות ראש נסוי בשמחה: יסיון כסו' ושל מעלה מזה בכרסה חוקי ידים יסיון ונסו' וסס כתבנו הסימן שהוא ויו' לון: חכני חכני הוא מנחמכם' חמ' מנחמכם לסוף רבים ואמר מי חת ומירחילי לסוף נקבה ואמר כך חמ ותשכח ותפחד לסוף זכר כי כן מנהב המקרא כשמדבר כנגד כנסת ישראל כשמדבר בלסוף רבי' מדבר כנגד הפרטי' וכשמדבר בלסוף יחיד מדבר כנגד הכלל וכשמדבר בלסוף נקבה מדבר כנגד הנכסה: ימו' כיבן תמות הוא ואם יכר לך היום לא יכר לך מחר: חציר' פירוש כחציר' וכן גור אריה יהוד' והדומי' לו רבי': ותשכח' אחר שהו בורח העול' היה לך לחסוב כיים כח בידו להבילך מיד בן אדם ואך פחדת מן אדם ולא זכרת הא שאס תשוב לו ותבקס מלפניו הוא יבילך מידו: נוטה ויוסד' פירשתי' כמה פעמי': באשר כונן להשחית' ולמה חתה מפחד ממנו סוב לחלולא תפחד ממנו כי בן אדם חס עלתה חמתו וכונן להשחית' לא יעשה ולא יספיק לו כדבר סנחריב ואיה חמתו הלכה כענן:

ועיניהם הקיימי בקיימות הארץ יחבדו העיני' ההם כחבד הבגד הבלה' נחמת' תשבר' כמו חל תירח ואל תחת: שמעו' אמר עוד כבגד בני הנלות וכפל הענין במש' אה שחדס בו קצת הענין: תורתי בלבם' חות' סתורתי בלבם לא בפי ה' לבר כי הם יראו היסועה: חרפת חנוס' שמחרפים אותם החומות על אחר הנלות' וכן אמר כל היום כלמתי נגדי ונומי: ומגדופתם' גדופה כמו חרפה' כי כבגד: זה הפסוק מסייע פי' הרמבם זל: יאכלם' הכנוי לרשעים' כלומר יאכל אותם הרע הבא עליה' כמו הבגד שיאכל אותה העש וסס הוא חמי' עש ובערבי יקרא סוס כי הם יחבדו מן הארץ ואחם תהיו בה לעולם כנדקתי וישועתי שחתן לכס: עורי עורי' שניהם מלרע: לבשי ערך' דרך משל כמו גאות לבס: עורי' זה מלעיל: כימי קדם' במצרי: עולמי' זה ימים רבים חמנים ארוכי' סעברו: עורי' רב' זה מצרים' וכן חזכיר רהב וכל' ואמר המחצבת שהכה אותם בעשר מכות: מחוללת' מגזרת חיל כיוולדה: תנן' זה פרעה' וכן אמר התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו: הלוא חת היא המחברת י' זה ים סוף' כמו שאמ' וישם חת הים למרבה' וסנה הענין ושלם במלות סונות: השמה' מלעיל כשבי פססוף כי הוא פעל עבר והוא במקו' אשר שמה' וכן הבאה מזרימה שבעים' אשר באה' כי לא תבא הא הידיעה על העוברים: וכחיי' כמו שעשית מקדם כן תעשה עוד עם גלות ישראל' ועוד כמו סעברו גאולים בים סוף ובאו לארס כן פלוני' יסובון מהנלות: ובאו ציון ברכה' ויו פדוויי במקו' כן' כי יסויו להשנות דברי' כמו סכתוב בספר מכלל' וכן וז' וספתי רכנות יהלל פי כמו שפירשנו בספר תלים' וכן ושמועה טובה תדען עכס' ובספר משלי' כמו אה הונון רבים: ושמת עולם על ראשם' דרך משל כי ילכו קוממוות ראש נסוי בשמחה: יסיון כך חמ ותשכח ותפחד לסוף זכר כי כן מנהב המקרא כשמדבר כנגד כנסת ישראל כשמדבר בלסוף רבי' מדבר כנגד הפרטי' וכשמדבר בלסוף יחיד מדבר כנגד הכלל וכשמדבר בלסוף נקבה מדבר כנגד הנכסה: ימו' כיבן תמות הוא ואם יכר לך היום לא יכר לך מחר: חציר' פירוש כחציר' וכן גור אריה יהוד' והדומי' לו רבי': ותשכח' אחר שהו בורח העול' היה לך לחסוב כיים כח בידו להבילך מיד בן אדם ואך פחדת מן אדם ולא זכרת הא שאס תשוב לו ותבקס מלפניו הוא יבילך מידו: נוטה ויוסד' פירשתי' כמה פעמי': באשר כונן להשחית' ולמה חתה מפחד ממנו סוב לחלולא תפחד ממנו כי בן אדם חס עלתה חמתו וכונן להשחית' לא יעשה ולא יספיק לו כדבר סנחריב ואיה חמתו הלכה כענן:

התנערי מעפר דמה ישיבתם בגלות כמי שהתפלס בעפר וחומר התנערי מעפר וקום: שבי כמו את השבי ואת המלקוח ויונתן תצו ענין ישב קומי תבי על כורסי יקרא ירוסלם: התפתחי מוסרי צוחרך חסר מלם השמום ממוסרי צוחרך שהרי היא בגלות כאלו עול מוסרים בצוחר: שביה תחר בפלם עניה: כי כה חמר ה' חסם בלא כסף חלא בעונות: ולא בכסף חלא בתשובה ועוד נחרך בענין זה בפסוק וירח כי חץ חיס: כי כה חמר ה' מצרים ירד עמי ברחשונה זכר שתי גלויות גלות מצרי וגלות בבל כי מלך חסור הוא מלך בבל וחמר מצרי שירד עם ברחשונה לגור עם ואסור כמו כן באפם עשקי כל אחד מהם כי מצרים לא היה לודין להעבירו בכרך כי לגור בא עם תחילה וכן חסור לא היה לו

רשי

התנערי מעפר חיסקור בלעז כמנער את הטלית: קומי מן הארץ מנורת לחץ תשב: שבי על הכסף: התפתחי היו נתרתי: מוסרי קרנלם בלעז: שביה כמו שבייה: חסם נמכרתם על עסקי חסם הוא יצר הרע שאינו לכס לשכר: ולא בכסף תנאלו חלא בתשובה: מצרים ירד עמי וגמ' הם המצרים היו להם קצת חוב עליהם שנעשו להם חכסניא וכלכלום חבל חסור באפם ובחם עשקי: מה לי פה למה חני שוהא ומשהא בני כאן: יהיללו מתפארים לחמר ידיו דמה: מנאחך מתנחך והרי זה דוגמת ויסע את הקול מדבר חליו: ידע עמי כשאנאלם יכירו כי שמי חזון שליט שושל כממעו: לכן ביום גאולתם יבינו כי חני הוא המדבר והנני קיימת: זופיך זופים שמעמדין על החומות והמגדלים לכסר ולרחות מי בא לעיר: חסף גלה: זחו מתוכה מתוך פרס כי כל נחמות האלו האחרונות חינו חלא על גלות פרס: טמא חל הנעו קקן יהיו לכס מליגע בם: הדרי הטירו: נשאי כלי הכהנים והלוים שהייתם נשאים כלו במדבר: כי הולך לפניכם שני דברים שבסוף המקרה הזה מיישבין שני דברים שבחששו כי לא בחפזן תצאו מיה טעם כי הולך לפניכם לנחמתם הדרך ומי ששלחו מקדים לפניו לנחמו הדרך חץ יביאתו בחפזן ובמנוסה לא תלכו לפי שמאסיפכם אלהי ישראל הולך מאחריכם לשמור אתכם מכל דודך כמו ונסע דגל מחנה דן מאסף לכל ה המחנות ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתן את הנחשלי נחת הנכשלים וכן הוא חנום ביהושע והמאסף הולך אחרי החרון: הנה

בכסף טור רפץ וסימ נמסר ביהושע סימ כב: לקח ה' ג' פתחין וב' קסץ וסימ וישלחוהו יי' אלהים מן ערץ ויאמר לאמו אלף כסף ועתה מה לי פה נאם אילין ג' קדמאי קסצין אם תראה אתי לקח מעצר ומשפט לקח וא' ולקח מהם קללה ב' בתראי פתחין: נשאו בקריא וסימ נמסר בסדר מטות

אתנפצי מעפרך קומי תבי על כורסי יקרא ירוסלם התפתחי דנקי צוריוכו שביה כנשתא דציון: ארי כדנן אמר יי' מנן אודבנתון ולא בכסף תתפרקון: ארי כדנן אמר יי' אלהים למצרים נחת עמי בקדמיתא לאתותבא תקן ואתוראה בלמא אנסידי: וכען עתידנא למפרק אמר יי' ארי אודבן עמי מנן עממיא דשליטו בהון משתבחין אמר יי' ותדירא כל יומא על פולחן שמי מרגנין: בכו יתרבא בעממיא שמי בכו בעדנא ההיא תדעון ארי אנא הוא דמללית ומימרי קים: מה יאין על טורי ארעא דישראל רגלי מבסר פשפע שלם כבסר טב משמע פורקן אמר לכנשתא דציון אתגליאת מלכותא דאלהיד קל פרנסיד דמרימין קלהון פחדא משבחין ארי בעיניהון יחזון גבורן די עבר יי' בדי יתיב שבנתיה לציון: בועו ושבחו פחדא הרבת ירוסלם ארי עתיד יי' לנחמא עמיה פריק ירוסלם: בלא יי' ית דרע קודשיה לעיני כל עממיא ויחזון כל דבספי ארעא ית פורקנא דאלהנא: אתפרשו אתפרשו פוקו סתפון במכאב לא תקרבון פוקו מנוה אתבחרו נטלימני בית מקדשא דיי: ארי לא בבחילו תפקון מביני עממיא ובערוקי לא תחובלון לארעכון ארי מדבר קדמיכון יי' ועתיד לכנשא גלותכון אלהא דישראל: הא

התנערי מעפר קומי שבי ירוסלם התפתחו מוסרי צוחרך שביה ברת ציון: כי כה אמר יהוה חנם נמכרתם ולא בכסף תנאלו: כי כה אמר אדני יהוה מצרים ירד עמי בראשונה לגור עם ואסור באפם עשקי: ועתה מה לי פה נאם יהוה כי לקח עמי חנם משלו יהיללו נאם יהוה ותמיד כל היום שמי כנאץ: לכן ידע עמי שמי לכן ביום ההוא כי אני הוא המדבר הנני: מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלהיד: קול צפיד נשאו קול יחדו ירגנו כי עין בעין יראו בשוב יהוה ציון: פצחו רגנו יהוה חרבות ירוסלם כי נתחם יהוה עמו גאל ירוסלם: חשף יהוה את רוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: סורו סורו צאו משם טמא אל תגעו צאו מתוכה הברו נשאי כלי יהוה: כי לא בחפזן תצאו ובמנוסה לא תלכו כי יהוה לפניכם יהוה ומאספכם אלהי ישראל:

ובשמואל חלק ב' סימ יח: עין בעין ג' וסימ אשר עין בעין נראה אתה ולא תחם עיניך קול צופד נשאו קול: ישועת ה' פתחין וסימ נמסר בסדר בשלח: בחפזן ג' ומל בקריא וסימ ואכלתם אתו בחפזון כי בחפזן יצאת מארץ מצרים כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה:

דין בהם ולא היו בני מלחמתנו למה בא סכחריב והגלה עשרת הסבטים וכבוכד נצר הגלה יהודה וכניין והוא באפם בלא ממשט ואל פי שהיתה גזרה מהאל הם המצריים העבירו וענו אותם יותר מדלי וכן חסור כמו שחמר חני קצבתי מעט והם עזרו לי לרעה: ועתה בזה הגלות שהוא גלות שלישי: מה לי פה מה לי כל כך בזה הגלות שהארכתי אותם זמן רב בגלות כן יחמר החל בהגיע זמן הגאולה: כי לקח עמי חנם חיסם מתעבבים בגלות בטביל כסף שהם חייבים לשוכיהם לא בעונותם בגל וכבד לקחו עינם: משלו יהיללו הגוים המושלי בהם יהיללו אותם בעבודתם הקסה ונבחה בעקתם חליו ועוד כי כל היום שמי מנחף בגלות שהגוים ינאכזוהם שהם הורגים וסוללים אותם על ימוד שמי: לוקח פתוח כי הוא פעל עבר שלא נזכר פעלו מן הדגוש: יהיללו שרשו ילל מעיני יללה והוא מבני השעיל והוא כעל ינא: מנחף מורכב מושעל והתפעל וכבר בארנו דקדוקו היטב בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו בבין פועל: לכן ידע עמי שמי

שחר העמי ידעונו חז לא זכר עמי כי הם ידעונו באמת ועוד כי הנבואה לא דברה לטוב וההבטחה שהבטחתם על ידי הנביאים חז ידעו שהיא חמת וידעו כי חני הוא המדבר לא שדברו הנביאים מעצמן חלא הם נבחו בשמי ובראותם שיתקיימו ההבטחות ההם ידעו כי חני הוא שדברתי אותם והנני כמו שהייתי לא שניתי ולא חסנה חלא שהם לא ידעונו כמו שידעונו חז בעת הגאולה: מה נאוו שרשו אנה והאלף נחה והלך לכפעל וכן נאוו לחיך והוא ענין יפי: וחמר ענין יפי על הרגלי על דרך משל כמו מה יפו פעמך כלומר מה יהיו נאים ויפי רגלי המבשר שיעלה על ההרי להשמיע קול לבשר שלום וטוב וישועה ולאמר לציון מלך אלהיד כי עד הזמן ההוא לא ידעה שהיא מלך חבל חז יחמרו הכל שהוא מלך כמו שחמר והיתה לה המלוכה והענין דרך משל כי ידוע הדבר בעולם כלו כאו חשוי על ההרי משמיעי קול הישועה וכן דרך העולם לבשר על הטובה הזרית משובח לבשר עליה: קול צופיד נביאך כי הנביא יקרא צופה כמו צופה נתתך על הגוים לפי שהוא צופה העתידות ואחר כן פירש מה יהיה קול צופיד וחמר נשאו קול כלומר שיוביחו קול בשמחה: וירננו יחדו כי ירחו עין בעין בשב השם ביון כלומר ירחו במראה הנבואה כי שב הכבוד לציון והוא רוח הנבואה שפסקה משמתו חני זכריה ומלאכי ובעת הישועה תשוב רוח הנבואה לקדמותה ועוד יותר משהייתה וכן חמר עין בעין נראה אתה השם כי כולם היתה בהם רוח הנבואה במעמד הר סיני מלבד הכבוד שראו בחוש העין ויונתן תרגם צופיד פרנסך: פנחו עיניו הרמת קול וכן פנחי רנה: חסף דרך משל כלומר כי ישועת ישראל תהיה בגלוי וכן וזרועך חסופה בגלוי: סורו סורו הכפל לחזק: משם ממקום הגלות: מתוכה מתוך כל עיר ועיר שאתם בה: הדרי הנקו מכל טומאה ומכל עון: נשאי כלי ה' כלי זין שלכם יהיו כלי ה' ולא חרב ולא קנית חלא חסדי האל ורחמי ה' יהיו כליכם בצאתכם מהגלות וטעמו לפנינו: כי לא בחפזן יצאו חל תפחדו מאד ולא תהיו צריכי לכלי זין ויונתן תרגם נטלי מאחי דבית מקדשא ולא ידעתי דעתו כי חץ בזה הגלות כלי בית המקדש כמו שהיו בגלות בבל שנשאו אותם בצאת מהגלות: כי הולך לפניכם לסייך תצאו בנחת כי לא תיראו מאדם חבו מצרים יצאו בחפזון לפי שהמצריים היו ממזרים חנתם לנחת מפני מכותם חבל משיחו מן העיר הלכו בנחת ביד רמה:

הנה Rr i ח ס

רדק

ישעיה נד

רשי

תצח

הפגיע העון הוא המונע בהם והאל הוא המפגיע שסולח להם הרע פירוש עון עונם העון כמו כי לא שלם עון האמרי עד הנה : נגש והוא כענה נגש בממון כמו נגש את הכסף לא יגוש את רעהו : כענה בנף שמעניס גופו במכות ועם בלזה לא יפתח פיו לא היה לו רשות לעוק ולהתלונן על מה שהיינו עושים לו אלא

הפגיע בו נעטר על ידו ונתרצה על עון כולנו שלא החרב עולמו הפגיע חספרי'חיר בלעז לשון תחנה : נגש והוא כענה נגש הנה בניגשים ודוחקים והוא כענה בחוכמת דברים שורפרל'ץ בלעז : ולא יפתח פיו : סובל היה וסותק כמו הנה אשר לטבח יוכל וכרחל אשר לפני גוזיה כאלמה ולא יפתח פיו מוסב על מה לטבח יוכל : מעובר וממספט לוקח הכביח מבסר ואומר כי זאת יאמרו האומות באחרית הימים כסיראחן כסנלקח מן העובר שהיה עזר בידם וממספט היסורין ססבל עד עתה : זאת דורו שנים שעברו עליו : מי יסוחח את התלאות אשר מנאנהו : כי נגזר היה מתחלה ונולה מארץ חיים היא חרץ ישרא אשר מפסע עמי בא הנגע הזה לכדיקים שבהם : ויתן את רשעי קברו מסר את עצמו להקבר ככל אשר יגזרו עליו רשעי האומות שהיו קונסו עליהם הרניה וקבורת חמורים במעי הכלבים : את רשעים לדעת הרשעים נתרצה ליקבר ולא יכפור בחלחי חיים : ואת עשיר במוותיו וולדת המוסל מסר עצמו בכל מיני מות שגזר עליו על לא רצה לקבל עליו כפייה לעשו רעה ולחמום חמם ככל הגוי אשר נר בניהם : ולא מרמה בפיו לקבל עליו עז בחלוח : ויי חפץ דכחו החלי הקבה חפץ לדכחו ולהחזירו למוטב לכיך החלה אותו :

הפגיע בו את עון כלנו : נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשירה לטבח יוכל וכרחל לפני גוזיה נאלמה ולא יפתח פיו : מעצר ומספפט לקח ואת דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו : ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במתיו על לא חמם עשה ולא מרמה בפיו : ויהיה חפץ דכאו החלי אסתשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ יהיה בידו יצלח : מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונתם הוא יסבל : לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פשעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע :

נגש וסיס צר לו כי נגש העם ואיש ישראל נגש נגש נהוא נענה וסא מונה תחת ירהבו ונגש חורש בקוצר בקצת ספרי ססרה ססרו וען כי נגש העם הזה דסיפרא במקום צר לוכי נגש העם הזה דבשמואל והוא שבוש נפל בספרי כי הדין דסיפרא הוא בשן והוא נמנה עם ד נגש בשין שיש בקריא וזה נמנה למשבק חובי כולנא בדיליה : בעי והוא מתתב ועד לא פתח פומיה מתקבל תקיפי עממיא באמרא לנכסתא ימסר וכרחל לא דקדם גוזיה שתקא ולית לקבליה דפתח פומיה ממלל מלא : מסורין ומפורענו יקריב גלותנא ופרישן דיתעברן לנא ביובורי מן יוכל לאשתעאה ארי יעדי שולטן עממיא בארעא דישראל חובין דחבו עמי עד לתהון ימטו : ומסר ית רשיעא לנהנם וית עתירי נכסיא דאנסו במותא דאבדנא בדיל דלא יתקומו עבדי הטאה ולא ימלון נבלין בפומיהו : ומן קדם יי הות רעוא למצרף ולרכאה ית שארא דעמיה בדיל לנקאה מחובין נפשיהו יחזון במלכות משיחיהו יסגון בגין ובגן יורכו יומין ועבדי אורייתא דיי ברעותיה יצלחון : משעבוד עממיא ישווב נפשיהו יחזון בפורענות סנאיהו יסבעון מבזת מלכיהו בוחבמיה יוכי זכאין בדיל לשעבדא סגיאין ל

הפגיע בו את עון כלנו : נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשירה לטבח יוכל וכרחל לפני גוזיה נאלמה ולא יפתח פיו : מעצר ומספפט לקח ואת דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו : ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במתיו על לא חמם עשה ולא מרמה בפיו : ויהיה חפץ דכאו החלי אסתשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ יהיה בידו יצלח : מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונתם הוא יסבל : לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פשעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע :

עם הד' בסין ראית בקריא ועוד כי בספר המדויק נמסר על נגש דסיפרא לית דכוו בספרא ואעז דאיכא פלוגתא בקריא לדעת בעלי המסרא הוא בשין : לרבי ד בקריא וסימ מעמל נפשו יראה והגביר ברית לרבי שק ואפר יצע לרבי ומשכילי עם יבינו לרבי ובברבי ועשה למבארי מעזי לכן אחלק לו ברבים :

הפגיע בו את עון כלנו : נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשירה לטבח יוכל וכרחל לפני גוזיה נאלמה ולא יפתח פיו : מעצר ומספפט לקח ואת דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו : ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במתיו על לא חמם עשה ולא מרמה בפיו : ויהיה חפץ דכאו החלי אסתשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ יהיה בידו יצלח : מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונתם הוא יסבל : לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פשעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע :

עם הד' בסין ראית בקריא ועוד כי בספר המדויק נמסר על נגש דסיפרא לית דכוו בספרא ואעז דאיכא פלוגתא בקריא לדעת בעלי המסרא הוא בשין : לרבי ד בקריא וסימ מעמל נפשו יראה והגביר ברית לרבי שק ואפר יצע לרבי ומשכילי עם יבינו לרבי ובברבי ועשה למבארי מעזי לכן אחלק לו ברבים :

הפגיע בו את עון כלנו : נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשירה לטבח יוכל וכרחל לפני גוזיה נאלמה ולא יפתח פיו : מעצר ומספפט לקח ואת דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו : ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במתיו על לא חמם עשה ולא מרמה בפיו : ויהיה חפץ דכאו החלי אסתשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ יהיה בידו יצלח : מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונתם הוא יסבל : לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פשעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע :

לקח עשהו קפץ

נד

בני שוממה / חף על פי שהיתה ירושלים ימים רבים שוממה רבים היו בנייה / והם רשעי העולם שהם כבעול / כלומר כאשה שזוכת עם בעלה ובניה והכחה האלמנה והשכולה שהיא שוממה והיא ירושלים שהיא כאלמנה ולא חלמנה ממש כי בעלה חיוקיי / וית ארי סניחין ונו / זכר פרס הלפי דעתי שהיא מלכות הרביעית כי מלכו / שמעל חף על פי שהיא תקיפה מלכות פרס נזכרת עליה / הרחיבי / מרוב בים סיבולת / מאס האלקי / הוא ירושלים / ויריעו / מסכנותיך / שאר ערי ישראל : יגו / המטרים היריעות וימטכו אותם למרחוק להרחיב האלה והמטכנו / כמו שאמר וצריהו הנביא משח דבר ה' בארץ חדרך / ודמסק מנחתו / ואזו וגם חמת תגבל בה צוד וידין / ואמר ורחמה

רשי

מבני בעולה / בת פרס : יטו / למרחוק / מיתריך / הם חבלים דקים התלויים בסולי האלים וקטורים ביתדות סקורין קבילם בלעז ותוקעין בחלק / ספרו / תנבני / עלומיך / נעורך / כי תמאס / כשתמאס פעמים סכועם עליה מעט : בטקף קקף / מנחם פתד חרי חף ודונם אמר כמעט קקף כמו ברנע קטן עזבתך וכן תירנש יונתן / וכחמד עולם / סיתקיים עד עולם : כי מי כח זאת לי / סבועה בידי והילך מפרש דברו פאשר נסבעתי מעבור מי כח ונו : כי ההרים ימוטו / חף חס תכלה זכות חבות וחמנות חסדי מ / מאתך לח ימוס : סוערה / סלכה סוער ברובי צרות : מרבין בכך / רוקף רכפתך בחבני כופך : כדכ / מן חבן טובה : סעסיתייך / יונתן תירנש חקך ומנחם חכרו עם ישמשגיה ויס כותריך לסון שמש חלונות ס / סחמה זוכחת בהן ועוסף כנגדו מחיצה במיני זכוכית כבעי לנוי / ומדרש תילים פותר סמסותך / נשמש ומגן סני החומה : לחבני

יהו בני ירושלים צדיקתא מבני כ
ברכא יתיבתא אמר יי : אפתא
אתר בית משרד ומקרוי ארעד
יתבי לא תמנעין אסנא עם ס
משרתיך ושלטונך תקיפיו ארי
לדרומא ולצפונא תתקפין ובנד
עמפין ורתון וקרוין דצדן ויתבון
לא תרחלין ארי לא תבהתי
ולא תתנעין ארי לא תתלמין
ארי בהתת עלמותיך תתנשין ו
והסודי ארמלותיך לא תרפרין
עור : ארי טרוד דעבדיך וצבאות
טמיה ופרקוד קדישא דישראל
אלה כל ארעא יתקרי : ארי
כאתא שביקא ועיקת רוח ערעד
שכנתא דיי וכאתת עלמין ד
דאתר רקת אמר אלהיך : בשעא
ועירא סלקית אפי שכנתי זמן ועירא
מניך ובטכות עלם דליא פסקו
ארחס עלך אמר פרקוד יי :
כיומי ניה דא קדמי דקומית
במימרי דליא ועדון מי טופנא
דהו כיומי נוח עוד על ארעא בן
קומית במימרי דליא יחול רונן
עלך ולא אוזף ביד : ארי טוריא
יעדון ורפתא יתפרקון וטובי
מניך ירושלים לא יעדי וקים
שלמי לא יתרהק אמר דעתיד
לרמא עלך יי : השיפתא מקבלא
עולבן קרתא דאמרין עליה עממא
לא תתנחם הא אנא כביש בצדיקא
אבני רצפתך ואשכללניך באבנין
טבין : ואשוי במרגליו אעד

בני שממה מבני בעולה אמר יהוה
הרחיבי מקום אהלך ויריעות
משכנותיך יטו אל תחשכי הארכי
מיתריך ויתירתיך חוקי : כי ימין
וישמאל תפרצי וזרעד גוים יירש
וערים נשמות יושיבו : אל תיראי
כי לא תבושי ואל תכלמי כי לא
תחפרי כי בשרת עלומיך תשכחי
וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד :
כי בעליך עשיך יהוה צבאות שמו
ונאלך קדוש ישראל אלהי כל
הארץ יקרא : כי כאשה עזובה
ועזובה רוח קראך יהוה ואשרת
נעורים כי תמאס אמר אלהיך :
ברנע קטן עזבתך וברחמים
גדולים אקבצך : בשעף קצף
הסתרתני פני רנע מכך ובחסד עולם
רחמתך אמר נאלך יהוה :
כי מי נח זאת לי אשר
נשבעתי מעבר מי נח עוד ער
הארץ בן נשבעתי מקצף עליך
וכגערך : כי ההרים יבוטו
והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא
ימוט וברית שלומי לא תמוט אמר
מרחמך יהוה :
עניה סערה לא נחמה הנה אנכי
מרבין בפרך אבניך ויסרתך ב
בספירים : ושמת ברבד שמשתיך

סרנים נשתהו / ואשת חצרו אביה : כפוך בקריאה וסיס ותשב את ראשה דאעבל / כי תקרעי בפרך לשוא תתיפי / הנה אנכי מרבין בפרך אבנך :

ישבה תחמיה ונו / ואמר ירמיהו הנביא הנה ימים באים כחם ה' ונבנתה העיר לה ממגדל חנאל עד סער הכנה ויבא עד קנה המדה ונו : כי ימין ושמאל תפרכי / על דרך ופרצת ימה / וקדמה וזכר דרוס ונפן / וזרעד גוים ירש / כולל ימרח ומערב : וערים נשמות / בן מחרץ ישראל בן ממשאר חרכות ישראל יושיבו אותם : א תרחי / אל תפחדי שהיה באתך מגלית זה כ כנחתך משאר גליות שמצאך בחרנך צרות רבות ורעות בבית ד ראשון ובבית שני : כי לא תבושי / לעולם אחר שתצחי מזה ה הנלות לא תהיה לך צרה לעולם כי בעלות האדם לגדולה / ומנחמה סכלות אחר כך יבוס ויכלס : כי בשת עלומיך / הצרות שהילך בארנך ובהי' הימים ההם קדמוים קראם עלומי / וחרפת חלמנותיך / הצרות שהיו לך בגלית שהיית כאלמנה ומרוב טובה תשכחו כל הצרות ה הראשונות כמו שאמר בסוף הספר כי כשכחו הצרות הראשונות / ולא תכלמי / במקום א תרחי וזכר כלומר אל תכלמי מחד שתפחדי אחר היותך בארנך לא יהיה זה כי לא תחפדי והוא כמו לא תבושי וה' סעל עומד מן הכבד / וכן תפחיר לכנן : כי בעליך / מי שהיה צבאות מעלה ומטה / אלהי כל הארץ יקרא / חזו יקרא כמו שאמר ולעבדו סכס אחד כי כל העמים יודעו חזו / ובעליך ועושיך לסון רבים דרך כבוד כמו מלת אלהים / וכן ישמח ישראל בנימוס : כי כאשה / חן את כמו האשה שמת בעלה כי בעלך חיוקיים לעולם אלה הרי את כאשה סקבף עמה בעלה ועובה ימים רבים : ועזבת רוח / כן קרא שמך ה' אשה עזובה ולא אשה חלמנה / ואם תאמר שיעבדך לעולם כי מאס בך והלא את חשת נעורים ולא ימאס אותה בעלה לעולם : ברנע / חף על פי שארנו ימי הנלות כולם יהיו נחשבים ברנע קטן כנגד הרחמים שהיו גדולים כשאקבצך / ובית ברנע לל בימים שזוכותך אותם הימים הם דנע כנגד ימי הטובה : בטקף קקף / זה השסוק כענין השסוק הראשון / אלא שכל הענין במלות סונות לחזק הענין / ומלת בטקף פירש מנחם לפי הענין כמו בחרי קקף / ואדוני חבי זל פירש כמעט קקף / וכן תירנש יונתן בשניה ועירא סלקית חבי שכינת זמן זעירא מינך / כי מי נח / יש מחלוקת בספרים במלה הזאת ברוב הספרי / הם סתי מלות ופי' מנחם מי המבול ושמכ לנח שבחו בימיו ונכל מהם / ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כימי נדת דותה / וכן תירנש יונתן / כימי נח מכל מקום הענין אחד / אמר כמו דבר מי המבול שהיו נח ששבעתי שלא יעברו עוד על הארץ והיא גרה שלא תבטל כן נשבעתי אחרי זאת מהנלות מקבוצ עליך ומגערך / וכי זאת הנלות והשכיה היא לך כמו מי נח כמו שהם לא יהיו עוד כן לא יהיה לך גלות עוד / וסבועת מי נח היא שאמר שני פעמים ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר / כך פירשו רבותינו ולמדנו מזה כי לאו גלו סבועה ומלחו לאו סבועה הן קמי סבועה / ויש לפרש כי הברית היא הסבועה כמו שאמר והקומתי את בריתי אתכם והברית הוא קיום הדבר וכן סבועה היא קיום הדבר : ומגערך / העין נקרא בחטף קמץ : כי ההרי' ימוטו / ההרים והגבעות הם הדברים הקיימים אשר בארץ ואף על פי כן פעמים ימוטו וממוטנה ברעש הארץ אבל חסדי ובריתי אתך הוא יתקיי' שלא ימוט לעולם / ויש לפרש שהרי' והנבעו' משל על מלכי החומי' : עניה סערה / סוערת בסערת הגלו' : לא נחמה / פי' עד עתה לא נחמה : וית חשיכת מקבלת עולבן קרתונ' : מרבין / מוסיב / או מסכיב כלו' שהיו חבני היסוד חבני פוך שהם כעין חול והם מרגלית ועליהם חרבין חבני הקיר / וכן ויסדתך בספיר' / זה אומר לירושלים : וית הא אלה כבים ונו' : ספיר / פירש הנאחך רב סעדיה שהוא חבן לבנה / והחכר' חברה כתב שהיא חלומה / ויונתן תרנ' בחבני טבן כמו סתרג' חקלום לבנת הספיר כעובד חבן טבא : וסמתי כדכד / תרנ' / ירושלמי נכך ספיר כדכדיא וספרינא ונכך היא מרגלית סחורה : שמשותיך / החלונ' שתכנס בהם השמש אפשר כי פנות החלונות יהיו חבן כדכד או אפשר חויר החלונות יבנה כדכד כמו שעמץ אותנו בזכוכית כבועה במיני צבעונים וכסיכה ניצת השמש עליהם יהיה המראה יפה מבפנים : לחבני

רדק

ישעיה נה

תצט

לאבני הקדח' הלמד מורה על העצם כלל לכל כלו תעשה נחשת' חרנו לאבני' והשלישי לאבני' הקדח' חבן מזהירה כאש וכן בתוך חבני חם התהלכתי לפיך נקדחת הקדח מן קדחי חם' וכן תרגם יונתן לאבני גמר כתרנוס נחלת גומרה' לאבני חפץ' חבני' שיש חפץ בהם' ומה שחל כל גבולך כלומ' לא ירושלת לבדה לא חף ערי גבולה' ויתכן לפרש למד לאבני הקדח לאבני חפץ משמעות כלומר האבנים שהיו בהם מתחילה חסות לאבני טובו' ומרגליו' וכן למד נשמתו' ליער והדומי' להם' והדברים האלה אפשר שיהיו כן כמשמעות או אפשר שהם מסל לרוב הגדולה שתהיה לישראל ושפע הטובה עד שחם ירצו יעשו בניכם באבנים טובות ומרגליות' וכל בניך למודי ה' למודי תחר כמו שפירשנו לשמוע ב בלמודים' וזה כענין שאמר ירמיהו הנביא ולא ילמדו עוד איש אל רעהו ואיש את אחיו לחמ' דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקוטנס ועד גדולת: ורב שלום בניך' לל ירבה כי רב כעל עבר מבעלי הככל מוסב ומורה לעתיד מוכי' הו': בצדקה' בצדקה' שתעשי תהיי ככונה בגדולה לעולם ותהיי רחוקה מעשך בני ח' חלם: כי לא תירחי' חבילו פחד ויראה לא יהיה לך מהם ותהיה רחוקה מנחמתה שלא תקרב אליך' והענין ככול במלות טובות:

רשי

לאבני הקדח' יונתן תירגם לאבני גמר גומרי' תרגום נחלת פתח הקדח לשון קדחי חם והם מין אבנים טובות בערות כלפדיס והוא קרבוני' לשון נחלת ויש פותרין לשון מקדח אבנים גדולות שכל חלל הפתח קדוח בתוכו והמונות והמפתח והסף כולן מתוך האבן הם: לאבני חפץ' לאבני גרוד: דחקו מעושך' כמו התעערי מעפר תרחקי מן העשקים חותך: הן גור יגור חפס מאותי' הן ירח יירח ויגור מגזרת רעות חותו' שאח חני עמו הוא יון הרסע וחביריו: מי גר חתך' מי אשר נחסף עליך למלחמה או מי גר מי שנתגרה בך' ורבותינו פירשוהו בגדים לומר שאין מקבלין גדים לימות המשח ואלו בפסוקו של מקדח יתכן מי סנעשו גרים חתך ב בעניותך' עליך יכול בעסירותך כמו על פני כל אחיו כפל: הנה חבני' אשר בראתי חרש המתקן כלי ואני אשר בראתי משחית המחבלו כלומר חני הוא שגיריתי בך את החיוב ואני הוא שהתקנתי לו פורענות: ומוציא כלי למעשהו' לצורך גומרו כל צורכו: כל כלי יוצר עליך' כל כלי זיון אשר ילטשוהו ויחדוהו בשבילך להלחם בך: יוצר' לשון חרבות צורים חף תשיב צור חרבו: הו כל צמח' הו זה לשון קריאה וזימן וקבעו הוא ויש הרבה במקרא הו הו וכו' מארץ צפון: לכו למים' לתורה: שברו' לשון לסבור בר קנו' יין וחלב' לקח טוב מין וחלב: למה תשקלו כסף'

למודי בא' סל וא' חס' וס' וכל בניך למודי' ו' היהפך כושי קדם סל: לחבל ג' וס' נמסר בריש האי ספר' ס' ס' ג': למשפט טו דנשי' וס' נמסר בשמואל ב' ס' ס' טו: למים ה' דנשי' וס' נמסר בסדר בשלח ובמלכי' ב' ס' ס' ב': בלוא ו' ס' בקריא' וס' הו' כל צמא לכו למים ב' בפסו' למה תשקלו ושעריך לאבני הקדח וכל גבולך לאבני חפץ: וכל בניך למודי' באוריתא ד' וס' יהי שלם בניך: בזכותא תתקנין אתרחקי מעושקא ארי לא תדחלין ומתבירא ארי לא יעול עליך: הא אתבנשא יתבנשו' לך גלות עמיד לסופא פלכי עממי' דמתכנשו' לאעקא לך ירושלם בניך יתמון: הא אנא ברית נפחא נפח נור בשחורין ו ומפיק מנא לצורכיה ואנא ברית מהבלא להבלא: כל זין דיתקן עלך ירושלם לא יצלה וכל לישן דיקום עמד לדינא תהיבניה דא אחסנת עבדי' ד' וזכותיהו מן קדמי אפר י' ו' כל דצבי למילף ייתי וילף ודלית ליה כסף אתו שמעו ואליפו' אתו שמעו ואליפו בלא ברמין ובלא בכמון אולפן דטב מהמר ומחלב: למא רתקלון כספכון בלא למיכל ולאותכון בלא למסבע קבילו קבלא למימרי ואכלו דטב ו ותתפנק בדרהו נפשכון: ארכינו אודניכון וקבילו למימרי שמעו ותתקום נפשכון ואגור לכוז קיים עלם טבות דוד דמהיבנו: הא רב לעממי' מניתי' מלך ו ושליט על כל מלכותא: הא

נה

כסף בלוא לחם ב' בפסו' ועמי המיר כבודו בלוא יועלי' אם ישך דנחש בלוא לחש: למה תגדמו לכם לשקול כסף לחיובכם בלא לחם: חסדי דוד' שחגמול לדוד חסדיו: עד לחומים' שר וגדול עליהם ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם: הן שיהיה בזאת ושלל לישראל וזהו פירוש חפס מאותי' לא יעלו מאתי להרע לך כמו שתהיה מחשבתם כן: מי גר חתך עליך יכול' מי שיחוסף חתך להלחם עליך יכול כמו שאמר על הרי ישראל יכול: הן' כן כתוב וקרי הנה והענין אחד' חמר חף על פי שכלי המלחמה הם מעשה האדם ויבא ג' ומג' והגוים אשר עמו בכלי מלחמה לרוב מי שיעשה כלי המלחמה חני עשיתי חותנו וכיון שאני עשיתי העושה ובידי לחבל העושה כל שכן המעשה וחם הם בחים בכלי מלחמת חני בראתי משחית לחבל הם וכליהם כמו שאמר והכתי קשתך מיד שחלך וחיכך מיד ימיך חפיל: באש פחם' כי בפחם יפעלו חרפי ברזל' ויונתן תרגם הכך ב'ית השמוס שתרגם כפח נור בשחורין: ומוציא כלי למעשהו' למה שהוא רוצה לעשות חן או חרב או חנית או רומח: כל כלי יוצר' ענינו יפעל כמו שפירשנו ובמקבות יצרת ושרשו יצר ויצר מבנין שלא נזכר שם פעלו מהנוסף ואם לא נמצא: לא יבלח' לא יבלח לבעליו ולא יזיק לך: וכל לשון' חם יהיה לך משפט עם בני אחד תרשיע חותו במשפט ויבא הוא חייב ותהיה טענתו בטלה ואת תבחי מהמשפט וכתי כלומ' לא חיקן לך לא במעשה ולא בדברים ואת הברכה היא נחלת עבדי ה' כל' בגולה היא לחם לעולם וישראל יהי עבדי מיום הגולה עד עולם: הו כל צמח' הו לשון קריאה וכן הו ב'ין המלטי' ואחר מלחמת ג' ומג' יכירו החומות כי האל הוא מולך על כל ואין זולתו ואין יבאו אל ירושלת ללמוד מספטי האל ותורותיו כמו שאמר בתחילת הספר לכו ונעלה א' הר ה' ונורנו מדרכיו ויהיה הענין כאו קראם לבא וללמד והמים משל לתורה ולחכמה כמו שאמר לעולם בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא חכמה וכמו שהצמח מתחלה למים כך הנפש החכמה מתחלה לתורה ולחכמה כמו שנאמר בכבוהת עמוס לא רעב ללחם ולא צמא למים כי חם לשמוע את דבר ה': ואשר חין לו כסף' לא יחוש כי אינו צריך כי בחנם יתנו לו יין וחלב' כמשלה תורה ליון מה יין משמח הלב כמו שנאמ' ויין ישמח לבב אדם חף דברי תורה כן שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב' וחלב כמו שהחלב קיים הזך ונדולו כן דברי תורה קיים הנשמה ונדולה שהיא הולכת ונדלה בלמודה במדרגתה כמו שהיא' ואמר חכילה על היין והחלב כי הם מחלב ומסקה לגוף: למה תשקלו כסף' פירש החכם רבי אברהם שיענו עמכם בחכמות ככריות שלא יועילו' ויפה פירש' וזהו בלא לשבעה וגם הם לא יקראו לחם כי לא יעילו לגוף ולכפס: ואכלו טוב' זה התורה שב' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: ותתענג בדשן כספכם' לעולם הבא וכן ותחי כפסכם' כי כמו שהדבר שהוא שמן ודשן הוא תענוג הגוף כן התורה והחכמה הוא תענוג הנשמה וחייה: הטו לחיובכם' חסדי דוד הכאמנים' הוא המשיח כי יקרא שמו דוד וכן כאמר עליו ודוד עבדי נשיא להם לעולם: הכאמנים' הקיימים כמו במקום נאמן כלומר כמו שחשדי עם דוד קיימים כן תהיה בריתי עמכם קיימת ועוד זכר דוד בעבור שהוא יהיה המורה לעמים כמו שאמר בתחילת הספר ושפט בן הגוים והוכיח לעמים דבים: הן עד' מזהיר ומעיד בכס כמו העדותי בכס היום העד בנו האיש לאמר והעד בעליו ואף על פי שאלה והדמים להם ענין התראה לשון עזות הם גם כן כי המתרה מתרה בפני עדים כדי שלא יכחיס בו המתרה' וכן אמר העדותי בכס היום את השמים ואת הארץ כאלו אמר בפניהם חני מתרה בכס שיהיו עדים בני וביניכם' ועל המשיח אמר שיהיה מזהיר העם ומוכיחם' ויונתן תרגם הא רב: לאומים יב'ועם הדגש: בניד ומצוה' בכלי' שלא כמנהג: חמר כי יהיה נגיד עליהם ומצוה אותם כמו שהארץ מצוה על עבדיו: הן

כי לא לעולם חריב / חס אביא יסורין על האדם חן תחרותי עליו לאורך ימים ולא קצפי לנכח: כי רוח מלפני יעטוף / כאשר רוח האדם שהיה מלפני שניתן בו נחמתי יעטוף וזה יוכיח על מכלו כמו העטופים ברעב בעסק עולל והנשמות שאני עשיתי / כי רוח מלפני כי זה משמש בלשון כאשר כמו כי תרחיח כי תבא כלומר כשרוח נעטפת והוא ככנע חני מבטל ר

כי לא לעולם חריב / מיום היות' לי לעם ועד עתה הייתי במריבה עמהם הם חוטאי' ואני קוצב עליהם ולא תהיה זאת המריבה והקף לעולם כי חסיר לב האבן מהם ועשיתי אשר בחקי ילכו: כי רוח מלפני יעטוף / הרוח מלפני הוא והוא יעטוף וילבס הגוף ויכבוש חיותו ללכת בדרך הטובה / וכפל הענין נחמתי: וכשמות חני עשיתי / כמו שאמ' מלפני כי חן

ריב וקצפי מעליו: בעון כנעו / גילתו קצבתי / תחלה נאכהו הכתר כפי תמיד נזכרתי והקצף ועל כי הלך שוב בדרך לבו וסרם את המיקר וכן כירוסו בעון כנעו וילך שוב בדרך לבו קצבתי נאכהו: דרכיו רחיתי / כשהוא כנעו מלפני שבחתינו צרה:

ואשלם ג' בקריא' וסימ' ואשלם את נדרי אשר בחברון / ואשלם נחמתי לו לאבליו / מי הקדמני ואשלם חטאתם ט' וסימ' וכפר על הקודש מטמאת' / וכסך אהרן את שתי' / והיתה זאת לכם לחקת' / וידבר אל העדה לאם' סורו / קרא בגרון אל תחשך' / ישוב ירחמנו / כן אהבו לנוע' ובוזי הכהני' העמיקו שחתו'

כמו שאמ' מלפני כי חן כנעמה מטבע הארץ כמו הנוף שהוא מטבע הארץ / לפיכך הוא חוטא והולך אחר תאות הבהמות וימסוך הרוח חזריו ולא תהיה כן ל לעולם חלל יכיר האדם כי הנשמות מלפני הם ואני לבדי עשיתי אותם ואין בהם מטבע ה הארץ ומלאו דעה את ה' וזה מיום שאעלה אותם מהגלות וחמיה חותם מתמותת הגלות / וית הפסוק על תחית המתי' חרילא לעלמא ונב' / בעון כנעו' שהיה חומד ועוסק' כי עון החמס גדול ואף על פי שאין בו מיתה' ומה שלא חייבה עליו תורה מיתה לכי שאין עון זה כמבא ברוב כי הוא מ מבסיד סדר הישוב ל לפיכך מוכעים אותו בני האדם אבל כשהעון הזה מתפשט במדינה לא תוכל לעמוד ותחרב מפני החמס' והמבול בא לעולם מפני החמס כמו שכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם: הסתר' פירוש הסתר כפי' כמו שאמר ואנכי הסתר אסת' כפי מהם / וילך שוב' מרד סמרד בני ובכבודתי וככה אחרי אה' אחרי' כמו שהתעו לבו: דרכיו רחיתי / רחיתי דרכיו כי אינו עומד זמן ארוך בדרך טוב שלא יחטא וישוב וכיין שהכתינו והגלתי זמן רב ישוב: וארפאהו /

כי לא לעולם אריב ולא לניצח אקצוף / כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי: בעון כנעו קצבתי ואכרוו / הכתר ואקצוף וילך שוב בדרך לבו: דרכיו רחיתי וארפאהו ואנחהו / ואשלם נחמתי לו ולאבריו:

בורא נוב שפתים שלום / שלום לרחוק ולקרוב אמר יהוה ורפאתיו: והרשעים בים נגרשכי השקט / לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט: אין שלום אמר אלהי לרשעים:

קרא בגרון אל תחשך / כשופר הרים קולך והגד לעמי פשעים ולבית יעקב הטאת: ואותי יום יום ידרשו ודעת דרכי יחפצו כגוי אשר צדקה עשית ומשפט אלהי לא עזב ישאלוני משפט צדק קרבת אלהים יחפצו: למה צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן ביום צמכם תמצאו חפץ וכל עציביכם הננשו: הן לריב ומצרה תצומו ולהכות באגרוף רשע לא תצומו ביום להשמיע במרום קולכם

ארי לא לעלמא אתפרע בדיו ולא לאפרש יהי רוגזי ארי רוחי מיתא אנא עתיד לאתבא ונשמתא אנא עברית: בחובי כמזנהון דאנסו הוה רוגזי עליהון ואלקיתנון סלקית שכתתי מנהון וטלטלתנון בדרית גלותהון על דטעו ברתי הרהור לפהון: אורח תיובתהון גליא קדמי ואשבוק להון וארחים עליהון ואשלם תנהומין להון ו ולמתאבלין עליהון ודברא ממלל ספון בפום כל אנשא אמר נביא שלמא יתעבד לצדיקיא דנשרו אורתי מלקדמין ושלמא יתעבד לתביא דתבו לאוריתא קרוב אמר יי ואשבוק להון: ורשיעיא כפיא דטרוד דבעי למנח ולא יביל ועברין כוהי סין וטין: ליה שלמא אמר אלה לרשיעיא ונביא אבלי בגרונך לא תמנע בגל שופרא ארים קלך וחוי לעמי כדריהון ולבית יעקב דוביהון: וקרבי יום יום אולפן תבעין באלו למדע אורתי דתקנו קדמי צבן כעמא דזכו עבד ומדין אלהיה לא אתרהק שאלין מן קדמי דין וקשוט באלו לאתקרביא לדחלתא דין צבון: אמרין למא

ואנחהו ואנחהו / חוליהו בדרך מרבה חנו ואנחהו לשון הנחה / ומרנע: לו ולאבליו / למצטערי' עליו: בורא' חני לו כיב שפתים חדש כלפי שבחתינו צרה עד עתה והכל קראו עליו תגר יקר לו שלום שלום: לרחוק ולקרוב' שניהם צוין מי שכתתי ויהרגל בתורתתי ועבודתי מעוררו ומי שכתקרב עתה מקרוב לסוב מדרכו הרעה חמ' ורפאתיו מחוליו ומחטאיו: והרשעים' שאין נותנין לב לסוב: כיס נגרש' היס הזה גלוי מתנחל' לרום למעלה ולכחת חן לנבול החול אשר שמתו ב גבול ל'ס וכשמניע שם הוא כ שבר על כורחו וכל זה גל חבירו רוחה ואינו חוזר בו כך הרשע רוחה את חבירו לוקה ברשעו ואינו חוזר בו ומה היס רפשו וכריתו על פיו כך הרשעים ס כריותם בפיהם כגון פדעה חמר מי' כפתריבזמר מי בכל אלהי הארצות נבוכד נכר חמר אדמה לעליון' כיס נגרש' כיס אשר נגרש כגורש כל היום רפס וטיט: חן כלים' כלפי שאמ' לדיקי' ולבעלי תשוב' כלים שלום לרחוק ונב' חזר ואמר חן כלים לרשעי': והגד לעמי פשעים' חלו תימדי חכמי' שכל שנבנת כשע שסגנת תלמוד עולה זדון: ולבית יעקב חטאתם' חלו עמי הארץ שאף זדונם סגנה: ואנתי יום יום ידרשו' כענין שחומר ויפתוהו בפיהם: ודעת דרכי יחפצו' חפצים לשחול הורחות

אנחהו צימין וקדמך גלי כסנפין נפשתינא וקרמך ידע נביא אמר להון דהא ביום רשעייתכון אתון תבעין צרכיכון וכל תקלתכון אתון בקרבין: הן לתחרו ולמצו אתון צימין ולמכתי בכורשיעא דרשעא לא התענו תענין כאלין לאשמעא במרוקא קלכון / ההרא

אנחהו צימין וקדמך גלי כסנפין נפשתינא וקרמך ידע נביא אמר להון דהא ביום רשעייתכון אתון תבעין צרכיכון וכל תקלתכון אתון בקרבין: הן לתחרו ולמצו אתון צימין ולמכתי בכורשיעא דרשעא לא התענו תענין כאלין לאשמעא במרוקא קלכון / ההרא

וכל בחטאתם ובחטאתם דכוותהון:

לל רפואת הנפש / כמו רפאה נפשי: ושב ורפא לוי' חסלח לענונו: ואנחהו' בדרך הטוב' כלומר חייסר לבו שלא יחטא עוד: ואשלם נחמתי לו ולאבליו / על הצרות וגל הרעה שסבל בגלו' אשלם לו נחמתי' כלו' טובו שינחם בהם ויותר לאבליו לחותם שהתחבלו בגלות על הרוב' ירושלם' כמו שאמר שיסו אתה משום כל המתחבלים עליה' וית דרכיו רחיתי' חרה תיובתהון גלי קדמי' ותרנם לו ולאבליו להאן ולמתחבלך עליהן: בורא' / ואהיה מחדש דבר שפתים שיאמר כפי הכל שלום ולפי שהמלחמה ההיא תהיה בירושלם סמך השלום לרחוק ולקרוב' ופי' לרחוק ולקרוב' ומקבתם פירשו בהכך זה / ופירשו רחוק בעלי תשובה / ופירשו קרוב הצדיקים' ולמדו מזה ואמרו גדולי' בעלי תשובה מנדיקי' בגמרים של לרחוק ולקרוב בריש רחוק והדר קרוב' ופירשו רחוק מי שהיה רחוק וקרוב מי שהיה קרוב ככד: והרשעי' / ואז יסופו הרשעי' / כמו שאמ' בכבולת מלאכי והיו כל זדים וכל עושי רשעה קם וגומר' ופי' הפסוק נמשך טעמו עד חן שלום לבי שאמ' שלום לרחוק ולקרוב אבל הרשעי' שהם כיס נגרם חן שלום להם חלל יסופו כולם אז / ופירוש כיס נגרש' / כמו היס שהוא נגרש חל הספה כל רגע ורגע כי השקט לא יוכל חלל יבא גל אחר גל לעולם לא ינוח ובבא חל הספה יגרשו גוימיו רפשו וטיט מקרקע היס חל היבשה / ודמה מעשי הרשעי' לרפס וטיט כי לעולם לא ינוחו הרשעי' מהרנם העולם עד סימותו כמו שאמ' שם רשעי' חלנו רגו: חן שלום אמ' אהי' / כן הוא / והסגרי' שכתו בהם חמ' ה' טעות הוא כי הרשעו' אשר בפרס' כאו מבבל הוא חמ' ה' וזהו חמ' אלהי והסימן ה' אהי: קרא בגרון' חמ' האל לנביא שיקר בקול לבני דורו שהיו מרחי' עצמם טובי' והיו רעיו יזכרו על מעשיהם ויריס קולו חליה' כמו השופר שיסמע קולו למרחוק / והקריאה היא בגרון חלש שהדבור הוא נחתך בפה הקול יוצא מן הגרון / וכן חמ' רוממות חל בגרונם' בקרתי נחר גרונתי: חל תחשך' חלל תמיד קרא להם: לעמי' שהם נקרתיים עמי' וכפל הענין במלות סונות: ואנתי דודש' ופצים בפה ולא בלב ולא במעשה כי העושה דקה ומספט לו כאה לדרוש ולשחול חן יעשה' חלל מי שלא יעשה למה ידרוש הנה בדרשו כפל עינו: למה צמנו / והס' חומרי' למה צמנו ולא רחיתי תעניתנו ולא קבלת תפלתינו: ולא תדע' כאלו לא תדע כלומר חן אתה משפתי בנו ואחיבינו מישל' בני וכמנו ולא רחמינו שהוספתנו / והתשובה הן ב' כומס' / ואך אראה כומס' ואינו כי חס למריבה' כי ביום התענית יאספנו העם ויראה חדם בעל חובו וישלל ממנו חבצו כלומר חבצו' כי ימצאנו ביום התענית ואם לא יתן יבגוש חיותו וידחקנו עד שיתן' וגם יכמו באגרוף רשע חס יענה לו שלא כרצונו הנה כי חן כומס' חלל כי חס למריכס: עבדיכס' ממוכס' / כמו ועצבך בבית נכדרי' כי הממון יביע האדם ועצבונו / ודגם כלי עבדיכס' לתפארת הקריאה כדגם קף מקדש' והדומים להם: תכנסו' מן לא יבגוש את רעהו ובא בחילם' ומן התנימה שתרגם אותו יונתן' וכל תקלתכון מקרבין תרגם כמו בשין' כמו ויבגוש חלני יהודה שתרגמו וקריב לותיה יהודה: הן לריב' הנה חן כומס' כי חס לריב ומצה' ואך אראה חותמי' חנדי' / ידוע בדברי רבותינו וזכרונם לברכס כאמרם בעלי חנדיים ונולתו: כיוס' / כמו כהיוס' / והקף חמתי' / כמו כף הסבחה לי כיוס' / והדומים לו' להשמיע במרום שאתם צדיקים בתבלתכם כאלו אתם שופכים נפשיכם לפני ואינו כי חס דרך מרמה כאלו חני יודע לבכס:

לחכמי' כאלו רוצים לקיימי' כגוי אשר דקה עשה ונ' / כך שאלו' חותי תמיד מספט דקה ואין דעתם לקיי' וכסנה' צמים ואין כענין חומרי' למה צמנו ולא רחיתי חומי' הן ביום כמס תמצאו חפץ כל חבצי צרכיכם אתם עמלי' למצא חף בגל וחמס: וכל עבדיכס' בעלי חוב שלכם הנעצבים עלידיכס' אתם כינסי' חותם ביום כומס: לא תצומו ביום' כמשפט היס לשבור לבכס כדי שישמע קולכם במרום: הלכף שלום ולא יזכר שם מלחמה בעולם / וזה יהיה אחר מלחמת גוג ומגוג' ופי' לרחוק ולקרוב' ופי' לרחוק ולקרוב' ולפי שהמלחמה ההיא תהיה בירושלם סמך השלום חליה: ורכחתי' / שב לישר' כמו שפירשנו וארפאהו' ויש מחלוק' בדברי רזל בדבר זה / ומקבתם פירשו בהכך זה / ופירשו רחוק בעלי תשובה / ופירשו קרוב הצדיקים' ולמדו מזה ואמרו גדולי' בעלי תשובה מנדיקי' בגמרים של לרחוק ולקרוב בריש רחוק והדר קרוב' ופירשו רחוק מי שהיה רחוק וקרוב מי שהיה קרוב ככד: והרשעי' / ואז יסופו הרשעי' / כמו שאמ' בכבולת מלאכי והיו כל זדים וכל עושי רשעה קם וגומר' ופי' הפסוק נמשך טעמו עד חן שלום לבי שאמ' שלום לרחוק ולקרוב אבל הרשעי' שהם כיס נגרם חן שלום להם חלל יסופו כולם אז / ופירוש כיס נגרש' / כמו היס שהוא נגרש חל הספה כל רגע ורגע כי השקט לא יוכל חלל יבא גל אחר גל לעולם לא ינוח ובבא חל הספה יגרשו גוימיו רפשו וטיט מקרקע היס חל היבשה / ודמה מעשי הרשעי' לרפס וטיט כי לעולם לא ינוחו הרשעי' מהרנם העולם עד סימותו כמו שאמ' שם רשעי' חלנו רגו: חן שלום אמ' אהי' / כן הוא / והסגרי' שכתו בהם חמ' ה' טעות הוא כי הרשעו' אשר בפרס' כאו מבבל הוא חמ' ה' וזהו חמ' אלהי והסימן ה' אהי: קרא בגרון' חמ' האל לנביא שיקר בקול לבני דורו שהיו מרחי' עצמם טובי' והיו רעיו יזכרו על מעשיהם ויריס קולו חליה' כמו השופר שיסמע קולו למרחוק / והקריאה היא בגרון חלש שהדבור הוא נחתך בפה הקול יוצא מן הגרון / וכן חמ' רוממות חל בגרונם' בקרתי נחר גרונתי: חל תחשך' חלל תמיד קרא להם: לעמי' שהם נקרתיים עמי' וכפל הענין במלות סונות: ואנתי דודש' ופצים בפה ולא בלב ולא במעשה כי העושה דקה ומספט לו כאה לדרוש ולשחול חן יעשה' חלל מי שלא יעשה למה ידרוש הנה בדרשו כפל עינו: למה צמנו / והס' חומרי' למה צמנו ולא רחיתי תעניתנו ולא קבלת תפלתינו: ולא תדע' כאלו לא תדע כלומר חן אתה משפתי בנו ואחיבינו מישל' בני וכמנו ולא רחמינו שהוספתנו / והתשובה הן ב' כומס' / ואך אראה כומס' ואינו כי חס למריבה' כי ביום התענית יאספנו העם ויראה חדם בעל חובו וישלל ממנו חבצו כלומר חבצו' כי ימצאנו ביום התענית ואם לא יתן יבגוש חיותו וידחקנו עד שיתן' וגם יכמו באגרוף רשע חס יענה לו שלא כרצונו הנה כי חן כומס' חלל כי חס למריכס: עבדיכס' ממוכס' / כמו ועצבך בבית נכדרי' כי הממון יביע האדם ועצבונו / ודגם כלי עבדיכס' לתפארת הקריאה כדגם קף מקדש' והדומים להם: תכנסו' מן לא יבגוש את רעהו ובא בחילם' ומן התנימה שתרגם אותו יונתן' וכל תקלתכון מקרבין תרגם כמו בשין' כמו ויבגוש חלני יהודה שתרגמו וקריב לותיה יהודה: הן לריב' הנה חן כומס' כי חס לריב ומצה' ואך אראה חותמי' חנדי' / ידוע בדברי רבותינו וזכרונם לברכס כאמרם בעלי חנדיים ונולתו: כיוס' / כמו כהיוס' / והקף חמתי' / כמו כף הסבחה לי כיוס' / והדומים לו' להשמיע במרום שאתם צדיקים בתבלתכם כאלו אתם שופכים נפשיכם לפני ואינו כי חס דרך מרמה כאלו חני יודע לבכס:

החמה' אף האדם הנרצה התענית מלאכול ומלשתות וכפימת הראש כענין האנמון והוא הנמוח שכופף ראשו ולא הצעת השק והאמר כי אין המעשי' האלה נכחרים ונרצים לפני אלהים לא בלב כשבר ובמעשים טובים ושבו מדרכים רעים: הלא זה' חרצבות רשע' קטורי רשע' וכן כי אין חרצבות למוותם' כי מעשה הרשע כשיתחזק ידמה לקשר חמין שלא יוכל אדם לפתחו ולהתירו כי אס בטורח גדול' וכפל הענין במלות שונות: ואמר התר חרצבות מוטה' כי מוטה כמו רשע שממטים העניים מן ימינו עלי חון' הו' יהיה המוט' סס העול' כמו ויקח חנניה את המוטה' דמה דחקס העניים ונגסם אותם כאלו ישימו עול ומוטה על צוהרם' ויכתב תרגם שרי קטרי כתבי דין מסטי: ושלח רצוצים חפשים' הס העבדים

רשי

הלכוף' ה' ו' תמוהא כלומר שמה לכוף כאלמון ראשו חטי צדק אנמון הוא כמין מחט כפוף וצדק בודנים וקורין לו חיים ב' בלעז: הלא תקרה חוס' לשון תמיהא לפיכך הלא תקודה חטף כמת: חרצבות' לשון קטור וחסור: מוטה' הטוית מספט וכל מוטה נתתקו תירגם יונתן וכל מיסטו דין תסקרון: ועניים ומרודים' נאחכים ונאחקים על צדקם כגון עוניי ומרודי חרדי בסיחי: ומבשרך' ומקרובך: יבקע כסחר' כעמוד השחר הבוקע בעבים: וחרככת מהרה' ורפוחתך מהרה כמו חעלה חרוכה לך: ותפק נפסך' בתנחומי דברי טובים: בצחצוח' בעת צמחו ובצור' כך תירב' ונתן: יחלץ' יחץ כמו חלוצי צבא: משובב כתיבו לטבת' תירב' ונתן: מתיב רשיעא לאוריתא משובב כמו מטיב: לשב' לייסובי של עולם: כחלת

תביא' בקריא' וכיס' ומכל החי מכל בשר' ראשית בכורי אדמתך תביא' וחברו' לא תביא אתנן וונה' ובמלאת ימי שחרה' ולא תביא תועבה אל ביתך' ולקחת טראשית כל פרי האדמה' וצו את יהושע בן נון' ואת עשרת חרציו החלב' תשמע ועקה מבתיהם' הלא פרום לרעב לחםך ועניים' אף על זה פקחת עיניך' היתה כאניות סוחר ססרוק:

ה' : הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכף כאנמן ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון ליהוה: הלא זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע התר אנרות מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל- מוטה תנתקו: הלא פרום לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית בית-תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם: אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח ורלך לפניך צדקה כבוד יהוה יאספך: אז תקרא ויהיה יענה השוע ויאמר הנני אס' תסיר מתוכך מוטה שלח אצבע ודבר' און: ותפק לרעב נפש ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים: ונחך יהוה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו: וכנו כמד חרבות עולם מוסרי דור-ודור תקומם וקרא לה גדר פרוץ משובב נתיבות לשבת: אס' תשיב משבת רגלה עשות חפצך ביום קדשי ויקרון לך מקיב אורךא דתקנא כתיב רשיעא לאוריתא: אס' תתיב משבתא רגלך משבתא רגלך למעבר צורכך ביומא דקודשי ותערע

ירמיהו הכביח גם כן בני דורו על זה: מוטה' פירשטנונו: הלא פרום' הפריסה היא הכביע' ידוע בדברי רזל בענין חתיכות הלחם מברך ואחר כך בובע חולתו: מרודים' כתרנמו מטלטלין' וכן עניי ומרודי' עניה ומרודה ענין טלטול: ומבשרך חל תתעלם' להאכיל הרעב ולכסות הערום הוא חיוב לכל ישראל אבל מי שהוא קרובו הוא חייב יותר זה' ואס' יראה אותו שהוא עני לא יעלים עיניו ממנו עד שיצטרך לשאול מחיתו חלח חיוב להלוות לו ולפתוח לפניו דרכים סירויח בהם: ומבשרך' כמו חיים חיים חל כל שאר בשרו ומי שעושה המעשי' האלה מוחזק הוא שמקיי' כל המצות אלה זכר מעשים אלו שהם הפך המעשים הרעים שזכר: אזי אס' תעשה מעשים אלו לא תצטרך לזכר ולשק ואמר ויבקע כשחר ח' אורך כמו השחר ש' שהולך ואור עד נכון היום: אורך' רוצה וארוכתך' מהרה תצמח רפוחתך אס' בא עד עתה עליך רעה בנוסף לזו בממונך' עתה בהטיבך מעשיך תצמח רפוחתך מהרה כצמח האדמה שהולך וגדל כן תהיה הצלחתך זה יהיה בעולם הזה ובעולם הבא: והלך לכרך צדקתך' כשתמות כבוד ה' יאספך חל' מקיס הכבוד אשר נפשות הצדיק' צדוות סס בצדור החיים' ושנה זה הענין ושלם במלות שונות לחזק הענין אלה שבכעס טבית פרט דברי שזכר בכלל ובמעש השלישית זכר בפרט שמירת שבת שהוא יסוד גדול לכל המצות כמו שפירשנו למעלה: אז תקרא' כי עתה בעשותך המעשים הרעים תאמר למה צמח ולא ראית חלב בהטיבך מעשיך תדע שאלענה אותך בקורחך חלי וחארה בומך ואשמע תפלתך: אס' תסיר' אס' תשוב מהמעשים האלה הרעים ותעשה מעשים טובים: מוטה' פירשתינו: שלח אצבע' מקור כמו שאמר למעלה ולהכות באחרון רשע' אחר' אס' תסיר אותו המעשה הרע ואחילו שלח אצבעך תסיר כדרך בני אדם המרביים שיפלה אצבעו האחד אל פני חברו לא שיכנו' וכן תסיר דבר חון שלא תרבי עם רעך אחילו בדברים' והכל הוא בכלל חרצבות רשע שזכר: ותפק לרעב נפסך' וחלה המעשים הטובים שתעשה שתנחיל לרעב נפסך ורננוך' כלומר כשתפרנסו לו לחמך ברוח נדיבה תכסה ובהסברת פנים סיכיר כי צדקן ובלב טוב אהיה נתן לו' וכן על הככות שכבר זכרו: ותפק' כמו ותנוח' וכן ויפק רכון מה' מפיקים מן חלון: תשביע' שתהיה פרוסת הלחם שתתן לו כדי שביעה: כצהרים' אס' היה לך חפלה וצרה תשוב כמו הצהרים שהוא חונק אור היום: ונחך ה' כדרך ה' נחתי בצדקתך' כלומר תמיד ישגיח עליך בכל אשר תפנה: בצחצחות' ענין יונם' כמו צחח צמח בעת שהיה צמח וחסרון טוב בעולם הוא יסביע נפסך: ועצמתך יחלץ' ילסן' על דרך ושמועה טובה תדען עכס' וזכר העצמות לפי שהם מוסדות הנף' וכענין זה אמרו רבותינו זל העובר לפני התיבה ביים טוב של ראש השנה אומר החליכנו ה' אלהינו' כלומר הסביענו ודענו במנותיך' אז פירוש הכיחמו כי כן פירשוהו לשון מנוחה' ואמרו כי בארבע לשונות כשתמסו בלסון הוה' יסלף' יסויבן' יח' ייחי' יסלף כמו וחלצה נעלו' יסויב כמו חלציה' יח' כמו חלוצים תעברת' יניח כמו ועצמתך יחלץ' היך מה דלת אמר רצה והחליכנו: כגן רוה' שיש בו מעינות יסקוהו והוא רוח ושבע תמיד והירקות אשר בולחם' אותו היה כמו מוצא מים והוא המקור אשר לא יכזבו מימת כי אחילו בעת היובש הוא מובע' וכלות הדבר הוא כוב כאלו מכוב בו שלא היה עם מעולם' על דרך כחם מעטה זית ותירוש יכחם בה: ובנו מוקך' כי כמו שהמעשים הרעים מחריבים הארץ כן המעשים הטובים מיסבים אותה: ופי' מוקך' המעשי' הטובי' היוצאים ממך יבנו חרבות העולם שהיו חרבות זמן רב: מוסדי דור ודור' המוסדות שכלבו זה דור ודור אהיה במעשיך הטובים תקומם אותם: וקורח לך גודר פרוץ' בני העולם יקראו לך כי בזכותך ובמעשיך הטובים יגדרו הברטות: משובב נתיבות לשבת' כי בחרבן הארץ הנתיקות שוממות אף עובר בהם' כמו שאמר דרכי ציון אכלות מבלי באי מועד' ויאמרו עליך כי אהיה המשובב הנתיבות לעבור בהם לשבת כי מפני ישיבת הערש ישובגם כן הדרכים' ויונתן תרגם ויקרון לך מקיס ארמ תקנא מתיב רשיעא לאוריתא: אס' תטיב משבת' חק לתחום' ואמר אס' תשיב כלו' אס' היית הולך בדרך ונזכרת שהוא שבת והסיבות רגלך אחר מלכת עוד לכבוד שבת כל שכן עשות חפצך שהוא כולל המלאכות שחייבך עליהם מיתה כי אחילו לזאת חק לתחום שהוא בלאו חמור עליך ותשמר ממנו: ביום קדשי' שאני קדשתי כמו שאמר ויקדם אותנו' והקדוש הוא שהבדילו משאר הימים' ופירוש עשות חפצך מעשות' וילם משבת עומדת במקום שנים' ורגלך' וחפצך' חסרים יוד הדברים' ורבותינו זכרונום לברכה פירשו רגלך דרך המקרא לשון רבים שאמרו רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום וכנס שחאמר אס' תטיב משבת רגלך רגליך קריין' כלומר אף על פי שכתוב רגלך בלא יתיב אס' למקרא:

והלך לכרך צדקתך' כשתמות כבוד ה' יאספך חל' מקיס הכבוד אשר נפשות הצדיק' צדוות סס בצדור החיים' ושנה זה הענין ושלם במלות שונות לחזק הענין אלה שבכעס טבית פרט דברי שזכר בכלל ובמעש השלישית זכר בפרט שמירת שבת שהוא יסוד גדול לכל המצות כמו שפירשנו למעלה: אז תקרא' כי עתה בעשותך המעשים הרעים תאמר למה צמח ולא ראית חלב בהטיבך מעשיך תדע שאלענה אותך בקורחך חלי וחארה בומך ואשמע תפלתך: אס' תסיר' אס' תשוב מהמעשים האלה הרעים ותעשה מעשים טובים: מוטה' פירשתינו: שלח אצבע' מקור כמו שאמר למעלה ולהכות באחרון רשע' אחר' אס' תסיר אותו המעשה הרע ואחילו שלח אצבעך תסיר כדרך בני אדם המרביים שיפלה אצבעו האחד אל פני חברו לא שיכנו' וכן תסיר דבר חון שלא תרבי עם רעך אחילו בדברים' והכל הוא בכלל חרצבות רשע שזכר: ותפק לרעב נפסך' וחלה המעשים הטובים שתעשה שתנחיל לרעב נפסך ורננוך' כלומר כשתפרנסו לו לחמך ברוח נדיבה תכסה ובהסברת פנים סיכיר כי צדקן ובלב טוב אהיה נתן לו' וכן על הככות שכבר זכרו: ותפק' כמו ותנוח' וכן ויפק רכון מה' מפיקים מן חלון: תשביע' שתהיה פרוסת הלחם שתתן לו כדי שביעה: כצהרים' אס' היה לך חפלה וצרה תשוב כמו הצהרים שהוא חונק אור היום: ונחך ה' כדרך ה' נחתי בצדקתך' כלומר תמיד ישגיח עליך בכל אשר תפנה: בצחצחות' ענין יונם' כמו צחח צמח בעת שהיה צמח וחסרון טוב בעולם הוא יסביע נפסך: ועצמתך יחלץ' ילסן' על דרך ושמועה טובה תדען עכס' וזכר העצמות לפי שהם מוסדות הנף' וכענין זה אמרו רבותינו זל העובר לפני התיבה ביים טוב של ראש השנה אומר החליכנו ה' אלהינו' כלומר הסביענו ודענו במנותיך' אז פירוש הכיחמו כי כן פירשוהו לשון מנוחה' ואמרו כי בארבע לשונות כשתמסו בלסון הוה' יסלף' יסויבן' יח' ייחי' יסלף כמו וחלצה נעלו' יסויב כמו חלציה' יח' כמו חלוצים תעברת' יניח כמו ועצמתך יחלץ' היך מה דלת אמר רצה והחליכנו: כגן רוה' שיש בו מעינות יסקוהו והוא רוח ושבע תמיד והירקות אשר בולחם' אותו היה כמו מוצא מים והוא המקור אשר לא יכזבו מימת כי אחילו בעת היובש הוא מובע' וכלות הדבר הוא כוב כאלו מכוב בו שלא היה עם מעולם' על דרך כחם מעטה זית ותירוש יכחם בה: ובנו מוקך' כי כמו שהמעשים הרעים מחריבים הארץ כן המעשים הטובים מיסבים אותה: ופי' מוקך' המעשי' הטובי' היוצאים ממך יבנו חרבות העולם שהיו חרבות זמן רב: מוסדי דור ודור' המוסדות שכלבו זה דור ודור אהיה במעשיך הטובים תקומם אותם: וקורח לך גודר פרוץ' בני העולם יקראו לך כי בזכותך ובמעשיך הטובים יגדרו הברטות: משובב נתיבות לשבת' כי בחרבן הארץ הנתיקות שוממות אף עובר בהם' כמו שאמר דרכי ציון אכלות מבלי באי מועד' ויאמרו עליך כי אהיה המשובב הנתיבות לעבור בהם לשבת כי מפני ישיבת הערש ישובגם כן הדרכים' ויונתן תרגם ויקרון לך מקיס ארמ תקנא מתיב רשיעא לאוריתא: אס' תטיב משבת' חק לתחום' ואמר אס' תשיב כלו' אס' היית הולך בדרך ונזכרת שהוא שבת והסיבות רגלך אחר מלכת עוד לכבוד שבת כל שכן עשות חפצך שהוא כולל המלאכות שחייבך עליהם מיתה כי אחילו לזאת חק לתחום שהוא בלאו חמור עליך ותשמר ממנו: ביום קדשי' שאני קדשתי כמו שאמר ויקדם אותנו' והקדוש הוא שהבדילו משאר הימים' ופירוש עשות חפצך מעשות' וילם משבת עומדת במקום שנים' ורגלך' וחפצך' חסרים יוד הדברים' ורבותינו זכרונום לברכה פירשו רגלך דרך המקרא לשון רבים שאמרו רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום וכנס שחאמר אס' תטיב משבת רגלך רגליך קריין' כלומר אף על פי שכתוב רגלך בלא יתיב אס' למקרא:

וקרחת לשבת עונב. חס תשיב משבת. מנות לא תעשה. וקרחת לשבת עונב. מנות עשה לענב הנוף ביום השבת במחללים ערבים וטובי. שמתוך שיטתו משחר ימים לטוב וזכור מעשה ברחמים ושהחל חרטו מחץ ושבת ביום השביעי ומתוך כך יסבח לחלל ויפארהו בפיו ובלבבו. ותתענב נפשו בו. ופי' וקרחת כמו מקרא קדש: לקדוש ה' מוכבד. כפל ענין במש' ורבו פירשו ביום הכפורי שחמרו מאי דכתיב לקדושה' מוכבד זה יום הכפורי שאין בולא חכילה ולא סתיה חמרה תורה כבדהו בכסות נקיה: וכבדתו מעשו' דרכיך. זהו הכבוד שמתמע מעשות כל מלאכה. כי פירוש דרכיך חפצך ומעשך כמו דרכי ספרתי ודרכיך למחול מלכין והדומי' להם ורזל פירשו דרכיך מנהיגך שלא יהא מנהיגו של שבת כ

רשי

נחלת יעקב חבך. נחלה בלא מזרים כמה שחמרו ופדצת ימה וקדמה וגו' לא כאברהם שחמרו לנהיגן חסר אתה רוחה ויעקב שמר את השבת שחמרו ויחן את פני העיר שקבע תחומין עם ר' דינמוי חמה כך פירש ר' שמעון: הן לא קברה' את חסר לא נועתתם לא מקונר ידו הוא: הסתירו פנים גרמו לכס שהסתיר פניו מכם: נגנחלו לשון טיבוק נכח לחם מנוחל: צפעוני מין נחש רע: בקעו' איסקולרסט בלעז כלומר מעשים מוכערים שאינם לטובתם עשו: וקורי עכבים' חיריני' בלעז וקורי ח' אורטורס בלעז: קורי הס כלי האורג שהסתי מוסך בהן ומנח' חברו במחברת קורות על סס שהעכבים מיסך ארונותיו בקורו: והזורה' תירגס וכתן מסחן לשון חימוס שקורין בלעז קיב'ר המחמק יוצא מהן כשהוא מ' מבקע הקליפה: אפעה' מין נחש שהוא רע כך לא ישתלמו במעשיהם אלא רעה ועיקר לשון נהזרה לשון עיבור הוא להוכיח הכלוע בתוכו כמו וזר את הנזה ועיבורו של זה הוא חימומו: נחץ

ותערע לשבתא בתפנקין לקדישא
די תימר ותימר קדמוהי מלמעבר
אורחך מלספקא צורכך ומללא
מלון דאונס: ככן תתפנק קדם יי
וישרנד על תוקפי ארעא ויובלנד
פרי אהסנת יעקב אבוד ארי ב
במימרא די גיר כן: הא לא
מקפידות ירא מן קדם יי לית אתון
מתפרקין ולא מדיקור קדמוהי
מלמשמע לא מתקבלא צלותכון
אלהן הוביכון הוו מפרשין ביניכון
לבין אלהכון וחטאיכון גרמו ל
לסקלא אפי שבנתא מנכון מ
מלקבלא צלותכון: ארי יריכון
שותפין ברם זפי ואצבעתכון
בחובין ספורתכון ממללון שקר
לישנכון נכלין מחשב: לית דמצלי
בקשוט ולית דמתדן בהמנותא
מתרחצין על למא וממללון שקר
מוחן ומפקין מלבהון מלון דאונס
הא כביעי חיוו חורמנין מפרתין
ובקנין העכוביא מחיא דמן דאכל
מביעהון פאת ומשחנן ומפקין חיוו
חרמנין מפרתין: הא כקנין דעכוביא
דלא כשרין לאתפסאהו לית הנאה
בעובדיהון דרשיעניא עובדיהון
עובדי אונס וליאות שקר בידהון

וקרחת לשבת עונב לקדוש יהוה
מכבד וכבדתו מעשות דרכיך מ
מצינא חפצך ודבר דבר:
או תתענב על יהוה והרכבתך על
במותי ארץ והאכלתיה נחלת יעקב
אביך כי פי יהוה דבר:
הן לא קצרה יד יהוה
מהושיע ולא כבדה אונן משמוע
כי אס' עונותיכם היו מבדלים
בינכם לבין אלהיכם וחטאותיכם
הסתירו פנים מכם משמוע:
כי כפיכם ננאלו בדם ואצבעותיכם
בעון שפתותיכם דברו שקר ל
לשונכם עולה תהנה: אין קרא
בצדק ואין נשפט באמונה בטחו
על יהוה ודבר שוא הרו עמל והוליד
און: ביצי צפעוני בקעו וקורי
עכביש יארנו האכל מביציהם ימות
והזורה תבקע אפעה:
קוריהם לא יהיו לבנר ולא
יתבסו במעשיהם מעשיהם
מעשי און ופעל חמס בכפיהם:

על במותי ארץ' תנה יי יוצא מסקומו: נשפט ה' קסצין וס' אק קורא בצדק' כי באש יי נשפט' הנני נשפט
אותך על אסרך' בא שאון עד קצה' איש חכם נשפט:

נט

כמהנו של חול' כמו
שחמרו וכבדתו שלא
יהא מלכושך של שבת
כמלכושך של חול' וכן
שלא יהא הלכוך של
שבת כהלכוך של חול'
וכן שלא יאכל המאכל'
והמשתה של שבת כשל
חול' וכי' לשנות מנהג
עת האכילה להקדים
הו לאחר: ממונח
כפך' כפל ענין במש'
כי הוא כמו מעשות ד'
דרכיך כמו שפיר' על
דרך הפסא' וכת'
מלספקא צורכך' ורזל
פיר' ממונח חפצך'
בדברים שלא ידבר
בשבת בחפציו' והס'
הדברי סדריך לעשותם
בחול' ודקדקו מוחפכי'
והמרו חפצך חסור
לדבר הא חפצי שמים
מוותרים כמו שחמרו
הסבנו של מצוה מותר
לחסן בשבת' והמרו
פוסקין דקה לעניים
בשבת' והמרו מסדקין
על התניקות ליחרס
ועל התינוק ללמדו ספר
וללמדו חומנות' כי כל
הדברים האלה חס'
ידבר בהם הם מצוה'
וחפי' ללמדו במה שיחיה
כדי שלא יהיה גנב'
ומלסט את הבריות'
והמרו ודבר' שלא יהיה
דבוק של שבת כ'
כדבוק של חול' כלומ'
שידבר בשבת בנחת
וימעט בדברי' והמרו
דבר דבור חסו' הרהור
דבר חן כי כן מתרגס חן אונס וזה חסור חפילו בחול': אז תתענב על ה' חס תתענב את השבת תתענב על ה' כלומר יסביע לך טובות עד שתתענב עלע' ותודה בו ובטובו
כי מחמתו הכל ויבדו' והתענב על ה' הוא תענוב הנפש' והנחון רב סעדיה פירש תענוב הנוף כלל' תענוב גופך יהיה על ה' לא ככסילים שכ' בהם לא נאה לכסיל תענוב חבל
המסכיל לא ירבה בתענוב יותר מלאי כי חס במספט בעבו' כי הוא מתעסק בחכמה וזה יתענב יותר חלל שתענובי הנוף במספט ייטיבו שכלו ויחזקו כחותיו השלטה והס כח
הזכרונות וכח הבחינה וכח החחשבה: והרכבתך על במותי ארץ' כמו ירכיבוהו על במותי ארץ' ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות' כלומר חס תגלה מונה ישרליטך
עוד עליה בשכר שמירת שבת ושאר המצוות וההבטחה הזאת לכל בני הגלות חס הוא קרוב מומן הגאולה יוכה לישועה ואם הוא רחוק מומן הגאולה יוכה לתחיית המתים
ויצוה לארץ ישראל ולטובה: והאכלתך' כפל הענין במלות שונות' והמר יעקב כי בניו הם מיוחדים בנחלה לא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בן יצחק' וכן חמר
ועמידה ליעקב לחק ישראל ברית עולם לאמר לך חתן את ארץ כנען חבל נחלתכם' ורזל דרשו כל המענב את השבת נותנין לו נחלה בלא מזרים שחמרו והאכלתך נחלת
יעקב חבך' לא כאברהם שחמרו בני קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה' ולא כיצחק שחמרו בני כן' ולרעך חתן את כל הארצות האל' חלל כיעקב שחמרו בנוכרצת
ימה וקדמה וכמונה ונגבה: כי פי' דבר' וכיון שהוא דבר יקיים דברו: הן לא קברה' אחר שהשלים להורותם על המעשים הטובים ופיסורו מהמעשים הרעים שב להוכיחם
עוד על רוע מעשיהם' והמר כי לשוא יתלוננו על האל' והומרים למה צמנו ולא רחית' והמר להם זה שלא ראה האל צומכם ולא הוסיע אתכם מחויביכם לא מפני
שקצרה ידו מהושיע ולא מפני שכבד' אונן משמוע כי הוא שומע בעקתכם ובידו להוסיע אתכם חלל שמועתיכם גרמו לכם והם מבדילים ביניכם לבניו והרי הוא כאלו חיוו
שומע אז כאלו חין כח בידו להצילכם' ולמה מפני עונותיכם: הסתירו' עובר לשלישי: כי חס' מפורש הוא: כי כפיכם ננאלו בדם' בפסיכות דס נקי: ואצבעותיכם בעון'
לשלא חכבע ולהכות באגרדף: וספתותיכם' והנה העון במעשה ובדבור' ומלת ננאלו מורכבת מן כפעל ופעל שלא מוכר שם פועלו' וסבת ההרכבה כתבנו בספר מכלל'
וענינו ענין טיבוק מן לחם מנוחל: חין קורא' אחד מהם לחבירו להוכיח בצדק' וינותן תרגם לית דמצלי בקשוט: וחין כספט' בחמוכה כי השופט יעוה דינו: בטוח על
תהו' כשמדבר עם חברו שוא שאין לבו עמו כטיו על מה הוא בוטח על מהו כי חושב בלבו שלא יגלה לחבירו חס הוא מדבר בפניו והלא הוא גלוי לפני האל וגם לחבירו יגלה
יום אחד מתוך מעשיו והנה בטוחונו בהבל: הרה עמל' דמה המחשבה להריון והדבור והמעשה ללידה: והוליד' ככתב ב'וד המשך: ביצי' דמה עוד מחשבות ומעשיהם
לביצי צפעוני כפי קבו יבאו מהם צפעוניים כן מחשבות רעות זמעייהם רעים' ופירוש בקעו הצפעוניים מבקעי' אותם' כמו ביצת האפרוח שמקור בחוטמו ובוקע הקליפה
מציא מעט עד שיצא כך הם מטרידים לכם תמיד במחשבות רעות זמעייהם רעים' וקורי עכבים' יריעות שאורג העכבים שאין להם תועלת וקיום והעמדה כן מעשיהם
לא יועילום: האוכל מביציהם' שב לביצי צפעוני שזכר' חמר כמו האוכל ביצי צפעוני שימות בלא ספק כן המתחבר אליהם ולמעשיהם ימות: והזורה' כמו והזורה בקמך
הר' על מסקל על פי חבשלוס היתה שומה' ובא בסגול תחת הקמך' כמו ולנה בתוך ביתו שהוא כמו ולנה בקמך' וענינו כמו ותשכח כי רגל תזורה' והוא חומר על ביצי
הצפעוני כשהיא זורה ברגל' חמר חס יאכל חס מביצי הצפעוני ימות' וכן חס תזורה רגלו על הביצה תקבע הביצה ויחא האפעה וימיתנו כן כל המתחבר עם הרשעי' בכל
ענין שיתחבר עמהם ימיתוהו' ואפעה הוא הצפעוני וסני שמות יסלו' וכן תרגס וכתן שניהם חיון חורמנין' ותרגס והזורה תבקע אפעה' ומסחן ומפקין חיון חורמנין
מפריית הון: קוריהם' כמו קורי עכבים שאינם רחנים לעשות מהם בגד ולהתכסות בהם כן לא יתכסו הם במעשיהם בנח הרעה עליהם בעבור כי מעשיהם מעשה חן:

רגליהם

רדק

ישעיה נט

תקנ

רדליהם / וימהרו / כי חפילו החיית מיתה רחוי לדין לחמץ ליוני ולא ימהר בדיני נפשות וחס וימהרו לשפוך דם נקי: דרך שלום לא ידעו / כי לא דרכו בה: עקשו להם / חס עותו כתיבותיהם לעצמם כי יבטלו כס: על כן / הפסוקים האלה עד וירא כי חץ איש הם דברי הנביא על לסון בני הנלות הזה כי בעין האבות עם עין הנבים חרבה הנלות הזאת כי רוב ישראל לא עבדו עוד משגלו בנלות ראשונה / וכן אמר ירמיה הנביא על לסון בני הנלות חבתינו חטאנו ואינם נאחזנו עונותיהם סבלנו / ואמר דוד על לסון בני הנלות אל תזכור לנו עונות ראשונים / ואמר על כן שהרבו אבותינו להרע אהננו עוד היום בנלות והנה האל שופטנו מדה כנגד מדה הם רחוקי המשפט והזדקיה והסלו על כן

רשי

ואין משפט במעלותם / כלומר / אין במעל דרכיהם דבר משפט בחמת כמפטו: נתיבותיהם עקשו להם / הם העונו את דרכם לעצמם: רחוק משפט ממנו / שאנו צועקי חמם מאויבינו ואין הקבה שופט לנקום נקמה: ולא תשיגנו זדקה / הנחמות הטובות שהבטיחנו אינן משיגות אותנו לבוא לנגוהו / קהו ובחפלת נהלך: באשמיני / מנחם פתר לסון מחסכים ורוב הפותרי מודי לו חבל דונס פתרכו לסון שונן והאלף כסף בו כמו חלף / שבהחיותי ושבחכוב ודך האתרי / חף כאן בין האשמיני בין החיים השמיני אהננו כמתים וינתן תירגס לסון מסר איתאחד ב באפכא כמה דחיתין קברי בחפי מיתיה: הנה כהנה / לסון יללה: דבר עסקי / כמו לדבר עסק: אורו והגו / לירות ולא יחיה אורו לסון ירה בים / לא אורו והגו הרב והתלמיד שם המקור והגו כאשר הנה מן המסילה הגו סינים מכסף: והוסג אמרי / משפט כקמתו מאויבנו שהיא תלויה בהקבה: וזדקתנו עומדת מרחוק / למה כי כשלה חמת ברחובותינו וכיון ש שהחמת כשלה מארץ חף משמים חץ הזדק והמשכס בחן: משתולל / מוחזק פוטו אל הברוי / כמו חלכה עללו והוא מגזרת שונג דמתרגמי סלו וכן על השל: וירע בעיניו כי חץ משפט / לפיכך הכיח עליהם הפורענות: וירא

הגהנ' וסימ' נהמה כרבים כלנו / הגו סינים מכסף / ודברתיה הגו רשע לפני מלך: קדמא כתיבה בסוף תיבותא: ברחוב ד' וסל בקריא וסי' ויאסרו לא כי ברחוב נלך / רק ברחוב אל תלך / כשלה ברחוב אסת' / ברחוב אכין מושבי: וסר סרעה בקריא וסימ' וסר סרע משתולל / איש היה בארץ עוף איוב שמו /

רדליהם לרע ירוצו ויפחרו לשפך דם / ומוחין למשפך דם ופי עשתונגהו / עשתוני אינס בנא ותברא ב בכבשיוהו: אורח שלמא לא ידעין ולית דינא במהכהו שביליהו / עקימו לחון כל דרדיד בהון לא ירע שלמא: עלפן אתרחק דינא כננא ולא מערען לנא זכון סברנא לנהור והא חשוד לזהור / והא כדבקבלא אנהא מהלכין / נמשמש בסמן פותלין וכדלית לחון עינין נמשמש אהתקלנא בטיהרא כמא דמתקלין בקבלא / אתאחד באפנא כמא דאחידין קבריא באפי מיתא: עסנא סן קרם בעלי דבכנא דמרבנשין עלנא כרובין פולנא וכיונין נהמא נהכננא סברנא לדינא ולית לפורקנא אתרחק מננא / ארי סניאין חוכנא קרמך וחטאנא אסחידו בנא ארי חוכנא גלון לנא ועויתנא ידענא לחון / מרדנא וכדיבנא במימרא די ואתחרנא לאחוריא מבתר פולתנא דאלהנא והוינא ממללין שקר וסטיא מוחן ומפקין מלבוהן פתגמי שקר: ואסתחר לאחוריא עברי דינא ועברי זכותא שרחיק קמן ארי אתקלו והוו עברי קושטא מטברין ורסטן מביש מתבזוין וגלי קרם יי ובאיש קדמוחי ארי לית

השסת לבך אל עברי איוב / וחברוי חכם ירא וסר סרע:

ואמר נגדך כי אהננו מתודים בנלות על עונותינו שהם גלוים וידועים לפיכך אמר נגדך לא כמו האבות שהיו חומרים מקצתם חץ הסס רואה אותנו: וחטאתינו ענתה בנו / אמר וחטאתינו לסון רבות ואמר ענתה לסון יחידה רובה לומר כל אחת ואחת מהחטאות העמיה בנו כי בעונם העונות צלות לנו הצרות וכמוהו לסון יחיד על רבים ועיני קמה / ויבא אלי אנשים / כלכדה הקריות / לא תמעד חשורתי / והדומים להם: אהננו / שאהננו מכירים בהם ומתודים עליהם / וככל הענין ואמר ועונותינו ידענום: פסע וכחש בה / שניהם מקור / וכן כסוב דבר / הורו והגו / מקור / הנהיה כסוב מנחי העין והגו לכפעל / כמו לא כסוב חמור לבינו / ופירוש נכחם חץ זה כמו כחש בה / ויאמר לא הוא שהרי אמר נגדך כלו שהוא ידע בנו ובמעשינו / אלא פירוש נכחם בהם כי כשיכחש איש בהברו כאלו מכחש בה / וכן אמר ומעלה מעל בה / וכחש בעמיתו וכיון שמכחש בעמיתו שהפקיד אכלו או שהלוה לו בלא עדים הרי הוא כאלו מכחש בה / שהרי הוא עד ביניהם / אז פירוש בה / כמו שתרגס יונתן במימרה דה' / כלומר כחש במצותו שבוהו לא תכחשו ולא תסקרו / איש בעמיתו: (נכסוב מאחר חלתינו / הפך אחרי ה' חלתיכס תלכו / וכסוב סרעו נכס ענינו ענין התאחרות כמו שסב לאחור / וכן והוסג אמר משפט: וסרה / רובה לומר דבר סרה פירוש מעוותת: הרו / כמו הרגו עמל הנכר למעלה ובחא ההא בחולס והיה משפטו בקמן / וכן והגו כי סרעו הנה ובח ההא בחולס במקום קמן / ופירוש כמו הרגו עמל ספירענו למעלה / ומה שחוסכים בלבם ומוציאים מן המחשבה אל הדבור ואל המעשה מחשבותיהם ודבריהם דברי שקר / ואדוניי אבי זכרנו לברכה פירש הרגו כמו להורות את בני ישראל שסרעו ירה / ויונתן תרגס הרגו והגו מוחן ומפקן: והסב / אמר על דרך משל כי המשפט שב לאחור כי חץ לו מקום ביניהם / וכן הזדקה מרחוק פעמוד ולא תקרב אליהם והמשפט הוא לסבוב בין שני בעלי ריב להזדקיה הצדק ולהרשיע הרשע בדיונו: והזדקה היא לתת לעני ולהלוות לו ונמילות חסדים ותקון המדות בין לעניים בין לעשירים / והאמת להיות דובר אמת ולא יסקר בעמיתו בפקדון או בתשומת יד / והדומה להם ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב ורחש האמת שוויה באל ונמנותיו: וכוחה / הוא היושר שהיה ישר בדרכיו וכמה עבינו לחברו ולא יאהב לעצמו יותר מלחברו / כמו שנאמר ואהבת לרעך כמוך / ויהיה ישר עם כל אדם מאיזה עם שהיה / ומה שאמר ברחוב כי בסתר היו בהם אשמי אמת / וכן אמר ירמיהו ובקצו ברחובותיה חס יאיש מבקש חמונה כי אנשי אמת היו נחבא' לא היו מתרחי' בכני האחרי' כי היו כבוי וסבלי בעיניהם / ויונתן תרגס משפט עברי דינא וזכותא חמת עברי קושטא וכוחה עברי הימנותה: ונתה האמת נעדרת / שלא הייתה נמצאת ביניהם כלל כאלו לא הייתה מעולם: וסר מרע משתולל / אינו נמצא כאלו סללו ובזו אותנו מן העולם: וירא ה' וירע בעיניו / כי חץ משפט / זכר משפט והיח האחרי' כי זה קסת מנוס כי חס חץ משפט בטל סדר בני אדם ולא יעמוד הישוב / ואמר רבותינו ז' גדול כמו של חמס סהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דין אלא על החמס' / שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם:

דבר
בפתי' סקר
הענין וכל
כא דכו

וירא כי חץ חים הגה מצחנו בתורה ושבתי עד ה' חלהיך ושמת בקולו ונחמ' ושב ה' חלהיך את שבותך ורחמך וכן חמ' ובקשתם משם את ה' חלהיך ומצאת כי תדעם בכל לבבך ובכל כפסך הנה על ידי התשובה יהיה קבוצ גליות וישעיה חמ' וירא כי חץ חים ותוסע על זרועו וגומ' וכן חמ' וחביט וחץ עזר' וכן חמ' דרכו רחיתו וגומ' כמו שפירשו למעלה וחמ' יחזקאל לא למעניכם חני עושה בית ישראל וגו' וחמ' והנחתי אתכם מן העמי וגו' וחמ' וכרתי להם ברית ראשוני וגומ' כרחא כי בחסד האל ובזכות האבות יבאנו לא בזכותם ונס בדברי רזל לחינו שהיו כבוכי בזה חס ואל חרמתי ישראל לא יבאנו וגם בתורה חמ' וזכרתי להם ברית ראשוני וגומ' כרחא כי בחסד האל ובזכות האבות יבאנו לא בזכותם ונס בדברי רזל לחינו שהיו כבוכי בזה חס יבאנו על ידי תשובה חס

רשי

וירא כי חץ חים ועתה בהנחמו על הרעה לעמו רוחא כי חץ חים צדיק לכבוד בפרק וישתומם ויחרים לרחות חס ים מכביע ב בעדם וחץ מפניע וישתומם לשון חסד העומד ותוהא ושתק ב בתמהו ותיו דושתומם כתיו של משתולל סניס משמשו לשון מתפעל וכן דרך התיבה סיסודה הרחשין סין חוסך כשהיא כ כהבכת ללסין מתפעל נתפעל ויתפעל ב חתיו בהמצע חותיו סורס התיבה כמל וישתומם לשון שומו במי' משוים בתיכס נשמו חחרוכים לשון תמהון ותוסע לו זרועו ויכס מחויביו וזדקתו סמכתהו הוא להסירו ולחמן ידיו בכמתו וילפ שחץ חמנו הגונו לה נפע: קנאה חכמה מנס בליו לקנאה לשמו הגדול: כעל גמולות: כדת להסיב על גמולות החיובי: כעל ישלם: כדת להסיב עליהם ישלם: כי יבא כהנה: כרה על חיוביו: נוססה בו כבלת בו לשון כס' לא נוססה בו חולת בו כחלפת בעץ כמו והיה כמסוס נוסס: זאת בריתי חותם בדבר זה סמתי בריתי לשם וחקיי כי חץ בגלותם לא תשכח תורתו מהם: על

דינא וגלי קרמוהי דלית גבר דליה עוברין טבין וידיע קרמוהי ולית אנש דיקום ויבעי עליהו ופרקנו בדרע תוקפיה ובמימר רעותיה סעדנון אנתלי למעבר זכון לעפיה תקוף ופורקן איתי ב במימריה לדחלוהי ויתגלי למעבר לאתפרעא בתקוף מסנא עפיה ויתיב נקמא לבעלי דכבוהו מרי גמליא הוא גמלא ישלם פורענותא לסנאוהי גמלא לבעלי דכבוהו לנגותא גמלא ישלם וידחלון במערכא ית שפא דיו ומפדנח ש שפשא ית יקריה ארי ייתון כשפע נהיר פרת מעיקן במימרא דיו יתברון ויתי לציון פריק ולא תבא כרורא דבית יעקב לאוריתא אמר יי: נאנא דין קמי עהוון אמר יי רוח קודשי דעלך ופתגמי נבואתי דשויתי בפומך לא יעדון בפומך ובפום בנד ובפום בני בנד אמר יי ככעז ועד עלמא: קומי

ובא יו רפ וסיס נסטר בשמאל ב' סי' יו ולעיל בהאי ספרא סי' סו: ומפי ג' בקריאה וסיס' הראשונות מאז הגדתי ואני זאת בריתי אותם אמר ב' בפסו: ועד עולם יב דסמי בקריא וסיס' לסרבה המשרה ולשלום אקק' ואני זאת בריתי אותם אמר' לאמר שובו נא איש מדרכו ושכנתי אתכם במקום הזה'

משפט: וירא כי חץ חים וישתומם כי אין מפניע ותושע לו זרעו וצדקתו היא סמכתהו: וילבש צדקה כשרון וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט במעיל קנאה: בעל גמולת בעל ישלם חמה לצריו גמול לאיביו לאיגמול ישלם: ויראו כמערב את שם יהוה ומפורח שמש את כבודו כי יבא כנהיר צר רוח יהוה נוססה בו: ובא לציון גואל ורשבי פשע ביעקב נאם יהוה: ואני זאת בריתי אותם אמר יהוה רוחי אשר עליך ורבוני אשר שמתי בפיה לא יבוטו מפיה ומפי זרעו ומפי זרע זרעה אמר יהוה מעתה ועד עולם: קומי

לאו וחמרו חמ' רבי יומק חץ בן דוד בא לא חן כבוד סכלו זכאי חן כבוד סכלו חייב כדור סכלו חייב דכתיב וירא כי חץ חים וישתומם כי חץ מפניע והדר ותוסע לו זרועו כדור סכלו זכאי דכתיב ועמד כולם כ צדיקי לעולם ירשו ח חרץ ועוד חמרו רבי יהושע בן לוי רמיו כתיב וחרו עס עכני סמיה ככר חניס חתח הוי וכתוב עני ורובכ על חמור הא ככד זכועס עכני סמיה לא זכו עני ורובכ על חמור ועוד בדבריהם רבי אליעזר חזק' חס ישראל עושן תשובה מיד נחלץ ס סחמ' סוכו בני סוכבי חמר לו רבי יהושע והלא ככר נחמך חנס כמכרתם ולא בככף תגאלו חלל בתשובה ומעשים טובים הנה חנו רוחי כי מסופקים היו חס יהיה קבוצ ג גליות על ידי תשוב' חן לאו זה מפני מחלוקת הפסוקי' וחכס' לתרץ הפסוקי' כי רוב ישראל יסובו בתשובה אחר

ושמתי את הצולעה לשארית ויברך דוד את יי לעיני ואנחנו נברך יה מעתה יתל ישראל אל יי: ויהי שם יי מבורך וחסד יי לעולם ועד עולם ירושלם הרים סביב לה יי ישמור צאתך ובואך:

סירחו סימני הגאולה ועל זה נחמ' וירא כי חץ חים כי לא יסובו בתשובה עד סירחו תחילת היסועה ועדין יהיו בהם פושעי' ומירדו יבאנו מהגלות בכלל רוב ישראל השבוי' בתשוב' ויכלו בדרך שלא יבאנו לחרץ ישראל ונחמרו וירא כי חץ חים רונה לומ' על כלל ישראל שלא יסובו בתשובה שלמה ולא יפגעו לחל בלב ככון עד סירחו סימני הגאולה וחיס חזמ' על כלל ישראל' כמו נחמ' ישראל נשבע במצפה שהיו עם כל ישראל כי לא יתכן שלא יהיה חיס וחכסי' בישראל דיקי' וטובי' סיהיו רחיים לגאולה חכל לא לגאול כל ישראל בזכותם וכן מה שחמ' רבותיו זל דור סכלו חייב לל רובו כי לא היה מעולם בישראל דור סכלו חייב שלא היו בהם חכסי' דיקי' וטובי' וגם החייבי' לא חמ' סיהיו חייבי' כליה חס ופלוס חלל שחץ רחוק לגאולה וישתומם ענין תמהון לבב וכן כאשר שממו עלך רבי' השתומם כסעה חדה: מפניע ענין תפלה ובקשה כמו חל תפגע בי: ותוסע לו זרועו כי חץ עזר וסומך עמו כי חס כמו וצדקתו לבדו כי מצפה האיס וצדקתו הם כעזרי וסומכי' למושיע חותנו וחמר זרועו וחמר צדקתו חמר זרועו כנגד הגו' לקחת נקמה מהם כמו סחמך היוקח מנבור מלקוח כמו שפירשונו וחמ' צדקתו כנגד האבות סוכר בריתו עמהם ולזרעם חמריהם ועושה עמהם הצדקה להושיעם מהגלות ובחמרו ותוסע לו רובה לומר לעצמי והטעם לבי שעל הדיון מוטל להשיע עבדו מן המחזיקים בו והמשתעבדים בו כמו פשוטים בנו חומות העולם היום ובתשועת העבד יוסע האדון רובה לומר שגדל שמו וכן ה שיעה ימין ועכני: וילבש צדקה כליו יהיו עני מיניס על דרך משל כלי צדקה וישועה לישראל וכלי נקם לגוים והמסיל כלי היסועה לכלי מלחמה שהם מנן שריון וכובע משל סיגן על ישראל בגלות ובחמס מהגלות מהחויבים שלא ירעו להם והשריון והכובע חיס מלבוסים חלל לפי סעה בעת המלחמה והתשועה תחריך מעת התחלתה עד שהיו ישראל בהרצס ובשעת מלחמת גו ומנוג' והמסיל כלי הנקס והקנאה לבגדים והמעיל סילבס חרס חותם כל סעה כי עוד כל ימי עולם יהיו חומות העולם עבדים לישראל ודודו בסוכיהם ובני ככר חכריהם וכורמיהם והוא חקס וקנאה על הסעבוד סעעכדי בישראל כל ימי הגלות: תלבסת' שס וחמר הסס חמר השעל לחץ הענין כמו ויכוס דוד כוס קנף ה על חבתיכו קנף ומעלה מעל למען טובוח טבח' והדומים להם: כמעיל' חלס נקרהת רפא שלא כמנהג ברוב חלל שכתבא כמנהג: כעל גמולות כמו סלבס קנאה על גמולות שנמל לפרעה ולסנחריב ולשאר צורדי ישראל חן ילבס קנאה כפיניחם מגלותם וכפל הענין עוד לחזק' וחמר כעל ישלם' כמו ששלם על חותם גמולות לחויביו כן ישלם ומהו השלום חמה לצריו גמול לחויביו: גמול' הרע שעשו לישראל ישלם להם וכפל עוד וחמר לחיים גמול ישלם' לחיי הגוים וזכר חיים לבי שישראל משחרים בגלות בכל החיים וכולס הרעו לישראל ולכולס ישלם חלל גמול: וייראו' נחמר שיסלס הגמול ויראו חתנו כל העולם ממערב וממזרח כלום בכל העולם: כי יבא כנהר צר פירס חלל יבא לשון סקיעה' כמו ויבא הסמש וטרה' חמר יסקע הצר ולא יראה עוד' כמו הנהר שיכנס בים ולא יראה וכי נוססה ענין כיסה' חמר רוח ה' תניס הצר שלא יראה: ונססו' מבנין מרובע וסרסונוס' וחזובא לציון גואל' ובדברי רזל חס רחמי דור שצדקת דבות עליו חכה לו' שנחמר כי יבא כנהר צר וגו' וכתוב בתריה ובא לציון גואל' ויס לכרס כי יבא כנהר צר טעס למה שחמר וייראו ממערב וגו' חמר טעס למה ויראו ה' כי יבא כנהר צר כי יבא גו ומנוג שהוה הצר בחרץ ישראל כמו הנהר הבא במרצה חזו רוח' נוססה בו ותכלנו מן העולם' חמו שנחמר בכבוהת יחזקאל וכבוהת זכריה' וחזו ובא לציון גואל' כי חץ על פי סיהיו ישראל בירוסלס קודס שיבא גו ומנוג כיון שיבא הוא יחמרו כי לא בא להס גואל חוחיל חומות העולם באיס ונלחמים עליהם וכשיסכטיה חלל סס בדבר זכרס וגסס שוטף וחבני חלגביס חזו יחמרו כי בא לציון גואל בחמת ולסבי פסע בעיקב' כי חזו יסובו כל ישראל בתשובה שלמה וכוססה מענין נס' כמו כמסוס נוסס' כי מנהג העולם כי נוסח חנס מכה כרה חסונה בחיל סכנודו ורוח ה' תהיה נוססה בו ומכה בחיל גו ומנוג' ועל הדרך הזה תרגס יונתן וייתן בספע כהר פרת מעיקים ובמימרה דה' יתברון: ובא לציון גואל' מפורס הוא: ולסבי' מלרע: וחמי זאת בריתי חותם' פירס חכס רבי חכרהס בן עזרא זח' הברית סחכרוה' מהס רוח הנבוהה סיהיה להם' זהו שחמר רוחי חסר עלך: ודברי חסר סמתי בפין' כפל דבר כמו שכתוב והיה אחרי כן חספוך רוחי על כל בשר וגו' והנבוהה לא תפסק מהס לעולם זהו שחמר לא ימושו מפך וגו' חמר כנגד ישראל' וחמי חבי זל פירס כי בריתי היא התורה סנתבה כברית והבטיח' שלא תמוס מפיסה לעולם ותהיה ברית דבר שהוה קיים כי כל ברית הוא קיוס דבר' ולפי דעתי כי כן הוא פירוש הפסוק' חמר וחמי' פירוש חמי מבטיח חותם בזאת לפי שחמר ולסבי פסע בעיקב סיהיו בלי עון כקיים מכל פסע חמר כי זאת תהיה בריתי חותם' כמו שחמר ירמיהו וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדסה וגומ' וחמר וכתתי תורתי בלבס וגומ' וחומר כי כולם ידעו אותי למקטנס ועד גדולם' וזהו שחמר רוחי חסר עלך זאת רוח טהרה שחתך בתוכס שלא יחטאו עוד' וזהו שחמר יחזקאל וחת רוחי חתן בקרבכס ועסיתי חת חסר בחקי תלכו וגומ' וזהו שחמר רוחי חסר עלך כי זאת הרוח היתה בכביח וחמר לו שחלטה הרוח תהיה לישראל חזו דברי כמו שהס סדריס בפין' וחמר כנגד ישראל לא ימושו מפין חסר חלס חותם כפיהס לא ימושו עוד לעולם לא מפין ולא מפי זרעך לעולם:

דק

ישעיה ס

תקד

קומי חורגי חמר כנגד ירושלים וכו' וזוהי צונו כבוד פירשנו כי האורה מסל על השמחה ועל הטובה והחשך בהפכו על הצרה ועל הדעה ציפה כי בא חורק הניע זמן ישועתך שהוא לך חורה גדולה וככל הענין ואמר וכבוד ה' עליך זרח וכן תרגם יונתן חרי מטא זמן פורקק ויש מפרשים כי בא חורק סקע חורק כמו ובא השמש חמר דרך משל סקע חורק שהוא חור בעולם הזה ויהיה לך תמורתו חור גדול והיא הישועה והשמחה וכן חמר לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם והכל דרך משל כי הנה החשך חשך וערכלמשל על הצרות יזרח וכו' וזוהי עליך יראה ככל ענין במלות שונות כי ה' כבוד ה' ויש מפרשים כמו כבודו וכן כראה בכבודו והלכו גוים כמו שח' והלכו עמים רבים והמרו לבנו ונעלה א הר ואל בית הלה יעקב ויזכו מדרכיו ונלכה באורחותיו זהו שילכו הגוים לאור ישראל הם ומלכיהם וסריהם זרח על שם יאח ממנו זרח על משקל צמח פרח שחי סביב כולם פירוש בדין וכו' וכת' כל עש גלות ובא הידיעה חמר הכנוי כמו וסנו את טעמו והפתח וזרחו את הילד והדומים להם סכתנו בספר מכלל: תחמה יענין כאשר ישא החיון את הנוק והיתה הנק רחוקה ל להדגש לחברון לן ה השרש הילן כחובה לרכות ואחל כתב כי המלה יחידה והלן שרש והוא מוסב כ כהא ותקדמה ותבא וחק על פי חמר ו ובנותך ל כל אחת נחת ופי על כד תחמה על כד המלכו והשדות כמו שכתוב ושדותיהם מניקותך ח: תרחי זמן ראה ורבי טעו בזאת המלה סקראו הת' בעיני כמו זן ירא' וגם יש סכריס שכתוב כיד וטעות היא כי זן ראה היא וכן תי בכך תחזי ותנהרין ופי תרחי בכיך שבהו מכל על כד ויכהו בכיך זה ונהרת שהוא ענין ח

ומקום בקריאה וסימ' ובמקום רגלי אכבד' ומקום משכן כבודך' ומקום הצדק שמה הרשע: והשתחוו ז בקריאה וסימ' נמסר בסדר גא:

על כד תחמ' על גיכסי כסליה של מלכיהם תהיינה חמונות: אז תרחי ונהרת' בכין תחזי ותנהרין: ומחוד ורחב לבבך' ויתמה וירחב לבך: כי יהפך עליך המון ס' חרי יתחלף לך עותר מערבא: חיל גוים נכסי עממיא: סכעת' רוב: בכרי מדין: הונגי מדן הם גמלים בחוריס וכן בכרה קלה: ועיפה גס הם מבני מדן עיפה ועכר: וחילי נביות' דכרי נביות:

גדאסונה' כמו כבדאסונה בימי שלמה כענין שחמר כי חכי תרשי למלך בים אחת ל לשלש סכ' תבא חני תרשים וג' תרשים' סס היס: לסס יי' חלהך' סקרא עלך כי ישמעו שמעו וסס גבורתו ויבאו: כי פארך' נתן לך פאר: וכרצוני וכרצוני לך חיונא פיימוט ב בלעז: ופתחו סעריך תמיד' לשון פיתוח ממסקולת לשון כ כבד על סס שפתיחת פתיחת עו: פתיחת תמיד כמו סבר מלסון סבירה כך פתחו מלסון פתחו טיפ חוכיטס בלעז: ברנס

קומי אנהרי ירושלים ארי מטא זמן פורקניד וקרא די' עלך יהגלי ז ארי הא חשוכא והפי ארעא וקבלא למלכותא וביד ישרי שבנתא די' וקריה עלך יתגלי ויהבון עממיא לנהוריד ומלכיא לקביל זהוריד: זקופי ירושלים סהור סהור עינד והיו כל בני עס גלותך דנתבנשו ואתן לגויד בנד מרחיק יתו ונתנד על גססו ונתבנן:

בכין תחזין ותנהרין ותרחליו ויפתי לביד בדחלת חטאין ארי יתחלף ליד עותר מערבא נכסי עממיא יתעלון לגויד: שירת ערבאי תהפי סחרניד הונגי מרין והולד בולרוון משבא יתו דהב ולבונה יהו טעינין ודאתן עמחון בתושבחתא די' יהו משתעון כל עאן ערבאי יתבנשו לגויד דכרי נביות י' ושמשוניד יתסקון לרעוא על מדבחי זבית תושבחתא אשבח ו מן אליו דאתן בגלי בענין קליליו וליא אתעכבא גלותא דיראל דמתבנשו ואתן לארעון הא כיונין דתיבן לנו שובכיהון: ארי למיכרי גנון יסברון ונחתי ספיני יסא אידא פרסא קלעהא בקדמיתא לאותאה בנד מרחיק בספחון ודרברון עמחון לשמא די' אלה ולקרישא דישראל ארי שבתך: ויבנו בני עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

קומי אורי בי בא אורך וכבוד יהוה עליך זרח: כיהנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח יהוה וכבודו עליך יראה: והלכו גוים לאורך ומלכיהם לנגה זרח: שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באורך בניך כרחוק יבאו ובנתך על צד תאמנה: או תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך כי ירחיך עליך המון ים חיל גוים יבאו לך: שפעת גמלים תכסך בכרי כרין ועיפה כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלת יהוה יבשרו: כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך יעלו על רצון מובחי ובית תפארתי אפאר: מי אלה בעב תעופינה וכיונים אל ארבתיהם: כיהליו אים יקו ואניורת הרשיש כראשנה להביא בניך מרחוק כספס וזהבם אתם לשם יהוה אלהיך ולקרוש ישראל כי פארך: ובנו בני נכר חמתך ומלכיהם ישרתונך כי בקצפי הביתך וברצוני רחמתך: ופתחו שעריך תמיד יומם ולילה לא יסגרו להביא אליך חיל גוים

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

עממיא שורך ומלכיהון ושמשוניד ארי ברונזי אלקיתך וברעותי ארחס עלך: ויתפתחון תרעך תדירא ימס ולילי לא יתאחרון לאעלא לגויד נכסי עממיא ומלכיהון

רוח ה' עלי' חלה הם דברי הכביה על עמנו' רוצה לומר כי הכבוד והטובות שאמר ושעמיד לומר רוח הנבואה מאת ה' היא שסרתה עליו ושלח האל לכבוד בהם ישראל העתידים להיות בגלות זמן ארוך וימזחו חלה הנחמות כתובות ולא יתיחסו מן הנחולה' כי מפי ה' הם חלה הנחמות ששלחני לאומרים ולכתבם לכבוד בהם בני הגלות שהם עמים וגשבריי לכ כי סובלים הגלות לסס ה' ואלו רצו להפרס מיוחדו ומתורתו היו כאלה מהעמים אשר הם כרסותם' וטעם מסת' רבה וגדל ומנה חותיה להיות שליח בחלה הנחמות' וכן ומסחת את חזאלי' תמסח לכביה תחתיד' אל תנענו במשיחי' ולפי סמנוי המלכים הנה על ידי משיחה כאמר למנוי אחד לסון משיחה' נאף על פי שאף

סס משיחה' וכירוס' יען בעבור' כי חפסר שתסרה עליו רוח כ כבואה ולא ימנה חותו להיות שליח לכבוד כ כבואה ההיא אחרי' לפיכך אמר רוח ה' עלי יען מסח חותי' כלומר מה שאני חומר ברוח כבואה שהיתה עלי בעבור כי האל מנה חותי לזה להיות שליח לכבוד עמנו לחבסם לכסכרי לבי פקח קוח' סתי מלות וענינים מלה אחת' ופירוס פתוח המאסר' ויס לפרסו כענין סתי מלות' ו וסיקראו לחסירי פקח' רוצה לומר שיפתחו ממאסרם' וכן יקראו להם קוח סרסו לקח' רל סילקחו מהגלות' וחלול פירס כי סס המאסר קוח לבי סהס בלקחים וכלאיהס ט' כאלו אמר פתחו בית המאס' ויכחו האסירי' ויכתן תרנ' ולדאסירי' חתגלו לנאמר' לקרא סנת רכון' סכ הנחולה סהיא סנת רכון' כמו סכנו תרצוני כחמתיד' חבל סנות הגלות היו סנות קקף' כמו שאמר כי כקנפי הכיתיד' ויס כקס' הוא יוס גוג ומנוב סניקס ה' בהס וכוה יחס האל כל חבלים' וחמד כך פירס מי הס האכלים וחמד לחבלי כין' לסוס פלח תחת חמר' כי מנהג האכל לסוס חמר כרלסו' סמן סמן סמן מחכריד' וזה גלה על

סא

בעולה כסיל

חמר יו חס' וסיס' הייתי ביסם אכלני חרב' על הגוה לבדה' אל חגוה לבדה' וזה חרב אל הגוה לבדה' תהיה משלכת להרב' לחרב ולקללה תהיה בצרה דירסיה' חרב א סמיה ויבשו' ונתתי את ארץ מצרים' וסוכה תהיה לצל יוסס' סחסה מערס' כזרב בציון ב' בו' וזשו ערי חרב' קול ישורר בחולק חרב בסף' רוח אדני יהוה עלי יען משה יהוה אתי לבשר ענוים שלחני לחבש לנשברי לב לקרא לשבוים דרור ולאסורים פקח קוח' לקרא שנת רצון ליהוה ויום נקם לאלהינו לנחם כל אבלי' לשום' לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר שמן שישון תחת אבל מעטה תהלה תחת רוח כהה וקרא להם אלי הצדק מטע יהוה להתפאר' ובנו חרבות עולם שממות ראשנים יקוממו וחדשו ערי חרב שממות דור ודור' וימרו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם ואתם כהני יהוה תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם חיל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו' תחת בשתכם משנה וכלמה ירנו חלקם לכן בארצם משנה ירשו שמחת עולם תהיה להם' כי אני יהוה אהב משפט שגא גזל בעולה ונתתי פעלתם באמת וברית עולם אכרות להם' ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך יהוה' עזבד יהוה בקשזש וקיס עלם אגור להו' כלכותא כל חזאיהו' ושתמודעונו ארי אנון זרעא דברביה י' אמרת

אמר נביא רוח נבואה מן קדם יי אלהים עלי חלף דרבי יתי יי לבשרא ענותניא ש שלחני לתקפא לתבירי לבא למקרי לרשבן חירו ולדאסירין אתגלו לנהור' למקרי שנת רעוא קדם יי ויום פורענותא קדם אלהנא לנחמא כל אבלי' לשואה לאבלי ציון למתן להוון כליל חלף קטם משח דחרוה חלף אבלא רוח משבחה חלף רוחוהו דהית עמאי ויקרון להוון ברבי קושטא עמיה דיי לאשתבחא' ויבנו חרבת עלם צדית קדמאי יקוממו ויחדונו קרוין דהואה חרבן צדיא דר דור' ויקומונו נוכראין וירעונו ענכונו ובני עממאי אכריכונו' וספלחי כרמיכונו' ואתון כהניא דיי תתקרונו דמשמשו קדם אלהנא ותאמר לכוני נכסי עממאי תיכלונו וביקרהונו תרפנקונו' חלף דברתתונו ואתפנעתונו על חר תרין בטבון דאמרית לכוני איתי לכוני ויתבררונו עממאי דהוון משתבחין בחולקהוון בכוני בארעהוון על חר תרין ויהסנון הרוח עלם תהי להוון' ארי אנא יי רחמנא דינא מרחק קרמי שקרא ואונסא ואתן אגור ויתרבונו בעממאי בנייהוון ובני בנייהוון בנו כלכותא כל חזאיהוון ושתמודעונו ארי אנון זרעא דברביה י' אמרת

יען עמתי' חן משיחה זו חלה לסון סדרה ונדולה' פקח קוח' פקח חת מלקוחס וסכיס וזהמירסו' לקראו לסכיס דרור' כלע לכסר להס כסורת הנחולה' סנת רכון' סנת פיוס ורנני' חילי הצדק' לסון חילנות כמו מוחילי אשר חמדתס ומטע יי יורה עליו' חכריכס' ענהני המחרסיה' כהני יי' כסיחי הקכה' חיל גוים' נכסי עממאי' תתימרו' חתס תכסו תחתיהס ככבוד סנטלו על חיה' תחת כסתסס' סהיה מסנה חף סס כלמה ידונו מעיד חלקס כלומר תחת חמר עד הנה תמיד עמי היו רונני כלמה חלק' יסרנה סהיא חבל כמו קומי דוני כלילה וכמו ותעבור הכנה דלחחב' כי חניי' חוהב מספט סונח גול בעלה' לכ חינו מקבל עולות הרסעיס סכול גולי ונתתי פעולת' סל ישראל סתהח בחמת חג ונתתי פעולת' ספעלו סכר סכבלו גיחפי הרסעיס על כבוני בחמת' כחנת

ואקרא חרב' ועצמי חרה סני חרב' שגא ושגא ד' חס' בקריאה וסיס' יהושע' שגא גול בעולה' ושגא חקיס בטח' שגא בצע יארד' יסיס' וכל אוריתא דכו' חס' ברך יג בקריאה וסי' בסמר רבת' ישיש ד' בקריאה וסיס' כן ישיש יי עליכם להשיב אתכם ולהרבות' ומשוש חתן על כלה' ישיש עליך בשמחה' ישיש כגבור לרוץ ארח' וחד וישיש בכח יצא לקראת נשק' וסנת חקיס

מעטה תהלה' הוא משל' כי חין מעטה תהלה הפך רוח כהה חס לא יהיה דרך משל' כי מצאנו גם כן מעטה ולכיה כרוח' כמו ורוח לכטה את עממאי' סמן סמן תחת חבל' כי האכל חינוסך סמן' כמו שאמר בדבר התקועית' כהה' תחר לנקבה' וכן והיא כהה' ופי רוח קצרה וחלושה' וכן וכהתה כל רוח כי רוח ישראל קצרה בגלות' חילי הצדק' כמו חלני' כמו שאמר מטע ה' כמו כי יבסו מאלים' להתשאר' כבר פירסנוהו' ובנו חרבות עולם' וזה חין בנו מוך חלה בחותו סל מעלה בפרשת קרא בגרון ובנו מוך חרבות עולם' וכן מתחלף בשאר העלות' ופי' ובנו ישראל חילי הצדק סוכר חרבות עולם סתי חרבות מומן רב' סוממות רחסו' סהיו סוממות מדורות הרחסונוס הס יקוממו חותס' וחדשו ערי חרב' חותן הערים סהיו חרבות יחדסו חותס' והפסוק כפול במלות סונות' ועמדו זרים' ועמדו מעמס יקומו ממקומס ויכחו לעבוד אתכס ורעו חאכסס' חכריכס' עובדי סדותיכס' וכורמיכס' עובדי כרמיכס' וחחס' תהיו לא כריכיס לעבוד עבודתכס כי בני ככר יעשו חותס ותהיו פניס לעבוד את חסס' כמו הכהנים סהיו מוכניס ומומוניס לעבודת בית המקדס כן תהיו פניס מעסקי העולם ותתעסקו בתורת חללים וכדברי חכמה לדעת חת ה' חיל גוים תחלו' וזה מלבד סיעבדו חתכס בארצס יכילו לכס למנחה זהב וכסף וכל טוב מארצס' והחכס ר' חכרסס בע פירס והנה יהיו הגוים כנגד ישראל כנגד בני אהרן הכהנים' על כן חיל גוים כנגד איעער' תתימרו' תתגדלו ותתרומונו ככבודס סהוה ממונס' תתימרו' יהוד תחת חלף וכן זה החמירך היום' וית תפנקו' תחת כסתסס' שהייתס בגלות לכסת ולחרפה ותחת חותו הבשת יהיה לכס הפכו והוא הכבוד על פי סניס שהיה לכס כסת יהיה לכס כבוד' וית חלף דבהתתן וחתכנעתן על חר תרין בטבון די חמרית חייית לכוני' וכלימה ידונו חלקס' תחת סוכר עומד במקום פניס' ותחת כלימה שהיה להס בגלות ידונו בחלקס הטב סחתן להס' וית ויתבתתן עממאי דהוון משתבחין בחולקהוון' לכן בארצס מפנה יירסו' ולא יכטרכו לנחת מארצס לסחורה להרוי ממון כי בארצס יירסו מטוב העולם ממה שהיה להס וחיתה הסמחה תהיה להס לעולם שלא תפסק' כי חני ה' חוהב משפט' נותן טעס למה שאמר סיתן להס מסנה' אמר כי חני חוהב משפט' וזה יהיה עול ולא משפט' כי ישראל סהס מחר הגוים ונאשר דבקו בה' כל ימיהס וחרכו להס ימי הגלות והרעה חס לא יהיה להס עוד תקוה לא יהיה משפט' וחני ה' חוהב משפט חוהב סיעשו חותו בני האדם כל סכן שאעשהו חני כי חילו בעבודתי חני סונח גול' וזהו בעולה כמו שאמר והבחתס גזול' חס כן כל כל בני' כיון שאחא חוהב משפט וסונח סהוה גל כדך סחגמוול להס תחת גלותס ורעס' רב טובה כפלייס מה שהיה להס ברעה כי הכל סכלו לסמי' לפיכך ונתתי פעלתס בחמת סכר פעלתס ספעלו ועשו לסמי חתן להס בחמת וברית עולם שלא יהיה לו הפסק חכרות להס לא כברית אשר הבחתי חוהבס מחרן מצרים שהיה לו הפסק' ונודע בגוים' כפילכו בארצות הגוים לטייל או לסחורה חף על פי שלא יכטרכו יהיו נודעי' וככריס לרוב הכבוד והגדולה סהיה להס וילכו בבגדי מופט ורקמה יחמרו עליהס חלו בני ישראל הס חלו זרע כרך ה' הס' ובחמרס ונודע בגוים זרעס וכחחיהס בתוך העמים' כי הס הכחוריס הס סילכו לתחומס לרשות חרצת הגוים' סוס

שום חסידים בה / אלה הם דברי ירושלים לעלת המתרגם שתרנס חמרת ירושלים מחלה אהדי במימרה דה / או הם דברי ישראל בשפס מהגלות / וכתיב חזני חבול בה / במדת רחמים / באלהי / במדת הדין / ועל כן כפל שום חסידים / ועוד כי כאזר זכר מדת רחמים הנוף וקנסם שמחים אך כבודת הדין תגל הנפס שהיא עליונית ומקבלת יסודין יותר מהנוף / כבדי ישע מעיל צדקה / דרך משל / והבגדים הם סילבס אותם האדם והמעיל הוא סיתעטף בו / לפיכך אמר יעטני על מעילי / יכה פאר / יגדיל פארנו גלבוסים נחלים / כי הכהן שהיה עובד האל הוא ראש העם וגדולם / לפיכך נאמרה הגולה בלשון כהונה / וכן וכני דוד כהנים היו / ויונתן תרגם כחמא דמנלח בגנוניה

רשי

במתן / אשר ילכס לבוסי פאר / הנהן גדול / וככלה תעדה כליה / תכטיטה / כי חרץ תביח / צמחה וגו' / למען כיון חעשה ולא אחשה / על מה שעשו לה / לא אשקט / לא יהא שלום לפני עד יבא גרינה צדקה / יקבנו / יפרסנו / בעולה / מיושבת / כי יבעל וגו' / ארי כמה דמיתתב עולם עם בתולתא כן ימיתבון בנייכי בנייכי / על חומותיך ירושלים / רבותינו דרשוהו כמשמעו מלחכים / המזכירים את יי' על חורבנה לבנותה מחי אמרי אלה תקים תרחם כיון כי בחר יי' בכיון כדאיתא במסכ מנחות ויונתן תרגם חומותיך אבות הרחשני המניני עלינו כחומה / העקדתי שומרים / לכתוב ספר זכרוננו שלא יסתכח זכותם מלפני / לא יחסו / מלהזכיר זכותם לפני / המזכירים את יי' / את זכות האבות / אל דמילכס / אתחישנו / יחלנוהו

אמרת ירושלים / מחדא אחדי במימרה דין תבוע נפשי בפורקנא דאלהי ארי אלבשני לבושין דפורקן מעיל דוכו עטפני פחתנא דמצלח ב בגוניה וככהנא רבא דמתקן בלבשוהי וככלתא דמתקשטא בתקנהא / ארי כארעא דמפקא צמחה וכנות שקינא דרועהא מרביא בן יי' אלהים יגלי זכותא ורשובתא דירושלים לקבל כל עממא / עד דאעבד פורקן לציון לא אניח לעממא ועד דאיתי נהמא לירושלים לא אשקט ל למלכותא עד דיתגלי כשפרפרא נהורא ופורקנא כבעור יבער / ויהוון עממא זכותיך וכל מלכא יקרין ויקרון ליד שמא חרתא די במימריה דין יפרשניה / ותהוון כליל דחרוה קדם יי' וכתר ד דתושבתי קדם אלהיך / לא יתאמר ליד עוד שביקא ולארעוד לא יתאמר עוד צדיא ארי ליד יתקרי עברי רעותי בה ולארעוד יתבא ארי תהי רעוא מן גדם יי' ביד וארעוד תתיתבו / ארי כמא דמתיתב עולם עם בתולתא כן יתיתבון בנייכי בנייכי וכמא דחדי חתנא עם פלתא יהדי שלך אלהיך / מרתקניו נטרין קדמי כל יממא וכל לילא תדירא לא פסקין מרתאמר דכרן טבולתא קדם יי' לא פסיק לכון / ולא יפסוק דכרנהוון מן קדמוהי עד דתקין

צמחה ד' וסימן כי כארץ תוציא / כל טרפי צמחה תיבש / על ערנת צמחה תיבש / ברביבים תמננה צמחה תברך / אשקוט ג' סלא' בליש' וסימ' ולמען ירושלים / אשקוטה ואבישה / כי עתה שכבתי ואשקוט /

שוש אשיש ביהודה / תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה / כי כארץ תוציא צמחה וכננה זרועיה תצמיח בן אדני יהוה יצמיח צדקה ותהלה נגד כל הגוים / למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כננה צדקה וישועתה כ כלפיד יבער / וראו גוים צדקך וכל מלכים כבודך וקרא לך שם חדש אשר פי יהוה יקבנו / והיית עטרת תפארת ביר יהודה וצנוף מלוכה בכף אלהיך / לא יאמר לך עוד עוובה ולא ארצך לא יאמר עוד שממרה כי לך יקרא הפצייבה ולא ארצך בעולה כי חפץ יהוה בך וארצך תבער / כי יבער בהור בתולה יבעלה בגיד ומשוש חתן על בלה ישיש עליך אלהיך / על חומותיך ירושלים הפקדתי שמרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את יהוה אלהי דמי לבס / ואל תתנו דמי לו עד פסיק' עד וסד' / הא על עוברי אבהתך צדיקיא קרתא דירושלים מרתקניו נטרין קדמי כל יממא וכל לילא תדירא לא פסקין מרתאמר דכרן טבולתא קדם יי' לא פסיק לכון / ולא יפסוק דכרנהוון מן קדמוהי עד דתקין

וככהנא רבא דמתקן בלבשוהי: כליה כלי תכטיט' וקשוריה: כי כארץ ועוד המשיל יסועת ישראל לארץ שתוביח צמחה / כי היה הנרניר בארץ כפסד וכפחת ואחר כך יצמח ויתחדש ויסוב למה שהיה וימיר טוב ויפה בחלוש / כי ברוב החדש טוב מן הישן ועוד כי מערניר אחד יצאו כמה ג גרנידים / כן יסר היו ימים רבים בגלות כ כשחתים ונפסדים / וכמעט חבדה תקותם וינמחו בהגיע עת ה הנחולה ויכדו וירבו ויוסיפו על מה שהיו במספר וככבוד / ובגדלה יותר ממה שהיו כפליים / ועוד המשיל אותם לבנה שתצמיח זרועיה זואחר זואחר הירק' צומחין כאחד חלל לפי עתי הסנה ויתחדשו בה צמחים לפי עתי הסנה / כן ישראל תתחדש להם טובה אחר טובה וזה יהיה נגד כל הגוים כי כולם ידעו ויכירו בטובתם שהיא גדולה על כל הטובות שבועלם / זרועיה / שם על כל זרע זרוע תולרי / וחלונני חבי זכרוננו ל לברכה פירש כי מקצת האצבות הם מאת ה הבוכא יתברך והוא משל כארץ תוביח

סב

וקרא קמין יכ' דמ' דמ'

צמחה מצמחה בלא זרועיה ומקצתם סיפראל זרעו בטובות שעשו והוא משל כננה זרועיה תצמיח שזרועים אותה ומצמחת כן יצמיח צדקה מאלה ותהלה מוכיית ישראל / למען כיון / אלה הם דברי ה' בהיות ישראל בנות ואמר למען כיון אשר נקרא שמי עליה / וזכר כיון ירושלים הוא ככל ענין במלות שונות וכן לא אחשה ולא אשקוט כי כיון ירושלים עיר אמת לא שהמזדה נקראת כיון / כלפיד יבער / כלפיד הנוער סירחא ואזו מרחיק כן צדקך וישועתך יראו אותה הגוים הרחוקים / וראו גוים צדקך / הצדק שיעשה האל עמך צדקך וכבודך אמר כנגד ירושלים / שם חדש / כמו שאמר חפני בה / יקבנו / יפרסנו כמו אשר נקבנו בשמות / והיית / הענין כפול במלות שונות / עטרת וכניף תפארת צמלובה יד וקף / וטעם ביד ה' כפף אלהיך לומר כי הוא יחזק לך שלא יכלו לעולם עטרת תפארתך וניף מלכותך כי תמיד יהיה ידו עמך לסמכם והטעם שתהיה היא עטרת תפארת לאוניות העולם שיתשחרו בה ובמלכותה / לא יאמר / ולא רצך / שאר ארץ ישראל כילירושלים ידבר / חפני בה / כי בירושלים יהיה הכבוד / בעולה / על דרך משל כי הארץ המיושבת דומה לאשה שיש לה בעל וכשהיא שוממה היא כאלמנה שאין לה בעל / וכן אמר העיר רבתי עם היתה כאלמנה / ותרנס יונתן בעולה יתבא וכן תרגם תבעל תתייב: כי יבעל / כי כמו שיבעל בחור בתולה שהוא דבר נאה ומתקבל בחור שיבעל בתולה יותר משיבעל זקן בתולה או בחור בעולה כן ארץ ישראל כל זמן שלא יהיו בנייה בתובה אף על פי שהיו יושבים בה חומות העולם לא היתה נקראת בעולה כי לא היו מתקבלי בה ולא היה נאה שבתם בה חלל כמו זקן עם בתולה או בחור עם בעולה אבל כשיסובו ישראל בתוכה הרי היא כבעלת בחור בתולה / ומשום חתן על כלה / בימי חופתה שהוא נקרא חתן והיא כלה ואז הוא הסשן והשמחה ביניה יותר כי אז הם בחיובים כן יהיה שמחת אלהיך עליך כל הימים / על חומותיך / דרך הדגש בזה ידוע שהשומרים הם המלכי' והם מתבללים לחל על ירושלים שישבנה לישובה ויש מפרשים כי השומרי' הם חבלי ציון שמתבללי' ביום ובלילה על ירושלים / וגם יש לפרש על כלי ישראל בגלותם שהם שומרים וזוסיים תמיד כיון ירושלים ומזכירי' בונה ירושלים ביום ובלילה בתפלותיהם וזכרבותיהם / ויונתן תרגם על עוברי אבהתך צדיקיא קרתא ירושלים וגו' וכן תרגם יונתן אל תתנו דמי לו ולא יפסוק דוכרנהוון מן קדמוהי עד דיתקין ועד דיוסי יתירושלים מושבתא בארעא / ויש לפרש הפסוק כן על חומותיך ירושלים אמר האל לירושלים אחר שיכנו חומותיך אל תפחדי שיכלו עוד לעולם כי חני הפקדתי עליהם שומרים כל היום וכל הלילה תמיד / לא יחשו / כי שאר שומרי חומות אש הם ערים בלילה ולא יחשו מלדבר להעיר האחד את חברו וזוים הם יסני' / אבל שומרי חומות ירושלים יהיו ערי' ביום ובלילה תמיד / והשומרים הם דרך משל כלומר השנחת הא' כמו עיני ה' אלהיך בה מראשית הסנה ועד אחרית הסנה / המזכירי' את ה' / אמ' כנגד בני הגלות אתם סעליכס להזכיר ה' / א דמי לבס / לא יהיה לבס דמי ושתיקה והשתללו לפניו תמיד ושפטו לכינוי לבכבס עד יכונן ירושלים בחומותיה ובבניניה וישמיה תהלה בארץ / הפך מה שהיא עתה כל ימי הנלו' חרפה לגוים וקלסה לכל הארצות / ודברי' אה הם דברי האל מראש הפסוק / על דרך שזכו בניס סובבי' חרפה משיבותיכס / הננו אתחננו לך כי אתה אהינו שמרת אותם על התשובה / ומה שאמר תחילה הפקדתי ואחר כך אמ' המזכירי' את ה' ואמר אל תתנו דמי לו כן דרך הכתוב / כמו שאמר חזקיהו אמר עלה אה' והדומים לו / ויש לפרש כי המזכירי' את ה' הם דברי הנביא כנגד בני הגלות ואמר הואיל וכל ההבטחו הטובו' האה' מבטוחי אתכם הא' הזכירו את שמו תמיד שזכו לפניו לבכבס עד יקבן הגלות ויכונן ירושלים וישמיה תהלה בארץ / וא תתנו דמי לו / כפל ענין לחזק ומזכרם הוא בפסוק סלמעלה ממנו / ואמר דמי לבס / ואמר דמי לו / כי כמו שהמדבר לחברו מתעסק בדברו וכן התמדת דבורו מחזיק את חברו להיות מאוזן לו סיתן את לבו לכל דבריו בלא דמי וכלא הפסק / והנה כשיפסקו מלדבר תהיה השתיקה וזה הפסק לשמוע כמו למדבר / נשבע

רדק

ישעיה סג

רשי

תקו

כשבעה' כי כאשר חכור השבועה הוא קיום הדבר בלא תנאי' ואמר נשבע' ואמר אתן' כמו שפירשנו כמו ואל משה אמר עלה אלי' ואמר בימינו ובזרוע עז' רוצה לומר כי הכח והיכולת בידו לקיים הפלוס ולא יפלטו עוד בהם חובבים' ובמינו ובזרוע עז' הוא ככל ענין במלות שונות כי הימין הוא הזרוע העז בחלם'

יאכלהו' מוסב על דגנך' ישתהו' מוסב על תירושך' עברו עברו בשערים' אמר נבייא עברו ותוכו בתרעיא חפנו לבח דעמא לאורח תקנח' סולו סולו המבלה' כבשו הדקך בטיץ לוקמץ בלעו סולו לסון מסלה הוא' סקלו מאבן' סקלו המבלה' נפסליכו חבני מכסול לכדדון' מאבן מהית שם אבן וכנגד יצר הרע הוא

וכן מדבר הא על דרך מסל' כי מאספיו' מן הדגום והוא מן הקל נכמוהו רבים' וטעם והללו את ה' רמו למעשר שני ונטע ר רבני' ומה כי מאספיו יאכלהו' שהיו כאכלי' לכעלים' ונטע רבני הוא הלולים לה' וכן במעשר שני היה מ מתודה ומלל לחל' והוא שאמר בחכרות קדשי' כי מעשר שני ונטע רבני לא היו כאכלין חלל בירושלם לפנים מן החומה כמו שכתוב לפני ה' חלתיך תאכלנו' וכל העיר נקרא לפני ה' חלתיך' וכן נקראת חכרות קדשי' והחזק כלל הבתים' עברו עברו' הזווי כמו שפירשנו במלת סלו סלו' והכפל גם כן לחזק הענין' בשערים' על דרך עברו מעשר לשער במחנה' פנו דרך העם' עס ישראל' וענין סלו ומסלה פ פירשנוהו גם כן פס' סקלו מאבן' לפירוש הראשון שפירשנו פס יהיה פירוש סקלו מ מאבן שפסליכו במסל' חבנים' והוא פירוש סקלו' ומה שאמר מאבן' רוצה לומר מאבנים גדולות סקלו חותם' ולפירוש השני יהיה פירוש סקלו הסרת החבנים מ מהדרכים' הרימום על העמים' שיבשרו חותם בכל מקום שהם בגלות' וכל זה דרך משל לא שירימום ויסקלו דרכים' חלל

יאכלהו' וחס' וסי' ואכלו את הבשר בלילה הזה' בחדש השני בארבעה עשר יום בחדש הזה' בשלו את הבשר פתח אהל מועד' כי מאספיו יאכלהו' והללו' סבצרה ג' יובב בן זרח' וחברו דדה' סיוה בא מאדום' אנך' פורה ב' חס' וג' סל' וסי' נמסר לעיל בספרא סוף סימ' ל' ואין עוררו דסמיכי וסי' נמסר במלכים ב' סוף סימ' יד' יבון ועד ישיש את ירושלם תהלה בארץ' נשבע יהוה בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאיבך ואם ישתו בני נכר תירושך אשר ינעת בו' כי מאספיו יאכלהו' והללו את יהוה ומקבציו ישתהו בחצרות קדשי' עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימום על הרעמים' הנה יהוה השמיע אל קצה הארץ אמרו לברת ציון הנה ישעך בא הנה שברו אתו ופעלתו לפניו' וקראו להם עם הקדש גאולי יהוה ולד יקרא רדושה עיר לא נעזבה' מיזה' בא מאדום חמוץ בנדים מבצרה זה הדור בלבושו צעה ברב כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע' מדוע אדם לרבושה ובגדיה בדרך בנת' פורה' דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויו נצחם על בגדי וכל מלבושי אנאלתי' כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה' ואביט ואין עזר ואשתומם ואין סוכך ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתני' דרך משל כאומר פנו דרך לפלוגי טבח' כי בהגיע עת היסועה יאמרו העמי לישראל באו סובו לארצכם כאו הרימום להם כס כל כך תגלה היסוע לכל' הכה ה' הכה שכרו חתנו' שכר טוב שישלם לישראל על הגלות שסבלו בעבור שמו הגדול' ופעלתו לפניו' ופכר פעלתו' ושכר שכר עומד במקום שני' ופירוש ופעלתו הפעלה הטובה שעשו הם לא בהחזיקם בגלות בתורתו ובמדותיו עם הגדול הגדולות' וכנני ויו ופעלתו טב לא כי פעלתם היא פעלתו כי לשמו יעשה' וכן ושמחתי בבית תפלתו כמו שפירשנו ולפניו' רוצה לומר עמו כי מה שעמו הוא לפניו ומה שלפניו הוא עמו' וימתן תרגם

דיתקן ועד ישיש ית ירושלם ת תשבחתא בארעא' קים' בימינה ובדרע תוקפיה אם אתן ית עבורך עוד מיכל לבעלי דבבך ואם ישתו בני עממא חמריך דלאות בידו' ארי דכנשוהי לעבורא ויכלוגיה וישבחו קדם' ודעצרוהי לחמרא ושתוניה בדרת קודשי' אמר נביא עברו ותוכו בתרעא אפנו לב עמא לאורח תקנא בסרו בסודן טבן ונתמן לצדיקיה דסליקו הירחור יצא דהוא כאבן תקלא ארימו אתא על עממא' הא יי אשמע לסיפי ארעא אמרו ל לבנשתא דציון דא פרקיד מתגלי הא אגר עברי מימריה עמידה וכל עובריהון גל קרמוהי' ויקרון לדיון עמא דקודשא פריקא דיי וליד יתקרי תביעתא קרתא דלא אתרבת' מן אמר אליו ערתי לאיתאח מחא על אדום פרענא תקיפא על בצרה למעבר פורענות דין עמיה במא דקים להון במימריה אמר הא אנא מ מתגלי כמא דמלית בזכו סגיא קדמי חיל למפרק' מא דין יסקון טורין מדם קטילין ומישרון יפקון פחמר במעצרא' הא כבעוט דמתבעט במעצרא כן יסגי קטול במשרית עממא ולא יהא להון תקוף קדמי ואקטלונן ברוגזי' ואדושנון בחמתי ואתבר תקוף תקיפיהון קדמי וכל הכימיהון אסלעם' ארי יום פרענותא קדמי ושנת פורקן עמי מטת' וגלי קדמי ולית גבר דליה עוברין טבין ויריע קדמי ולית אנש דיקום ויבעי עליהון ופרקתנון בתרע תוקפי ובמימר רעותי סערתנון'

אומר ויש עוד לפנתו על תיקון הדרכים לקבץ הגלות' סקלו איספיליחיץ בלעו' הרימום כס' כלונס פורקח בלעו חות הוא סיקבנו חלו וביחו לי את הגולים חלס' הכה שכרו' מוכן לתת לעבדיו מוכן חתו' ופעולתו' שכר הפעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן לתת' מי זה בא מחדום' נתנבא הכביח על שאמר הקבה שעתיד לנפות נקמה בפרס והוא עצמו בכבודו הורג את שר שלהם תחלה כענין סל' כי רומה בשמי' חרבי וחלכ על פרס תרד ונכר בזנס פניו שהרג הרג רב והנבי' מדב בלשו' מלחמות בני אדם לבושי בגדים ובהרג' הרג הדם נתז על בגדיה' כי כן דרך הכתובים מדברים בשכינה כדרך בני אדם לשכר את האזן מה שהיא יכולה ל לשמוע וכן וקילו כקול מים רבי דימה הכביח קול חזק סלו ל לקול מים רבים לשכר את האזן כדרך שאיפשר לה לשמוע שאין להבין ולהאזין ברוב גבורות ח חלוינו להשמיעה כמות שהיא' מי זה בא מחדום' ישראל אומר מי זה וגו' ובח חמוץ בגדים כבועים בדם וכל דבר שהוא מתנאץ בריחו ובמרתימו נופל בו לסון חיימו' מבצר' אמרו רב' סתי טעיות עתיד שר סל פרס לטעות כסבור הוא שבצרה היא בצר במדבר שהיתה עיר מקלט וטועה שאין קולטת חלל שונג והוא הרג את ישראל מיד ועוד יש מדרש חגדה על שהספיקה בצרה מלך לפרס במות מלכה הראשון וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה ובצרה ממוחב היה כענין שנאמר על קריות ועל בצרה' זה' שהיה הדור בלבושו וטועה ונאזר ברוב כחו והקבה משיבו חני הוא שעלת לפני לדבר בצדקת האבות' ובצדקת דורו של שמד ובדקתי גם היא עמהם ונגליתיה להיות רב להושיע והם חומרים מדוע אדם

ללבושך מדוע בדיך אדומים' ומעמים חן איש חתי' מתיבב לפני להלחם' נכחם' דמס שהוא תוקפנו ונכחוננו של אדם' חגלתי' כמו נבואלו בדם' ואביט ואין עזר' לישראל' חמתי היא סמכתני' חמתי פיס לי על הרסעים אשר חני קפתי מעט על עמי והמה עזרולרעה היא סמכתני חתקה יד ועזררה את לבי ליערע מהם וחלכ שאין ישראל ראויין והגויים לבחולה ואשתומם' לסון שתיקה וכבר פירשתי למעלה ושתומם כי חן מפביע' ואכוס

הא חגר עבדי מימריה עמיה וכל עובדיהון גלן קדמוהי' וקראו' דרושה' הפך שהיו קוראים לך ציון היא דורש חן לה' עיר לא נעזבה' הפך מה שאמרת עזביה' מי זה בא מחדום' נבואה זו על העתיד כמו שפירשנו בפרשת קרבן גוים לשמוע' והמסיל האל יתברך המחריבה לגבור עושה נקמה בחויבתי ובגדתי אדומים מדם ההרג וכאלו אדם שאל מי הוא זה' והוא עונש חני מדב' בצדקה' כלום מה שדברתי חני בצדקתי לישראל עשיתי כי חני רב להושיע' כלום רב כח להושיע ישראל' כמו שפירשנו בחות' פרשה' חמוץ' אדום' לפי ענין הפסוק' מבצר' בדר' עיר גדולה לחדום' הדור בלבושו סלכ' בגדי נקם' בעה ברב כחו' מיניע ומטלטל הגוי' מוקצ' א קצה' וכב' פירשנו המלה בפסוק מהר צועה להפת' מדו' אדום ללבושך' הלמד כלם לאמו חמם' הרגו לאבני' והסלישי לאבסלוס' והדומי' לה' וכל זה דרך משל כמו שפירשנו שדמ' הא לבבו' הורג בחויבתי' ובגדתי אדומי' מן הד' וית מה דין יסקון טורין וגו' פורה' והנה הא כעונה לשואליון ואמ' פורה דרכתי לבדי' הגת נקרא' פור' לפי שמתררי ומרצבי בתוכ העבדי' כשדרכי' חות' והמסיל הרסעי' כאלו הם ענבי' בנת והא דורכס' ומה שאמר לבדי ואין חמתי' רוצה לומר שאין זכות לישראל והוא היה כעוור לא חס היה לה' זכות' וכב' פירשנו זה בפסוק וירא כי חן חיים' גם מהעמי' חן חיים' למערת להנקם בחויבי ישראל כי כולם היו חויביה וכולם חמתי נקמה' לפיכך חדרכ' באפי' פיסלי עליה על שהרעו לישראל שהנתיי' ביניהם נחני קפתי מעט והם עזרו לי לרעה' נכחם' דמס זה על בגדי לפיכך הם אדומי' ונקרא הדם כח לפי שהוא חיי האדם וחזקו' אגלתי' כמו הגלתי' וחלכ תמור' הא הפעלי' וכן אתחבר יאוספט כמו התחבר' ואגלתי ענין טקיף ולכלוך' וכן לחם מנוחל' כי יום' היה בלבי' זמן רב עד שבאה סנת גאולי' ואז יהיה יום נקם בעמי' ואביט' פירשנו זה העני' בפסוק וירא כי חן חיים' ואמ' למעלה זרעו ובדקתו' והנה חמ' זרעי וחמתי זרועי כמו שפי' גם וחמתי על נקם פיעס' ברשעי' בזמן היסוע לפיכך סמך לו ואכוס עמי' סג 2

סג

ואין פסוקים נאין נאין

ואבוס עמי באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי יהוה אוזיר תהלת יהוה כעל כל אשר נמלנו יהוה ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכלב חסדיו: ואמר אדעמי המה בניס לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו יהוה גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ויהיפך להם לאויב הוא נלחם בהם: ויזכר ימי עולם משה עבדו איהו המעלם מים את רעה צאנו איהו השם בקרבנו את רוח קדשו: מוליד לימין משה זרוע הפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם: מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יבשרו: כבהמה בבקעה תרד רוח יהוה הניחנו בן נהגת עמך ל לעשות לה שם הפארת: הבטו משמים וראו מזבול קדשך ותפארתך איהו קנאתך ונבורתך המון מעיד

ואבוס עמי באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי יהוה אוזיר תהלת יהוה כעל כל אשר נמלנו יהוה ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכלב חסדיו: ואמר אדעמי המה בניס לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו יהוה גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ויהיפך להם לאויב הוא נלחם בהם: ויזכר ימי עולם משה עבדו איהו המעלם מים את רעה צאנו איהו השם בקרבנו את רוח קדשו: מוליד לימין משה זרוע הפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם: מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יבשרו: כבהמה בבקעה תרד רוח יהוה הניחנו בן נהגת עמך ל לעשות לה שם הפארת: הבטו משמים וראו מזבול קדשך ותפארתך איהו קנאתך ונבורתך המון מעיד

ואבוס עמי באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי יהוה אוזיר תהלת יהוה כעל כל אשר נמלנו יהוה ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכלב חסדיו: ואמר אדעמי המה בניס לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו יהוה גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ויהיפך להם לאויב הוא נלחם בהם: ויזכר ימי עולם משה עבדו איהו המעלם מים את רעה צאנו איהו השם בקרבנו את רוח קדשו: מוליד לימין משה זרוע הפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם: מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יבשרו: כבהמה בבקעה תרד רוח יהוה הניחנו בן נהגת עמך ל לעשות לה שם הפארת: הבטו משמים וראו מזבול קדשך ותפארתך איהו קנאתך ונבורתך המון מעיד

ואבוס עמי באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי יהוה אוזיר תהלת יהוה כעל כל אשר נמלנו יהוה ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכלב חסדיו: ואמר אדעמי המה בניס לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו יהוה גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ויהיפך להם לאויב הוא נלחם בהם: ויזכר ימי עולם משה עבדו איהו המעלם מים את רעה צאנו איהו השם בקרבנו את רוח קדשו: מוליד לימין משה זרוע הפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם: מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יבשרו: כבהמה בבקעה תרד רוח יהוה הניחנו בן נהגת עמך ל לעשות לה שם הפארת: הבטו משמים וראו מזבול קדשך ותפארתך איהו קנאתך ונבורתך המון מעיד

ואבוס עמי באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי יהוה אוזיר תהלת יהוה כעל כל אשר נמלנו יהוה ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכלב חסדיו: ואמר אדעמי המה בניס לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו יהוה גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ויהיפך להם לאויב הוא נלחם בהם: ויזכר ימי עולם משה עבדו איהו המעלם מים את רעה צאנו איהו השם בקרבנו את רוח קדשו: מוליד לימין משה זרוע הפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם: מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יבשרו: כבהמה בבקעה תרד רוח יהוה הניחנו בן נהגת עמך ל לעשות לה שם הפארת: הבטו משמים וראו מזבול קדשך ותפארתך איהו קנאתך ונבורתך המון מעיד

רשי

נחבוס ענין רמיסה ודריכה כמו בוסס בטיט חצות: ואשכרם בחמתי: אשקם כוס חמתי עד שיכירו: נחבוס חזקם ותקבם: חסדיה חסד הנביא על החסדים שהרחיח לו החל סיעסה לעתיד לעמו אזכור לבני אדם החסדים שעשה להם בשעבר כדי שיזכרו וישבחו סמו: ואמר חסדי לבד לפי שהם מרו את דברו והוא הטוב להם בכל דור ודור: לפיכך אמר תהלות כי על אותם החסדי רחמי להלל את ה' כעל כל אשר נמלנו ה' אזכיר אותם החסדים כמו שהיו על כל אשר נמלנו: ורב טוב שעשה לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכרוב חסדיו לא לפי געשיהם: ויאמר כאשר לקחם לו לעם כשהוציאתם ממצרים אמר חן עמי המה אלה עמי הם שלקחתים מתוך עם אחר ולקחתים לי לבנים ולא ישקרו בני תהלות ד' כל וא' הם וסי' חסדי יי אוזיר נורא תהלת עשה פלא ואתה קדוש יושב לא נכחד מבניהם וא' ותהלות יי יבשרו דאורי' הם: ומלאך ב' פתחן וסי' ומלאך הברית ומלאך פניו הושיעם: והמה י' רפ בקריאה וסי' והמה טרם ישכבן והמה לקחו את אשר עשה מיכר

שחמר כל ימי עולם: וינטלם וינשאם: ככל ענין במלות שונות: והמה מרו ענין מרי כמו מריס פי: ועצבו ענין הכעסה: וכן כמה ימרוהו וגו' אמר אחר שהיה נש' אותם מהצרה המה שבו ומרו את דברו ולא שמעו לקולו ורוח קדשו נחבוס ענין רמיסה ודריכה כמו בוסס בטיט חצות: ואשכרם בחמתי: אשקם כוס חמתי עד שיכירו: נחבוס חזקם ותקבם: חסדיה חסד הנביא על החסדים שהרחיח לו החל סיעסה לעתיד לעמו אזכור לבני אדם החסדים שעשה להם בשעבר כדי שיזכרו וישבחו סמו: ואמר חסדי לבד לפי שהם מרו את דברו והוא הטוב להם בכל דור ודור: לפיכך אמר תהלות כי על אותם החסדי רחמי להלל את ה' כעל כל אשר נמלנו ה' אזכיר אותם החסדים כמו שהיו על כל אשר נמלנו: ורב טוב שעשה לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכרוב חסדיו לא לפי געשיהם: ויאמר כאשר לקחם לו לעם כשהוציאתם ממצרים אמר חן עמי המה אלה עמי הם שלקחתים מתוך עם אחר ולקחתים לי לבנים ולא ישקרו בני תהלות ד' כל וא' הם וסי' חסדי יי אוזיר נורא תהלת עשה פלא ואתה קדוש יושב לא נכחד מבניהם וא' ותהלות יי יבשרו דאורי' הם: ומלאך ב' פתחן וסי' ומלאך הברית ומלאך פניו הושיעם: והמה י' רפ בקריאה וסי' והמה טרם ישכבן והמה לקחו את אשר עשה מיכר

ישעיה סה

רדק

ונחמתי אחר שחטאנו וכן וירש תולעים ויבאש אחר שחמס וכן ויבצענו המים אחר שנבקעו המים ונהי כטמא עדים מתרנס סבחת עריו ויש מפרשי מתרנס הרה

רשי

ונכונע לטון הווה ונהי כטמא מואחר שנשתלקו הצדיקי ממנו וכבד עדים וכלבוס מרחק כבד מואוס שהכל אומרי הסר עדים תרנס של הסרה ונבל כעלה ונכונע כעלה פלייסטר בלעז ועונינו כרוח ישאנו ובחובנא כדומח חיתכטילנא מתעורר כמו מתנבד על יצרו ותמוניו ותניענו תחסה נתעכנו תחרים על העשוי לא עד כאן תבלת הכביח ותחלתה חסדי יי חוכיר כדרשתי ללא שאלו הקבה משיבו חי חכשר שלא להקס מהס כי כדרשתי מהס להוכיחם על ידי כביחי והס לא היו שואלים חמרתני הנני הנני טובו חלי והנני מוכן לקבל אל נוי לא קורא בשמי חסר לא היה חפץ להיות נקרא על שמי כירשתי יי כדי לקבל בתשובה סורר סר מן הדק זוכים בננות מעמידים על בננותיהן ומקטרין סס בשמים על הלבנים היושבים בקברים סתסרה עליהם רוח טומאה של עדים זככזורים הס פברי המתי סהס כנחונים כמזור שאינס יכולין לכאת ומרק פינוליס רוטב כתעב כמו נחת המרק ספוך האומרים אל הנדקיס קרב חליך עמוד בעצמך ואל סנס בני כי

צדקתינו בקריא חס וסיס הוציא את צדקתינו והני כטמא כלנו וכבד עדים כל צדקתינו כילא על צדקתינו אצונו היתה ד קמצן וסיס נמסר בריש האי סיפרא סיפ יד שאלו קמצן בקריאה וסיס ויקחו האנשים מצידם ואת פי ההלכים לרדת מצרים נדרשתי ללא שאלו פרשתי בקריאה וסיס

על דחבנא בהון בעובדי אבהתנא צדיקיא דמן עלמא אנהנא מתפרקין והווינא כמסאב כולנא וכלבוש מרחק כל זכותנא ונתרנא כמרת טרף כולנא ובחובנא כרוחא אתנלנא ולית דמצלי בשמך מתרעי לאתקפא כדחלתך ארי סלקתא אפי שכנתך מננא ומסרתנא ביד חובנא ואת יי רחמך עלנא סביאין כאב על בנין אנהנא טינא ואת בריתנא ועובר גבורתך כולנא לא יהי רנו מן קרמך יי בנא עד לחרא ולא לעלמא תדבר חובין הא גלי קרמך דעמד אנהנא כולנא קרוי קרמך הווא מדברא ציון מדברא הות וירושלם צריא בית קדשנא ותושבתנא אתר דפלחו קרמך אבהתנא הות ליקידת נור וכל בית רננא הוה להרבה העל אלן תתחסן יי ואת יהיב ארפא לרשיעא ד דמשעברין בנא עד עלמא אשתאלית במימדי לרלא שאילו מן קרמי תבעית אולפן אורייתו לרלא תבעו דחלתי אמרית הא אנא משתאל תדירא כל יומא לעם רלא מצלי בשמי שלחית נביאי כל יומא לעמא מסרבנא דאזלין באורח רלא תקנא בתר עשתוניהון עמא דמרגזין על סימרי קרמי הדיירא דבחי בנן טעורתא ומסקין בסמיה על לבניה דירבין כבהא דבן מעפר קברא ועם פני בני אנשא דירין דאכלין בשר חזירא זרף בגול במניהון דאמרין רחיק להלא לא תקרב בני ארי דבינא

פרשתי יי כל היום כי בארבע רוחות השמי פרשתי די אלך חלבני בקריאה וסיס לא תאספן לתת תבן לעם ללבן ואת סתננת הלבנים אשר הם עשים ומקטרין על הלבנים

נחמתי יי כל היום כי בארבע רוחות השמי פרשתי די אלך חלבני בקריאה וסיס לא תאספן לתת תבן לעם ללבן ואת סתננת הלבנים אשר הם עשים ומקטרין על הלבנים

נחמתי יי כל היום כי בארבע רוחות השמי פרשתי די אלך חלבני בקריאה וסיס לא תאספן לתת תבן לעם ללבן ואת סתננת הלבנים אשר הם עשים ומקטרין על הלבנים

כן ישאנו עונותינו ל לזרותינו בכל פאה ודקדוק מלת ונבל יש אומרים שהו מוכין כפעל ומשפטו ונבל ובהעדר פח הפעל הוטלה תנועתה על לון חיתין ויש אומרי שהו מוכין הפעל והיה מ משפט הבית להדגש ובה הנח תמורת ה הדגש כמו שבא במל ויוד יעקב ועונתי חסר ויד הרבים מ מהמכתב וחף קורא בשמך כמו שהו חסדי הרחשונים עושים מתעורר וחף מתעורר וחף שזכר עומד במקום שנים להחיות כך במכותך ודרכיך כי הסתרת פכך כי כענין כאשר כמו כי תוליד בניס אמר כאשר הסתרת פכך ותמונניו ביד עונינו חף קורא בשמך מתעורר להחיות כך כמו שהו עושים הרחשונים שהו עומדי בפרץ לפניך ותמונניו ענין המסיסה ואמר ביד עונינו כי לא חתם עשית חלא עונינו וחתה ה חף על פי שחטאנו לפניך לחננו ביד וחתה חבינו והאב לא ינח הבן וחף על פי שחטא לו והנה חננו החומר וחתה יוצרנו והיוצר ישנה החומר מצלי ל לכלי כאשר ישר בעיני היוצר כן חננו בידך ולא כן שאר הנשים כי חף הסגחתך עליהם תמידה חבל חננו בידך כחומר ביד ה היוצר שעניו תמת בחומר ועופה כלי

סה

רדק

ישעיה סה

תקח

חלה' שעשו המעשים הרעים האלה ולא הכירו בעצמם כי רע עשו הם מעלים עשן באפי' אש יוקדת' באפי' כל היום עליהם ועל זרעם אחריהם' לביכך חרבה הגולה לכניהם זמן רב: הנה כתובה' החטאת הגדולה לא נמחת אלא הרי היא כתובה לפני לזכרה תמיד: לא אחסה' ולא חשקו: כי אש שלמתי' עד אשר חסלם להם משלם רעות אבותיהם המצטרף עם עונותם בגלות אבל העיקר הוא עונות אבותם שנולדו: ושלמתי על חיקם' אף על פי שאני עתיד לסלם גמולם לכניהם אחריהם מעתה חסלם לעצמם שעשו הרעה ויתן כן הא כתוב קדמי ונו': עונותיכם ועונות אבותיכם יחדו' כלומר הצטרפו חלה עם חלה והאריכו אתכם בגלות: אשר קטרו' חזונו המעשה הרע

רשי

כי קדשתך' כי קדשתי וטהרתי יותר ממך כן תירגם יונתן: חלה' התועבות אשר עשו הכס לעשן חימה באפי': הנה כתובה' חטאתם לפני וכבר נזכר דינם ונחמתם: עונתיכם' ושל אבותיכם יסדו חסלם לכם: כאשר ימנעו התירוס באסכול' תירגם יונתן כמה דאישתכח נח זכי בדרח' דטופכא: התירוס' זה נח שהיה מתיק באסכול בדור המוטל ויש לכחור כמסמעו: למק עברי' למען כל צדיק וצדיק הנמכר בס: ועמק עכור' כמסמעו: והערון' שם מחוץ שהיה בארץ ישראל: עוזבי יי' רשעי ישראל שהחזיקו בגו' ומתו ברשעם: העורכים לגד' שם על העשויה על פס המזל ובלטון מסכה יש גר גדי וסיניק לא: למני' למניין חשבון הכומרים אתם ממלחין חגנות מני יי': ממשך' יי' מונח במים כמסכטו כמו לחקוד ממשך מסכה יינה ויש כותרי' למני לעו' סמיתם עליכם אבל ומייתי אתכם שלא נקוד ומייתי דגש יורה שהוא לסון מניין: עברי' הנדיקים: והתם' המושעים בי: סמכס

ראשונה' בקריאה וסימ' נסמר בכלים א' ס' יח: ודרשוה ד' בקריאה וסימ' וריבזה קאת וקפוד וינשוף וערב ישכנו בה וירשוה' בחזירי ועברי' וחשיבותם אל הארץ דירמיה' ויבנה ערי יהודה דתהילים:

קדשתך אלה עשן באפי אש יוקדת כל היום: הגה כתובה לפני לא אחשה בי אש שלמתי ושלמתי על חיקם: עונותיכם ועונות אבותיכם יחדו אמר יהוה אשר קטרו על הררים ועל הגבעות הרפוני ומדתי פעלתם ראשונה על חיקם: כה אמר יהוה כאשר ימצא התירוש באסכול ואמר אל תשחיתו כי ברכה בו כן אעשה למען עברי לבלתי השחית הכל: והוצאתי מעקב זרע ומיהודה יורש הרי וירשוה בחירי ועברי ישכנו שמה: והיה השרון לנוה צאן ועמק עכור לרביץ בקר לעמי אשר דרשוני: ואתם עוזבי יהודה השכחים את ה' קדשי הערכים לגד שלחן והממלאים למני ממשך: ומניתי אתכם לחרב וכלכם לטבח תכרעו יען קראתי ולא עניתם דברתי ולא שמעתם ותעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי ב בחרתם: לכן כה אמר אדני יהוה הנה עברי יאכלו ואתם תרעבו הנה עברי ישתו ואתם

כי קדשתך' כי קדשתי וטהרתי יותר ממך כן תירגם יונתן: חלה' התועבות אשר עשו הכס לעשן חימה באפי': הנה כתובה' חטאתם לפני וכבר נזכר דינם ונחמתם: עונתיכם' ושל אבותיכם יסדו חסלם לכם: כאשר ימנעו התירוס באסכול' תירגם יונתן כמה דאישתכח נח זכי בדרח' דטופכא: התירוס' זה נח שהיה מתיק באסכול בדור המוטל ויש לכחור כמסמעו: למק עברי' למען כל צדיק וצדיק הנמכר בס: ועמק עכור' כמסמעו: והערון' שם מחוץ שהיה בארץ ישראל: עוזבי יי' רשעי ישראל שהחזיקו בגו' ומתו ברשעם: העורכים לגד' שם על העשויה על פס המזל ובלטון מסכה יש גר גדי וסיניק לא: למני' למניין חשבון הכומרים אתם ממלחין חגנות מני יי': ממשך' יי' מונח במים כמסכטו כמו לחקוד ממשך מסכה יינה ויש כותרי' למני לעו' סמיתם עליכם אבל ומייתי אתכם שלא נקוד ומייתי דגש יורה שהוא לסון מניין: עברי' הנדיקים: והתם' המושעים בי: סמכס

כפרו כי ועבדו עבודה זרה' והוא שאמר חרפוני' כי כסעכדו על הנבעו' הנה חרפוני וכזוני וכפתי כי אני צויתי שלא לעבד עבודה זרה כי העובד עבול זרה כופר בעיקר וזמדותי פעולת רחוק אל חיקים תחלה חמד להם עצמם פעולתם אל חיקים וחרב כן ל לכניהם הרחוק כתוב אל וקרי על חיקים וזה השני על וקרי אל חיקים: כה אמר ה' חמד כנגד בני הגלות אל תתיאסו בעבוד זה שאמרתי מן הגולה כי אף על פי שחסלם לכם עון אבותיכם ב בהאריכו גלותכם בעול עם עונותיכם לא חסו אתכם' אלא על כל פנים חזיח אתכם מן הגלות ואשיתכם אל חרעכם אחר שישלם עונתכם' והמסיל לאסכול ענבים שגסל בהוציא ממנו התירוס' ואש יח אדם להשחיתו יחל לו חכרו אל תשחיתו כי ברכה בו כי תירוש יסבו סהוא ברכה וטובה' ואף על פי שיש בו חרעכים וזנים שאין בהם ברכה בעבור התירוש שיש בו ה השחיתו כן ישראל אף על פי שיש בהם ח חוטאים צדיקים יש בהם שהם ברכה ל לעולם ובעבו' הצדיק' אף ראוי להשחית' אל

בכו ברגל אמר יי אלהים הא עברי צדיקיה יבלו ואתון רשיעיה תכפנון הא עברי צדיקיה ישתו ואתון רשיעיה תיצחו

במו שיעשו באסכול שידרכו אותם ויציאו ממנו התירוש ויסלכו ממנו החרעכים והזנים כן יעשה האל בישראל ויציאם מהגלות בהגיע עתם ויצרפם בדרך' כמו שכתוב בגבוהת יחזקאל וברתי מכם המורדים והפושעים כי נגו' ויתן כן כדן אמר ה' כמא דאשתכח זנו: והוצאתי מעקב זרע' פירוש זרע ברכה' כלומר זרע הראוי לעקב' וכלל בכלל יעקב עשר' הסבטי' ומיהודה' כלל בו בכימ' כי מלכות אחד היוגלו כאחד' וזכר שתי הנלויות שלא יתיאשו אפי' עשרת הסבטי' שלא טבו מסגולו בראשונה מבטוח אותם שישובו עוד לחרעס וירשוה' ואמר הרי ל' ה' רצון וחר הבית שהוא בחלק יהודה: והיה השרון לנוה צאן' כמו שהיה' כי השרון מקום מרעה' וכן כתוב ועל הכר הרעים בשרון: ועמק עכור לרביץ בקר' וכן העמקים ירבו בהם הכר וירעו בהם כמו שהיו ויותר טוב כי ירבו בוטח ולא יפחדו מאורב והעמק' מקום מרעה גם כן' ומה שזכר עמק עכור לפי שהיה לו סס גנאי מתחילה' חמד עוד לא חזר אותו הפס' כי רצון בקר יקראו עמק ברכה' וכן אמר הו'וע עמק עכור לפתח תקוה' ולמי תהיה כל זאת הברכ' לעמי אשר דרשוני לא לאשר עזבוני' לפיכך אמר אחרת: ואתם עוזבי הס' חמד כנגד חמסי הדור שהיו עובדים עבודה זרה והם יכלו ברשעת' הם נשמתם ולא יראו בטובת ישראל לעתיד לבא' כמו שאמר ורכים מישי ארמת עפר יקצו רבים ולא כלם אלא הצדיקים: הסכמים' שם התאר' אמר הם הסוככים הר קדשי שהוא בית המקדש מלהקריב עליו קרבן: העורכים לגד שלחן' גר פירושו מול' כלומר מקריבים למול מן המזול' ואמר רבי משה כהן שהוא כוכב דק' כי כן יקרא בלשון ערבי: והממלאי' למני ממשך' וכן ממלאי' כלומר ממלימים ממשך' יי' לל נסך למני והוא סס כוכב' ויש מפרשים לככבים שהם מניס' והם סבעה ככבי לבת' ומייתי' לסון כופל על הלסון' והוא דרך בחות' כמו גר גוד ג' ומו' דן ירח עמו' ועקרן תעקר' ולפי שאמר למני' חמד ומייתי' אתם עובדים למני הככבים ואני חמנה אתכם לחרב ולא יחסר אחד' וכן אמר אחריו כלכם לטבח תכרעו יען: ובאשר לא חפצתי' זה היה מרד להכעיס שבחרתם באשר לא חפצתי: לכן כה אמר ה' מה שאמר למעלה מזה הוא כנגד אותם הדור שהיו הנביא בו כמו שפירשנו שהיו עובדי' עבודה זרה' ואש כנגד אפי' זאת הפרעה גם כן לא יתכן זה כי כלם גלו כסגולו צדיק' ורשעים' גם מהצדיק' יתו בחרב כמו שכתוב כתנו את כבלת עבדיך מאלל לעוף השמים בסר חסדיך לחיותי חרץ' אלא מה שאמר ומייתי אתכם לחרב על הרשעים גמורי' המכעיסים האל בעבודה זרה' אמר שלא כאשר אחד מהם שלא מת בחרב אבל האחר' גלו הצדיקים ושאחס צדיק' גמורי' ואף על פי שמתו מן הצדיקים אל חמונה ואין עול ידע מה שעשה אף להרר אחריו' ואש כאשר כי זאת הפרעה כנגד עולי הגולה כמו שכתוב סידרפס בעלותם מהגלות אינו דבק במה שכתוב למעלה' ועוד שאמר ואתם תרעבו ולא אמר ואתם אלא לחותם' שזכר' על כן הכתוב בעיני כי אה הפסוקים נאמר דרך משל על סכר העולם הבא' חמד מתחלה ענשם בעולם הזה ומייתי אתכם לחרב' ועתה אמר ענשם לעולם הבא' ואמר הנה עברי יאכלו' לל תשית כפסם המסכלת בחכמה העליונה בדיעת האל' וההסנה הזאת תענש' הפס' שמו שהאכילה והשתי' תענוב הגוף' וכן נאמר גם כן דרך משל ה' כל צמח לבו למים ואח' לבו שברו ואכלו' ואמר שמעו אלי ואכלו טוב' כל זה משל לחכמה' וכתוב לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אש לסמוע דבר הסס' וכן כפשי' לאהים' וכן בספר מסלי הרבה כה' ורכותינו זל משל גם כן סכר העולם הבא וענשו בוה הענין' והביאו גם כן אלה הפסוקים לראיה' אמרו תן' אתם ר' אימר חומ' סוב יש אחד לפני מיתתך' אמרו לו תלמידינו כי אדם יודע בחייה יום ימות אט להם כל סכן יסוב היום שמה ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשוב' ואף

ישעיה סה

רדק

נהף שלמה חמר בהכמתו בכל עת יהיו בנדוד לבנים חלו תשיבה ומעשים טובים חמר רבן יוחנן בן זכאי משל למלך שזמן את עבדיו ולא קבע להם זמן פקחים שבהם קטנו את עמקן יושבו על פתח בית המלך חמרו כלום בית המלך חסר כלום טבשים שבהם הלכו ועשו מלאכה וחמרו כלום ישעוודה שאח בה טורח פתחום בקם הנוף את עבדיו הללו ככנסין מקיסטין והללו ככנסין כשהן מלוכלכים שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טבשים חמ הללו יושבו ויחבלו והללו יעמדו ויראו זיוהי חתנו של רבי מאיר בטם רבי מאיר חומר חף הם כראים כשמשים חלא חלו וחלו יושבים הללו חוכלים והללו רעבים הללו שותים והללו צמאים שכאמר לכן כה חמר השם הנה עבדי יחבלו וחתם תרעבו הנה עבדי ישתנו

רשי

שמכם לשבועה לוקח משמכם קללה ושבועה לדורות חס לא יקרני כאשר חרע לפלוגי והמיתך מיתת עולם ולעבדי יקרא שם חמר' שם טוב וזכר לכרכה: אשר המתברך בחרץ כי תהיה ירחתי על כלם ומלאה החרץ דעה והמתהלל ומסתבח בחרץ יתברך באהי חמן יתהלל שהוא עבד לאלהי חמן תלוי ה האמת שאימן ושמר חבטחתו זאת: כי נשכחו הצרות לכך יקראוני אלהי חמן: שמים חדשים יתחדשו השרי שלמעלה ויהיו שרי ישראל שדים עליונים ושרי האומות תחתונים וכן בחרץ יוש חומ' שמים חדשים ממש וכן עיקר כי מקרא מוכיח כי כאשר השמים החדשים ונו: עול ימים כער כמו עולל עול ימים קטן בשנים: בן מאה שנה ימות יהא בן עונשין להתייב מיתה בעבירה שיש בה מיתה כן מפרש בבראשית רבה: יקולל בעבירה שהיא כריכה דנו: כימי העץ מירגס יונתן עץ החיים יחבל

סברה

את זרעך ולערב ויהי כאחד למחצרי וסיום דובא וכל קהלנא אדכין קמין שבתא בהצטרותהון:

ומשברו קמצי בליש וסי ולא נתלו על שבר ומשברו רוח תלילו ושברה כשבר נבל: סעיני ד' וסי' וחדד שנתו מעיני כי נשכחו הצרות נוחם יסתר מעיני ויסתר עמל מעיני: כאחד (זה סידר לד' תקט') ז' בקריא וסי' זאב וטלה ירעו כאחד כל הקהל כאחד וחברו כל הקהל כי הטהרו הכהני ויעמד ישוע ובגו' בבקר זרע

הצמחו הנה עברי ישמחו ואתם

תבשו: הנה עברי ירנו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ומשבר רוח תלילו: והנחתם שמכם לשבועה לבחירי והמיתך אדני יהוה ולעבדי יקרא שם אחר: אשר המתברך בארץ יתברך באלהי ימן והנשבע בארץ ישבע באלהי אמן כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני: כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב: כי אם ישו ונילו עדי עד אשר אני בורא כי הנני בורא את ירושלים גילה ועמה משוש: ונלתי בירושלם ושיתי בעמי ולא ישמע בה עוד קול בכי וקול זעקה: לא יהיה משם עוד עול ימים וקין אשר לא ימלא את ימיו כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל: ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים: לא יבנו ואחר ישב לא יטעו ואחר יאכל כי כימי העץ ימי עמי ומעשרה

ותתון רשיעיא תבהתון: הא עברי צדיקיא ישבחון מטוב לב ותתון תצחון מכאב לב ומתבר רוח ת תיללון: ותשבקון שומכון לקימא לבחירי ומיתכון יי אלהים מותא תנינא ולעבדוהי צדיקיא יקרו שמא אחרנא: דמברך בארעא יברך באלהא קימא ודמקום בארעא יקום באלהא קימא ארי ותנשין עקתא קרמיתא וארי מסתרו מן קרמיו ארי הא אנה ברא שמא חרתין וארעא חרתא ולא ידברון קרמיתא ולא יתפקון על לב: אלהן יחרון ויבועון בעלם עלמא דאנא ברי ארי הא אנה ברי ירת ירושלים בעא ועמה חרי: ואבוע בירושלם ויחרון בה עמי ולא ישמע בה עוד קול רבין וקול דמצחין: ולא יהי מתמן עוד יניק יומיו וסבא דלא ישלם ית יומיהו ארי דחיב עולם בר מאה שנין יהי מאת ודחמי בר מאה שנין יתיר: ויבנון בתין ויתבון ויצבון כרמין ויכלון אבחוין: לא יבנון ואחרנין יתבון לא יצבון ואחרנין יכלון ארי כיומי אילן חייא יומי עמי ועובר

ואתם תצמחו ונו: הנה עבדי מנהג הסעודה לאחר חכילה ושתיה שהם שמחים ישמחו וירנו וירימו קול ב כשירי ונערקת תהיה להפך כי הרמת קול עבדי תהיה מטוב לב והרמת קולכם תהיה מכאב לב ומשבר רוח ויהיה קולכם קול יללה: והנחתם על עונש הנוף חמר זה כי עונש הנפש לא ידע חסר בו חלא פירוש כסתמותו מיתת הנוף בחרב ת תניחו אחרים שמכם לשבועה ולקללה הפך הצדיק שכתוב בו זכר צדיק לכרכה חבל חתם זכר שמך לקללה כי בחירי יקללו בכס מי שיקללו ויחמתי יהיה כך וכך והמיתך ה' כמו שהמית כלוני ו פלוגי כמו שאמר על צדיקיהו וחאב סקלם מלך בבל שכ בהם ולוקח מהם קללה לכל גלות יהוד אשר בבבל לאמר ישמך אלהים כצדיקיהו וכאחאב חמר קלם מלך בבל באם: ולעבדי יקר שם חמר בהפך זה שיהיה שם חמרם חמדיה לברכה ויתברכ בהם כמו שאמר כך יברך ישראל לחמר ישמך

אלהים כאפרים וכמנשה: לשבועה: כמו לקללה: וכן חמר בסוטה יתן ה' אותך לחלה ולשבועה כי בשבועה זכיר החסר קללה כמו שאומר חסר בשבועתו חיה כך וכך חס עסיתי זה וינתן תרגום והמיתך ומיתכון ה' אלהים מנתח תנינא: אשר המתברך ומתי יהיה זה שיקללו בחירי ה' הרשעים אחר זאת ישרא מהגלות ויבאו הרשעים לעת הזאת לכליון והיו כל דים וכל עושי רעה קש' כי בחזות הזמן המתברך בחרץ יתברך באלהי חמן שלא ישאר בעולם שום חמונה ושום יראה שיתברך וישבע חסר בה חלא בחלוי חמן לבד: ואמר בחרץ כי בכל העולם תהיה חמונה אחת והיא חמונה אלהי חמן ופי' אלהי חמן כמו חל חמונה: כמו שאמר כי חו אהפך חל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שם אחד ופי' מתברך מבקש הברכה לעמו: כמו והתברכו בזרעך ולא חמר וכברכונך והמתברך יחמר אלהי חמן יברכני כמו שברך פלוגי ופלוגי הצדיקים וכן לא ישבעו שום שבועה חלא בחלוי חמן: כמו שאמר כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון: כי נשכחו הצרות הראשונות כי עדי חזות הימן לא היה העולם בלא צרות ובלא מלחמות ובחזות זמן יהיה שלום בעולם: כמו שאמר ודבר שלום לגוים ואמר וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא בני חל בני חרב ולא ילמדו עוד מלחמה: וכל כך יהיה שלום עד שיסכחו הצרות הראשונות: ובחמרו וכי נסתרו מעיני הראה כי הכל היה מאת ה' לכל בני ובני לא בדרך מקרה: וכן דברו הנביאים מפי ה' על הצרות והמלחמות על כל בני ובני טרם בואם: כי הנני מרוב הטובה שתהיה כאלו יהיה העולם חסר שמים חדשים והארץ חדשה: כמו שאמר ולא תזכרנה הראשונות כי הצרות הראשונות כמו שאמרנו והחסר רבי אברהם פירש שמים חדשים על הרקיע: חמר שהאל יחדם חויר טוב שיהיו בני חסר שישגו יחמר כנגד ישראל יחמר להם האל שיסו ונילו קצין על מרוב הטובה לא יחמר להם דבר אחר: כלומר שום דבר רע כי חס זה הדבר הטוב: חמר חני בורא פירוש מחרט כי הדבר החסר יקרא בריאה: כמו בראשית ברא אלהים ונו' ואם בריאה יברא ה': כי הנני בורא את ירושלים גילה שיסיה שמה גילה ושם עמה משוש וזכר ירושלים כי חף על כי שיהיה שלום בכל העולם תהיה ירושלים העקר ומשם יצא השלום לעולם והתורה והדרך הטוב שבעבודו יהיה שלום: כמו שאמר על מלך המסיה ודבר שלום לגוים ואמר והלכו עמים רבים וחמרו לכונענה חל הר ה' וחל בית חלוי יעקב וירנו מדרכיו וכלכה בחורחותיו: כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם ורכ הטובה והשלום ואריכות הימים בירושלם ובחרץ ישראל יהיה: כמו שאומר ככין יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מנבעות: ונלתי בירושלם לפיכך יהיה שמה גילה כי חני אשמח בה מפני שיעשו בה דבוכי וישכון בה כבודי: וכן עמה משוש שחשים בהם שיהיו עבדי ובחירי ועמי חפני: קול בכי וקול זעקה כי יבכו בני חסר בעיר על מת בלא זמנו או על חלל או על סביה שסבנו מן העיר וכל זה לא יהיה כי חרב ומלחמה לא יהיה ומיתה טבעית לא תהיה כי חס לשנים ארוכים שיהיה האדם מלא ימים כשימות עד שלא יבכו לו: והנה יהיה הפירוש בפסוק שאמרנו: לא יהיה משם מירושלם והוא הדך לכל חרץ ישראל חבל ירושלים היא העקר והיא ראש ממלכת ישראל ופירוש משם כי בחמרו לא יהיה דל לא יצא משם לקבורה: עול כער כמו עולל וקין כי בן ששים לזקנה והלה הוא זקן ולא מלא חת ימיו עד שיהיה בן שבעים ונה בזמן הזה חבל בחזות הזמן לא יחמרו על זקן שמלא חת ימיו עד שיהיה בן שלם מאות וחמש מאות ויותר כמו שהיו הדורות הראשונים בתחילת בריאת העולם היו החיים ההם בכלל חו ביחידים ולעתיד לבא יהיה בכלל ישראל: כי הנער בן מאה שנה ימות חס ימות חס בן מאה שנה חה יהיה בעיני יחמרו עליו כער מת: ופירש זה ואמר והחוטא בן מאה שנה יקולל כלו כי קללת האלתהיה לו נחוטא הוא כשימות בן מאה שנה: ובנו בתים וישבו בהם כל ימי עמוד הבכין ויותר: וכן ונטעו כרמים ואכלו פרים כל ימי היתם נוסחי פרי ופירש הענין זאם: לא יבנו כי כימי העץ שיטעו כן יהיו ימיהם: כמו שאמר לא יטעו ואחר יאכל: ואמר עמי ובחירי כי להם יהיה ארבים הימים לבד ועל דרך מופת לא לשאר העמי: ונתתן תרג' כי כימי העץ ארי כימי אילן חייא ואכס' שכיון בזה למה שאמרנו רבותי זל עץ חיים מהלך חמש מאות שנה: יבול

קול שאון מעיר... חזו לימות המשיח יצאה קול שאון מעיר ירושלים על גונ ומגונ והם חויבי ה' וכן חמר בכבודות זכריה ויצא ה' ונלחם בגוים ההם: בטרם רל כי פתחום תבוא היסועה לישראל והמסיל ירושלים לאם וישראל לבנים וזכר כי הוא טוב וחזק מן הנקבה וכו' יסמחו יולדיו יתגר מן הנקבה כן יהיה חותנו הדור פתחיה להם היסועה והנה חמר בטרם תחיל ילדה וחמר אחר כן היחל וחמר כי חלה הטעם כי היסועה תבא להם פתחם כמו חם תלד הנקבה בטרם יבא חבל לה' אבל קודם שתלם היסועה וטרם טיקבנו כל ישראל בארסם ותלם שלתם תהיה להם מעט זמן כמו חבלי יולדה כמו שאמר חבי כמעט רבע עד יעבור זעם כמו ספירטנו וכן חל בכבוד זכריהו

רשי

בטרם תחיל ציון חיל היולדת ילדה חת בניה כלומר יתקבנו בניה לתוכה אשר היתה שוממה מהם וסכולה והרי הוא כחילו ילדת עכסיו בלא חבלי יולדה כי כל החומות יביאום לתוכה והמליטה זכר כל יביאת דבר בלוע קרוי המליטה והמליטה ח איסקמליייר בלעז: היוכל חרץ ביום אחד היבא חיל ליולדת לילד מלא חרץ בני ביום אחד: האחי אשכיר ולא חוליד האחי אביא חת אשתי על המשבר ולא אכתח רחמי להנבי עובדה כלומר שמה אהחיל בדבר ולא אוכל לנמור והלא אחי המוליד חת כל היולדת ועכסיו שמה עכרתי בתמיה: מסד לסון שדים: תמוזי סוכייר בלעז: מזוזי כבודה מכבוד גדול הזו וממשמש לבח לה: זוי איסקמליימנט בלעז: וכחל סוטק אחי נוטה איה כבוד גוים: על כד על כדיו חומיכ על גיסמי: תשעשעו תהיו משועשעי כדרך שמשעשעין חת התינוק אישככיר בלעז: ונדעה יד יי בעשותו נקמותי נוראות יענו עבדיו חת כח נבורת ידו: באם יבא בחמת חם יבא על הרשעים להשבי לבריו בחימה חת חמו: כי באש של גהנם יי נשפט עם כדיו ולפי שהו בעל דין ודין נופל בו לשון נשפט שאף הוא טוען טענותיו לנכוח עונם ופשעם וכן נשפטתי חמו הנכי נשפט חותך לשון ויכות הוא דריטיייר בלעז ופסוטו כי באם יי ובחרבו נשפט כל בשר וכן רבים מסוכסים ב במקרא: המתקדשי המדמני אחי וחתי נלך ליום פלוני לעבוד עז פלוני: חל הנגות סזורעין סס ירקופס היו מעמידן עז: אחר

חלה נ' מלעיל וסימ' פצחי רנה וצחלי לא חלה כי חלה גם ילדה ציון כי חלה לשוב יושבת סרות דמיכה: משוב ד בקריאה וסי' כי על כן בתי משובי נילה ועמה משובי שישו אתה משוב כל המתאבלים הזאת העיר שאמרו כלילת יופי: נשפט ה' וקסצי' וסימ' נססר לעיל בסיפרא ריש סי' נ'ט:

קל אתרנושא מקרתא דירושלם זכר למיזו קלא מהיכלא קל מימרא דיי ד דמשלם גמלא לבעלי דבבזהו: 5-5 עד לא מיתי עקא לה התפרק עד לא ייתי לה זיע בחבלין על ילדה יתגלי מלכה: מן שמע כהרא ומן הזא כאלן האפשר דתתעבר א ארעא ביומא חד אם יתברי עמיא זמן חדא ארי עתידא דתתנחם ציון ותתמלי מעם שבי גלותהא: אנה אלהא ברית עלמא מבראשית אמר יי אנה ברית כל אנשא אנה בדרית יתהון לבינו עממיא אף אנה עתיד לבנשא גלותיה אמר אלהיך: חרו בירושלם ובועזו בה כל דחמיה דוצו עפה דיין כל דהו מתאבלין עלה: בדיל דתתפנקון ותשבועון מבורת תנחומתהא בריל דתשתון ותתרוון בחמר יקרה: ארי כדנן אמר יי הא אנה מיתי לה כשפע נהר פרת שלם וכנחל מנבר יקר עממיא ותתפנקון על נחסין תתנטלון ועל רכובין ת תתרבון: בנבר דאמיה מנחמא ליה בן מימרי ינחם יתבון ו בירושלם תתנחמו: ותתהון ויחדי לבכון וגייתבון כדרתאין יזהרון ותתגלי גבורתא דיי לאוטבא לעברוהי צריקיא וייתי לוט לבעלי דבבזהו: ארי דאיי באשתא מתגלי ובעלעולין רתיכוהי לאתבא בתקוף רוגזיה ומזופיריה ב בשלהובית אשתא: ארי באשתא עתיד יילמדן ובחרביה ית כל בסרא וסניאין קטיליא קדם יי: דמדמדמנין ודמדבן לגנן דשעותא סיעא

קול שאון מעיר קול כהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: מי שמע כזאת מי ראה כאלה היחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת כי חלה גם ילדה ציון את בנייה: האני אשכיר ולא אוליד יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתני אמר אלהיך: שמחו את ירושלים וגילו בה כל-- אהביה שישו אתה משוב כל-- המתאבלים עליה: למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזוזי כבודה: כי כה אמר יהוה הנני נוטה אליה כנדר שרם וכנחל שוטף כבוד גוים ונקתם על צר תנשאו ועל ברכים תשעשעו: באיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו וראיתם ויש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה וגודעה יר יהוה את עבריו וזעם את איביו: כי הגנה יהוה באש יבוא וכסופר מרכבתיו להשיב בחמה אפו וערתו בלהבי-- אש: כי באש יהוה נשפט ובחרבו את כל בשר ורבו חללי יהוה: המתקדשים והמטהרים אל הגנות

למען לסוקי לעשו לעשו

ונלכדה העיר וכפסו הכתים וגו' ואחר החבלים האלה יוצא ה' ונלחם בגוים ההם ואמר לעת ערב יהיה אור ונוהי הלילה אחר שחלה ואמר וישבו בה ומרס לא יהיה עוד: והמליטה ה' הלידה כחמרה בזה הלשון: וכן שמה קנה קפוד וחמיון ותמלט: מי שמע היחל חרץ בא בלשון זכר כמו ולא כשא חות הארץ והוא משלח נזכר סס פעלו מהנסף והנסם ימנח כן פעל עומד ויבא העומד כמו יחילו עמי ולאס מה תחילי והיוצא קול ה' יחיל מדברי יחילו דרכיו בכל עת ומלת היוכל פעול מהיוצא כי ממנו יבנה שלא נזכר פועלו: האחי אשכיר אחר שהמשיל ציון ל לאסה יולדת חמ האחי אשכיר ולא חוליד כ כלומ חם אביא האסה על המשבר ולא חוליד חותה כן זה לא יתכן ואם אביא ציון על ה המשבר במלחמת גונ ומגונ בחמת חוליד חותה והלידה היא היסועה: חם אחי המוליד ועכרתי אחי הוא המוליד חרבות הגוים עד הזמן ההוא וחזו חטור חות מלדת כי הנדולה והכבוד יהיה לישראל לבדם ונת חלה אלהא ברית עלמו וגו': שמחו כל אהביה בגלות על דרך כירצו עבדיך חת חבניה וחזו בקבוצ גלוית תשמחו בה ו

ותשישו בתוכה שתראו בבניה כמו שראיתם בחרבנה והתחבלתם עליה כן תשמחו בה ותשישו בתוכה: למען התחבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו וסבעתם מסוד תנחמיה כי ידעתם כי זה יהיה גמולכם: מסוד כמו וסוד מלכים הניקו והוא כמו סד בפתח והוא על דרך משל לל מענו: תמוזי ענין מצביה: מזוזי ענינו לפי מקומו כמו זיו וינתן תרנס מחמד יקריה: כי כה חמר ה' שלום שלום הגוים שיבאו מכל פאה לשלום שלום ומיביאם להם מנחה ומה שאמר כנחל סוטק לא סזיק כמו הנחל הסוטק חלה כמו שהנחל הסוטק יבא במרובה כן יבא להם כבוד וממונס במרובה ועל הדרך הזה בא כוס תרין ידיו לחלהים: וינקתם על דרך משל כמו סזיק התינוק החלב מחין עמל כן תחלו כבוד הגוי שלא יבעתם בה ואחר שהמשיל חותם לתינוק ביניקה המשיל חותם גם כן ליונק כמו שנושאת חותם החוממת על זרועיה והיא משעשעת חותם על ברכיה וכל זה ממיני גדול הינוק כן תהיו חתם מנושאים בגוים ומכובדים בכל מיני כבוד וגדולה: תשעשעו מבנין פעלו סלא נזכר סס פועלו מבנין פיעל שממנו יוצא זה וכן ושעשע וינק: באים אשר חמו תנחמנו מצרה שעברה עליו כן חככי אנחמכם מצרת הגלות: ובירושלם תנחמו: כי שמה יראה כבודי עליכם ומה שזכר האם ולא האב לפי שהאשה מסדלת בדברים יותר מן האיש: וראיתם ועצמותיכם כדשא תפרחנה הפך ורוח נכחה תיבס גרם כי כמו שהדאנה והיגון יבשו עצמותיכם בגלות כן כשתשובו לירושלם השמחה והשסון יפריחו עצמותיכם: חת עבדתי כמו עם עבדתי פתחיה יד ה' עמהם לטובה ועם חויביו לרעה ולזעם חה יהיה במלחמת גונ ומגונ: וזעם מלך כי הוא פעל לביקך חזיו קמן וחזיו פתח וינתן תרנס ועצמותיכם כדשא תפרחנה וגייתבון כדרתאין יזהרון: כי הנה ה' באם נשפט כמו שאמר בחבולות יחזקאל חם ונפרית חמיר עליו ועל חנפיו: מרכבותיו גזרותיו היורדות מן השמים להסיב בחמה אשו שלא היה עדין גדול על כל גוים עתה ישיבנו בחימה וחימה גדולה מאף כי חימה לשון חמוס כי כשיתחמם בעל הכעס בדבר שיכעס בו יהיה כעסו גדול ועל הדרך הזה תרנס וינתן לאתבא בתקוף רוגזיה ואחזי חבי זל פירס להסיב להבעיר מן סבב חם והוא על מסקל להקל כל נכבדי חרץ ואם זה בחירק וזה כדרי חחד הוא: כי באש ה' נשפטו כפעל עומד והוא קמץ ואמר כי יהיה נשפט עם גונ ומגונ באם כמו שאמר בכבולות יחזקאל ונשפטתי חמו בדבר נבדס וגומר ובחרבו הוא מה שאמר סס וזכר חים בחחיו תהיה והוא חרבה חת כל בשר כמו שאמר בכבולות זכריה וחמפתי חת כל הגוים אל ירושלים למלחמה: המתקדשים רוב המפרסים פירשו על מה שקוראים בלעז סנטג'ר: והמטהרים דינו מתטהרים כי הוא מבנין התפעל כמו המתקדשי וכן הוא הענין בענין התפעל כמו והתברך בלבבו כי לא יהיה ברוך חלה מתברך הוא בעצמו שהו חושב שיהיה ברוך וכן מתכבד וחסר לחם הוא מראה עצמו נכבד ועשיר ואינו כי הוא חסר לחם וכן המתקדשי מראי עצמם כקדושי והם טמאי וכן המטהרי והם הפרסיי שהם מטאורים נופתם ורוחנים עצמם תמיד והם טמאים במעשיהם הרעים ומטונפים והנה הם מראים עצמם טהורים ואינם: חל הגנות בברכות המים אשר בגנות: אחר

אחר אחר בתוך / אחד הכריכה הגדולה היוצאת שהיא בתוך הנגזר הלכיס אחריה וסם רוחאים נוכס ומעשיהם מבערשם סם בנות / והפתיב אחד והקרי אחת כלומר יהים מעין או בריכה / כי מעין לשון זכר וכריכה לשון נקבה / וסם מפרשים אחד אחת האחרות בתוך הנג / והנה חין עתה עובדי אסרה חולי יש בקצות הארץ / אוכלי בשר החזיר / והסקן והעכבר / אלו האומן שהם אוכלים הסקן והעכבר / יתדיו יסובו / במלחמת גוג ומגוג המלכות חלה הגבורות בעלם הזה / והיא מלכות רביעית במרחות דכאל נחשבות למלכות אחת לכה בעולם / והמפרשים הפסוק על

רשי

אחר אחד / כמה שתיכנס יונתן סיעה בתר סיעה מתקדשי ומטהרים לעבוד סיעה אחר סם סגמרה חבירתה את עבודתה / בתוך / באמצע הנינה סן היה דרכם להעמידה / ואנכי מעשיה ומחשבותיהם בזה ונ' / ואנכי מה עלי לעשות מעשיהם ומחשבותיהם בזה חלי והיא ת מזיקי לקבץ את כל הגוים ולהודיע סמעיהם הכל / ומחשבותם שהם חושבין למען שמי יכבד יי יבינו שהוא סקר והיכן הוא חותוקיבין היא ס האסף סביב זכריה ואספתי את כל הגוים אל ירושלים / ודלו את כבודי / בהלחמי בהם במכת המק בסרו ועיני ולסונו / וסמתי בהם אות וגומר / פליטי יבכלו מן המלחמה ואני אסחירם כדי לבשר לאיסי הרחוקים את כבודי אשר דאו במלחמה ואף באותם פליטים אסיס אחת מן האותות תנידונו חבירה ס בהם כדי להודיע לחוקים ס במנפה זו ננמו הביחיס על ירושלים / בכניס הס עגלות מטוקיסת במחצות ואלו זממה לו סס עגלות כב / וככרסו ומחשקיס ומכרסו כמו ודוד מכרסו טריכיר בלג / ומנח פירסי לשון כבס כמו סלחו כר מוסל חרץ / כאשר יביחו מנחה בכלי טהור לכבן סן יביחו את אחיכס למנחת ר דבון / וגם מהס חקח לכהניס ללוים / מן הגוים המביחיס חותס ומן המובחיל חקח כהניס ולוים סמטומעיל אתה בניס מ מחמת אינכס ולכני גלוים הכהניס והלוים טבהס ואבדור חותס מתוכס ויהיו משמסי לטני / חמ' יי / היכן חמ' הנסתרות ליי' אהינו כך מבו' בהגדת תלים :תולעת'

סיעה ברר סיעה אכלי בשר חזיר / וסקנן והעכבר יחדו יספו נאס / יסופון אמר יי / וקדמי גלן עובדיהון ועשתוניהון ערדינה / לכנישה ית כל עממינה אופינה ולישניא ויתון ויחזון ית קרי / ואיני בהון אתה ואלה סלח מנהון משיבין לפני עממינה למדינת ימא פולאי ולודאי דנגדון ומחן בקשתא למדינת תיבל ויון ננותא דחקון דלא שמעו ית שמע גבורתי ואלה חזון ית ידיו ויחזון ית קרי בעממינה / ויתון תכל אחיכו ככל עממינה קורבנה קדם יי בכוסון וברתיכין וברחלין ובכורנון ובתושבחון על טרינה דקודשי ל לירושלים אמר יי במא דייחון בני ישראל ית קורבנה במנא דכי ל לבית מקדשא דיו / מנהון אקריב למהו כהניא ולואי אמר יי / ארי כמא דסמיא הדתין וארעא דדתא דאניא עביר קטיון קדמי אמר יי / בן יתנים ורעבון וטובכון / ויהי בזמן ריש ירח בירח ובזמן שבא בשבא ירתון

אחר אחד בתוך אכלי בשר החזיר והסקן והעכבר יחדו יספו נאס יהוה : ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את כל הגוים והלשנות ובאו וראו את כבודי : ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים אל הגוים הרשים פול ולוד משכי קשת תובל ויון והאיים הרחוקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו את כבודי בגוים : והביאו את כל אחיכס מכל הגוים מנחה ליהוה בכוסים וברכב ובצבאים ובפרדים ובכרכרות על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית יהוה : וגם מהם אקח לכהניס ללוים אמר יהוה : כי כאשר השמים החדשים ורוארין החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאס יהוה בן יעמד זרעכם ושככם : והיה כדדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא

אך לא יעשה בית יי ב' בו' ומוציא כלי לסעשהו / והביאו את כל אחיכ' שאנן סמאב מעורו / ונשחת הכלי אשר הוא עושה / אכלני הסמני נכוד נצר / ואתה קח לך חטק / וקרא באזני קול גדול / והנה ששה אנשים / לא יערכנה זהב / יש זהב ורב פנינים / וכל יוצר יוצר חרש הפץ חסרה דכוחא בסא כלי וסמ' ויהי לחקיהו עזר וכבוד הרבה / וכל תורת כהניס מן ויצאו משה ואעזר הכהן עד סוף ספרא דכות' כלי וכלי וכל תריסר ותהלות דכות' כלי וכלי כמכ הפודשים על פי הנבל / ולו הכן כלי סות / ונסמר גם בסדר ויקהל :

אך לא יעשה בית יי ב' בו' ומוציא כלי לסעשהו / והביאו את כל אחיכ' שאנן סמאב מעורו / ונשחת הכלי אשר הוא עושה / אכלני הסמני נכוד נצר / ואתה קח לך חטק / וקרא באזני קול גדול / והנה ששה אנשים / לא יערכנה זהב / יש זהב ורב פנינים / וכל יוצר יוצר חרש הפץ חסרה דכוחא בסא כלי וסמ' ויהי לחקיהו עזר וכבוד הרבה / וכל תורת כהניס מן ויצאו משה ואעזר הכהן עד סוף ספרא דכות' כלי וכלי וכל תריסר ותהלות דכות' כלי וכלי כמכ הפודשים על פי הנבל / ולו הכן כלי סות / ונסמר גם בסדר ויקהל :

ס'יסס האל / ואלה סילכו בניס יהיו עדות על המעשה הגדול שעשה האל במחנה גוג ומגוג / וכן וסלחתי מהס פליטים אל הגוים הוא סכאמר סס והיה כל היתר מכל הגוים הבאים על ירושלים ועלו מדי סנה בסנה ונ' / כי האל יתירס להגיד כבודו בניס שלא בלו לירושלים והס חייס רחוקים מירושלים שלא סמעו / ואלה הפליטים ובעלי האות ילכו בכל הארצות להגיד / ואומר מוסכי קשת הס האורקס : תובל ויון / ואף על פי סכתוב כי גוג הוא כשיח מסך ומובל אס כן יביחו עמו ואף יאמר כי להס יבדו המנידים לא יתכן שלא יסחרו בארצס רביס מן הגוים אלא בעלי מלחמה ילכו והמנידים יביחו לכשארס בארצות : והביחו ישראל סהיו נשארס בחייס הרחוקים שלא עלו עס אחיהס חותס הניס אשר הס בתוכס כסימעו זה הפלא הגדול בעשה האל במחנה גוג ומגוג יביחו ישראל בסוס / ובכרב מנחה לה / וביחו חותס מלובטים בגד / תפארת ורכיכס בסוסים ובכרב כמו סמביחיס ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה' כן יביחו הגוים את ישראל בכלי טהור ונחיס ובמרכבות נאות וכבדו / ופי' בכניס / כמו סס עגלות כב סתרגונו כד מחפין / והס כליס מעניס מח בריס סנוסאי' בהס בני אדם על גבי בהמה ועוסי' חותס מופני' בכניס נחיס / ובכרכרות / סס הנמליס או סחר בהמה שהס קליס בהליכתס עד סמרוכ מרונתס דימה שהס מרקדיס לפיכך נקראו כרכרות / כמו ודוד מכרסו מרקד / וית מכרסו משבח / ובכרכרות ובתיסבחן ונ' / על הר קדסי / כמו חלי / וכן ותפלל מנה עליה כמו חלה / וילך חלקנה הרמתה על ביתו כמו חל ביתו / והדומיס להס : וגם מהס / כלומר חלילו מאותס שהיו מסוקעים בניס בחייס הרחוקס עד שלא נודע וכרס ולא עלו עס אחיהס בית ישראל מן הנילה / ואכסר ססנו קבת מן הדת אף על פי כן מהס חקח לכהניס ללוים חותס שהיו כבד ממשפחות כהונה ולויה חקח חותס הכהניס להיות כהניס מסרתים לפני והלוי' לסרת כמו הלוים לסוררס כסיר בכנורו / ובכליסי / ובדברי רבותינו / ל' וגם מהס חקח מביחיס חותס ומנחתס והס באיס לילך והוא זה ישראל וזה כהן וזה לוי כנן סמכרו לעבדים ונסתכחו ועל חונס נעשו גוים / אמר דבי איעזר וגם מהס חקח סהס מביחי' את ישראל למלך המסית כל מי סיהיה בהן ישראל חו כהן חז לוי / וגם מהס חקח מן המביחיס ומן המובחיל : וית ואף מנהון ונ' / ודלוי חזי / ל פירס וגם מהס חקח לכהניס ללוים לכורך הכהניס להיות להס חוטבי עבים וסויחי מים / וכן אמר בכבוהת זכריה ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' / לל הנבעניס שהיו חוטבי עבים וסויחי מים כי מגדולי הגוים יהיו עובדים הכהניס : כי כאשר השמים החדשים / קראס חדסיס כי הס עומדיס בחדוסס ולא יבלו כמו סהות ביוס סכנראו כן הס היוסי / וכן יהיו / וכן הארץ עומדת בחדוסה לא תבלה אלא סתולדותיה בליס / וכן אמר סלמה דור הילך וזר בא והארץ לעולם עומדת / ופירוס לפני כי חני סבת קיומס ועמידתס : ופירוס אשר חני עוסה סחאי מעמידס בחדוסס / וכן יעמד זרעכם וסמכס שלא חסכו אתס סתהיה בימיכס הנחילה סמח זרעכם אחריכס יגלו מארצס ויאחד סמס בנלות לא יהיה זה כי בחותה הטובה סתהיו אתס יעמד זרעכם אחריכס כל ימי עולם כימי הזמים על הארץ כי לעולם לא יאחד סס ישראל ולא יגלו עוד מארצס כמו סחשכו אלו הגוים שבו עס גוג ומגוג להלחם על ירושלים סחשכו להנלות את ישראל ולאחד סמס / לפיכך אמר כי כאשר לא יהיה כמו סהס חסכו כי לעולם יעמוד זרעכם כעמיד השמים והארץ : והיה מדי הדס בחדוס / כמו מחדס לחדס / ומלת די מורה על התמדת הדבר בלא הפסק / וזכר שני זמנים הקדומים לקדומים והרחוקים לרחוקים כמו מסנה לסנה או יתד לפי רחוק הארצות וקרבתם לירושלים : וכל

אמר יי כ' ס' ככני

ישעיה סו

רדק

כל בשר לכל בני אדם ואפילו סוף העמים, וכן ויברך כל בשר את עם קדשנו, והנה ראינו בכבודת זכריה כי כל הנותר מכל הנשים הבאים אירוסלם יעלו מדי סנה בסנה להסתחנות למלך ה' כבאות ולחוב את חג הסוכות, וטעם בחג הסוכות כי מלחמת גוג ומגוג תהיה באותו הזמן: ויצאו וראו אותם הנשים שיבאו להסתחנות מחדש לחדם חו משבת לשבת יבאו חוץ מירוסלם לעמק יהושפט לראו בפני מחנה גוג ומגוג שפסעו באל וחטבו לעסות כנגדו להגלות ישראל מארצם, וזה יהיה קרוב ליום המשפט, ואף על פי שיקברו בית ישראל כמו סכתוב ויקברו בית ישראל למען ספר את הארץ שבעה חדשים אפסר כי באותם שבעה חדשים יראו משפט הרשעים ההם: כי תולעתם לא תמות ואסם לא תכבה

והאם תהיה לאות בהם, וכן התולעת תהיה גם כן אות סלח תמות מפני האם: והיו דראון לכל בשר, לאות שבו להסתחון להטם כמו שאמר יבא כלבסר להסתחון לפני, וכשיבאו ויראו בהם משפט הנגזר להם ויראו כנריהם מלאים תולעים אוכלים אותם והאם הבוער בהם יעלה באסם באסם ויהיה ינאס להם וילכו מפניהם אחר סראו משפטם לא יוכלו לעמוד עם סנה מרוב הסרחון, ומלת דראון ענין מאוס וכן לדראון

שלא ימקד מלת דראון היא תולעת מלסן רבותינו אל הדרא והכנה שבתבואה כסרן מפני שאין בהם לחה, ויום מפרטים סנה הוא יום הדן לפושעי ישראל ויצאו הבדיקים היו לירוסלם בניה בן הנס וסם יראו בפושעים זה המשפט, ויום מפרטים סנה יהיה אחר תחית המקים ויקיבו גם כן הרשעים ויהיו אחר סיקיבו לדראון עולם כמו שכתוב בדכאל, ואחרים אמרו כי ואסם לא תכבה, רמז לנשמה בהפרדה מעל גויתה אם לא היתה זוכה לעלות אל מלאכי האל תשאר חבל גלגלי האסם: ותולעתם לא תמות, אמר על הנף שהרי אחר בפני האנשים, והנכון בעיני מה ספירסנו, וית ופקון ויחון בפני גבריה וגו':

רשי

תולעתם, רמה האוכלת את בשרם: ואסם, בניהנס: דראון, לשון בויק ונתק מירנס כיון סתי תיבות די כחייה עד דייחון כדקיה מיסת חויכא:

פליק ספר ישעיה

לא תכבה ו' וס' נמסר בסדר א' ולעיל בספר אדא סימן ל': לכל בשר ו' וס' נמסר בסדר קרח:

כל בסרא למסגר קדמי אמר י': ויפקון ויחיון בפני גבריא חביבא דמרדו במימרי ארי נשמתהון לא ימותון ואשתהון לא תטפי ויהון מתדנין רשיעיא בגיהנם עד דימרון עליהון צדיקיא מסת חוינא:

כל בשר להסתחנות לפני אמר יהוה: ויצאו וראו בפני האנשים הפושעים כי תולעתם לא תמות ואסם לא תכבה והיו דראון לכל בשר: והיה מרי חדש:

יתקק סימן

פכום פסוקי דספרא אלף ומאתים ותשעים וחמשה וס' ארצה ונאצי כי אם שם אדיר ה' לנו:

חזק ונתחזק

השם אשר ברא הרים ונבעות: וחלק לנו מבחו להשלים ספר ישועות: הוא יבשרנו בשורות טובות ושמועות: ויראנו מתורתו נפלאות: וישם לנו לטובה אות: ויקרב לנו קץ הפלאות:

ברוך

ואלה

ואלה

ישעיה א

תקיא

מוסף על הרחשונים / והוא הכירוש הנחמד ותהיה לעינים להשכל ולפקוח עיני עורות הוא שחבר החכם רבי אברהם אבן עזרא ז"ל / ואלהבתינו במלכות הקודש להזיחו לאור בכל כד השלמות הוספנו אותו / ולא כן עשו קדמונינו בדפוסים בסני ובשלישי אלה השמיטוהו / ואנחנו לו וכדע עוד כאלה וכאלה רבים להוסף לטובת כל ישראל למען תהיה המלאכה ערוכה בכל ושמונה / כה יתן אלהים וכה יוסף אס לא עשינו / וכאשר חנו עושים כן עוד בדעתנו לפי חומק כוחינו לעשות / וחפץ ה' בדינו יכלית / וישלח לנו מלך המשיח / במהרה בימינו / מארבע כנסות הארץ לקבץ נדחינו / אמן :

אבן עזרא

סודות מאל עמקו וגבהו / ירחוס נבני לב ויתמהו : יתן אלהים עוז לאברהם / הנח לכרם סכר ישעיהו :

השם

אחד ודברו אחד רק המעלות משתנו' כפי כח כל נביא כי חן מעלות שונות יש מהם שנבנתם בחזון לילה כמו אברהם ונד החזנה גם כן ישעיהו :

חזון

לון חזון נוסף ויש בדברי יחיד כי כל נביא שזכר עם אביו גם הוא נביא ויש מי שאומר שהוא מזרע המלוכה כי אמוק ואמזיה אחים היו על כן לא יכלו רשעי ישראל להרע לו כאשר הרעו לירמיהו והנה כתיב גוי נתתי למכיס ועל דרך הפשט כי כל נביא שזכר עם אביו הוא גדול ונדע סודו בדדו ויש מהם שהוא נביא ויש שאינו נביא כמו נחש דוד בן ישי והנה דוד איש האלהים וכאשר נאמר יהוא בן נמשי חן נמשי מלך והנה מבחננו בחזון ישעיהו בן אמוק הנביא והנה יתכן שהיה הנביא שב אל ישעיהו או שהיה דבק עם אמוק וכאשר מבחננו אל ישעיהו הנביא בן אמוק ידענו כי הוא הנביא וכן הזכיר אבות כפניה בעבור חזקיהו / וטעם אשר חזה כי רובי נבואותיו על ערי יהודה שיתפסס מלך אשר ועל ירושלים שנגלטה מידו וכן מחזי הספר על גלות יהודה כי לא הזכיר שחר הפכטים ונבואתו היתה בימי עזריהו והקרוב אלי כי בסנת מותו התחיל להתנבאות כאשר חפרש עוד / ועל דרך הפשט כי בימי חזקיהו מת כי אילו נמסכו ימיו עד ימי מנשה היה זה כתוב / ויש בדברי יחיד שהרבו מנסה בעבור שאמר ראו עיני וחם הדבר קבלה הוא האמת / שמעו יש מלות נבואות משמות והם פעלים כמו והאזינו ארץ והטעם הטי חזון והנה חן הפרס על דרך הפשט בין שמעו ובין האזינו והחל לקרוא לעדי' שהעיד משה לישראל כי אבד תאבדון והנה בא העת : כיי דבר' אחר שהשם הוא המדבר שמעו דברו אז כיי דבר' שתשמעו : בניס' נמשלו ישראל לבנים שאין כח להם והאב גדלם ורומם מעלתם על בני גילס : והם פטעו בי' שיצאמתחת רשותי כמו ויכפע אדם מתחת יד יהודה על כל דבר כפע : ידע' הזכירו השור והאמור כי הם הנמצאים תמיד עם בני אדם : אבוס' מקום אכילתו והוא במקום מוכרת וכמון שיה וממנו וברבורים אבוסים ומשור אבוס פעול והטעם שהוא עומד באבוס : ישראל לא ידע' והנה הבהמות טובות בדעת יותר ממנו : ועמי לא התבונן' הטעם בפול כדרך רוב נבואות ושירת האזינו גם משלי בלעם והטעם כי אני גדלתי והם לא הזכירוני : הני' יש מפרשים הא' תחת חלף' כמו חזרה הדורס חף והדך ולפי דעתי שהוא סימן קריאה ועיקר הוולה מנזרת היה בעבור שמבחנו הני הני וניסו הני ב'ון המלטי על כן אמר אחריו לנכח על ינה תכו : כבד עון' שם התואר והו' סימן' כמו ערל לב וערל בשר : זרע מרעים' בעבור היותם הם עם אבותיהם רעים או הטעם כמו אביך האמורי ואמך חתית כאשר חפרש : משחיתים' נכפס אז דרכם : עזבו את יי' האעם עבודת השם : נאבנו' הכעיסו : מורנו אחרו' מנזרת ונזרו מקדשי' על משקל ולא יכולו ואם חינו במקום מוכרת ורבי' אמרו שהוא מבנין נפעל כמו נכוננו ללבים מנזרת זר' : על מה תכו' ת'ו תכו לרנליך שורש על משקל ונפעל עמיתו ובמק' הזה הוא לנכח והטעם כל מה שתכו תוספו אתם עוד למורדו כי הראוי היה לעשות תשובה כמו ובעת הצר לו ויוסף למעול : סרה' תחסר נולה או דברה מנזרת סורר' או יהיה עם : כל ראש לחלי' פי' על מה תכו כי כל ראש מוכן לכל חולי והזכיר הראש והלב כי שניהם הם השרים : דני' תואר שהם כמו נגב סלח : מקף' מתוס' מקום שיה בו תוס כמו בריאות והוא משונה בדקדוק כי היה ראוי להיות על משקל מעונו וכמוהו חן מתוס בבשרי' ויאמר רבי משה הכהן ז"ל כי הוא כמו מתים בעבור שמבא מעיר מתים והטעם חן בהם מה שיש למתים והוא מעט רחוק ותחסר מלת רק חן בו מתס רק פצע וחבר' וכמוהו חן טוב לחדש שיחבל ושתה : פצעי' ריבון העצם : וחבורה' מכה שתתחבר אליה הלחה : טריה' שאיננה יבשה כמו לחי החומר טריה וכן בלשון ישמעאל : לא זורו' כמו יזר את הגזה כי המכה לא תרפה עד שתזר הלימה גם חובשו כטעם עצר ונתול ומנזרתו לא חיה חובש : בשמן' שהיה ראוי לה : ארצכם' הנזכר למעלה מסל שנקחה כל ארצם ויש מהם שממה שאין עם אדם ויש מהם שרופות אס ויש אזורים אוכלים תבואתה כטעם בעצבון תאכלנה' וטעם כמהכבת זרים פי' ארצכם שממה ויתכן היות זרים מנזרת זרם ויהיה המס שורש לא לשון רבים ויהיו שנים משקלים : ונותרה' הטעם שערי יהודה הבצורות תהיינה נתפסות ולא תותר רק ציון : כסוכה בכרם' מקום השומר והטעם על הסכנה : כמלוכה' מקום ללון השומר בשדה קישואים : בעיר נזורה' מרבה כמו ובצורים ילינו : דברי הנביא בעבור ישראל שהם חומרי' וכמעט דבק עם סריר בעבור טעם המפסיק כי עיקר גדול הו' לשומר דרך הטעמים : שמעו' זאת תשובת הנביא בעבור שאמרו הם כסודס היינו אמר אילו הייתם כן כן הדין כי שריכם הם כשרי וזה טעם קצני סודס והעם כעם עמורה : למה' האעם למה אשחירכם עוד בארץ בעבור רוב עולותיכם' ונולת שבעתי כדרך בן אדם דבר הכתיב והאויזת אס ארעב לא הזמר לך' חילים' הם

גדולים : מריאים' מין ממיני השור וגדול ממנו וחלבו אסור והנחן אמר שהיה מלשון משנה כמו בריאים' פרים וכבשים' הם קטנים : ועמודים' גדלים והם התיישים העולים על הצאן : כי' לראות פני' כמו לכני כי חן פני פעילים : רמוס' סם הפועל : לא תוסיפו' ציווי כמו לא תוסיפו על הדבר : הביא' כמו להביא כי מנחתכם היא שוא בעיני והקטורת היא תועבה : חדש' מפורש בתורה שהוא ראש חדש : קרא מקרא' שתקראו אותם מקראי קדש והזכירם עם העולות והמנחה בעבור המושפים : לא אוכל חן' תחסר מלת נשוא כמו ממור לחם' וטעם ועצרה כמו מעובר וממשפט לוקח שלא תעשה כל מלאכה וכן עצרת והטעם לא אוכל לשבול חן עם עצרה כי מה תועלת יש לעצרה עם חן : חדשים' היו עלי לטורח' על כן אסירכם וישבתו : נלחיתו נשוא' דרך משל : ובכרשכם' בא הדי'ם בח'רק תח' פתח קטן והטעם שאסיר הרחמים מכס וכן חינוי שומע והטעם שלא אוסיפכם בעבור כי ידכ' דמים מלאו והטעם שביכות דמים : רחמי' רחמי' הטעם רחמי' ידכם מהדס שפכו' הזכו מבנין התפעל ובלע הת'ו בדגשות הז'ן כמו ולקח למטה' : למדו היטב' שם הפועל והטעם להיטב : אסירי חמוק' האלף' תחת יוד והכך זה תתיימרו וחמוק' שם התואר כמו קרוב מגזרת מעול וחמוק' ורבי' פרסוהו שיחמנו הדין והטע' שלא ידעו מיד ויהיה טעם אסרו כמו אסרוני בנות : שפטו יתום' דינו משפט יתום שאין לו עוזר וכמוהו שפטו אלהי' ורבה ריבי וכן ריבי אלמנה : לנו' יש אומר כי ונזכרה דברי השם כמו ועם ישראל יתוכח' והנכון בעיני שהוא דברי הנביא לישראל כאומרם השם חמר לי שנקבל תוכחת כי גם הנביא אמר ויסרני מלכת כאשר חפרש : כסנים' כמו שני התולעת והטעם הפך כי אס תכבסי בנתר כי יסור העין ותשובו נקיים מכל מוטא וזה פי' רחמי' כסלנ וכצמר כפול בטעם : אס' שמעתם טוב הארץ תאכלו' שיאכלו הזרים שהזכיר למעלה : ואס' הטעם אס תשמעו תאכלו ואם מרייתם תאכלו אכילת חרב חן יחסר אות' בית' כמו הנמל בית יי' וזה האמת כי פי' דבר' איכה' הנה הוכיחם הנביא ולא שמעו : לזונה' תחת אישה אחר היתה כאשה לחמנה' יוד מלחתי משפט נוסף כ'וד גובתי יוס' : דק ילן בה ועתה מרצחים' הטעם על זמן עומד כי חן לו סימן בלשון הקודש' מרצחים פועל יוצא לשנים פעילים והטעם על הדיינים : כספק' דרך משל על השופטים ועל הסדרים על כן אחריו סריך סוררים והטעם המובחרים שבהם הם סנים' הא' מהיל שורש ואין לו ריע במקרא' : סריך' שלמונים' מגזרת שלם ושהטעם שהיו מטי' משפט ואומר הדין תן לי כך ואני אשלם לך הנמול בהשפך עם רעך : יתים' שלא יכחו ממנו אינם עושים לו משפט : וריב אלמנה' שישלה לא ירצו לשומעה על כן לא יגיע אליהם : לכן' כאוס' הוא שם כמו ויכחו כאוס והאומר כס תחת נאוס הוא כס לא יעלם האלף' וטעם הארון בעבור השופטים שהם חזוני הארץ' וטעם יי' נבואות שהוא באמת חזון והנבואות לעדים ולמה נסמך השם לנבואות מפורש בשמואל' אביר ישראל' שהם במטה כנגד נבואות מעלה כי גם הם יקראו נבואות השם ככתוב בתורה : הני' כמו אנו להם בעשותי כך : אונס' אמצח כחמה כי הכעיסו על דרך לשון בן אדם : ואשיבה ידי' מכתי כמו הנה יד יי' הויה : כבור' כאילו כבורית והנכון שהיא כבור ידי' וטעם סינך בעבור שאמר בתחילה כספק היה לסנים' ויאמר רבי משה הכהן נע' כי השבעה מיני מתכו' לא ימנחו במקר' על לשון רבים והנה שכח כל בדליך' ואשיבה שופטיך' הטעם שינלו ישראל ושופטיהם גם יסורו שופטי אחר ועמיד חזקיהו שופטי דק' כי כן כתוב : כבד אשונה' כימי דוד ושלמה והבית נוסף : ציון' בעבור המשפט תפדה מיד סנחריב : ושביה' יפדו הם שטעמו תשובה : ושבר פושעים' היצאים מתחת הרשות והם חמורים מחטאים והטעם על כל ערי יהודה הבצורות שנתפשו' ועוזבי יי' כפול כמשפט : כי' מאליל' מגזרת אלה וחבורה על סימן זכרי' כמו נשים גם שלם סאים והעד מהננות' יש אומרים כי יוד יבשו תחת ת'ו הנזכר וכמוהו אמרו רבים ולכי דעתי שהוא דבק עם יכלו ואחר כך עם לדבר עם הנזכר וכמוהו רבים : ותחפרו' כמו תבושו : כי' אחר שאמר שיבשו מהאילים שחממו ונזלו המפלים לאלה סבלו עליה ודיקדוק נובלת עליה שהי' כן מפחת עליה וכן ותחברו דרך וכמהו שנאמר בנודיו קטני עורף והנה התברר כי מאלילים מגזרת כאלה והנה אחרי כן וכננה : והיה החסון' תקיף והוא תואר השם כי השם הוא חוסן : לנעורת' הוא שינוע' מהשטתים : לניבון' כמו שביבים וכמוהו ומצבים כעין נחשת קלל והטעם על השפלים שיחזקום שלא ימוטו הפועלים בעת צרתם בעבור שלא הוסיעו ישראל כוס גם הם ישראל וזה טעם ובעד שניהם כמו מדוע לא יבער הסנה :

אבן עזרא על ישעיה ו ז

תקב

וכן והורד הימנעון: באזני הטעם באזני חזי יי צבחות זה החיטט שעשית וכמוהו
 יי במרחק אליו התודע חו הנה דברי הנביא ותחסר מלת חמר חו קול: כי עשרת
 כך חשבון והטעם רבים: וטעם צמדי כדס בעבור שהסניג הגבול והנה רובי
 הכרמים נצמדים: בת אחת: מנה אחת והחומי הוא עשרת כורים והבת והאיפה
 שנות: הוי משכימי: סמוך חף על פי שחחריו ב"ת וכמוהו השכני בחללים וכן
 מחלחי בנשף תחילת הלילה וכן בנשף בערב יום כוכבי נשפו כי נשף יש שהוא סמוך
 חל הבקר: ומלת ידליקס יוכחה לטנים פעולים מנזרת כי דלקת אחרי ויש חומרי
 מתרבו יבעירם בארמית: והיה כגרי ידוע: ככל שיש בו עשרה קבצים גם
 חליל מנזרת חלול: ואת פועל יי לא יביטו: על דרך רבים שהמתעסק בשכרות לא
 ידע דרכי השם וכן כל שונה בולא יחכם ולפי דעתי כי במקום הזה לא ידבר כי אם
 על הרעות שהביא השם על ישראל כי גלו עשרת השבטים: לכן וכבודו: הטעם
 ועם כבודו כמשפט מלות מושכות אחרו וכן צחה צמח מתי צחה: וטעם צחה קרוב
 מצמח וכן והשביע בכחחות מנזרתו האור הוד והצח: לכן נפשה הוא הנות
 היוצא מהפה וכמוהו נפשו גחלים תלהט: ובערה כמו פתחה וכמוהו ופיהם פערז
 למלקט: לבלתי חק: הכך היונהג: ועליו וכל עליו שיש בה חו יהיה עליו לחחרים
 במפלתה: ויאמר רבי יונה זל כי הוא כדרך השחק שחירע לקצה המתים בעת
 המות: וישפל: כל חרם משחר הבוים אשר הם כביבות יהודה: ויגבה: חז
 תראה גבהות השם בעבור המשפט שיפשה בישראל ותגלה קדושתו בעבור הצדק
 שיעשה: ורעני: חז תהיה חרף יהודה שממה וירעו בה הכבשים כאילו נהוגים
 היו להותם שם מנזרת ארמית וכמוהו דוברו: בים: מחיס: הם הכבשים השמני'
 שים בהם מוח וכמוהו ממומים: ומרבות מנזרת חרבן והנה הוא סמוך ותחסר
 מלת הארץ כמו ושכור יבון ולא מוין משח חמור לחם: וטעם גרי יאכלו חכמים
 נכרים שידורו שם והנה ממים תחר השם והם פעולים והגרים פועלים:
 היו מושכי העין: הטעם שיחזיקו העין ובעבות העגלה חטאה הם מושכים חטאה
 והוא שם כמו חטאת כמו נשח עין ופשה וחטא' כי גם יהיה תחר השם: החומרים
 יתכן היות ימיה פועל יוצא כמו מהרו חת המין ויתכן להיות יחיסה לבדו יוצא ובחו
 שניהם עתידים בלא דבק וכמוהו חל תרבו תרבו והטעם מי יתן ותגובה חלה
 העתידו ונראה חס הם חמת: היו: הטעם בעבור שהיו מתחוי שתבאנה הרעות
 והנה הם כמי שאין לו דעת: היו: הטעם שלא יכירו בין טוב לרע והם חכמים
 בעיניהם: היו נבירי: הטעם נבערה חכמת בעבור היין: למסוך כמו למסוך והן
 שני שרשים וכמוהו מסכה יינה: מדקיקי: והיין יעור לבס גם השומד יעור לבס:
 עקב: בעבור כטעם סכר באחרונה מנזרת ואת עקבו מים: וצדקת: כל אחד
 מהצדדיקים יסירו ממנה כמו כנות צדקה עלי סוד: לכן קט: פועל ולפון חס בעל:
 וחשם כמו קט וכמוהו: תהרו חשם וחסר אות ב"ת עם להנה כמו כי שסת ימים
 הנמצא בית יי כי ירפה שב אל חשם והוא פועל ועומד: כמק: סימך השרם והנה
 לא יעמד: כאבק: סמוך ויחסר חרף חו הדומה לו והנה הטעם האבות והבנים:
 על כן: על שגזב תורתו: וירבו ההרים: מכובד המכה: כסוחה: מושלכת
 והכף שורם וכמוהו שרופה באש כסוחה והם שנים משקלים: ונשא: כאילו ישא
 כס לכל גוי עד שיבא להלחם עם ישראל וכן ושרק לו: קל יבוא: בזמן קל יבא חו
 הוא תואר הבח והוא הנכון: חין: ינוס: קל מיטן והטעם לא ינוס חף כי שישן
 ולא נתק מבין כפעל: אשר: כצר: כמו חרבות צורים כי משקלי השמות
 מסתנים: ונבליו: כמו אובן מרכבותיו והם ידועים: וטעם כסופה שיבא מהרה
 והבירום כמין סופה: שאנה: וינהום: מלה זרה בעבור שאות הגרון ירחב
 ויבוא העתיד על משקל ופעל שהיה עין הבועל אחך מהגרון רק חס היה לו לומר כן
 לא יתכן להיותו כלל על משקל יפעל: ויפליט: יראה שיפליט לראות חס יש
 מציל: וינהום עליו: על ישראל: כנהמת ים: כי חו יחשך אור העולם וכתיב
 חשכת מים: וטעם נבט לחרץ כי בארץ יהיו ולא בים ויבוא החשך דרך משל על
 מנזרות הלב: יש חומרים כי נבט מבין נפעל והקרוב חלי שהוא מבין הכבד
 הדגום והוא שב אל ישראל כאשר אמרתי במלת עליו: צר: ואור: יש חומרים
 השמש והירח ואחרים חמרו הירח והשמש כי הירח צר כנגד השמש ור' חוכי'
 חומו שיחסר אות הא כאילו חמר צהר כי אותיות יהיו פעם הם יתרים גם ימצאו
 חסרים והנה טעה כי הא חנינה מאותיות המטק ולא יעלה רק באחרונה שהיא
 תמורת חלף במצוא והנכון בעיני להיות כמשמעו להיות צר כמו צר ומזוק מצאנו
 חו יהיה תואר השם והטעם כי תחסך חרף ישראל מצחת הצר גם מצחת האור
 שיחסך בעת הדימותיה כי יעלה חד ויכסה אור השמש: בעריפיה: כמו יעקף
 מוצחתם וקרוב מנזרת וערפתו:

בשנת מות: הקדמינים חמרו סמלת מות צרע' כי בעת שנכנס אל ההיכל להקטיר
 היה הרעש גם הוא נכון ויתכן להיות כמשמעו כי בשנה שהתבטח מת עזיהו ואין
 טענה בימי עזיהו אחר שהיה חלשים ונחת היא תחלת נבואת ישעיהו: רם נשא:
 תחר הכסא לא כאשר חמרו רבים והטעם שהוא למעלה מהחית כאשר חפרש
 בספר יחזקאל: וסליו: הם סולי הכסא כי מנהג המלכים להיות בבדים על כסאם:
 שרפים: קראם שרפים בעבור ששרפו פיו: וטעם עומדים ממעל לו כמו עומדים
 עליו מימינו ומשמאלו ודברה תורה כלשון בני אדם להבין בני אדם כי כן דרך
 המלכים הגדולים: וטעם חלה הכבשים אשרם במרחאות יחזקאל: וכיבו הפנים
 כמו ויסתר ימשה כיון וכן רבלי בעבור הכבוד: ובשתיים יעקף: למלחות שלימות
 השם: וקרא: הנה לא הזכיר כמה מספרם יש חומרי שנים והנכון רבים:
 קדוש: שלש פעמים שכן יאמרו תמוד וכמוהו ויכל יי היכל יי היכל יי חרף חרף
 חרף: קדוש תואר השם והקדושה נמצא ולא תשתנה כנגד המקומות והשם הרחב
 לו זאת הכבוד בעבור שיתקדש מאממת השבה כי השם קדוש וכן משרתיו

ושלוחו: וטעם צבחות הם המלכים שהן צמעה חף על פי שהיא קדוש קדוש
 כבודו מלא הארץ שהיא למטה והמפרש מלא כל הארץ הדרים בה כמו ליי הארץ
 ומלחה לא חמר כלום והעד וימלא כבוד יי חת כל הארץ: וימנו חמות הכיבים
 כאילו סרו הכיבים ממקומם: חמות ידועות ויש חומרי' כי חין לגולה הזאת חמות:
 מקול: ההמון הקורח והנה חמר וימנו כועל עבר והנה ימלא עשן בעבור שאין
 בלשון הקודש סימן על זמן עומד והנה משפט העברים לערב דבריהם: וחומר:
 דמייתי: נכרתי מהיותי עם חדרת הקדושים כמו ודמייתי חמך ויש חומרי' מלשון
 דמי גם הוא נכון: טעם חים טמא שפתים לפי דעתי שהנביא גדל עם ישראל שהיו
 טמאים במעשה ובדבור והנה למד מדיבורים והעד ויסרני מלכת בדרך העם הזה
 על כן חמר ובתוך עם טמא שפתים חנכי יושב: וטעם כי חת המלך יי צבחות חזן
 עיני שהוא קדוש ופחדתי להקדישו בעבור טומאת שפתים וחק על פי שחמר חזן
 עיני במרחות נבואה רחא כן: ויעף: כאשר הוא העין קמוץ ויקרח בחטוף הוא
 מנזרת עוף וכאשר פתוח הוא מנזרת עוף: רצפה: גמלת כמו עונת רצפים: וטע'
 במלקחים כדרך בן אדם: וטעם המנבח בעבור שהחם היא טהורה לא זרה:
 ויע' טעם זה: על החם שימצא בלשון זכר: וסר עינך: הוא עין הדיבור
 שהוא מדבר התולים בדרך חנפי דורו: ואשמע: חומר לשרים על כן מלת לנו:
 וטעם הנכי שלחני אחרי שטרו שפתי חני רחמי להיות שליח ולא הייתי כן בימים
 הראשונים על כן חמרתי מנחת הפרשה תחלת נבואת ישעיה: וחומר: שמעו
 שמעו: יש חומרי' ח' שנבזרה הגזרה השם לא יקבל תשוב לימנע הרעה נבזרת
 בעולם הזה וחמר רבי משה הכהן זל כי הטעם על מה שיעיל להן מנעז טובות
 שילטנו בעבור ונה היה נכון לולי מלת ושכורפא לו והראשון הוא היכון: השמן:
 יש חומ' שמלת השמן שם הסועל כמו הקטר יקטרו בים וכן השע כמו להפע ויה
 לא יתכן בעבור מלת כן רק הכל ציווי וידעו כי חין כח בגביא להשמן הלב רק הוא
 בדבו וכמוהו רבים: השע: מנזרת לא תשעיה כטעם טח וכן תרנום ארמית והיה
 רחמי להיותו על משקל הרף והשתנה בעבור אות הגרון חו יהיה מהפעלים השניים
 הנראים: וחומר: ביקם הנביא לדעת עד מתי תעמוד זאת הרעה שלא יבינו ולא
 ישובו והנה התשובה עד שתהיה הארץ שממה: וחק: וירחק ויולכס אל חרף
 רחוקה: העזבה: תחר השם חו פעולה ועוד יש חומ' כי עשרה מלכים יעמדו עוד
 על יהודה טרם הגלו ונה טעם ושבה והיתה לבער כמו ובערת הרע ויש חומרים
 מנזרת לא תבערו חס ובחמ' סכן היה מספר המלכים עם עזיהו וחמר' חמרו כי
 עשירי תפאר בארץ ועל דרך דקדוק הלשו' עשירה תחר השם ואינו כמו עשירים
 והעד יהיה ישראל שלישי והנה התברר כי זה רמז למלכות: כאלה וכאלון: שנים
 חללים היו בעשר שלכת והיו חוקים והחומרי' כי שלכת הפוך מלסכה חינו חמת גם
 כן הנזרי' חותו ממלת השלך כי המדבר כאלה לא ידע דקדוק הלשון: וטעם מנבת
 צם שיעמדו עוד והיו נכבי תמיד וחל תתמה על שהמפילם לחלן והנה כן כי מימי
 הקץ: וטעם זרע קדש מנבתה שאלה שיעמדו בה אחר כן הם זרע קדש ונה רמז
 לעולם מגלות בבל:

אבן עזרא על ישעיה ח ט י

בחמת: והיה טעמו על מלך חסור וטעם מקדש מקו' שילך חרם חליו להגדל בג
ולהבצר בו והנה הוא דבק למקדש נגף ולחבן נגף סיעל' חרם עליו להשבב בו: לטני
בתי ישראל' מלכות ישראל ויהודה והנה טעם לפח לחברי' ולמוקש ליהודה: וכשלו
בס' שב אל פח ולמוקש: צור' יש אומרי' שהנה חסר כון' כמו שמו' והכונן שהנה
כמו חתו' והטעם סתום חלה דברי הכבואה והם התעור' והתורה: בלמודי' שם
התחר' וכמוהו לשמוע בלימודי' והנ' הוא מתלמידי: וחכיתי' לה דברי הנבי' שחמתין
עד שהטעם יתן לו רשות לגלות סודו: הנה' הטעם יוכלו להבין מסוד הכבוא' ממעשי
ומשמות בני: מעט יי' כבחות' הטעם כי חלה השמו' היו מעט הטעם: השוכן בהר
ציון' הטעם מרוב חבבתו: וכי יחמרו אליכם' עם התלמידי' ידבר: המצפצפים
דומ' לדבור ובמזהו כסוס עגור כן חבצפף: והמהגים' מהבין הכבד הנוסף והטעם
שיעשו לאחר שיהנה: הלה עם' זאת התשוב' הטעם הלה זה עם שידרוש אל להיו
כדרך לעונ' ומהתל' בחליהו ח' יבקש אל הצלמים שהם מתים בעד החיים: לתורה
ולתעור' ה'למד כמו חמרי' לי אחי הוא בעבו' תורת הכבוא' כי עוד יחמרו כדבר הזה
לא כשעמ' כי הוא כליה' שאין לו שחר והטעם לא תבא תעלמו' לאור' ויש אומרי' כי
טעם לתורה שבועה וכדבר הזה לא רחיו במקרה: ועבר' יש אומרי' כי הנה ימים
באים שהעובר בחרץ יהוד' והנה מיהוד' יהיה נקשה ורעב מפני חיל סכחריב וכאשר
יראה כי לא יושעו מלכו ולא עו' שלו אז יפנה למעלה להתפלל לל' השמי' ולפי דעתי
שהוא על חיל סכחריב שיעבר' בחרץ יהודה יודע כי מחנה גדול ירעב: במלכו' הוא
מלך חסור וכאשר יפנה למעלה ולמטה יראה הכל חסך: וחל' מעוף' כמו חרץ
עיפתה כמו חסך: מנודח' מנודח' כמו והנודחים ויתכן שהוא כן מעוף חביל' מנודח
בעבור שהוא לשון זכר: כי' כמו חותה העיפה והחשיב' לא תהיה לירושלם שהביק
עליה החיוב ויש אומרי' כי לא יוכל הצד לעוף אל ירושלם אשר הביק לה כעת
הראשונה כי בפעם הראשונה שבא מלך חסור הקל חרץ זבול' ונפלאי' ובפעם
האחרת הכבד לכול' הגליל ויתכן היות גוי' על ישראל כמו חרץ בנימן בעממין:

ט

העם' חלה הם חרשי ירושלם שהולכים במסילותיה בעור' שלא יראה מפני הצער:
הרבית' הם יהודה שנקבצו אל ירושלם וטעם לו הרבית השמחה כאשר הוא קרי
ואשר הוא בחלף' לא היתה שמחה כמוהו כמו לא היה פחד: כי חת עול סבלי' משקלי
השמו' מסתני': מטה' מכה שכמו: החתות' נפתח הה' בעבור חות הברון כמו
החל' וחל' מלה זרה ותיו' החתות לנכח השם כמו הרבית הגוי': כיום מדן' בימי
גדעון: כי' יש אומרי' שהן מנודת סאה שהשם מדד לאשור כפי מעשיו ויש אומרי'
שהוא הפוך מן חסון כמו כשב וכשב והכונן שאין למלה הזאת דומ' והעד סוואן שהו'
פועל וה' שורש וטעמו כמו נחקה ברעם גדול: ושמלה מנוללה בדמים' וכל אחד
שוכב חלל בדמיו' או טעמו שהשמלה שהיתה מנוללה בדמיו חללים שהרג' והנה הית'
לשרפה והטעם על מיתת חיל סכחריב ביד המלך כשנשרפו: כי' כל זה בזכות
הילד שילד לנו וידענו כי בבא סכחריב היה חזקיהו בן שלום ותשע לכן קראו ילד
בעת נבואת הנביא' יש אומרי' כי כלה יועץ אל גבור חבי' עד הן שמות השם וטעם
הילד שר שלום והכונן בעיני' כי כל חלה שמו' הילד פלא שהשם עשה בלא בימיו יועץ
כן היה חזקיהו ויועץ המלך אל גבור שהיה תקף שנמסכה מלכות בית דוד בעבור
ועד כמו שוכן עד שר שלום שהיה שלום בימיו וכן כתיב: למרבה' דרך דרש
הסוכרי' כי ה'ס סגור בתוך המלה והיה ראוי להיותו בסוף רמז לאות השמש ששב
הצל לחמור יתכן היות מרבה שם כמו מעשה או פועל מהבין הכבד הנוסף כמפסג
וכן כתיב: דבר' נבואה או נזירה: ונפל הטעם כפול כמשפט: וידעו' חברים'
הם עשרת השבטים: לבנים' דרך משל חס חסור הרע לנו עוד נשוב כקדמותינו
וטובים מאשר היינו: שקמים' כדמו' תאנים רעים: וישב' כרי רבין' הם חסור:
חוביני' שב אל השם והם חרם או ישראל והנה חרם שהן מזרח לישראל ישובו להרע
לישראל עם מלכי חסור' מאחור שהם במערב חרץ ישראל: והעם' על ישראל'
המכהו' הוא השם שהוא המכ' בחמת ובאו סימנים שנים כמו בתוך האהלי':

ויכרת' הטעם לא שב העם כי אין מורה להם הדרך הישרה: כפה' הוא השרש
וככה נכתבו לא רעננה: וחמון' כמו הלכין כחמון ראשו והוא צמת נר' וידוע:
זקן' והנה בירש כי הראש משל לזקן וכן הכפה והצב וחמון משל לנביא השקר:
גיהוני' חלף' מאשרי' תחת יוד והכך זה תתיימרו וכן חלף' ומאשריו: על כן' ישמת'
השם כדרך לשון חרם כי בהיות הנעשים בטוב ישמחו עושיהם: חקף' הוא ברך
טוב ותוכו רע: כי' דמה הרשע לאש שיחכל המבער והשמיר והסית הם הרשעי':
ויחבבני' מלה זרה כמו התרוממו: בעברת' נעתם' בלשון קדר כמו חשך גם
זה דבק בעבור העטף הנזכר למעלה ור' משה הכהן זל' ח' שהוא כמו יועם זהב
והתו' מבין' התפעל וזאת טענת גדולה: ויגור' דרך משל בעבור מלחמות שיעשו
ביניהם והן חמים כאלו הם גוף אחד: מנשה' זה כירוש הפסוק שהוא למעלה
והנה מנשה ילחם עם חברים ופניהן על יהודה:

היו חוקקים' היו כמו קריאה לטובטים וסופריהם: ומכתבי' פועל יבא לשני'
פועלי' מהבין הכבד הדגוש ויהיה עמל דבוק עם כתבו: להטות' יכוון לסופרי'
שיכתבו ספרי' שקר על היתומים והאלמנ' והדלי' שאין להן כח ואפילו לדבר' ומה
הטעם כל זה עשיתם והנה מה תעשו בו' שיפקוד השם עונותיכם: כבודכם' הוא
ההימן: בלתי' הטעם כל זה עשיתם לא ימלט דק מי שיכרע תחת חסיד ופיל
עבמו תחת הרונים כאלו הוא הרוב כמוהם: היו חסור' הוא דרך קריאה'
שבט אפי' שהוכחתי בו רבים והמטה שהוא ביד בני חסור הוא זעמי: בגוי' ועל
עם עברתי' שיש לעברה עליו: והוא' ידמה' כמו כאשר דמינו והוא מנודת
דמיון והטעם לא יחשב כי להוכיח שלחתי רק חין לו מחטבה כי חס לעקור את
הכל: כי יחמר בלבו הנה שבו שרי' שהיו בתחלה שרים הנם מלכים על גוים:
הלא

בחרם כנגדכם החסדו כי כן דרך השם: לכן' טעם הוא חלף שחתם לח' תשאלו
האות הוא יתנו לכם והתימה מהאומרי' שכל אהיה ידבר והנה האות נתן לחסד
ואותו כולד אחרי שנים רבות ועוד שאמר כי בטרם ידע הנער טוב ורע תעזב האדם'
והנה היתה ארץ חברים גם דמסק עזובה בשנת שש לחזקיהו והכתוב חמר מפני
שני מלכיה ורבים הסתבשו ואמרו כי עמנאל הוא חזקיהו ונה לא יתכן שחם חמרנו
שזאת הכבואה היתה בתחילת מלכות חזקיהו כל מלכותו שש עשרה שנה וכאשר
מת היה חזקיהו בן עשרים וחמש שנה ואחרי' חמרו שהיה בן חמו' ואחרי' חמרנו
שהוא משל למלכו' ואם כן מה טעם לדעת הנער טוב ורע ומה טעם לומר שכל לקר'
אלו חס' והישר בעיני עמנאל הוא בן ישעיהו גם כן מהר שכלו והעד ואחר' אל
הנביאה גם כן שאר ישוב וכל אחד מאלה השלשה בניס' נקראו לאות מה שעתיד
להיות הנה עמנאל שהשם יעזרם ויהיה עמם בצר' שהם עומדים בעבור שני המלכי'
וימר שכל שבאה עת גלות שומרון ושאר ישוב ששארית ישראל יעשו תשובה והנה
הנחמן על זה הפי' הנה חכמי והילדים אשר נתן לי כמו הילדים אשר חנן אליהם
והמפרשים אותם תלמידי' יראונו כמוהו במקרה גם ישעיהו היה לאות ולמופת על
מזכרי' ויחמר הנחמן כי האות הוא שיהיה זכר ולפי דעתי שהאות חמאה ודבש יחכל
כי אין מנהג הילדים שיחכלו בעת לדתם וידענו כי הקטן בשנים יקרא נער והנקה
בערה גם כן עלמה והזכר עלם והנה יתכן להיותה בתולה או בעולה כי אין בטעם
דק כנגד השנים ועלם יוכיח והנה דרך גבר בעלמ' והינה בתול' כלל בעבור שאמר
בראש לא ידעתם: וקראת' העלמה כמו נחטאת עמך: חמאה' לדעתו מאום'
במחל' הרע כי הטוב הוא המתוק: כי' יש אומרי' בן עשרים שנה בעבור דברי
מופה מבן עשרים חס כן היתה זאת הכבואה אחר שתי' שנים במלכות חמו' ויתכן
היותו פחות מעשרים: יביא' הטעם כאשר תגלה שומרון ודמסק אז יבא סכחריב
על יהודה: והיה' המשיל החל לזבוב וטעם דרך מזכרי' כי עבר עליהם מלך חסור
גבאו כולם לעזרו: ובאו' מלת ונחו מלרע כמו כי שמו חותי' בעבור שמו חת שמי:
הבתות' מקום סמו' מנזר' ואשיתו בתה: ובנתיקי הסלעי' חין לו חדר ופירושו
לכי מקומו' גם הנכבזי' חילנים חין להם כריכין ותחת הנכבזי' גם חין חל למלת
הנהלילים והנה יהיו רבים עד שיחכו במקום היישוב ואשר חין סם יישוב: ביום'
בתער הסכירה' משל על יביאת מלחך השם והרג מחל' חסור יש מפרשי' הסכירה
הגדולה ואמרו כי כמוהו גם סכירה בקרבה ולפי דעתי שהסכיר' שם כמו בכח
האכילה והוא מנודת' סכר סיקח בעל התער בעבור שהי' חדה מאד כי זאת היא
חומנתו' וטע' את הראש והזקן ושער הרגלי' כל גיבור ושר ונביד כי כן כתיב:
והיה' ושתו' כאן' דרך קצרה והטעם שיות' וטעם יחיה חיים מי שיהי' בירושלם:
והיה' הטע' שהשם יתן ברכה כי יבא רב ממעט על כן חות חמאה ודבש יחכל:
והיה' אשר יהיה שם' כמו היה וכן אז יסיר משה יעשו עגל: לשמיר ולסית' מיני
חומים והטעם כי מחל' חסור הסחיתו את האר' שנה אחר שנה: בחבים' לא יוכל
חדש לבח' במקו' הכרמי' שהיו כי חס בחבי' כי יפחד שיש יער סכחחלו לסטי' או חיות
בחושים: וכל אשר במעדר' שהיו הכרמים שם בתחילה מתקנים יתקבצו עתה כי
לא יהיו עם תחום וכל כך יתן הטעם ברכה בכרמי' ההר עד שיפלו הסוד שם כטע'
חסרי' לנכח עירה והנה חמר כי מעגלה אחת ושתו' כאן יכבה החלב וכרמי' ההר
שימלטו לבדם יתן הטעם ברכה על בלי די':

ח

גיאמר' גליון גדול' יש אומרי' ממגלה והנה יוד תחת דגש וככה דליו סוקים:
בחרט' כמו וינר חותו בחרט צורה יבוקה בדמות חרם ואחרים אמרו כי גליון יחיד
יגליונים והוא בגד והכתיבה במלחכת רקום והטעם כי יתבא לעתיד על גלות
שומרון: ואע"פ' יש אומרי' כי חלף' תחת הא' ואחרי' חמרנו כי בח עתיד תחת
גובר ויתכן היות ואע"פ' כמשמעו שאע"פ' לי והנביא עשה מה שבה השם ואם לא
זכר: את חוריה הכהן' היה כהן גדול בימים ההם גם זכריה היה חרם גדול
נדרך הדרש ידוע על נבואת זכריה הנביא וחוריה הנבי': ואחר' טעמו רמז
לשכיב' כמו חל תגשו אל חשה והנביא' חשת הנביא ונקראת כן בעבור שבעלה נביא'
אז גם היא היתה נביאה: כי' זה הנער נולד קודם שתי' שנים פתגל' שומרון: ישא'
הנושא כמו ויחמר ליוסף: ויוסף' טעם ויוסף כי גם זאת הכבואה היתה על דבר מלך
חסור: יען' מי הסלוח' יש אומרי' שהם ירושלם והכונן מלכו' בית דוד סרובי
מלכי' בית דוד היו דיקים ומלכי' ישראל היו כלם רעים וחמאי' וטעם השילוח הם כמו
גולות מים או שיפלו חרם או מים שיגדלו שלמים כמו שלחין פרדס רימונים:
גלכן' עליהם' על חמשי יהודה שהיו קושרים על חמו: חביקין' המקומו' חוקי'
מהמים כמו על חביקין מים או כפי טעם המקום וכן גדותיו ויש אומרי' כי הוא חסר
הליים כמו שרשו' עש שרשו' ולא חמר כלום כי הריש תכפל ואיננה שורם כי שרש
שרשות שרש חבל ריש חסרה לא תמו' כי איננה מאותיו' השרות: וחלף' מטות
ככפיו מלא רוח חרץ עמנו אל' וטעם הזכירו כי הוא היה לאות שתמלט ירושלם
מיד קצין ובקח גם מיד סכחריב גם כאשר הגלה דמסק ושומרון: רענו' כמו תדועם
בשכט כרזל גם חותו לשון צונו כמו סובו ציון' וטעם התחזרו פעמים שיעשו כן
בכל רגע: עזבו' הטעם כל מה שתעונו על ירושלם לא תקום הענה והנה עזבו
מהשנים הנראים' ור' משה הכהן זל' חמר שהוא חסר יוד והיה ראוי להיותו יעזבו
כמו זכורו: כי עמנו חל' זה טעם שם בן הנביא: כי בחזקת הדי' כאשר התחזק
גלי' הכבואה כמו היתה עלי יי': ויסרני' דגשות הסמך לבלוע הוד שהוא פל'
הטעם כמו בטרם חרץ בבטן והנה ויסרני' שורה על יוסר' כירמי' במלת טמא
סבתים: לא' יוכיח המשכילים שלא יקשרו על חמו' וישובו עם מלך חסור זה טעם
וזאת מורחו והנה הוא דבק עם מלך חסור הנזכר למעלה: חתי' אחר שאמר את
היסק חמו וכמוהו רבים או טעמו חמו לבדו תקדישו שמהגה החדש שיכחד המקדש
כמו כי חיש חלבים קדוש הוא: מעריכס' עם התואר חן פועל שהוא מפחידכם

היו חוקקים' היו כמו קריאה לטובטים וסופריהם: ומכתבי' פועל יבא לשני'
פועלי' מהבין הכבד הדגוש ויהיה עמל דבוק עם כתבו: להטות' יכוון לסופרי'
שיכתבו ספרי' שקר על היתומים והאלמנ' והדלי' שאין להן כח ואפילו לדבר' ומה
הטעם כל זה עשיתם והנה מה תעשו בו' שיפקוד השם עונותיכם: כבודכם' הוא
ההימן: בלתי' הטעם כל זה עשיתם לא ימלט דק מי שיכרע תחת חסיד ופיל
עבמו תחת הרונים כאלו הוא הרוב כמוהם: היו חסור' הוא דרך קריאה'
שבט אפי' שהוכחתי בו רבים והמטה שהוא ביד בני חסור הוא זעמי: בגוי' ועל
עם עברתי' שיש לעברה עליו: והוא' ידמה' כמו כאשר דמינו והוא מנודת
דמיון והטעם לא יחשב כי להוכיח שלחתי רק חין לו מחטבה כי חס לעקור את
הכל: כי יחמר בלבו הנה שבו שרי' שהיו בתחלה שרים הנם מלכים על גוים:
הלא

אבן עזרא על ישעיה י"ב י"ד תקי

הלא ככרמיש כלנו כנו וחכד כלנה והם שמות מקומות קהלו על שם הבונים כנו מזרים: כאשר עשיתי לממלכות עובדי עז: מירושלם מכתבות ירושלים והם ערי יהודה הבצורות שתשם: הלא זאת הנבואה היא על כנחריב כאשר תחלהלחם על ירושלים: והיה כי יבצע ישרלים וכמהו ידיו תבצענה: את כל מעשהו להביא חיל כנחריב אל ציון: על פריי כמו פריי מחשבתי: כי עשיתי גבורה: כבונתי מהשניים הנראים מבנין כפול: ואסיר עתיד והטעם על זמן עומד כמו יעשו ענל בחורב: ועתידותיהם שושיתי מבזרת ועתדה בשדה לך הממין שומן החדש סימיהנו לעתיד מימיו: ואוריד כאבירי ואם הוא באלף הוא כסף והטעם אוריד הישבים בארמון כבירי ויאמר ר' משה הכהן כי האלף עיקר כמו אביר הרועים והטעם כגבור: ותמצא לחילי מומן כמו את החיל הזה: נודד כסף פועל יוצא והנה הכסף פעול בעבור שהמטילים לבדים והאפרוחי יולדו מהם: היתכחך הנרזן כלי הברזל שיחךך בנורח מבזרת נברתי והנה הטעם כי השם המושל והאין למשור רע כי אם וישר במגד והוא מפעלי הכפל על משקל מענו ומשל אחר כהניף שבט ואת מרימיו והטעם כהנפת השבט ותנופת מרימיו כי עיקר התנופה למרימיו כהרים מטה ההרמה למרימיו לא לנץ: לכן טעם במשמנו מיתת גדולי אסיר כי כן כת: יקד כמו ויט שמים וירד יקוד על משקל כפור: והיה אור ישראל הוא השם והטעם על המלאך שהמחיד המחכה: שיתו ושמינו הרשעים: וכבוד יערו וכרמילו משל שהיו רבים כאילני היער והכרמול: מנשם ועד בשר יכלה שהכרמול כדמות שרפה: כמסוס שם קמו יקוד ואינו שמוך וטעם נוסם שיהיה זה הדבר כדחה כנס: ושאר' שלא ימלאו כי אם מעטים עד שיכל לכותבם כער שאין לו רגילו בחשבון: והיה על מכהו הוא אסור וזה לאות כי רבי מיהודה קשרו: שאר ישוב הוא שם בן הנביא והנה פירש כי טעם שאר ישוב על שאר יעקב והוא יהוד' גם ישוב משרת עצמו ואחר עמו כמו מתן בסתר וכפה אף והנה הוא כן שאר ישוב שאר יעקב ישוב אל חל גבור וטע' גבור בעבור שהוא יוכל להושיעם: כי הטעם אף על פי שהיו ישראל רבים בימים ההם כחול היה לא ישראל מהם יק מי שישב לשם כי כליון הרקן גזור מהסם כמו אתה חרצת יבוא כנחל כסוף בצדק: כי ומחרצה גזרה נבזרת מלת השם כמו אתה חרצת: לכן יושב ציון בעבור שנתפשו כל ערי יהודה: וככה במחשבתו: בדרך מזרים כי משה עבד: כי מעט מועד בימים ויכלה זעמי ואשי בהם על רוב שהשחיתו ויש מברש תבליתם מן אחרי בלתי על משקל תכליתם: ועורר נכמת מטהו על הים בשב המי על מזרים: וכשאו רמו לכחריב בשוכו בבית: והיה יסוד כבלי של מלך אסור וכף צוארך ליהודה: וחבל כמו השחתה וכן וחבל את מעשה ידך וטעמו וישחת העול כאשר יושם שמן בצואר והטעם שיתגבר יהוד: בא הזכיר יוכני מלך אסור בבואו אל ציון: יפקד כליו עש קבת מחנהו לבח אל ציון במהרה: עברו מעברה הנהר חו שם מקום: לנו מבזרת ללון: צהלי הרמת קול וכן צהלת הסום: בת גלים שם מדינה ויתכן היותו בת כמו בת ציון: כדלה הנבים שם מקום או בורות מתרגום ארמית: העזו הבריוו כפסס חו אחרים מירשאל כי הוא פועל יוצא שלח העני: עוד יבוא היום שיעמוד בנוב: הנה מסעף יכרית הסעפיעם כמו לא תפחד אחרך ושרך מארץ חיים: פארה כמו סעף וככה ותשלח פארות: בניערצה בגבורה מבזרת ערך: ורמי הקומה בעבור כי השרים נכחדו: וקף לשון הכרתה: סבכי הער' האילנים המסוכרי: בברזל משל למלאך והשרי' הדומים לאילני הלכנון יכלו בברזל חדר והנה בברזל מוסך עצמו ואחר עמו: יא

כי חכפת בוי חעפ שאנפת בי כמו רפאה נפשי כי חטאתי לך: הנה אהר שעמי אל ישועתי: אבטח אטכון בטח פרוש חזי השם בספר תהלה ומרת מב' בתורה: ושאלתי מים משל שיתענגו כצמח בשוחבו מים: ואמרתם זה חיה: קראנו קול גדול בשמו: עלילותיו יעשו: זמרו ומרת הארץ הטעם תנו זמרה ודבר משובח לשם: מודעת פעול מהבנין הכבד הנוסף: כי גלות לשון נקבה והלנו לעדה: צהלי דן הוא שתגביה קולך בת ציון כי השכיל בקרבך: יב משא בכלי הזכיר מפלת בכל אח' מפלת אסור כי בכל השחית אסור: על הר כשפה יש אומרים מבזרת כסף כמו שחרות והנכף שהוא מבזרת שביים והלץ לבנין כפעל וטעמו גבוה או חץ לה אח: להם לבאים על בכל להלח' עליה: ויבאו ומיד יבואו ויכנסו למדינה כי יתפשוה: אנו דברי השם: למקודשי' הם המומים: עלינו שהם שמחים להראות גבורתי חו שפמחתי בגבורה ששמתי בהם: קול' מנהג תולדת הנהר כאשר ידבר חיש להשיב הקול וזה הוא טעם קול המון מגזר' הומה והנה פירש למה זה קול שאין בממלכות גוים כי מלך כרם שהוא כורש ומלך מדי שהוא דריוש שניהם התחברו על בכל וזה מכורש בספר דניאל: מבקד' ישים בקידים חו מבקדים והוא פועל יוצא לפני פעולים: באים כי מפחת עולם בחו כאילו הם מוקבה השניים רמו למרחוק: יי' והנה בחו גזרות השם וכלי זעמו שהם פרס ומדי: הלילו כשוד משדי יבא כי זה השוד בא מהשם ומי יוכל לבטלו ויש אומרים כי שדי כגבור שודד והראשון הוא הנכד: על כן כל יד' מאכסי בכל: ונבאלו בני להבים כניהם כנא שרובים מרוב הצער ויש אומרים כי להבים גוי ככושים: הנה יוד אכזרי נוסף כיד פנימי: לשם ארץ כשדים: כי וכסיליהם יש אומרים כי כסיל הוא הכובע שהוא קרוב מיהטדן הדרומי זמיותו הגמלים חם ירחוהו ולפי דעתי שהוא לב עקרב ויתכן להיות הכסילים מגז' הכסלים שהם קרובים אל הסדנים ויאמר רבי יונה כי כסיל הוא אחד וחבר כוכבים אחריו אליו וכמוהו בתי השן: יהלו כמו יחלו מהשעלים של ההבל והנה הוא פועל יוצא וככה בהלוננו גם כן גיה והעד גיה חשכי: ובקדתי על תבל רעה כי ממלכות רבות תפש כורש וכן אמר כל ממלכות הארץ נתן לי יי' אלהי השמי: חוקר' פועל יוצא מהבנין הכבד הנוסף וכן חוקר רבך וטעם אנוש הזכרים שיותנו במלחמה: על שמים ארצ' דרך משל שלא ימצא הבורח מנוחה: והיה המון כשדים: ככבי שידיו חותנו הרודפי והוא פועל מהבנין הכבד הנוסף על משקל מוקרד ייבש מונב ארצה: כלי יקד' שלא יחמול עליו: וכל הכספה שם התאר מבנין כפעל: ועולליהם תשגלה כנוי לשכיבה ויקרא תשכבה דרך כבוד: הנני הזכיר מדי כי הם יותר אכזרי: לא יתשובו למחומה רק יהרגו: וקשתות' תרטפנה' תבקענה: והיתה בכל שיהיה צבי ממלכות וכמוהו הבית הזה יהיה עלין אשר היה: לא תשב והטעם לא תהיה נושבת: יהל' חסר אלף' כמו סקר מזין: ערבי' הם בני קדר וכן מלכי הערב משא בערב והטעם כי אפילו ערבי שמהגם להתגודד ממקום למקום לא יתקעו בהם אלהיהם: ורבנו צייס' הם חיות דרות בארץ צייה: אחים' חץ לו אח והם חיות שמתנומם כל רואם: בנות יענה ידועות והם עובות: ושעדיים' כדמות שדים והם שערים ברים ויתכן היות אחים עובות והוא הנכון: וענה חיים' לשון רבים מן חיה יענה טעמו נגן חו דירה מבזרת מעון: בחלמנותיו יש אומר כי פירושו כמו בארמנותיו כמו ודע אלמנותיו ולא יתכן שיתחלף אות באות לבד מחלמנות חליו וכן פירושו וענה שם כל אחד מהחיים עם אלמנותיו ותנים כמו אח הייתי לתנים: יד

כי כאשר כלדה בכל חו שלח בורש הגולה: ונספחו ונתחברו כמו סכחי נח: ולקחום הטעם כאשר יראו העמים שכורש יבדד לישראל יבקשו להיותם עבדים לישראל: והיה כף מעבדך עם יהודה ידבר' מעבדך בנף ומרנך בלב: ונשאת' מדהבה' תרגום זהב וכן בלשון קדר והטעם זהב המלם: שבר' מטה רשעים' רמו למלכות וכן שבט כי המלך כרועה והעם כצאן: מכה' מכת' סמוך ויחסר יד וכמוהו השותים במורקרי יין: מורקף' פעול מהבנין הכבד הנוסף וטעם מורקף רודה במורקף בלי חשך ויתכן היות מורקף פעול בטעם: נחה' במות מלך בכל: פכחו' בלשון קדר דבר צחות: גם' הטעם שהיה מכה לכרות הברזשים והאחרים לבנות מזור וסוללה: שאול' לשון זכר ונקב' והנה רגזה גם עורר: רבאים' הם המתים ויתכן היות האלף תחת הא' רפח: עתודי ארץ' הם המלכים כטעם חותים: הקים מכסאותם היו קמים כאילו היו חיים ויתכן היות מנהג הבבלים לשום כסאות בקברי המלכים: כלם' אילו יכלו לדבר היו אומרים כן: חלית' מבזרת נחלה: הורד' יבעי יתכן היותו פועל עבר כמו אשר ילד לו ויתכן היותו עתיד תחת עבר ובא על דרך לשון זכר כמו ולקח מהם

הלא ככרמיש כלנו כנו וחכד כלנה והם שמות מקומות קהלו על שם הבונים כנו מזרים: כאשר עשיתי לממלכות עובדי עז: מירושלם מכתבות ירושלים והם ערי יהודה הבצורות שתשם: הלא זאת הנבואה היא על כנחריב כאשר תחלהלחם על ירושלים: והיה כי יבצע ישרלים וכמהו ידיו תבצענה: את כל מעשהו להביא חיל כנחריב אל ציון: על פריי כמו פריי מחשבתי: כי עשיתי גבורה: כבונתי מהשניים הנראים מבנין כפול: ואסיר עתיד והטעם על זמן עומד כמו יעשו ענל בחורב: ועתידותיהם שושיתי מבזרת ועתדה בשדה לך הממין שומן החדש סימיהנו לעתיד מימיו: ואוריד כאבירי ואם הוא באלף הוא כסף והטעם אוריד הישבים בארמון כבירי ויאמר ר' משה הכהן כי האלף עיקר כמו אביר הרועים והטעם כגבור: ותמצא לחילי מומן כמו את החיל הזה: נודד כסף פועל יוצא והנה הכסף פעול בעבור שהמטילים לבדים והאפרוחי יולדו מהם: היתכחך הנרזן כלי הברזל שיחךך בנורח מבזרת נברתי והנה הטעם כי השם המושל והאין למשור רע כי אם וישר במגד והוא מפעלי הכפל על משקל מענו ומשל אחר כהניף שבט ואת מרימיו והטעם כהנפת השבט ותנופת מרימיו כי עיקר התנופה למרימיו כהרים מטה ההרמה למרימיו לא לנץ: לכן טעם במשמנו מיתת גדולי אסיר כי כן כת: יקד כמו ויט שמים וירד יקוד על משקל כפור: והיה אור ישראל הוא השם והטעם על המלאך שהמחיד המחכה: שיתו ושמינו הרשעים: וכבוד יערו וכרמילו משל שהיו רבים כאילני היער והכרמול: מנשם ועד בשר יכלה שהכרמול כדמות שרפה: כמסוס שם קמו יקוד ואינו שמוך וטעם נוסם שיהיה זה הדבר כדחה כנס: ושאר' שלא ימלאו כי אם מעטים עד שיכל לכותבם כער שאין לו רגילו בחשבון: והיה על מכהו הוא אסור וזה לאות כי רבי מיהודה קשרו: שאר ישוב הוא שם בן הנביא והנה פירש כי טעם שאר ישוב על שאר יעקב והוא יהוד' גם ישוב משרת עצמו ואחר עמו כמו מתן בסתר וכפה אף והנה הוא כן שאר ישוב שאר יעקב ישוב אל חל גבור וטע' גבור בעבור שהוא יוכל להושיעם: כי הטעם אף על פי שהיו ישראל רבים בימים ההם כחול היה לא ישראל מהם יק מי שישב לשם כי כליון הרקן גזור מהסם כמו אתה חרצת יבוא כנחל כסוף בצדק: כי ומחרצה גזרה נבזרת מלת השם כמו אתה חרצת: לכן יושב ציון בעבור שנתפשו כל ערי יהודה: וככה במחשבתו: בדרך מזרים כי משה עבד: כי מעט מועד בימים ויכלה זעמי ואשי בהם על רוב שהשחיתו ויש מברש תבליתם מן אחרי בלתי על משקל תכליתם: ועורר נכמת מטהו על הים בשב המי על מזרים: וכשאו רמו לכחריב בשוכו בבית: והיה יסוד כבלי של מלך אסור וכף צוארך ליהודה: וחבל כמו השחתה וכן וחבל את מעשה ידך וטעמו וישחת העול כאשר יושם שמן בצואר והטעם שיתגבר יהוד: בא הזכיר יוכני מלך אסור בבואו אל ציון: יפקד כליו עש קבת מחנהו לבח אל ציון במהרה: עברו מעברה הנהר חו שם מקום: לנו מבזרת ללון: צהלי הרמת קול וכן צהלת הסום: בת גלים שם מדינה ויתכן היותו בת כמו בת ציון: כדלה הנבים שם מקום או בורות מתרגום ארמית: העזו הבריוו כפסס חו אחרים מירשאל כי הוא פועל יוצא שלח העני: עוד יבוא היום שיעמוד בנוב: הנה מסעף יכרית הסעפיעם כמו לא תפחד אחרך ושרך מארץ חיים: פארה כמו סעף וככה ותשלח פארות: בניערצה בגבורה מבזרת ערך: ורמי הקומה בעבור כי השרים נכחדו: וקף לשון הכרתה: סבכי הער' האילנים המסוכרי: בברזל משל למלאך והשרי' הדומים לאילני הלכנון יכלו בברזל חדר והנה בברזל מוסך עצמו ואחר עמו: יא

ויבא רובי המזרשים אחרו כי זה המזשיח והטעם שימות מנהג אסור הצר על ירושלים ועול' יבא עת גהולת ירושל השלימה ולפי דעת רבי משה הכהן שעל חזקיהו רמו כי הוא דבק עם הפרסה: חוטרי' מבזרת תרגום מטה: גזע' כמו זרע' נכד כמו סעף ככד כתעב' וטעם יוצא כי קטן היה כאשר היה זאת הנבואה: ונחה' על משקל ונחה אל בית אביה מהשני' הנח' והנה פרש כי רוח יי' היא רוח חכמה ובינה וכן כתוב על יהושע בתורה: ונבזר' כי גבור היה חזקיהו כי כן כתוב: והריוו' פעמים טעם הרגשת האוזן שתשמע ואין קול גם העין טעם צורח' לה הנח שהוא נערק הרגשת הרוח לא טעמה והריוו כאילו ירוח הדבר ביראת השם שיש לו לא ישפט כאשר יראה לעיניו לא כאשר ישמעו ייתכן להיות עדות יעדים סקר ואלה התוכחות והמשפטים הם כמשפט המלכ': ושפט כדק דלי' כמשפטו התור' שלא יהדר כנידל: והוכיח במישור' ביושר לטובים: והכה ארץ' בכיו כאילו הוא שבט לרשעים: והיה' והנה הדק לא יסר ממנו כל ימיו בכל מעשיו: ובר זאב' דרך משל מהשלים שיהיה בימיו: ומריא' פירשתי שהוא מן מימי הסור וחלבו אסור: ופרה' היא גדולה כי הענל קטן ויש אומרים כי הנקב' חזקה מהזכר: יאכל תבן' כאילו יסור מנהג תולדתו ולא יזיק לטורף: ופעפע' לעולם תמצא בטעם הזה כפולה: חור' השה חו האף: מאורת' העין שהיא בעלת האור' יתכן היות הא' חדה תחת יוד ידו אליה והטעם ישלח ידו חו חץ לה אחות: לא ידענו הפתח והצפוני כאילו כל ארץ ישראל מלאה דעת יי' כי ידוע הוא כי יודע השם לא ישחית לעולם רק יבנה ויתכן: כמים' תחסר מלת אשר וכן הוא כי הדעות תרבינה כמו אשר יכסו המים עלים שלא יפסקו רק תוספנה: והיה' אם על המשיח שכל העולם כלותחת רסותו ועל דעת ר' משה הכהן הזכר על אהת הסמם כי כן כתב לדרוש המופת: והיתה מנוחתו' בכבוד וכן הנמנ' בית יי': והיה' שנית' כנגד גהולת מזרים והנה לאות כי על ימי המשיח ידבר פי גהולת בית שני לא היתה גהולתו שלימה כי כל השבטים גם כל יהודה לא שבו אל ארצה והמ' על חזקיהו שהתקבצו למלכותו כאשר ראו כי נמלט ירושלים ומת כנחריב אחרי ימות רביי מתהו: ונשא' כאילו השם ישא נס לכל הגוים שיראוהו ישראל וישבו אל ארצם והנה ישראל עשרת השבטים גם הזכיר יהודה: וסרה'

אבן עזרא על ישעיה טו יז יח

אשור : והוא כ' בעבור חסד כסא המלוכה : באהל דודי היא ירושלים : שופט
 זה חזקיהו : ומהיר צדק : תאר השם מגורת מהרה : שמועני ידבר הנביא על
 לסוף ישראל חו הגוים : בא' חסד הא' והיא מלה זרה : לא כן בדיו' לא יהיה כן
 בדיו' כמו ותעש בדים ויש חומרים מחשבתינו ולא כן כמו כן בנות כלכחד ובליו' כמו
 בדין מתים יחרישו : לכן לא שיעי' יש חומרים לכודי והטעם שיהנו והם נכחים
 כאשר יספרו מעלת אשישי קיר חרשת וכן בתרבוט חרמית נחשיח יחטו והנכח
 בעיני שהוא כמו אשישי ענבי והעד נפץ שבמה והטעם שתהנו והם נכחי כאשר
 תזכרו ימי השמחה הפך היללה : כי שדמות' כמו ומשדמות עמורה כמו נפנים :
 חמלל' כל חמד' בעליונו' כמו חלני יוסף כסף ישיב לבעליו והם מלכי אשור : הלמו
 שריוקיה' הכו כמו והלמה סיכרה : עד יעזר נענו' כל כך היו רחבי' תעו מדברי'
 שרחבו עד מיקום שאין הם ישוב : שלוחותיה' חיליה' כמו שלחך פרדס רימונים :
 כטטו' כמו והם כטטו' כרוסי' : על כן אבכה' יאמר כל ח' וא' ממוחב : נפץ
 שבמ' שם מיקום וחסר על : חריוך' מלה זרה כי ה'וד תחת ה'ויו וה'ויו תחת ה'א'
 והיא מלה זרה והקף לכוכח חשבון והיא מדי' מוחב הנדולה : על קינד' פרי
 הקץ : הידד' זאת המלה ידבר בה הרומסי' והדורכי' והוא ישחית הפרי והקציר
 בעודנו רטוב : וכאסף' יאסף הנזיל אל חמרים מהם והטעם יסור מהם הכרמל כי
 גם למוחב חלק בו : ירועע' מגורת תרועה מהפעלים השניים כפולי האות
 החמרון : הידד' ביקב להוציא היון לסבב הקץ והקציר : על כן מעי'
 איכנו דברי הנביא רק יבדד על לשון חיש מוחב : והיה כי נראה כי נראה מוחב
 עלה על הבמה' לע' חו נראה על הבמה כטעם ולא יוכל והוא הנכו' : זה אשור
 דבר י' דברו היא גזרה סגור כמלך שיאמר למשרתיו עשו כן על דרך משל להבין
 השומעי' : ועתה דבר' השם גלה זה הסוד כי שלט שנים נשחרו והטעם כשי שכיב
 שכלים יבשר כפשו מתי יגיע הקץ כן הנביא היה שמח בבעת קץ אידם : ונקלה'
 כבודו שהוא המון רב וישאר מעט מועד : לא כביר' לא עם גדול במשך ידוע
 כבירים חו טעמו לא ישאר מהם חרס גדול כמוהן אל כביר :

יז

מושא למשק' מוסר' מגורת הסיר מהיותה עיר נאם הוא לסוף זכר והנכח שהוא
 על עם דמשק והעד והיתה נועי כמו לחייב והלם נוסף : עזבות' זה היה על יד
 מלך אשור : ונשבת' כי בבוא סכרית תפס דמשק גם שירון ויבכרה : ושאר
 חרס' כי דמשק היא עיר חרס יהי להם כבוד ככבו בני ישראל שכתב חריו ידל
 כבוד יעקב' ויש חומרים ושאר חרס כל כך יהיו בחרפה עד שיהיה כבוד לישראל
 כנגד מאור רעם : והיה ידל כבוד יעקב' על מות החללים והגולים מהשבטים :
 והיה בתחלה : כאסף' הקוצר קציר הקמה : והיה כמלקט שבלי' באחרונה
 כי פעמים בא מלך אשור על חרץ ישראל : בעמק רפאים' מיקום היה וקצירו רע
 ומעט ורזה : וכשאר' כנען זית' מגורת וקף סבכי היער וכן חנים יקומו :
 חמיר' הוא המעולה בזית מגורת וי' החמירך וכן בלשון קדר : חרבעה חמשה'
 גרנרי' בסעיפיה' של אותה שהיתה כוריה : ביום ההוא ישעה' ירבה חרס
 עכמו על השם והו' הבטחון וכמוהו יסעו ואין מושיע' טעם תראה שלא תראה
 עוד עבודה זרה כי לא ילך כי חס חל מיקום הכבוד : ולא' החמיר' הלון נוסף כלון
 רחמינות והם כלמים עשויות כדמות מרכבות לשונם ככתוב במעשה מנשה :
 ביום ערי מעונו' של ישראל : אשר עזבו' הכנענים : החורט' החילין כמו חורט
 מכל' והחמיר' שהוא למעלה והנה הוא השרש והסעיף בבורחם מכני ישראל
 בבואם אל חרץ כנען : והיתה שומרון : שמונה' כי היא עיר המלוכה : כי
 והנה שב הנביא להוכיח חנסי שומרון : כעמני' כמשמעו בלשון קדר והוא אמת
 שיצח מהרה וכן וזמורת זר והטעם שורק זר : ביום' תגשגשו מגורת שניא
 תגדלי אותה מהרה וכמוהו ובקדר זרעך תבירתי והנה אומר לך כלל בדברי נביאי
 התיכחות כי מחכי הפסוק נלמד על חכמי ברוכ' : נד קציר' והנה יבדד הקציר כמו
 וטל ילך בקצירי' ביום נחלה' תחמר מכה והנה נחלה תאר למכה וככה מאלכו
 בריחה והעד וכאב חנוש מגורת ויאכש והנה הטעם כי הרבית בנים ויבא יום הדין
 יוסבו : הוי המון עמים רבי' מלך אשור ומחנהו בבואו על ציון : ישאון'
 מגורת שאין והנה הלון איכנו שורט והטו כמו ודון : לחמים' ונער בני השם במלך
 אשור : מורחק' כנגד חרצו' ורוף' הנשאר מהמנו : לעת' בערב היו חנסי
 ירושלים ירחים ממנו : בלהה' כמו בלהות אלתך וטעם בלהות בהלות הטך כמו
 כשב וכבש : בטרם בקר וחיכנו' באחת המלאך והכחיד רוב המחנה : זה הלך
 שוסינו' דברי הנביא והוא שמוח :

יח

הוי חרץ' הוי לשון קריחה כמו הוי הוי ונסו וחרץ צפון : כלל כלבים' כפול מכל
 שהיא חרץ רחבה : מעבר לנהרי כוס' שם מלכו אשור : השולח' מי שהוא מנהגו
 לשלוח בים שלוחים' לבו' אתם מלאכים קלים ובשרו ישראל שברחו ונלו והם מעבר
 לנהרי כוס' ועבדו נהרי חמר ובכלי גמא : ממושך' הם ישראל שנמשכו ממוקומם
 ככבשים עד שמורטו ממושך : אל עש נורא' הם הכנעניים מן אותנו העם חו הוא
 רמז לנהרי' גוי' היתה דעתו כדעת הנער כאשר ילמד קו לקו על כן היתה
 מבוסה' וחלף' בזו לחסרון אות הככל וכמוהו דליו שוקים על דעת ר' משה הכהן
 לע' וטעם נהרים מלכים כמו את מי הנהר : כלי' הטעם כאילו נמשח על כל
 הארץ : וכתקוע שופר' לדעת מעשה השם פמחנה סנחריב : כי טעם אשקטס
 על השכינה שעמדה : וחגיטה' נחראה : מכני' היא ירושלים : כחם' חנוך'
 צח עלי חוד' אחר הנשם כמו יסוף עין חורני כי השמש הנקרא חוד גם כן הירח כי
 כן כתב לעושה חורים גדולים הם סבת הנשם במאמר השם : כי לפני קציר כתם
 פרח ובוטר גומל' כמו ויגמל שקדים עודנו היה בכנתו : וכת' השם : הזוליס'
 הם הדבקים עם השרש ואין למלה הזאת חמות : ואת' הנאשות' אותם הנשים
 הגדולים

נהם קלה והיא חרץ צחות וככה בלשון קדר וכן ומסך והיא פועל : חרץ' הילל'
 הקרוב אל הדעת שהוא כובב מנה והעד כן שחר שהוא כראה קרוב מעלות השחר
 בימים ידועים ואין ככוכבי' וככוכב השמים כולו כוכב מאיר למראה העין כמוהו על
 כן נקרא הילל מגורת לא יהל חורם : חולט' כמו ויחלם יהושע ויש חומר מכיל
 גורלות בטעם קלקל בחכים : ואתה' השמים חעלה' רמז לגבהות הלב :
 נאשפ בהר מועד' הוא הר ציון ונקרא כן שהוא מועד השם כמו שרפו כל מועדי
 אל והעד ירכתי כזון כי היתה ציון : חעלה' זה הפסוק דבק בבח חמרו חתה
 חמרת חעלה על צמותי עב' חלמה' מבין התפעל והתיו מבלע והעד דנשות
 המלם : חרץ' ישגימו' כמו ויבטו : יתבוננו' סילמדו בינה בעבורך : שם תבלי'
 מיקום היישוב ולעולם זאת המלה בלשון נקבה רק במקום הזה ויש חומרים כי וי'
 גריו שב אל מדבר חו כי הרם ערי עמנו : לא פתח' בית מאחרם : כל' חיש
 צביתו' שהכין לצביו והוא הקבר וכן אל בית עולמו : ואתה' הקדמונים חמרו
 כי אחרי מות נבוכד נכר נכח מיקברו כי היו חומרים חנסי ממלכתו שמוח לא מת
 ועוד ישוב כאשר שב בראשונה גם זה ככון והחמת כי זה הפסוק על נבוכד נכר הוא
 כי הוא תחלת מלכותו בבל על ישראל והעד הכינו לבניו מטבח : כנצרי' סעף :
 מאעני חרב' בלשון קדר כמו מדוקרים ויש חומר מגורת טעמו בדרך רחוקה כמו
 גולאים : מובס' כועל מהשניים הכרחים : לא תחד' חסר חלף' השורט כמו
 חיהבי חרב' ורבי יהודה הנודקדק חומ' שהוא חסר יוד מגורת יחד : כי חרץ
 שהת' חיליו חרץ שחת ואלף כי חרצות חרות והנה כירשו וערו הרם : הכינו
 לבניו' בלשון וכל ביתו : בעין חבותם' חיל מרוק' חבו וכבוכד נכר חבי חביו :
 ערים' חויבי' כמו ויהי עריך והטעם כי יעורר שגאה בכל העולם והנה הטעם ומלחו
 שלא ימלאו ויא' חמר שלא ירשו הם הארץ יתישב העולם : וקמתי' שם הוא עשם'
 ושאר כמו שאר בשורו והוא החב' וכן בן' וכד בן הבן : נשמתיה' קסוד' ידוע
 יש חומרים שהוא מגורת קבדתי כאורג חיי בעבור הקפידו : ואתה' חתיה' כל
 המפרטי' חמרו כי אין למלה הזאת חמות והטעם הען שסירו בו הדומן : כשבע'
 שביעת השם היא הגזרה שנגזרה : דמיתי' חסכתו והטעם כל מה שחשבתו בכל
 מה שבער כן היה וכן יהיה לעתיד : לשבור' כאשר חשבתו לסבור חסור בארצי
 שהיא ירושלים כי שם הכבוד : וסר מעליהם' נחרכי והרי : זאת' כן תהיה
 זאת הענה שיעצתי על בבל : על כל הגוים' על אשור על בבל בעתם : כי חמד
 שהשם נזר מי יוכל להבר :

יט

צפנת' העשא' כנראה חו משל בדרך כנראה והעד כי מפורט נאם : אל' צפני'
 הוא צפני והוא קסה מהנחם והטעם כי חזקיהו יהיה נבד מחביו והוא ייק
 בלשתיים כי כן כתוב במלכים הוא חכה את שלשתיים את עזה ואת גבולה ממגדל
 נוצרים ועד עיר מבצר והברי שיתן שרף מעוכף והמעוכף הוא קסה בשרפים :
 ורעו כבודו דלים' הם ישראל שהשתדללו קידם כל אומה והטעם כי יהיה לישראל
 שובע ויכבדו לבטח ואת פלשת להפך : שרשך' האבות' ואתה' חתיה' הם הבנים
 וכן לא לחחיתו : הלילי' הטעם שירימו קול צברה סיא : כי מצפון עשן בא'
 הוא מלך אשור והנכח שהוא נכד נכד והעד כי י' יד ציון ולא יוכל חרס לשבת חיליו לבדו צביתו :
 בדד' כמיעדיו' בארמוניו בא העשן ולא יוכל חרס לשבת חיליו לבדו צביתו :
 גויה יענה' כל מלאך עומלחי בני זה יענה כי י' יד ציון ולא יוכל מלך אשור לה
 נאשם ומה יענה שישאלו הגוים מה היה לירושלים וכן יענה המלאכים לשולחיהם :
 משח' בלילי' סוף הטעם בליל כך מהשבעו : שודד ער מוחב' והנה הוא חסר
 ב'ת בגוואב' כדמה' ככרת כמו ודמיתי חמך : קיר מוחב' מדינה כמו וחרס
 מוקיר' עלה' הטעם עלה יושב' הבית שם מדינה' הבמות לעו' בכל ראשוני
 של מוחב' כל זמן גדוע' שם כמו וחבילתו חוב ונ'ת בראשוני ימשך אחר עמו
 כלם מאל חבך' בחובותיו' בחובות מוחב' על בגותיה' רמז למדי' : ילילי'
 כמו ייטיב והנה העתיד בבין השעיר נעו והם זרות : ותצק' כשם של מוחב :
 ירעה לוי' והנכח שכל אחד יזקק ויאמר : לבי למוחב' בעבד מוחב' ברוחיה'
 ברוחיה הנדונה בעיקים כמו הילילי שער חו ברוחיה הובחו אל מדרים כי מסם בא
 מלך אשור חו צוער של סדום ויהיה עבלת שלישיה שיש לה ב' פנים תואר צוער ויתכן
 היות ברוחיה שם התואר טעם ברוחיה חך ברוחיה לא יתכן לחמרו כי חך יהיה
 פועל וי' לבעול עומד : יעוערו' העין השני כפול והטעם כמו יעוערו והיא מלה
 זרה : כי נמרים' שם מיקום : משמות' שם ואילו היה פועל מהכפולים תחת
 השין חירק : על יתרה שם ממן : עשה' קנה כמו עשה לי את החיל הזה :
 ובקדתי' מגורת בקדון והנה הממוץ ישאום אל ערבי הנחל והנכח שממונם
 ישאוו על הנחל הידוע בארצם שהוא על ערבים והטעם שילכו ממונם למקום
 אחר חילי ישראל להם : כי עד' מוסך אחר וכן ועד באר חלים : כי מלאו דם'
 חללי מוחב' נוסבות' הטעם רעות נוסבות וכן עשיר יענה עזות והטעם מלות :
 כי חסית' מוסך גם ח' וכן הוא כי חסית לטליטת מוחב חריה והוא מלך אשור :

יז

שלחו כר' מין מומי הנמל שירון מגורת הכרי והרבים' יש חומרים כי מושל חרץ
 יתואר הכר בעבור שפשיעו באר גדולה מכל פסע והנכח להיות כר סוף כי לא
 ימצא רק חלל המושלים : והיה' מוחב כעוף נודד : בנות מוחב' הם הכפרים
 כמו וילכו בגותיה : הביחי' דברי הנביא למוחב קודם שתבא לך זאת הכרה
 הביחי לכפך ענה : כלילה' שם על משקל חכילה מגורת כליליס : כלך'
 שתסתרי ישראל בברחם חלך נדחי' ממקומם' נודד חלך אל תבלי' : יגורני' נדחי'
 דברי הנביא חו הטעם בעבור כבוד ישראל : משני שודד' ששדד שומרון והוא מלך
 אשור : כי עוד יבוא עת שיחבד זה הנוש ויכלה השוד : המן'
 אחר קסם והוא ינח גימן תמונו כימנתו : קמו' מקנתו : דומק' הוא מלך

אבן עזרא על ישעיה יט כ לא כב תקיד

הגדולים שטטטו: התו' כמו כרת ובלשון קדמונינו זל יומא ובה פועל עבר אחרי
עבר בלא ו'ו דבק כמו חמק עבר וטעם הבסוק קודם שימלא פרי מחשבותם יכחדו:
יעזבו זה מחל' חשוד הכחד ביד המלאך: לעיט' כמו וירד העיט על משקל שש
גם שיש: וקן' מגזרת קין: תחקף' מחורף לאכול נבלות המתים: בעת' ש'י
דורון הטע' יובילו ש'י: עם ממוסף ומורט' הם ישראל הגולים והנה יובאו לכבוד
השם אל מקומו שהוא בהר ציון ולפי דעת רבי משה זה פי' יוסף י' שנית ידו:
יט
משא מצרים' רוכב על עב קל' רמו לגזירי הבחנות מהרה: וכסכתני' כטעם
בלבול ואלת אויבי יסכסך: ומגזרת בוקק כטעם מריק' ונבקה מבנין
כפעל מפעלי הכפל כמו ונסבה ורחבה: האטים' מגזר' ויהלך חט המעשים שיעשו
בסתר: וכסכתני' יש מחליפין הכף ב'ימל ולא יתחלפו בחמת כי חס איתיות הנוח
והכנו' שהוא מגזרת ויסכרו מעינות תהום: חרובי קשה' דקדוקו מפור' בתורה:
ומלך עז' הו' מלך אשור: ונשתנו' מגזר' לשונם בצמה נשתה כטעם יבוסת:
והאזניחו' האלף' כוסף והטעם ינחום בני אדם: דללו' מגזרת דל' יאורי מצור'
היאוריים שלא יוכל האויב להכריחם בבוא במדינה במצור: קנה וסוף' צמח על
שפת היאור: קמלו' נכרתו וחברו בספר בעצמו: ערות' יש אומרי' כמו מתער'
באזרח וטעמו רטוב והטעם כי כל ערות שהוא על יאור ועל פיו וכל מורע יאור הכל
ייבש ויש אומרים נחסף כל מה שהיה על היאור ועל פיו כי הצמח הוא כמכסה:
ואזני' כמו ואלכו: הדייגים' שם התחר' כמו גנבים: חכה' כמו בחכה הועלה שבה
ילקחו הדגים ורבי' גזרו הינלה מחיד והם בדרך רחוקה: מכמורת' רשת: ובשו'
שריקות' יש אומ' מגזרת משרק והנכון שהוא עין השורק וכן שרוקים: חורוי'
הלכבים והוא שם התחר' או היוד סימן הרבים והיה ראוי להיותו חורים וכמוהו חורי
יהודה: והיו שותותיה' כמו כי השתות יהרסון השתות שיבנו לקחת הדגים: כל
עושי סכר' כמו ויסכרו מעינות תהום והם הוא בשין וכמוהו בשורי מהם: חגמי
כפס' החגמים ששם נפשות הדגים: חך' חכמי יעזבי' הדקדוק כן הוא חכמי
כרעה יעזבי כרעה והוא דרך קצרה וכמוהו כהרי נחלי דבש: נבערה' מגזרת ואזני
בער: בן חכמים חגי' כמו בן חורים כל אחד יהלל עצמו כי חגי חכם היה גם היו
חבנות' מלכים בימים הקדמונים: חים' חם הוא בן חכם היה גם מלך שידע דברי
העולם למה לא ידעו מה יען השם עליהם: גואלני' כמו אשר גואלנו כטעם
חילולת: גואלני' מגזרת הגחש השיאני מבנין כפעל: פנת שבטיה' הם הגדולים
כמו פנות כל העם וטעם שבטיה הנושפתות: יי' מסך' גם נסך שנים שרשים
והטעם אחד כמו ערב: עועים' נלה זרה והוא מגזרת עוה: ולא' חפילו צמח
שיש לו ראש ונכח לא יהי לו יש אומרי' שהוא דרך משל כי הוא תועה ולא ידע מה
יעשה והנה לא יעשה מעש' ראש שהוא זקן וגשוח פנים: זנב' הוא שחר ההמון
וככה כפה וחמוץ: ביום' אחר שיטמע בתחל' חלה הנזרות שגיר השם עליו ובאו
אז יפחד מהשם: והיתה' לחנף' כמו יחוננו וינוענו כסבור מגזרת ובחוננה יתארהו
וטעם אדמת יהודה בעבור השכינה השוכנת פה: ביום' שבת כנען' מה נלמוד
כי הכנענים בלשון הקדש היו מדברים: עיר ההרם' שם עיר והתמה מהמחלף
ה'א' בח'אית: ביום' דרך הדרש ידוע כי המזבח רמו להריגת מצרים ועל דרך
הפסא שהוא כן והעד ועברו זבח ומנחה: והיה' מי שהוא בער יבא לזבח שם:
ורב' גדול כמו על כל רב ביתו: ונדעי' ועבדו' בזבח ומנחה: וננף' ורפוח'
הטעם ורפחא רפוח: ונעתר' יתרצה להם: ביום' חשורה' א' חשורה ויהיו בשלום
אחרי שבות קצתם ויהיו נבדי מלך אשור: ביום' רובי המכרשים חמרו כי שליטה
מגזרת ושליטים והם כריכין למשנה קודם השליש ועל הפסא מגזרת שלשה כי היו
באשור אנשים שיכירו השם וכן במצרי' יותר והנה ישראל יהיו ברכה כי יתברכו
בם מצרים ואש' מאשור יכירו השם: אשר' כי השם בך ישראל על כן יהיה
ברכה אז יברך כל אחד מאלה השלשה: ברוך עמי' בעבור שיעשו מזבח לשם
בפדהיה קראש עמי: ומעשה ידי' שיש בהם אנשים מעט שיכירו מעשה השם:
ונחלת' שהם לעולם נחלתו כי אשור ומצרים כמו מקרה הם כנגדם והמתרגם אל
ברוך עמי אשר במצרים:

ב
בשלום' סדגון' יתכן היותו כנחריב או אחר ואשודי היתה לפלשתים: בעת'
ופתחת הסף' לאות כי הנביא היה לובש שק וזאת שאלה קשה חיד ילך הנביא
ערום להיות לאות על מצרי' ואזי חפרשכ' בתחלת תרי עשר במגזרת השם: חות'
מופת' כמו והיה יחזקאל לכס לאות: ויאמר' וטעם שלש שנים שלש שנים
מהיום או שלש שנים יהיה מצרים ברעה: כן' גלות כוש' שבאו לערם:
וחפופי' בעבור שהנביא הלך ערום או שהשם חפפס: שת' הוא החחור מגזרת
עד שתותיהם: ערות מצרים' זאת ערות מצרים' או מלת וחפופי שת מושכת
עצמה וזחרת עמה: וחתי' ישראל הבורחים אל מצרים: מוכס מבטס' שעיניהם
תלויות חליהם: תפארתם' שהיו מתפארים בם: ואמר' היושב באי' חיים סביבו'
מצרים מים: הנה' כן ארע לחלה שנסנו חליהם:
כא
משא מדבר יש' הוא בכל כי זה המשא עליה והוא מערב כנגד פרס ומדי או
פירושנים כמשמעו: לחלף' כמו לעבור: ממדבר בא' האויב ולא מהים ומחלף
נוראה חלף מדי ופרס: חנות' נבואה: קשה' על ככל: הוגד לי' דברי הנביא
מי שירצה למרוד ולכבו יוכל והרצה להיות סודי יוכל לשוד: עלי עולם' היא
מדינת פרס: צורי כמו וצרת עליה ובאה המלה מלרע כמו טובי נכסי: כל
אנחתה הסבת' יש אומרי' חן מי שיאמרו על בכל ויש אומרי' נשבתה כל אנחתה
שעשתה ולפי דעתי כי מתחלת כל אנחתה על סוף הפרשה הם דברי הנביא על לשון
בלשון המלך כי הכל ידע שהנביא ישמח במלכותו בכל ואיך יאמר על כן מלאך והנה

ככה ידבק הטעם אחר המלך כאשר שמעתי קול עלי עולם כמנהג אנשי המלחמה
להזכיר שם ארצם כל אנחתה של בכל השבתיה בנימי השיר שהיבאו כלי בית יי'
ושתה בהם ובכל במכור ובמזיק: על' שב אל עלי עולם כאשר שמעתי כן לא
אשמע ולא ארחה מרוב הפחד: תעה' פלגות' מן ויכרות חסא חת מבלבתי
כדמות תפארת זה שהיו הפרשיים מתפארים על כן כבעתי או רעדה כמו יתבלצון:
חת נשף חשקי' הלילה ששתה בכלים ופחד כאשר קרא לו דניאל הכתב: ערוך'
צפה הצפית' לפי דעתי חן ריע לו וטעמו נגזר' וטעם קיומו השירים שנהרב בלשצר
בחנותו הלילה ומשחו דריוש הזקן למלך ונקרא המלך מגן כי הוא יגן על העם וכן
מגיננו ראה חליהם: כי' חלה דברי הנביא: העמד המצפה' בדרך נבואה:
וראה' הטעם חס ראה רכב צמד פרשים או רכב חמור או רכב גמל יקסיב וירבה
להקטיב מה שמועה בפייהם: ויקרא' בדרש כי חריה הוא חבקוק בגימטריא
והנכון בעיני שהוא חסר קף כמו חס חוכלה הוא והטעם ויקרא המכבה כחריה
בקול גדול: על מצפה חרי חכמי עומד תמיד' והטעם לכך שחזן: והנה זה
בא' והנה רכב חיש עם צמד פרשים: ויען' כל אחד: ויאמר נבלה נבלה'
פעמים שלא נשחרה לה פליטה: שבר' המשבר לארץ כמו אשר ילדה חותה
ללוי: מלושת' והנה בכל מדושה וה'וד סימן השם או הנביא או דבר רכב חיש
כי גם חגי דשתיה והיתה כבן גרן ויתכן היות בן הגרן הבר שיטאר וזה רמו
לישראל: משא דומה' כמו ומשמע ודומה ומשא: אלי קורא משעיר' ידבר על
לשון דומה כאילו הוא בא מרגל משעיר לחקיר חרץ דומה והוא שואל לשומרי' חמור
לי חתה שומר מה מליל מה מלילה והטעם כאילו השואל הוא מאנשי דומה ויש לו
צורך לקו' בלילה ללכת לדרך או להתעסק בשד' כמנהג רוב המקומות וטעם פעמי'
שישאל לרבים והנכון בעיני שזאת המלה לראות חס השומרים ישנים: מה מליל'
ראוי להיות שמוך וכמוהו בין חלבון כיון הטוב שיחבר שם מקום ויאמר הגלוח
שומר מה עבר מהלילה שומר מה נשאר ולפי דעתי שהוא כמו בליל שודד ער מואב
והטעם בליל כך מהשבעו: חמר שומרי' כמה בך נלילה עברו וזאת בן שעיר
שזאת מהם לא באתם למלחמה עלינו: חס תבעין' מתרגום חרימית ובא למד
הבעל שלם כי היוד תמורת ה'א' גם בעיו כמו ויאמר שלחו חס תבקשו לבא בקשו:
שובו' לשולחים חתכם ובאו כולכם ובה מלת חתו זרה ויתכן שבקמן האלף'
בעבור שהוא מהגרן ויתכן להיות השומר השליט על הארץ כי כמה שליטים לא
יוכלו ללבוש רעות וימרוו מקום שלטונם: משא בערב' כמו מלכי הערב
מומשפחות קדר וכן בערב בערב: דדנים' כמו שבא ודן והטעם שארצם חמה
ויבישה והיא נחסרת מים והנה הנביא יוכיחם שיעשו חסד עם הארצות להסקותם
מים באשר הוכיח מואב: לקראת צמח' ה'א' הת'ו'תחת חלף': תימח' כמו חדד
ותימח: בלחמו' שב אל צמח והטעם עשו חסד עמו כי מנהגו היה להאכיל כל נודד
חליו וטעם קדמו הוא ואנשיו או חבריו: כי' חלה הגודדים והם שברחו מבני מלך
אשור: נטושה' יש אומרים כי ה'א' תחת תחת הלמד ואיננו נכח רק הוא כמו והנה
נטושים: כי' בעבור זה העין שלא עשו חסד כטעם על דבר אשר לא קדמו
חתכם: בעוד שנה' וכלה כל כבוד קדר' וזאת השנה חסובה היא שהיא ארוכה
כשני שכיר: ושאר' טעם ושאר לאות כי הרוב יאבד:

אבן עזרא על ישעיה כג כד כה כו

מקום היין : בהונ'ו בפרהסיא : ערבה / מגזרת ערב כמו חשכה : נשאר /
ושחיה' שם מגזרת שואה והב'יא חמר נשאר על דרך בן חלם להבין השומעים
וכן טיב משניהם : כ"י כנוקף זית / כנוער וקרוב מטעם ונקף סבבי היער :
כעוללו' והטעם מטעם כי חס כלה בכיר ישארו עוללו' : המה' כל המפרשים
הסכימה דעתם כי מפרשת הנה' י' בוקק הארץ הוא לעתיד על מלחמת גוג ומגוג
ולדעת רבי משה הכהן שידבר על מלך אשור ולמשה שמו' על מות מחנה סכרדי
ועדיו הוי עטרת גאות : המה' הנמלטים : ידונו' הרמת קול ומגזרת ותעבר
הרנה : מים' ההולכים בים וכן מלת כהלו והעד כהלת הסוס : על' באורים'
יש חומר' בגלות וכמוהו מחור כשדים יש חומר בבקעים והראשון הוא הכנף :
בחי' הים' כבדו חת' י' כי כבדו מושך אחר עמו : מבקף' יתכן היות טעם המה
הבדיקים ובעבור שהארץ היא עגולה אמרה מכנף הארץ והטעם ממקום רחוק :
צבי' פאר או מתרגום חרמית ומלת ואומר דב' כל גוי וכן שנינו : רז'י'
מגזרת וישלח רזון בנפשם וטעם פעמים בכל רגע : בונדים בגדו' כי כל האדם
בונדים בגד אחר בגד : פחד' ובעבור זה בא הרע לכל עם והנה כאשר תפחד
הנפש והפחת שהיא כמו בור קרובה ונלכדה רגלו בכפ מיד יפול : והיה' כי
חרבות' כמו חלונות והטעם גזרות שמים : רעה' מגזרת תרועה וזאת הלשון
ידועה בחרמית : פור התפוררה' כטעם שבר כמו שלו הייתי ויפרפרתי וככה
חמה פוררת בעונך ים : נוע' הטעם על יושבי הארץ שינוסו ממקום למקום
ויתנוודו כמלכה כי השומר יחלף מקום מלונו' וטעם וכבד כי יבקשו להתנועע
ולברוח ויכבד כשעם עליהם ויכלו' קום' שם הפעל וככה וימלך חלקים עמו :
והיה' יש רבים שפירשו זה על קדמות המלכות והנכון שהן המלכות שהן
עומדים לעזור לגוי ולהיות לגוי אחד לסטנא וזה מבואר בהב' דכ"ל על כן אמר ועל
מלכי אדמה בחלמה כי מלכות המלכים דבקה עם מלכות המלכים : ואספו
אסכה' כאשר יבא המון האסירים אל הכור לסגור עליהם ועמבוס ימים
רבים וכן יפקדו לתת להם מחיה והטעם כי תמשך זאת הרעה ויתכן היותו כמו
ונימי' דב' תפקד וזאת הפקידה לרעה : ומפרה' טעם הלכנה והשמש כי הם
מוטלים והנה מלכי אדמה יבשו גם תקדר השמש והלכנה אז תראה מלכות השם
בהר ציון אז יהיה כבוד לדבקים בשם יש אומרים כי הטעם על עיבדי המלכות
ואינו דבק בטעמי הפרשה :

כה

י' אלהי' דברי הנביא או כל אחד מהימים : עצות נרחוק' מניס קדמונים
והטעם דבק עם עשית והנה נבחו באמונה ובאה מלת אמונה אומן כמו י' עני
ומצוי כי הטעם כמה ערים ישחתו בבוא גוג ומגוג ובדברי רבי משה הכהן על
ימי סכרדיב : לנל' כמו עד הנל הזה : ארמון זרים' הם הגוים : מעיר' מכל
עיר : על' עם נ' הנמלטים או הרחוקים כאשר ישמענו : כי' התמה כי כל
קריה בצורה נלכדה ומקום הדלים נמלט וזאת ירושלים מחסה מזה כי החיוב נמשל
למים : כי רוח עריבים' כי מזרם : כחורב ציון' כמו בארץ ציה : שחך
זדים תכניע' והנה חורב בצל עב כפול בטעם והנה בצל עב כאשר יסתר העב
ואינו נראה והנה זמיר עריבים כמו שחך זרים מגזרת זמירות : יענה' מגזרת
עני והוא כועל עומר ומגזרת לענות מבטי : ועשה' בהר הזה' היא ציון :
משתה שמים' הטעם שאכלים מאכלים שמים : ממוחיס' מגזרת ומוח
עצמותיו ישיקה והוא מהבניין הכבד הדגוש ואחר כך יסקם שמי' מוזקקים והנה
ישתכרו בטעם כי כאשר שתיתם על הר קדסי : ובלע' כמו כבלג את הקודש
כטעם גלוי : הלוא' כמו וילט כניו באדרתו והנה טעמו כמו מסכה והוא כמו
מכס' כמו והמסכ' צרה בהתכנס : בלע המות' יבלע אותם : מעל כל כניס' כי
רעות גדולות עשו לכל : ואמר' דבק עם מלת עמו : וישיענו' והוא וישיענו תמיד
והנה הוא כוונת עומד : כי' יד' י' מכתנו : ודו' מוחב' שבחו לעזר הצרים
על ציון ונדו' מבין נביגל מהפעלים השניים הנראים או מפעלי הכפל : כהדו' :
שם הפעל מבין כפעל ובה שורק תחת חולס כי יתחלפו : מדמה' מקום הדומן :
וכרס' השם ידיו בקרב מוחב : השומה' כמו מי שחן : והשפיל' גאות מוחב :
עם חרבות דיו' חין לו חן וטעמו לפי מקומו ומבטאים הוכיחו מגזרת עושה
חרבות בדרך רחוקה : ומבבר' כף חומותך כנגד מוחב : השח השפיל' בלח
דבק ו' כמו כרע שכת ככל' וטעם השח כי כבר השח בבוא סכרדיב :

כו

ביום' עיר עז לנו' זאת ירושלים שהיא עז לנו השם יסית החומות וחיל החומה
: פתחו' חין ראוי לכתוב שטרי זאת המדינה שיבוא בה וילור בה כי חס
בדיקים כשיראל : יצר' מי שיצרו סמוך עליך חתה השם תכרנו בשלום ויש
אומרים שיתכן להיות מלה שלום זכר גם לשון קבנה : בטחו' על כן יאמרו
חבות לבנים בטחו בשם' בית ביה מסרת כנישכט : צור' חווק לעולם כי יש
בסכרים שמרכיבים חלף' בית' עם השם שהוא חצי השם במספר החומות ובספר
תהלות אברהם זה בכסוק סולו לרוב בערבות : כי השח' מבעלי הכפל כמו הקל
חרנה זבולן והטעם על מדינות הגוים : ישפילכה ישפילה' כמו עני ומעני והטעם
תמיד : תרמסנה' כל כך ישפילכה עד שתרמסנה רגל ולא רגל שר כי חס רגלי
עני : פעמי' כמו רגלי כי שלט פעמים כמו רגלים : ארח' ולמה זה בעבור
שחין ארח לבדיק רק אורח מישרים : ישר' וזאת השם ישר ומעגל בדיק תפלים
כמו תשקילו' אף' חלה דברי בדיקים שיקו השם להראות משפטו בעולם כי
הנכש מתחלה לשון ויחמר חות' ללמד כאילו חמר לחורח נשפטך : נפשי' רעיון
כפשי' שאותיך בלילה : אף רוחי בקרבי אשחרך' והנה יש לאדם נפש ורוח כאשר
פירשתי בקהלת : כי כאשר' ירחו משכבך לארץ ילמדו דבק' יושבי תבל' שם
מקום היישוב : יחן' מפעלי הכפל כמו על כמון יוכה והנה הטעם כי השם יחן
על

קריה' ח' טלטה כטלטה נבר והראשון קרוב חלי : צוף' מגזרת מצבת
שיקחו עם כל ממונו וכל כבודו' כף כדור לרמות וזאת הלשון ידוע מדברי קדמונינו
זל גם מטעם המקום : ארץ רחבת ידים' היא בבל : מרכבות כבודך' הטעם
שם ימות הוא וכל מרכבותך כי חתה קלן לבית חלונך או ח' תהיה והקרוב שזה
היה בגלות יהויקים או יהויכין בעבור וקרתי לעבדי והלבשתיו כתיבתך : והיה'
טעם לעבדי שהיה עבד השם ולא כן שבחא : והלבשתיו כתיבתך' יש לכל ממונה
כתובת ידועה והבט כאשר היו חוננים אבט ידוע חכמי אטונם : והיה לחב'
יולמד טוב וזהו כחב : ונתתי' מזה הפסוק כלמוד כי על הבית הוא בית
המלכות : ותקעתיו יתד' כיתד וכמוהו ועיר פרח חלם יולד : ותלו' אחר
שהמטילו ליתד חמר ותלו עליו : הבחבחי' הם הבנים שהם יחילי ממים :
והבשיעתי' חולי הם הבנות מגזרת יבא צבע ואחר שאמר שהיה לחב הנה ח'ט
יהיה ככניו והטעם ככמותו שהם נמשלים אל כלים קצאים' וטעם מכלי האגנות
כמו וישם בחגנות חולי שם הזהב : ועל כל כלי הנבל' כלי הנבונים והטעם
שלא ישאר דבר בבית המלכות שלא יהיה תחת רשותו : ביום' תמוש היתד'
רמו לשבחא שהיה חושב שהוא כיתד תקיעה בניקים נאמן : וכברת המשח אשר
עליה' הם חשי ממשלתו :

כז

משח צור' צור היא על הים ונכבד נדר תפשה : כי שדד כל בית' צור שלא
יבא שום סוחר : מארץ כתיס' חפילו מארץ כתיס שהיא רחוקה נבלה להם זה
השוד והזכיר כתיס בעבור החניות והעד וכיס מיד כתיס : דמו' רמז לבור חף
על כי שהיתה מלאה מסוכרי צידון גם היא על הים והעד וירכתו על צידון : ובמים
רבים' הסוחרים היו מביאים לבור זרע מי שיחור ותבא חתה היה קציר יאור
מצרים : ותהי' סחר גוים' עם ויחמר מלת בעלת כמו וחסרון לא יוכל להמנות :
בישי' כי אמר י' זה הוא התקף בכל הים והטעם על צור כאילו לא היה באי
צור עם זה הטעם לא חלתי : כאשר' נשימע שוד מצרים ויתחלל השומע כן יחילו
כשומע שוד : עברו תרשישה' באף כמו אל תרשיש' יושבי' כל ח'י' הזאת'
היא צור שהיתה עלזה לכס כטעם מושג לכל הארץ והנה היא קדומה ואף עתה
הלכה בשביה לרחוק : מיי' המעטרה' שהיתה עטרת לחיים : כנעניה'
כמו כנעניה כמו כנען בידו : י' השם שהוא מלך צבאות ועץ זאת' עברי' אל
חרבך בת תרשיש והטעם ברחי אל מקומך וזהו קרן היחור או עברי' ארץ
כמעבר היחור : חין מוח' כמו ולתח תמיד יחנה דמות ח'ור מחוק החלבים :
ידו' השם והטעם מכה : מוכזיה' רמז לבור והלן תחת בלוע הדגש גם כנען
כוחר ויש אומרים כי תחמר מלת ארחת כנען בעבור מעוזיה שהיא לשון קבנה :
ויאמר' השם : היועסקה' הטעם כי הן סוחריה ילקח בצור' וטעם כתיס לכי'א
כתיס לסחור : חן' הנה ארץ כסדים והטעם על יושביה זה העם שהוא עם כשדי' לא
היה כמוהו וכמוהו לא היה פחד ויש אומרים מי יתן ולא היה כי הנה ממלכת אשור
יסדה הטעם שהושימה והיתה נוה לביים הם החיו קטלו' שהם בארץ חף על כי
שאשור הקימו המקימים בחיננו להלחם כמו עופל ובוחן והוא בנין גבוה והכין שוין
בחזיון שב אל עם כסדים כאשר הקים בחזיון : עוררו' כועל ינח כאילו הבחונים
עוררו האדמונים עד שהתעוררו שמה למבלה : הלילו חניות תרשיש' ההילכת
בסחורה אל צור : והיה' ונסכחת צור' כמו ונסכחה וכמוהו ושבט לכשיח' מלך
חמד' הטעם מלכות נכבד נדר ובכונן בנו כי כאחד יחשבו : כשירת הזונה'
יהיה לה דיבור ומעשה : קחי' כי הזונה הנשכחה תשוב העיר והיא מנבנת חולי
תיזכר וכן צור תשלח ספרים אל כל סביבותיה חולי יבחו הסוחרים חליה כאשר
בראשונה : והיה' הטעם' בנעת זה הזמן : ושבה לחתנה' כמו חתן זונה
דמים על הזנות : ונתת חת כל ממלכות' הטעם שיבחו חליה לסחורה :
זיהי' מאשר תרווח תקדים ממונו לשם : לח' וישם באור ואל במקום חוסן :
כי לישבים לבני י' הם גלות ירושלים בסוס בימי כורש : לחלל לשבעה' הגולה
תשבע : ולמכסה' מנחה : עתיק' תקף כמו יבא עתק מביס ויש שוחלים
והלא התורה אסרה חתן זונה ואף חמר הנביא כי חתן צור הזונה יהיה קידש
התשובה הכתוב בתורה הוא האמת וזה שאמר סכרדיב הוא על דרך משל ואינו
זונה כלל :

כח

הנה' בוקק כמו מריק וכמוהו נבן בוקק' ובלוקה' כטעם מחריבה ואחות זאת
המלה בשם הזה : ועוה' יהפך פניה : והיה' כל האדם יהיו סוי' ברעה הזאת
וכאשר יתחברו שנים כפין היא דרך קצרה וכן הוא הארון כעבד והעבד כחלוניו
כמלוא' הוא הנותן משלו חנם : ככוסה' הוא בעל ההמון ואשר הניסה בו הוא
הלוקח מיוץ על משכנו : הבוק' מגזרת בוקק והוא שם הפועל מהפעלים
הכפולים : תבוק' כמו יסוב וככה הבט תבון ואחר שהשם גור זאת לא תשאר
תבחרת לאדם על חביריו : חבלה' הטעם על מלך אשור שהשחית ממלכות
רבות : נבלה' מבין כפעל כמו ונבקה רוח ונסבה ויתכן היות נבלה השני כמו
נבול הבול מהבין הקל : אומללו' יושבי מרום הארץ : והארץ חנפה' תורות'
סקול הדעת שכל בני אדם משתו' בן : חלשו חוק' כרתו כמו כליל חלוק והחק הם
חוקי השם כפי התולדת וזה הוא טעם ברית עולם : על כן בחלה' חסר בית' כמו
כי שפת ימים יש אומרים כי תחמר מלת תחת כמו ונשלח פרים שפתיו :
חרו' כמו וחרה נחשתה כמו נסרפנו : חבל תירוש אומללה נבן' כי חין זומר
ועוד : שמחי לב' כי חין ישמח לב : שבת מושג תופים' מבית
העשמה : שחול עלי' כאשר ישתכרו : בשיר לא ישתוין' בנינו כי חס
לנורך כי ימר השכר ולפי דעתי שמלת ימר מפעלי הכפל כמו יקל והוא מבין
כפעל : נסברה' הטעם כל קריה שהולכים יושביה אחרי התוהו : סוגר כל
בית מביא' כי יבא כל חלם למסלות נרוב הנער : צוה' כמו צעקה : על'

אבן עזרא על ישעיה בן נח

תקטו

על הרשע והוא לא ילמד דרך והטעם שיאריך לו חלי ילמוד: בארץ נכחות
 במקום שיש עשיר יעשו עולה נכחות מנורת נח כמו טובים ונכחים ולא יחס
 לב לראות גאות השם: יי' הטעם אחר שידך רמה והם לא יחזיקו יחזו שיקנאו
 לעמך ויביסו ותאכל האש צדק ויש אומר יחזו קצתך בכלם והוא דבק בטעם אף
 אש צדק: יי' תשבות תערוך כמו שבות הסיר שפות: כי תמיל אתה
 עשית לנו מה שלא נדע אהנו לעשותנו: יי' כי גם אהנו עבדך כאשר בעלנו
 היו אדונינו כמו כסף ישיב לבעליו ואע"כ היינו מזכירים שמך וטעם לבד כך כי
 אתה עזרתנו כאילו אחר חן עזר כי חסך על כן יכולנו להזכירך: מתים
 וחלה האדונים שבעלנו הנם מתים: יספת כל מה שיספת לומר עמך פעם אחר
 פעם הודו כבודך והם הרחקתם ממקומם: יי' בצרתם פקדך בקן לחם הנון
 כוסף כנף אחר לא ידעו והיא מלה זרה והיתה ראויה להיותה ידעו לכן באה
 חסרת פה הפעל כמו והיום רד מאל והטעם כמו ולפני יי' ישך שיח והטעם מוסרך
 שהיו אומרים בלחם המוסר שהיית מייסר אותם: כמו הרה פי מוסרך:
 תקריב עבמה ללדת: הרינו חלנו ורחוק ילדנו והטעם כי לא היה בנו כח
 להנצל וזה הוא ישועות לא נוכל לעשות: בארץ חסר בית כמו כי ששת ימים:
 ובל יפלו יס אומר שהוא חסר אלק ואמרו ויפלו מאד בעיניהם ואין ויפלו שם כי
 חס כמשמעו כאשר אהרש ולפי דעתי שלא נוכל שלא יפלו: יחזו רק מתוך
 הכף לנכח השם הם יחזו ולפי דעת הכל שזה רמז לתחית המתים ויש אומרים
 שהוא הפך מתים כל יחזו כי הנה אדוננו מתו ואהנו שהיינו חסובים כמתים
 היינו חיים: נבלתי הודו סימן הנביא כי הוא מוסר אל וכן הוא יחזו מתוך
 נמתי נבלתי יקומון כאילו קול ישמענו לאמר הקינו כי טל אורות טל עש אורה הוא
 טלך והכף לנכח השם ויש אומרים כי אורות צמחים כמו ללקט אורות והם
 צמחים יסבו כנגד השמש והירח: וארץ נפתח הוין להורות על הא הדעת הנעדר
 והארץ תפיל הרפאים ממנה כנפל אשת ויש אומרים אתה לבדך החיית מתוך כי
 תולדת הארץ להפיל המתים בתוכה: לך עמי בוא בחדרך על דעת רבי נטע
 הכהן שיסגרו בירושלם לפני סחרים: חבי יס אומרים כי בא כדרך בעלי
 הארץ באחרונה כי ימאז עם לשון קבחה כמו וחטאת עמך ורבי יהודה המדקדק נע
 אחר כי חבי שם על משקל טבי והראשון הוא האמת: כי יבא ממקומו הגזרות
 היוצאות מלפני השם: את דמיה הם החללים הנקברים בקרבה:

כח

היו שכורי אפרי שהיו השירים מתעסקי ביו: צבי כמו לצבי ולכבוד וטעם
 עטרת על המלכה: ראש גיא שמים ראש שמים כמו ראש בשמים וכל כך היו
 דבי עד ששב גיא כמו נשכב בגיא ויש אומר כמו גיא מאל שהוא חסר הא: הלומי
 יין כמו הלומני כל ידעת: הנה חזק תואר ליום חולילי: שער קטב והכף
 הראשון מושך אחר וכן הוא כשער קטב כמו אהי קטבך שאול: הניח לארץ הטע
 כי השם הוריד חלה הזרמי והניחם לארץ בידו החזקה: ברנלים עטרת באה
 מלת יחיד והטעם רבות וכמוהו רבים: והיתה ציבת נובל כאילו אמר זה הצף
 שיהיה נובל כמו בת צבל השלמה או ציבת עלה נובל והוא הנכון: כביכורה היא
 התחל הכבורה בטרם בא פרי הקץ: ביום והנה זה הכף צבי עטרת אפרים כי
 תראה מלכות השם בציון: ולרחו ליושב על המשפט: הם הסנהדרין והטעם
 שיחזיקו: מישיב מלחמה חל השער יש אומרים מישיב מהשער ורבי משה
 הכהן אמר כי השם יחזק הבורחים והוא הנכון: וגם יס מאשי יהודה: כהן
 שהוא המורה וכן הנביא שהוא מוכיח: שגו ברוחה בלדברי הרואה מוכיח העם:
 פקו כלילה: השופטים והנה פקו פועל יוצא או תחם מלת דברי והוא הנכון
 והני פועל עומד מנורת ופיק ברכים כטעם הנתק הברכים: כי כן מנהג
 המשתכרים: בלי מוקם שאינו מלא כמו על אדם מוקם וכן מלאו קיח ומלאו
 צוה והנה ממעל ומתחת: את אש בא הנביא להוכיחם חן מוכן כי בעבור
 היו חיים בדעתם כשערים: שמועה שם: גמולי מחלב הוא סמוך ומוכלת
 כמו השכני באהלים: עתיקי שהסירו אותם כמו ויעתק משם והמלה תאר
 השם: כי צוללו דאייס הם לדבר עמם כאשר ידבר האב אל בנו הקטן שלא ידע
 עור: צוללו מנה אחר מנה או מנה דברה למנה: קו לקו למוד
 הכתיבה: זעיר שם מעט מעט פעם אחרי פעם: כי בלעני מנורת לנג
 כי כן המנהג שידבר המלמד לתינוק: ובלשון אחרת שיבקם המלמד אותנו שאינם
 קשות על הלשון תחת אחרות כן רחוי שידב המוכיח אל העם הזה: אשר חל להם
 הנביא: זאת ירו היא מנחתך עשו מנחה לעף שלא יברח אל מצרי ואשור:
 המרננה: מנורת מרננה ושניהם שונות ועל דעת המדקדק הירושלמי שהמלה
 פועלת האלק צסוף אבא כוסף כאלף ההלכות: והנה חסבו כי דבר השם
 אינו עקר רק להרנלים למען לא יכלו אל מצרי כאשר כתב הוי היורדי מצרי לעזר
 כי אחת היא: לכן אנשי לזון המתלוצצים לאמר כי דברי השם כמו בלנו:
 מושלי יס אומרים מנורת מושלה והטעם השירים והנכון שהוא כמו על כן יאמרו
 המושלים: כי כרתנו ברית עם מות שלא נמות עתה: ועם שאול עשינו חמה
 כמו ברית ויאמר רבי משה הכהן כי חזו דרך נבואה ומה יעשה צמלת עשינו הנה
 ולפי דעתי שמונה הוא הנביא וכן הוא ברית את מות זעם שאול עשינו ברית חמה
 כברית שתעשה על ידי נבואה: שוט שוטף על רעב והקרוב שהוא כן שוט נחל
 שוטף: כי שמונה הטעם אף על פי ששמונה כזב וכן רפאה כפשי כי חטאתי לך:
 לכן הנני יסד שם התאר מהנכין הכבד על משקל אבד והנה כמוהו יוצא וסבב
 אזי את המתים: אבן בחן כמו עובל ובוחן והטעם שתהיה נשגבה ביון ממלך
 אשור: פלת יקרת מוסד הראשון שם כמו היסוד ויקרת סמך אליו והשני פועל
 מוכין הכבד הנוסף על משקל מוסב על כן הסמך דגוש לבלוע הכפל: המחמין לא
 יחיים כי עוד לימים רבים תהיה זאת הנבואה: וסמתי דרך משל על קומשקלת
 הבונים בעבור שאול הנני יסל בציון אבן ויש אומרים כי האבן על דרך משל על
 חזקיהו: ויעה ברד מנורת היעם והנה ברד פועל כי יעה פועל יוצא וטעם ברד
 מושל מלך אשור: ומחסה מושך אחר וכן הוא וסתר מחסה מים יסגורו או תחסר
 מלת חלה: וכבר כמו ואיש חכם יכפרה כטעם השחתה והסרה וברית חזותכס
 עם שאול: ויו והייתם כפח רפה בלשון ישמעאל וכמוהו ביום השלישי וישא אברהם
 את עיניו: מדי עבור הנחל השוטף יקחכם: זועה אינו כמו זעה הפך כאשר
 יפרשו דבי רק הוא מנורת ולא זע מלנו ובא הוי באמצע כיון מות והטעם כי יפחד
 שיבין שמועתכם מה שירע לכם: כי המצע שהוא למטה ביביע: מהשתרע
 המסך כמו ושרוע וקלוט: והמכה כמו מכסה: כהתכנס שם הפועל מנורת
 לך כנוס וטעם כהתכנס כאשר יתחברו תחתיה רבים וזה דרך משל על העם
 והמושלים בס: כי כהל פרצים הוא הודע במלחמות דוד שיקרא בעל פרצים
 כי בפתע פתאום רוצחו הפלשתים במעשה פלא או בעמק שהוא בגבעון טרגו רמז
 בעת עמוד השמש והירה כן יעשה השם מלחמה זרה על ישראל שלא נשמע כמוה:
 נכריה עבולתו כפול בטעם כמשפט: ועתה מוסריכם מוסרות: וכחצרה
 גזרה גזורה כמו אתה חרצת: האוינו ושמעו קולי: ושמעו אמרתי: והטעם הקול:
 הכל הטעם כי החורש יתקן האדמה כעס אחרי כעס או שמים וזרע והארץ
 מתוללתה תעשה התבואה: יפתח ויסלל יתקן השלה כמו יסלל לזיעקב והטעם
 כפול: הלא שנה מנורת טה ואשת מדיני נשתנה: קצת הוא כמין כמין
 זקן ממנו והוא שחור: שורה יס אומרים הטובה ויש אומרים במערה והוא

על הרשע והוא לא ילמד דרך והטעם שיאריך לו חלי ילמוד: בארץ נכחות
 במקום שיש עשיר יעשו עולה נכחות מנורת נח כמו טובים ונכחים ולא יחס
 לב לראות גאות השם: יי' הטעם אחר שידך רמה והם לא יחזיקו יחזו שיקנאו
 לעמך ויביסו ותאכל האש צדק ויש אומר יחזו קצתך בכלם והוא דבק בטעם אף
 אש צדק: יי' תשבות תערוך כמו שבות הסיר שפות: כי תמיל אתה
 עשית לנו מה שלא נדע אהנו לעשותנו: יי' כי גם אהנו עבדך כאשר בעלנו
 היו אדונינו כמו כסף ישיב לבעליו ואע"כ היינו מזכירים שמך וטעם לבד כך כי
 אתה עזרתנו כאילו אחר חן עזר כי חסך על כן יכולנו להזכירך: מתים
 וחלה האדונים שבעלנו הנם מתים: יספת כל מה שיספת לומר עמך פעם אחר
 פעם הודו כבודך והם הרחקתם ממקומם: יי' בצרתם פקדך בקן לחם הנון
 כוסף כנף אחר לא ידעו והיא מלה זרה והיתה ראויה להיותה ידעו לכן באה
 חסרת פה הפעל כמו והיום רד מאל והטעם כמו ולפני יי' ישך שיח והטעם מוסרך
 שהיו אומרים בלחם המוסר שהיית מייסר אותם: כמו הרה פי מוסרך:
 תקריב עבמה ללדת: הרינו חלנו ורחוק ילדנו והטעם כי לא היה בנו כח
 להנצל וזה הוא ישועות לא נוכל לעשות: בארץ חסר בית כמו כי ששת ימים:
 ובל יפלו יס אומר שהוא חסר אלק ואמרו ויפלו מאד בעיניהם ואין ויפלו שם כי
 חס כמשמעו כאשר אהרש ולפי דעתי שלא נוכל שלא יפלו: יחזו רק מתוך
 הכף לנכח השם הם יחזו ולפי דעת הכל שזה רמז לתחית המתים ויש אומרים
 שהוא הפך מתים כל יחזו כי הנה אדוננו מתו ואהנו שהיינו חסובים כמתים
 היינו חיים: נבלתי הודו סימן הנביא כי הוא מוסר אל וכן הוא יחזו מתוך
 נמתי נבלתי יקומון כאילו קול ישמענו לאמר הקינו כי טל אורות טל עש אורה הוא
 טלך והכף לנכח השם ויש אומרים כי אורות צמחים כמו ללקט אורות והם
 צמחים יסבו כנגד השמש והירח: וארץ נפתח הוין להורות על הא הדעת הנעדר
 והארץ תפיל הרפאים ממנה כנפל אשת ויש אומרים אתה לבדך החיית מתוך כי
 תולדת הארץ להפיל המתים בתוכה: לך עמי בוא בחדרך על דעת רבי נטע
 הכהן שיסגרו בירושלם לפני סחרים: חבי יס אומרים כי בא כדרך בעלי
 הארץ באחרונה כי ימאז עם לשון קבחה כמו וחטאת עמך ורבי יהודה המדקדק נע
 אחר כי חבי שם על משקל טבי והראשון הוא האמת: כי יבא ממקומו הגזרות
 היוצאות מלפני השם: את דמיה הם החללים הנקברים בקרבה:

כז

ביום באותם הימים זאת הבקודה כמו הכתובה למעלה: ליתן הוא התלי
 ונקרא ברית בעבור שהוא מבריה מן הקצה אל הקצה: ועל ליתן גם הוא
 בים והוא בורת נחש כי גם בורת נחש בים ועקלתון שם התאר והתין הוא הגדול
 אשר בים ויש אומרים כי ליתן נחש בריח גם עקלתון הם ביבשה והטעם על מלכי
 הארץ והתין הוא מלך מצרים כאשר הוא כתוב בספר יחזקאל ויש אומרים מלך
 צור והישר בעיני רבי נטע הכהן שהוא רמז מברח כל ביבורי חיל ונגיד ושר:
 ביום אחר תירוש כמו תשתה חמר והטעם שתתן פרי הרבה: ענו נגן קול
 ענות: לה ליתן ומלת ענו למבנים וכבר הזכיר הנביא שיהודה נטע ששועי
 השם: חבי נזרה על השכונה שהיא בציון: לרננים אשקף משל לנבואה
 שלא תפסיק: פן יפקד עליה חמר ר יוכה המדקדק כי כן כמו לא יוד יפקוד
 תחת אלק סימן המדבר וכמו ארח חיים פן תלכס והטעם על כל העמים אפקד
 בלתי עליה ויאמר רבי יצחק בן שאול נע כי יפקד כמו לא כפקד ממנו חים והוא
 דבק עם לרננים אשקפה פן יבול עליה כל אחד מעליה כמו נובלת עליה ויאמר רבי
 משה הכהן פן יפקד עליה האויב אחרנה לילה ויום והוא הישר בעיני: חמה
 יס אומר כי גם חלה דברי השם והטעם חן לי חמה רבה: מי יתנני כדרך כן
 אדם דבר הכתוב ויחסר בית כמו כי עסת ימים וכן הוא מי יתנני בשמיר ובסית
 שים בכרם והטעם על הרשעים ויחס מלחמתי בכרם: אפשעה בה כמו כי
 כפסע: אציתנה אבערנה כמו למה הביתו עבדיך: או יחוק יס במעמי אז
 לא חלחש עם יס כטעם היה השם כאויב: וטעם שלום פעמי ולא עם אומות העולם
 בטבילם ויאמר רבי משה הכהן כי פירושו כן זה שאומר לא אומר אותנו בחמה שיש
 לי: מי יתנני כמו מי יתן לי וכמוהו כי ארץ הנגב לתתני מי יתן לי השמיר והסית
 בכרם והטעם חס לא יסורו ישראל הרשעים מהם אהרן הכל: או יחוק במעמי
 אז ישרם יעקב ולפי דעתי כי חמה חן לי אינו דברי השם ואל תתמה כי בספר
 הזה רבים כאלה והנה עד קרוב הרינו חלנו יחזו מתוך ואלה דברי חים יהודה אחר
 שהשם אמר חבי יי' נזרה לרננים פן יפקד עלינו אמרו חן אהנו מדברים בחמה
 שחם יבוא האויב לשים הכרם שמיר נשית הייתי הורג את עצמי כמו והיה יחזקאל
 לכם זאת שמואל כאשר עשה ביום הזה והנה במלחמה דבק עם מי יתנני או
 יחוק השם שיתן לי עזו ברית שיהיה השם בטלום עמי גם האויב אז ישרם יעקב
 והנכרתי לפירושו הזה בעבור מלת יעשה שלום לי כי השם עושה שלום לבדו:
 הבאים בימים הבאים ויחסר בית כאילו אמר בהבאים ויש אומרים כי טעמו
 הננים: ישרם ותשאר שרטיה: תנובה פרי: הכמכת זאת הפרשה על
 גלות סמרון והעד האפרים: מכהו הוא אשור: הרוגיו הם הכנענים הנדרגו
 בקחת ישראל את ארצם והטעם כי השם לא הכה ישראל מכמות חלה הזכרים:
 נסחאסה רובי המכרשים אמרו שהוא מנורת סאה והטעם מלה והיא מלה
 כפולה כמו יקרק מלטלף: הא תרבה על סמרון והנה אחר כן כי עיר בצורה:
 צלחה יס אומר כי היא השתיתה עצמה בכלי מלחמתה כמו ועל השלח יפלו
 זאבנן שהוא מנורת שלחך והנה הוא כן במה שמדדה לנכסה
 כי מרבה עשתה כאילו עם אנשי כפריה והם שלחה על כן הנה השם אותה כמו
 אשר הונה מן המשילה והנה היא תחת יוד השורש כמו ידו הנה: ביום קדים
 דוח מרחתה: לכן בזאת יוכל עין יעקב והטעם שלא יבוא לו רע כי עין יעקב

אבן עזרא על ישעיה לב לג לד לה תקו

ידו מכתו: ויחזו מוצרים והבורחים חליהם והאעם כי מלך חסוד השחית מוצרים בבוא חל ירושלים: יכליון שלם כמו יחסיון: כי יהנה כטעם ישגב: חסוד יקרא: זה חל זק להתחבר להלחם עם הארצה: מלא: כל: שלא יחסר רועה שלא יבא: ומהמוכס לח יענה: מגזרת עני גס לענות וכמוהו זמיר עדינים יענה: ירד: רמו למלאך: כצברים: מלת צברים נקבה ואם היא בלם בפילגשים לעולם לשון נקבה על כן עבות שם תואר בפועל כמו רבו נשבות: יגן: יסתיר יגזרת מגן והטעם על בני הצברים שיגנו עליהם ויחלוס: והציל: שם הפועל חף על פי שהוא בחירק: פסוח: מגזרת ופסח יי על הפתח: טובי חלה דברי הכתוב טובולשם אתם בני ישראל שהעמקתם לו סרה מגזרת סורר: כי ידוכס: רמו לעושים וטעם חטא שחף חטא למעלה ממנו: ונכל: בחדר לא חיש: רק ביד המלאך וחרבו השלשה ואם הוא כדרך משל להבין הסומעים: ובחוריו: הנמלטים ילקחו בדרך: ובלעו: יעבור: בלעו הוא גבול מלכותו מרוב כחדוזה הטעם ממגור והטעם כי יברח ולא ישגן על בלעו ומכל גם עירחו שריו הנמלטים או הנשחרים בחרבו: אור ותגור: רמו למזבח או דרך משל כאשר הזכיר למעלה ולהב חם חוכלה:

לב

הן: הטעם על חזקיהו ושריו שתעמד מלכותו ולמד ולשרים לח ירעתי לו טעם וכמוהו והשלישי לחבשלוס למן היום: והיה חיש: כל אחד משרי חזקיהו או היה בעצמו: כמחבא רוח: מקום והוא פועל מהבנין הכבד הנוסף: כציון: מגזרת ציה כמו חורב: בארץ עיבה: צמחה כמו בארץ עיבה לך סלה והיה חיש יהודה ביושב במקום מחבא רוח: ולא תשעיה: כמו ויעיניו השע: ולבב נמהרים: מגזרת מהירות בכסילות: ולשון עלגים: חן חבר ובלשון קדר כמו עבדים והכחן שהוא הסך מדבר צחות ומלת צחות חסירת מלות כי צחות תואר הש' וטעמו ומשקלו צכות: ולא: ככל: מגזרת נובלת עליה: כילי: הפך שועשוע כמו נדיב סדיו רשות לתת ולא סגורות מגזרת ושוע חל ההר ויש על דרך דרש סמלת כילי סתים מלות כי יאמר שלי שלי: כי בבל: הטעם על שרי חזו: תועה: שם כי משקל הסמויות משתנים: וכילי כליו: הטעם כלי המושבט כי היו השרים דינים והנה חומותם לעות הדין: ונדיב: הטעם על שרי חזקיהו על כן בתחלה ולשרים משבט ישורו: נשים: יש חומרים כי הטעם הקריות כי הם חסבות כבנות ושומרו היתה פחם: ימים: הטעם שנה על שנה: רגזה: בחסרון לון והנגיד חומר שהוא לסון ציוני ואם הוא על לשון זכר ורבי משה הכהן חמר שהוא שם הפועל: חוסף: הטעם כפול חוסף התבואה: חרדו: על לשון זכר כמו חם תעירו חם תמנחו בדרך קרה: רגזה: ופרתיו וככה משבט פשוט: ועורה שיבטנו הגדלי: ועורה מגזרת ערוס ועריה עריה תעור והכחן בעיני כי הנשים הם כמשמעם: על שדים סופדים: כל הנשים תחם מלת כל כמו וכל הנשים יתנוקו: על: עמי: צמרן: קץ שמיר: חסר ויו כמו חם שת חיום: כי שמיר יעלה על כל בתי משוש: כי חרמון: המלך: עוב גס נטש מהבנין הקל שלא יקרא שם פועלו: עופל: מקום שהיה גבוה יגזרת ויעפילו: וכחן: כמו הקיימו בחזונו והם מגדלים היו מערות: עד יערה: מבנין בפועל והטעם כי חלונות תביט הרעה על ביאת מלך חסוד חל חרץ יהודה והטעם גזירה: והיה: כל מדבר זרוע כמו הכרמל והכרמל ליער יחשב כחזונו הראשון: וסכן: הטעם שהטעם יעשה משבט בעוזבו: והיה מעשה הנדקה שלום: כי כן היה בימי חזקיהו כאשר חמר ולפלוס חן קץ ויש מוצרים כי יערה עליו לנשבה: וישב: חיש יהודה: וברד: הרים פתוח כי הוא פעל כמו עשן כולו והטעם כי חם ירד ברד חל היער ירד ולא חל מקום הזרע: וטעם תשכל העיר שהטעם פרוות כבדקה: חסריכס זרועי על כל מים: שיבואו: משלחי רגל חסוד: כטעם והאלפים והעירים כי פרש' אחת היא כלה:

לג

היו: לשון קריאה והטעם על חסוד: כהתימך שודל: להינתן שחר תושד: בנלותך: כמו כהנלותך וכמוהו ולא יטה לארץ מכלס: יי: זאת היא תפילת הצדיקים בבוא מלך חסוד והיא בדרך נבואה: היה זרועם: על חשמי המלחמה: מקול המון: חסוד: מרומיותך: סנתת לו רוממות: ואסף שללכם: שלל הגוים כי סימן הכף בעבור ישראל שהגלה מלך חסוד: גבים: תרגום חרבה בחרמית: שוקף: כמו חוסף וים חומרים כי פמוהובן מסך ביתי ולפי דעתי שכמוהו בספר יוחל יסתקסוקן גס הוא בחרבה: נשגב יי: והטעם על השכינה שהיא בציון: והיה חומות עתך: לחיש יהודה ידבר: חכמת: סמוך ותחסר חכמת כך יראת השם היא חוכר חוסן ישועות: הן חראלס: יש חומר' מגזרת חריל כחילו חמר על חראלס וחיינו נכון בטעם הפרטה וים חומרים שהן סתי מלות חרלה להם גס זה רחוק והנכון בעיני שמת חראלס כמו מלאכה והעד מלאכי שלום וכמוהו את שני חרילח מוחב והטעם כי מלאכי כל גוי שיבקשו שלום בעולם יבכו בשלוט מלכות חסוד נשמו מסלות: כי מלך חסוד לא יעמוד בביתו עם גוי: לא חשב חנוש: מחמה נגדו: אבל: ימחא חרץ לסון זכר כמו נעתם חרץ והנה זה הפסוק מבחיש דברי רבי משה הכהן שאמר כי תחללהו חם לא כפח כן דרך הלשון כל מלה שהיא לזכר ולנקבה לא יתכן לומר לשון נקבה אחרי לשון זכר: החפיר: לשון מלך חסוד כי הוא פעל יוצא עד שקמל סנכרת: היה חסודן: כמו חבולת חסודן: וזוער: מגזרת ככה יהיה נער ורק: עתה: בעבור שהגדיל להשחית עתה חקום: חרומה: מבנין התפע' והיה הרים רחוי להדגם לחסרון התיו כלן חאטא: תהתי: התיו לנכות חסוד: חספ: כאשר היא בלשון קדר כמון: רוחס: יש חומרים רוחס תהיה כאש והוא תחלכלס והנכון שהוא דבק עם חשט ולא תהיה רוח שיסחכה כי חם חם שתחלכה: והיו: מטרפות: כחילו נטרפו בסד רמו לנכחי פחאם על ידי המלאך וכמוהו קונים כאמים חמר כאש

יצתו: שמענו קרובים: הם ישראל על כן אחריו פחדו: כחזו: שיכדו מהשם ברחותם גבורתו במחנה חסוד ויאמרו מי ממנו שיכל לגור עם השם שהוא חם חוכלה והטעם בציון ששם הכבוד: הולך: חלה דברי הנביא כי מי שהוא הולך בדקות והמלה חסרת בית: חוטא: סוגר כמו יחטס חזנו ואם הם שני בניינים: ועובס: כמו ויעבס את עיניכס ואם הם שנים בניינים: הוא: עישה חלה: ישכון: בציון כחילו דר במגדות: לחמו נתן: יהיה נתון לו לחם להסביקו: כאמים: שלא יכזבו והטעם שלא יכרתו והנה הוא יושב בנוח גס יתענב: מלך: חלה דברי הנביא כאומר תזכר יהוד' בבח מלאכי מלך חסוד לקחת מס מחזקיהו: כי כל חסודות בית השם נתן והעניס כל יהודה והיו חזו' מי ילך עמנו משרי חזקיהו חל מלך חסוד במם זה הוא מלך בישינו תחזינה עיניך תרחינה חרץ מרחקים כי חסוד רחוק מירוש': לבך: ידבר בפשוט: חימה חיה סופר: הוא הכותב כמו עונס כל חרס: חיה טוקל חיה סופר המגדלים: מגזרת מספר כי נתגו עונס על כל מגדל: חת נועז: לא דע חם הן שורם חולבנין בפעל והיא מלה זרה חן לה משפחה והטעם עם נכרי או משנה והחומר כי הן תחת למד לח דבר נכונה: כלעב לשון: כי כל לשון שלא יבין חרס חותה הוא בעיניו ללעב: חזה: חן צורך לחרס לחיות מלך חסוד רק חיה ציון: קרית מועדינו: כמשמעו חן כמו שרבו כל מועדי חל: חלה חסר קף: יענן: חן לו ריע וטעמו לח יכל חולב יעניד מיתדותיו: וכל: החבלים הם המיתרים: כי הטעם לא יסע זה האהל רק יהיה השם חריר לנו במדינה שיש כבדויה נהרים: יאורים: חסר ויו כמו שמש ירח עמד: ידים: מקומות והטעם מכל פאה והם נהרים שלא ילך בחמד מהם חזי במשוט והטעם שלא יכדו מאויב לא מהים ולא מהיבשה: כי זה הפסוק כנגד לבך יהנה חימה וחן מי שיפוט עוד שיאמר פלגי תן מס זה והמחירק הוא הסופר יצתו: מי ומי ילך חל המלך במם כי השם לבדו הוא שבטינו ומחוקקינו ומלכנו: כטשו: קף חבלך לנכח מחנה חסוד נטשו כמו ונטשתה דרך משל כי הסבינה תאבע והים יסלך המזון שיש בה: כל: יחוקו החובלים התורן שלהן ולא יכרשו כס חן יחלק עד שלל כמו חדמת עפר מגזרת בבקר יחכל עד: מרבה: כמו הרבה חפילו פסחים בזון בזו חף כי חררים: וכל יאמר: עוד השכן בציון חלתי כי העם פולו נשוח עין:

לד

קרבו ומלואה: שהיא מליחה מהם: תבל: מקום הישוב: וכל באציה: מגזרת יבא: כי כל המפרשים חומרים כי זה לעתיד רק דבי משה הכהן חומר כי חדום חרבה בימי חסוד וכל השרשה הי' דבקה: נכחש: הם נבא המלחמ': וחללה: יעלה באשם: שם והנה הוא בלי המיכה באש על משקל קדש: נמשו משעלו הכפל נובין בפעל: ונמקו: בבח לחדס יוס חזו תחשך לו השמש כאשר הוא כתוב ביום המות והנפח בעיני שחלה הדברים רמו לכל עור שיש לו לכל גוי במשטר שמים כאשר מפורסם בספר דניאל ונימקו מבנין בפעל וכן נגלו מגזרת מלה: כי זה החזק לחמר רמותי מהגזירות: הנה על חדום תרד ועל עם חרמי: שיש לי חבן להיותם חרס לעשות משפט בהם: חרב: הטעם גזירה: הודסנה: מלה מורכבת מבנין שלא יקרא שם כעלו ומבנין בפעל על דעת רבים וחיינו נכון רק היא מלה זרה והטעם מגזרת והיה דטן ושמן: כרים: כמו חלב כרים דרך משל לבדולים כמו חילי מוחב: בבצרה: יש חומר שהיא קוש טכנינה וזה לא יתכן כי חן לה היום חלף שנים סנסדה רק היא מדינה בארץ חדום: וירדו: עמם: עם הכרים והעתודים והרחמים והפרים הם רמו למלכי חדום: כי זה הכתוב יכתי שהוא לעתיד ויש חומרים כי זאת הנבואה נתקיימה בימי נבוכד נצר אחר גלות ציון כטעם גס עריך תעבור כום: סנת שלמים: כמו גמולך ישוב בראשך שכתוב גס בספר עובדיה על חדום: וזהפכו: כן היה חן יהיה במעשה כלא ויש חומר' כי הוא דרך משל שלא ישאר שם שות' מים כאלו נהפכו המים לזבת: בוערה: תוכיח כי תיו זפת לשון נקבה: לילה: לא תכבה: חשה: לנכח נחשים: זמים חן קץ להם: וירשוה: קפוד: ידוע מגזרת קפדתי כאורג היי הקו והאבן ביד הבונה ותואו ובהו כטעם שממה: חזריה: הם סנדולים הנמשלי לעץ לכן כי הקטנים יקראו חסובים: מלובה: יקראו חותם הקדושים ותחסה חות למד ממלת מלובה: חכס: כמו חן: ועלתה: על ארמנותיה כל אחד מהסירי וזה קונים כמו פי כקול הסירים תח' הסיר וככה קמום: תנים: כמו חם הייתי לתנים: חזיר: כמו חצר וכמוהו ישים וזקן חן הוא חצר ממש: וכפשו ציים: דרים בארץ ציה: חיים: רבים כמו וחת החיה ואם בח' במם: ושעיר: כדמות שעירי צרים: הרגיעה: מגחה מרגוע: לילית: העוף שיעוף בלילה: שמה: קפוד: חיינו פמו קפוד רק עוף חרד: ותמלט: ותליד וכן והמליטה זכר: ובקע: תולד לבקוע בציה: דגרה: כמו קורח דגר: דיות: לשון רבות כמו מן הדיה: דרשו מעל ספ' יי רמו לגורו שמים שהם כתובים באצבע חלהים והטעם שכל הגזרות תבאנה חל חרץ חדום גס הם הנכתבות להיות חרץ חדום נוה לחן: כי פי' רמת לגזרות היוצאות מפי השם: ורוחו: רוח פיו והנה הטעם כפול כמשפט: והוא חלקתה: פועלת ופעולה: בקף: שהוא קן חמת:

לה

ישועים: יש חומרים שהמלה חסרת בית וכן הוא ישועו בס' ואין זה נכון כי מה טעם בס' והאמת כי המם תחת לון ניסוף בפעלים כמו פדים והטעם כי חרץ חדום תהיה לבדה חרבה רק חרץ ישראל להפך ולדעת רבי משה הכהן שהיה ירושלים הנמלאת: פרוח תפרח: חרץ ישראל חן ירושלים: חף גילת ורנן: והנה יהיו כמו גילת לב' וים חומרים כילה שב חל לבנון בעצמו: המה: יושבי ירושלים: חוקי ימים: לפי דעת כל המפרשים שהוא לעתיד ולדעת רבי משה על השפטים בימי חזקיהו במית מלך חסוד וטעם ברכים בעבך ההליכה: חמרן למהרי לב' חל

אבן עזרא על ישעיה לו לח מ

וכן הוא מות לא יהלך כמו מתן בכתר יכבה חף: ישברו: כמו יחלו כמו עיני כל
אלך ישברו ורבים יתמהו חף כתב הנביא כדברי האלה שמכחשים בתחיי המתי
ויש להשיב כי הנף חף לו כח ולא דעת בכתב הנשמה יומנו ולמה יתמהו והנה גם
בהיות הנשמה דבקה עם הנף חיינו מבין חף כי במוותו: מי חיי: פעמים והטעם
מי שחי כמוני חן סיחיה אחרי חליו הוא חייב שיודה והטעם בפה שבו תראה חבור
הנשמה עם הנף בדרך ההוללות ויש אומר כי מי הראשון הוא הסם וחף צידק:
אז לבנים יודיע: אלה האמונות: יי: אומר חן יחמר חן יבנה: ונביאות: שאחבר
אחבנם חני והמסוררים שהם בבית הסם כל ימי חיינו: ויאמר: זה פלא כי
התחכים הם מוזיקים לשחין וזה שאמר יש אומרים כי הם במצות דבלת תחכים
נפתחים דבקים ויחמכו כמחכמת: וימרו: קרוב בלשון קדר וטעמו ידוע:
ויאמר: הטעם וכבר חמר חזקיהו מה אזהר וכבר הזכירו למעלה וזה לך האות
מאת יי: לט חן לו פיר

נחמו נחמו עמי: נדבקה זאת הפרשה בעבור שהזכיר למעלה כי כל הזכרות
המלך גם בניו יגלו לבבל על כן אחרי זאת הנחמות וחלה הנחמות הראשונות מחבי
הספר על דעת רבי משה הכהן לע על בית שני ולפי דעתי הכל על גלותינו רק
יש בתוך הספר דברי גלות בבל לזכר כי כורש ששלח הגולה וחולס באחרית הספר
דברים הם לעתיד כאשר חפרט: ודע כי מעתיקי המכות זל חמרו כי ספר שמואל
כתבו שמואל והוא חמת עד וימת שמואל והנה דברי הימים יוכיח ששם דור אחר
דור לפני זרובבל והעד מלכים יראו וקמו שרים ויפתחו ויש להשיב כאשר ישמעו
שם הנביא חס חיינו והמטכיל יבין: ומלת נחמו דברי השם לכביחו חן לגדולי
העם וטעם פעמים דרך מהירות חן רבע אחרי רבע: דברו: לעולם דבור על לב
להסיר העצב והדחנה שעברה וכן וידבר על לבם: וטעם ירושלים כנסת ישראל:
כי מלאה בבהה: מלאו ימיה וכמוהו כל ימי בבה: חיל הלח בבה לחנוס והמפרטי
חמרו שהם כמשמעו והראשון הוא הנכון: כי נרבה: נשלב ותם כמו עד ירבה
כשכיר יומו חן תרבה הארץ כטעם תם עונך: כבלים: מצרות שלקחה מכל
גוי: בכל חטאותיה: בעבור כל חטאותיה: קול קורא: הם המבשרים:
פנו: יאמר לכל גוי: דרך יי: הטעם חלה שהיו גלות שישבו להר הקודש
זהו דרך יי: ישרו: הטעם כפול: כל גוי ינשא: שהוא שכל חן ינשא והנה
גוי חיינו סמוך כמו גוי חזיון המון גוי ויתכן שתחמר מלת גוי כך וכך כמו מה
יולל והטעם שיבאו השבים בלא יגיעה: העקוב: כמו עקוב מלב והוא הכך
מישור: והרכבים: מגזרת מרכבי חים כטעם מקום נועות: ונבלה: כאשר
יחדש הטעם זה הפלא חן יראה כבוד הטעם: קול: דבק בכבוד הטעם כי דברו יקום
לכבודו ולא כבן חרם: וטעם קול אומר קרא הוא המלאך שיאמר לנביא קרא: כל
הבשר חזיר: כחזיר כמו כי טעם וינבן: כנף הסדה: בבקר יבין וחלף
ולערב ימולל ויבש: יבש חזיר: הוא הצמח הלח וכן בלשון ישמעאל:

כטבה בוי: כמו מרחפת מגזרת וישב אותם חרם ואם הם שני ענינים: חן
כחזיר כל העם: יבש: אחר היותו כחזיר יבש ואחר היותו ככף הנו כנבל
רק דבר הטעם יקום כמו יעמד וחף מי ישיבנו: כי רוח יי: והטעם הרוח שישלח
זושב בחזיר ויבש: על: מבשרת ציון: הטעם על עדה ולא נקבה ממש:
הנה: בחוק יבא: תואר היל כי יימאז על לשון זכר כמו והנה בונבילת ספר:
הנה שברו: שיתן סכר לחזי לו וככה פעלתו פעולת שכיר והטעם שכר
הפועל ולפי דעתי שזה הטעם חיינו דבק עם הפרשה רק הוא אומר שאיננו מבקש
שכר והטעם חיינו כרועה שכיר על כן אחרי עדרו כרועה: ובחיקו יבא: מי
שלא יוכל ללכת: עלות: הם ההרות שיעלו עליהם הזכרים: ינהלם:
בלט וזה הטעם שהשם יקבץ בני הגולה ויחבשו הנשברים: מי: והתמהי חף
יהיה זה והלא השם ברא הכל יודע כמה מים יש בים כאילו מודם היל:

בשעלו: כמו בשעלי שעורים: ושמים: שנטה כיריעה ידע מודתם כי הוא
בראם בגבורתו כפי החכמה כאילו מודם בורת וכדרך בן חלם דבר הכתוב:
וכל: כמו מדר ותרנוס וימדו בעומר וכלו: בשלים: כמו מסורה ויתכן להיותו
מגזרת שלם לכן לא נדע היום חף יהיו המדות הקדמונים וכן ותסקמו בדמעות
שלים: וסקל בפלם: הוא הנקרא קריסתון הוא שיש לו זרוע ארוך והוא
מגזרת פלם מעגל: ונבעות במחזנים: והטעם שישם בקף מחזנים נבעה
ובקף האחר אחרת וזה דרך משל: מי: אומר הגאון כי לא הזכיר הרוח עם
השלשה המוסדים ואמר כי השם השוכה כאילו אומר מי תכן הרוח והתשובה השם
ולפי דעתי שזה חיינו ככח בעבור שהכתוב הוא חת רוח ומה טעם חיש ענתו חיש
ענתו יודיענו וכן פירשו מי תכן רוח השם וסמך הרוח חליו כמו רוח אלהים
מרחפת ומי הראשון מושך אחר ומי חיש שידיענו הטעם ענתו למה ברא כן:
חת מי נועך: מבין כפועל פועל עבר על כן הוא כתוח עין עם מי התייעך:
ויבינהו: ויתן בינה לשם ולימדו בארץ משפט ששם לכל מוסר: וילמדו דעת
העתידות: חן גנים כמר מדלי: כטובת הנזפלת מהדלי וחף רע לו: וכשחק
הוא האבק הדק מגזרת ושחקת ממנה הדק ואחר שכל בני חלם הכל נגדו חת
מי נועך: יטול: ישלך כמו ויטילו חת הכלים חף הוא משורש אחר ורבי יונה
המדקדק אומר כי יטול מבין כפועל בדרך רחוקה או פירוש יטול יבא כמו כוטל:
ולבנו: וחף לשם צורך לעולות כי חף די בלבנון לבער וטעם לבנון סיביו השומעים
כי הטעם כל עני הארץ וכן טעם חיתו: כל: והנה הזכיר כל הגוים והם
האדם ואחר כך הצמחים והחיות והטעם אחר שכל הגוים הם כאן: ומם
מחפש כלם המה מהבל יחד כאילו אומר פחותים מאשם הם נחשבים והתמה
מהגאון זל שאמר שבני חלם לכבדים ממלאכי השם והלא קרא זאת הפרשה:
וחל: חל: הם בלא חף הדעת כמו אלהים הוא יודע: השכל: הוא
הנכרת מחפן חן נעך: נסך: כמו עגל מוכה:

מכתב לחזקיהו: ויחי כמו עד חיותם כמו עמידה וכן חתה ממיה חת כולם גם כן
גבול החי: חזי: בדמי: יש אומרים מגזרת דם כמו לחלוחי והנכון כמו כריתו
כמו נדמה מלך ישראל: שאלו: הוא הקבר שהוא בתחתית הארץ הפך השמים
שהם למעלה לעולם והעד ואביעה שאלו הכך ואיננו ניהנס כלל: פקדתי: מגזרת
לא נפקד ממונו חים והוא לשון צמות גם כן בלשון קדר: ויש אומר כי פקדתי פקל
ממני כמו בני יחזיו ואחרי חמרו פקדתי כי פקד יתאר והטעם יתאר שנותי כמו חת
מוכר ימך אמלא וטעם פרשתו: חמרתו: השם חיינו מקרה עד שתטלט העין
בו רק הוא כר במעשיו והטעם שלא יראה מעשי שהם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי
השם בעולם הזה חתו בארץ החיים כאילו הוא יפרש דבריו והנה הזכיר בתחלה
תעניו האדם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי השם וחף כך שיתענג במראה העין
להיות עם חזיריו וזהו לא חביט חלם עוד: חלל: כמו תבל ויתכן היות המלה
הפוכה כמו כשם מגזרת חלדי ויתכן היות כמוהו מה חלל חני ויתכן שנקר העולם
חזה חלל שחלל לעולם להיות חלם בן: דורי: כמו מגזרת חלל רשע וזאת
הלשון ידועה בארמית גם ככין היות דור ודור מגזרתו כטעם כי גר חזכי עמך:
כסע: מבין כפעל ונדגם הסמך בחסרון הכין שהוא חף הפועל: נבלה: כמו
בלות: מני: כמו ממני וכן שנו מני: כאהל רועי: הווד ליחם המלה חן כווד
כנימי גם חזירי כי אהל הרועה לא יעמד במקום אחד: קבלתי: כמו כפלתי
וכמוהו וימי קלו מני חרב: מללה: החולי כמו מדוע ככה דל בן המלך כי מתחת
המחלה יבצעני יתמו שני כמו יתד ידו ויבצעני וזאת המחלה שהוא עושה עמי שלום
ביום ומלחמה בלילה וככה רובי התחלוחים והנה תשלימי כמו חלם לא תשלים:
שויתי: מגזרת שוה ותחמר מלת נפשי והנכון שהוא החולי כי הוא שוה בגבורת
מלחמתו עמי: בארי: ומנהג הארי לשבר הענינו והתמה כי בלילה ילחם
עמי ויעשה שלום לי בבוקר: קף כסום עגור מושך אחר עמו כמו כרע כאח לי
וכמוהו ככבש חלף וחלה עופו והטעם שהחולה בכובד חליו יכבד ויהנה חף מבין
דבריו: ללן: מפעלי הכפל וכמהו דליו שוקים כטעם נשיחות: יי עסקה לי:
זאת הדלה: ערבני: עתה ערוב עבדך לטוב ויש אומר כי העין תחת חית חת
הבל ומלת ערבני כדרך לשון בני חלם והטעם התערב עמי בצרתי: מה אדבר
ואמר לי: הכני יוסף על ימך ומלת עשה כמו יעשה וכן נתתי ככף הסלה חן טעם
עשה טעם זה החסד עמי אלעכ חלדה כל שנותי בזכרי זאת המדה שעברה עלי
ומלת חלדה מבין כפעל וחף ריע לו במקרא רק חלדס עד בית אלהים במשנה
מודה חת בנה והטעם ידוע: יי: על דברך הוא הנזכר שאמר והוא חמר והנה
על חמרתך ומעשיך יהיו החיים: ולכל: עת בהן חיי רוחי: ותחלימי: מגזרת
יחלמו בניהם ירבו עבר ובדברי חכמים זל עתים חלם: הנה לשלום: כאשר
הייתי בחזי ימי כי בן תשע ושלושים שנה היה כאשר חלה כי חם תתגבר המרה
האדומה על תולדת האדם לעולם יהיה חולה בערותו ויהי בשלום בנקלותו והפך זה
תתגבר הלחה והנה האמצעים שנות שלום: מר לי מר: פעמים לחזוק ויש
אומר ויגזרת תמורה: משחת בלי: יש אומרים מגזרת בלית והוא שם על משקל
כרי ואחרים חמרו שהוא במקום הזה כמו לא והוא הפך והראשון הוא הישר בעיני
כאילו אומר ואתה חשקת נפשי והעליתני משחת בלי: כי השלכת אחרי גך: דרך
משל כבן חלם שלא יראה מה שים אחריו כי ידענו שאין גו לבורה הגויות הנה
רחיה על אשר חמרו קדמונינו שבעבור חט שעשה היה מת בקוצר שנים והם
העתיקו כי המת קודם חמשים ושתיים שנה הנו בכרת ועל זה נענב כי לא ידע
שעבר עבירה שהוא חייב שימות בכרת על כן אומר זכר נח חת אשר התהלכתי
לבניך והטוב בעיניך עשיתי והנה הזכיר המחשבה והמעשה והקדמונים חמרו כי
לא התעסק במצות פריה: כי לא שאל תודך: הטעם על הנף הקבד בשאל:

שלא היו מאמינים להיות כפלה הזה: נקם יבא: לעשות נקם באשור:
חן תפחנה עיני עורים: בראותם זה הפלא גם כן השומעים: חזי לבן:
לשוב אל ירושלים: ותרון: דרך משל כי ומכחו מים בכל מקום הפך דבק
לשון יוכי: והיה השרב: מקום חורב וכן לא יבם שרב ושמש וכן תרגום
אכלני חורב בארמית: בנה: אשר היתה רבצה בנה תנים והוא מקום ציה:
חזיר: כמו חזר: לקנה וגומא: שיצמחו סביבות הנהרים: והיה חף על
פי שגדלו נחלים בדרך יהיה שם מסלול דרך מסלה: ודרך הקדם: בעבור
שובם אל ירושלים: לא יעברנו: כל גוי טמא חף על פי שהדרך להם היה יפחדו
שיעברו עליו והלכו במסלול הגאולים ועוד כי הולך בדרך: ואילים: שלא דעוהו:
לא יתעו: כי יהיה מסלול: לא יהיה: בדרך חריה ולא פרק חיות שתיק על
שיחמו הרונים לשוב והנה ילכו השבים גאולים מחזיבים ומחיות: ופדוי: חלה
הטביע יבואו אל ביון ברנה ושמת נכח על ראשם כי כח הנשמה בראש חף כי הם
כדמות מסך על ראשם גם הוא ככין: שסין ושמחה ישיבו: חותם ויש אומרים כי
הם ירדפו אחרי הטעם וישיבוהו חם יש מלות נוספות הטעמי: הם שוים כי המלות
ככלים והטעמים הם כפועלים:

והנה חפרט שיש מלות במלכים כתוב אחרת חף דבר שבתים והטעם אחרת
לאשפי: כי יש לך ענה ובבור וזה הוא והטעם כי גבורתי בדבור היא לברה ובישעיהו
חמרתו בלבי דברי רב שקה כי ענתך וגבורתך בדבר שפתים ובמלכים ויקראם על
הספרים ובישעיהו ויקראוהו על הספר לכדו ששם החרפות ובפני סברי ויפרשהו
ובישעיהו תוספת זרים עם מים והטעם נהרי זרים ובמלכי להשוות והטעם שיטתו
ערים בצורות עם גלים נכים ובישעיהו להשארו בחלף מגזרת שוה כללים נכים חן
יתחלף הונו בחלף כמשפט ובמלכי שדף ובישעיהו שדמה והם שתי מלות והטעם
חמד ובמלכים שחיס ובישעיהו שחיס כמו כשב כשב והטעם אחד:

לח חן לו פירש
מכתב לחזקיהו: ויחי כמו עד חיותם כמו עמידה וכן חתה ממיה חת כולם גם כן
גבול החי: חזי: בדמי: יש אומרים מגזרת דם כמו לחלוחי והנכון כמו כריתו
כמו נדמה מלך ישראל: שאלו: הוא הקבר שהוא בתחתית הארץ הפך השמים
שהם למעלה לעולם והעד ואביעה שאלו הכך ואיננו ניהנס כלל: פקדתי: מגזרת
לא נפקד ממונו חים והוא לשון צמות גם כן בלשון קדר: ויש אומר כי פקדתי פקל
ממני כמו בני יחזיו ואחרי חמרו פקדתי כי פקד יתאר והטעם יתאר שנותי כמו חת
מוכר ימך אמלא וטעם פרשתו: חמרתו: השם חיינו מקרה עד שתטלט העין
בו רק הוא כר במעשיו והטעם שלא יראה מעשי שהם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי
השם בעולם הזה חתו בארץ החיים כאילו הוא יפרש דבריו והנה הזכיר בתחלה
תעניו האדם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי השם וחף כך שיתענג במראה העין
להיות עם חזיריו וזהו לא חביט חלם עוד: חלל: כמו תבל ויתכן היות המלה
הפוכה כמו כשם מגזרת חלדי ויתכן היות כמוהו מה חלל חני ויתכן שנקר העולם
חזה חלל שחלל לעולם להיות חלם בן: דורי: כמו מגזרת חלל רשע וזאת
הלשון ידועה בארמית גם ככין היות דור ודור מגזרתו כטעם כי גר חזכי עמך:
כסע: מבין כפעל ונדגם הסמך בחסרון הכין שהוא חף הפועל: נבלה: כמו
בלות: מני: כמו ממני וכן שנו מני: כאהל רועי: הווד ליחם המלה חן כווד
כנימי גם חזירי כי אהל הרועה לא יעמד במקום אחד: קבלתי: כמו כפלתי
וכמוהו וימי קלו מני חרב: מללה: החולי כמו מדוע ככה דל בן המלך כי מתחת
המחלה יבצעני יתמו שני כמו יתד ידו ויבצעני וזאת המחלה שהוא עושה עמי שלום
ביום ומלחמה בלילה וככה רובי התחלוחים והנה תשלימי כמו חלם לא תשלים:
שויתי: מגזרת שוה ותחמר מלת נפשי והנכון שהוא החולי כי הוא שוה בגבורת
מלחמתו עמי: בארי: ומנהג הארי לשבר הענינו והתמה כי בלילה ילחם
עמי ויעשה שלום לי בבוקר: קף כסום עגור מושך אחר עמו כמו כרע כאח לי
וכמוהו ככבש חלף וחלה עופו והטעם שהחולה בכובד חליו יכבד ויהנה חף מבין
דבריו: ללן: מפעלי הכפל וכמהו דליו שוקים כטעם נשיחות: יי עסקה לי:
זאת הדלה: ערבני: עתה ערוב עבדך לטוב ויש אומר כי העין תחת חית חת
הבל ומלת ערבני כדרך לשון בני חלם והטעם התערב עמי בצרתי: מה אדבר
ואמר לי: הכני יוסף על ימך ומלת עשה כמו יעשה וכן נתתי ככף הסלה חן טעם
עשה טעם זה החסד עמי אלעכ חלדה כל שנותי בזכרי זאת המדה שעברה עלי
ומלת חלדה מבין כפעל וחף ריע לו במקרא רק חלדס עד בית אלהים במשנה
מודה חת בנה והטעם ידוע: יי: על דברך הוא הנזכר שאמר והוא חמר והנה
על חמרתך ומעשיך יהיו החיים: ולכל: עת בהן חיי רוחי: ותחלימי: מגזרת
יחלמו בניהם ירבו עבר ובדברי חכמים זל עתים חלם: הנה לשלום: כאשר
הייתי בחזי ימי כי בן תשע ושלושים שנה היה כאשר חלה כי חם תתגבר המרה
האדומה על תולדת האדם לעולם יהיה חולה בערותו ויהי בשלום בנקלותו והפך זה
תתגבר הלחה והנה האמצעים שנות שלום: מר לי מר: פעמים לחזוק ויש
אומר ויגזרת תמורה: משחת בלי: יש אומרים מגזרת בלית והוא שם על משקל
כרי ואחרים חמרו שהוא במקום הזה כמו לא והוא הפך והראשון הוא הישר בעיני
כאילו אומר ואתה חשקת נפשי והעליתני משחת בלי: כי השלכת אחרי גך: דרך
משל כבן חלם שלא יראה מה שים אחריו כי ידענו שאין גו לבורה הגויות הנה
רחיה על אשר חמרו קדמונינו שבעבור חט שעשה היה מת בקוצר שנים והם
העתיקו כי המת קודם חמשים ושתיים שנה הנו בכרת ועל זה נענב כי לא ידע
שעבר עבירה שהוא חייב שימות בכרת על כן אומר זכר נח חת אשר התהלכתי
לבניך והטוב בעיניך עשיתי והנה הזכיר המחשבה והמעשה והקדמונים חמרו כי
לא התעסק במצות פריה: כי לא שאל תודך: הטעם על הנף הקבד בשאל:

לח חן לו פירש
מכתב לחזקיהו: ויחי כמו עד חיותם כמו עמידה וכן חתה ממיה חת כולם גם כן
גבול החי: חזי: בדמי: יש אומרים מגזרת דם כמו לחלוחי והנכון כמו כריתו
כמו נדמה מלך ישראל: שאלו: הוא הקבר שהוא בתחתית הארץ הפך השמים
שהם למעלה לעולם והעד ואביעה שאלו הכך ואיננו ניהנס כלל: פקדתי: מגזרת
לא נפקד ממונו חים והוא לשון צמות גם כן בלשון קדר: ויש אומר כי פקדתי פקל
ממני כמו בני יחזיו ואחרי חמרו פקדתי כי פקד יתאר והטעם יתאר שנותי כמו חת
מוכר ימך אמלא וטעם פרשתו: חמרתו: השם חיינו מקרה עד שתטלט העין
בו רק הוא כר במעשיו והטעם שלא יראה מעשי שהם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי
השם בעולם הזה חתו בארץ החיים כאילו הוא יפרש דבריו והנה הזכיר בתחלה
תעניו האדם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי השם וחף כך שיתענג במראה העין
להיות עם חזיריו וזהו לא חביט חלם עוד: חלל: כמו תבל ויתכן היות המלה
הפוכה כמו כשם מגזרת חלדי ויתכן היות כמוהו מה חלל חני ויתכן שנקר העולם
חזה חלל שחלל לעולם להיות חלם בן: דורי: כמו מגזרת חלל רשע וזאת
הלשון ידועה בארמית גם ככין היות דור ודור מגזרתו כטעם כי גר חזכי עמך:
כסע: מבין כפעל ונדגם הסמך בחסרון הכין שהוא חף הפועל: נבלה: כמו
בלות: מני: כמו ממני וכן שנו מני: כאהל רועי: הווד ליחם המלה חן כווד
כנימי גם חזירי כי אהל הרועה לא יעמד במקום אחד: קבלתי: כמו כפלתי
וכמוהו וימי קלו מני חרב: מללה: החולי כמו מדוע ככה דל בן המלך כי מתחת
המחלה יבצעני יתמו שני כמו יתד ידו ויבצעני וזאת המחלה שהוא עושה עמי שלום
ביום ומלחמה בלילה וככה רובי התחלוחים והנה תשלימי כמו חלם לא תשלים:
שויתי: מגזרת שוה ותחמר מלת נפשי והנכון שהוא החולי כי הוא שוה בגבורת
מלחמתו עמי: בארי: ומנהג הארי לשבר הענינו והתמה כי בלילה ילחם
עמי ויעשה שלום לי בבוקר: קף כסום עגור מושך אחר עמו כמו כרע כאח לי
וכמוהו ככבש חלף וחלה עופו והטעם שהחולה בכובד חליו יכבד ויהנה חף מבין
דבריו: ללן: מפעלי הכפל וכמהו דליו שוקים כטעם נשיחות: יי עסקה לי:
זאת הדלה: ערבני: עתה ערוב עבדך לטוב ויש אומר כי העין תחת חית חת
הבל ומלת ערבני כדרך לשון בני חלם והטעם התערב עמי בצרתי: מה אדבר
ואמר לי: הכני יוסף על ימך ומלת עשה כמו יעשה וכן נתתי ככף הסלה חן טעם
עשה טעם זה החסד עמי אלעכ חלדה כל שנותי בזכרי זאת המדה שעברה עלי
ומלת חלדה מבין כפעל וחף ריע לו במקרא רק חלדס עד בית אלהים במשנה
מודה חת בנה והטעם ידוע: יי: על דברך הוא הנזכר שאמר והוא חמר והנה
על חמרתך ומעשיך יהיו החיים: ולכל: עת בהן חיי רוחי: ותחלימי: מגזרת
יחלמו בניהם ירבו עבר ובדברי חכמים זל עתים חלם: הנה לשלום: כאשר
הייתי בחזי ימי כי בן תשע ושלושים שנה היה כאשר חלה כי חם תתגבר המרה
האדומה על תולדת האדם לעולם יהיה חולה בערותו ויהי בשלום בנקלותו והפך זה
תתגבר הלחה והנה האמצעים שנות שלום: מר לי מר: פעמים לחזוק ויש
אומר ויגזרת תמורה: משחת בלי: יש אומרים מגזרת בלית והוא שם על משקל
כרי ואחרים חמרו שהוא במקום הזה כמו לא והוא הפך והראשון הוא הישר בעיני
כאילו אומר ואתה חשקת נפשי והעליתני משחת בלי: כי השלכת אחרי גך: דרך
משל כבן חלם שלא יראה מה שים אחריו כי ידענו שאין גו לבורה הגויות הנה
רחיה על אשר חמרו קדמונינו שבעבור חט שעשה היה מת בקוצר שנים והם
העתיקו כי המת קודם חמשים ושתיים שנה הנו בכרת ועל זה נענב כי לא ידע
שעבר עבירה שהוא חייב שימות בכרת על כן אומר זכר נח חת אשר התהלכתי
לבניך והטוב בעיניך עשיתי והנה הזכיר המחשבה והמעשה והקדמונים חמרו כי
לא התעסק במצות פריה: כי לא שאל תודך: הטעם על הנף הקבד בשאל:

לח חן לו פירש
מכתב לחזקיהו: ויחי כמו עד חיותם כמו עמידה וכן חתה ממיה חת כולם גם כן
גבול החי: חזי: בדמי: יש אומרים מגזרת דם כמו לחלוחי והנכון כמו כריתו
כמו נדמה מלך ישראל: שאלו: הוא הקבר שהוא בתחתית הארץ הפך השמים
שהם למעלה לעולם והעד ואביעה שאלו הכך ואיננו ניהנס כלל: פקדתי: מגזרת
לא נפקד ממונו חים והוא לשון צמות גם כן בלשון קדר: ויש אומר כי פקדתי פקל
ממני כמו בני יחזיו ואחרי חמרו פקדתי כי פקד יתאר והטעם יתאר שנותי כמו חת
מוכר ימך אמלא וטעם פרשתו: חמרתו: השם חיינו מקרה עד שתטלט העין
בו רק הוא כר במעשיו והטעם שלא יראה מעשי שהם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי
השם בעולם הזה חתו בארץ החיים כאילו הוא יפרש דבריו והנה הזכיר בתחלה
תעניו האדם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי השם וחף כך שיתענג במראה העין
להיות עם חזיריו וזהו לא חביט חלם עוד: חלל: כמו תבל ויתכן היות המלה
הפוכה כמו כשם מגזרת חלדי ויתכן היות כמוהו מה חלל חני ויתכן שנקר העולם
חזה חלל שחלל לעולם להיות חלם בן: דורי: כמו מגזרת חלל רשע וזאת
הלשון ידועה בארמית גם ככין היות דור ודור מגזרתו כטעם כי גר חזכי עמך:
כסע: מבין כפעל ונדגם הסמך בחסרון הכין שהוא חף הפועל: נבלה: כמו
בלות: מני: כמו ממני וכן שנו מני: כאהל רועי: הווד ליחם המלה חן כווד
כנימי גם חזירי כי אהל הרועה לא יעמד במקום אחד: קבלתי: כמו כפלתי
וכמוהו וימי קלו מני חרב: מללה: החולי כמו מדוע ככה דל בן המלך כי מתחת
המחלה יבצעני יתמו שני כמו יתד ידו ויבצעני וזאת המחלה שהוא עושה עמי שלום
ביום ומלחמה בלילה וככה רובי התחלוחים והנה תשלימי כמו חלם לא תשלים:
שויתי: מגזרת שוה ותחמר מלת נפשי והנכון שהוא החולי כי הוא שוה בגבורת
מלחמתו עמי: בארי: ומנהג הארי לשבר הענינו והתמה כי בלילה ילחם
עמי ויעשה שלום לי בבוקר: קף כסום עגור מושך אחר עמו כמו כרע כאח לי
וכמוהו ככבש חלף וחלה עופו והטעם שהחולה בכובד חליו יכבד ויהנה חף מבין
דבריו: ללן: מפעלי הכפל וכמהו דליו שוקים כטעם נשיחות: יי עסקה לי:
זאת הדלה: ערבני: עתה ערוב עבדך לטוב ויש אומר כי העין תחת חית חת
הבל ומלת ערבני כדרך לשון בני חלם והטעם התערב עמי בצרתי: מה אדבר
ואמר לי: הכני יוסף על ימך ומלת עשה כמו יעשה וכן נתתי ככף הסלה חן טעם
עשה טעם זה החסד עמי אלעכ חלדה כל שנותי בזכרי זאת המדה שעברה עלי
ומלת חלדה מבין כפעל וחף ריע לו במקרא רק חלדס עד בית אלהים במשנה
מודה חת בנה והטעם ידוע: יי: על דברך הוא הנזכר שאמר והוא חמר והנה
על חמרתך ומעשיך יהיו החיים: ולכל: עת בהן חיי רוחי: ותחלימי: מגזרת
יחלמו בניהם ירבו עבר ובדברי חכמים זל עתים חלם: הנה לשלום: כאשר
הייתי בחזי ימי כי בן תשע ושלושים שנה היה כאשר חלה כי חם תתגבר המרה
האדומה על תולדת האדם לעולם יהיה חולה בערותו ויהי בשלום בנקלותו והפך זה
תתגבר הלחה והנה האמצעים שנות שלום: מר לי מר: פעמים לחזוק ויש
אומר ויגזרת תמורה: משחת בלי: יש אומרים מגזרת בלית והוא שם על משקל
כרי ואחרים חמרו שהוא במקום הזה כמו לא והוא הפך והראשון הוא הישר בעיני
כאילו אומר ואתה חשקת נפשי והעליתני משחת בלי: כי השלכת אחרי גך: דרך
משל כבן חלם שלא יראה מה שים אחריו כי ידענו שאין גו לבורה הגויות הנה
רחיה על אשר חמרו קדמונינו שבעבור חט שעשה היה מת בקוצר שנים והם
העתיקו כי המת קודם חמשים ושתיים שנה הנו בכרת ועל זה נענב כי לא ידע
שעבר עבירה שהוא חייב שימות בכרת על כן אומר זכר נח חת אשר התהלכתי
לבניך והטוב בעיניך עשיתי והנה הזכיר המחשבה והמעשה והקדמונים חמרו כי
לא התעסק במצות פריה: כי לא שאל תודך: הטעם על הנף הקבד בשאל:

לח חן לו פירש
מכתב לחזקיהו: ויחי כמו עד חיותם כמו עמידה וכן חתה ממיה חת כולם גם כן
גבול החי: חזי: בדמי: יש אומרים מגזרת דם כמו לחלוחי והנכון כמו כריתו
כמו נדמה מלך ישראל: שאלו: הוא הקבר שהוא בתחתית הארץ הפך השמים
שהם למעלה לעולם והעד ואביעה שאלו הכך ואיננו ניהנס כלל: פקדתי: מגזרת
לא נפקד ממונו חים והוא לשון צמות גם כן בלשון קדר: ויש אומר כי פקדתי פקל
ממני כמו בני יחזיו ואחרי חמרו פקדתי כי פקד יתאר והטעם יתאר שנותי כמו חת
מוכר ימך אמלא וטעם פרשתו: חמרתו: השם חיינו מקרה עד שתטלט העין
בו רק הוא כר במעשיו והטעם שלא יראה מעשי שהם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי
השם בעולם הזה חתו בארץ החיים כאילו הוא יפרש דבריו והנה הזכיר בתחלה
תעניו האדם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי השם וחף כך שיתענג במראה העין
להיות עם חזיריו וזהו לא חביט חלם עוד: חלל: כמו תבל ויתכן היות המלה
הפוכה כמו כשם מגזרת חלדי ויתכן היות כמוהו מה חלל חני ויתכן שנקר העולם
חזה חלל שחלל לעולם להיות חלם בן: דורי: כמו מגזרת חלל רשע וזאת
הלשון ידועה בארמית גם ככין היות דור ודור מגזרתו כטעם כי גר חזכי עמך:
כסע: מבין כפעל ונדגם הסמך בחסרון הכין שהוא חף הפועל: נבלה: כמו
בלות: מני: כמו ממני וכן שנו מני: כאהל רועי: הווד ליחם המלה חן כווד
כנימי גם חזירי כי אהל הרועה לא יעמד במקום אחד: קבלתי: כמו כפלתי
וכמוהו וימי קלו מני חרב: מללה: החולי כמו מדוע ככה דל בן המלך כי מתחת
המחלה יבצעני יתמו שני כמו יתד ידו ויבצעני וזאת המחלה שהוא עושה עמי שלום
ביום ומלחמה בלילה וככה רובי התחלוחים והנה תשלימי כמו חלם לא תשלים:
שויתי: מגזרת שוה ותחמר מלת נפשי והנכון שהוא החולי כי הוא שוה בגבורת
מלחמתו עמי: בארי: ומנהג הארי לשבר הענינו והתמה כי בלילה ילחם
עמי ויעשה שלום לי בבוקר: קף כסום עגור מושך אחר עמו כמו כרע כאח לי
וכמוהו ככבש חלף וחלה עופו והטעם שהחולה בכובד חליו יכבד ויהנה חף מבין
דבריו: ללן: מפעלי הכפל וכמהו דליו שוקים כטעם נשיחות: יי עסקה לי:
זאת הדלה: ערבני: עתה ערוב עבדך לטוב ויש אומר כי העין תחת חית חת
הבל ומלת ערבני כדרך לשון בני חלם והטעם התערב עמי בצרתי: מה אדבר
ואמר לי: הכני יוסף על ימך ומלת עשה כמו יעשה וכן נתתי ככף הסלה חן טעם
עשה טעם זה החסד עמי אלעכ חלדה כל שנותי בזכרי זאת המדה שעברה עלי
ומלת חלדה מבין כפעל וחף ריע לו במקרא רק חלדס עד בית אלהים במשנה
מודה חת בנה והטעם ידוע: יי: על דברך הוא הנזכר שאמר והוא חמר והנה
על חמרתך ומעשיך יהיו החיים: ולכל: עת בהן חיי רוחי: ותחלימי: מגזרת
יחלמו בניהם ירבו עבר ובדברי חכמים זל עתים חלם: הנה לשלום: כאשר
הייתי בחזי ימי כי בן תשע ושלושים שנה היה כאשר חלה כי חם תתגבר המרה
האדומה על תולדת האדם לעולם יהיה חולה בערותו ויהי בשלום בנקלותו והפך זה
תתגבר הלחה והנה האמצעים שנות שלום: מר לי מר: פעמים לחזוק ויש
אומר ויגזרת תמורה: משחת בלי: יש אומרים מגזרת בלית והוא שם על משקל
כרי ואחרים חמרו שהוא במקום הזה כמו לא והוא הפך והראשון הוא הישר בעיני
כאילו אומר ואתה חשקת נפשי והעליתני משחת בלי: כי השלכת אחרי גך: דרך
משל כבן חלם שלא יראה מה שים אחריו כי ידענו שאין גו לבורה הגויות הנה
רחיה על אשר חמרו קדמונינו שבעבור חט שעשה היה מת בקוצר שנים והם
העתיקו כי המת קודם חמשים ושתיים שנה הנו בכרת ועל זה נענב כי לא ידע
שעבר עבירה שהוא חייב שימות בכרת על כן אומר זכר נח חת אשר התהלכתי
לבניך והטוב בעיניך עשיתי והנה הזכיר המחשבה והמעשה והקדמונים חמרו כי
לא התעסק במצות פריה: כי לא שאל תודך: הטעם על הנף הקבד בשאל:

לח חן לו פירש
מכתב לחזקיהו: ויחי כמו עד חיותם כמו עמידה וכן חתה ממיה חת כולם גם כן
גבול החי: חזי: בדמי: יש אומרים מגזרת דם כמו לחלוחי והנכון כמו כריתו
כמו נדמה מלך ישראל: שאלו: הוא הקבר שהוא בתחתית הארץ הפך השמים
שהם למעלה לעולם והעד ואביעה שאלו הכך ואיננו ניהנס כלל: פקדתי: מגזרת
לא נפקד ממונו חים והוא לשון צמות גם כן בלשון קדר: ויש אומר כי פקדתי פקל
ממני כמו בני יחזיו ואחרי חמרו פקדתי כי פקד יתאר והטעם יתאר שנותי כמו חת
מוכר ימך אמלא וטעם פרשתו: חמרתו: השם חיינו מקרה עד שתטלט העין
בו רק הוא כר במעשיו והטעם שלא יראה מעשי שהם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי
השם בעולם הזה חתו בארץ החיים כאילו הוא יפרש דבריו והנה הזכיר בתחלה
תעניו האדם בעולם הזה והוא שיכיר מעשי השם וחף כך שיתענג במראה העין
להיות עם חזיריו וזהו לא חביט חלם עוד: חלל: כמו תבל ויתכן היות המלה
הפוכה כמו כשם מגזרת חלדי ויתכן היות כמוהו מה חלל חני ויתכן שנקר העולם
חזה חלל שחלל לעולם להיות חלם בן: דורי: כמו מגזרת חלל רשע וזאת
הלשון ידועה בארמית גם ככין היות דור ודור מגזרתו כטעם כי גר חזכי עמך:
כסע: מבין כפעל ונדגם הסמך בחסרון הכין שהוא חף הפועל: נבלה: כמו
בלות: מני: כמו ממני וכן שנו מני: כאהל רועי: הווד ליחם המלה חן כווד
כנימי גם חזירי כי אהל הרועה לא יעמד במקום אחד: קבלתי: כמו כפלתי
וכמוהו וימי קלו מני חרב: מללה: החולי כמו מדוע ככה דל בן המלך כי מתחת
המחלה יבצעני יתמו שני כמו יתד ידו ויבצעני וזאת המחלה שהוא עושה עמי שלום
ביום ומלחמה בלילה וככה רובי התחלוחים והנה תשלימי כמו חלם לא תשלים:
שויתי: מגזרת

אבן עזרא על ישעיה מא מב

תקין

ירקענו' כמו וירקענו את פחי הזהב ומגזרת ריקעו' והתקין' כמו עשה הרמות
 בדמות שלללות: הנוסח' יש אומרים כי המסכן כמו כוכן הוא המושם על
 האזנה וכן הוא המוסכן שהוא מסכן על תרומה ויש נכון שהוא תואר שהוא חזק
 באזנה שהוא תרומה לעשות מומנו כסל: יבחר' בעל התרומה: לא ימוט'
 לחזקתו ביממרי: הלא תדעו' בשיקול הדע' שהוא העיק': הלא תשמעו' שילמדוהו
 אותם אחרי: הלא הונד מראש' וזה למטה מכל הדעות: מראש' מיום היומכם
 ואם אין לכם דעת הלא הבינתם מוסדות הארץ: היושב' חונ' מגזרת ובמחנה
 והטעם הכלי העושה החונ והוא הקו הסובב בעגול והנה לעד כי הארץ עגולה לא
 רבועה ואם אין כורך לפסוק כי הדבר ידוע בראיות גמורות וטעם היושב שהכל
 מלא כבודו: כדוק' כמטריר והוא קרוב מתבנית האהל ואלה השמים אינם
 האופנים: וימתחם' כמו ויפרסם: לטבת' תחתיו והטעם כי השם הוא היושב
 על חונ הארץ: הנותן רוזנים' סגנים כמו מחתת רזון כי שמו התואר ישתנו:
 אף הטעם כעצם שאבדו כאלו לא נטעו מבנין כפעל זורעו מבנין שלא יקרא שם
 פועלו: כל שרש' פעל מבנין פעל הקל: וגם נשף' כמו נשפת ברוחך וטעם
 גם כמו עוד: ואל' הטעם יאמר לעובדי הסבל היש בבני אדם בעיניכם כעבדים
 מהרזנים והשופטים הלא תראו שהשם ישמידם כרבע: ואשמה' אהיה שוה עמו
 וטעם קדוש כי השם קדוש מהשתנות עם אחר מועטיו אף כי עם מעשה מועטיו:
 שאני' מי ברח' אלה' הכריחות שהם שם ומי הוא המוציא בכל יום במספר צבאם
 וזה כנגד הרחי' גם יתכן להיותו ריון לכוכבי לכת שיש מספר צבאת ידוע לכל אחד
 אצל השם רק בני קדם וכל חכמי המזלות עד היום לא יוכלו לעמוד על חמנת מספ'
 צבאת כל אחד או ידבר על מספר הכוכבים שהם בגלגל העליון כי אין יכולת בחכם
 לדעת מספרם: מרוב חוכים' שיש לשם ושהוא חיון כח: איש לא נדער' והטעם
 על המספר אועל עשם כל כוכב כי אינו מת לעולם והנה איש כמו עשם וכן והוא
 בצריאל: למה' נסתרה דרכי' אף השם רוחה מה אהי עושה וככה משבטו:
 יעבור' והטעם יעבור ממני משבטו ולא ישבטו על דרכי: הלא ידעת' בשקול
 הדעת כי בראיות גמורות ידע המסכיל את בוראו: אם לא שיעת' שיהיה מאמת
 בדברי המשכילים: אלהי עולם' אלהי נצח והטעם כאשר היה בן הוא ולא
 ישנה: בורא קנות הארץ' כבר פרשתי בסדר בראשית כי בורא קרוב מגזרת
 גזר' וטעם קנות הוא הקו הסובב ועל דעת חכמי תוסיה כי הקו אינו גוף ואחר
 שהוא השם עומד לעולם והנה הארץ לעד שהוא מעמיד אותה תמיד בתוך הגלגלים
 על גלגלה לא יעק ולא ייגע ואין חקר לתבונתו והנה לשלם לא תמוש גבורתו
 וחכמתו' ויש אומרים כי נסתרה דרכי רמז על הצרות שישראל יחשבו כי השם לא
 ידעם או אם ידעם לא יוכל להושיעם: נותן' הוא אף ייגע והוא הנותן ליעק כח
 נלאשר אף חוכים לו ירבה עזמה על משקל חכמה: וייפו' והצדקים שיש להם כח
 ייעצו והבחורים יכסלו: וקוייו' יחלפו' קודם תום הכח הראשון יבא כח אחר
 מהשם להם וכמהו חס יכרת ועוד יחלק וזאת הלשון קרובה בלשון קדר: יעלו
 אבר' כמו כנף מי יתן לי אבר ויתכן היות זה הטעם כי ישראל שקיו השם הוא
 יחזיקם וישבם אל ירובלם והבבליים שהם גבורים יחלסו:

מב

הן' רובי המפרשים אמרו כי עבדיהם כדקי ישראל ויאמר הבחון כי הוא כורש
 והנכון בעיני שהוא הנביא והוא מדבר בעד נפשו כאשר הזכיר ונתתך לאור
 גוים ואתנך לברית עם: נתתי רוחי' רוח כבואה: משבט' אלה
 העתידות כל אשר יקרה לכל גוי ויבאנו' ולפי דעת הגאון כי כורש יהיה יולך
 צדק: לא יעק' כאשר יעשה השופט בחוק שיתחברו אל השופט חכמים:
 קנה רצון' נקרא על שם סוסו וככה ובגדי ערומים תפשיט והטעם הוא לא יאבד
 קנה והטעם לא יכריח: ופשתה' לא יכבה' שהוא דבר קל עד שתהיה
 כהה כמו והנה כהה הנגע ויש הפרש ביניהם בדקדוק כי כהה של תורה פועל עבר
 מאלת כהה תואר השם והטעם הוא לא ייקר גוי בעבור נבואתו רק יאמר מה
 שיהיה באמת: לאמת יוציא משפט' כל גוי כאשר הוא עתיד להיותו בגזרת
 השם: לא יכה' הנביא רמז על הדבק כרוח בגוף: ולא ידון' גופו
 מבעלי הכפל מגזרת רצון כמו ירון ושמת והטעם לא ימוש או טעמו אדם לא
 יכריחו כטעם הזכר למעלה והוא הנכון: עד ישיב בארץ משכ' שתתגלה
 נבואתו וזה טעם ולתורתו תורת נבואתו כמו לתורה ולתעודה כאשר פירשתי:
 כה' בורא השמים' כי יש להם קו שהוא גבול להם: ונטויהם' על הארץ
 רמז לרקיע: דוקה הארץ ובאנחיה' פעל ונפתח הקף בעבור העין הנוטע
 און הלא ישמע: ובאנחיה' הם הצמחים שעל בני האדמה: נותן
 נשמה' לאדם והם העם אשר עליה: ורוח' לחיות ההולכים ואמר עליה
 בעבור הליכתו בקומה זקופה: אהי' אלה דברי הנביא שאמר לו השם בעד
 כשנו: ואחרך' שלא יגע בך רע: לברית עם' להקים ברית עם וכן
 במקום אחר לברית עם להקים ארץ: לפקוח' שהוא מבשר ישראל שיאזו
 מנלות בבל וכן לאמר לאסורים באו: אהי' הוא שמי' הנכבד כי אין במקרא
 שם עשם לבדו רק זה לבדו וזה הוא כבודי שאגלה העתידות לנביא ויגלם על שמי
 לכבדני ולא משרת אחר עמו ולא תהלתי לפסילים: שינו' דברי הנביא שכל
 אנשי היבשה יתנו שנה לשם בשוב ישראל מבבל על כן הזכיר קדר עם יושבי
 האיים וירדי האיים בשומעם זה הפלא: ישאנו' כל מדבר וערו וכל חכמים
 שישבם שם קדר והנה הקדרים לעולם בערבה: ירנו' הגוים יושבי סלע
 ירמו קול כמו ותעבר הרנה: ינחו' הרמת קול לשבח או לגאלי וכמוהו
 צוה על היין: ישימו' ידו כי עשה גבורות השם וכן יאמרנו: יי' כנבוד
 יבא' רמז לגבורות היוצאות על פי השם שהיו בסתר: קאה' בעבור
 הבבליים עובדי בל: ירעו' מן תרועה: יכריחו' כמו מר כורש יעק ואם הם
 שנים בניינים: יתגבר' שמוצאה בבל: החשתי' אלה דברי השם החשתי כמו
 החשתי וכן גם אהי ידעתי החשו: איתאפק' כמו להתאפק: כילדה אפעה'
 אצטק ואין רע לו ויש אומרים שהוא כן כילדה שהיא יולדת חשכה כן אסוס ואשאף
 מגזרת

החרישו' כאלו אמר החרישו ושמעו אלי: ולאומים יחליבו כח' אם יש בהם
 יכולת: 'גשו' אחרי שיחליבו כח או ידברו ונקרב למשפט לדעת חי זה גבור:
 מי העיר' הקדמונים אמרו כי זה רמז על הצרחה שהתגבר על המלכים ושבר
 הבבלים והראיה שאמר אחר כך זרע אברהם אנהבי גם זה נכון ולפי דעתי שהוא
 רמז על כורש כי כל הפרסה היא דבקה וכן כתוב קורא ממזרח עיט והנה אחרי
 העירותי מוצפן ויאת ממוצח שמש יקרא בשמי ובפרסה כולה מפורש שם כורש
 ממוצח כי עולם כפונת מורחית בבל: צדק יקראוהו לרגלו' יפגע או צדק
 יקראוהו בכל מקום לכתו: ומלכים ירד' ופליט אחרים על מלכים כי זאת המלה
 מבנין הפעל והטעם כמו ירד מיעקב: יתן' כעסד חרבנו' חרב כל מלך יוא כי
 היולו חרבות רבות וקשתותיו תעוכינה כקס נדף: ירדפס' ירדף אחרי המלכים
 ויעבר בשלום ולא יעק כאלו לא בא ברגליו האורח: מי עשה' בדרך תקון כמו
 ניהדר לעשות אותו והטעם מי פעל זה השם עשהו שהוא קורא הדורות מראש
 קודם שיהיו והטעם שידע כל הדורות הבאים ויקרא כל דור לעמוד בעתו: אהי יי'
 הראשון לכל הדורות שעברו ועם אחרונים אהי הוא: ראו חיים' גבורת כורש:
 קרבו' אלה: ויאתיו' מלה שלמה כי היוד תחת הא הנח שהוא למד הפעל:
 איש' כל אינו וכל איש ואיש וכל גוי וגוי וישו לעבוד עז' אולי ימלטו מיד כורש:
 יחזק' מחליק' מגזרת ואנכי איש חלק: פטיש' ידוע כמו וכפטים יכוצן סלע:
 הולם פעם' יגזרת והלמה לסיכר והוא הברזל שיוכה עליו בו ופעם יתכן היותו
 כלי הברזל שיכו עליו ונקרא פעם בעבור שיוכה עליו או הולם פעם כלי אחר: אומר
 לרדף' עד שיהיה הדבק טוב: ואתה' אלה הם עובדי עבודה זרה דברי הנבי'
 ואתה ישראל עבדי וטעם זכר הצרחה כי הוציאו מבין עובדי עבוד זרה ואוהבי
 אינו כמו אוהבי כי אוהבי פעול אוהבי פועל יוצא מואהב ונדבק באהוב והוא
 הפעול: אשר' מקנות הארץ' שיהיו בבבל והיא רחוקה מארצם: ומחבליה'
 מגדוליה הם כאלים מהכל כמו ואכלתי מן הרזון ואל חבלי בני ישראל הו'
 פירוסו מבין חבליה: אל תשתע' תיזלכין התפעל ובה לא הפועל קודם התז'
 במשפט הלשון והטעם תרפה כמו עמו מוי: הן' הגחמים בך' מבנין כפעל
 מגזרת חרי אף וכמו חדרו בי והטעם על בני בבל כי בעת שקלת הש' על בבל
 והחריבים פקד את בניו וסבו לנבולם במזות כורש: תבקשם' מנותך' חכר
 כון על כן נדגם הצדי' על משקל מלקות וכן אוהב מזה כי יבנו חכמים: וכאשם'
 כמו לא: כי' מחזיק ימין' כי זה דבר פלא שכלכדה בבל ונהרגו בחוריה
 במדינה ונמלטו ישראל: אל תירחי תולעת' שהיה ישראל נחשב כתולעת בעיני

מא

החרישו' כאלו אמר החרישו ושמעו אלי: ולאומים יחליבו כח' אם יש בהם
 יכולת: 'גשו' אחרי שיחליבו כח או ידברו ונקרב למשפט לדעת חי זה גבור:
 מי העיר' הקדמונים אמרו כי זה רמז על הצרחה שהתגבר על המלכים ושבר
 הבבלים והראיה שאמר אחר כך זרע אברהם אנהבי גם זה נכון ולפי דעתי שהוא
 רמז על כורש כי כל הפרסה היא דבקה וכן כתוב קורא ממזרח עיט והנה אחרי
 העירותי מוצפן ויאת ממוצח שמש יקרא בשמי ובפרסה כולה מפורש שם כורש
 ממוצח כי עולם כפונת מורחית בבל: צדק יקראוהו לרגלו' יפגע או צדק
 יקראוהו בכל מקום לכתו: ומלכים ירד' ופליט אחרים על מלכים כי זאת המלה
 מבנין הפעל והטעם כמו ירד מיעקב: יתן' כעסד חרבנו' חרב כל מלך יוא כי
 היולו חרבות רבות וקשתותיו תעוכינה כקס נדף: ירדפס' ירדף אחרי המלכים
 ויעבר בשלום ולא יעק כאלו לא בא ברגליו האורח: מי עשה' בדרך תקון כמו
 ניהדר לעשות אותו והטעם מי פעל זה השם עשהו שהוא קורא הדורות מראש
 קודם שיהיו והטעם שידע כל הדורות הבאים ויקרא כל דור לעמוד בעתו: אהי יי'
 הראשון לכל הדורות שעברו ועם אחרונים אהי הוא: ראו חיים' גבורת כורש:
 קרבו' אלה: ויאתיו' מלה שלמה כי היוד תחת הא הנח שהוא למד הפעל:
 איש' כל אינו וכל איש ואיש וכל גוי וגוי וישו לעבוד עז' אולי ימלטו מיד כורש:
 יחזק' מחליק' מגזרת ואנכי איש חלק: פטיש' ידוע כמו וכפטים יכוצן סלע:
 הולם פעם' יגזרת והלמה לסיכר והוא הברזל שיוכה עליו בו ופעם יתכן היותו
 כלי הברזל שיכו עליו ונקרא פעם בעבור שיוכה עליו או הולם פעם כלי אחר: אומר
 לרדף' עד שיהיה הדבק טוב: ואתה' אלה הם עובדי עבודה זרה דברי הנבי'
 ואתה ישראל עבדי וטעם זכר הצרחה כי הוציאו מבין עובדי עבוד זרה ואוהבי
 אינו כמו אוהבי כי אוהבי פעול אוהבי פועל יוצא מואהב ונדבק באהוב והוא
 הפעול: אשר' מקנות הארץ' שיהיו בבבל והיא רחוקה מארצם: ומחבליה'
 מגדוליה הם כאלים מהכל כמו ואכלתי מן הרזון ואל חבלי בני ישראל הו'
 פירוסו מבין חבליה: אל תשתע' תיזלכין התפעל ובה לא הפועל קודם התז'
 במשפט הלשון והטעם תרפה כמו עמו מוי: הן' הגחמים בך' מבנין כפעל
 מגזרת חרי אף וכמו חדרו בי והטעם על בני בבל כי בעת שקלת הש' על בבל
 והחריבים פקד את בניו וסבו לנבולם במזות כורש: תבקשם' מנותך' חכר
 כון על כן נדגם הצדי' על משקל מלקות וכן אוהב מזה כי יבנו חכמים: וכאשם'
 כמו לא: כי' מחזיק ימין' כי זה דבר פלא שכלכדה בבל ונהרגו בחוריה
 במדינה ונמלטו ישראל: אל תירחי תולעת' שהיה ישראל נחשב כתולעת בעיני

אבן עזרא על ישעיה מן מד

ולא בקשתי מןך שתעבדני במנחה: ולא הונעתך בלבונה שתקנה לי: לא קנה: הוא קנה בשם: וחלב: זבחי חטאת לא הרונית בהם והנה הוא חסד בית כמו ששת ימים: אך העבדתני דברה תורה בלשון בני אדם והטעם כי בעבור חטאותיך שבתו בעיני הנוים כעבד שאין לו כח וכן טעם הונעתני: חנכי והנה למעני שלא יחולל שמי אמתה פשעך: הזכירני: ואם תאמר שלא חטאת לי בהיותך בארצך והנ' הנליתך הזכירני: נשפטה יחד נעמד למשפט: ספר: דברך חתה למען תזדקק: אבך הרחשון: הוא ירבעם שבחרו ישראל למלך לא על פי השם: ומלכך: הם השרים מלכי הכהנים ויש אומרים שאבך הם המלמדים כמו אבי אבי רבך ישראל וישימני לאב לפרעה אבי כל תופס כנור ועוגב והמלכים הם התלמידים והוא מנורת כי המלך: וחלל: הם הכהנים וכן כתב כי היו שרי קודש: ואתנה: ועתה זאת הרעה עשיתי לך בעבור מעשך:

מד

ועתה שמע את הטיב: כה: ויבדך מבטן: רמז ליעקב כטע' בבטן עקב חת אחיו וסם אשר שנו או הוא על דרך משל ומבטן מיום היות לעם לשם: יסורן: מנורת ישר והוא תאר השם ואכס על מטקלו: כי אכך: כמו שאכך מים על המקום צמח כן אכך רוח קדש או רוח ישי ונדגש דלי אכך לחסרון ה'וד וכמוהו בטרם אכרך בבטן: וכמוהו רוחי וברכתי כמו חזיר ורבים חמורו על הצאזאים וכן נמחמו כאילו הם יושבים בין החזיר והטעם שיכירו וירבו: זה יהיו רבים ורבים והטעם לשם חל ביתו: זה יקרא בשם יעקב: להתפאר ליעני הנוים שהוא נורע קדוש: זה יכתוב ידו: חסד בית וכן הוא יכתו' בידו לבא ל מקדש השם: יכנה כמו יקרא ורבי פירשוהו על הנריס כטעם והחזיקו עשרה אנשים: כה: מלך ישראל בהיותם בארצם והם גואלם מהגלות: יי צבאות: כי לעולם הוא מלך והעדים צבאות השמים: חני: מלך ראשון: ומי שיאמר שהוא כמו יקרא כאמ' קולו:

ויבדך: כל העובדות ויערכם לי: משומי: העם הרחשון וטעם עולם בזמן שערך: ואותיות: כעל שלם: ואשר תבאנה: יבד לכפסה שידעום: חל תרהו: אף לו ריע והמחליפי' באלף' איננו נכון במקום הזה בעבור חסרון ה'וד מהמכתב שהו' שורש וטעם חל תפחדו כאשר תבא' חלה הצרות חל בבל חל תפחדו חתם הלא חתם הלא מחז הודעתי חתכם ואתם עדי והנה תראו היס חלוי מבלעדי: ואף צור שלא חדענו כי הוא תהו ובהו ויש אומרי' שהוא כמו וידע בהם כטע' בס' חנכי סוכות והכוכן שהוא רמז להמון מעלה: יוצרי ככל כולם תהונו: הם וכסיליהם תהונו: וחמודיהם שיירוס במשכיות עד שהיו נחמודים לעין והם הפסילים: ועדיהם המה: כי הפסילים לא יראו ולא ידעו: למען יבשו' דבק עם ועדיהם המה: מי' היס פגעון כמו מי שיצר חל וקראו כפי מחשבתו: כסך' כמו עגל ממכה לבלתי העייל: הן כל חביריו: הם כהני העגל או האומני' והוא הכוכן: יתקבצו כלם: ויכלמו: חרש' כאשר הוא סמוך הוא כמות הריש ויש במקום מוכרת לעולם הוא ברמז גדול ואף מלה זרה במקרא: מעבד' כלי ברזל שיחתכו בו: ובמקבות: כלי העושה נקב: יצרהו: מנורת צורה והכוכן מנורת יצירה: גם רעב' תאר חרש: חרש' הזכיר כסילי האבן והברזל והנה גם כסילי העץ: נטה קו' כי כן משפט: יתארהו יעשה תארו והכוכן שהוא כמו ותאר לכס הנבול כדמות רוסס: בשרד' מין ממיני צבעונים ואף ריע לו: יעשהו במקצעות: יתקן ויאמר ר' יונה לו כי המקצוע רמז לשרטוט: במחנה: מנורת חוב הוא הכלי שיעשה בו העגול: כתפארת חלם' יש אומרים נקבה ואף כורך רק הטעם כפול: לשבת בית: כאדם שיטב בביתו: לכרות' הטעם יש מי שיפסול אלהיו מארצו ויש מי שיקח תירוה מן מיניו חיליס: ויאמן לו יטעהו: אורן' שם חילין או פירושו שורס: ונשם' גוף גם כן תרגום חרמית גם בלשון קדר' ויש אומרים הוא יטע אורן והנשם יגדלו: והיה לבער' להדליק והנה פירש יש שיחוס באש ויש מי שישיקנו כמו ואש נשקה כדמות בעור: ויסגוד' יודעה בהרמית ובלשון קדר: חניני' הח' מלה יאמר חלם אותה כאשר ימנח תענוג וכמוהו הח' ראתה עיניו:

רחיתי אור: כמו חור לו בציון רחיתי כמשמעו ורב סעדיה לע' חמר כי טעמו רחיתי בלי רע: ושחריתו לאל עשה' כפי מחשבתו: לכסלו פירושו לאל עשה: לא הדעה בנקבים הקרובים אל המנח והבינה בנקב האמצעי שהוא בתוך הראש: כי טח' כמו וטח את הבית והוא פועל יוצא והפועל הוא השם: עיניהם' כל אחד וכמוהו רבים: ולא ישיב חל לבי' רמז לכסל שהוא העקר' יום עם ו'ו' כמו נוסף כמלת כמו: ויתרו' הנותר: לבול' אף רע לו יש אומרים לכסל חל לזכרה ורבי משה הכהן חמר כי כמהו כי בול הרים והטעם צמח: רעה' באדם שירעה אפר שזיק ולא יעיל או טעמו כמו רועה רוח: הותל' תאר השם כי שמות התאר משתנים על משקל ורגל מועדת: לב' הטבש: הטבו' ואת המלה לנכחי בכל המקרא כי הוא נוטה מהדרך הישרה ומלת להטות פירשתיה: זכר חלה' שעשיתי בהיותך בארצי וטעם כי עבדי אתה אחר שאת היית עבדי הודה פשעך הקדמונים כי אני חפץ שתהיה לי עבד וטעם אתה לברך: תגשני' מבטן כפעל ולפי דעתי שהוא כן לא תגש' ממני זכרני ואני אזכרך: מחיתי' כעב' העוברת בצאת השמש איננה: רנו' דרך משל כי שמחה גדולה תהיה בישראל כי בעבור ישראל שינאלו תגלה לכל העולם תבארת השם: כה' עשה כל' אני עושה כל חפצי והעד כי נטיתי שמים לברך: מאתי' מכחי כי אף השם נגף וכתוב מי' אתי והנה הוא כמו לברך ודע כי הכתוב חמר נוטה השמים ורוקע הארץ כי עמדתם תמיד בשם: מיפר' בדים' הם הבדואים מלבם וכמוהו ברך מתים יחרישו וייתר ככון להיותו מנורת בוד כי יש נשמות שיש להם כח להתבודד: וקוסמים' הם חכמי המולות והטעם גזרתי' חלוי' והנה הבדי' הם האומרי' כן יהיה לא בדרך חכמה: משיב חכמים' הם רוחי הכבוד והכתף וחכמי העתיד: מקים עבדו' הוא הנביא והטעם עצמו ומה הוא דבר הנביא שתושב ירושלים מנורת ישיב' כמו

מנורת חכמה שהק' מנוסף: השם' מבטן כפעל ומעלי הכבל: אשף יחד' כטעם שהק' זורח והנה היא שמחה בלב עם שאף בפה וזה הכתוב הוא כנגד שהיו חנכי העולם חושבים כי אף לו כח להוסיף עמו: אחרים' ואף חשבנו זה והלא יראו שחמרי' הרים יבנית וכל העשב חובשו והעשה מהנהרנו' חיים שירדו עם בני אדם: והולכתי' ואני מולך עורים בדרך לא ידעו כי העור חם היה רגיל בדרך ילך בה בלי חור ואני חסי' המחשך כאילו הוא חור להם ומעקשים למיטור יש אומר כי זה רמז לשיב ישראל מבבל: נסוגו' הטעם חניי' לי כח כאשר ארצה ולא לכסילים מוסך אחר עמו וכן לכסילי המסכה בעבור מלת חתם: החרשים' השמיעה והמראה עקפה בלב והנה חלה חרשים לב ועורי לב: מי' זה הכתוב לעד על יוסר פירושו: החשתי' והטעם חתם עורים כי תאמרו כי אף עור רק הנביא: כמלאחי אשלה' הוא בליח השם וכן כתוב ויאמר חני מלאך יי': מי עור כמשולם' כמו וירח מצוה הוא יפועל מנורת שלם וכן המשולם הוא הצדיק: ועוד כעבד יי' שיעבד השם והם איננו נביא: ראות' מלה זרה בעבור התחברות שני משקלי שם הפעל בא המוכרת והסמוך וכן הוא יראו דברי חל רבים ולא תשמרם הנכס או העין ואזניה' יסחקו ולא יסגרום ולא ישמעו זה תמה: יי' חפץ' זה שלא יביט להרחות דק השם עד שיגדי' תורתו שיכחדו כל עוונתיו אז יהיה זה הכתוב עם הבא אחריו כי השם הראה דקתו וסם זה העם האומ' על הנביא שהיה עוד ססוי ובזוי: והוא' ססוי' מנעלי ההל' כמו שסוי' את הגרנות: הפח' שם העגל כמו נביחה ואם הם ססים שרשים: בחורים' מנורת חור פתן והטעם שהם חסורים יושבים בתחתית יוצאי השבי השב בעבור שהם סוף בסוף והוא פועל יוצא השב המטעה: מי בכס יגיד זאת' כמו זה הנביא שתאמרו שהוא עור וישמע העתיד זה לאחור והוא מנורת חל תאמרו חותי: לפנים' מנורת כנה: מי' אז יודה העם ויאמר מי נתננו למסיסה הלא יי' זו כטעם זה הוא שחטאנו לו ולא חבו' חבותינו שמוע ללכת בדרךנו: ויספק עלינו' כמו בנות צעדה עלי שור על כל אחד מאבותינו חמה והוא חמת חבו כמו האהלה שרה חמו: ותלהטו מוכבי' מנורת להט החרב והנה יודו כי חבותם היו עורי לב שלא ידעו:

מג

ועתה חמר הנביא אחרי שחתם מנדים עתה יגאלכם השם: קראתי בשמך' מעלה גדולה כמו ראה קראתי בשם והמעלה היא שחתם שלי כי הכתוב ידמה השרים לכהרים גם חם כמו חם יצאה מחשבון והטעם כי תעבור במים על מדי ופרס כאשר ילכדו בבבל: כי' כתתי' כפרך מצרי' שמלכי מדי יעשו להם רעה: מאשר' ואתן חקם' שאני ברחמים כאשר ברחתיך: חל' מנורת' היא בבל' וממערב היא מצרים ואשור וכת' והסב לב מלך אשור: חומר' תני' בני: ולתינון' ימין והנה יקבצם מארבע כנפות הארץ בני ובנותי אנשים ונשים: כל' יש אומרים כי נקרא כמו קרא ואיננו נכון רק הוא כמשמעו כל הנקרא בשמי שהם עם יי': ולכבודי' להיות כבוד לשמי: ברחתי' זה העם: אף עשיתי' הטעם ותקצתי ורבי שלמה בעל השרים השקולי' זל פירש בו כי זה סוד העולם ואיננו דבק בטע' הכרטה: היציא' שם הפועל: עם עור' שהיו כן בתחילה ואף על פי שיש להם עינים והנה כל הכרטה דבקה: כל' נשמח ויאמר חלם כי ישראל לא ידעו חלה העתיות כי הם עורים שמא יש בגוים ובחכמיהם מי שידע' מי בכס יגיד חלה העתידו וישמיעם ראשונות שעברו הן קודם היותם שתהינה: יתנו עידיהם' מי שישימנו זה חז' יהיו צדיקי פה' ישמעו העדים כן ויאמרו חמת כך היה: חתם' עם ישראל ידבר ועבדי הוא הנביא: כי חני הוא' זה הייחוד שאף למעלה ממנו כי כל יש איננו הוא בעצמו: לבי לא נוצר חל' יש אומרים לפני מעמד הר סיני ואתי אחרי המעמד ואף צורך רק הוא אף לפני חל וכן אחרי לא יהיה והטעם כי הוא ראשון ואחרון וזכר נוצר עם חל כי אף א מבלעדין כי חס נוצר ועורו לי יחשבנו שיצא מדברי הנביא שהשם נוצר חלילה חלילה רק לא יבינו האמת: חנכי חנכי הטעם חנכי חכמי פעמים שלא חסתנה כהשתנות צבאות מעלה כנגד המוצק והתחתים בעצם ובתבנית על כן אופיע בכל עת: חנכי הנדתי' במצרים להוסיפם: והוועתי והשמעתי אתכם קולי בהר סיני: ואף בכס זר' כי ישראל לברם היו: ואתם עדי' והטעם ששמעתם כן מפי אבותיכם: ואני חל תמיד' כטעם חניי' לא שניתו: גם' הטעם חני חל קודם היות שם יוס על כן מלת גם מהיות יוס חני הוא ואחר שאני חל מי ינצל מידי אפעל חפצי ורצוני ומי יטוב בעולתי: כה' שלחתי בבלה' יש אומרים כי ת'ו' שלחתי רמז לנביא ולפי דעתי שהוא דבר יי' כי בתחלה כה חמר יי' ואחר כן חני יי' קדושכם והנה הטעם כל כך בחתי במהרה כאילו שלחתי וחכם גדול בספרד חמר כי הכבוד ידבר עם הנביא ושר ישראל הוא המשלח חל בבל לחל ישראל: והודתי בריחים' בריחי בבל והיתה ללכת כטעם חלד ושבר בריחיה שערי המדינה ואוריד כסלים שהם חיות רנתם אורידם מהחיות: חניי' קדושכם' שאהיה מלככם להוסיפכם: כה' הנותן בים דרך' חלות כי חיות תבאנה מהחיות חל בבל וינחמו חיות בבל: המוציא רכב וסוס חיל' כנד ועוזו ביבשה והם הכסלים היוצאים להלחם עם הכרסיים: דעכו' מהבטן שלא נקרא שם פעלו וטעמו כגון ידעך ררו באשון חפך: חלתי' כה' הפלחים הקדמונים: חל תבוננו' בהם במחשבה: הנבי' חדשה' לכידת בבל או שימלטו ישראל לברם והוא הנכון בעיני ועוד שאשים בנהר מים בעבור השבים מהגולה חל ציון: תכבדני' חל הטוב שאני עושה להם והזכיר תנים בעבור שהם דרים בארץ ציה מה הטוב שעשו בעבור כבוד עמי: עם זו' כמו זה והטעם זה הוא העם שלי והטעם על חלו השבים ולא הטעם כי זאת הטובה שאעשה עם עמי איננה חוב כי אפילו ישראל בבבל לא בקשוני והטעם כי יבנית אפילו לא קראת חותי עד שת'נ' כשכילי וטעם ישראל קריחה כמו חתה ישראל: לא החת לי' עולותך בבבל: ואל כבדתני' ביבחי שלמים

אבן עזרא על ישעיה מה מו מז מח תקיח

והדאשקן הוא הנכון: יצחק מושך חמר עמו וכן הוא ומצרתו יצחק: זכרו ומהאששון יח כמו והוסדו כמו אשיתיה וחשיח יחיו ורבינו היי גלון זל חמר שהוא מנורת אש כאילו הוא התחרו והגלון רב סעדיה זל חמר שהוא מסח והטעם הוקדו כטעם והיה לבדי כאש בעזרת והסיבו זאת על לב: זכרו ראשונות מעברו על כן חמר מעולם אז תדעו כי חמי לבדי חל: מביד כי הנדתי החזרית מראשית והטעם קודם היותו כי מוי יוכל לבטא גזרותי כי לעולם עצתי תקום וכל חפצי אעשה: קורח ממורה עיט: הוא כורש וקראו עיט כאילו יעקב למלאות רצוני: אף דברתי זאת הנזירה אף אביחל יצרתיה בגזירת שמים אף אעשה בהרץ: שמעו חבירי לב: שאינם מאמינים בדברי השם בטעם חוקי לב: קרבת דקדתי להראותה וזה טעם לבח: לא תחמרי עצמה עמו מבוה דרך משל בעבור שהוא בועל יוצא: ונתתי מושך חמר עמו וכן הוא ונתתי לישראל תפארתו או טעמו לישראל שהם תפארתו והוא הנכון חמר בך תפארת:

כז

בתולת בת בבל הטעם שהיא כמו בתולה שלא יבאו דמי בתוליה בת כמו קהלת: חן כסא לא יהיה לך כסא לעולם: ענוה' שם התאר כמו חנוניה: קחיר רחסי כי כן מנהג השבחו והטעם שתלך בשביה: קמוח לא יתכן רק נקרא על שם סופו וכמוהו ובדי ערומי תפסיט: גלי צמתך הוא השיער שהוא לפנים בראש: סובלי הוא השיער היודר על הלחיים ונקר' על דרך משבולת הנאר על דעת ר' משה הכהן והנכון שאין ריע לו ופירושו כפי מקומו בלא רחיה: עברי נהרותי לטחן: תגלי מבין כפל: ולא חפגע חדם ולא חקבל פגיע חדם כמו כיום כמו ואל תפגע בי והנה חם היה חמר מלת פגיעת בית יהיה הוא הפועל ויש חומר נקום אחר מן ולא חפגע חדם כמו ויפגעו את משה ואת אהרן שיצמד לו בדרך אף שיחמר לי אטעסה חו לא חפגע חדם שלא חסמת: גולגולתי חו יחמרו ישראל זה הוא גולגולתי: שבי יקראו לך הקוראים כמו חמר ילדה אותה וכן רבים: קצפתי הנה הטעם כאשר קצפתי על עמי לא רחמת אותה והזכיר הזקן לחפרון כחור ובעבור כבודו: ותחמרי בלבך והיה ראוי שתשימו אלי טעמית לעמי: על לבך לא זכרת חזריתיה: של גזותך חו לא זכרת מה היתה חזרית נתלתי כאשר קצפתי עליה: ועתה עדינה שם התואר מגזר היתה לי עדינה: ואפסי היוד נוסף בתוספת יוד מני חפרי הבעל הוא המלך: שכול של על משקל דק ככפור חרב שבוט: ותבאנה חסרון המלוכה ומות הבנים: כתומם כאשר היו הרעת שלמות והוא שם הפועל וכל זה בעבור כשפך: ותבטמי ברעתך ודעתך רימו לחכמה חכונה וכחדת השם ונקמץ חלף ראוי בעבור היותו מהדרון: חכמתך שחשבת שהיא חכמה שובבתך כנוי לכונה ושלח ירצה לשוב מדרכו: ואפסי חכברו חמי חכמה ואין חכם עוד כמוני: ובח עליך רעה יום רעה: שחרה כלילה שאין לו שחר והטעם חור: הנה מנורת ואתה הנה להם לרע שהיה פתאום וכמוהו והתי במחזונים: כברה לתת כופר להסירה חו לטולה כמו ואיש חכם יכבר' : שואה כמו שממה: עמדי נח חתה בחברך שם על לשון רבים ומנורת וחבר חבר: הועיל שם הפועל: אולי תערזני מגזר ערץ: נלחית עבתך מלה זרה כי התחברו יחד סימן היחיד והרבים וכמוהו והפלא יי את מכותך ואם הוא הפך: היברי שמים חן ריע לו וטעמו חכמי שמי' הם חכמי המלות ויש מי שהזכירו מנורת ברור והטעם שלא יוכלו לדעת חלקי השעו' חם לא יהיה חזיר השמים ברור וזאת היא דרך רחוקה כי הה"ח הוא עיקר והוא על משקל עמרי החומות: מודיעים לחדשים כן חכמתם כי לא יסתכלו לדעת כל הקורות באויר ובמדינות רק מעת התחברות המחורות כי הם עיקר חומותם וזה טעם לחדשים רק מאשר יבואו עליך חינו דבק עם לחדשים רק עם מלת ויש עיקר ואם היא רחוקה וכמוהו חמר חתם יורשים חנות ואת אלהיהם: הנה טעם חם מחכה האויב כמו כי אשי יבאה מחשבון: לחיים שם הפועל מפעלי הכפל והוא שלם על משקל לשכת את בת יעקב והטעם שימותו הם ולא תשחר להם שחרית: כן היו על חלה החכמים: אשר ינעת שהיית נותנת להם מזון: וכחברך שאינם מאררך שהיו אלהיך בבוא רעתך עזבך:

כח

שמעו ומימי יהודה כמו זרע וכמו עין יעקב: הנשבעי ביי' לא באמת הטעם שהם חומרים בפה שהם לשם ואינם כן בלב ובמעשה: כי נקראו שהם בני ציון: כסמכו בפה: הראשונות יחמר השם לחלה שאינם מאמינים הלא הנדתי להם כחה ראשונה קודם היותם על כן ותבאנה פעל עבר: מדעתי כאשר ידעתי הראשונות כן ידעתי כי קשה לב חתה והוא מדבר למי שאינם מאמין בשם והוא מזרע יעקב וכאילו גיד ברזל ערפך שלא תסור מדרכך ומכתך שלא תבוש: ואני הנה הטעם חמר כי הנדתי לך העתידות שלא תחמר בהיותם כי עזבך שהייתה עובד אותם בחרכך עשום והם כו והיו וטעם זום כדרך השם: שמעתי מה שמעתי ראה הכל בא: ואתם הלא תבינו כי כן הוא הנה השמעתך חדשות מעתה: ונזרות שהם נזרות בצורות והטעם חל השם: עתה נבראנו נברנו: ולפני היום שהודעתך לא שמעתה והיו כפא רפה בלשון ישמעאל כמו ביום השלישי וישא חברה: גם באמת שלא שמעתי חו הטעם ידעתי כי לא תשמע שתבדו בי ולא תחמי בדברי וטעם מבטן כי ידעתך מעת היותך והבך זה בטרם אהרץ בבטן והנה קראו פושע והטעם על הנזרות ועוד חפר זה בתחלת ספר ירמיהו: לא פתחה חזק עזמה דרך קצרה: למען שמי שתקראו עם השם: אחטם לך חן לו חמר ובדברי הקדמונים חוטם והנה הוא כן אחר כך חמי ואחר כך החוטם לך גם למען מושך חמר וכן הוא ולמען תהלתי: הנה צרפתך רמו על הגלות: ולא בכסף הטעם ולא במכרף כסף להסיר הסנים והם הדשעים: בחרתך יש חומר שהוא כמו בחנתך ואין רע לו והנכון שהו כמו שמעך בחרתך

תורד וחברות כל עיר ועיר חו הה"ח סימן ירושלים: החומר לזולה כמו מצולה במצולת ים וזה הטעם רמו על בבל שהיתה מליחה חדם והן כמצולת ים: החומר ולאמר לירושלם תבנה: הנה זאת הרחיה גמורה שבצנת ירושלים בימי כורש ורמו תוסד על בית השם שנה שיבנה וכאש' יבדו ידי זרובבל צוה כורש שלא יבנה והנה התברר שלא טעה דניאל בחשבונו כאשר פירשתי במקומו:

כח

כה חמר יי' יש חומר כי משיחו הוא הנביא ויש חומר כי הוא כורש ושיניהם כנוי כי הנביא חמר יען משח יי' אותי גם מאחי ומשחת את חזאלי: לרדי שם הפועל מגזר הרודל עמי תחתי וכמוהו ליום קומי לעד: חמי הטעם עזר השם חו רמו לשר פרס ככתו בספר דניאל: והדור' הפך חמר ויש חומר מנורת הרר והטעם ההרי' והוא שם התאר חו פעול: דלתת נחוש' הם בשערי המדינות: ונתתי חזרות חסך שיבנו המדינות: למען תדע כי בתחילה לא היה ירח השם: למען כל זאת הנדולה לא אעשה בשבילך רק בעבו ישראל שתשלח הגולה גם תבנה ירושלים: אכרך כמו חקרא בשמך לי חתה: ולא ידעתי כי עוד לא ידבר לנברא: חמי יי' לבדי שאלע העתידות והעד דבר כורש: אחרך חזקך ואף על פי שלא עבדתני: למען ועוד אחרתך להיות שמי נודע בכל העולם כי חמי לבדי ואף עוד: יוצר הזכיר דבר והכנו: ובורח חסך מנורת בריחה כטעם גזירה כי החסך אינו כלום רק העדר האור: ובורח רע' כמוהו והנה רע מלחמה הפך שלום חו חולי בנוף בן חדם שהוא נלחם עם התולדת והזכיר זה בכרסה הזאת שהוא יחוק כורש הפך מלך בבל: הרעיני לשון ציוני למלכים שירעיפו הנדק ויפרו ישע נחמת: חמי יי' בראשית דק הו' סימן כורש והטעם שיעשה דק בעולם: היו לשון קריחה והטעם על חמר לא יחמרו בדברי השם שחמר חלה העתידות: רבי יעשה עם יוצרו מרים וזה יוצר כמו ככלי יוצר תכבס: חרש שהוא נחשב כחרש מחרסי אדמה: החמר חמר ליוצרו מה תעשה זה לא יתכן רק היוצר יעשה חכמו חו יחמר פעלך חן ידיו חו יחמי ליוצר זה שעשית לא עשוהו ידך והנכון שהטעם כפול והטעם פעלך בלא ידיו נעם כי חן לך ממשלה בולגטות רבונך: היו חו יחמר הפך לחביו קודם שיוולד מה תולד ולאש' שהיא חמו מה תחילת כמו כי חלה גם ילדה ציון: כה חמי הנה יוצר ישראל: שאלוני לשון ציוני כמו שיעני ובעני לי בעבור חות הברון: תצוני בתויה הלא כאשר יודע היוצר מה יעשה הלא ישראל הם בני והנה תצוני עם חומות העולם ידבר: חכמי ואף תצוני על בני וכל העולם שלי הוא כי חכמי עשיתי חן וחדם חמי הו' שירי טעו שמים וכל באש צויתי ונבראו הטעם משל לדבור וכן כתיב כי הוא צוה ונבראו: חכמי ויו העירותיהו על כורש: וכל דרכי חמר ולמה זה כי הוא יבנה עירי: כה יגיע מצרים גם זה לאות סכורם יבז מצרים והיו בשבים וידע כי דרכם על חרץ ישראל כי היא אמצעית בין עולם ובין מצרים: חכמי מדה הטעם גדולה כי כל חיס מדה ישלן וכמוהו ויקתו ויהיית לאש' ויוצרו ויחמרו חן בך חל וזה היה חמר שוב הגולה: חן חו יודו לשם ויחמרו חמת כי חתה חל מסתתר מהגוי חמר לך הפך בו ואתה חלתי ישראל מושעים ומכרשים חמרו כי מסתתר כמו נסתר ונראית בעבור ישראל שהושעתם וזה חינו כון בדקדוק כי מסתתר מבין התפעל: בשו' הלכו בכלימי' החרשים שפסלו הפסילים והם הלכו בכבוד חל המשלחים בשבילם כי צורים שלמים וכן פיר בגוים שולח וטעם הלכו שילכו חל מקומם: ישראל נושע ביי' על כן לא יבשו כאשר יבשו החרשים טעמו הנו שלא הושיע בעת צרה עד שלא יוכל חדם לספר: כי הוא כוננה בחדם ובבהמה: לא תהו בראה' לשון: לא והנה לא בראתי הארץ לתהו ואף חומר לזרע ישראל חל בתו כיוני ורבים פירשוהו לא בסתר דברתי על מעמד הר סיני והנכון בעיני שהוא רמו על חלה העתידות שגילה סודם לכביחו ובכחו לישראל ולגוים על כן חמר מגיד מיערים: הקבצו ובאו לשון צווי: כליטי הגוים הם הבבלים והטעם כן קראתי מקדם ולא ידעו זה הנשואים: הנדתי האמת: והנישו חכמים: חן יועצו מבין נפיל: פנו טעם והושעו וההיו נושעים והנה הרשות בדכס: ביי' טעם כי שהוא קיים וכל מקום ששם שבו' היא גזירה שנגזר' ולא תבט: יחא מפי דבר דקה כמו דקה ממני והטעם דבר חמת: כי לי והטעם שאה העתידות אעשה עד שתכרע לי כל בך תשבע כל לשון להיות לי כי לי ומשך חמר עמו כמשפט וכמוהו ושמו הטעם: חן חלה דברי הנביא כאומר לא ידעתי חלה העתידות בדרך חכמה חן ביי' לבדי שאמר לי חלה הנדקות והעו והנכון חן ביי' לבדו בדקות ועו וכנסה מלת לי חמר והטעם בשם שדבר עמי: עדיני ולא שבת עדי: ביי' ידקני שהיו גומלים בשם:

כח

כרע בלי עבודה זרה לכבליים גם כן כנוי חומרים שהוא כוכב חמה: קורסי מנורת קרסים והטעם ידוע ואין ראוי לכתבו: לחיה ולכהמ' שישא חדם עליהם על כן נשואותיכם עמוקות מסח לעיפה תואר הבהמה הנשואת: קרסו כרעו הכושא': ולא יכלו מלט' עזביה: כפסם הנשואים כי גם הם נשבו ויש חומר כי כרעו קרסו כל העצבים שהיו בכבל שלא הזכירם ולא יכלו העצבים לזלט מסח כי הם בעצמה הלכו בשבי: שמעו אלהי בבל היו נשואים וחמי אלהי ישראל נשאתי: מיני בטון מיום שהיו: ועד דק משל מיום שהיו עם השם עד עולם: חמי עשיתי ישראל ולא כאלהי בבל שהבבלים יעסו אלהים ואני אשחם ואמלטם ולא כמוהם שלא יכלו למלט משחז למי ותשוני אותי וכדמה שנינו: הזלים עם עובדי עבודה זרה ידבר הזלים רבים הוכיחוהו מנורת חול מכליני והוא חסר חלף והנכון שאין רע לו כי חול פועל עומד וטעמו הנותנים זהב מכיסם והנה בתור אבנים בכים והנה הוא במחזונים גם קנה כן טעמו ואין רע לו: ישאוהו תחתני במקומו: לא ינע' פועל ינח לא יוכל להמיש נכשו ממקומו חו הוא פועל עומד

אבן עזרא על ישעיה מט נ נא

ויפרש יצאנו כמו פועל עבר ואין צורך: חי חניי והנה נזרה שלא תבטל כאשר
 חניי חי כזה יהיה חמת: והקשרים ככלה: כקישורי כלה בצואר: כי תחת
 חרבותיך וכמוהו האתן בכורי פשעיו ושלמה פרים שפתינו חו כי עד הנה היו כן:
 תצרי מיושב: מרוב היושבים והם כלם בניך על כן טעם ורחקו מבלעך: עוד:
 גשה: לשם בשבילי כמו גש הלחה: ואמרת: ובלמודה יושבת בדד וכמוהו ויהי
 בלמוד ושורש המלה מארבע אותיות והוא תאר השם: סורה: שם התאר סורה
 ממקומה ולא יתכן היותו פעול כי סר חינו מהפעלים היוצאים: וחלה חיפה
 הם: שתי מלות כטעם חן: כה: ידי: כאשר שיטח ידו ויראהו וכן ארס כפי
 והטעם שארועי זאת הישועה: והביאו: הגוים בניך: בחוכן: כמו גש חזני
 כערת: והיו חונקי: כמו חונן את הדסה זה דין משל לרוב הכבוד שהיה
 להן: היוקח: דברי הנביא ידבר בעד ישראל שהיו חונקים חן יח ישראל מיד
 הגוים: היוקח מביבור: המלקוח שלקח והוא השבי: ואם שבי צדיק ימלט:
 בעבור צדקתו חסד שלקחו הנבון: כי כה אמר יי: השבי שלקח הנבון יוקח
 ממנו: ערך: כמו נבון והוא תאר השם כמלת חיימים הנה הוא יוכח ועוד כי
 אעשה מריבה עם אנשי ריבך ורבים אמרו כי שרשו מבעלי היד בראשונה ואחרים
 אמרו שהוא הדין ויאמר היושלים כי תחסר מלת אשר כאילו אמר ועם אשר
 יריבך וישם היד שהוא לעתיד והנה שכת ריבה יי את יריבי והכלל שהי מלה זרה:
 והאכלתי מוניך: מגורת לא תוכו חיש את עמיתו ואחרים אמרו סופריך כמו על ידי
 מונה שירחל כמשל לנחף: דמם: מדמם והוא דרך צחות:

נ

כה: כריתות: גט כריתות: חמכם: וכן חשתו והנה זה יכחיש דברי ירמיה
 ואתן את ספר כריתותיה חליה והתשובה כי ירמיהו דבר על מכלת ישראל
 שלעולם לא תקום וכמוהו לא תוכיף קום וישעיהו דבר על מלכות דוד שממנו יהיה
 נושח: מדוע באתי: רמז לנביאים שהתנבאו חולי ישיב ישראל לטם: הן
 בערת: הנה רחיה נמורה שלא תקצר די מדדות: חלבים שמים: מלבש:
 קדרות: הטעם על העבים ויש חונקים על קדרות השמש כאשר תקדר כולה בחצי
 היום וכאילו שק כסותם בעבור שהשק הוא שחור: יי: אלה דברי הנביא:
 למודים: מתואר השם והעד למוד מדבר: לשמוע כלמודים ולעית דבוק עם לדעת
 ומלת לעות מגזרת עת וטעם יעף לב התלמד כאשר ילמד דברים קינים ויעף וילחה
 והנה לעות לשון עת או היא מלה זרה חן ריעלה וטעם יעיר כי יי יעיר אותי בבקר
 בבקר וכידוע יעירי שיעיר אזני שחיה שומע כלמודי והל חני תלמיד לטם: יי:
 אחר שהשם פתח חזני שגלה סודו לי לא מריתי חני להיות שלחו: גוי: לא חששתי
 חס חני נתתי על שמונו למכיס: וחלני יי יעזר לי על כן לא ככלמתי: והטעם
 כי השם יקיי כל דברי נבואתי: קרוב מצדיקי: קרוב הוא העת שארחה חני
 צדיק בדברי הנבואות אז חונק מי יריב אתי: הן: ואחר שהשם עורני עי הוא
 ירשעני וחלה שהם מרשעים חותי בכה והם כולם כבד יכלו כטעם יחברו:
 מי: ידבר הנביא עם חלה שהלך חשכים שב אל ירא השם שלא יבק גדולות ותאות
 העולם יבטח בטם ויש חונק כי באשר הלך חשכים שב אל ירא השם תאר לעבדו
 שהוא הנביא והטעם מי גם בכס כמו חן בכס בעבור שראית הנביא חן לו מעלה
 בעולם הזה וזה הוא הנכון בעבור הכתוב כמו אחריו: הן: מאזרי זיקות: כמו
 שביבים מטעם הכרעה הטעם נכשכס: מידי היתה: גזרה: למענה תשכבן
 בעצבן תמותן כמו וישכב לוד ורבים כן:

נא

שמעני: שב לדבר עם הטובים המחמינים בדברי הנביא וטעם והביטו כמו אל
 תתימהו חן תשוב ציון מלאכה בניס כאשר היתה: הביטו אל צור: כמו הנני
 עומד לכרך שם על הצור שם הכור שחצבתם ממנו והיו חברה: ואל מקבת
 צור: מגזרת ויקב חור בדלתו: נקרתם: מוננו זאת שרה: הביטו אמר
 רבי יונה כי תחוללכם כועל עתיד כמו תשובכם תחת כועל עבר וחוללתכם ויאמר
 רבי יונה הכהן כי הוא תואר השם ואם חן על משקלו: ואברכהו היו כפתוח
 כי הוא לעתיד והטעם שאמרתי לו ואברכהו וכך היה וכן כי ניחם יי ציון: כי:
 הנה הוא דבק כטעם נחם כל חרבותיה צרוב הבנים והיושבים: הקטיבו חלי
 עמי: חלה דברי השם: תורה: תצא: היא הנבואה: חרניע: כמו חני
 וכמוהו זאת המרננה ויאמר אחד מן המכרשים כי חרניע חניעה רגע בלא עיכוב
 והראשון הוא הנכון: קרוב צדיקי: להרחות: וזרועי: פועלים וגוים
 כפועלים אז חלי חיים יקו: שאני מזה הפסוק למדו אנשי תושיה כי נשמת
 האדם עומדת ודברים חמת לכן חן טעם הפסוק כן והשמים הוא הרקיע והארץ
 היא מיושבת וישועת השם והמונתו וצדקתו לעולם עומדת: שמעני: חרפת חנוש
 הבבליים ושאר הגוים ששכבו עם: כי: סם: כמו עש ואין ריעלו וצדקתו עומדת
 לעד: עורי: מלרע וככה רבים: לבשי עז: כי הלבוש תפארת לזרוע:
 המחצבת רהב: חנפי הנצות וכמוהו לא פנה אל רהבים חזכיר רהב ובבל:
 מחוללת: מגזרת חיל אחז והטעם על האותיות שנעשו במכרים ותנח הוא פרעה
 וכן כתוב בספר יחזקאל התנן הגדול: הלא המחברת ים: על בקיעת ים סוף
 המחברת מיתתהום: השמה: אשר שמה כמו השבה עם נעמי והטעם כפול:
 ופזווי: הטעם עורי זרוע השם ואז ישובן פזווי השם וכבר פירשתי:
 חנפי מחמכם: סימן לנביא עם ישראל: מי את: על דעת הכל עם ישראל
 ידבר ולפי דעתי שהנביא ידבר ברומ הקודש עם נפשו והעד ואשים דברי בפיך:
 חזיר: חסר כ' כמו חם אוכלה הוא: ותשכח: כאלו שכחת ברומ
 הקודש אל לבו שהוא עושך ויש לו כח גדול שהשמים והארץ ברשותו:
 המציק: כאשר אמר גוי נתתי למכיס להשחית להרוב ואיה עתה חמת
 המציק: מהר צועה: מגזרת צועים (נציהו) והנה צועה כמו יושב
 בימור:

בחרתי לך כור עוני לא מצרף כסף: למעני: כי חן יחלי: מבין כפעל מבעלי
 הככל והיוד שב למעני כמו ונשאר חני והנני יוסף על ימך: שמעני מקוראי:
 הנקראים בני השם והטעם יש לך להחמין כי חני ראשון ואחרון והנה תחמין
 בחמת: חף ידי: השמאל דרך משל והזכיר הימין עם השמים בעבור שהם
 נכבדים מהארץ: והנה טעם חף כי חני חמת ראשון ואחרון כי חני בראתי הכל:
 וטעם טכחה אשר טכחתי ורביתי ויש חונקים שמדד השמים בטפח ומוזה הכתוב
 למדו המכרשים כי השמים והארץ נבראו יחד לא זה קודם זה ודרך הפסטה שאני
 עשיתם ובעת שאקרא חליהם למלאת רצוני וחכמי יעמדו שניהם לפני כעבדים
 וכמוהו למשכבטך עמדו היום כי חן יקרא השם לאשר חינו: הקבנו: את חלה
 העתידות: יי: אהבנו: סימן כורש: יעשה חכמו: חן השם כעבד ויעשה זרועו
 בכסדים ויתכן היות יי חבנו שב אל כורש גם יי וזרועו: חני חני: פעמים
 שלא חשתנה: יי קראתינו שב אל כורש: קרבנו: חלה דברי הנביא: לא
 מראש: מבתחלה לא חמרתה הסוד וזאת הגזירה: בסת דברתי מעת
 היותה: חונק הנחון מכחן רמז כי הנשמה קודם הנף ולא אמר כלום כי הנה
 הכתוב חונק בתחילה עתה נבראו ולא מאז והטעם כאשר נזרה זאת הגזירה
 שיצאה מפי השם חלה המלאכים הם השמים הממונים על המלאכות כאשר הוא
 כתוב בספר דניאל עם הייתי גם חני ורוחו הוא המלאך והנחון חמר כי היו תחת
 ב'ת ואמר כי כמוהו דרשו יי וצו ואין צורך: כה: והנה זאת הנבואה להודיע
 שבר השומעים אל דברי השם: לוא: האלף: במלת לו נוסף כאלף ההלכות אתו
 והנה היו יי כפא רבה בלשון ישמעאל וטעם כנהר שלא יפסוק וככה גלי הים:
 ויהי כחיל: משבר זרעך: ונאחזי מערך: כמו בטק: כמענותי: כמענות
 הים והנה הזכיר הגלים והחול ומלת כמענותי רמז למעני הדגים: ויו שמו אל
 זרעך: אהו: ידבר עם בני הגולה: הוציאה: כמו בפרהסיא ולא די שיגאל
 עמו עד שיחדם להם כלא בשוכם אל ציון שלא צמחו בחרבות שהולכס השם עם:
 מים מזור: והטעם ומוקום שלא היה עם מים: וזרעו: כמו זב מבשרו: חן:
 יש חונקים כי חן פולס לרשעים וישר ויתכן שהיה רמז לנבליים כי זאת הטובה
 תהיה לישראל ואין פולס לנבליים:

נט

שמעני: חלה דברי הנביא: מרחוק: היושבים בארץ רחוק חונקו על דבר
 העתיד: מבט קראתי אשר שנו בספר ירמיה: וישם בי כחרב חדה: לדבר
 צחות חו חדה על נבואתו על בבל והטעם חלם שם פי כחרב חדה החבילתי השם
 בכל ידו ולא יכלו לי הנבליים ורשעי ישראל והנה החבילתי כמו נק לחרב והעד
 ובאשפתו ברוד זך כרחה: ויאמר לי: השם: עברי אתה: הוא מזרע
 ישראל אשר בך אתפאר או אתה ישראל שאתה נחשב בעיני ככל ישראל והוא
 הנכון: חני: גם חלה דברי הנבי בעד נפשו: אמרתי: בלבי: לריק יעתי:
 שהינעתי נפשי להוכיח את ישראל ולא שמעו: חן משפטו: חל השם שיתן לי
 שבר על יעיתי וככה ובעולתי כמו ולא תלך פכולת שכיר: ועתה השם ירני
 להוכיח את ישראל עד שישובו אל השם: לא יחסף: השרש שהוא ב'יו כאשר הוא
 קרי וכמוהו הוא עשנו ונל חכמו וחבריהם והנחון חמר לא יחסף לא ימות כי מנהגו
 לב כדרך קרי וכדרך כתיב והנכון מזה שאמרתי רק האלף הכתוב הוא תחת ויו
 כאשר כירס ר' יהודה המדקדק ל: ויאמר כקל: הוא בעיני להיותך עבד לשוכם
 ישראל אל חרש בדבור: ונצורי ישראל: חרבות כמו כעיר נצורה והטעם כי לא
 תשיב ישראל לבזם רק נתתך לאור גוים להיות ישועתי להשמיעה קודם היותה:
 כה: גם חלה דברי הנביא וככה הוא כה חמר השם לי שאני בזוני נפש חל הרשעים
 והנה לביה נכשם שם התאר: למתעב גוי כועל ינח לטנים פעולים שהנביא דבר
 דברים שיתעבבו בשבילם הגוים חו יהיה למתעב גוי שהנביא יתעב כל גוי: לעבד
 מישלים: והטעם כפי מחשבת גדולי ישראל חו רמז על הנבליים והוא הנכון:
 מלכים יראו וקמו: הנה כבר רמזתי לך זה הסוד בחצי הספר ועל דעת רבים כי
 המלכים כמו כורש כאשר ישמע דברי הנביא יקום וישתחוה: למען יי: כי נחמן
 בדבריו: והנה קף ויבחרך לעד על ישר זה הפירוש: כה: בעת רצון עניתיך:
 גם זה עד על הרמז ורבים חמרו כי קף עניתיך שב אל כורש והל חן הברשה דבקה
 ורבי משה חמר כי בית בעת רצון כב'ת במרחב יה וחינו רחוק: חלמ' רמז על
 ישראל שהתנבא הנביא קודם הגולה: ובכל שפתי: ימצאו מרעיתם: לא:
 בשוכם אל ציון: שרב: כמו חורב והיה שרב והמכה לשמש כמו יומם השמש לא
 יכבה: ושמת: כל הרי לדרך: שיטפלו ההרים והמבלות ירמו והנה הם בשפלה
 ובחלה יגלת ירמוון עם מסילות כמו חם תמונחו את דודי והעיקר אחר שהכל לשון
 רבים לא יחושו לאמר על קבוצת בלשון זכרים ויש חונקים כי טעם כל הרי שהשבי
 יהיו רבים עד שילכו על הקדרים ויפרש ירמוון על הסבים כאילו הוא כן ועל מסלותי
 ירמוון: הנה: מרחוק יבאו: ממרח: מנפון: היא בבל: ומים: חסוד כאשר
 הוא כתוב והשב לבב מלך חסוד: מארץ סיני: מפאת מצרים אולי הסנה
 מוזת הגזירה: רנו: דרך משל חו רגנת שמים להיות האויר זך והארץ לתת
 ציח וכן ההרים: ותחמר: קודם הגולה היתה חונמת ציון כי יי שפחה וטעם
 ציון ככסת ישראל: התשכח: בעבור שהשם עם בתולדת כל הנקבות לרחם על
 ילדיהן חמר כן: עולה: כמו עולל וכן עולל ימים חן: מרחם בן בטנה: הטעם
 כביל: גם חלה תשכחה: גם יש נפי' חכוריות שתשכחה בניהם או עמין ויתכן
 שתשכחה חלה: ואנכי לא אשכחך: וטעם עולה כי על הקטן תרחם יותר כי
 חן בוכח: הן: חמר הנחון כי על כפיס העבים ולפי דעתי שהכתוב דבר על
 לשון בני אדם כי על כפיס חקותיך שארחה אותך תמיד והעד חני פסוק כמשפט:
 מיהרני: הנה בחון בניך ונחמו ממך כל מהרסך: שאני: כלם: המם סימן בניך
 ויאמר רבי משה הכהן זל כי טעם כלם על בניך ועל מהרסך והטעם על הרשעים

אבן עזרא על ישעיה נב נג נד

תקט

במצור ובמחיצה והוא פועל עומד והטעם כמו קשור ומלת להכתח לעד: ולא ימות
 לשחת: זה הכביא: ולא יחסר לחמו: כמו כיהו וירמיהו שיחילו בלחם לחץ:
 גחכי רגע: יש אומרים שהיה הכיך כמו גוער ויש אומרים מניח אחר שהמ גלת
 לשון מרנוע והוא הישר בעיניו או טעמו אחי חכי הים וחכי חנה שיהמו גליו והטעם
 מושל על המציקים: ואשים: כסיתך: להצילך כי חמר כאשר כונן להשחית:
 לטנוע שמים: דרך משל שיתנבא על המדינה שתשובנה לקדמותן: וליסוד: שם
 הפועל ונעלם היוד כמשפטו והנה בח כמו השלם וכמוהו מניח לו לישון: התעוררי:
 כום חמתו: דרך משל לחדש שיסתכר ולא ידע מה יעשה לו והוא טוב כרדס:
 ריבועת: אין רע לויש אומרים השמרי שיקבעו למטה: התרעלה: כמו והברושי
 הורעלו כמו רעה שירעד האדם ברחותה: מביית: מגזרת למען תמצו והם הם
 פנים בכינים והטעם רעה שלמה: אין: כאשר שאין לה מנהל והטעם אין מלך או
 סופט שישועה: פתים: מי יוד לך: יקובן כמו לנוד לו ולכחמי: השוד והשבר:
 השוד הוא החרב כי השוד לעולם עם החרב כמו בשברי לכה מטה לחם ויא זוגות
 בואו הרעות: מי אחמך: חסד ב' במי אחמך כי האדם יתנחם כאשר יחל לו מה
 שאירע לך כבר אירע כן לפלוני: בכיך עולכו: כמו ויתעלף: שכבו: מתי רעב
 נחרב: כתוא: כמו עוף ואין רע לו והטעם כתוא מכמה והנה הוא סמך אל מכמר
 כמו יפלו במכמוריו: גערת: הוא חמתו: לכן שמעי: זאת הבטחה הכתוב
 אחרי הפסוק: ושכורת: סמך ותחסר מלת חמת או אף או רעות: כה: יריב
 עמו: והטעם יקח ריב עמו כמו ריב אלמנה: ושמתיה ביד מונך: מגזרת יגון
 והוא מבנין הכבד כמו אשר הונה: שחי: והשפיל וכעבור עליך וכחן הטעם
 כסול:

עזרי: כל המצפני הסכימה דעה כי זאת הבטחה עורכה לעתיד אע"פ שישוב לזכיר כורח
 באו משם וזאת היא תשובת ר' משה הכהן ז"ל ולא אמר כלום כאשר אפשר כי אם אמרנו שזאת
 הבטחה היא על גלות בבל ושכ הגולה הכה כתוב לא יוסף יבא כך עוד ערל ומתו וכתו כי מי
 כח זאת לו כי כשבעתי והנה היא גזרה לא תבעל כלל ובא יבא אחרי יוסף כמו אל תדברו גבוהה
 ויחזק את שון והוא דרך נחות בלשון: התעוררי מעפר: דרך משל על כן אף שכי כי היא הוט
 שוכבת בעפר: התפתחי מוכרי נואך: הטעם שלא תהיו עוד תחת ממשלת גוי: כי סמס
 במכרתם: מכרתם אחסם לגוים והטעם בלא כסף וכן אנאלכס חנם כי הטעם כמה רעות עברו
 אל עמי באו כי בתחלה ירד אל מנרים לגור ושם עבד: ואשור באפס דבר: כמו בלא דבר כמו
 סמס עשקו טעם על גלות אשור: ועתה מה לי פתי: עוד דרך משל בלשון בני אדם או מה
 לי שאמרים: כי לקס עמי חנם: כבבל ובאדום ובכל גוי: ומושליו הם גדולי ישראל והכבון
 שהם כמו על כן יאמרו המושלים בואו חשבון: יהי לי: נהדאות הא הכנין: המואץ: התיו
 מבוטב וכן הוא מתנאף: לכן ידע עמי שמי: כאשר אומר הכני: מה: אשר שאושיע וזה
 הטעם הכני: מה באו מבנין כעל מגזרת וכי תאזן הוא לעיני והוא כי הכין שורש אינו
 אחת אע"פ שמתנאף זאת הלשון בלשון סממינו: מלך אלהיך: זה הוא סממי: קול: נוסים שיש
 לך ובלשון ישא קול לכשרך: כי עין בעין: כי כלם יראו בעינים שש יינין וכמוהו אשר עין
 בעין כראש אמה יי: פתחו: לשון נחות וכן בלשון קדר הנה הוא כעם דיבור: מה: שטעם
 הראו נבחרו כבדו שירונ ככס ורעו: כל אפסי ארץ: ויש אומרים קנות הארץ בלא סבר
 רק מהטעם ואמרי אמרו כי כמה ואשור באפס עשקו כאילו אפי באפסו ועוד כמהו אפי ואפסי
 ויש אומרי שהאלף נופף כמו פיקת בר והכבון בעיני שחא כמותי אפסי ואל תת' כי השקוק
 ישים יד ורגל ובען ופה ויהי: ידוע שהחבר הוא בן אדם וכן שומע שיש הדברים בדרך משל
 כאילו הם על גדות בן אדם להבין השומעים: קורו: אמר רבי משה הכהן ז"ל לאו מתוכה
 על ככל וככבן בעיני שמתל קורו קורו עמא על הגולה שהיא בינות הגוים קורו קורו פעמים
 דרך מהירות כמו קורה אדוני: באו משם: כל אשר ואסד ממקו גלותו: עמאל תנעו:
 שיבדלו מאמות העולם: באו מתוכה: כל אשר ממדינת גלותו כי אין בכל הפרשיות למעלה
 זכר בבל: הגורו כושא: בנין כעל והיה ראוי להדגש בעבור אות הכפל: כשאי כלי יי:
 הם ישראל כושאית תורה ויש אות על הלויים שהם כושאית הארץ והראשון ככון בעיני: כי לא
 בשון תנאו: כאשר ינאחם ממנרים: כי הולך לפניהם: כבוד השם וטעם מאהפכם בעבור
 שהם משוחרים בגלות ולפי דעתי כי השם יקוב אתם כי הכבוד סוף לפניהם ואמריהם כמו
 מאסף לכל שמחות: והנה יכיל עבדי: זאת הפרש קשה מאד אמרו בעלי פלוגתו שהיה
 רצו לא היה ויפרשו עבדי הגוף וזה לא יתכן כי הגוף לא יכיל ואפי' כאשר סיו ועוד מה טעם
 יראה ורע יאריך ימים והוא לא היה לו כך ועוד יאריך ימים ולא סיה בן ועוד זאת ענומים יתלק
 שלל והראיה גמורה כי למעלה כי סוף לפניהם יי והם ישר ואשר כך רבי עקרה והיא כנסת
 ישראל והנה טעם עבדי כל מי שהיה בגלות מישראל והוא עבד השם ורבי יירשאו על משיח
 בעבור שאמרו קדמונינו ז"ל כי ביום שפרד בית המקדש נולד משיח וסוף אסור בו יקי' והנה אין
 טעם לפסוקי רבים בזה וקדל איש' מעונד ומשמע לוקח ויתן את רעשי' קצרו ומה טעם וראה
 זרע יאריך ימים והוא קב קטרים זל פירש כל הפרשה על ירשיו ויפה פירש וטעם יוד גוים
 רבים נפיו בדרך כנאותו גם כתב בתקלת ספרו כיוצא לפניו כי קסן סיה כאשר נתנבא ויי'
 הפגיע בו וסוף חט רבים כשאי בן כתב זכר עמדי לפניך לנקס עליהם טובה כשה לטבס יונל
 וכן כתב ואפי' ככש אלוף יונל לטבס ויירש ואת עובדים יתלק שלל על ארופה ומשאת שכתן לו
 רב עבדי: והכבון בעיני כי כל הפרשה דבקה כי מה טעם לסוכר ירמיהו אשר הנחמות ולעמי
 שנחמות והנה ידבר על כל עבדי יי' שחא בגלות או יסיה עבדי כמו ישראל עבדי וזה קרוב וזה
 והנה יכיל יבין עבדי כי עוד ירום וכישא מבנין כעל: כאשר שמתו עליך: כמו ושמתו עליה
 אויבים והטעם שימתו עליהם כי שיראה עבד השם וטעם רבים הגוים וטעם כן כאילו אמר הים
 בן: כן משתת מאיש: והנה משתת מאד השם ותארף בל על דרך רסנו וזה דבר ידוע כי כמה
 גוים יש בעולם שיששכו כי נורת יהודי משוכה מכל הגזרות וישאלו הים להודי פה או עין כן
 בארץ ישמעאל ובאדום: כן יוה: זה הטעם כמו ירום וכישא כאשר היה כן אחתנו שנשמת
 תוארו בעיני הרואים כן יבא וכן שיקם מהם וטעם יוד ישפוך דמיהם או יקטנו מלכים פיהם
 והנה עליו כמו נשדלו: אשר לא קשר להם ראו: שלא עלה על לב הגוים שתהיה לישראל
 השועה:

מי: או יאמרו הגוים מי האמין מי היה תאמין שתהיה כשמועם הזאת ששמעו: נורו יי' על
 מי בנלת: לעולם כאשר נגלה על אלה: יעל: והנה הוא עבד השם מישראל או כלי ישראל
 ללכי הטי' עולה כיוצא כמו לכוונתיו: וכשרש מארץ ניה: שלא יתן פרי שלא יגדל: לא
 תאר לו: פירושו כמו ופארו מבני אדם: וכראיה ולא פראה: ולא משתת ענמו ואשר עשו
 וכן סוף ולא כשחזרו וכמוהו מתן בקרה יכזה אף: כבזה וחלד אישים: חלד להשחב עם
 אנשים: איש פכאבות: עבד השם ואם על הכל הטעם כמו איש מלחמה והוא קרוב מטעם ענם
 והוא קרין וטעם שכאובו קרין גער הנלוך: וכמקור פנים עממי: יש עד היום הוא גוי

נד

רבי עקרה: כנסת ישראל עקרה לא ילדה והיא עקרה והטעם שמעט ישראל: פנאי
 גם נהלי: פירשתי: לא חלה: מגזרת חילוכן הוא פנאי רנה ונפלי עקרה אשר לא שלק על
 דעת ר' משה הכהן ז"ל ועל דרך האמת כל אומה שיש לה בעל והוא מלך: הרקבי: טעם
 פנמי מקום בעבור רוב בני: יטו: שב אל בני שוממה או תמסר מלט נוטים כמו ויאמר
 ליוסף: וטעם אל תחשבו כמו אל תמנעו אותם שיעו ירעות אלהי: מיתריך: מיתרי האהל
 האהל והנה הטעם המדינות והכפרים: כי: תשרוני: כמו כי תרבו וכמוהו ופנתי ימה ויש
 משרשי' שהניאוהו מגזרת סרן: וזרעך גוים יירש: פירוש כי ימין ומאל תכרזי יושבו
 זרעך: אל: תסירי: כמו וספרה הלכנה וטעם אל תיראוי בסיוותך בגלות: עלמין: רמו
 לגלות עלמין או רמו לבתי ראשון ונס שכי שהיו רעות רבות לישאל מעורבות בימי מלכותם:
 אלמתיך: סרן סמלבו: כי: מלת בוועלך על לשון רבים וכן עושיך כמו ישמח ישראל
 בעושו על דרך מלת אלהים ואדונים כאשר פירשתי בספר בראשית והנה טעם בוועלך כמו
 מלךך ואלהיך כמו אלהי כל הארץ יקרא טעם כי כל הגוים ישונו לתורת השם וכן כתו לקרא
 בלם בשם יי: כי: בעבור שאמר וקרת אלמתיך שסגוים מסרפיה את ישראל שאין להם
 מלך אמר השם באשה עובדה היית ועובדת רוח שצובה בעלה והנה בעלה מי כאשר אמר כי
 בוועלך עושיך ומלת עובדת שם התואר לא טעול ואם הוא על משקלו על כן כתוב קראך יי' ואשח
 כעוים כי תמאם אמר השם וכן היית: ברנע: בית ברנע כוהן כהני בתפילה בראשון ויש
 מפרש שירש כי הוא מן רנע הים והעד וברמיהם: שגף: אין רעלו והטעם כמו מעט:
 ובחסד עולם: הסך רנע הנה הטעם שתעמוד מלכות ישראל לעולם כאשר הוא מפורש בספר
 דניאל והנה יהיו ימי בגלות ואם ארכו כמו רנע כנגד ימי המלכות שלא יפסקו: כי מי כח:
 המחול שהיה בימי כח הטעם זאת הגזירה שגורתי והנסמה שאמרתי והאשר נשבעתי שלא
 יעבור מנול כמי נח על הארץ והוא הכתוב ולא אוסף עוד להכות את כל מי וטעם מקנף עליך
 בעבור שהשילת לאשה עובדה: כי: טעם יתכן שימושו ההרים רק חסדי מאתך לא תמוש
 זכרית שלומך ביני ובינך והטעם כעל עם אשתו ביניהם ברית שלום: תמושינה: כמו
 משונה כי לשון קבות כפעלים השניים הכראים יבואו על שני משקלים: עניה כועדה:
 כמו הולך וסוער או שיא עומדת כעורה וסיוא ירושלם: בסך: אין יקרה שמורה ויש
 אומרים שכמוהו מלת כסך כסיר: אכניך: שיכבו בהם: בספירם: אבנים יקרות
 אדומות כאשר פירשתי במגילת איכה: ושמי: אין רע למלת כדכד במקרא והיא
 אין יקרא: ושמותיך: מגזרת שמש והן כחלכות ישויו וזכות וזה מנהג ארמוני
 המלכים והם המשמשות על השער: אקדס: אין יקרא ואלף' כוהן והוא מגזרת
 כי אף קדסך באפי: לאבני ססן: שיש לאדם ססן בהם לא ככל האבנים שהם
 משולבות

נג

מי: או יאמרו הגוים מי האמין מי היה תאמין שתהיה כשמועם הזאת ששמעו: נורו יי' על
 מי בנלת: לעולם כאשר נגלה על אלה: יעל: והנה הוא עבד השם מישראל או כלי ישראל
 ללכי הטי' עולה כיוצא כמו לכוונתיו: וכשרש מארץ ניה: שלא יתן פרי שלא יגדל: לא
 תאר לו: פירושו כמו ופארו מבני אדם: וכראיה ולא פראה: ולא משתת ענמו ואשר עשו
 וכן סוף ולא כשחזרו וכמוהו מתן בקרה יכזה אף: כבזה וחלד אישים: חלד להשחב עם
 אנשים: איש פכאבות: עבד השם ואם על הכל הטעם כמו איש מלחמה והוא קרוב מטעם ענם
 והוא קרין וטעם שכאובו קרין גער הנלוך: וכמקור פנים עממי: יש עד היום הוא גוי

אבן עזרא על ישעיה

נט ס סב סג

תקב

שמעתי מעת תהיה לאלף: בעתה בעתת הישועה והנכון שהוא דבק עם הקטן יהיה לאלף והנה אישי לעשות לשום הנעיר לגוי ענוס כדרך ואעשך לגוי גדול:

סא

רוח אלה דברי הכנייה והם כנאות כמו ויאכלתן הדום: יען משחי' אותי' כי הכניתי יקראו משחי' וכמוהו אל תגעו במשחי והם האבות ויאמר רבי משה סכה' רע כי תשובת יען משחי' אותי' שיש אשי' ביו' ואין נורך כי יען עמנו השם משחי' בעבור שאבשר עבוי' ספק קוס' מל' אמת ועין ולמד הם כפול' כמו ספרת אדמדם ירקרק והוא שם: לקרא שכת רנון: היא שכת הנאול: לכנס כל אבלי' והנה פוש אחר כן כי הם אבלי' ניון: לשום לאבלי' ניון: הוא שיפוש פאר תחת אפר שמן ששון תחת אכל כי האכל לא יקון שמן והתקועית לעדה: רוח כהה' שם התאר מגזרת ככה הנגיש אומרי' כעני' סוף והכנון בעיני שהו' סוף פשה: אילו הנדק' מגזרת אילני' כמו האילנים אשר חמדתם והעד מטעם השם: וכני קרבות עולם: קדמוניות: שומות ראשונים: דורי' עברו: ועמדו לפניכם: זרים: בעבדים: איבריכם: שם התאר והם עובדי האלמה: ואחס: ככר אף כי כל בהן לעולם הוא משרת והעד משרתי אלהיו והנה היו הגוים כנגד ישראל וישראל כנגד בני ארצו על כן סיל גוים כנגד המעשר: יוד תתימרו תחת אלף' מגזרת את' י' האמת: תחת בשתכם: תירשו: ותחת כלמה יהנו סלקם: והנה פירש מלת משכה שאמר לכן בארצם משכה יירשו: כי העט' אשלים להם גמול כי אני אוהב נדק שואל גול אפי' בעולה היא קרבה לפני על כן וכתתי פעולתם כמו שכרם כמו ולא חלי' פעולת שכיר והנה טעם גול שלא אגזלם כי אם לא אהם להם שכר הנה גזולי' שכר: וכודע בגוים: לא יורה זה הכתי' שישראל יהיו עוד מפורדים רק יודעו בינות הגוים הבאים למו' את סג הסבות בכתוב בספר זכריה והכותבים הם: שוש: או יאמר ישראל שוש אשי': יעטי: פועל עבר מגזרת עוטה אור בשלמה והם שני בנייכים: כמתן יכהן פארי: הוא פועל יונא שהוא מגזרת לפאר כשכר כאשר פירשתי במלת ישרתוכן: תעדה כלליה: הם הקשורים על גרונותיה: כי בארץ י אשר זרועה תמית נדקה העטם שיגדל הנדק כאילו הוא נמס:

סב

למען: אלה דברי ישראל בגלות: כלמיד יעבר' שבאל' למיד ותסדר מלת אשר: יראו: קורא לך: מהכניין שלא נקרא שם בעליו: יקבנו: כמו נקבו בשמות: והיית עטרת: ביד יי' כי יש מקומות שיתכנו העטרות בידי: לא: זה הכתוב יורה כי לתען ניון דברי השם ואף לא אשקיע כלשון בני אדם: חשני בה' שחית מלות: תבעל: הן יפושנו כי יבעלך דרך מל' על שוב המלוכה: על: אלה השומרים כנוי על אבלי' ניון שאין להם עבד כי אשכח ולא ישבו בלילה כשומרי' הסומות והקוף כל היום כי מהג' השומרים לישן ביום וכן כתוב משמרי' הכלי שוא והנה פירש הכנייה דבריו שהם מוכירי' הוא פועל יונא לשנים פעולי' כמו הזכירי' כשפט' יחד גם כשפט' גם יורה ללות כי זאת הכנייה והנה פירש שהיא גור' בלא תכחי ועטם וימינו כמו גבורתם שהיא עומדת לעד ועטם להזכיר המקום הזה בימינו שאלם לא יוכל לקחת דגן במקוה כי יאכלוהו שכל דגן ונקביו שכל אל המירוש: עברו: טעם להזכיר טוב לארץ בעבור אבלי' ניון שיתענגו בלא שחד והנה שב לאכר שתהיה ביאת ישראל מגלותם ושום אל ארנם בכבוד וכן יאמרו פקידו הגוים: ועטם עברו בשערים להכריז בכל שער ושער לאמר בני דרך העם סקלו אותה מאבן הריתו גם בעולם: הנה: בתנין: הנת שהולידה: ופעולתו: פירשתי ועטם שכרו שיתן שכר טוב לטובלי' הגלות או טעמו שיתן שכר טוב למי שיכבד ישראל: וקראו: ולך יקרא: הכף לכנס ניון:

סג

מיו' יש אומרים כי זה הבא הוא המשיח ויש אומרים שהוא מיכאל והנכון שהוא רמו לשם הכבוד: אמתו בגדים: מגזרת מותן זה שהיה הדור בלבוש והעטם איך התנחף: כועה: אסריו כמו ושלחתי לו נועי' ונועהו והעד וברוב כוחו ויאמר רבי משה הכניין לך כי נועה כמו מהר נועה להפטר והוא חדר השם ואינו פועל יונא בתקום היה ובעבור שאם מיוה השיב אזי מדבר רב להושיע גדול כמו על כל רב ביתו: מנכרה: שם המקום כאילו בא משם והנה הטעם מעט בנרה וזה אדם ואשר הם על תורחם כל המקום שהיו שם: מדוע: לחד ללבוש כועף כלתם שלשי' לאבשלו והעטם הם קדומה ליון: פורה: והנה זאת התשובה הטעם הריגת אדם והשמת מלכות תורת' ועטם לבדי כי אני גזרתי על אדם כן ואחרת אף על פי שראש שהו' לעמיד הוא סימן הויה העומד: ויו' נהם: הנה יו' כמו וטעמה: נכס הוא הדם שבו יסיה האד' נכסו והוא מגזרת כנס: אגלתי: האלף תחת הא' הכניין ולפי דעתי שהיא מלה מורכבת מפועל עבר ועמיד ופי' אגלתי כמו ענוף כמו יגאלוהו חשך ונלמות: כי אעשה בקמה באויבי' ואגאל אוהבי' והנה גאולי' פעולים והיוד סימן המדב' והו' השם: ואביע: דרך משל כי אין נורך לשם: ואשתומם: כמו ושתומם ושה פירשתי: ואכנס עמים: אחרים לבד מאדם: ואוריד לארץ נכסם: כמו ואשפוך לארץ דמם: חקדי: או יודו משכילי' ישאל על רוב חסדו' שעשה השם עם ישראל בנאותם ממגרי' גם בגלות והשושעים והושבים אל ארנם: ועטם תהלות יי' מוכירי' מסדי' ששם זאת תהלתו: ורוב: טוב תואר השם שהוא רב טוב: ויאמר: טעם בי אחר כל דרך בן אדם שחשב שיהיו נכים כאמנים על כן הושיעם: בכל' לא גר: האמת שהוא נזון בטעם ותקנר בשפך דרך משל להכין השומעים כאלו גם הוא היה בגרה על כן מהר להושיעם: ומאלף פניו הושיעם: וכן כתיב וישלח מלאך ויגאלוהו ממגרי' ואינט משה בכל: ויכעלם: כמו וכעל המול והנה הטעם שגאלם ממגרי' ובאשם בארנם על כן אחר כל ימי עולם כל הימים שהיו בארנם: והמה מרו ועבדו: מגזרת על תעבדו דרך משל ויש אומרים כי יוקדשו הוא מלאך הכבוד: הוא כלם בס: עד שיגאלו מארנו: ויזכירימי עולם: עבר ימי משה ועמו כמו ששם שם עמד ויתכן שיהיה משה פועל כי הוא משה את ישראל והראשון הוא הנכון: איה המעלם: הטעם עתה ואחר הגוים איה המעלם אותם מים סוף על משקל משה הוא רועה את ישראל: איה פסם: בקרב משה ויש אומרים על הכבוד שהיה בקרב ישראל: מולך: דוע תפארתו: זה הוא מלאך משה הפולך לפני משה וישראל: בוקעמים: מוליכם בתהומות: הים: בהם במדבר: והוא היבשה: בנהמה: ואמר נאמס הולכים השם במדבר בנהמה שהיא יורדה בבקעה לאט כן רוס השם בהם את ישראל והנה הכינסו תחת תכיסם והכנון שזו תכיסו שב אל משה והוכיף כן כהנתעמד והנה משה וישראל: הדע: יספר הכנייה תמלת קהשכלים בגלותו כי הוא דבק עם והוא נלחם כם: מוצול: כמו דירה וכמהו יזכירי' אשי' והנה הטעם כשול: התאפקו: עתה כמו ולא יכול יוסף להתאפק: כי: הטעם שאהם איבדו ואכנסו בניך ואהה אב שתחנף לעולם והזכיר אברהם שהוא סיה הראשון שכרת השם ברית עמו להיות לו לאלהים וכניו והזכיר גם יעקב שהוא סוף האבות והוא עקרנו לבדו: יכירנו: כמו הבדל יכירנו: למה: בעבור היות השם הסכם העליוסם סיה הראשונה היא למה תתעבו ויש משיבים כי זה כעטם מה שאמרו קדמוניו זל אין מספיקן בידו לעשות תשובה ואחרים אמרו כי הכתוב דבר כנגד הממשותב ויש אומרים בעבור שיכנסו בגלות לא נובל לעשות כל המנות שהם תלויות בארץ: תקשיט: כעטם תמיד וכמהו הקשים כניו ללא לם:

סד

מתנא ספני' ודבר דבר עתיד או בדברי העולם כי אם בדברי חורה והכלל שאכנסו גריבין לקבלה: או תתעבו: אם תקרא יום שבת עונן או מתעבד על יי' ככן שמתעבד על האב: והרבתיך על בנותיך ארץ: על גבהי הארץ והיא ארץ ישראל: והאכלתיך קמלת יעקב: טעם' הנה ידבר עם בני הגולה על כן והרבתיך גם משוכתיבות:

נט

הנה שב הכנייה להוכיח עוד בני הגולה ובאשרוב אחר ואף זאת דרתי והנה כל הפרשות דבקות וטעם פן לא קנה דעו כי לא קנ' יד השם מהושיעם: כי: לנין אלהיכם: לחד עם בן וסיה לבד' תפשיק או מלת בן ההתיכו פני' מכס בדרך לשון בן אדם שיסמיר פניו ואזכיר שלא יראה ולא ימש: כי: נגואלו: מלה מורכבת מנכין נפעל ומכניין שלא נקרא שם פעול: בדס: שפיות דם והנה אנכנותיכם בעון בדבר עשוק והנה המעשה וסדבור רעים: אין קורא בנדק: מוכיח: ואין כשפט: תואר השם: בטעם על תוקו: שיאמר איש לרעהו כן אעשה וסוף לא ימלטי דברו: הרו עמל: משל על המחשבה: והוליד: והוא סדבור: בני: והנה המשיגם שהם כניו נפעלו כאשר יבקעו: וקורי: ידוע ממעשה העבדים: והאכל מניניהם: מניני נפעולי: והורה: היה ראוי להיות תחת הריש קמך גדול ובאה מלה זרה כמו ולכה בתוך ביתו והנה הורה פעולה כמו כי מוליס היו קונה בשושים סיה מגזרת ויור את הגנה כי מי שירכה או תקבע הנפעולי ויבא אפעל כמו אפעל ושרף: קוריהם לא יהיו לבגד: והנה דמה כל מעשיהם לנעשה העבדים שאיכנו עומד: רגליהם: כי משמחתם שוד ושבר בתחילת שידורכם וסיה טעם רגליהם כשול: דרך: כתיבותיהם: שהיו ידועה עקשי' ומי ילך בנתיבותיהם וילמד מהם: על כן: הכנייה ידבר על לשון ישראל שיאמרו בגלות: לנגוהתי כשול בעני: כנשעה: כמו כנשע ואין ריע לו ויא מגזרת נגוש עפר: בנהרים: שהו' סני היום כאילו סיינו בכסף וזה דרך משל: באשמי': יש אומרי' קברי' ויתכן שהו' כמו נברי' או כמו כמי' והטעם בינות החיים ויתכן היות האלף נוסף והטעם בינות השמים והם הגוים: כהנה כדורי': והטעם כנעק ואין מושיע ואין מי שינעשה לנו משפט: כי: אלה דברי הכנייה על לשון ישראל שישורו לשם עובותם: ענשנו בני: כמו לא תענה ברעך: כי שפיצו אתנו: הס עוד: פשע וכחש: שמות העשלו' והנה פשעו לנאת מתחת הרשות: וכסו: שם הפועל מנכין נפעל על דרך נכשלו: סרה: מגזרת כורר ומול והודו כמו עשו והודו מגזרת על ברכת הודי וזהו את מרים והנה הוא על משקל הונו והואו שבעל שקר ויש אומרים כי סיה ראוי להיותו על משקל בנה בתינו ובאו זרות וטעם מלכ מלכס ויבאו דברי שקר: וסג: מנכין שלא כוכר שם פעולה: ונדקה מרחוק תעמד: דרך משל כי אין נדקתו אמת לשון נקבה והוא ספר כן וימלא מבוטע במלת אמתך: וככחה: דברים שיאמר אדם לכנה כתיבו ראה דברך טובי וככוחים: ותהי: משתולל: יש אומרים משונע כמו אלהם ערום ושולל אשתוללו אבירי' לב: ויתכן היות הכל מגזרת שולל להסיר הון הכס משתולל שם הפועל מנכין התפעל: וירא: וישתומם: מגזרת שמתה ורבי מכתם שהיו יאמרו שמום שמום העין ולא אחר אמת כי לא יוכל אדם לאמור ויש שבור וישנודר בשול הלמד: ותושעלו: כלשון בני אדם כי השם הוא המושיע ואינו נושע והנה הטעם על כבודו להראות גבורתו: מפניעו כמו ולפושעים יפגיע: וילבש: דרך משל לגבור שהוא לובש התחרא הוא השכרון: תלבוש: השנים תיון כוסטין כתיב תשארתי: יעט: עטיה כאילו עוטה מעיל: כעל: כאיש יקא על גמולו והטעם שישלם סימה לנדרו לכל האיים גמול ישלם והנה נדיו ואויביו ביבשה גם הזכיר לאייהם הים: ויכאו: זא שהוא מלשון יראה והוא ספר אד' זא וטעמו שמו מעשהו והעד את כבודו: כי יבא ככה נר: כמו נר ומנוק מנאויו והנה הוא שם כן רומי' כוסקסו מגזרת כם וזה הטעם קרוב מדברי דניאל והיתה עת גרה לכל העולם אשר לא כתייה כמוה וישראל לבדם ינגלו על כן אחריו זאת וכל לגיון גואל: וכל לגיון גואל: זה המשיח וטעם לשבי פשע כמו כל הנמצא כתוב בספר: ואני זאת בריתי: הנה אכרו ברית עמה' ומה היא רומי' אשר עלך וכף לישר' ידברו וטע' רומי' כנאותי כאשר בכתב וסיה אחרי כן אשפך את רומי: ודברי אשר שמתי כפיך: והטעם כשול כי התכנאו ולא תשקל להם הסכנאה מורעם לעולם:

ס

קומי אורי: לשון גיווי כמו בואי בחולם בעבור האלף: כי בא אורך: לשם ולפי דעתי שביאת האור הוא חשך כמו בא ערב וכשק האור שהיה לך וזרם עלך כבוד יי' והעד לא יהיה לך עוד אור השמש לאור יומם וטעם אורי על מלכות או הכנייה: כי הנה שחשך זהו כעט' כי יבא כהנה נר וערפל חסכה לאומים: ועלך יורח יי' והטעם עלך לבדך: והלכו גוים לאורך: כי מנהג מי שהוא בהשך לראות סיוסכים באור: שאי: כולם: רמו על כניך ובנותיך בר שזיכורם ויתכן להייה כלם סימן המלכים: תאמנה: מגזרת ויסי אומן את הדכה: או תיראי: והטעם כאשר יבאו המלכים אלך ויבאו בניך או תיראי כאדם שירא באל לו תשועה ודבר שלא עלה על לב כאשר יקרה למנא אברה: ונהרת: תרנוי פה ופה: ופחד: והנה יהיה פחד מעורב עם שמחה וזאת רמז לב הפך הנה: כי יהפך עלך המון ים: או טעם תיראי מרוב המון שיהפך עלך סיל גוים ביבשה: שפעת: סבורה כמו שפעת אפי רואה: בכרי: הנית משרת מגזרת שלמו כר שאור דרון: כל: ישרתוכן: הטעם יהיו לנכרך וכמהו את נדרי הסרד לשמש בקדש סם נדרי הנקטיה: יעלו על רנון: והנה על משקל אחר עמו וכן הוא על מוצאי: מיואלם: הטעם על סנבים והנה קומי אורי ידבר עם ניון: אל ארבותיהם: סם המלכות ששם קנס: כי לי איים: שאתן להם שכר טוב: ואכיות תרשים בכראשונה: והזכיר תרשים כי היא קרובה לארץ: כששם וזהבם: והנה הטעם כי לי איים יקון כי לא ימנו להם שכר ישר והנה הוא מפורש לשם וי' אלהיך: והנה סאךך בא בקמך גדול תחת קטן בעבור קיומו סוף פשוט: ובנו: אשילו בני ישראל לא יבנו סומות ירושלם כאשר לא בנו הבית כי אם הגוים: ופתחו: יש אומרים שהיך תחת שורק ויש אומרים כי ופתחו שב אל בני ככר ואיכנו רסוק והנה הטעם ידוע להביא חיל גוים ביום גם בלילה: ותלכיהם: שהיו נהגים כעטם לאסור מלכיה' בויקי': כי: מרוב יסרבו: מגזרת מרוב הסרבו המלכים ויש אומרים מלשון מרבו והראשון הוא כיון: כבוד הלכנון: והנה פי' האליהם הכבד' בלכנון ברש תדקה ותאסור יהוד: לשאר: לננות בית השם: והלכו: שמום: שם: וקראו לך עירי': וזהו לבעד אורי שאתם אל ניון עירי ומשך עמו ואשר עמו וכן הוא ניון עירי קדוש ישראל כמו לאשך תוכיסיני: תחת: עובדה: בהיותה חרבה: טעם דור ודור: הטעם משום אלף יעקב: ויזקת סלכ גוים: הטעם ממון שיתנו מהם: ואוד מלכים: מגזרת שדים כי משקל השמות משתנים: תחת כנחשת אביא זהב: אשים בלב הגוים שיבאו הודו והכנון שאביא לך שכר זהב: לא זהב גוים והנה הכנסת כבוד מהכרז על בן תסתיו זהב כנגדו: ושתתי פקודתיך: אנשי פקודתך כמו פקיד והם המולקים כהם שיקמהו בשלום וכונשך בנדקה: לא ישמע עוד שם בארץ שוד ושבר: הטעם כשול: וקראתי: יש אומר' כמו וקראתי אתכם הדעם ויש אומרים מלשון קרואה כי הישועה תקרא אל סומותיך והכנון שמלאת וקראתי לנכס ניון כי סומותיך תקראם ישועה והעד ושערין תהלה והנה וקראתי ישמך אחר עמו כשפט: לא: לא תנטרכי לאור השמש בעבור אור השכיב: לאור עולם: יומם ולילה: לא: זה השמש לא יבוא ויכיר לא יאסף והטעם כי בהתכרז עם השמש אז יעדר אור מהארץ: ושלמו ימי אכלך: כי האכל ישב כשך: ועמך: נכר: כמו וכנר משכוי ימרה: מעשה ידי להקמאר: כדרך בן אדם שימשם במעשיו בהיותה מתוקים: הקטן: המשמה הקטנה

פירושי אבן עזרא על ישעיה סד סה סו

הוא למנון עבדיך. סה אבות ולמען שבתי כחלקך הם השופטים: למנון עבדיך: יחשו עם קלשך. הארץ והנה הנכים בוסקו ויש אומרים לדבר מועט יחשו עם הירושלים או לזמן מועט והוא ככון: היינו כחשמים שלא משלת במ מעולם:

סד

לוא קרעת שמים. יש אומרי על מתן תור כאילו לוא קרעת שמים והאמת שהיא כחשמו כמו לו עמי שומע לו וזה הטעם אילו היית קורע שמים ותדד וקטעם על הנזור או יהיו ההרי' נועשי' מפניך הטעם המלאכי' היושבי' בעמ' וכדגש למד כוונתו בעבור שהיה סוף פסוק על משקל ולא יכלו: כקדוה' המכיס' שמחו ההרים באש היא קודמת וכחמים שהיא הנעה אותם מגורת אכענועות כן ירגו גוים מפניך: בעשותך. הטעם כאשר היית עושה: כוראות' והוא תאר השם כמו על דרך ועשיר יענע עזות ולא היינו מקיים לראות כמוהם וכשהיית יורד אז מפניך כוונתו ההרים והטעם כי עשית כבוד ככה: ומעולם לא שמעו' השומעי' ולא האזינו גס עין לא דאתה אלהים וזאתך אשר יעשה למחכה לו אשר יחכה: פנעת' הטעם אם סיית כועם היית פונע את הנדיקים כעצם עומד בפניך או יהיה פי' פנעת היית מקבל פיום הנדיקים כמו לא אפנע אדם וטעם שש הנדיק שהיה שם כך: בדרכיך יזכירוך: בדרכים שהורחמו לבחון בית והנה עתה קנעת אתה ואנחנו מוטאים היינו או טעמו ששהיית קופץ ואנחנו כבוד טעמו: בהם: בעבור הנדיקים לעולם הספידת הקבץ: ונושע' והיינו נושעים והנה נושע על זמן עומד: וכפי' ועתה היינו כעמא כולנו: עדים: כמו ויאלכד עד כי בגד השלל הוא מנואל בדמים: ונכל' להחמיר לזון השורש כי הוא מגורת כוללת עליה עם לזון סימן שהדבר חסר לזון השורש ואפס' על משקלו: ואין מתעורר: כלחם תאר השם להחזיק ידו כך: ותחוננו' מגורת נמונו כל יושבי כענן: ועתה' הטעם עשה עמנו ככונך כי אינך בדינו כי אכחנו כחומר: אל' עד תאל' כי הרבה קנעת עמך אכחנו היום: ערי' הבט כי אכחנו עמך וראה עדים שקדשת בשמך הם חרבות: בית' הוא בית השם: אשר הללך אבותינו: הטעם המסורתי: העל אלה תחשה' כמו ומה תחישו והטעם לא תמחר להושיענו:

סה

גדרשתי. הנה תשוב' השם כי אבותיכם הכעיקו ואתי כדרשתי הטעם המזאתי עמנו בנר' לזם לא שאלו שאמנא להם: אמתני הנני הנני. פנע אחר פנע על יד הכניאים: לא קורא' לא היה בקרא בשמי בתי' הם כי אם בשם העל כדרשתי אחר רבי משה הכהן כי הכתוב הראשון על אמות העולם והטעם כי אשילו לגוים שלא בקראו בשמי כדרשתי ולעמי פראתי ודי והטעם שאקבל אותם: הדרך' יתשוך עמנו ואחר עמנו וכן הוא הדרך דרך לא טוב כמו ופנע הדעת טוב ורע: העם' על פני' כעבד שיבעים אדוניו והוא רואה בעיניו: זכמים בנות' עז' סושיבים' לדרוש אל המתי' ודברי השל' וכננוים: מרבות כעיר כנורה: האוכלי' בשר ההוי' להכעיקי: ומתק' ידוע וזאת המרק שפיר ובתיב וכרקה הם שכי שחית לעצם אחר: האומרי' הם טמאים והם אומרים לאחריים שלא אכלו בשר החיור: קרב אלך' כמו נשה אלך: כי קדשתיך. פעל עומד כמו בני ינאו וכן הוא ביקדשתי מתך איך קדשתיך: אלה' שמועשן באשי: סנה' זאת הרעה שעשו כתוב היה לפני ולא שכחתיה: עונותיכם: והנה אתם הוספתם עונות על עונות אבותיכם וטעם ראשונה שהלכו בגלל אבותיכם בעצמי עבודה זרה: כה' אף על פי כיהיה בתי' ההם כאשר ימנ' התירוש באשכול לאמר אדם לחברו אל תחיתיהו כי פרצה בו כן אעשה למען עבדי הם נדיקי ישראל בגלות לבתי השחית הכ': זונאתי' שינאו בגלות והם הנדיקים והעד שאמר בחירי: והיה עמך עביר כפי ירושלם וכתב את עמך עביר למה תקוה ודכי אמרו כעצם עובר ישראל ואי' גורק: אש' ירכונו' כי יזכור אשר דראו זולתו: ואחם' השכחים: שם תאר על משקל יראים: לגד' גדוד השמים ויאמר רבי משה הכהן כי לגד הוא כוכב נדק שורה על כל דבר טוב כי כן לשון קדי ואמר כי אין כמוהו באגד: למתי' יש אומרים לגודת הגלגל שכל גורה אורה יש לה מניין ידוע מוכבים ור' משה הכהן אמר שהיה שם כוכב: ממחק' מגורת חכמה יונה: ומתי' דרך נחות בלשון הקודש לאמר גד גדוד יגודנו דן ידני עמו ובעבור שאמר לחי אחר אחריו ומתי' מחסר כמו עי' מונה: לכן' עבדי' הם השבים אל ניון: ואחם' אשר יאשרו שלא עבדו חסם יאשרו כדעתם: תיילינו' ראוי להיות חמת חתי' פתח על דרך ישיירו נדך וכמוהו ממרסק ידועו אלמנה לא יעטי' והנחתם: לשבוע' ואלה כמו ישימך כנדקיהו וכאשר ויאמר אדם לחברו והמתין יי' יקד' שם אחר' בככד: אחר' אין חלת מתקדך כמו וכדרכו בו כי השרשי' ביניהם: וטעם בלתי אמן שיכיר כל העולם כי אין אלהים אמת זולתו כי אמן מגורת אמונה והוא תאר קטע וטעם שורה שזה אמת או מתפלל שיאמרו להיות אמת: וטעם כי כהתרו הגדות שעברו על הנדיקים עובדי השם כי בראות הרשעים שהגדות בראות עליהם היו מלעיגים בסובעודתם: כי' יש אומרי' כי הטע' כאילו ודני יהודה המדקדק לע' אמת כי טעם בראות שמים והארץ על הפרטים והכנון כי השמים הם הרקיע והשמים איר טוב שהיו בני האדם בריאי' בנפש ויחיו שני' רבות וגם יוסף בכך הארץ והנה היא חרשה והאומר כי זה רמז לעולם הבא איננו דבק בפנשה כי אין לעולם הבא אכילה וכן הורו קדמונינו זל והוא אמת לבדו: הראשונות' יש או' על הכנות והוא הכנון ואחרים אמרו על השמי' וארץ ואין טעם לפירושו זה והעד הפסוק הבא אחריו: כי' עדי עד' שנים ארוכי' כי הנה אחריו ימות והנה בורא את ירושלם ויבית כי אין הנביא' להנביא יש מאין באש' אחר כל המפרשים רק הוא מגורת סדש': ונלתי' קול בני' על הלל או מת בלא עתו כי הפסוק הבא אחריו לעד: לא' הנה תורה זאת הפרשה כי השבים אל ניון ביתות המשיח יחיו שני' רבות והנה הוקן ימלא אתי ימיו שהוא בתולדת למיות כמו הקדמונים באדם ועד נח וכן עול ימים שהוא העולם והמת מת והוא בן מאה שנה ואם מת יקולל כי אם היה פחות מאלה השנים או יאחרו עליו עדיין לא שלמה דעתו והוא אמת שמת והוא כע' והטעם אם היה בן מאה הכתוב לעד כי סוף העולם ישוב בראשיתו: וכנו' הטעם שיהיה לבטח כי אין אויב והפסוק הבא אחריו לעד או טעמו שיבנו ב' וישנו ב' שני' רבות ולא כתימי מלחמה: לא' כימי הפע' שיעמוד שנים רבות כמו הקרוב גס אקרי' וטעם ומעש' ידיהם יכלו בקירי כיש מעשי'

שיעשה האדם ויוקין והם יראו מדשים ככניין והמכת' והם בחירי הם טעם: לא' הטעם לא ימותו בכיהם כי השם בך אותם ובירך בניהם להיותם אמת: והיה טרם יקראו' לפי דעתי כי טרם כמו עוד ואם בא בחוספת בית כמו קוד' והטעם כל אשר ישאלו ממני אמן להם: זאב' הטעם השלום ולפי דעת רבים שהשם יסיר תולדת הואב והעד כנקר יאכל תכן' וטעם כחש עפר לחמו כתולדתו ולא דבר אחר והטעם שלא יויק' כל אלה הכנאות עתידות בארץ ישראל לכדה כי כתוב בן נכל הר קדשי:

סו

כה' שבכניא להוכיח הרשעים: השמים כסאי' ידענו כי כבוד השם מלא השמים והארץ והטעם כי מן השמים תבאנה הגזרות על כל העולם כולו כאשר תבאנה מלפני המלך בשבתו על כסאו: קדום רגלי' כי הוא ברשותי ושלי ואשר שהכל שלי אי זה בית ואי זה מקום ככול בטעם: זאת' והנה טעם אחר כי הוא ברשותי ושלי כי זה הכסא וההדום אני עשיתי: והיו כל אלה' דבק עם ידי עשיתה: ואל זה אביע' טעם אף על פי שהשמים כסאי אביע אל עני וככה רוח וטעם אביע אשיס עיני עליו והנה הפך אעלי' עיני מכס: שומע' הטעם כי אביע אל חרד אל דברי לא אל המקריבים עולה ומעשיהם רעים והנה שומע השור כאילו יכה איש הטעם דם יחשב כי אין העולה קרבה כהונן או יסיה מכה איש לא מכת כפשת רק מכת פנעו וסבוקה: זוכה השם' לפני כאילו הורג כלב והנה עורף שהוא מלרע פועל וטע' לכרות העורף וכן וערפו שם וכאשר הוא שם הוא מלעיל הכו שם: מעלה מכת' כאילו העלם דם חזיר: מזכיר לבונה' מגורת אוכרה כאילו מברך און' וטע' גס המה מחסר מלת אבותיהם וכן הוא כי אבותיכם גס המה: גס אני' בתעלוליהם מגורת עלילות דברים והטעם בעלילי' שיכא עליהם או מגורת ויתעללו בה להתעולל: ומגורתם' יראת כמו ויגד מואב: שמעו' מנדיכם' מרחיקים אתכם ומתכל יבירוהו ויש אומרים שאתם חסוי' מנדי' בעיניהם וטעם אסירם שהוא יותר קשה: יכבד יי' אמר רבי משה סכהן כי הוא מלשון כבודות והטעם כי הוא כבד עליו לזכור ולשמר חוקיו וראייתו כי לא ימנא מלשון כבוד כי אם מניין כפעל כמו בכ' והנה שכת יכבדו בכיוו העד ינעדו והנה על פירושו הטעם ידוע ותחס' מלת זמן כאילו אמר עוד אביא זמן שכל' בשמחת' והם יבשו דברי המכרים וכן פירושו הפסוק אמרו אסירם למען שמי וכבד השם מי יתן ויכבד השם מגורת כבוד וכראה בשמחתם וככו אכסנו וזה הוא הטעם והם יבשו והטעם שיאמרו שהשם לא יוכל לקראת כבודו והנה יהיה זה הכתוב דבק עם הבא אחריו והמפרשים אמרו שאיננו לשון המכיר' ואמרו כי הוא דבר השם כדרך כעשה אדם ואסירם אמרו והסוכיאי' קול שאון מעיר' ניון: קול מהיבל' השם הוא בית השם או השמים כי יקראו היכל הקודש וטעם קול שישמע בכל העולם כקמת השם בהם: לאויביו' הם המנדדים: בערם חסיל' מגורת חיל כיולדה הטעם שיבואו בני ניון בלא טורח כיולדה שילדה כנים בלי טורח: והמלטה' כטעם ילדה וכמוהו שמה קננה קמוד ומלעט ואם הם שנים בנייהם והטעם שיבואו בני ניון בלי טורח מארבע רוחות פתאום כאילו ניון סלה וילדה כנים ביום אחד והוא דבר פלא: האבי אשכיר' מגורת משנר כנים הטעם שיש לי כח לעשות באלה כאילו אני אניע היולדה על המשבר ולא אוכל להוליד או אני שהייתי מוליד כל העולם וענתי: שמו' כל המתאבלים' בגלות עליה: למען' משוד' כמו ושוד מלכים מיכתי והנה הטעם שובע שמחתו כי התנחומים ספך האבלות: תמונו' כמו מין סלכ ואם הם שני' שרשים: פויו כבוד' אמר רבי יונתן בן פשוט אל מחמד אחר רבי משה הכהן כמו וזו שדי והוא מעט רחוק והכנון שאין רע לו: כי' ככה' אטה אל ניון שלום וכנסל שוטף: קיל גוים' כמו עשה לי את המילה הנה: על נד כשאו' בעת בואכם מהגלות: תשעשעו' כמו ושעשע יונק ובא העין בקמץ שטף בעבור היומו סוף פסוק: באיש' לאשה רחמנות על הנין: וראיתם' לבבכם' רמו לנשמה כי היא המרכבת הראשונה כי הם המוסדות: ועם' פועל ולעולם הפל' קמוץ והעין פתוח אם היה מלעיל הכו שם וסניהם פתוחים: כי' באש' למרות האף והטעם הגאונות ההוות פתע פתאום: וכמוהו מרכבותי' על דרך משל: להשיב בחמה' כאשר יש תשובות סרון או דבק עם מם הוא לשכח ועם בית לבנאי: כי' דרך משל שיבוא בתשפט עימם או הוא כמו פועל כדרך כשבע: השחקשי' שיתקדשו ללכת לגנו: המערה' סהר תא' התפעל והוא מבלע בעות: אל הנבות' כמו האשרו': אשר אמת' אשרה אמת ובת אחר וסנה הוא עץ כי כל אשרה עץ וטעם בתוך שהיו סובבים את האשרה משה ומשה והנה הוא בתוך או בתוך הנין: ואוכלי' בשר המויר הטעם שהן יקדשו וננסו מלא עומאה: ואכבי' כטעם עליו ועל משיחו: באה' תחסר מלת עם והטעם כאשר יסבשו שיוסח עליו או תא' עת לבק כל הגוי' כפי ירושלם: וראו את כבודי' שאעשה כהן דין עד שיארכו כבודי' לכל העולם וזה מלחמת גוג ומגוג: ומתי' זה האות לבנאי בסרון עין והאות שדוש שלא כראה כחופו: וטעם פלטים שימותו רובם כאשר הוא מפורש בספר יחזקאל ובספר זכריה: והביאו' לוי' לכבוד יי' שיפחדו: בככב' ברזל: בנינים' הם העגלות שש עגלות כב: וכברכות' כמו שלחו כר והוא מין ככד מהגמל והמלה כפולה: כאשר' היו מביאים ישראל את המנחה שלא התגאל: וגם' אלה שיבואו אחק להיות כהנים לפני ולוים: כי' חסדים' פירשתי: עומדים לפני' שלא יבלו בקדמונים וטעם לפני בעבור כי השם עיקר כל עמידה: כן יעמד וזעכם ושחכם' שלא ימחה או שמכם שלא ימחה כמו וזעכם והטעם כפול וכמוהו כעת יאמר ליעקב ולישראל: והיה מדי' קרוב מטעם כל עת שיהיה חסד וכמוסו מדי עבדו ומדש במדשו כמו דבר יום ביומו והטעם כל יום ויום בעתו ומזה הכתוב למדו הקדמונים זל שחשט רשעים בנייהם יכדש ומטעם מדי שנה' וטעם מדי שנה בשנתו שפי' שבתות: ויגאו' כניב ירושלם כי שם תופת ומהו הכתוב למדו כל החכמים שיהיה יום דין בירושלם ודברים אמרו בו ואשם לא תכנה רמז לנשמה בהפדה מעל גווייה אם לא היתה זוכה לעלות אל המלכי' השם תשאר אצל גלגל האש והקדמונים אמרו כי זה אשר תשיית המתים וראייתם שאמר דניאל כל הרשעים אחר שיקבו שיהיו לדראון עולם והכל אמת אמרו ומלת לדראון כמו גזוף ויש אומרים שהם שתי מלות ויכשרו דאון מגורת הוי מוראה ונאלה ומלת לדראון עולם יכחישם: סליק סהר ישעיה הכניא

